

I 10976

almanahul literar '81

IUL. 2005

I/10946

u
IANI 2022

Cu toate realizările, avem încă mult de făcut pentru a da strălucirea cuvenită literaturii și artelor, pentru a crea opere demne de marea epopee constructivă pe care o înfăptuiește poporul nostru.

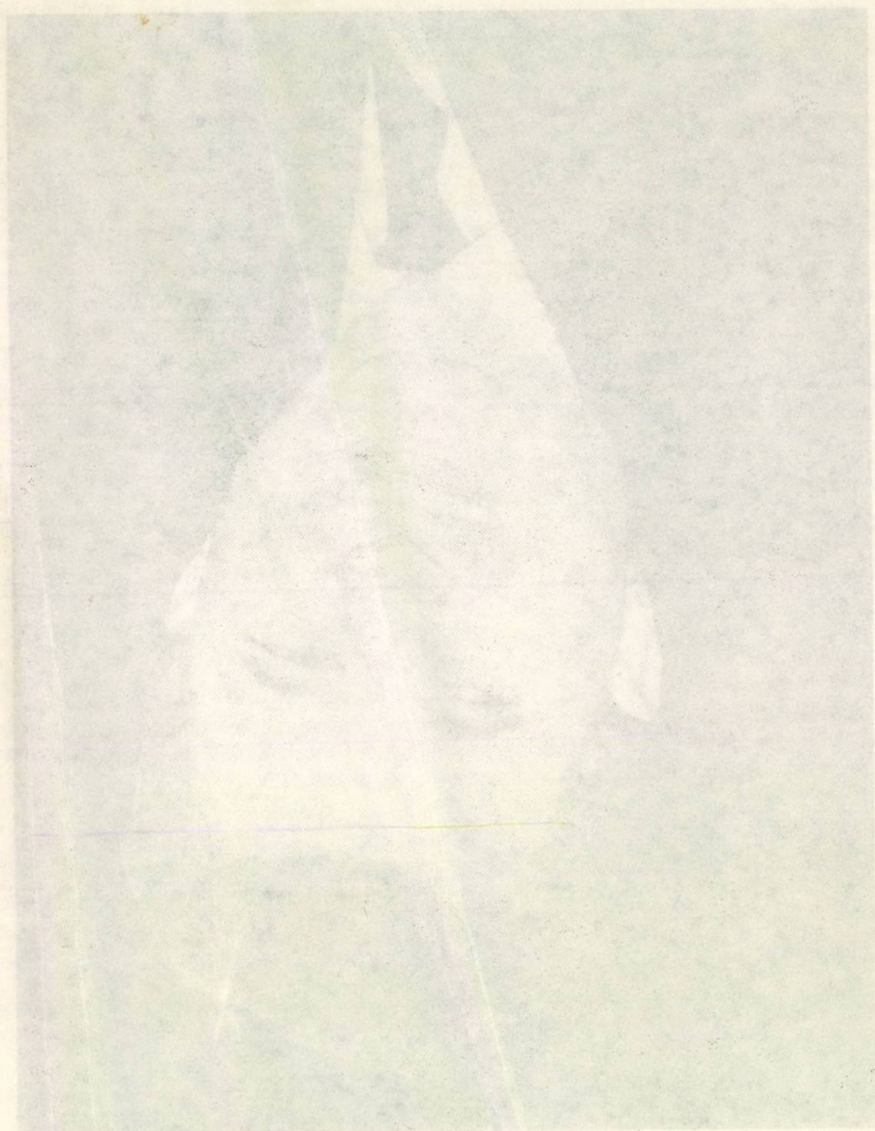
NICOLAE CEAUȘESCU

NICOLAE CEVÂRZEȘCU

boborul nostru

depline de marea eșecuri construite pe care o mișcăreție
zinculă deșănță literaturii și artei; pentru a crea opere

Cu toate realizările, avem încă puțin de făcut pentru a da

Almanahul literar 1981

2014

CUPRINS

Ion Acsan — 159; Nicolae Adam — 164; Pavel Aioanei — 169; George Alboiu — 225; Gheorghe Anca — 161; Eugenia Tudor Anton — 200; George Bera Arădeanu — 161; Ion Arieșanu — 191; George Arion — 193; Rose Ausländer — 180; Gheorghe Azap — 146; Ovidia Babu — 160; Alexandru Baciu — 74, 171; Ingeborg Bachmann — 181; Andrei Bantaș — 55, 62; Cornelia Barbu — 151; Bartis Ferenc — 162; Victor Basarab — 159; Horia Bădescu — 149; Ion Bănuță — 128; Vasile Băran — 168; Mala Bărbulescu — 160; Marta Bărbulescu — 155; Adrian Beldeanu — 153; Carlos German Belli — 182; Mihai Beniuc — 36; Nikolaus Berwanger — 201; Ana Blandiana — 28; Igor Block — 246; Constantin Bogdan — 208; Katalin Bokor — 162; Valentin Borda — 122; Rolf Bossert — 167; Petar Boškovski — 179; William Brittain — 309; Petre Bucșa — 18; Mihai Burduja — 256; Aurel M. Buricea — 165; Gheorghe Buzoianu — 300; Ernesto Cardenal — 182; Virgil Carianopol — 18; Abellardo Castillo — 78; Emilia Căldăraru — 153; Mircea Cărtărescu — 167; Adrian Cernescu — 110; Charlie Chaplin — 171; Aurel Cherescu — 160; Gheorghe Chirilă — 19; Emerald Chismorie — 203; Agatha Christie — 292; Dan Ciăchir — 65; Vladimir Ciocov — 165; George Ciudan — 154; Andrei Ciurunga — 150; Ion Cocora — 149; G. D. H. Cole — 303; Margaret Cole — 303; Doru Cosma — 185; Florin Costinescu — 146; Franco Cordelli — 179; George Corbu — 221; Traian T. Coșovei — 167; Ioana Crăciunescu — 154; Ion Crînguleanu — 152; Maria Luiza Cristescu — 229; Maurizio Cucchi — 178; Mircea Constantinescu — 245; Vasile Dan — 163; Constanța Dascălu — 159; Constantin Darie — 129; Gheorghe Dăncilă — 203; Mihai Dănilă — 94; Rene Depestre — 182; Mircea Dinescu — 44, 114; George Dinizvor — 17; Ion Dițoiu — 202; Cornelia Djigola — 11; Ștefan Aug. Doinaș — 70; Ivan Draci — 182; Elena Dragoș — 155; Paul Eluard — 177; Nicolae Fătu — 18; Dinu Flămând — 157; N. Frânculescu — 285; Walter Helmut Fritz — 180; Nicolae Dan Frunteletă — 184; Laurențiu Fulga — 37; Marcel Gafton — 238; Horia Gane — 194; Matei Gavril — 152; Traian Gărduș — 161; Constantin Georgescu — 209; Ludmila Ghițescu — 152; Zeno Ghițuleacu — 19; Grișa Gherghei — 153; Jean Giono — 74; Aureliu Goci — 20; Goethe — 70; Ionel Gologan — 256; Valeriu Gorunescu — 17; Petre Got — 58; Günter Grass — 180; M. Graur — 129; Igor Grinevici — 253; Gheorghe Grosu — 168, 256; Stelian Gruia — 176; Grigore Hagiu — 220; Dashiell Hammett — 84; Traian Herseni — 11; Teodor Holban — 258; Lăgia Holuță — 164; Ion Horea — 111; Florin Iaru — 166; Traian Iancu — 130; Dinu Ianculescu — 157; Ion Th. Ilea — 148; Carolina Ilica — 116; Nicolae Ioana — 101; Dumitru M. Ion — 179; Constantin Ionciță — 313; Andrei Ionescu — 78; Corneliu Irod — 132; Gheorghe Istrate — 192; Gabriel Iuga — 153; Ion Iuga — 128; Pan Izverna — 151; Al. Jebeleanu — 146; Simona Kiselevschi — 215; Katița Kiulavkova — 179; Lina Kostenko — 182; Karl Krolow — 180; Omar Lara — 182; Laszloffy Aladar — 162; Ion Lazu — 162; Ileana Liman — 245; Nicolae Lupu — 164; Ion Lotreanu — 170; Eugen Lumezianu — 235; Ioșif Lupulescu — 158; Elisa Madolciu — 268; Toma George Maiorescu — 189; Dan Manolescu — 157; Ion Sofia Manolescu — 150; Emil Manu — 45; Marcel Marcian — 27; Paul B. Marian — 50; Nicolae Mareș — 69, 252, 259, 260; Mihai Mateiciuc — 202; W. S. Maugham — 62; Teodor Mazilu — 54; Virgil Mazilescu — 125; N. Gr. Mărășanu — 94, 153; Nicolae Mărgheanu — 292; Ion Mărgineanu — 149; Ernest Meister — 180; Toma Michinici — 163; Mircea Micu — 226; B. Mihai — 246, 271; Ștefan Mihăilescu — 154; Virgiliu Vasile Mihăilescu — 112; Despina Mincu — 194; Marin Mincu — 178; Ștefan Mitroi — 166; Mircea Moise — 215; Iustin Moraru — 161; Ugo Moretti — 313; Mihai Moșandrei — 148; Florin Mugur — 116; Ion Munteanu — 261; Ana Mureșanu — 181; Valentina Mureșan — 202; Ion Murgeanu — 149; Tudor Mușatescu — 221; Vlad Mușatescu — 239; Florin Muscalu — 161; Dan Mutașcu — 170; Ioșif Naghiu — 47; Nicolae Nasta — 151; Fl. Năstase — 117; Fănuș Neagu — 102; R. W. Neamțu — 167; Lucia Negoită — 148; Marin Negoită — 162; Mihai Negulescu — 155; Bogdan Negru — 159; Vasile Netea — 5; Mara Nicoară — 16; Viorica Nicoară — 150; Nicolae Nicoară — 303, 306, 309; Daniel Nicolescu — 178; Otilia Nicolescu — 147; Vasile Nicolescu — 177, 178; G. Niculescu Mizil — 283; Vasile Nicorovici — 273; Constantin Nisipeanu — 151; Elisaveta Novac — 163; Constantin Olariu — 156, 162; Eugen Onu — 256; Anton Palfi — 165; Valeriu Pantazi — 157; Pier Paolo Passolini — 65; Petre Pascu — 158; Gheorghe Pârja — 160; Fernando Pessoa — 178; Petre Pintilie — 84; Gheorghe Pituț — 60; Ștefania Plopeanu — 156; Pop Simion — 97; Ștefan Popescu — 16; Ion Potopin — 17; Nicolae Prelipceanu — 192; John Moynton Priestley — 55; Elena Purcărea — 204; Giovanni Raboni — 178; Dim. Ra-chici — 153, 162; Ion Rahoveanu — 158; Mircea Raicopol — 202; Vasile Ranga — 165;

32601.

Al. Raicu — 23, 121; Iuliu Rațiu — 152; Al. Cerna Rădulescu — 274; Vasile Rebreanu — 59; Traian Reu — 158; Marius Robescu — 116; Ioanid Romanescu — 146; Dona Roșu — 156; Dan Rotaru — 157; Romulus Rusan — 126; Constantin Salcia — 163; H. Salem — 173; Horst Samson — 165; Octav Sargețiu — 35; Dorothy Sayers — 306; Mircea Sântimbreanu — 183; Wolf Dietrich Schnurre — 180; Gheorghe Schwartz — 125; Miron Scorobete — 156; Corina Victoria Sein — 158; Valentin Silvestru — 176; Ion Serebreanu — 154; Constantin Simionescu — 272; Octavian Simu — 241; Vasile Smărăndescu — 158; Werner Söliner — 166; Marin Sorescu — 83; Philippe Soupault — 178; Vasile Speranța — 18; Nichita Stănescu — 48; Petre Stoica — 105, 180; Passionaria Stoicescu — 162; Mihai Stoian — 279; Petre Strihan — 161, 254; Eugen Suciu — 165; Jules Supervielle — 178; Al. I. Ștefănescu — 195; Elena Ștefoi — 165; Pavel Șușara — 203; Ștefan Tcaciuc — 152; 182; Dan Claudiu Tănăsescu — 90; Leonida Teodorescu — 106; Maria Teohari — 279; Ion Tipsie — 137; Gheorghe Tomozei — 76; Rodica Tott — 255; Ion Trandafir — 164; A. D. Tudose — 246; Marius Tupan — 216; Nicolae Țăranu — 206; George Țărnea — 154; Bucur Țincu — 29; Haralambie Țugu — 155; Sanda Ungureanu — 178; Mariana Urbanovici — 160; Damian Ureche — 155; Mihai Ursachi — 114; Alexandru Văduva — 159; Alexandru Vergu — 115; Dragoș Vicol — 187; Grigore Vieru — 53; Matei Vișniec — 66; Cornel Vlădeanu — 202; Marius Vulpe — 164; Henri Zalis — 33; Vasile Zamfir — 172; Haralamb Zincă — 143; Lambros Zogra — 16.

REPRODUCERI DUPĂ :

Gheorghe Adoc, Octavian Andronic, G. Apostu, C. Baciș, Costel Badea, Janos Bencsick, Iliescu-Călinești, Raluca Grigorcea, Dan Ioanișescu, Ovidiu Maitec, Nicolae Mangu, Mihai Matei, A. Mihailopol, Nicăpetre, Sandu Nicolae, Octavian Olariu, Florin Pucă, G. Raportoru, Simeon Tatu, Traian Vasai și alții.

Materialele au fost publicate în funcție de spațiul existent, calitate și ordinea sosirii în redacție. Au avut prioritate colaborările trimise până la 1 iunie 1980.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Redactor responsabil : MIRCEA MICU

Prezentarea grafică : MIHAIL CĂRCIOG

Redacția Almanahului literar str. Nicolae Gulescu 15.

**Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”
Comanda nr. 662**

HORIA

un sfert de mileniu de la nașterea sa

1730. Domnea pe atunci în Franța iubea-
tul rege Ludovic al XV-lea, rămas faimos
prin amoriurile și aventurile sale galante.
Peste imperiul romano-german stăpânea
Carol al VI-lea, a cărui supremă preocu-
pare era asigurarea moștenirii tronului
pentru fiica sa Maria Tereza. În Prusia
autoritatea suverană purta chipul „rege-
lui-sergent” Frederic Wilhelm I, creatorul
forței militare prusace, și tatăl lui Fre-
deric al II-lea. La răsărit, peste toate Ru-
siile, puterea era în mâinile Anei Ivanovna,
una din nepoatele lui Petru cel Mare. La
Constantinopol strălucea, ca urmaș al
Profetului, sultanul Ahmed II, care avea
să fie răsturnat însă în curînd de către
răsculații conduși de Patrona Halil. Pe

tronul Angliei se afla George al II-lea,
lectorul Hanovrei, unul dintre cei mai ne-
populari regi englezi.

Numele tuturor acestora — și al altora
din suveranii contemporani — fusese con-
semnat în cronicile dinastiilor respective
chiar din momentul nașterii lor, recunos-
cîndu-li-se încă de atunci dreptul la co-
roane și stăpîniri. Toți au intrat în viață
coborînd din leagăne domnești, pentru a
se urca apoi pe tronurile ce le erau des-
tinate și familiile lor, ca niște lucruri fi-
rești, „sacre”.

Nimeni, în afară de căsenii săi, nu a
știut însă că în acel an s-a născut într-un
sat din Alpii Transilvaniei, pe un vîrf de
munte, într-o colibă înconjurată de goruni
uriași, sub lumina unui luceafăr scinteie-

tor, un viitor „Rex Daciae“, un „împărat“ al folclorului românesc, un revoluționar care va întrece în îndreptățită glorie pe toți contemporanii săi, și care avea să schimbe însuși cursul istoriei: VASILE NICOLA URSU, înregistrat și consacrat apoi de cronicile vremii sub numele de HORIA.

Noul fiu al istoriei, botezat simbolic Ursu, pentru a avea, ca și strămoșii săi, puterile și dirzenia acestuia, tăria stîncilor și a viforelor ce se încaieră neconținut cu piscurile munților, s-a născut pe Valea Arieșului, în punctul cel mai înalt al Albacului, la Arada, în „crîngul“ Fericetului. De pe creasta locului nașterii sale se pot vedea toate satele și toți munții din jur, Horia avînd astfel încă din copilărie prilejul de a privi de sus întreaga frămîntare din jur și de a auzi fără încetare gemetele din văi. S-a născut într-o lume de aprigă împilare, de crîncenă suferință. Lumea iobagilor moți, asupriți deopotrivă pentru graiul, pentru aurul, pentru nesfîrșitele lor păduri. Cîntecul care răsuna din creastă în creastă era cel al exploatării și al sărăciei :

Munții noștri aur poartă,
Noi cerșim din poartă-n poartă.

În apropierea Albacului se aflau și satele celor doi ortaci ai săi de mai tîrziu. Cloșca și Giurgiu Crișan, cu care avea să dezlănțuie marea răscoală țărănească de la 1784, care avea să le ducă faima în toate colțurile Europei. Legăturile s-au făcut mai întîi cu Ion Oargă, poreclit Cloșca, născut în Cărpiniș, și apoi cu Crișan din Vaca, de pe Crișul Alb (azi, satul Crișan) care, prin căsătorie, se așezase și el în același sat. Una din legendele locului, și în jurul lui Horia s-au împletit atîtea, spune că acesta avea o voce de stentor, așa de puternică încît de la Albac ea se putea auzi pînă la Cărpiniș, pătrunzînd urechile lui Cloșca și ale lui Crișan.

Dealtfel, vocea lui Horia era dulce, melodioasă, după farmecul ei eroul, care „horia“ așa de duios, primind supranumele de Horia. Cînta, înfiorînd inimile și pădurile, din gură, din frunză, din nai, cîntecele lui fiind cîntecele multelor dureri și puținelor bucurii ale obidiților iobagi. Chipurile îl arată a fi fost un bărbat impunător și frumos. Avea, după ancheta făcută în 1785, statură mijlocie, viguroasă, talia subțire, părul castaniu, ochii străbătători, mustați blond-roșcate, fața ovală, nasul ascuțit. Umbla și sta totdeauna drept.

Drept în fața semenilor săi, drept și neînduplecat în fața opresiunii timpului, drept în fața istoriei.

În tinerețe a lucrat ca bărdaș, fiind pri-

ceput constructor de case și biserici. Biserica de lemn din satul său, aflată astăzi — după o scurtă trecere prin Florica Brătieților — în parcul de la Olănești ca piesă istorică, este opera mîinilor sale. Umblind în lungul și în largul munților, a cunoscut în adîncime toată cumplita tragedie a moților, exploatați în mod singeros, toată setea lor de dreptate, furtuna ce le clocotea în suflete. Nu era corvoadă care să nu li se impună de către baroni, nu era bir care să nu li se smulgă, nu era pedeapsă care să nu li se aplice.

Bătăile și spînzurătorile se țineau lanț. Horia, dominat de o energie vulcanică, ca odinioară Spartacus și Doja, și-a asumat ca o misiune proprie izbăvirea tuturor celor asupriți, sancționarea opresorilor, crearea unei lumi a libertății, a dreptății și a egalității. Sufletul lui devenise un uragan de fulgere.

În 1779 a bătut la poarta împăratului din Viena, Iosif al II-lea, fiul Mariei Tereza, care se bucura de faima unui „despot luminat“, pentru a-l informa de cruzimile ce se săvîrșeau în Transilvania, și pentru a-i cere intervenția directă în favoarea iobagilor. Demersul lui Horia a răsunat în pustiu. În anii următori, mergînd pe jos, cu opinci de bivol, de la Albac pînă la Viena, a făcut alte trei călătorii pentru a apela prin trei audiențe la spiritul de dreptate și la mila aceluiași împărat.

Întrucît nici una din aceste audiențe nu s-a încheiat decît prin vagi și deșarte promisiuni, după ultima dintre ele, în primăvara anului 1784, Horia, împreună cu ortacii săi Cloșca și Crișan, s-a hotărît, urmînd voința moților, să declanșeze răscoala la care se gîndeau de atît amar de ani. Aceasta devenise unica soluție prin care se putea obține dreptul la viață al milioanele de iobagi, libertatea lor.

Primele vîlvătaii ale răscoalei au izbucnit la 31 octombrie 1784, în Țara Zărandului, în satul Mesteacăn din apropierea Bradului. În zilele următoare ardeau castelele grofilor din Criștior, Brad, Curechiu, Ribița, Mihăileni, Baia de Criș, Lunca, Hălmașul, Hălmașelul, Pleșcuța și altele, și, odată cu acestea, și o bună parte din nobilii asupritori. La 6 noiembrie era incendiat Abrudul, unde au fost sparte porțile închisorii și eliberați toți deținuții și, totodată, au fost arse în piața publică toate registrele iobagiale, precum și diplomele și privilegiile nobililor. Fumul actelor nedreptății plutea sinistru peste orașul incendiat. Castelele din jur, ca și nobilii, au avut și ele aceeași soartă. Înnebuiniți de spaimă, nobilii au început a fugii cu disperare spre cetatea Deva, răscoala întinzîndu-se fulgerător spre Arad, Oradea,

nescu (material nou de studiu) și apoi în volumul **Postume** (1905), după care a fost reprodusă în toate edițiile de această natură.

Și mai vechi decît poezia lui Eminescu erau versurile populare prin care se evoca cu mîndrie și durere amintirea lui Horia :

Cît a fost Horia-mpărat
Domnii nu s-au desculțat,
Nici la masă n-au mîncat.

Prima scriere în proză dedicată eroilor din 1784, a apărut în anul 1867, autorul ei fiind prozatorul ardelean I. C. Drăgescu. Scrierea s-a intitulat **Noptile carpatine** sau **Istoria martirilor libertății** și, prin ea, s-au pus, în spirit romantic bazele literare ale evocărilor închinat lui Horia și ortacilor săi. I.C. Drăgescu va fi urmat de Alexandru Odobescu, discipol însuflit al lui N. Bălcescu, care în februarie 1878, după ce ostașii noștri cîștigaseră marile victorii din Balcani, prin care s-a asigurat independența României, a ținut la Ateneul Român din București o renumită conferință intitulată **Moșii. Răscoala românilor ardeleni sub căpetenia lor Horia, în iarna 1784—1785**, prin care a atras atenția contemporanilor săi asupra unuia dintre cele mai eroice capitole din istoria Transilvaniei.

An după an și deceniu după deceniu studiile, creațiile literare și evocările consacrate Munților Apuseni și eroilor de la 1784 și 1848 vor spori apoi tot mai mult, îmbrățișînd aspecte din ce în ce mai largi și mai adînci. Cercetările științifice se vor desfășura concomitent cu evocările istorice și cu creațiile literare și unele și altele dovedind aceeași dragoste în relevarea virtuților unui pămînt de o uimitoare bogăție geologică, etică și istorică.

Pentru scrierile istorice și literare un mare stimulent și totodată un punct de plecare îl va constitui apariția în 1885 — cu prilejul comemorării primului secol de la răscoala din 1784 — a monografiei lui Nicolae Densușianu intitulată **Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria, 1784—1785**, aceasta fiind cea dintîi scriere completă cu caracter documentar asupra răscoalei.

În același an a apărut și romanul **Horia** al scriitorului transilvănean Ioan Pop Florentin, urmat în 1891 de tragedia **Horia** (în cinci acte) a profesorului de la Brașov, Gheorghe Pop. Fără a izbuti să se impună sub raportul estetic, ambele scrieri erau străbătute însă de un puternic suflu patriotic și de o adîncă dragoste pentru căpeteniile răscoalei și pentru miile lor de ortaci.

La începutul secolului nostru și apoi pe parcursul lui, aceste sentimente se vor

concretiza și în opere de o certă valoare literară, create de scriitori ca Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Aron Cotruș. Primul dintre ei s-a apropiat de una din cele mai duioase amintiri ale epocii răscoalei, care dăinuiește și astăzi răs-pîndind în jurul său emoție și elan. E vorba de acel secular gorun de la Tebea sub ramurile căruia, după tradiție, s-ar fi pecetluit înțelegerea lui Horia, Cloșca și Crișan și sub care, mai tîrziu, avea să fie înmormîntat și Avram Iancu.

Furtuna răscoalei cu numeroasele ei episoade tragice, printre care unul din cele mai dureroase l-a constituit prinderea celor trei căpitani, a inspirat și pana dramaturgului Zaharia Bărsan, care în 1912 a publicat piesa cu simbolicul titlul **Se face ziuă**, ce avea să cunoască apoi o lungă serie de reprezentații și reluări. Acțiunea din drama lui Bărsan se petrece în ultima noapte a anului 1784 — noapte în care aveau să fie transportați Horia și Cloșca de la Abrud la Alba Iulia — în satul Gura Cornii din josul Abrudului, autorul reușind să creeze cîteva momente de o zguduitoare intensitate dramatică. Desfășurarea ei oferă unuia din eroii piesei, Popa Costan, în vîrstă de 80 de ani, posibilitatea să evoce figura titanică a lui Crișan, care încă nu fusese prins, și în noaptea aceea avea să treacă pe la casa preotului ai cărui fii și nepoți luptaseră alături de vitejii ce urniseră mulțimile. „Să fi auzit — povestește bătrînul nurorii sale — cum sunau buciunile la Mesteacăn ! Și să-l fi auzit pe Marcul de-i zice Crișan. Ce om ! Trăsnetul lui Dumnezeu ! Se suise pe piatra de la biserică și striga poporului : A bătut ceasul, măi ! Să se ridice pînă și pruncul din pîntecele mamei și să vie cu mine ! Îi scăpărau ochii și glasul îi tuna de parcă se prăvălise De-tunata ! Să nu rămîie piatră pe piatră... Părea un arhanghel ce suna din trîmbițe de foc“.

Piesa punea totodată în lumină și noblețea de caracter a oamenilor munților, una din eroinele dramei, Ilinca, nora lui Costan, acceptînd, din milă, să adăpostească sub streșina casei lor pe fiul unui baron urmărit de urgia mulțimii pentru a afla apoi, tocmai în momentul în care îl ascunsese în pivniță, că baronul fugărit ucisese cu cîteva clipe mai înainte pe propriul ei fiu, pe care îl aduceau pe targă tovarășii săi. Deși confruntarea e cumplită. Ilinca refuză totuși să-și mînjească miinile cu sîngele baronului și, pentru a nu pîngări omenia casei, îl lăasă să plece strigîndu-i însă din adîncul inimii înșîngerate de durere : „Du-te ! Sîngele pe care l-ai vărsat... are să se facă val... și valul rîu... și rîul are să-și facă drum... și are să vie năprasnic odată asupra voastră ! Dușmancă de moarte... am să-ți fiu... să te

păzești de mine... Într-o zi... am să vin... să te caut la tine acasă !...".

Cumplita epopee nu se putea reduce însă, pe plan literar, numai la evocarea marilor ei căpitani sau numai a unor episoade, oricât ar fi fost ele de emoționante, ci își cerea împlinirea într-o vastă operă epică, în capitolele căreia să tresalte, alături de înverșunarea căpeteniilor, și tumultul grandios al mulțimilor, colectivitatea răzvrăjită a moșilor în toată superba ei îndirjire.

M. Sadoveanu a încercat-o prin **Lacrimile ieromonahului Veniamin** (1926) și prin povestirile **Cind a venit în Ardeal Iosif împărat**; **Cind s-au sculat moșii cu Horia**; **Cum a murit Horia**. Realizarea cea mare sub înfățișarea unei fresce autentice moșteni avea să ne-o dea însă Liviu Rebreanu prin romanul **Crăișorul** (1929).

Deși intitulat astfel, după supranumele acordat de tradiție lui Horia, romanul lui Rebreanu este însuși romanul vieții moșilor din această perioadă, romanul suferinței lor, al ridicării gigantice, al prăbușirii pentru o nouă ridicare, pentru o biruință către care vor năzui neconținut. Cele mai viguroase capitole ale „Crăișorului”, pe lângă paginile consacrate lui Horia personal, sînt destinate — ca și în romanul „Răscoala” — să releve mișcarea mulțimilor, apriga lor înfățișare, forța lor telurică, noianul de securi și coase reprezentat de ele.

Pentru scrierea romanului — schițat mai întîi în anul 1914 în narațiunea **Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan** și apoi în 1919 sub un titlu mai adecvat: **Răscoala moșilor** — Liviu Rebreanu a întreprins mai multe călătorii în Munții Apuseni, fiindcă, așa cum afirma într-un articol din 1928, „cine vrea să se apropie aievea de inima Crăișorului, trebuie să-l caute pe munții lui, în satele lui, unde dragostea lui a înflăcărat pînă la jertfa morții atîtea și atîtea mii de oameni”.

Într-o largă viziune epică este privită răscoala din 1784 și în marea nuvelă a lui Pavel Dan, **Iobagii** (1936), autorul născut în satul Triteni din apropierea orașului Turda, fiind un bun cunoscător al vieții moșilor și al împrejurărilor istorice care au dat naștere răscoalei.

Una din cele mai înalte colonne literare dăltuite în amintirea lui Horia o constituie poemul cu același nume al lui Aron Cotruș, apărut în volumul **Miine** (1928) și apoi împreună cu alte poezii în placheta **Horia** (1935). Rapsod tumultuos al vieții moșilor, din rîndul cărora a desprins pe înfometatii **Io Pătru Opincă** și **Todor Săcure**, Cotruș a văzut în Horia punctul culminant al tragediei acestora, o figură apocaliptică de proporții și semnificații unice.

Iată una din imaginile sale :

Horia,
de jos
te-ai ridicat drept, pietros, viforos
pentru moși
pentru cei săraci și goi,
pentru toți și-ai despicat
în două istoria —
țăran de cremene,
cum n-a fost altul
să-ți semene,
Horia.

Numeroși alți poeți, îndeosebi după 23 August 1944, au pus noi pietre de grănit glorificării năprasnicei încordări și a căpeteniilor ei. Primul dintre ei care se cuvine menționat este Mihai Beniuc care prin poeziile **A fost odată unul Horia** (1945) și **Chivără Roșie** (1948) a creat noi simboluri cutremurătoare pentru evocarea marelui răzvrătit.

Pe aceeași linie se înșiră și poemele și ciclurile de poezii ale lui D. Corbea (**Răscoala lui Horia**, 1947), Vlaicu Birna (**Horia, Tulnicul în munți**, 1950) Al. Andrițoiu (**În țara moșilor se face ziuă**, 1953), Ion Brad (**Cîntecele pămîntului natal**, 1956), L. Dimov (**Litanii pentru Horia**, 1976) și altele.

Oskar Walter Cisek a consacrat răscoalei un nou roman intitulat **Pirjolul** (1960) alcătuit din două volume : I. **Crișan** ; II. **Horia**, romanul fiind publicat în limbile germană și română. Compozitorul Sabin Drăgoi i-a dedicat o operă (**Horia**), N. Breitan o alta cu același titlu, Alfred Mendelsohn un oratoriu, iar Cornel Țăranu o cantată (**Stejarul lui Horia**).

Un loc aparte în literatura de evocare a lui Horia și a peisajului revoluționar al Munților Apuseni îl ocupă creațiile dramatice consacrate tragicelor evenimente de la 1784—1785, dintre care menționăm **Focurile** (Eusebiu Camilar și Magda Isanos, 1946), **Horia** (M. Davidoglu, 1956), **Procesul lui Horia** (Al. Voitin, 1960), **Pași pe zăpadă** (Paul Everac, 1970), precum și evocările în proză ale lui Vlaicu Birna (**Cînd era Horia împărat**, 1961) și Dominic Stanca în volumul **Roata cu șapte spițe** (1965).

Folcloriștii, continuînd calea înaintașilor, au adîncit și ei cercetările asupra reflectării imaginii lui Horia, și odată cu el a lui Cloșca și Crișan, în creația populară, ultimele culegeri de folclor, dintre care cităm pe cea a lui Ovidiu Birlea și Ion Șerb — ambii fiind de origine moși — (**Horea și Iancu în tradițiile poporului**, 1972) — aducînd contribuții, în versuri și proză, pe cit de proaspete, pe atît de semnificative sub raportul perpetuării în popor — uneori confundați cu Avram Iancu — a amintirii marilor căpitani revoluționari.

Artiștii plastici s-au simțit și ei atrași de figura lui Horia și a tovarășilor săi, în fruntea lucrărilor de această natură impunându-se, în sculptură, creațiile lui Ion Vlasiu (**Horia, Cloșca și Crișan** — monument, Cluj-Napoca) și Romul Ladea (**Horia** — busturi la Cluj-Napoca și Albac), iar în pictură marele tablou în ulei al lui Eugen Găscă (**Horia și căpitanii săi**).

Concomitent cu creațiile literare și artistice, stimulându-se reciproc, au apărut și noi studii istorice, destinate a releva pe baza documentelor vremii cauzele sociale și naționale ale răscoalei, etapele exacte ale dezvoltării ei, întinderea, lichidarea și consecințele ei. În 1934, cu prilejul comemorării a 150 de ani, completînd și continuînd vechea monografie a lui N. Densușianu, a apărut astfel lucrarea profesorului Ioan Lupaș (**Răscoala țăranilor din Transilvania la anul 1784**) urmată la scurt interval de o alta, a lui Octavian Beu, **Răscoala lui Horia în arta epocii** (1935) — bazată pe o largă informație artistică. În același an a apărut la Oradea teza de doctorat a Clarei Iancu, intitulată **Latura economică și socială a revoluției lui Horia**, iar în 1938 lucrările lui Miron Constantinescu (**Cauzele sociale ale răscoalei lui Horia**) și D. Prodan (**Răscoala lui Horia în comitatele Cluj și Turda**).

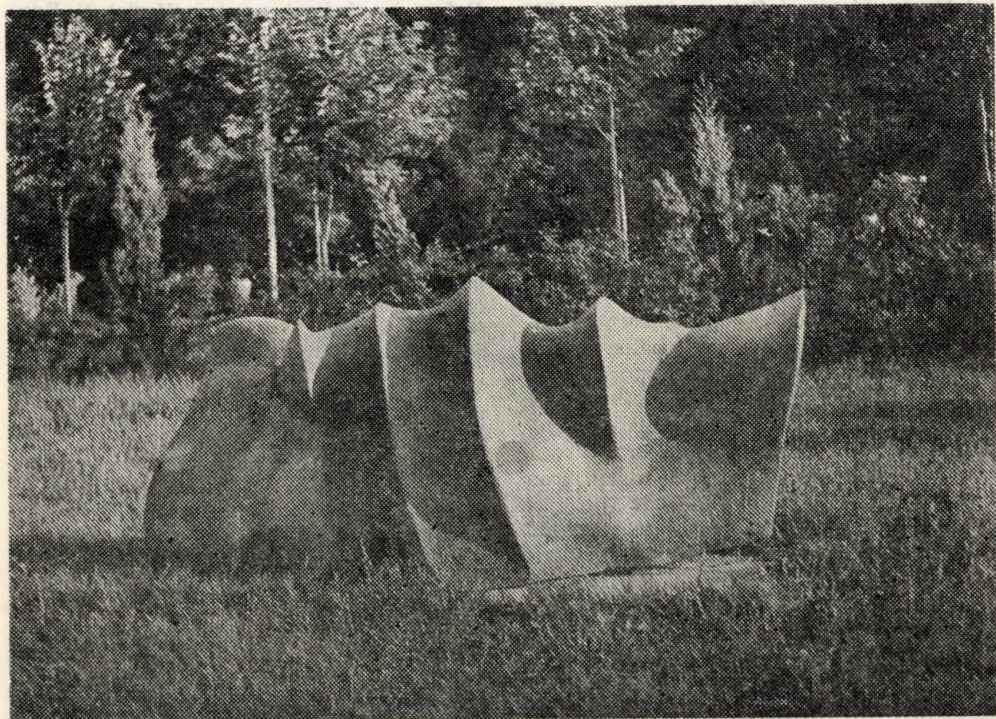
Ca și în domeniul literar, cotitura anului 1944 va aduce și în direcția cercetărilor

științifice noi și însemnate realizări, bazate pe noi cercetări și pe o mai adîncă interpretare. I. Fruma, utilizînd procesele verbale originale ale anchetei și procesului conducătorilor răscoalei, a publicat în 1947 lucrarea intitulată **Horia, procesul și martiriul său**, iar Ștefan Pascu, într-o nouă monografie, publicată în 1957, a atribuit răscoalei un sens mai larg, intitulînd-o: **Războiul țăranilor din 1784 de sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan**. Seria se continuă apoi cu lucrările lui Corneliu Cimpeanu, Gh. Georgescu-Buzău, Nicolae Edroiu (**Răsunsetul european al răscoalei lui Horia**), Gh. Bartos (**Bibliografia răscoalei lui Horia**) și ale altora.

Cea mai largă contribuție la cunoașterea caracterului răscoalei și a integrării ei în istoria poporului român a adus-o însă D. Prodan, mai întîi în volumul al III-lea din **Istoria României** (p. 725—791), și apoi în masiva monografie apărută în două volume în anul 1979.

La 250 de ani de la nașterea sa, personalitatea lui Horia, ca și a lui Tudor Vladimirescu, a intrat de mult în rîndul marilor personalități ale istoriei românilor, el fiind deopotrivă un simbol al luptelor pentru eliberare socială, pentru independența și unitatea națională, pentru patriotismul poporului român.

VASILE NETEA

Ultimul interviu cu TRAIAN HERSENI

Aveam în mână ultima carte semnată de TRAIAN HERSENI apărută în 1977 *Forme străvechi de cultură populară românească* (Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului) și mă gindeam că parcurgînd-o îmi pot alcătui un bagaj cel puțin suficient pentru a porni pe drumul întrebărilor interviului de față. Dar nu a fost așa...

Aflată în fața profesorului cu părul alb ce mă asculta calm, cu capul puțin plecat parcă spre a mă auzi mai bine, am fost nevoită să mai amîn puțin începutul, să-mi iau un răgaz ce se impunea pentru a mă pregăti, aidoma studentului pus în fața unui examen. Pentru că dacă profesorul are ochii blinzi și glasul cald, învăliuitor nu înseamnă că te poți prezenta în fața lui cu lecția neînvățată. Așa că am apelat tot la cărțile domniei sale, am subliniat cugetări, fapte culese de pe terenul cercetărilor sale, mi-am alcătuit capete de drum pentru interviu. Am pornit de la ceea ce profesorul scrie în *Începutul de sinteză* așezat la finele minuțiosului studiu mai sus menționat: „După cele înfățișate, am ajuns pe nesimțite la convingerea că o cercetare temeinică, sub toate aspectele, a cetelor de feciori ne îngăduie reconstituirea unor vechi forme de cultură spirituală și chiar socială, pe care arheologia, cu mijloacele ei fragmentare, exclusiv materiale, nu le poate decît bănui și conjectura, dar niciodată verifica. Cu ani în urmă, susțineam cu H.H. Stahl, posibilitatea și necesitatea unei *arheologii sociale* care să ia ca punct de plecare realitățile sociale vii, păstrătoare a numeroase rămășițe din trecut, spre deosebire de arheologia propriu-zisă, care caută să scoată la iveală civilizațiile și culturile omenești îngropate în pămînt, urmînd ca fiecare să sprijine pe cealaltă” gîndindu-mă să investighăm problema *arheologiei sociale*, a influenței exercitată de Școala sociologică românească a lui D. Gusti, etc. etc. Așadar...

Cînd ați început să vă interesați de aspectele vechi ale culturii românești?

Încă de pe băncile școlii. Am avut la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș, îndată după Unire, un profesor excelent de limba română, Vasile Stoicanea, care își pune

elevii să culeagă în satele natale particularitățile dialectale locale și cît mai mult folclor, materiale care apoi erau discutate în colectiv și erau interpretate în spiritul bine cunoscut al curentului latinist ardelean, care a avut și asupra mea o înfrîurire foarte adîncă, pînă la proporțiile unei adevărate fascinații. Eram o generație extrem de mîndră de originea noastră romană și doream ca aceasta să fie nu numai demonstrată, dar și trăită în toată plenitudinea ei „imperială”. Ulterior această atitudine „absolutizantă” a fost simțitor corectată, în ce mă privește, sub influența cursurilor lui Nicolae Iorga, Ovid Densusianu și mai ales ale lui Vasile Pârvan. La nivel de cercetare științifică propriu-zisă, problema formelor străvechi de cultură românească, ca sursă primordială, structurantă a celor de azi mi s-a pus în prima „campanie monografică” gustiană la care am participat ca student în filosofie — la Nerej (Vrancea) în vara anului 1927 — cînd am studiat îndeosebi păstoritul de tip arhaic, deci o lume în care a fost creată „Miorița”.

Care erau ideile dominante ale vremii în cercetarea sociologică?

Sociologia era considerată pe atunci ca o disciplină filosofică și nu se preda propriu-zis decît în cadrul facultăților de filosofie, alături de psihologie, logică, metafizică, teoria cunoașterii, enciclopedia și istoria filosofiei, pedagogia teoretică și practică, etică, estetică și politică. Ea era deci mai mult filosofie socială decît știință a societății, cu toate urmările care decurgeau de aici: multă speculație, fugă de concret, de istorie, de etnografie, de geografie, de realitățile materiale etc. „Teoria societății” — de altfel ca și „teoria statului” — se făcea extrem de abstract, nu în funcție de fapte, ci de doctrine. Întrebarea fundamentală nu era: „ce este societatea și de ce este ea așa?”, ci: „cum este posibilă societatea în general, în cadrul rațiunii?” — „realul” fiind de obicei înlocuit cu „idealul”. Cercetările de teren reveneau altor discipline științifice, ca etnografia, folcloristica, lingvistica, geografia umană etc.

În ce consta „Școala sociologică” a lui D. Gusti, cum o definiți ?

Intemeiată de D. Gusti (nu însă singur, ci împreună cu colaboratorii săi din anii 1923—1925), ceea ce caracteriza „Școala sociologică” de la București era : 1. orientarea spre teren, deci spre realitățile sociale concrete ; 2. o preferință evidentă față de realitățile sociale românești, în comparație cu cele din alte părți ; 3. încercarea de a cerceta aceste realități pe „eșantioane reprezentative” cât mai riguroase, începând cu satul românesc — de unde și numele ei de „Școală monografică” ; 4. cercetarea multilaterală, din cât mai multe puncte de vedere a unităților sociale abordate, de unde participarea unui număr foarte mare și foarte variat de cercetători, de la geologi, geografi, zoologi, botaniști, agronomi, economiști până la lingviști, folcloriști, muzicologi. În afară de acest cadru comun, participanții erau liberi să folosească orice metode și tehnici de investigație, în funcție de eficiența lor și să interpreteze materialele culese în lumina oricărei teorii existente sau anume creată în acest scop. Așa se face că alături de unii poporaniști erau, de exemplu, numeroși marxiști, alături de unii tradiționaliști, un număr mare de progresiști ș.a.m.d. Școala se caracteriza deci mai mult printr-o unitate de poziție metodologică, decât ideologică. Eram toți convinși că trebuie să cunoaștem științific realitățile sociale de la noi, fără a căuta vreun acord cu privire în ceea ce era de făcut în mod practic mai departe. Sub acest ultim aspect, fiecare se orienta după preferințele sale personale sau grupările politice din care făcea parte.

Care este noutatea de metodă a lui D. Gusti în contextul sociologic al epocii ?

D. Gusti nu a fost un metodolog sau un epistemolog. Marea lui vocație a fost organizarea : știa să mobilizeze pe alții, să-i îndrumeze și să-i conducă. Este în general necunoscut faptul că D. Gusti, care a pus în mișcare și a „patronat” sute de cercetători, personal n-a întreprins nici o investigație de teren, nu a încercat nici cel puțin o sinteză a materialelor obținute de numeroșii săi colaboratori, în afară de simple dări de seamă sau concluzii statistice. Cei care însă au lucrat efectiv în teren au fost confrunțați chiar de la început cu probleme capitale de metodologie și tehnică a investigației, încât au fost obligați să dea acestor probleme o atenție cu totul deosebită. Meritul principal al lui D. Gusti este de a fi dus, apoi de a fi trimis în teren un număr mare de cercetători de toate specialitățile, în ideea de a cerceta, în cea mai strânsă colaborare posibilă, aceeași realitate socială, începând cu satul românesc. Era pe atunci o mare noutate nu numai la noi, dar și pe plan internațional. S-a realizat, cu începere din anul 1925, unele din primele cercetări so-

ciale interdisciplinare din lume. În acest domeniu, meritul de inițiator, de precursor al lui D. Gusti, care însemna de fapt un efort de a „științifica” sociologia, de a o „desfilosofiza”, nedesăvârșit nici până azi, este indiscutabil. D. Gusti a făcut ceva mai mult, el a oferit colaboratorilor săi un așa zis „sistem de sociologie”, care în realitate era un plan tematic foarte coerent de investigație sociologică. El a considerat că orice „unitate socială” (sat, oraș, națiune) se compune din „relații sociale” și se găsește într-o continuă prefacere, într-un neîncetat „proces”. Orice unitate socială desfășoară, după același „sistem”, numeroase „activități” sau „manifestări”, care erau reduse „tipologic” la patru : economice, spirituale, juridice și politice — și pot fi determinate de diferiți „factori condiționanți”, sau „cadre”, reduse tipologic tot la patru : cadrul geografic, biologic, istoric și psihologic.

Dacă i-ați căuta astăzi un corespondent în sociologia contemporană lui D. Gusti, care ar fi acela ?

Cred că niciunul. D. Gusti și școala sa sînt un fenomen de epocă, iar epoca aceasta a trecut, nu numai la noi, dar în toată lumea. În zilele noastre nimeni nu mai contestă necesitatea și cu atât mai puțin utilitatea cercetărilor sociologice de teren și nici avantajele excepționale ale investigațiilor în brigăzi mixte, interdisciplinare. Cu alte cuvinte, ceea ce era pe atunci o noutate și, dacă vreți, o îndrăzneală, astăzi este o practică de fiecare zi. Bineînțeles, aceasta nu înseamnă că sociologia de azi cultivă exclusiv sau preponderent cercetările de teren. Mai există destui sociologi care se bazează exclusiv pe lectură și „scriu cărți din cărți”. Aceștia interpretează realitățile sociale după ideile pe care le au despre ele, nu după natura lor obiectivă, independentă de concepțiile subiective ale oamenilor. Sociologii care doresc să contribuie nu numai la răspîndirea disciplinei lor, eventual la sistematizarea didactică a materialelor existente, ci și la promovarea cunoștințelor, la îmbogățirea lor, știu că nu au decât o singură cale fecundă : apelul la fapte, trecerea dincolo de tipărituri, spre realitățile sociale vii, în plină desfășurare.

În ce măsură lucrarea dv. „Forme străvechi de cultură poporană românească” este o urmare și o ilustrare consecventă a direcției de cercetare a lui D. Gusti ?

D. Gusti și-a orientat școala mai mult spre realitățile sociale prezente sau în curs de devenire. El n-a ezitat să definească, la un moment dat, sociologia ca „știința prezentului social” (spre diferență de științele istorice). Un număr mare dintre elevii săi au avut un interes constant pentru dezvoltarea istorică în general, dar mai ales pentru problemele genetice și evoluționale ale societății și cul-

turii românești. Era firesc deci ca, în această privință, să ne adresăm și altor „magistri”, care, din fericire, activau în cadrul aceleiași instituții. Pe vremea studenției mele exista o singură Facultate de filosofie și litere, iar studenții erau liberi să circule de la un profesor la altul, de la o disciplină la cealaltă. În afară de cursurile și seminariile filosofice propriu-zise, ilustrate, pe lângă D. Gusti, de gânditori ca C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu ș.a., am auzit cu mult folos pe Vasile Pârvan. Simion Mehedinți, Ovid Densusianu și, firește, pe acel titan al gândirii și al erudiției, care a fost Nicolae Iorga. De altfel, D. Gusti, care s-a ocupat foarte de aproape de formarea mea științifică, din care cauză îl consider ca pe un adevărat părinte spiritual al meu, ne îndemna ei însuși să luăm contact cu cât mai multe catedre, nu numai de la Facultatea de filosofie și litere, ci și de la alte facultăți (pentru studii economice, juridice etc.), pentru a ne familiariza cu cât mai multe ramuri științifice și puncte de vedere de cercetare.

Considerați arheologia socială o modalitate științifică de prim ordin a cercetării istoriei?

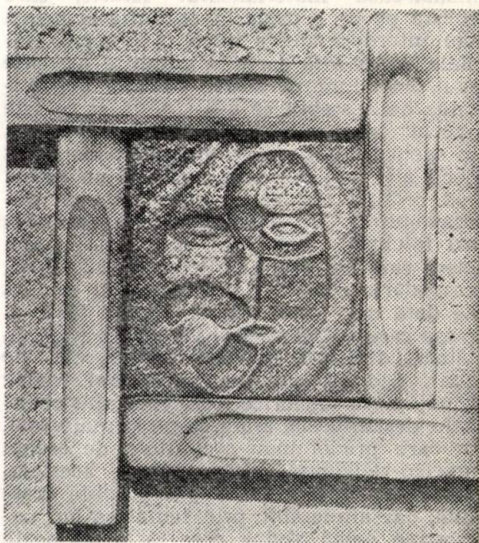
Aș vrea să fiu foarte precis: termenul „arheologie socială” are două accepțiuni diferite. Arheologii de școală nouă încearcă să reconstituie viața socială a oamenilor de altădată, din analiza atentă a rămășițelor materiale obținute prin săpături (locuințe, unelte, arme, podoabe, morminte etc.). Aceasta este de fapt adevărata arheologie socială. Mijloacele de investigație a formelor străvechi de viață socială și spirituală utilizate de acești savanți sînt însă nu numai reduse, dar și foarte nesigure. De regulă se recurge la analogii cu forme actuale, constatate la unele populații nedezvoltate din zilele noastre, considerate uneori pe nedrept ca „primitive”. Există însă și altă posibilitate: să se analizeze realitățile socio-culturale prezente și să se stabilească prin diferite mijloace posibile ce este nou sau de dată recentă în cuprinsul lor și ce este vechi sau foarte vechi. Ne adîncim astfel în trecut ca într-un fel de „tunel al timpului” și reconstituim diferite faze probabile străbătute de realitățile respective și păstrate ca „supraviețuiri”, ca un fel de „fosile vii”, cum ar spune biologii, pînă azi. Se înțelege de la sine că șansele de certitudine scad în funcție de „adîncimea”, adică la vechimea stratului socio-cultural pe care îl urmărim. Metoda nu este lipsită de riscuri, dar este totuși mai mult decît renunțarea la orice încercare. Idealul este să avem informații precise chiar din partea celor în cauză sau a unor contemporani capabili să redea exact lucrurile, dar în domeniul pe care îl discutăm, așa ceva nu există, decît foarte rar și cu totul întîmplător. Deci arheologia socială,

în acest înțeles, este o metodă de necesitate și nimic mai mult. Recurgem la ea numai cînd ne lipsesc modalități mai adecvate.

Pornirea de la prezent către trecut mi se pare captivantă în cercetarea istorică. Pe ce tentative anterioare vă puteți prevala în încercarea dv. referitoare la formele vechi de cultură populară?

Calea este într-adevăr „captivantă”, dar, cum am spus, și plină de riscuri. Nu-i un motiv să renunțăm la ea, dar trebuie să ne dăm seama de la început de anumite dificultăți și chiar pericole; deci să procedăm cu foarte mare prudență. Știința nu este operă de imaginație, ci căutare de adevăr, iar acesta este, prin definiție, „conformitate între ideile și realitate”.

Tentativa însăși nu este deloc nouă. La noi a fost practică pe scară mare de Școala ardeleană (Micu, Șincai, Maior), mai înainte, într-o măsură oarecare, de Dimitrie Cantemir și cronicari, iar apoi de o pleiadă întreagă de lingviști, istorici, arheologi, etnografi și folcloriști, încadrați mai ales în curentul cultural latinist (și latinizant), dominant în deosebi în decursul veacului trecut. Preocuparea majoră a acestor oameni de știință a fost originea, formarea, caracteristicile etnice (specificul național) și continuitatea poporului român pe actualul său teritoriu. Cercetările acestea mai vechi, dintre care unele sînt remarcabile, deci vrednice de reținut și de continuat, porneau însă, în marea lor majoritate, de la idei preconcepute, mai ales de la teza originii noastre exclusiv romane, cu nesocotirea sistematică a filiațiilor locale, „pămîntene”, reprezentate de geto-daci și a aportului de mai tîrziu, nu totdeauna neglijabil, al unor influențe paleoslave. Se pierdea din vedere în același timp puterea creatoare a poporului

român, care nu poate fi redus nici la traci, nici la romani, și cu atât mai puțin la slavi sau alte seminții de contact. Ceea ce facem noi acum nu este decât o punere a problemei poporului român, a „fenomenului românesc“, pe un plan cât mai științific cu putință, deci cât mai conform cu faptele. În ce măsură izbutim, aceasta este cu totul altă problemă.

Considerați ipotezele lui Hasdeu, înțelegându-l de reconstituire a poporului din cunoștințele lui lingvistice, istorice, ca un antecedent semnificativ al demersului dv. științific ?

Fără îndoială, Hasdeu este unul dintre cei mai geniali înaintași ai cercetătorilor preocupati azi de astfel de probleme, negatist decât de N. Iorga și Mircea Eliade în extensiune și de Vasile Pârvan, dacă nu și de Lucian Blaga, în profunzime. Precizez însă că eu nu m-am orientat niciodată după un singur autor, fie el cât de însemnat, ci am ținut seama de toți cei care au adus o contribuție oarecare la dezvoltarea cunoștințelor științifice. În afara teoreticienilor am acordat o atenție deosebită mai ales culegătorilor de materiale etnografice și folclorice, fără aportul cărora toate teoriile ar rămâne pure speculații.

Descrieți pe scurt, pentru cititori, metoda dv. de lucru, spre a defini forme străvechi de cultură populară.

Eu prefer — pe urmele lui Hasdeu — termenul „cultură poporană“, cultură creată de popor, decât „cultură populară“, cultură răspândită (prin popularizare) în popor. — Metoda de lucru la care vă referiți ia ca punct de plecare două idei fundamentale : 1. existența în cadrul realităților socio-culturale de azi a unor rămășițe sau supraviețuiri din diferite epoci anterioare ; 2. existența unei anumite legături a dezvoltării societății, cum ne demonstrează materialismul istoric, care constă pe de o parte în anumite structuri sau interdependențe între fenomenele sociale, pe de altă parte în anumite secvențe sau succesiuni necesare. De aici posibilitatea de a stabili ce este „nou“ și ce este „vechi“ în cuprinsul unei culturi concrete, în speță în cultura românească ; mai mult decât atât : cât de vechi poate fi un aspect sau celălalt din cele considerate ca „supraviețuiri“. De exemplu, dacă analizăm azi folclorul literar al unui sat, găsim piese care se referă la România socialistă, gospodăria colectivă etc., care sînt evidente de dată cu totul recentă. Există însă și piese care se referă la haiduci, la turci, la tătari, la boieri, la voievozi etc., ele ne apar deci ca produse mult mai vechi. Unele piese folclorice însă, cum sînt colindele, descîntecele, arată etape și mai vechi, în care predominau credințele de esență magico-religioasă. În cadrul acestora, unele elemente sînt de proveniență creștină, dar altele sînt, prin tematica lor, necreștine, adică păgîne, ceea ce la noi poate

însemna mai ales precreștine. Coborîm astfel pe „scara timpului“ tot mai în jos, în funcție de natura elementelor luate în considerare, care nu s-au putut forma mai devreme de o anumită perioadă, dar nici mult timp după ea. Cum am subliniat, operația este foarte delicată și, în general, nu poate duce, prin ea însăși, decât la ipoteze mai mult sau mai puțin probabile. Dacă există însă și alte mărturii (de exemplu documente istorice), atunci ipotezele capătă consistență și pot eventual deveni certitudini. Dacă, de exemplu, o credință pe care o găsim astăzi la români este atestată la daci, la romani sau la altă populație străveche, care a locuit pe pămîntul nostru sau în imediată vecinătate, putem afirma existența unei legături oarecare între ele. Firește, dacă înrudirea sau identitatea între ceea ce aflăm azi și ceea ce a fost altădată, în aceeași zonă de civilizație, este demonstrată, se aduc implicit dovezi temeinice în favoarea etnogenezei și mai ales a continuității poporului român pe vetrele lui actuale.

Credeți că pe această cale arheologia socială poate să ne procure elemente sugestive în legătură cu vechea istorie a poporului român ?

Evident. Îmi place să cred că, prin ultima mea carte, „Forme străvechi de cultură poporană românească“, am reușit să conving și pe alții, ca să nu mă refer la numărul mare de cercetători care sînt de aceeași părere, independent de mine. Din păcate, nu se poate spune totul într-o singură carte. Problemele istorice rezolvabile pe calea în discuție sînt foarte numeroase și cer cercetări extrem de migăloase. Eu sînt convins, de exemplu, că se poate lămuri prin mijlocirea folclorului românesc de azi, „misterul“ lui Gebeleizis, atestat ca zeu al cerului senin la daci, pentru „fața“ căruia aceștia trăgeau cu săgețile în nori, ca să-i alunge și deci să nu o mai acopere. De asemenea alt „mister“, cel al încreștinării noastre spontane, în sensul că nu se știe de cine și cînd am fost încreștinați, ar fi poate de elucidat pe aceeași cale. La noi a existat de foarte multă vreme un cult al unei mame tinere cu un prunc de sîn, înainte de creștinism. Creștinismul a beneficiat de acest „substrat folcloric“ și deci a prins cu foarte mare ușurință, oarecum „de la sine“, pentru că noua învățătură a găsit la noi alta mai veche, cât se poate de asemănătoare. Spre diferență de alte țări, cu alte tradiții, la noi „Fecioara Maria“ este un personaj strict bisericesc, pe cînd „Maica Domnului“ este o realitate poporană adîncă și extrem de traică.

Există rezistență față de tentativele comparatistice care depășesc cercul tradițional al analogiilor : mă refer aici la relația ce o faceți cu cultura prehelenică. Cum înțelegeți să răspundeți unor even-

tuale întîmpinări care au în vedere aria dv. comparativă ?

Dacă nu mă înșel, s-ar părea că rezistențe propriu-zise nu există, ci numai o oarecare lipsă de încredere, eventual o teamă de „aventură”. Mai există savanți care cred că un text din Herodot, care a cules de la negustorii greci din cetățile elenice de la Marea Neagră și din alte părți știri despre geți, sînt mai sigure decît suatele de rămășițe vii aflate în bogatul nostru folclor. Arheologia românească este foarte bună. Unele din datele ei sînt însă „mute”, ele nu pot fi lămurite (atîta cît pot fi lămurite) decît prin urmărirea „supraviețuirilor” la care ne referim. Fără munca arheologilor, trecutul îndepărtat („preistoric”, adică „prelîterar”) al pămîntului nostru nu poate fi reconstituit, dar nici fără munca etnografilor și folcloriștilor. Cei care au studiat comparativ cultura materială de azi cu cea reprezentată, de exemplu, pe „Columna lui Traian”, au găsit numeroase și semnificative asemănări. Se poate merge însă și mai departe, pînă la epoci foarte îndepărtate, anterioare romanilor, grecilor și chiar geților sau dacilor, cu intenția de a surprinde, cel puțin în linii mari, vechile tipare socio-culturale făurite de înaintași, care sînt, fără îndoială, ale oamenilor, dar și ale pămîntului pe care au trăit și în care s-au îngropat aceiași oameni, fără întrerupere, generație după generație, civilizație după civilizație. Pentru că există și în istorie „ape” care trec și „pietre” care rămîn.

În ce privește eventualele întîmplări, n-am nici o poziție preconcepută. Dacă sînt întemeiate, renunț pur și simplu la cele afirmate sau le corectez, iar dacă sînt neîntemeiate, nu-i nimic de făcut, decît să le las să... treacă. Deci nu mă interesează atît întîmpinările, cît natura, adică gradul lor de temeinicie științifică.

Există, după opinia dv., alte obiceiuri populare și alte texte folclorice, de la care se poate porni către reconstituirea unei fizionomii spirituale autohtone revolute ?

Probabil că toate materialele etnografice și folclorice au astfel de „virtuți”, unele pentru epoci mai apropiate, altele pentru epoci foarte îndepărtate, deci invers decît procedeele clasice ale istoricilor, nu numai „de la preistorie la istorie” ci și „de la istorie la preistorie”. — Lucrez de mulți ani la o carte despre „Cultura poporană românească” : sper să prezint în ea unele posibilități de a lămuri prin etnografie, folclor și lingvistică unele aspecte, inaccesibile pe alte căi, ale formelor de viață socio-culturală de altădată de pe meleagurile noastre. Mă conduc mai ales după două idei directoare : 1. tradițiile românești foarte vechi întruchipate în practici (faceri, desfaceri, acțiuni), inexprimabile sau neexprimate în cuvinte, sînt, probabil, preponderent tracice, pe cînd cele întruchipate lingvistic, exprimate deci oral,

prin intermediul limbii, care este de structură romanică, sînt preponderent latine ; 2. tradițiile românești de dată mai recentă, create adică chiar de poporul român, sînt de două tipuri fundamentale, unele care se datoresc plugarilor, altele care se datoresc păstorilor, primele fiind orientate spre linii preponderent „orizontale” (spre larguri, întinderi mișcătoare, vînturi și mări), celelalte spre linii preponderent „verticale” (spre adîncimi și înălțimi, spre înrădăcinare, statornicie și fidelitate). Iată de pildă „Miorița”, care a dat naștere unor discuții extrem de contradictorii și deci „controversabile” la nesfîrșit. Ea s-a născut undeva prin zona Vrancei, într-o lume de păstori, în care se păstrează pînă azi obiceiul de a se petrece la priveghi, cu dansuri, cîntece și măști, într-o mare veselie, ca o „bucurie a morții”, deci după străvechi tipare getice, istoric documentate. În același timp însă „Miorița” se desfășoară pe plan imaginar într-o concepție monumentală despre lume, care s-ar putea să însemne o retransare în spirit, o interiorizare, datorită unor împrejurări istorice neprielnice, a monumentalității romane. „Miorița” ar fi deci o creație dacoromanică, așadar specific și exclusiv românească.

După părerea dv., cercetarea noastră în materie de etnografie și folclor este sincronizată cu cercetările moderne din lumea întreagă ?

Știu eu ? Bibliotecile noastre nu au încă fonduri decît pentru cărțile de mare circulație, cerute de un număr mare de cititori. Cărțile și revistele de strictă specialitate, care nu interesează decît cîțiva cercetători, sînt în general inaccesibile. Din cauza aceasta, știm destul de exact ce se petrece în lume, dar numai „în general”, nu și pe probleme mai restrînse, rezolvarea cărora cere un alt gen de documentare. În ce mă privește, am avut norocul să am destui prieteni în străinătate, cu care practic un larg schimb de documentare științifică. Vă dați seama însă că nici pentru mine nu este ușor. Situația aceasta, din fericire, nu este iremediabilă. În ultimii ani au intrat tot mai multe publicații științifice în țară, încît golurile sînt tot mai mici și mai rare. Se adaugă faptul că literatura mondială de specialitate este în zilele noastre extrem de mare, ea de fapt nu mai poate fi consultată de un singur cercetător, oricît ar fi el de harnic și de priceput. Deci s-ar cere, pe lîngă documentare, o uriașă acțiune de organizare a muncii științifice, de diviziune rațională a cercetărilor și de coordonare competentă a lor. Nici acest lucru nu ne lipsește, dar el este încă la început. Într-o țară ca a noastră, speranțele sînt însă întotdeauna îndreptățite.

**Interviu consemnat de
CORNELIA DJIGOLA**

10 ian. 1978

Străbună țară — patrie de dor

LUMINA

Tăcere — opusul cuvintelor.

Tăcere — întineric și neînvinșă, moarte,
loc unde nu crește nimic.

Vreau să trăiesc în lumea strălucitoare
a cuvintelor,

O, vechile civilizații dorm în mine,

Munții puri, din care dacii au făcut

castele,

Soarele de piatră de la Sarmizegetusa,

Eu am luptat și am învins, eu am

cunoscut teama și speranța,

În mine sînt cuvintele lăsate de toți

oamenii care au fost pe acest pămînt,

O, cuvintele sînt partea eternă din noi,

Lumina strălucind deasupra patriei.

VIATA ȘI LUMINA

„Pom“ — zice copilul.

În mine sînt toți pomii care au fost

pe acest pămînt,

În mine iarba și fluturii, cuvintele cârților

și cuvintele oamenilor,

Grădina bunicii mele, fîntina cîntătoare

dispărută demult,

Orașele din piatră melodioasă,

Nimic nu a dispărut, trecutul trăiește în

mine,

Și eu îl trec, cuvînt cu cuvînt, în fiii mei.

Cuvintele sînt iubirea de patrie,

trecută din om în om,

Din secol în secol.

O, patrie, pămînt sacru, iubire eternă,

Cuvintele sînt

Viață și lumină.

MARA NICOARA

AMARNIC

Amarnic vor plînge cu lacrimi de sînge
cei care nu știu că în orice piatră

poate fi o statuă,

că în fiecare floare e carnea fructului;

pe nori sînt purtate mările; gîndurile

umplu zările, iar stelele sînt stropi

ce-asteaptă să învie făclii de suflete.

Amarnic vor plînge apoi cei care n-au
privire și pentru înapoi, să-l afle

pe Acum; să plutească pe apele viitorului

împletindu-se corului celor mulți,

celor cărora să le arate cum pentru ei,

în fiecare clipă, cu fiecare gînd

și tresărire, cu fiecare treaptă de faptă,

îți arzi viața în iubire.

ȘTEFAN POPESCU

NOROC BUN ROMÂNIA

I

Vesel aleargă trenul,

Impodobit cu stegulețele oamenilor.

Se îndreaptă

Spre țara bucuriei,

A dragostei,

A caldei primiri

Ne dau binețe

Carpați,

Cu brațele deschise

Ne așteaptă

Bucureștiul.

„Bine ați venit!“

— Ne spune Bărăganul.

„Bine ați venit!“

— Repetă, în albastră tălăzuire de valuri,

Marea Neagră.

Noi

Care am trăit odinioară

Clipele disperării

Care ajunsesem să nu mai avem

Nici casă, nici speranță,

N-am uitat că la sinul

Acestei patrii

Am găsit alinare,

Că aici am aflat adăpost

Și, cu evlavie,

Dăm nemărginita cinstire

Acestor Meleaguri.

II

România ne întâmpină

Cu pine și sare,

Iar noi pășim solemn,

Purtînd ecouri

De departe aduse...

Olimpul salută Carpații

Cu o creangă de măslin în mînă:

Noroc bun, România!

Thesalia salută Bărăganul,

Fluturînd un sноп de spice-aurii:

Noroc bun, România!

Athena salută Bucureștiul,

Cu toată căldura zimbetul pe buze:

Noroc bun, România

Ellada salută România

Cu înfiorarea tulburătoarei fraternități:

Noroc bun, România!

LAMBROS ZOGRAS

BALADA VERII DE ATUNCI

A fost atunci o vară cu ochii mari, albaștri
a fost atunci o vară care pune-n zenit
sigilii sîngerate, de parcă, printre aștri
chiar soarele era în piept rănît...

A fost atunci o vară cu noi îngemănată
cînd noi purtam pe frunte cununi de joc și scrum
dar inima-ncepuse mai viu în piept să bată
cînd am pornit pe noul vieșii drum.

De mult o așteptasem, cu nimb sublim să vină
vechi porți de întunec să smulgem din fișini
să înflorească-n case saxia de lumină
să fie apa vieșii mai limpede-n fîntini...

Atunci, această Țară și-a cunoscut Poporul !
— același în durere, același în iubiri ! —
Ca un vultur de munte și-a luat prin spațiu zborul
făcînd hotar de slavă din martiri.

A fost atunci o vară cu ochii mari, albaștri
o vară așteptată care pune-n zenit
sigilii sîngerate, de parcă, printre aștri
chiar soarele era în piept rănît.

Ea a rămas înscrisă în sufletul de Țară
precum rămîne griul sub pleoape de pămînt
un ochi care privește-n păduri cum se-nălțară
mestecenii neclătinați de vînt.

Mestecenii-baladă cu foșnitoare armură
mestecenii-cetate cu tot văzduhu-n zid ;
ei au purtat în trunchiuri a patriei arsură
— mestecenii viteazului partid !

Ei au răspuns în vara de-oșeluri și dogoare
chemărilor de luptă cu viața au răspuns
ei au spălat de sînge și rănile din soare
cînd baioneta morții i-a pătruns !

Mestecenii din Țară sînt punte peste moarte
să meargă înainte Poporul către vis ;
cu viața lor să scrie o legendară carte
cum din vecii strămoșii nemuritori au scris !

Azi e deschisă cartea la-mpurpurate pagini :
cuvintele îndeamnă să lupți ca să exiști
și-nveșmîntată Țara-n superbe imagini
mai viu se luminează în ochi de comuniști !

ION POTOPIN

POEME DACICE

CÎNTUL 51

Cînd doina, ca și dorul
pe Dac îi fac să plîngă
Și din Carpați la Mare
de vrea cumva s-ajungă
Spre Istru ori spre Tisa,
străbate cale lungă...
Ajuns acas-păstorul
durerea și-o alungă
Iar graiul ce-i rostește,
făcut e ca să ungă,
Vreo rană de pe suflet
uitată sus la STRUNGĂ.

CÎNTUL 61

Cîntînd în dorul lelii
ca un faun din trișcă,
Răbdarea lui e mare,
și nu orice îl pișcă...
El, cumpătat la toate,
e mulțumit cu hrișcă...
Dar... cînd e scos din fire,
cu sabia, morișcă,
El, trăsnetul, lovește :
„dușmanii nu mai MIȘCĂ...”

GEORGE DINIZVOR

STRĂBUNUL

În mine ești cu boabe vechi de grîu,
din primăveri uitate, dar nu stinse,
din singele tău scurs m-ajunge-un riu
de anii tăi livezile mi-s nînse.

Nu doar un chip avînd, ci fețe mii,
ca la un ritual cu măști sfințite,
din dealuri vii, de pe costișe vii,
mînînd cirezi de stele și de vite.

Un bour, rătăcit, urcă în steme ;
un vultur, poate inima-ți din piept,
ajuns în steaguri, știe să mai cheme
spre înălțimi, cum tu găsești că-i drept

N-ai părăsit ogorul nici o clipă,
de mii de ani aici, în mine,-n noi,
c-o brumă cazi, și urci cu o aripă —
de-a lung de vremuri, roadă și altoi.

VALERIU GORUNESCU

MOȘTENIRE

Azi, ne rănim de dor pînă la plai
Și pîn-la miezul țarinii din soarta piinii
Adaos viu Carpaților în piscuri
Clădim din miera doinei și din noi.

Primiți-ne, Bucegilor de talpă,
Braț proaspăt la-ncercatele Posade,
Imbrățișarea noastră-n veșnicie n-are
Nici gînd, nici gest de licărire calpă.

E flacără curată tot ce arde
În pisc și-n șes, în piepturi și sub frunți
Prin vremi și încercări, nepieritoare
Ca însuși tricolorul din stindarde.

Primește-ne, o, Dunăre de soartă
Și tu, voievod al piinii, Bărăgane,
Cu-ntreaga rotunjime-a moștenirii
Ce dinspre Grădiști inima ne-o poartă

Atît de pururi tîdnă și-a noastră
Că nici-un semn meschin de întrebare
Nu pot zvîrli-ntre noi și slava-i, norii
Zornitori și hulpavi din fereastră.

NICOLAE FATU

INVITAȚIE LA ISTORIE

Aceasta ni-i Istoria, o carte
Cu file multe pentru cei ce-au vrut
Să intre-n ea, prin dragostea de țară
Și au rămas pe veci de la-nceput.

În ea intrară cei care putură
Să se ridice la-nălțimi de zei,
Acei ce țara și-au iubit fanatic
Și s-au zidit la temelia ei.

E drept că s-au cerut puteri de seamă
Acelora ce-au fost de neuitat,
Care-au avut curajul, la intrare,
Să-și lase viața-atunci cînd au intrat.

În ea stau azi alături : Brîncoveanu
Cu domnul Tudor, Horea și Mihai
Și toți aceia ce-au avut tăria
Să se ridice aprigi pentru plai.

Aceasta ni-i Istoria prieteni,
Poștiți, v-așteaptă pagini multe-n ea.
Aveți curaj, sînt porțile deschise —
Poate să intre orișicine vrea !...

VIRGIL CARIANOPOL

CANTILENĂ

Pe deasupra casei noastre
Pajeri se rotesc, albastre.

Noaptea peste coperiș
Stele curg ca un prundiș.

Pe din jos de streșine
Peana lunii-n trecere

Scutură pe la ușori
Mult părelnice ninsori

Și-n odaia cu miresme
Smîngăle catapetesme

Migălos și pe tăcute
Cu roz-alburi ne-ncepute

Aburînd ca-ntr-o văpaie
De nuntire : pat și straie

-n care puri să ardă mirii
Lepădîndu-se iubirii...

Da-năuntru nu e nime !...
Decît noi, din străvechime...

PETRE BUCȘA

DACIA FELIX

În nopți ce-s albe gongul
măreț din plin străfunduri
adună limpezimea de rouă
cursă-n riuri !
și cînd cocoșul cîntă
rostogolind un munte
tresar
acei mai sfinți barbari
de rod și de dureri
ce afinează veșnic
și-adapă prin ogoare
sămînța milostivă
și-o duc în palmi spre soare
plugarii —
Dacii liberi !

VASILE SPERANȚA

ȚINUTUL POETULUI

Cojit de vechime și ape se deschide
pleopă mijind părelnic la ziuă
ținutul poetului
și aici mai revin rareori dintre umbre
prietenii cu straie subțiri
peregrini visători

Săgetind văzduh de răcoare
pasăre orbită de preadinci viziuni
cenușa încălzește imn singuratec
de acum și nicicând
pe buzele mele arse de arșițe

Aș putea să vă spun despre cîte
amintiri se clădesc pe morminte uitate
petrecind boltitelor sfere
ținutul poetului
mereu ca o taină
în privirile mele înfiorate răsfrînt...

GEORGE CHIRILA

TE IUBESC ȚARĂ

Te iubesc țară de stejari bine înfipti în glie
adăpați în ceruri minerale
cu seva acidă a luptei
înfrunzită tot mai sus spre lauda dreptății.
Te iubesc țară de tulnice vestind peste veac
arcul spinărilor neincovoiate,
cu semințe de curaj în brazde
trezite de respirația nemuritorilor,
cu cioplitori de piatră și de suflete
păzind pridvorul veșniciei.
Te iubesc țară de păstori coboriți din vremi

voevodale
cu albul inocenței trecut în generații,
cu mame voinice crescîndu-și pruncii frumoși
în graiul albinelor și-al iazurilor de munte
bucuroase de cascade,
te iubesc țară de făuritori de unelte pentru
deschis
zăvoarele lucrurilor, însetați să construiască
marele Mîine.

ZENO GHITULESCU

Poezia ca discurs politic

FENOMENUL PĂUNESCU

Toți exponenții generației numită convențional cînd '60, cînd '63 sau '65 în anii de maturizare trecuți de la debut și-au modificat profilul poetic. Dacă acțiunea de renovare a liricii românești prin readucerea la matca tradițională a fost salutată atunci (și va fi elogiată întotdeauna), autorii ei au înțeles că nu se pot defini ca personalitate numai printr-un pionierat util în fertilizarea conștiinței altora, că fenomenul ca atare se istoricizează și fiecare nu rămîne decît prin propria operă, nu și prin acțiunea catalitică și posibilitățile deschise.

Ca și Nichita Stănescu, Adrian Păunescu nu și-a transformat timbrul liric, ci a evoluat — privind înapoi, putem spune, previzibil — în interiorul aceleiași formule expresive. Dacă punem în paranteză marile elanuri cosmice, geologice, sociale, natura poeziei lui Adrian Păunescu rămîne profund intimistă, dar autorul se dezvoltă sub incizii necrutătoare, emite ca o cascadă tunătoare tribulațiile unei conștiințe care nu vrea (sau nu poate) să-și reprime durerile, jubilațiile, opțiunile. Poetul face din deficiențe o calitate și din rețineri un indiciu al forței hiperbolice. Discursul liric are o mare capacitate de decizie, ar putea comanda și statui, învăluie asistența cu energia sa magmatică și aluvionară. Mereu în expansiune, poezia își cucerește teritoriul ca un cataclism geologic care lasă pe cîmpia plată lanțuri de munți și pe fundul oceanului plaiuri înfloritoare. Volumul *Istoria unei secunde* (cel mai reprezentativ pentru structura poetului) oferă majoritatea textelor pentru antologia din biblioteca pentru toți, căci pentru toți scrie poetul. Lirica aceasta, recitată, recită, cîntată, trebuie să circule, închisă în rafturi moarte de bibliotecă ar exploda ca dinamita. La apariție, volumul a deconcertat, și nu critica — evoluția spre politic fiind anticipabilă — ci întregul pluton al poezilor care

se frămîntau întru descoperirea unei formule de echilibru între lirica ocazională, consemnarea evenimentului și meditația politică.

Cu cît este mai aplaudat în săli arhipele, rămîne proporțional negat cu voce joasă, prin colțuri discrete. Evident nici-un poet și nici postum nu cîștigă unanimitatea. Succesul, înainte de a fi un indiciu de valoare, începe cu ascensiunea socială privită întotdeauna cu suspiciune și pusă în balanță cu cine știe ce ingrediente biografice. Cine scrie pentru mulțime, se pune repede în fruntea ei; așa că pretenția de glorie imediată a poezilor abstracti, absurzi sau ermetici e fără acoperire psihologică. Dar și iubirea mulțimii, chiar dacă nu e efemeră, rămîne capricioasă; și de multe ori a scrie pentru mulțime, înseamnă a scrie de fapt pentru un singur om, exponențial pentru epocă.

Adrian Păunescu reactualizează, dar la alt nivel de acumulare și perfecționare estetică, idealul poetic și politic al pașoptiștilor. Nici vorbă că nu este un macedonskian, cum s-a rostit frecvent, pentru că el coboară chiar la sursele lui Macedonski. Din vivacitatea oarecum morbidă, din invectiva dură și totuși fastuoasă a poetului *Noaptilor* poate a rămas ceva în ciclul *Coalescența lui Iov* din volumul *Fintina somnambulă*.

În domeniul poeziei politice nu vorbim decît de excepții; valoarea însăși depinde de motivarea circumstanțială a cazurilor. Gestul lui Maioreșcu de a confirma un caz particular (Octavian Goga) nu a însemnat o retractare pentru teoria sa care nu admitea relația *estetic-politic* — și a devenit simptomatic. Poate că importanța evenimentului politic decide și valoarea estetică iar viabilitatea generală depinde — totuși — de sinceritatea trăirii.

Poezia de acest tip rămîne întotdeauna în epoca sa iar dacă epoca sa rămîne în

istorie, putem saluta atunci valoarea atemporală.

Poezia lui Adrian Păunescu flințează precum cîntecele lui Goga dacă ar avea țară și ca imnurile pașoptiștilor care ar elogia triumful revoluției în timp ce o înfăptuiesc. Poetul Goga care a exprimat direct idealurile sociale și naționale ale românilor ardeleni, după realizarea imperativului politic al unirii cu patria-mamă, a tăcut, fără să elogieze evenimentul; a intrat pe scenă omul politic care a greșit în toate privințele. (Cred că tăcerea lui Goga a fost determinată radical de textul lui Maiorescu).

În legătură imediată cu realizarea evenimentului milenar al Unirii a fost pusă cartea de debut *Poemele luminii* a lui Lucian Blaga, poet non-politic, sau măcar fără adeziuni explicite, în virtutea filozofiei sale. Dacă nu are situații — scriind o poezie a evenimentului — exponentul le inventează sau le provoacă, și pe drept cuvîin, deoarece nu se întîmplă în fiecare zi o revoluție. Ziaristul edifică realități pe care poetul le elogiază. Secunda nu are istorie, secunda este numai revelația spontană, manifestată ca predispoziție oraculară. Profetismul devine, prin natura sa, politic, căci, înaintea iluminării stă meditația îndelungată la o realitate care reclamă elogii sau modificări. Orice acțiune politică se naște într-un climat moral, adică din antecedente istorice, și orice viziune personală rezumă o reprezentare colectivă. Poezia, ca și politica nu este o știință pentru că nu se definește printr-un sistem de norme codificate (pe care le urmează sau de la care se abate) și nicăieri, ca în acest spațiu nu se pune un așa apăsător accent pe personalitatea celui care o practică.

Poezia politică într-o operă reprezentativă nu poate fi altfel decît lumea socială în care apare. Iată universul poetic al lui Adrian Păunescu, deschis tuturor posibilităților. Textul, știut de mulți „by heart” și cîntat pe la adunări, vorbește de o relativitate paradoxală și o frumusețe tautologică: „Primăvara, cînd totul se poate, / cînd ora se poate — referință la multiplicarea secunde, n.n. — și noaptea se poate, / cînd ziua se poate și ceața se poate, / primește aceste dovezi repetate / că moartea se poate, că totul se poate. // Dar stinge lumina, să ardă-n cetate / combustibilul trîndav de mai! / Dar pune pe-acea balerină doi cai / și dansul va fi mult mai dulce și mai / lunatic. Cînd totul se poate. / ... / Anarhică stare. Cînd totul se poate. / E-o criză ce nu se explică. / Prea lesne și una și alta se poate. / Și

frunza ce crește. Și cea care pică. // A fi cum pretindem. A fi cum se poate. // A fi deznădejde. A fi libertate. / Oricare se poate. Egale sînt toate / cînd ora se poate. Cînd noaptea se poate. / Cînd moartea se poate. Cînd totul se poate. // Și ce se mai poate, cînd totul se poate?” (*Cînd totul se poate*).

Inspirat dintr-o afirmație a lui Marx, textul rămîne caracteristic și pentru cînd se poate Păunescu, și cînd nu se poate.

Dintr-un poet — cunoscut și apreciat, desigur — Păunescu a devenit un personaj și o instituție; dar nu al celor de vîrsta sa (reticenți la clasamente și negativi la orice promovare) ci al celei mai tinere generații (poate și al ultimei, a bunicilor), mai expansivă în dăruiri și gata să îmbrățișeze noi idoli, pînă trec vîrstele de foc ale tranziției. Profetii se nasc bătrîni și — uneori — mor tineri. Labiș era un idol tînăr, al tinerilor.

Adrian Păunescu scrie o poezie politică și patriotică prin implicare, nu prin elogiare. Angajarea totală presupune o credință maniheistă a lumii: polii sînt complet delimitați: bine și rău, alb și negru, prieten și dușman, subiectiv și obiectiv, finit și infinit, ființă și neființă.

Poetul s-a născut la răsăritul unor zodii istorice, dar nu de răsturnare, ci într-o perioadă de construcție și desăvîrșire. Poezia lui este expresia acestor nepotriviri, dincolo de adeziunile inerente. Gîndite retoric, textele apar ca o evadare din tipare, căci poetul face totuși o revoluție prin nonșalanța (aparentă) cu care își scrie poemele. Uriașa energie lirică nezăgăzuită, nu ordonează în nici-un fel substanța aluvioanară, ba chiar face eforturi să accentueze imperfecțiunile de proporții.

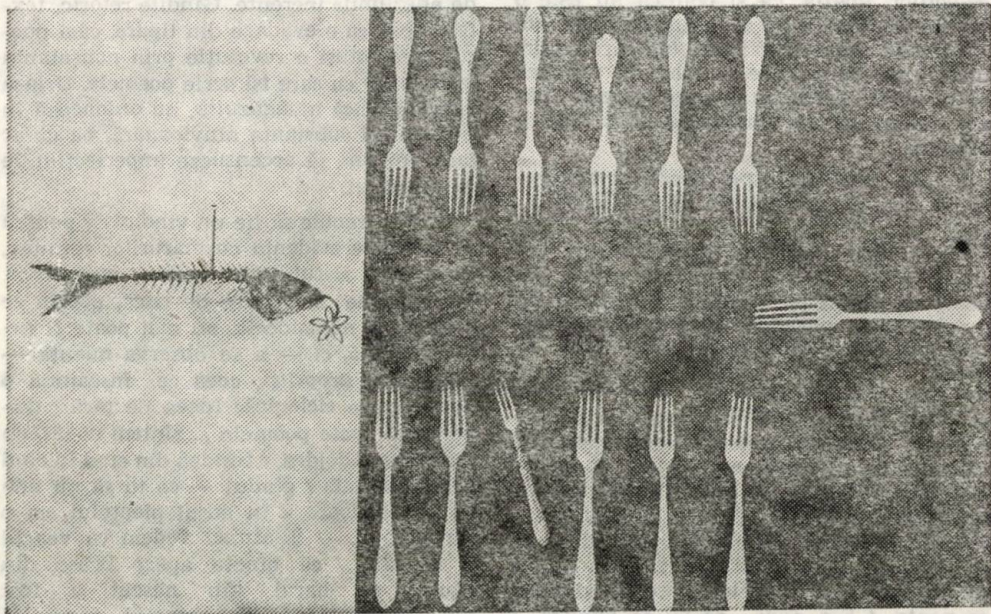
Poetul trebuie să fie un vindicativ pentru că numește evidența coșmarurilor comune, își asumă riscul unui spațiu amenințat. Într-o lume „sub stare de risc”, poezia se angajează numaidecît, nu mai poate fi individualistă, ci — a se observa nuanța — „pe cont propriu”, ceea ce înseamnă o hamletizare ciclopică. Ideea de țară traversează toate poemele „...sîntem ai tăi, cu toată deznădejdea, / fiindcă din cînd în cînd pe noi aceștia / gîndul — ca tu să nu mai fii — ne doare, / în coșul pieptului, ca o surprare. / ... / Și-atunci vedem că veacul e al tău, / că binele apare brusc din rău, / că harul tău născut a fost din plînsu-ți, / că, neamul meu ai devenit tu însuți, / că noi sîntem copii

frunții tale, / și singuri și-n cortegii sociale / cuprinși de lene ori de-un patos sfînt, / lași uneori, viteji din cînd în cînd, / dar gata, ca nebunii și ca proștii, / să aruncăm prudente și odăjdii, / și stemele îmburghezirii strimte, / și tot ce micșorează, tot ce minte, / pentru a fi cu tine, fără leac, / cînd zorii zilei tale se desfac, / în lunga noapte a acestui veac.“ (*În lunga noapte*). În procesul de subiectivizare al unui ideal colectiv, poezia descoperă ființa tutelară în numeroși „învățători“, de la Bălcescu la Socrate — amîndoi, dar și alții, cazuri de nerecunoștință a contemporanismului pe care tot ei l-au constituit: „Stafia lui Bălcescu colindă blind prin țară, / primarii de județe să știe că e ea. / Ne dă ocol de-atîta și de-atîta vreme, / și parcă s-ar întoarce și parcă ar pleca.“ (*Stafia lui Bălcescu*) Poetul nu face nici-un efort de cenzurare a dezinvolturii sale excepționale, un vers schiop, o rimă greu de acceptat, o lipsă totală de rimă, nu-l determină să se întoarcă și să reia meticolos textul. Poezia atletică, de mulți cai putere, inundă totul cu o forță de șoc formidabilă. Dar în afară de substanța politică — la nivelul veacului — cu totul potrivită lirismului — Adrian Păunescu aduce un limbaj nou, preluat (și prelucrat) din jurnalistică și idiomul filozofiei marxiste, sfere prea teoretice (a doua) sau prea explicative (prima),

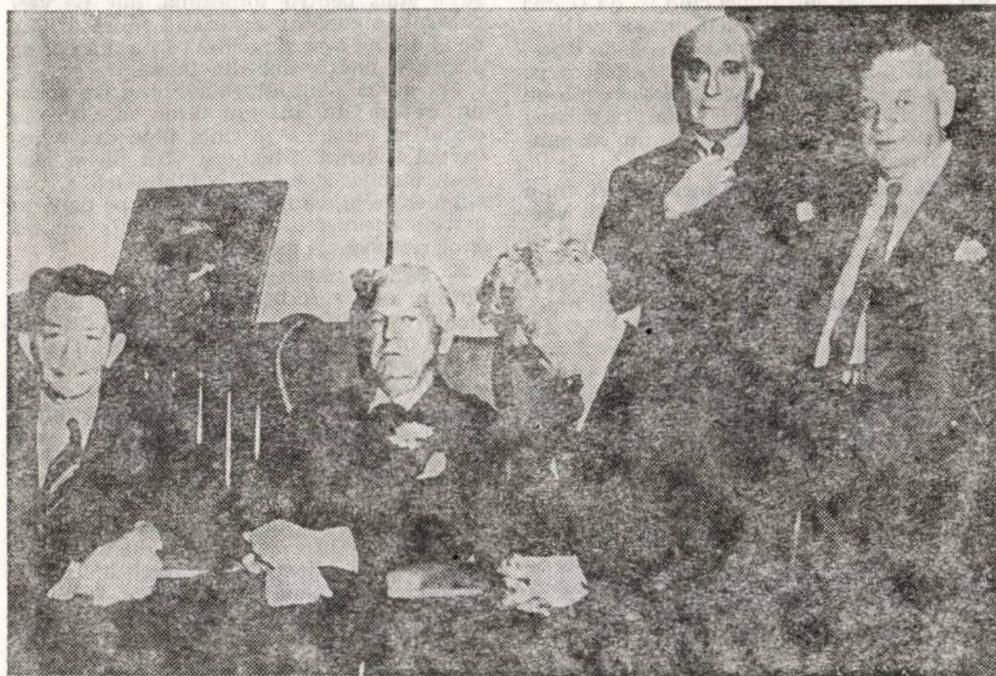
ca să nu fie abrogate de retorica mai veche (făcută, desigur, pentru a fi contrazisă de excepțiile care aduc un nou cîștig estetic).

Vorbind despre curajul motivat și necesar, despre ambiguitatea relației: profeție/istorie, autorul renunță la punctuație și ortografie. Conținuturile lirice se revarsă din tipare, sînt mult prea deasupra cuvintelor și a normelor de scriere, ca să se mai țină cont de ele. Un avion gigantic, cînd pleacă, ia totul după el; lava, în orice fel de împrejurări debordează marginile conului vulcanic; aceasta este poezia lui Adrian Păunescu, care, nu întîmplător nu face prozești, ci doar imitatori mititei ce se auto-elimină. Poezii adevărați, de cu totul altă factură, descoperind un neașteptat index de raportare, se întăresc în propria armură. Dincolo de elogiul sau negații, Adrian Păunescu rămîne unul dintre cei mai personali poeți contemporani, un Goga pus în situații pașoptiste. Nu cel mai mare, nu cel mai reprezentativ, nici pentru epocă, nici pentru poezia ei, ci definitiv pentru atitudinea mass-media față de epocă. Cel mai personal (caducitatea superlativelor, mai ales în critică, a fost demonstrată), adică poetul imediat recognoscibil între o mie de confrăți.

AURELIU GOCI

Pe urmele lui SADOVEANU

A-l întâlni și a-i vorbi lui Mihail Sadoveanu înaintea celui de al doilea razboi mondial, nu constituia o problemă atât de dificilă ca în anii când marele scriitor a fost solicitat să contribuie cu talentul și marele lui prestigiu și la rezolvarea multor treburi obștești, când, deținând demnități importante, era nevoit să-și cîntărească timpul în ore și minute, pentru a primi pe scriitorii și artiștii care apelau la el pentru interese personale.

Îmi amintesc că în anii războiului, când în București un grup de scriitori în frunte cu Ion Th. Ilea începuseră să editeze revista „Transilvania noastră”, am primit într-o zi sarcina să obțin din partea maestrului Sadoveanu un articol festiv. Locuia undeva pe strada Roma, într-o clădire masivă, cu o intrare sobră. Biroul era despărțit de o sală de primire printr-o ușă glisantă și era mobilat adecvat, fără să păstreze ceva din atmosfera tradițională a odăilor de la Făl-

ticieni sau din Dealul Copoului, de la Iași, despre care îmi vorbiseră mulți scriitori.

Mă așteptam la o întrevvedere scurtă, ceremonioasă. Gazda m-a primit însă cu multă bunăvoință și chiar cu interes. Cu un an sau doi înainte, publicînd la Editura Fundațiilor un nou volum din „Operele complete”, zăbovisem mai mult pe marginea lui, înserînd în ziarul „Evenimentul” un cursiv în care încercam o trecere în revistă a cuprinsului volumului, căutînd să fixez, în limitele spațiului de care dispuneam, importanța romanelor și nuvelor din cuprins. Mulțumindu-mi, maestrul Sadoveanu îmi trimisese apoi acasă volumul respectiv cu autograf. Acum, reamintindu-și, îmi adresează din nou cîteva vorbe calde, prietenești.

În cursul convorbirii cu privire la țelurile revistei „Transilvania noastră” și lupta unor poeți și prozatori tineri pe atunci, pusă în slujba dezrădăcinărilor ardeleni, am surprins pe chipul sculptural al scriito-

rului o vădită oboseală, parcă umbrele unor nopți de veghe, ale unor îndelungi neliniști. De la Mina'il Șerban, pe care Mihail Sadoveanu îl cununa, am aflat mai târziu despre încercările pe care le resimțea în acele vremuri tulburi când, după arderea cărților pe străzi, scriitorul fusese nu o dată amenințat cu moartea de către extremiștii de dreapta.

Mi-a rămas întipărită în memorie, ani de-a rândul, acea figură oboșită a scriitorului pe care citisem mîhnire, și totuși scilpiri de nădejdi noi, atunci când își da seama că poezii, prozatorii, criticii sînt strîns uniți în jurul idealurilor de dreptate și de libertate. Și întâia oară când l-am cunoscut pe fratele maestrului, pe Vasile Sadoveanu, în ziua de 15 aprilie 1968, cu prilejul apariției cărții acestuia *Bădia Mihai*, i-am reamintit cele de mai sus.

— Eu mă aflu atunci încă la Iași, mi-a spus Vasile Sadoveanu, dar, ca și în vremea sumbră din preajma anului 1907 și după aceea, știu cît de mult trăia bădia suferințele celor mulți și năpăstuiți. Cum se cunoaște, nu-i plăcea să vorbească mult. Își dăruia, în schimb, scrisului forța-i uriașă. Acolo devenea tumultuos, exploziv. Tristețile și indignările față de tot ce era nedrept, urit, meschin, în filele scrise își găseau desfășurarea largă.

— Ați scris în primul rînd, despre Mihail Sadoveanu, o suită de amintiri care se citesc cu mult interes, aș zice „pe nerăsuflăte”. Cum se explică faptul că pînă acum, în 1968, n-ați pus mîna pe condei ?

— Am fost mulți ani profesor de horticultură. Am trăit, cum se zice, în umbra uriașă a fratelui meu. Dar am scris, totuși, și am publicat în cîteva anuare biografii de mari personalități culturale, în perioada cînd am funcționat la o instituție școlară din Iași, un seminar. Viitorilor preoți pe atunci li se predau și foarte serioase cunoștințe de horticultură. Uneori, îmi încercam pana și în schițe și povestiri. Numai că nu le păstram. Față de operele Bădiei, încercările mele mi se păreau fleacuri. Tîrziu, cînd Mihai n-a mai putut scrie, mi-a spus într-o zi cu multă convingere : „Eh, eu acum am încheiat. E rîndul tău să spui ce ai de spus. Știu că talent ai. Așa încît de alt îndemn nu cred să ai nevoie”.

De fapt, cele relatate, în amintirile grupate sub capitolele : „Focșani, Fălticeni, Iași și București” din volumul *Bădia*, sînt scrise nu de curînd, ci de multă vreme, îmi pare rău că nu le-am datat. M-am hotărît să le public abia spre bătrînețe, în primul rînd pentru că am considerat că pot întregi, pentru istoricii literari, portretul lui Mihail Sadoveanu, al omului. Fiindcă despre scriitor s-a scris și se va mai scrie, fără îndoială. Multe din cele știute însă de mine despre viața lui Mihai nu se cunoșteau. Și ar fi fost păcat să se piardă. După ce car-

tea a apărut în luna aprilie 1968, Editura pentru literatură mi-a propus un contract pentru un volum de nuvele. Am de pe acum un mare număr de pagini scrise. Și scriu mereu. Nu sînt însă mulțumit decît rareori. Refac bucăți întregi, revin asupra întimplărilor și personajelor. Mărturisesc că scriu fiindcă am fost încurajat, în primul rînd de Șerban Cioculescu, care a spus în prefață despre mine că sînt „un povestitor înnăscut, cu un timbru personal, în care răsună cu discreție ecourile scumpe ale glasului stins pentru totdeauna, dar pe veci prezent în conștiința noastră literară”. El, de altfel, mi-a recomandat să nu mă opresc aici. Și-i mulțumesc din inimă.

Mă aflu în dimineața aceea, de acum unsprezece ani, într-un birou mic, de la etajul al patrulea al unui bloc din bulevardul General Magheru. Un birou modest, mobilat doar cu o bibliotecă și un șifonier vechi, ce nu trădau nici pe departe urmele vreunei avuții. Așa încît mi-am exprimat deschis gîndul.

— Păi nu m-am lăfăit niciodată. Mult puținul ce-l aveam îl investeam în experiențe agricole. Dar iată pe scurt drumul meu : În 1904, în primăvară, am venit și eu la învățătură la București, dar m-am încăpățînat, n-am vrut să urmez liceul, eram pe deplin convins că-mi pot făuri o cultură destul de temeinică și ca autodidact. Am rămas însă cu Mihai în Capitală și pot spune că în ce privește treburile mărunte de fiecare zi, eram mîna lui dreaptă. Asistam în odăița lui, la numeroase convorbiri literare cu scriitorii vremii. Îi duceam manuscrisele la tipografia „Minerva” unde se tipărea „Semănătorul”. Totuși, împlinisem cincisprezece ani și jumătate, și mă gîndeam să trec în „particular” clasele liceului. Cînd într-o zi, Neculai Dunăreanu, care era prieten bun cu bădia, m-a îndemnat să vin la Alexandria, unde el funcționa ca profesor. M-am dus acolo, am „dat” clasa întâia în vară, iar în toamnă am mai „trecut” două clase. După 1907, cînd problema țărănească se ivise pe primul plan, m-am gîndit să concurez la Școala superioară de agronomie de la Herăstrău, unde nu se punea condiția de a avea în prealabil studii liceale. În acel an, fuseseră repartizate zece burse și cincisprezece locuri de solvenți. Dar se prezentaseră peste o sută de candidați, dintre care mulți aveau chiar bacalaureatul. Mi-am luat însă inima în dinți. M-am pregătit extrem de bine — aveam un oarecare talent chiar la matematică — și-mi amintesc că la lucrarea scrisă am terminat cel dintîi problema dată, în vreme ce elevi cu serioasă pregătire în ale geometriei și algebrei au zăbovit mult. Am reușit și am urmat școala respectivă timp de patru ani. Trebuie să subliniez că programul școlii era extrem de complex, pretinzînd elevilor o muncă stăruitoare teoretică și practică. În patru ani, trebuia

să-ți însușești nu numai cunoștințe la nivel universitar, dar și deprinderi practice de mare folos în munca agricolă, zilnică. Cine nu știa, de exemplu, să pună șaua pe cal cum trebuie, să mulgă extrem de ușor o vacă, să cunoască la perfecție utilajele mecanice — câte erau, nu trecea examenul. Cei care la încheierea studiilor obțineau nota minimă 8, obțineau titlul de inginer agronom.

Am terminat deci cu bine școala superioară agricolă în 1912 și am fost repartizat să lucrez în Dobrogea, unde era mare nevoie de specialiști în pomicultură. Un an am lucrat în satul Parachioi. Apoi în alt an la Silistra, ca inginer șef al ocolului. După care am fost transferat la Fălțiceni, la noi, — în aceeași funcție —, unde am lucrat până în 1916, când m-am căsătorit. După terminarea primului război mondial, în 1918, Bădia a hotărât să lichezeze gospodăria de la Fălțiceni și să se mute la Iași, în toamnă.

Ne-am gândit să cumpărăm împreună o proprietate și ne-am fixat asupra uneia din dealul Copoului, fostă pe vremuri în stăpânirea familiei Kogălniceanu, dar acum a unui profesor I. Pereț, care locuia la București. Acolo existau trei clădiri — o vilă principală cu un parc de conifere, un pavilion cu cerdac spațios în față, cuprinzând două camere și un antreu ridicate pe o pivniță adâncă. A treia locuință — formată din 6 camere, — dispunea și de o remiză spațioasă. Alături se mai aflau încă un grajd și o remiză. Terenul se întindea pe zece hectare, din care două erau ocupate de un parc părgănit. Nouă ne-au plăcut însă poienele și dumbrava de stejari, livada și vișoara de un pogon, ca și sera din spatele pavilionului. Am plătit în parte proprietatea, am reparat clădirile și în trei ani Bădia și-a făcut o gospodărie model. Era tare bucurios, fiindcă la Iași își regăsise vechii lui prieteni — G. Ibrăileanu, Mihai Codreanu, G. Topirceanu, Ionel Teodoreanu, Demostene Botez și alții.

Am locuit și eu o vreme în dealul Copoului. Dar cum tinjeam după un loc unde să-mi pot dezvolta experiențele agricole, prin 1930, am găsit un teren ceva mai departe de Copou, la Repedeu, unde am descoperit și o clădire bună cu patru camere. La marginea terenului, erau o mulțime de izvoare, o vegetație diversă, o pădure întinsă și circa șapte hectare bune pentru livadă și apicultură. Avea și bădia, de altfel, niște stupi, pe care curînd și i-a mutat la mine. Acolo, venea el deseori și scria ceasuri de-a rîndul, în tihnă. Iar cînd se întîmpla una ca asta, pînă și cîinii mei ciobănești Ursu și Lupu, ca și griveiul Zorilă, își încetau lătrăturile de bucuria cu care-l întîmpinau la sosire. Cînd lui Mihai i s-a propus să preia conducerea ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”, nici unul din copiii

lui n-a vrut să mai rămînă la Iași, la Copou. Și atunci bădia, — care nu considera mutarea în capitală decît ca un provizorat, a apelat la mine. Eu și așa țineam o garsonieră în Iași, încît am primit să mă mut cu soția mea, Valentina, în vila de la Copou. Am venit și eu la București, dar mult mai tîrziu, după război, cînd am și ieșit la pensie, funcționînd o vreme ca inginer șef la Centrul de material didactic agricol.

...Îl priveam și-l ascultam cu luare aminte pe Vasile Sadoveanu. Dacă ar fi fost ceva mai înalt, n-ai fi zis că nu mă aflu, exact în fața celebrului său frate. Aceeași privire blindă, aceeași ochi limpezi, același glas învăluitor cu străvechi accent moldovenesc. De obicei, arăta sănătos și voinic ca un om cu cel puțin douăzeci de ani mai tînăr.

— Ia încearcă-i...

Îmi întinsese brațul și dam, într-adevăr, peste un pachet de mușchi, ca de oțel.

— Am făcut mult sport în viața mea. Am practicat și înotul. Dunărea am trecut-o de vreo cîteva ori, la Zimnicea, în timpul primului război mondial, — apoi popicărîtul și altele. Și azi fac gimnastică, umblu mult pe jos, iar în ultimii ani am redus pîinea și grăsimile, și o dată pe lună țin o zi... post negru. În plus, folosesc un foarte bun ceai curățător al singelui, ceaiul depurativ, seara și dimineața... Toate acestea mă ajută să-mi mențin sănătatea și, cum îți arătai, să și scriu, fiindcă editura mă grăbește...

I-am urat lui Vasile Sadoveanu, despre care Bădia scrisese în „Anii de ucenicie” că-i este „bun prieten”, spor la lucru și ani mulți de activitate spornică.

La începutul lunii aprilie a anului 1970, Vasile Sadoveanu se ținu de cuvînt, tipărind la „Editura pentru literatură” un nou volum intitulat *Marea aventură și alte povestiri* pe care l-am semnalat, imediat, într-o notă compactă în pagina cu titlul „Ochiul magic” a „României literare.”

Vasile Sadoveanu mi-a spus la telefon că i-am produs o mare bucurie (critica nu luase în serios volumul) și că i-ar face plăcere să-l vizitez din nou.

Am dat curs invitației, și iată-mă încă o dată în micul birou al lui Vasile Sadoveanu, birou care servea și ca dormitor.

— Între timp, m-a informat el, stînd la o tacla îndelungată în fața unui alt păhăruț de vin bun, am mai scris trei nuvele mari. Toate sînt inspirate din întîmplări reale. Prima, care o să dea și titlul celui de al treilea volum de proză al meu, se cheamă „Ultimul haiduc”. E vorba, de unul, Ion Florea, despre care aminteam încă din volumul „Bădia” care, fiindcă îl bătuse zdravăn pe beizadeaua Grigore chiar la

moșia acestuia de la Oglinzi, lângă Pașcani, — întrucît boierul îi necinstise fata — ca să nu fie prins, ajutat de călugări, a luat pe vremea aceea drumul haiduciei.

A doua nuvelă „Neculai Honcu“ este, de fapt, portretul unui proprietar înrăit, care îl mutilase pe un ostaș înapoiat din armată, care-și apăraseră iubita de intențiile nemernice ale bogătaşului. În final, Honcu, pîndindu-l la un banchet pe boier, îl împușcă.

A treia nuvelă, înșfîrșit, se cheamă „Sandu Stranacher“, un neamț dinspre părțile Bucovinei...

Pe urmă, Vasile Sadoveanu a făcut schimb de locuință și l-am găsit într-un bloc din spatele vechiului Tribunal. Dar sănătatea de fier cu care îi plăcea să se

laude suferise, într-o zi, o lovitură gravă. O paralizie parțială, care nu-i mai îngăduia să vorbească decît foarte puțin, îl imobilizase în pat. De cîteva ori, totuși, cred că am fost singurul scriitor care l-a mai vizitat. Îngrijitoarea lui, o rudă, îl îmbrăca elegant și mă aștepta întotdeauna cu ochii plini de febre. Vorbeam mai mult eu, el abia de mai îngăima cîteva cuvinte. Într-o zi, pe neașteptate, liniștit, — cum am aflat, — a plecat dintre noi și cel ce-l semăna atît de mult „bădiei“, faptul nefiind menționat decît în rubrica de decese a „României libere“. Dispărea încă o figură ce-l amintea pe marele lui frate cu care, pe bună dreptate, se mîndrea atît de mult.

AL. RAICU

Copilul Poetul

Arghezi rajah

A avut Arghezi copilărie ?... s-au întrebat comentatorii.

S-a întâmplat să fiu cel care l-a invitat pe Tudor Arghezi la o festivitate : 15 ani de la înființarea Casei Scriitorilor. Răspundea de obicei personal, la telefon, când nu era bolnav la pat. Rețin *coda* răspunsului la invitație :

— Viu, fac act de prezență, pe urmă spăl putina.

Nu răspundea niciodată academic... dar nici chiar așa !

A doua zi, la ora de începere, Arghezi nu venise. Nimeni nu s-a mirat. Nu mai era la vârsta disponibilităților fizice ferme. A apărut, târziu, în holul mare al Casei Scriitorilor, însoțit de doamna. I-am secundat, pe scări, spre sala de festivități de la etaj. Arghezi urca scările fără aparentă dificultate. Apropiindu-se de interval doamna Paraschiva i-a propus să facă o pauză.

— Nu, n-am nevoie.

Doamna Paraschiva :

— Ești mai tânăr ca mine.

Și au mai urcat câteva trepte. După care Arghezi s-a oprit singur.

— Când s-a construit casa asta eu eram copil și mă jucam pe aici.

Mai urcând două trepte s-a oprit iar.

— Asta-i casa Monteoru.

Casa dată ca zestre unui Catargiu. Puțini mai știau de Monteoru. Ascultam, trebuie să spun, pentru a doua oară, una și aceeași mărturie ; acum mai explicită. Arghezi a venit la festivitate, a ținut să vie, anunțându-se ca un ștrengar. Viu, spăl putina. N-a fost așa ; dar așa se vestise. Revenim, copii, la locul copilăriei noastre ? „Pe aici mă jucam.“ În zilele care au urmat am făcut o descoperire, — o poate face oricine. Dacă te oprești pe Calea Victoriei în dreptul casei de la nr. 115 poți citi, crestat în lemnul ușii masive de la intrare, anul inaugurării casei Monteoru : 1839. Arghezi, pe atunci copilul Ion Theodorescu, avea 9 ani. Peste doi ani va fi alungat de acasă. (Unii spun că a fugit el.) Peste alți cinci va debuta ca poet. „Mi-ai spus să fug, eu am fugit“. „Să-ți tipe plinsu-mi în urechi“. (Tatălui meu, 1896).

A avut Arghezi copilărie ?

Într-o mapă cu poezii decupate din ziare vechi am regăsit, în toamna 1964, **Monotonie creștină**, de Tudor Arghezi. Poezia (**Am fost să văd pe Domnul bătut de viu pe cruce**), care se termină cu versul **Și se făcu-ntunerie, tăcere și răcoare** n-o aflasem în nici un volum. Poate că totuși n-am căutat bine... M-am adresat lui Dumitru Micu, știind că pregătește **Opera lui Tudor Arghezi**. Mi-a spus că **Monotonie creștină** îi e cu totul necunoscută.

Am transcris poezia și am lăsat-o, cu o notă, într-un plic, așa cum convenisem, la **Gazeta literară**, secretarei permanente și etern-binevoitoarei Andriana Fianu, pentru fiul poetului. Urmarea : Arghezi și-a recunoscut poezia. Aveam să află cu o întârziere de mai multe luni că a fost cuprins, sub titlul **Psalm**, în placheta **SILABE**, care a apărut cam pe la jumătatea anului 1965.

„De la Tudor Arghezi adunate și iarăși la Tudor Arghezi date“ scrisesem, antonpănesc, în nota de **restituire** a poeziei. Fiul a ris... mi-a spus că și tatăl a ris. „A scăpat-o din vedere.“ Asta să fi fost toată explicația ? Mi se părea verosimil.

Monotonie creștină a apărut în **Rampa** la 15 aprilie 1928 ; într-un număr special de Paști, un psalm, totuși, de tăgadă ! Dacă n-a intrat, în 1927, în **Cuvinte potrivite**, poetul nu l-a mai vrut în nici un volum ?

În **Silabe** Arghezi nu datează poezia. Eugen Simion, înverderind poeziile ce se tot adăugau, în ultime plachete, se întreba când au fost scrise. **Monotonie creștină**, putem ști, cel mai târziu în 1928. Arghezi a făcut câteva modificări în versiunea din **Silabe : de un fel** (înlocuind pe **de un fel**), **În zări un șir** (Departa un șir), **s-aducă-ne** (s-aducă-n mîini) etc.

N-am mai aflat nimic, de la nimeni, cu privire la motivul omiterii poeziei. Rememorînd, după atîția ani — și după trecerea în eternitate a poetului, îmi dau seama că nici n-aș fi avut ce afla.

Arghezi e poetul-rajah care a putut să scape din vedere pur și simplu o poezie a lui. Una memorabilă.

Nu cred că e singura.

MARCEL MARCIAN

ALTFEL

Dar dacă soarele și luna
Sint unul și același astru
Pe care spaima de-ntuneric
Îl travestește diferit ?
Dar dacă eu sint numai una
Clipind sub ochiul tău albastru
Sau scrijelind-o cu privirea
Bolta străină de granit ?

Aceleași biete haine-trupuri
Menite să îmbrace spaime
La fel de mari și totuși altfel,
Mereu de altceva fugind,
Aceleași riu curgind într-una
Tot alta miluri să îngaima
Din care să se stingă-n mare
Nerăzgândit, același jind.

INTR-O ZI

Intr-o zi trebuie să vină
Cineva dinspre moarte,
Intr-o zi mi se va spune
Cum e mai departe,
Intr-o zi mă vor învăța, sint sigură,
Cum trebuie să mă port
Pe partea cuvintelor dinspre nord.
Va trebui să înțeleg din vreme
Ce să răspund când or să mă cheme
Și ce să fac din clipa-n care scapăt,
Pentru că nu se poate
Să fiu silită
S-o iau de la capăt
Tot nepregătită.

VĂ MULȚUMESC

Vă mulțumesc că mi l-ați lăsat,
Pietre în sufletul cărora cred,
Și ție, al cărui sens l-am pătruns,
Îți sint recunoscătoare, prăpăd.

Îți mulțumesc că nu mi l-ai luat,
Ochi galben din fruntea cerului mort,
Lună vorace a cărei privire
În ceață și-acum o mai port.

Și vouă, cioburi scrișnind de icoane,
Aureolă tăind și veșmînt ascuțit, ingeresc,
Pentru că nu mi l-ați acoperit de tot
Smerită vă mulțumesc.

Vă cer iertare că nu v-am iubit pînă-acum,
Ziduri, și birne, și stilpi ai aceluiași vis,
Și riuri de lavă din burta bolnavă-a pămîntului,
Care nu l-ați ucis.

Ați fi putut să o faceți. Sfirșitul
Ironie al lumii vă dase-acest drept înmîit.
Pleoapele blînde cu gene de raze-ale stelelor
Nici n-ar fi clipit.

CINE MERGE

Cine merge înainte
Și nu întoarce capul
S-a părăsit pe sine în urmă ;
Cine aleargă,
Pentru recorduri,
Pentru trofee,
De spaimă o face
Să nu fie ajuns
De el însuși ;
Cine nu-și spune țelul
Se teme
Să nu se găsească
Pe sine acolo.
Ca și cum umbra
N-ar fi chiar balta de întuneric
Scurs prin venele noastre deschise
Din dorința de-a înainta...

ȘIRUL

Cuvintele trec strada
Ca șirul de orfani
De la Casa Copilului,
Fiecare cu pumnul-nclăștat
În haina celui din față,
Cu singura grijă
De-a nu se pierde
Unul de altul.

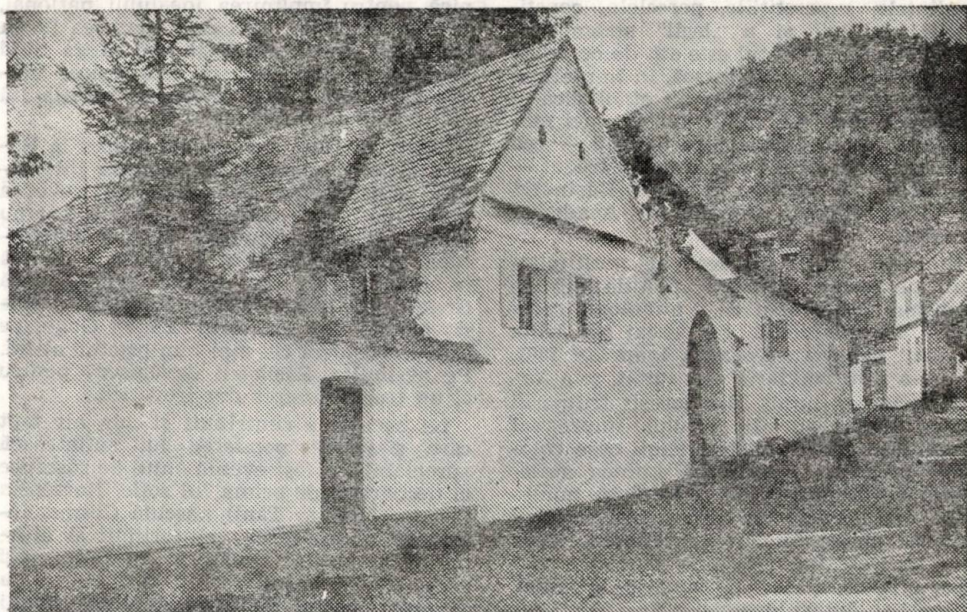
AMINARE

Imaginează-ți că-ntr-o seară
Soarele se va culca de tot
Și tu va trebui să visezi
În acea ultimă noapte
Toată puzderia de vise
Aminate mereu,
Va trebui să te grăbești să visezi
Căderile pe scări cu trepte lipsă
Și glasurile nepămîntești,
Amestecînd durerea insuportabilă
A trădării celorlalți
Cu propria, abia observata,
Plăcuta trădare.
Va trebui să te grăbești să visezi
Sentimente și întîmplări,
Ființe iubite și crime,
Păsări și șerpi,
Zboruri, munți, corăbii,
Adîncuri de mare și nori,
Tot ce sufletul tău a păstrat
Pentru mai tîrziu,
Pentru clipa aceea
Atît de incredibilă
Cînd în sunetele sarcastice ale goarnelor
Intrarea se va face,
Împotriva tuturor așteptărilor,
În ordinea viselor.

ANA BLANDIANA

De la Rășinari la Ciucea

Așa cum numele lui Eminescu este legat de Ipotești, al lui Creangă de Humulești sau al lui V. Alecsandri de Mircești, numele lui Octavian Goga este asociat spontan de cel al satului său natal, Rășinari din județul Sibiu. Se spune chiar, în mod curent, „Rășinari, satul lui Goga“. Totuși numele lui Goga este legat și de Ciucea unde și-a trăit viața la maturitate și unde este înmormântat.

Fiecare din aceste două localități au avut un loc apreciabil în biografia sufletească a poetului, dar ponderea lor este diferită. Ce a însemnat fiecare în desfășurarea vieții lui, ce implicații psihologice au avut ele în existența lui tumultuoasă, vom încerca să deslușim în rândurile de mai jos.

Rășinari au fost în viața lui Goga matca originară, locul de formare a orizontului său sufletească. El nu era o așezare oarecare de obârșie, care, ca orice pământ natal, lasă o anumită amprentă specifică în inima fiecăruia, ci un centru de gravitație deosebită în viața lui Goga.

Rășinari este un sat de munte deosebit prin totul de alte sate ardelenesti, prin vechime, mărime și complexitate. Așezat la poalele dealurilor care deschid Carpații, el este format din străzi lungi, șerpuitoare și din nenumărate uliți care-i dau un farmec patriarhal deosebit, din case strînse umăr la umăr, fiecare purtînd pe vîrf o cruce, „fiecare cămin simbolizînd o biserică, iar fiecare vatră un altar“ (Adrian Maniu). Spiritul tradiției este viu și sănătos în viața oamenilor, în îmbrăcămintea lor simplă și frumoasă în alb și negru, în vechimea lor imemorială, căci dacii n-au putut fi altfel decît rășinăreni de demult și de astăzi. Efigiile dacice sînt vii și plastice în chipul și felul de a fi al oamenilor, mai mult decît s-ar putea găsi în documentele istorice sau în rămășițele arheologice.

Orice descriere a satului rămîne abstractă fără cunoașterea lui directă, mai ales a oamenilor, firi mîndre, istețe și răzbătă-

toare și a femeilor frumoase, harnice și pline de bună cuviință. Rășinariii nu poate fi descris, ci numai văzut direct pentru a-i reține imaginea de așezare reprezentativă, multimilenară, neconfundabilă.

G. Călinescu în „Istoria literaturii“ a încercat pe un spațiu întins să descrie Rășinarii, dar a reușit numai aproximativ, căci misterul satului nu-i numai așezarea lui, ci mai ales oamenii cu mentalitatea, datinile, credințele, superstițiile, porecele, conștiințele vechimii și a „legii“ strămoșești care-i stăpânește. Satul este atât de complex în morfologia lui sufletească, în împletirea lui cu istoria, în atracția lui etnologică și folclorică, încât s-a simțit nevoia unei monografii vaste apărută încă în 1915 — cea mai întinsă dedicată unui sat din trecut — intitulată „Monografia comunei Rășinari“ de Victor Păcală, premiată de Academia Română.

În acest cadru de vechime multimilenară, de așezare naturală plină de legende și mituri, de oameni cu o psihologie complexă, dar luminoasă, s-a născut pe „Ulița popilor“ Octavian Goga, la 1 aprilie 1881, aici și-a trăit copilăria de neuitat, și-a format imaginea lumii, și-a însușit frumosul limbaj literar specific locului, impregnat cu expresii arhaice și bisericesti care colorează pregnant poezia lui. Lumea sufletească a Rășinarilor se reflectă în numeroase din poeziile lui dintre care *Bătrînii* (devenit cîntec folcloric), *Reîntors*, *Casa noastră*, *Dascălul*, *Dascălița* sînt cele mai caracteristice, alături de nume de pristavi, primari și lăutari localnici.

De sat îl mai lega familia lui numeroasă de cărturari de veche tradiție, părinții, surorile și fratele Eugen, cu toții formînd o unitate sufletească indestructibilă. În *Octavian Goga în corespondență* (1975) editată de Daniela Poenaru, este atestată această atmosferă de solidaritate familială, de afecțiune și încredere, de cultură și viu patriotism românesc.

Legătura organică cu satul, expusă de însuși poetul în *Fragmente autobiografice* a fost atât de puternică încît ea a dat expresie mai tîrziu atât de viului sentiment al dezrădăcinării.

De această lume de mit, istorie, poezie și realitate vie, Goga a rămas direct legat pînă în 1914, căci după studiile liceale și universitare de la Budapesta și Berlin, el s-a întors la Sibiu ca secretar literar al As-trei, deci tot în preajma Rășinarilor. De multe ori se refugia singur sau cu grupuri de scriitori prieteni, la Rășinari, în casele mari cu ziduri groase și odăi spațioase, mobilate țărănește cu mult gust, cu covoare țesute în sat și cu atmosfera de carte veche și nouă românească pe care el a evocat-o adesea.

Era apoi curtea largă, o oază unică de

liniște și odihnă la adăpostul nucilor bătrîni, a prunilor și merilor, iar în locurile deschise multe flori, de toate culorile. Po-doaba curților înflorate a fost totdeauna mîndria rășinărențelor.

Totuși, despărțirea de Rășinari a venit fatală, dureroasă și aproape definitivă. La izbucnirea primului război mondial, Goga s-a refugiat la București în întîmpinarea destinului său mareț. A urmat lupta titanică pentru împlinirea idealului național, Unirea din 1918, după care așezarea lui la București a devenit definitivă, Goga fiind absorbit de lupta pentru desăvîrșirea unității naționale, care devenise vocația lui politică de după război.

Octavian Goga nu s-a mai întors la Rășinari decît sporadic în perioada interbelică, pentru alegeri sau pentru a-și revede mama pe care o venera, fiindcă a fost nu numai mamă afectuoasă, ci și o intelectuală reprezentativă și o româncă demnă în vicisitudinile din trecut. Ultima oară Goga a fost la Rășinari în 1935 cînd a murit fratele lui, scriitorul Eugen Goga, pe care-l considera cel mai bun prieten al lui. Pe nesimțite, Rășinariii deveniseră pentru el un trecut dureros dar ireversibil.

La aceasta a contribuit și un alt fapt care și-a avut ponderea lui sufletească apreciabilă. A fost evenimentul de răscruce al despărțirii de prima lui soție, Hortensia Cosma (familiar Tani) născută Cosma, întrupare a candoarei, sincerității și afecțiunii conjugale. Legătura celor doi soți părea ideală, la început, în 1906, cînd s-au căsătorit, poetul dedicîndu-i cîteva poezii dintre care *O rază* este cea mai cunoscută. Cum rezultă din *Correspondența* citată, după primii ani de dragoste ardentă și totală, afecțiunea lui Goga începe să slăbească prin misterul de nepătruns al resorturilor care apropie sau desparte pe oameni. Către sfîrșitul războiului tonul scri-sorilor devine monoton, banal și practic. Scrisorile sînt mai mult comunicări de interese, politețea ia locul dragostei, respectul și corectitudinea pe cel al afecțiunii. Inima lui Octavian Goga încetase să mai bată pentru Tani și se deschisese, cu o intensitate nestăpînită, pentru o altă femeie. Era Veturia Triteanu, născută Mureșan, pe care o cunoștea demult, ea fiind una din intîmile familiilor Cosma și Goga în Sibiu anilor 1908—1914. Contemporanii spun că Tani avea o teamă instintivă față de Veturia, presimțire care nu a înșelat-o.

Ar fi să simplificăm prea mult raporturile omenești ca să vorbim în acest caz de intrigă sau perfidie. Sentimentele omenești au motivări mult mai adînci decît aceste meschine explicații. Desigur, porniri tainice l-au îndemnat pe Goga să-și părăsească soția, apreciată unanim ca o ființă ideală și ireproșabilă, în favoarea Veturiei soția unui preot sibian. Pătrunderea în

universul adînc al ființei umane rămîne, în continuare, un mare mister, cu tot progresul psihologiei și al psihanalizei.

Divorțul de Hortensia (Tani) a avut loc în 1920 și căsătoria cu Veturia în același an. Ambele evenimente au avut un mare răsunet fiind primite cu vădită dezaprobare de opinia publică a micii burghezii ardelenesti, plină de prejudecăți salutare pentru o societate în apărare națională și ostilă frivolității aparente a gestului. Goga, prețuit și iubit de contemporani, a pierdut mult în simpatia acestora, care erau solidari cu Hortensia. Pierderea aceasta se adăuga la cea provocată de părăsirea de către Goga a Partidului Național cu puțin înainte, fiind acuzat, în mod neîntemeiat, că a „spart solidaritatea Ardealului” alîndu-se politicește cu generalul Ave-rescu.

Veturia Goga, după ce fusese mai înainte apreciată ca „privighetoarea Ardealului” pentru talentul cu care interpreta cîntecele populare — simbol al solidarității prin arta națională — a început să fie acuzată în epocă de ambiție, însinuire vicleană, arivism, egoism și altele, din care viitorul va reține prea puțin.

Chiar familia Goga de la Rășinari a primit-o pe Veturia cu răceală, acceptînd-o ca pe o situație de fapt. Simpatia rămăsese întreagă pentru Tani, unanim prețuită.

Această situație, dar mai ales poziția proeminentă politică a lui Octavian Goga au dus la căutarea unui alt loc de refugiu și odihnă, mai confortabil decît casa bătrînească de la Rășinari.

N-a fost nevoie de prea multă căutare căci întîmplarea de multe ori dezleagă de la sine greutăți în aparență de neînvins.

La sfîrșitul războiului, văduva poetului maghiar Ády Endre (mort în 1919) — prieten bun cu Goga — vrînd să se retragă la Budapesta, s-a adresat lui Goga oferindu-i spre cumpărare casa de la Ciucea, din județul Cluj. Era o casă veche, vizibil neglijată și cam dărăpănată. Goga s-a împrumutat la Banca Agrară din Cluj cu suma necesară și a cumpărat casa oferită. „Gestul a fost de cucernicie față de marele poet și prieten maghiar, prieten nu numai al lui Goga ci și al românilor” (M. Beniuc în 1957). S-a făcut multă vreme caz de cumpărarea acestui „castel”, mai ales din partea adversarilor politici ai lui Goga. Dar suma nu era mare chiar pentru valuta de atunci. Ceea ce a costat mult a fost transformarea unor ziduri ruinate în „castelul” de mai firziu. Munca aceasta de restaurare și construcție modernă a fost a Veturiei Goga, ființă dotată cu energie, simț practic și perseverență. Căci Veturia Goga n-a ocupat în viața soțului ei locul sentimental al primei soții, ci punctul de sprijin trainic în planul afirmării lui sociale în noua poziție pe care acesta și-o

cîștigase după război. Construirea castelului de la Ciucea a fost un exemplu elocvent.

Peste cîțiva ani nu s-a mai vorbit de „poetul de la Rășinari”, ci, în mod pejorativ, de „castelanul de la Ciucea”, mai ales de către ziariști și adversari politici. De fapt, „castelul” era mai modest decît sugera cuvîntul. Ceea ce impunea însă era peisajul rustic, vast și odihnitor al „castelului” și anexelor lui, bunul gust al interioarelor, biblioteca de mii de volume și tablouri de valoare, atmosfera prietenească și caldă, caracteristică familiei Goga, totdeauna bucuroasă de oaspeți. Oricine era primit cu bunăvoință și plăcere, de la oameni politici și scriitori notorii în epocă, la grupurile de studenți de la Cluj și simpatizanți din toată țara, pînă la numeroși oameni necăjiți, veniți pentru intervenții sau alte ajutoare.

Nu i se poate nega Veturiei Goga meritul organizării acestui nou cadru social pentru soțul ei în al cărui destin măreț credea, ci dimpotrivă, trebuie să i se recunoască inițiativa, îndrăzneala și ingenuitatea soluțiilor în problemele complexe pe care le-a reclamat o așezare și o construcție de așa mari proporții. Timp de 15 ani ea a fost sufletul acestei așezări, vestită nu numai prin numele soțului dar și prin aranjarea ei atractivă.

Nu este o curiozitate omenească oarecare, ci un caz de psihologie aparte să ne oprim o clipă asupra destinului Hortensiei Goga, după despărțirea de Goga. Ea a continuat să trăiască la București, în apropierea lui, sperînd, cu o candoare și lipsă de realism, specific firii ei excepțional de delicate, că Goga va reveni la ea, regretîndu-și greșeala. Avea încredere că dragostea ei pură de la început și de totdeauna îl va readuce la ea, că tot ce s-a întîmplat a fost doar o paranteză nedorită și urîtă care va fi în curînd dată uitării. Contrar obiceiului în asemenea situații, nu l-a vorbit de rău niciodată nimănui, nu i-a reproșat nimic, deși vorbea numai de el numeroșilor vizitatori care o căutau. Pe Veturia a refuzat să o mai vadă vreodată.

A așteptat astfel 18 ani zadarnic pînă în 1938 cînd Goga a murit pe neașteptate. A depus pe catafalcul lui de la Ateneul Român, unde fusese expus, un buchet de 14 trandafiri, simbolizînd cei 14 ani de căsătorie fericită cu el. Pe panglica buchetului era scris: Noapte bună Tavi. După aceea, în 1942, s-a retras la Sibiu împreună cu sora ei, cîntăreața și profesoara Lucia Cosma, la casa lor pămîntească. Aici a trăit pînă în 1965 continuînd să-l considere pe Tavi viu și așteptîndu-l să se reîntoarcă. A murit la 85 de ani, săracă și uitată, afară de cei cîțiva supraviețuitori ai anilor ei tineri. Unul dintre ei, profesorul Onisifor Ghibu, cel mai vechi și mai bun prieten al

familiei Goga, în amintirile lui încă în manuscris, o prezintă astfel spre sfârșitul vieții ei :

„Biața ființă, care deși de peste patru decenii nu mai era legal soția lui O.G., dar care îi păstrase tot timpul, cu un suflet curat, toată stima și dragostea ei, a intrat, în faza finală a fiicei de împărat din balada lui Coșbuc. Ea depășise faza vieții naturale obișnuite și trăia numai în visurile cele mai frumoase, la capătul cărora îl vedea pe Făt-Frumosul de odinioară întorcându-se adînc pocăit la ea, pentru a relua firul minunatei povești de odinioară. De cîte ori o vizitam, îmi vorbea ca despre o realitate concretă despre frumusețea vieții de acum, cu iubitul ei, pe care fermecătoarea i-l înstrăinase un timp oarecare”.

Octavian Goga n-a adus nici Veturiei satisfacțiile pe care le aștepta și le merita, căci ea nu s-a putut bucura multă vreme de viața pe care și-o construise alături de el. La 7 mai 1938 Goga a murit prematur, lăsînd-o singură, în castelul care de atunci înainte mai simboliza doar o amintire de măreție și suferință. A trăit, ca și Hortensia, în cultul fostului ei soț cu demnitate și mîndrie în evocarea lui permanentă. I-a zidit pe un deal din fața castelului un mausoleu simplu și impunător, iar mozaicul cupolei a fost lucrat cu migală, cu mîinile ei, timp de douăzeci de ani, cu o dăruire de legendă. A fost expresia vie și activă a venerației fără margini pentru soțul ei, în al cărui destin măreț a crezut și pe care, în parte, l-a ajutat să-l realizeze. Ceea ce s-a vorbit despre ambițiile deșarte și de vanitatea Veturiei Goga a fost dezmințit de cultul absolut pe care l-a avut în viață și după moarte pentru Octavian Goga. Cu numeroșii vizitatori care veneau la Ciucea era mereu prezentă și ospitalieră, evocîndu-l pe Goga simplu și mișcător, fără ostentație, fiindcă îl simțea mereu viu alături de ea. Se complăcea natural, în destinul absurd și dureros pe care-l trăia, amestec de luciditate prezentă și de ecouri din altă viață.

A murit în iunie 1979, la vîrsta de 97 de ani, purtîndu-și cu stoicism și cu un dinamism excepțional, povara anilor. O mărturie a stării din ultimii ei ani o găsim în culegerea lui Vasile Rebreanu și Mircea Scorobete *Cu microfonul dincolo și dincoace de Styx* (Dacia, 1979). A fost înmormîntată în mausoleul de la Ciucea alături de ilustrul ei soț.

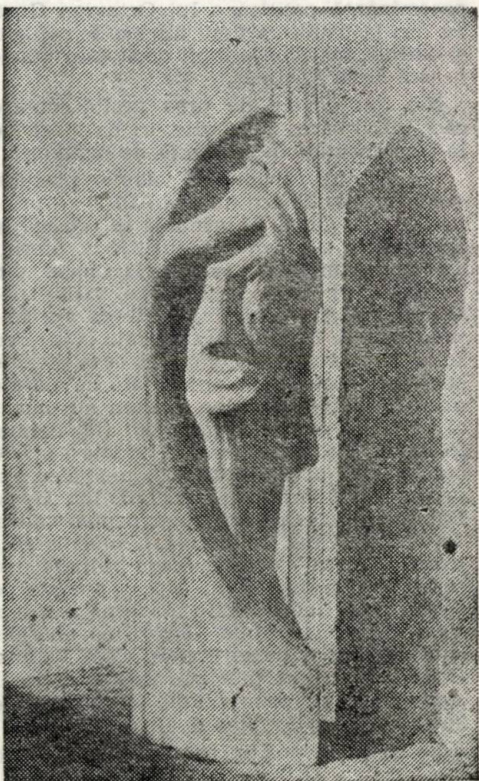
Castelul de la Ciucea a rămas casa memorială oficială a lui Octavian Goga. Dar și la Rășinari există o casă memorială neoficială care atrage mii de vizitatori din

toată țara, fiindcă a fost cea a nașterii și copilăriei poetului, pe care el, în fundul sufletului, n-a uitat-o niciodată. S-a vorbit chiar de dorința lui finală de a fi înmormîntat la Rășinari, dar dovezi n-au putut fi aduse.

Casa de la Rășinari, întreținută pe cheltuială proprie de urmașii Clăudiei Bucsan, sora poetului, face să dăinuie prezența mereu vie a lui Goga în sat, unde niciodată n-a fost uitat. Rășinarenii se mîndresc cu numele lui, căci, deși plecat din sat, el a devenit de prestigiu național, alături de Șaguna, Barcianu și multe alte nume reprezentative pentru cultura noastră.

Școala generală din sat îi poartă numele, dar o inițiativă rău inspirată a făcut să i se ridice în sat un bust, un ultragiul al genului. Nu numai hîrtia e a tot răbdătoare, ci și gipsul sculptorilor. Gestul s-a repetat și la Sibiu unde în parcul Astra un alt „bust” s-a străduit și a reușit să-l ajungă în neverosimil pe cel de la Rășinari. Numai la Sibiu, la liceul care poartă numele poetului, există un bust demn de memoria acestuia. Este opera lui Cornel Medrea. Dar este așezat în holul școlii, ferit de privirile mulțimii.

BUCUR ȚINCU

Aventura interioară la Mateiu Caragiale

Mateiu Caragiale, cum o confirmă integral literatura sa, a fost un *neîmpăcat*. Nu s-a putut adapta unei vieți fără surprize, despre care M. Ralea spunea că este rezultatul unei resemnări condensate, adoptarea silită a înțelepciunii burgheze. Dar ceea ce criticul constata a fi la eroul lui Fromentin un epilog determinat de sentimentul de a fi inferior destinului său, devine în cazul lui Mateiu temeiul unui antidot consolator pentru renunțările la care existența l-a silit să consimtă. Firește, în complicitate cu poziția socială a familiei, poziție foarte puțin conformă, dacă nu omitem identificările succesoriale, cu aspirațiile nobilitare ale artistului.

Discrepanța spirituală între ceea ce socialmente a însemnat rangul lui Mateiu Caragiale ca stare materială și prestigiu și ceea ce el ar fi avut să însemne a declanșat o deplasare de planuri și a antrenat critica societății ce-l refuza la nivelul pretențiilor mărturisite cu un orgoliu nedeghizat.

Astfel stînd lucrurile, destinul creator al lui Mateiu Caragiale datorează cel puțin tot atît de mult cît talentului său, voinței de revanșă asupra vieții, a acelei vieți care a încercat să-i ruineze iluziile și să-i torpileze prejudecățile. Tot așa cum Proust s-a baricadat într-o cameră ca să scape de brutalitatea zgomotoasă, Mateiu Caragiale s-a refugiat în cercul proiecțiilor sale romantice despre existență ca să-și panseze rănilile și să dea eului său satisfacția unei fermecătoare și reconfortante reparații.

Procesul nu e sesizabil nicăieri la suprafață, biografia spirituală a omului reclamînd tot felul în indiscreții spre a se lăsa deslușită. Însă odată stabilizată funcția celui „reflex condiționat” care a fost, permanent, voința de răfuială cu epoca lui

de decadență, apare de înțeles în ce fel a lucrat la Mateiu Caragiale licoarea miraculoasă care l-a vindecat de acreală și de rancună.

Cu o mare sete de perfecție, artistul a făcut o experiență; s-a închis în el și a plăsmuit un univers după placul său. Procedul e cutezător fiindcă mediocritatea și standardizarea, principalele tendințe ale vremii lui, l-au contrazis pe prozator și au încercat să-l domine.

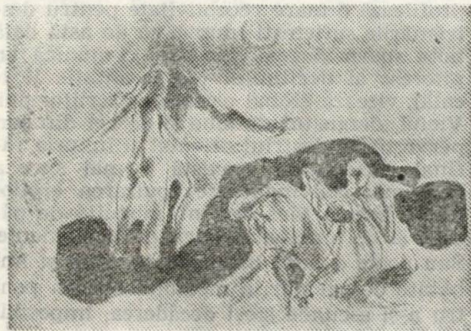
Mateiu Caragiale s-a apărut cum a putut. Sarcasmul lui savuros se regăsește dominat nu numai în pictura celor două personaje — Pașadia și Pantazi, „mumii savant îmbălsămate”, cum le numește Pompiliu Constantinescu — ci și în fibra romantic-arhaică a *Pajerelor* sau a misterioasei dispariții a lui Gogu Nicolau din *Sub pecetea tainei*.

Ceea ce nu s-a spus îndeajuns, deși este definitiv pentru Mateiu, trimite la umorul său fosforescent, la traiectoria aventurii sale sufletești. Somptuosul, decorativul enigmatic, lirismul crepuscular atît de intim împletit cu spectacolul feeriei degradate (vezi miraculoasa atmosferă de orient balcanic) preia pe ascuns „ceva din farsa bufă a destinului”, prețioasă sugestie venită din universul prim caragialesc. Intuiția acestei tehnici în care travestirea profilează o mare receptivitate pentru destrămările sufletești (numai că de astă dată nota suavă și cea viguroasă comunică un pitoresc al declinului (de incantație lexicală), vizează global orientarea scriitorului. Viciul, dezgustul de sine și de cei din jur, perversitirile, desfrîul oriental și luxuria rafinat occidentală coexistă tocmai spre a face mai convingătoare epuizarea eroilor într-o boemă fără orizont, mistuită de păcate și de amețeaua dulcii ei inconștiențe. Sau poate a unei inconștiențe voite și îmbătate de chemările mediului obscen pentru a-și ascunde sieși decăderea, imposibilitatea oricărei regenerări.

Stilul acestei armonii polifonice este de la un capăt la altul pătruns de farmec romantizant, cu precizarea că acolo unde Ion Luca are în vedere obiectul (social și etic), la Mateiu ficțiunea țintește spre psihologii. La I. L. Caragiale, scriitor „de esență clasică”, e urmărită generalitatea simțirii omenеști“ (Vl. Streinu), la Mateiu slăbiciunea cărturărească pentru o lume desuetă împrumută imaginației puterea de a se regăsi într-o umanitate împăcată cu propria-i zădărniciе.

Examenul critic al textului întărește prima impresie. Pe de o parte, din estetism și dintr-o mărturisită afinitate pentru trecutul glorios rememorat cu nostalgie, Mateiu Caragiale filtrează prin biografia lui Pașadia respectul de tot ce a fost. Pe de altă parte prozatorul ne avertizează că, deși integrat în universul craiilor, el n-a pierdut controlul transfigurării materialului pe care viața lor îl furnizează și că datorită acestei duble receptivități este pe deplin în stare să-i judece și ca momente umane pline de atracție și ca destine atinse de o iremediabilă decadentă. Limita acestei obiectivări este hotărît fragilă, însă ar fi fost greu să fie altfel. Într-un climat *fin de siècle* poetizarea interzice (cel puțin fățiș) pamfletul și între cele două tentații a biruit o organizare romantică a evocării, savant și diferențiat romantică. Sarcasmul există, însă e studiat (cum a spus-o Pompiliu Constantinescu) și mai ales e dozat cu simț al ritmului și accentelor, poezia e abundentă și violent infiltrată, de parcă s-ar fi vrut artificializată pînă la prețiozitate. Ar fi greșit să se înțeleagă că nu sesizăm stăpînirea perfectă a mijloacelor stilistice. Dar nu despre asta e vorba. Mateiu Caragiale e în viziunea morală o sensibilitate ispitită de extreme, pendularea între contraste lăsîndu-se percepută ca o imensă spiritualizare.

HENRI ZALIS

Amintiri despre

GIB

I. MIHĂESCU

În ultimul an al vieții (1976), avocatul Marin Fudulu, fost ziarist și publicist, autorul unui roman în stil arhaic „Din vremea veche”, rămas în manuscris, deși contractat la „Cartea Românească”, mi-a relatat cu o rară luciditate la cei 80 de ani trăiți, aceste însemnări despre Gib Mihăescu, fostul său coleg de liceu la Colegiul craiovean, secția clasică, Gib fiind singurul elev care învăța și greaca.

Era o făptură plăpîndă, nu participa la joacă, ci stătea retras la capătul grădinii sau curții, învărtind niște chei pe mină. La jocul „Căprița” se angaja cîteodată și directorul Colegiului, Albert Stigler, un francez alsacian căruia, un elev — capra — îi face într-o zi festa, aplecîndu-se intenționat prea mult și directorul cade în hazul tuturor, dar fără consecințe, căci jocul era joc.

Aveau ca pedagog pe un oarecare Nae Iliescu, poreclit Cațavencu — purta pardesiu, melon — mentorul lor care i-a „mollipsit” de socialism, folosea același dormitor cu ei, făcea manifestații, îi plimba în oraș să privească pe ferestre la oamenii bogați, detestîndu-le opulența.

Lui Gib îi ziceau în glumă „Baronul”, Iliescu era „Contele”, „Marchizul”. A fost lovit în cap cu un ciomag, într-o escapadă. Toate acestea se petreceau prin anii 1911, 1912 și 1913. Gib Mihăescu a dat clasa a VIII-a în particular. Au intrat cu toții în război, apoi Marin Fudulu a plecat la Nancy să urmeze dreptul. După teribila conflagrație, Gib s-a aciuat la Cluj pe lângă Cezar Petrescu, fondatorul, cu D. I. Cucu, al revistei „Gîndirea”. Marin Fudulu se afla acum la Chișinău, după Unire, gazetar la ziarul „Sfatul Țării”, transformat în „Dreptatea” la care mai colaborau: Ludovic Dăuș, Liviu Marian, fiul folcloristu-

lui Simion Florea Marian, Nuși Tuliu etc. În urma unei recenzii a nuvelei „Vedenia“, apărută în „Gîndirea“, recenzie semnată de Marin Fudulu în ziarul din Chișinău, se pomeneste cu Gib în redacția „Dreptății“, cu un sul de afișe ale „Gîndirii“ și „Chemării“, rugînd să se facă reclamă publicațiilor clujene și chiar să fie primit și el în redacție.

Fudulu l-a recomandat maestrului avocat Alexandru Oprea. Acesta l-a reținut pe Gib la ucenicia și practica de avocat, fiindcă între timp își luase licența în drept. În perioada stagiaturii ca avocat, Gib a cunoscut o nepoată a doamnei Oprea — basarabeană — cea care va deveni prototipul eroinei din romanul „Rusoaica“. Acestea se petreceau prin 1921. 1922.

După ce i se jucase „Pavilionul cu umbre“ în frunte cu celebra Marioara Ventura (1926—1927), actrița l-a întâlnit pe Gib Mihăescu prin București și, întrebată ce să facă, deoarece nu avea nici un rost, aceasta l-a sfătuit să meargă la Drăgășani la tatăl lui, avocat, și să lucreze cu el.

A mers acolo, s-a căsătorit și în opera care a urmat acestei perioade, apar tot mai vizibil viața și personajele vestitei stațiuni viticole.

Amintiri extrem de prețioase despre Gib Mihăescu mi-a relatat și N. Crevedia, înrudit cu el prin căsătoria cu o nepoată de soră mai mare a autorului romanului „Dona Alba”. Poetul „Bulgărilor și stelelor” l-a vizitat la spitalul gardienilor publici, aflat în imediata vecinătate a actualului palat al Președinției Consiliului de Miniștri, l-a vegheat în ultimile clipe și i-a însoțit sicriul la Drăgășani, unde Gib Mihăescu e lacrimă a literaturii pe care încă ar fi avut cu ce o îmbogăți.

Omul îndrăgostit de viața pământului și de imensa orologerie a cosmosului și astrelor lui, deține în istoria literaturii române o pagină luminoasă, deși scurta-i existență i-a fost populată mai mult cu umbre, victimă a unei societăți bazată pe arbitrar și opulență proprie, indiferentă la artă și sfidând talentele.

Dețin câteva file de manuscris din „Dona Alba” și „Pavilionul cu umbre”, oferite de N. Crevedia. Din cercetarea lor, reiese clar că Gib Mihăescu trudea îndelung asupra filei, revizuiind, refăcând, adăugînd, ștergînd. Se vede pasiunea artistului, permanent nemulțumit. Preocuparea de a nu lăsa posterității lucru efemer, lipsit de conștiință artistică. Se degajă din slova chinută o ardere a ființei fizice, comună tuturor ma-

În atare conjunctură, Gib Mihăescu, plin de alte concepții și visuri, era o „rara avis“.

Smulgându-se dintr-un angrenaj social zdrobitor, grație unui potențial artistic care-și cerea declanșarea, concretizându-se în opere, Gib Mihăescu rămîne o treaptă solidă în scara literaturii române.

OCTAV SARGETIU

CUMPĂNA

Mă tem de viață, nu mă tem de moarte :
Aceasta este-n existență-o parte ;
Mă tem de moarte, nu mă tem de viață :
E-a existenței cea de-a doua față.
Și-n jocu-acesta ce mereu se schimbă,
Eu nestatornic tremur ca o limbă
A cumpenei ce singură decide
Pe marginea unei prăpastii vide.

SOLITUDINE

Știu : ne sosesc sfîrșirile obscure
Vestite de profetele Casandre ;
Am cercetat destinul cărții sure
Cu ape-nvolburate în meandre.

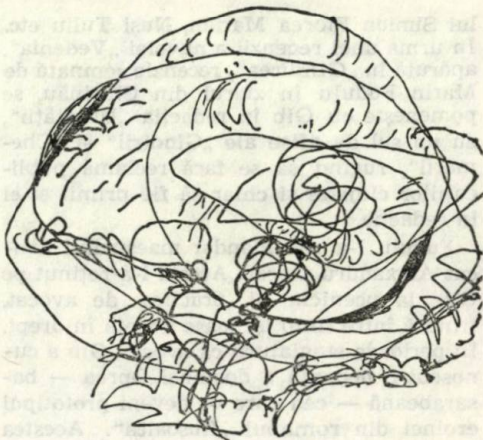
Știu : Veacu-i scurt. Plăcerea floare rară.
Materia n-admite dumnezei.
Dar din tristeți mai grea-i cea solitară
Ca despre cei duși spune rece : ei...

MESAJ

O frunză ofilită de salcie
Ca un peștișor de aur
Mi-a căzut la poartă.
Era mută, era moartă
Ca suflitul iubitei mele
Desprins dintre stele.

CULTIV SINGURĂTATEA...

Cultiv singurătatea-mi floare rară
Crescută de-ar putea umbri o țară,
N-o ud cu lacrimi ci cu jale-amară
Cînd peste lume seara se coboară.

★★★

Lumina ta-n spirală centrifugă
Se-ndepărtează către galaxie,
Boltită galaxia ca o glugă
Cu constelații pază o să-mi fie.

Tu însăși dintre-atîtea constelații
Mă vei veghea, să vezi de scriu, de beu,
Iar eu cu larii mei și cu penajii
Mă voi gîndi la tine tot mereu.

Dar nu-ți știu urma printre constelații,
Și nu te mai ajung în ani-lumină —
Sînt ca un pom uitat într-o grădină
Ce-au devastat-o-n drum vandale nații.

★★★

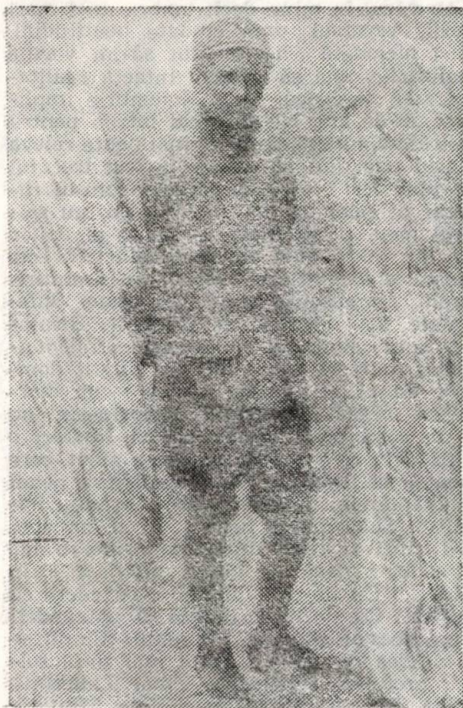
Acuma știu, nu mă iubești
Cum poți din urna funerară ?
Iar florile nu le zărești
Nici fața mea cu ele-amară.

La tine vine bătrîn, un unchi
Cu părul și cu barba rară,
Dar primăvara-s iar un trunchi
Ce-nmugurește-n primăvară.

Ești tu, vei fi mereu în mine
Cît m-oi usca-ntr-un trup de fin
Tu, numai floare și suspine,
Pin'oi cădea copac bătrîn
Cu vierme sub coajă și gîngănu
Predat menitelor pierzării.

MIHAI BENIUC

CAMIL PETRESCU-LAURENȚIU FULGA

1

Vizită surprinzătoare a doamnei Florica Ichim, pe care n-o cunoșteam decât din cronicile sale cinematografice. Se află în posesia unei părți a arhivei Camil Petrescu, pregătește pentru tipar un volum de scrisori către Acesta. Descoperindu-mă și pe mine printre corespondenții lui Camil, îmi cere îngăduința de a accepta publicarea. Ar fi absurd să mă împotrivesc, chiar dacă textele respective m-ar pune într-o lumină defavorabilă. Recitesc scrisorile, în copii, și-mi dau seama că se impun unele precizări. Drept care îi și sugerez doamnei F. I. nu doar confirmarea autenticității scrisorilor, ci mai ales o mărturie de istorie literară. Se pare că ideea i-a suris într-aseamenea măsură, încât gîndește s-o propună și altor supraviețuitori. Nu mă interesează reacția celorlalți, mie a și început să-mi fie teamă. Voi fi nevoit să dezgrop fapte pe care le-aș fi vrut îngroapate o dată pentru todeauna, și pierite

2

din memoria oricui, nu-i chiar atât de ușor să-ți expui biografia în văzul lumii. Dar aceste confesiuni ale mele și-au asumat în primul rînd riscul sincerității, să ne purtăm deci mai departe crucea...

I. — Mult stimat, mult dorite domnule Camil,

Nu cred că vă mai aduceți aminte de mine. Mă cheamă Laurențiu Fulga. Cîndva am scris despre ultima Dvstră carte un articol, care se pare că a fost destul de prețuit. Am primit în urmă o scrisoare, prin care mă rugați să intru neîntîrziat în legătură cu Dvstră. Am venit, apoi. Mi-ați dat cartea despre Husserl, mi-ați promis că voi fi colaboratorul permanent al Revistei Fundațiilor Regale, mă angajam, în sfîrșit, ca, o dată cu cel dintîi număr, să încep a fi cronicarul cărților de filosofie (românești și străine). Chiar a doua zi însă, forțat de anumite împreju-

rări, a trebuit să mă refugiez în armată. Iată de ce n-am avut ocazia să vă mai văd, nici posibilitatea de a-mi ține promisiunea. Sub teroarea Destinului, considerându-mă la capătul drumului un vinovat, vă cer iertare. După aproape un an de tăcere, iată că revin la vechile iluzii. În toamnă voi recontinua facultatea și doresc (fără să vă supăr) să devin unul din cei mai fideli elevi ai Dvstră. Mă svîntură același entuziasm, aceeași tinerească putere de muncă. Vă trimit alăturat, prin dl. avocat Vartan, un manuscris — „Straniul Paradis”. Poate că va fi în vederile Dvstră. Aș vrea să apară în Revista Fundațiilor. Apariția lui e în strictă legătură cu una din nevoile mele urgente. La sosirea în București nu voi fi decât posesorul elanului, al spiritului și al demnității mele de june scriitor. Bani — doar în vis ! Nu trebuie să interpretați greșit. Aș vrea să mă ajutați. Aș vrea, mai ales, să mă înțelegeți. Sperînd că în numărul de pe Noiembrie voi fi printre colaboratorii revistei, cu tot respectul și considerația ce v-o port, vă salută unul dintre admiratorii și elevii Dvstră — Laurențiu Fulga.

P.S. — Îmi fac stagiul într-un regiment de infanterie. Acum mă găsesc pe zona de manevre, în Ardeal. (Exp. Elev TR Laurențiu Fulga, R. 22 Jibou-Sălaj.). (Fără precizarea vreunei date, probabil luna septembrie, anul — sigur — 1939).

II — Mult dorite domnule Camil,

Iată o nouă scrisoare, spre a vă aduce aminte de mine. Mă găsesc tot peregrin în uniformă cenușie, prin munții și toamnele Moldovei. De ce mă adresez tocmai Dvstră ? Fiindcă ați fost singurul care ați încercat salvarea mea, într-o situație foarte critică pentru mine. Și-apoi, astăzi, am nevoie de un confident, de un prieten mai mare, îndeosebi de înțelegerea umană a unui poet. Experiența pe care am trăit-o în cele două luni de cantonament mi-a justificat, încă o dată, că nu pot avea nici o afinitate cu lipsa de libertate. Identitatea mea de soldat n-are nici o importanță. Dincolo de această carte de vizită, sunt omul creat de propriile mele fantasme. Și dacă astăzi oglinzile mă mai culeg în apele lor ireale cu înfățișarea asta de saltimbanc sălbatic, nu înseamnă că mai exist omește. În definitiv, toate lucrurile, toate reacțiunile nu sunt decât proiecția unei lumi din mine. N-am nici o credință, nici o iluzie. Sunt omul pur, omul diafan, neomul — dacă se poate spune. Biografia mea biologică se aseamănă cu a stelelor care nu fac parte din nici un sistem planetar. Spiritualicește sunt o idee, o idee liberă, nestatornică. Poate că alta este cauza neacomodării mele. Port în mine unul din coșmarurile străbunilor mei. Să le fi fost sîngele bolnav sau creierii să le fi fost mai

grei decît ai altora ? Nu știu. Cert, doar atît : mă chinuie toate rătăcirile și toate neputințele lor. De ce să-i blestem ? Tarele astea constituie una din posibilitățile de trecere dincolo. Mi s-a acordat gratuit un orizont de vizibilitate meta-terestru. Nu trebuie să vă îngrijoreze și nici să vă înduplece la compătimire scrisoarea asta. Pentru toți am fost o dezamăgire, domnule Camil. Și prietenii și profesorii și iubitele n-au văzut în mine decît umbra unei mari iluzii, reversul unei ciudate beatitudini. Căci niciodată n-am știut să-mi verific realizările, nici să păstrez intactă realitatea mea narcisică. La 2 Noiembrie împlinesc 22 de ani. Nu mă mai întreb pentru ce trăiesc, nici dacă mi se mai poate releva sensul unei fericiri. Al cui a fost trecutul de pînă ieri ? Cine a parcurs cețosul itinerar al celor 22 de ani ? Nu eu, nu spiritul meu, ci altcineva — poate al doilea om din mine, acel om care astăzi dorește liniște și singurătate. Înapoi, în amintire. Acolo, frumusețile sunt mai caste, Sufărînțele, mai aproape de sfîntenie. Biruințele sunt simbolul adevăratei îngeununchieri. Iată că am ajuns la sfîrșit, domnule Camil, și aproape că nu v-am mărturisit nimic neobișnuit. Propriu-zis, nu v-am scris decît pentru a mă limpezi o clipă. Știu că e cineva care m-a auzit, care (poate) mă înțelege. V-am trimis mai acum trei săptămîni un manuscris. „Straniul Paradis”. Sunt multe lucruri acolo, aș vrea să-l citiți și rugămîntea de-atunci o fac și astăzi : dacă se poate, publicați-l în „R.F.R.” Cît de mult iubesc o revedere cu Dvstră ! Cît de mult doresc să pătrundei taina acestor confesii ! Domnule Camil — strîngerea de mînă a celui mai umil soldat, prețuirea scriitorului tînăr Laurențiu Fulga. Reg. 22 Infanterie, Poșta Militară. (Scrisoarea e localizată Tg. Neamț, datată 20 octombrie 1939).

III — Respectate domnule Camil,

Nu s-a întîmplat nimic nou. Sunt același om de totdeauna. Și nu trebuie să vă surprindă că vă scriu atît de rar. De-ați ști cît de singur mă simt ; am început chiar și să mă disprețuiesc. Duc o viață fără elan, supt și subțiat de vînturi în pribegia asta cenușie în uniformă kaki. N-am nici un prieten și nici cărți măcar. Oriunde ridic ochii — nu mă văd decît pe mine însumi suspendat în aer, ca un vrăjitor decapitat ; trăiesc totuși ca și cum, fără mine, n-ar mai vibra decît otrăvurile și farmecele din trecut. Vă scriu pentru că simt nevoia de a face lucrul ăsta. Și vă scriu îndeosebi Dvstră, ca să aflați că mai trăiesc încă ; nici un miracol nu mi-a violentat calmul și singurătatea de aici. Mă gîndesc la întîlnirea care nu va întîrzia. Cum vă voi privi, cum vă voi vorbi ? Va

fi oare o umilire cînd vă voi spune că în orașul acela al dezordinelor și al dezarmării n-am nici un bun, n-am nici un refugiu? Mă veți considera oare grotesc și ridicol, dacă vă voi spune că alerg spre Dvstră ca spre ultimul liman? Trebuie, domnule Camil, trebuie să merg mereu în urma Dvstră, sau alături cu Dvstră. Trebuie să mă învățați să iubesc viața, trebuie să devin măcar ceva din reversul personalității Dvstră. Aș vrea să vă întreb despre toate legăturile care, atît de neomește, s-au fixat între noi. Mă veți alunga, veți mai recunoaște în mine — ucenicul, infometatul de glorie?! O, nu-nu, am atîta încredere! Oare „Straniul Paradis” să nu vă fi dezvăluit în întregime caracterele talentului meu? Nu merită să fie publicată? Nu merit eu o înțelegere? Trebuie să fiți sincer cu mine, chiar dacă la început voi fi desperat, chiar dacă mă voi disprețui mai mult și voi părăsi hirtia și condeiul. Pe-aici, prin raiul acesta devastat, nimic nou! Soldați! așteptăm să se întîmple ceva; plictisiți de moarte; soldați care spunem mereu „Bună dimineața!” vieții, pentru că nu ni s-au adus încă sicriile, cel mai groaznic surghiun! Cînd vom scăpa? Cînd ne vom reîntoarce la idolii și uneltele noastre? Domnule Camil, vă asigur că scrisoarea asta nu vine decît ca un frumos omagiu. Fericit însă că mă mai auziți și că nu m-ați uitat. Laurențiu Fulga (Tg. Neamț, 16 ianuarie 1940).

IV — Respectate domnule Camil,

Iată că revin astăzi ca unul dintre cei mai umili oameni, cărora le-ați dat vreodată atenție. Cine e vinovat? Poate că era mai bine să mă fi lăsat în umbră, chiar dacă aș fi căzut mai repede. Regretele, oricum, sunt inutile. Esențialul, astăzi, îl formează starea mea fizică. Vă aduc o năvelă — „Oameni obosiți”, a cărei valoare umană, literară etc. o poate face publicabilă. Și vă rog să-mi cumpărați sufletul! Nu mai există altă scăpare. Mie însumi mi-e cu neputință să cred, dar acesta e un adevăr mai tragic decît sensul oricărei bunăvoințe sau dispreț. Cred, și dacă Dvstră înțelegeți la fel, că Fundațiile îmi pot acorda o mie sau două mii de lei, mai ales că după publicare prețul va fi mai mare. Vă rog să nu vedeți în această violentare a spiritului Dvstră de calm și de seninătate decît fervoarea nopților albe care m-a adus aici. De-aceea mi-e și greu să vă văd, să vă vorbesc personal. Mi-e frică de morală, mi-e teamă de umilință. Totuși aștept la ușă, ca un copil bătrîn, verdictele sau încurajarea Dvstră. Mai prețios și mai pur, respectuosul meu salut — Laurențiu Fulga (Nelocalizată, probabil București, 17 Februarie 1940).

V — Respectate domnule Camil,

Cuvintele sunt prea calde și înțelegerea prea mare, pentru ca să nu vă mulțumesc călduros. E așa de bine acum! Pot să cred că victoria va fi și de partea mea odată. Atunci, luni, la ora 6 p.m., vă voi telefona. Cu toată sinceritatea stimei mele, Laurențiu Fulga. (Scrisoare nelocalizată și nici datată, sigur București, și sigur într-unul din răstimpurile ce mi se îngăduiau pentru examene la facultate).

3

Și totuși am șovăit îndelung pînă să răspund propriei mele sugestii, de a explica unele neștiuturi ale acestei corespondențe. M-am trezit din nou și ca totdeauna, de cîte ori sunt nevoit să-mi răscolesc trecutul, invadat de panică. Nu fiindcă memoria mi-ar fi intrat cumva în vreun con de umbră, mai precis — de obscuritate, ci fiindcă mă vedeam din nou strivit, ca de tampoane, între adevăr și minciună. Cîte adevăruri am dreptul să spun despre mine, cu ce fel de minciună să le poleiesc pe cele de neadmis? A fi medicul propriei tale maladii e o cruzime și o imensă eroare, ceea ce se pare că l-a și pierdut pe Camil Petrescu. Dar acest „memorial” se vrea, mai presus de orice, ca foaia mea de observație morală, pe care să se înregistreze cu fidelitate și temperaturile bunei-credințe, și temperaturile oricărei forme de mizerie omonească. Poate că doamna F.I. va renunța la mărturia mea, ca nerăspunzînd interesului general, sau va fi obligată să renunțe din motive care privesc cenzura. Dar de ce să trișez înainte de a cunoaște această virtuală sentință și de ce să-mi confecționez o biografie falsă, cînd totul se înscrie în istoria celui timp? Fie ce-o fi, și Dumnezeu să mă ierte pentru îndrăzneala de a spune adevărul și numai adevărul...

4

Prin urmare, acest „Post scriptum pentru istoria literară”.

Absolvisem liceul militar din Chișinău, eram liber să mă-nscriu la orice școală superioară de ofițeri activi. Simplă formalitate, condiția mea umană și-ar fi urmat fatalitatea cea mai neglorioasă din lume. Dar pe dosarul meu (și pe vremea aceea se concepeau dosare de promovare în viață!) sta parafată această dulce apreciere: „Nici o vocație pentru cariera de ofițer activ, nu are ce căuta în armată!”. De fapt mi se preluase, ca sentință, propria declarație făcută în fața comisiei de bacalaureat. La întrebarea președintelui comisiei pentru ce rost pe lume sunt gata să optez, am răspuns că prefer să urmez

literele și filosofia. Nimeni nu s-ar fi sinchisit de proiectele mele de viitor, dacă n-aș fi avut un Tată structurat altfel decât oamenii de rind. Cel mai trădat deci în așteptările sale cu privire la pompoasa mea carieră a fost Tata, orgoliul său de țăran rănit la Mărășești nu putea suferi o atît de netrebnică înfruntare. Drept care a socotit de cuviință să mă pedepsească potrivit rigorilor sale justițiare, mai bine de patru luni m-a privat de libertate. M-a închis deci într-o polatră mărginașă casei, fără putința nici unei comunicări cu celelalte viețuitoare ale pămîntului. Mîncarea (un codru de piine neagră și o strachină cu zeamă lungă) mi-era servită printre gratiile unei ferestre cu cîț batista, îmi lingeam rănile și deziluziile în cea mai strictă singurătate. Chiar și cînd eram scos la aer, o dată pe zi, Tata mă păzea cu furca în mînă sau cu o toporișcă înfiptă în butucul de tăiat lemne. Bietul Tata, dacă ar fi avut darul premoniției sau ar fi apelat la vreo ghicitoare de circumstanță, s-ar fi rușinat el însuși de duritatea osîndei la care mă osîndise. Fiindcă, spre hazul și amarul zeilor, dintre toți colegii mei de promoție de la Chișinău, mai tîrziu, ca ofițer de rezervă, voi fi singurul care aveam să fac războiul de la un capăt la altul. Deocamdată însă ne aflăm tot în mizera aceea de polatră, deținut. Zadarnic îl imploram pe Tata să-mi dea drumul și să mă lase să plec unde voi vedea cu ochii, neînduplecarea lui n-avea revers. Pînă ce într-o bună zi, profitînd de faptul că Tata era dus la țîrg, să vîndă, să cumpere nu știu ce, Mama s-a îndurat de mine și și-a asumat răspunderea eliberării mele. Mi-a pus într-o valiză de carton ceva zdrențe de schimb, niște biete foi de hîrtie mîzgălită de geniul meu infantil, ceva de-ale gurii pentru drum lung și mărunișul ei de economii, m-a închinat cum se închină, creștinește, rătăcitorii porniți să se înfrunte cu Sfinxul, oriunde va fi să aibă loc înfruntarea, și mi-a zis aceste neuitate cuvinte: „Du-te, Fiule, și să fie cum ți-o fi ales!”

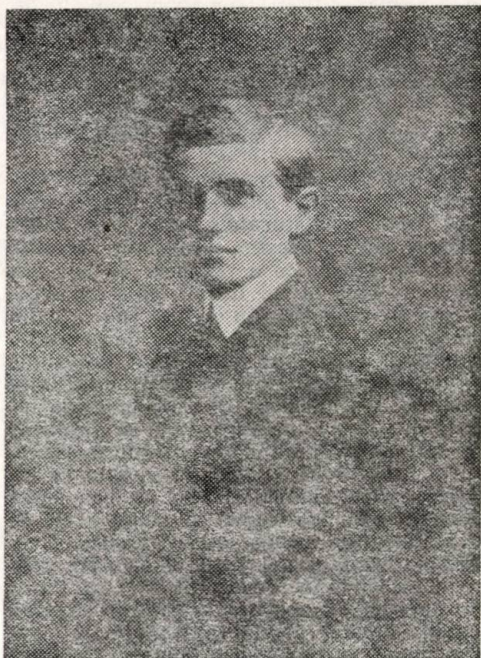
Așa am debarcat în gara de nord a Capitalei României, înfricoșat de sărăcia mea materială și de pustiul de istorie personală ce mi-era dat să traversez. A pretinde că eram pregătit să răspund la întrebările Sfinxului de la marginea cetății, cu atît mai mult să-l dobor și să cuceresc orașul, ar fi penibil și idiot. Nu doar că nu cunoșteam pe nimeni care să-mi devină punct de sprijin al unor speranțe destul de haotice, dar nici măcar nu eram convins că speranțele acestea merită altceva decât să fie biciuite și arse cu fierul roșu, pentru a mă aduce exact la dimensiunea de om inutil și fără nici un Dumnezeu. A sta în cumpănă dinaintea unei rețele de infinite drumuri, toate spre necunoscut, și a nu

ști ce drum să alegi, iată că nu-i chiar atît de ușor de suportat. Se putea dormi prin grădini publice sau prin ganguri, hăituit de febre sau de poliție (cum mi s-a și întîmplat), se putea coborî la condiția umană cea mai umilă, de gunoier sau de lipitor de etichete pe cutiile de chibrituri (cum am și coborît), se putea pîndi neatenția unui vînzător de piine sau a mă încăiera cu ciinii cînd erau aruncate la canal resturile din restaurante, pentru a-mi potoli cît de cît foamea (cum și asta mi s-a întîmplat adesea) — toate acestea ar fi avut fără îndoială o rațiune, dacă rațiunea mea ar fi ajuns la limita ei absolută. Între mizerie și nebulă, sau între desperare și degradare nu există decît distanța dintre a fi sau a nu fi om. Ce este gloria la care visăm, indiferent de natura și conținutul ei, decît una din cele mai odioase minciuni, singura prin care rezistăm la întrebările fără de răspuns și la ispita de a ne atîrna ștreangul de gît, fiindcă și prin asta am trecut? Vreau să spun, într-un cuvînt, că nu mai găsesc în nebuloasa mea memorie de-atunci explicația deciziei de a alege, dintre toate drumurile posibile, drumul spre redacția „Revistei Fundațiilor Regale”! Fiindcă revista avea un nume atît de metaforic, ca o promisiune a unor secrete avuții fabuloase, sau pentru că ființează totdeauna în noi un fel de avocat al diavolului care mizează pe tine, pe întuiția ta, numai de dragul grațuității?

Cert este că într-o după amiază a celui sfîrșit de octombrie, cînd sigur că-mi ajunsese cutitul la os, dar și destul de vanitos ca să-mi plătesc pielea cît mai scump, am poposit în redacția amintitei reviste, pe bulevardul care mai tîrziu avea să se cheme Ana Ipătescu, la numărul 39. De față erau trei domni, după fotografii parcă-i indentificasem, dar, tocmai fiindcă numele lor aparțineau confreriei spiritelor alese ale literaturii, aveam conștiința unuia foarte mic, de sub treapta cea mai de jos a valorilor, eram pierdut. Ce căutam eu acolo, ce secrete formidabile dețineam, ce adevăruri extraordinare le-aș fi împărtășit, și cum să-i fi îmblînzit? Singurii mari scriitori pe care-i văzusem pînă atunci, la Chișinău, în spațiul de respirație al cărora respirasem și eu cîteva clipe, fuseseră — Liviu Rebreanu (în cîntea căruia, pe alelea transformată în covor de flori ce ducea dinspre bulevardul principal spre Sobor, pentru un Te-Deum oficial, făcusem de gardă, cu arma pentru onor, alături de colegii mei), apoi Octavian Goga (într-o sală de conferințe, cînd mi se oferise această ocazie ca pe un fel de premiu sulgeneris, și cînd sub ochii mei, altă imagine de neuitat, o doamnă foarte vîrstnică a ingenuncheat dinaintea Poetului, i-a cuprins mîinile într-ale sale și și-a lipit frun-

tea de mîinile lui), și-apoi Emil Botta (dar de la galerie, cînd el interpreta pe scena Naționalului din aceeași urbe un Hamlet hieratic și bizar), și-apoi George Dorul Dumitrescu (autorul unei cărți de proză fascinantă, „La fetița dulce“, și redactor șef al revistei „Pagini basarabene“, și care mi-a fost profesor de limba română), și-apoi, în sfîrșit, sadovenianul Nae Dunăreanu, peregrin prin inegalabile peisaje românești, și care-mi fusese, poate nu-i cunoașteți profesia de pe vremuri!, profesor de educație-fizică, ne invita duminicile după-amiaza la el acasă, pe cei bîntuiți de diavolul literaturii, să-l ascultăm citindu-ne din opera lui și să-i bem vinul mai curat decît Lacrima Christi!) — cum aș fi rezistat eu, un nimic și un oarecare, față-n față cu acești „monști“ la fel de sacri — Camil Petrescu, Mihail Sebastian și Petru Comarnescu?

Numele meu nu le spunea nimic, tavanul somptuoasei instituții conduse de Al. Rosetti părea că stă să se prăbușească peste mine, pereții, de asemeni, gata să pornească din patru părți către mine și să mă strivească, ei se aflau totuși acolo, eu mă aflam totuși acolo, pentru ce anume venisem acolo și ce aveam să le cer? Cu o nerușinare pe care numai timiditatea și mizeria și desperarea și singurătatea mi-o determinau, pentru a nu mai fi singur și pentru a intra în rîndul oamenilor, le-am spus toată povestea cu Tata și cu Mama, că pierdusem înscrierea la facultate, că n-am unde dormi, că risc să vagabondez pe străzi ca un ciine al nimănui și că risc să mor de foame, dar că nu le cer nimic pe degeaba, am și eu orgoliul meu, să-mi îngăduie să le citesc doar patru pagini și să constate dacă le va merita sau nu indulgența. Camil m-a poftit pe scaun lîngă el, Sebastian s-a așezat de partea cealaltă a mesei, Comarnescu a rămas în picioare lîngă fereastră, le-am citit „Fuga de pe cruce“. Era povestea unui Isus care n-accepta să moară înainte de a mai da o dată ochii cu Iuda, să-i pună întrebarea capitală De ce?, dar, de cum a coborît de pe cruce și s-a strecurat printre soldații adormiți, a constatat că de după fiecare copac pîndea cite un alt Iuda, toți de-o seamă cu cel ce-i fusese ucenic și-l trădase, Isus ar fi obosit să tot pună întrebări, era prins ca într-o plasă de conștiințe ignobile, umanitatea avea o singură față, a lui Iuda, și Isus a renunțat și s-a întors pe cruce, asta era toată „capodopera“ mea dintîi, cu care speram să sparg zidurile rezistenței lor și să-i conving despre amara mea loialitate. A urmat o tăcere, pentru mine teribilă, ce destin mi se va hotărî? Cred că pe durata acestei tăceri, printr-un consult exclusiv mental al celor trei, s-a decis totul: un telefon la secretariatul Universității București, pentru a fi primit „hors

concours“ la facultatea de litere și filosofie, (numai examenul psiho-tehnic, la laboratorul de psihologie experimentală condus de profesorul I. M. Nistor, l-am dat, dar să nu mă întrebați despre tainele pe care I.M.N. le-a descoperit în fișa mea psiho-tehnică); alt telefon la administrația căminului studențesc de pe strada care pe-atunci se chema Gogu Cantacuzino, pentru a mi se oferi un pat de refugiu, noaptea, dar să nu mă întrebați la ce mijloace pitorești apelam, la cantina căminului, nefiind bursier statutar, pentru a face provizie de pline albă (care se lăfăia la liber, în grămezi monumentale, pe mese), doar nu eram singurul intrus acolo, pline albă pentru imprevizibilele zile negre; alte două telefoane, în sfîrșit, către profesorul Tudor Vianu (fiindcă îmi declarasem pasiunea pentru estetică) și către profesorul Mircea Florian (fiindcă îmi declarasem și pasiunea pentru istoria filosofiei), cu recomandările de rigoare, să fiu luat în atenția lor protectoare. Toate acestea rezolvate în doar cîteva minute și cu o aplicație atît de confraternă, pentru anonimul care eram, încît numai așa se explică de ce, de-atunci, ușa existenței mele scriitoricești a stat și va sta permanent deschisă către orice oropsit de-același fel. Dar „Fuga de pe cruce“, proza aceea grotescă și absurdă, ce s-a întîmplat cu ea? Mi-au reținut-o, desigur, dar mai degrabă din amabilitate, fiindcă n-a apărut nici-

odată, nici Tudor Arghezi nu mi-a publicat-o, căruia i-am trimis-o, odată cu „Autobiografie”, debutul meu cu numele de Laurențiu Fulga în „Bilete de papagal”, în anul în care Roger Martin du Gard primea premiul Nobel.

Mă voi referi în continuare la Camil Petrescu, la relațiile mele cu el, pentru simplul motiv că alăturatele scrisori au și declanșat nevoia acestei confesiuni. Departe de mine gândul de a pretinde că am fost omul de casă al lui Camil, că l-am frecventat în universul său creator sau că dețin de la Camil cine știe ce taine de necrezut. Adevărul e că l-am considerat totdeauna de departe, avînd grijă să așez mereu între mine și el o distanță de respect și de iubire de ucenic, neîndrăznind să profanez în nici un fel lumina de mit (fără exagerare) de care eu îl vedeam învăluit ca într-un halou intangibil. Pe vremea aceea neofiti întru literatură, cel puțin aceea de calitate mea, aveau simțul măsurii și nu dădeau buzna în existența celor mari, pentru a se lăuda în consecință că li s-a întins un deget de superlativă grație sau că și-au peticit halatul gloriei personale cu ceva din purpura orbitoare a acelora. Pe lângă celebra cafenea Capșa, de pildă, se trecea (sau treceam) pătruns de anume fior, amintirea cea mai tragică rămînîndu-mi umbră pe totuar a nefericitului prinț Artur Enășescu, mai degrabă privirea noastră lăuntrică pătrundea înăuntru, cu atît mai mult prin zidurile caselor unde mi se spunea Aici locuiește Lovinescu, aici Barbu, aici Hortensia I, iar în jurul trecerii lor pe străzi se crea un fel de benefică aură, care le definea foarte exact raportul cu muritorii anonimi. Ce folos, de exemplu, aș fi avut dacă i-aș fi bătut lui Camil la ușă sau l-aș fi inoportunitat pe stradă, cu oricîtă sfială aș fi realizat asemenea gesturi, dar cu mîinile goale! O, cîți ani mă despărteau încă de incredibila mirare a debutului editorial (1942) și cîtă imensă depărtare va așeza apoi între noi războiul și-n ce saci de arhive or fi zăcînd oare, necercetate, cărțile poștale militare pe care i le-am trimis de pe frontul răsăritean? Exista pe bulevardul care se chema atunci Elisabeta o librărie Cartea Românească, a cărei conducere luase inițiativa să le prezinte pasionaților de literatură pe marii scriitori ai României de-atunci, într-un fel de chilie căptușită cu rafturi de cărți și-n care abia de încăpeau vreo douăzeci de scaune. La o asemenea conferință deschisă, strivit între zeci și zeci de orbiți ai literelor, l-am mai revăzut o dată pe Camil, stăpînînd încremenita adunare cu strania sa privire albastră și cu verbul său numai aparent calm, în fond acid și patetic, coșecător prin ideile pe care le comunica despre lume și despre istorie, interzicînd

du-se însă oricărui dat despre atelierul său de lucru sau despre biografia sa intimă. La sfîrșit, a trecut printre noi ca o făptură inefabilă, i-am căutat privirea, să mă recunoască, să-mi adreseze un cuvînt, să cresc în propriii mei ochi și să am cu ce sfida peste veac omenirea, dar privirea lui era adîncită numai în sine, universul său personal nu admitea nici o ingerință străină, în ce calendar avea să se cuprindă ziua unei noi comunicări a noastre?

Apărea pe atunci o revistă „Decalogul”, publicație a comunității catolice din România, condusă de eseistul și prietenul meu Coriolan Gheție, care-mi rezervase răspunderea pentru cronica literară. În paginile acestei reviste am publicat eu un elogiu la adresa lui Camil, făcînd astfel opoziție la cei care-l ignorau cu bună-știință opera, sau tot cu bună-știință se chinuiau să-i umbrească statuia vie care era, sau chiar să i-o surpe de pe soclu. Ieșisem din orizontul de cuprindere al lui Camil Petrescu, eram convins că nici nu mai reține el numele vagabondului care-l deranjase la Fundații, nu m-am dus la el acasă cu revista în mînă și să i mă ploconesc și să-i arăt ce grozav sunt, am rămas credincios mie însumi, adică acelei discreții de apărare a unei personalități, lege de la care n-am abdicat niciodată. Uluitor însă, și aproape neverosimil, m-am trezit într-o zi la cămin cu o scrisoare de la Camil, prin care mă invita să luăm masa împreună. Revista „Decalogul” îi parvenise, omul socotea de datoria lui să-mi răsplătească sirguința de a-l fi gîndit și de a-l fi adorat în felul meu simplu și elementar. Ziua pentru mine s-a constituit în adevărat eveniment, să fii invitatul la masă al lui Camil Petrescu mi se părea o sărbătoare. N-o să fac greșeala de a vă spune cum se chema restaurantul și ce bucate de miracol pentru un flămînd ni s-au servit la masă, cu atît mai mult nu voi inventa propoziții memorabile pe care Camil Petrescu le-ar fi emis cu acest prilej și pe care eu le-aș fi reținut ca pe niște citate din Biblie. (Am citit, după război, destule asemenea false interviuri ale unor confrăți liliputani pretinzînd că le-ar fi luat celor mari de totdeauna, pentru ca să nu mă apuce jalea la gîndul că aș putea comite erori de același gen literar!). Se cunoaște dificultatea pe care Camil trebuia s-o învingă pentru a-ți înregistra cu claritate replica, o cunoșteam și eu, ca atare am preferat să-l ascult pe el, atît vă pot preciza — că nu cuvintele spuse au importanță, nici măcar subiectele abordate, ci starea de spirit care s-a așezat în mine, acel dublu al portretului său care s-a statornicit reflectat în mine, suma de idei și sublimul de valori cu care te simți îmbogățit pe toată viața după o

comunicare de câteva ceasuri cu un astfel de spirit superior.

Aici trebuie căutată rațiunea scrisorilor mele de mai târziu către Camil Petrescu, din acea perioadă foarte tulbură și conținând în ea presimțirea amenințătoare a războiului, nevoia imperioasă de a te recuștiga pe tine prin conștiința că există undeva un om ales căruia te poți adresa, conștiința mai ales că acel om te recepțiază.

Nu voi stărui asupra amănunțelor fără semnificație, cum am ajuns eu din nou în armată, simplu soldat. O nouă desperare atingând paroxismul, o încercare neizbutită de a fugi din țară, trimis legat fedeleș la Tribunalul Militar din Brașov pentru fapta frauduloasă și pentru a mă fi sus-tras de la incorporarea militară, salvat de condamnare la ani grei de temniță prin intervenția poetului și judecătorului Gherghinescu Vania, retrimis la regimentul 22 infanterie din Tîrgoviște pentru a-mi face stagiul militar, divizia a 13-a (de care aparțineam) în concentrare continuă pînă în preziua lui 22 iunie 1941, cînd războiul m-a înhățat definitiv și eroic. De ce, din toată lumea asta de oameni care aveau nevoie să rămînă singuri cu ei înșiși, tocmai pe Camil Petrescu l-am ales pentru a-l informa despre ce se petrece cu mine și mai ales pentru a mă înșela pe mine că, indiferent de capcanele istoriei, eu nu voi înceta să cred în steaua mea de scriitor? Din aceste scrisori, aflu și eu acum că i-am trimis lui Camil două proze — „Straniul Paradis” și „Oameni obosiți”, ele n-au apărut niciodată, se pare că nici în arhiva lui Camil n-au fost descoperite. Prozele erau, oricum, fantastice (vreau să spun că răspundeau genului fantastic), nu se acordau cu structura Revistei Fundațiilor Regale (dacă scriitorul, la ora aceea, nu și fusese alungat din redacție), iar Camil, dacă mi-amintesc bine, nu aprecia o astfel de literatură. La rîndu-mi, tot ce aveam ca sărăcie — manuscrise, corespondență, bibliotecă, bunuri de doi lei și bunuri superlative, s-a dus, în timpul războiului, pe apa Sîmbetei. La întoarcerea mea din război, în 1945, nici pulberea lor n-am mai găsit-o pe-acolo pe unde voi fi șezut și plîns în timpul de pace. (Mai există un episod care m-a pus din nou în raport cu aceeași trei de la începuturi — Camil, Sebastian și Comarnescu, deși ei în țară, eu în prizonierat, dar nu e timpul cel mai prielnic pentru a-i dezvălui secunde, ciuda-tele adevăruri !).

Despre nuvela „Straniul Paradis” nu v-aș putea spune, deci, cum era gîndită și ce subiect revela, atît doar că titlul, ca atare, a devenit titlul cărții cu care aveam să debutez editorial în 1942, în colecția „Uni-

versul Literar”. Despre nuvela „Oameni obosiți”, vag, foarte vag mi-amintesc, fiindcă ideea m-a obsedat îndelung, parcă era vorba de doi oameni închiși într-un cerc, fiecare trecînd pe lîngă celălalt ca pe lîngă o umbră, neavînd vreunul conștiința că și semenul său e om, și amîndoi căutînd o ieșire, adevărat că se sugera uneori deschiderea cite unei uși, dar, ideea abia profilată și evident și gîndul evadării abia gîndit, ușa se fereca la loc, nimeni nu reușea să evadeze. Se spuneau și niște cuvinte, de fapt ale fiecăruia în parte către nimeni, fiindcă oamenii aceia prea obosiți de propriile lor euri, nu se receptau unul pe altul, și asta era tot, nici o mirare că astfel de proză n-avea cum să-l exalte pe Camil, un lucid iremediabil și un realist nedispus la concesii, eu, în schimb, eram fericit (dacă nu vă supărați), continuam să cred neclintit că acest fel de captivitate în fantastic îmi priește, restul nu mai avea nici o importanță.

Acum la atîția ani după trecerea lui Camil Petrescu în nemurire, altceva are importanță — că memoria marelui Camil dăinuie, că opera lui rezistă celui mai necruțător dintre examenele critice și că posteritatea românească îl preia fără ezitare, că mai devreme sau mai târziu (trebuie să aibă loc și acest miracol) însăși Europa îl va consacra printre valorile sale perene.

Iar eu îi mulțumesc, peste timp, pentru a-mi fi păstrat scrisorile și pentru a-mi fi oferit astfel prilejul să pun, cu evlavie, pe lespede la această floare ipotetică. (Laurențiu Fulga, 29 noiembrie 1979).

5

Există în secțiunea precedentă o paranteză, avertisment asupra unei alte amintiri care-i privește deopotrivă pe Camil, pe Sebastian și Comarnescu, de pe vremea cînd ei se aflau în țară, eu mă aflam prizonier de război într-un lagăr din Uniunea Sovietică. Sper că va veni ora, eliberată de orice prejudecăți politice, la care să mi se îngăduie și evocarea acelei amintiri. Fiindcă nu cunosc dovadă mai peremptorie despre condiția noastră de gînganii permanent sub lupă, în cadrul mecanismelor destinului cu ce focare uriașe de lupă, numai aparent invizibile, suntem urmăriți fără să știm. Iar cînd urmăritorii despre care-i vorba arată spre noi cu uriașul lor deget și stau gata să ne strivească, e prea târziu chiar și pentru cea mai gratuită revoltă. Rămîne, peste timp, doar repulsia conștiinței care trebuie să admită că nu poate fi liberă niciodată.

LAURENȚIU FULGA

Dispariția unui artist

Au început să dispară artiștii... ! Se trag semnale de alarmă pentru soarta nu știu căror specii rare de păsări, insecte, șoareci, plante, bizoni și microbi, se înscenează rezervații naturale și artificiale pentru protejarea lor, în vreme ce specia stranie și fragilă a **artistului-artist**, a **scriitorului-scriitor** se stinge irevocabil... Dispar marii artiști și am impresia că nelineștea noastră nu-i pe măsura acestui fenomen, ca și cum undeva anume ar exista un depozit cu matrițe A. E. Baconsky, Ivăsiuc, Marin Preda, Mazilu... Ei au fost ! Cîțiva mai sînt. Alții nu știm cînd și dacă vor mai apare...

Să ai curajul de-a trăi din iluzia cuvintelor, sub teroarea albă a paginii nescrise, să „inventezi“ o realitate care te poate strivi, să cînti și să nu folosească la nimic, să riți și risul să te coste plînsul sau viața, să vii să vezi și să nu învingi, și-n tot acest timp să vrei să trăiești ca un om normal, să ai o casă (dacă o ai), să mîncînci, să privești copiii și bătrînii, să mergi cu tramvaiul și taxiul, să-ți placă mirosul lemnului și vinul din struguri, să te enerveze telefonul, televizorul sau contoarul, să te doară capul sau apartamentul vecin, și toate acestea în același timp și în aceeași ființă, cu orgoliul și umilința de a-ți păstra numele întreg și cuvintele nepătate...

Cîți vor mai avea curajul ? !

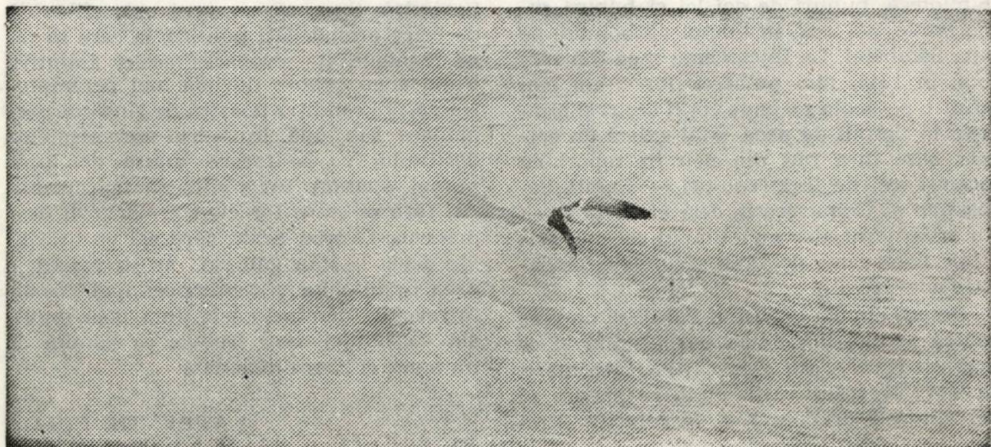
Mazilu s-a condamnat singur la un asemenea destin. El a fost un scriitor profesionist. A scris un raft de cărți în „Casa memorială Teodor Mazilu“ din Mogoșoaia — adică la Casa de creație, fiindcă personală n-a prea avut... El și-a ascuns tragedia în suris și lacrima

sub borurile unei pălării trasă „șmecherește“ pe ochi. Era, într-un fel, un mare actor și, un mare singuratec. I-a fost dat să aibă mulți prieteni și mulți dușmani. Pe cei din urmă, i-a ignorat. Cu prietenii a „prietenit“ la măsuta celebră din Mogoșoaia pînă nu de mult. Apărea și dispărea cu delicatețe. La trei noaptea, cu cravată fină la gît și în costum impecabil, cobora din mansarda sa mobilată cu personaje pentru o pauză între două manuscrise, în vreme ce noi ne căutam somnul. La prînz, într-o cămașă de tot șifonată, vorbea despre „Războiul celor două roze“, despre Vietnam, despre balerine, despre Tolstoi... despre sumele mari de bani care n-au găsit un adăpost prielnic în buzunarul său... A „petrecut“ și s-a petrecut cu un fel de înțelepciune voioasă, tandră și nedumerită.

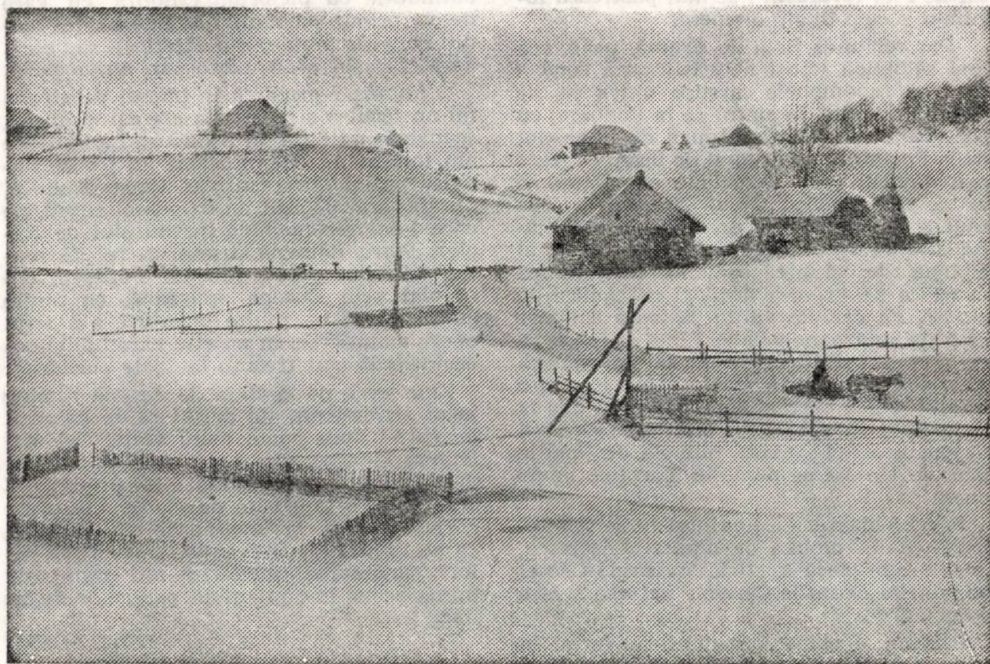
Mi-l amintesc la un „banchet“ („Platon din Străulești“ îl numise malițios Marin Preda într-o ceartă prietenească acum cîțiva ani, după ce Mazilu, victorios, îl „încuiase“ cu nu știu ce teorie despre anti-materie și, vai, **polemica vie** între cei doi mari scriitori s-a încheiat atît de neașteptat încît anii aceia mediteranieni, consumați parcă într-o singură seară, țîn acum de mitologie), mi-l amintesc deci pe Teodor Mazilu vorbind despre condiția artistului, cu tristețe, cu mirare, cu patimă, și de întrebarea pe care o adresa unui auditoriu de umbră risipit printre noi : „**Ce ? N-am dreptate ? !**“

Deși e prea tîrziu, deși nu mai folosește la nimic, îmi iau totuși acum îngăduința de a-i răspunde printre lacrimi : „Da, domnule Mazilu, aveți dreptate !“

MIRCEA DINESCU

BAIA DE ARAMĂ

— un colț inedit de lume românească —

Ion Pillat, trecind pe la Baia de Aramă și parafrazind pe Eminescu, scria în extaz despre acest colț de univers românesc, unde trăiesc „moșii mehedinților”: „De treci Baia de Aramă, de departe vezi albind, / Stai, Căline, nu pădurea ci doar munții de argint! / Iată piatra nestemată, iată puii ei, Cloșanii, / Și deodată uiți Florica, și deodată uiți Miorcanii...”. E vorba de cel mai nordic sat al județului Mehedinți, un sat de munte, păstrat undeva-ntr-un cadru de basm mirific, un fel de rezervație bizară a naturii românești. Ion Pillat făcuse o călătorie, aici, cam prin 1930. De atunci s-au scris despre ținutul cel mai de sus al Mehedinților câteva cărți, printre care, cea mai frumoasă a profesorului Const. D. Ionescu, de curind reeditată, **Prin Munții Mehedinților** (Ed. Scrisul românesc, 1978).

Regiunea este încă necercetată. Ar trebui început cu istoria mai veche, cu Nicodim călugărul care, înainte de a întemeia Tismana, capodoperă de arhitectură de pe timpul lui Vlaicu Vodă, mai întemeiasă schitul Vodița, lângă Vîrciorova și mergînd

spre munte intenționase să se stabilească în decorul superb de la Baia de Aramă. Legenda spune că venirea lui Nicodim nu era pe placul oamenilor de pe aici care căutînd să-l compromită pe călugăr, îi viră în traistă o găină, acuzîndu-l de furt. Pînă azi o stradă a tirgului se cheamă Valea Găinii.

Nu departe de Baia de Aramă se află satul Prejna, de unde sînt originari părinții lui Tudor Vladimirescu și unde se păstrează un portret al revoluționarului, zugrăvit pe o scîndură în biserica satului. Tudor e îmbrăcat cu o haină lungă de culoare verde, pe margine cu galben, încheiată la gît cu un șnur, strîns cu un brîu roșu, deasupra cu o manta roșie, cu mincile despicate, în mînă cu ctitoria sa de la Prejna.

Tot lângă Baia de Aramă se află satul Padeș unde și-a rostit Tudor prima sa Proclamație cu „un stil viguros și biblic, folosind imagini multicolore de zugrăveală de tindă bisericească”. (G. Călinescu, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, 1941, p. 128).

Mai jos de Baia de Aramă e Glogova, unde Tudor fusese administrator de moșie al boierilor Glogoveni. Tot Mehedințul e plin de urmele Vladimirescului. La Cernet, fosta reședință a județului înainte de Regulamentul Organic, unde Tudor a fost Vătaf de Plai (prefect), i se mai păstrează locuința, o culă în stil oltenesc.

Dar regiunea Baia de Aramă, poate cea mai sălbatică (citiți neturisticizată zonă a țării cu fenomenele carstice unice ca, de exemplu, Podul de piatră de la Ponoare) cu rezervația naturală a Pădurii de liliac (tot de la Ponoare), cu drumul de basm ce trece prin Podeni spre Herculane etc. (unde se spune că a poposit Mihai Viteazul în drumul spre Viena), e un depozit etnografic și lingvistic încă necercetat. În satul Obîrșia de munte oamenii se îmbracă exact ca pe vremea dacilor, cu cămăși de cînepă, cu căciulă vara; femeile călăresc ca niște amazoane valahe. Fînul se măsoară cu unități specifice. Un țăran îmi spunea că a cosit fînul și a făcut „șapte iepe și-o Mărie“, adică cît duc șapte cai și cît mai ia și nevasta în spate. Un munte se cheamă Cracul Scorilei; există numele de familie Scorilă. Un sat se numește Turtaba, nume dacic.

Printre bizareriile ținutului ni se semnalează că un cioban de munte, Lăzărescu, avea o bibliotecă la stîină. Izvoarele Cernei se numesc Frunțile Cernei; aci apa e rece ca ghiata.

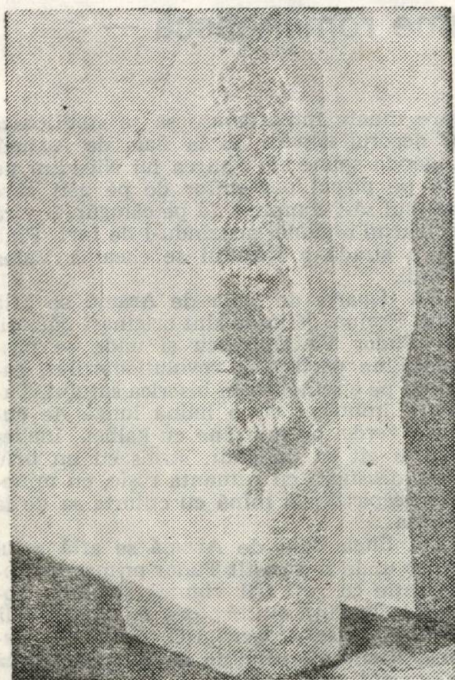
Peisajul și oamenii regiunii au intrat în

artă prin Ipolit Strîmbu, de origine de aici, și prin D. Ghiță, ale cărui compoziții conservă cu fidelitate țăgurile de vite și de oale de altădată, figuri de țărani și ciobani. La cîteva țăguri și la cîteva nedei am luat parte, prin satele dinspre nord am umblat, bătîndu-le cu piciorul. Căldura cu care ne-au primit ciobanii („ungureni“ — veniți de peste munte) din Titerlești sau dacii de la Cloșani n-am aflat-o în multe părți.

O impresie specifică în planul peisajului mi-au făcut-o și peșterile ale căror intrări seamănă cu liniile lui Brâncuși. La Ponoare am întîlnit un bătrîn bizar, un fel de baladist pe jumătate cultivat, Pătru Răduică, un adevărat depozit de balade oltenesti, pe care l-am recomandat Institutului de folclor. Pătru Răduică fusese un fel de scutier al unui preot, Mochie Popescu, om umblat prin Europa apuseană, cu multe studii dar și cu multe bizarerii, ale cărui opere manuscrise în nu știu care bibliotecă occidentală sînt trecute la „acte curioase“.

Cine trece pe la Baia de Aramă rămîne legat sentimental de peisaj și de oamenii pe care-i duce cu el toată viața. Cel mai frumos albastru din lume, cred că este cel de la Baia de Aramă, mai ales primăvara, cînd printre țăncurile de calcar înflorește cornul și cînd, la Izverna se sărbătorește, ca pe timpul lui Burebista, „măsuratul oilor“ (întărcarea mieilor); am rămas cu inima acolo, în săptămîna pădurilor de liliac..

EMIL MANU

Un dramaturg modern

Hotărît să evite clișeele care au invadat în ultima vreme dramaturgia originală, tânărul dramaturg își stabilește următorul punctaj, hotărît să îl respecte întocmai.

— Piesa mea trebuie să aibă o temă lipsită de concesiile și de clișee.

— Voi scrie o piesă fără cei doi tineri care se întâlnesc întâmplător pe platforma unei uzine nou construite.

— Nici unul din părinți nu va fi retrograd ca în toate piesele de la „Romeo și Julieta” încoace.

— Tânărul inspector venit de la minister nu va fi un Jago al zilelor noastre care umblă cu intrigi profesionale și sentimentale.

— În piesa mea nu va exista nici un maestru bătrîn și sfîtos, prieten întâmplător cu adjunctul ministrului, venit și el în uzină ca să sprijine fabricarea din resurse interne a unor piese de schimb pentru un utilaj scump importat din străinătate.

— Ministrul nu va avea nici o față venită și ea întâmplător în practică productivă în uzina în care este curtată de către tânărul inginer cu tendințe novatoare și de inspectorul carierist în același timp.

— În uzină nu se va petrece nici o defecțiune urmată de o ședință și nici invers.

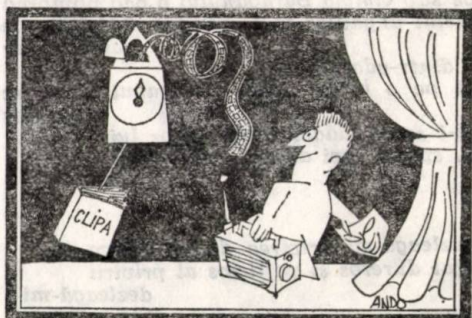
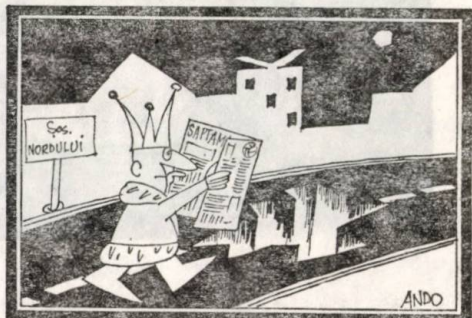
— Nu va veni nici un colectivist de la gospodăria vecină ca să ajute la repararea utilajului stricat în timp ce tinerii (nu se știe care) cîntă serenade, cu un grup folk nimerit întâmplător pe acolo, sub balconul fetei ministrului.

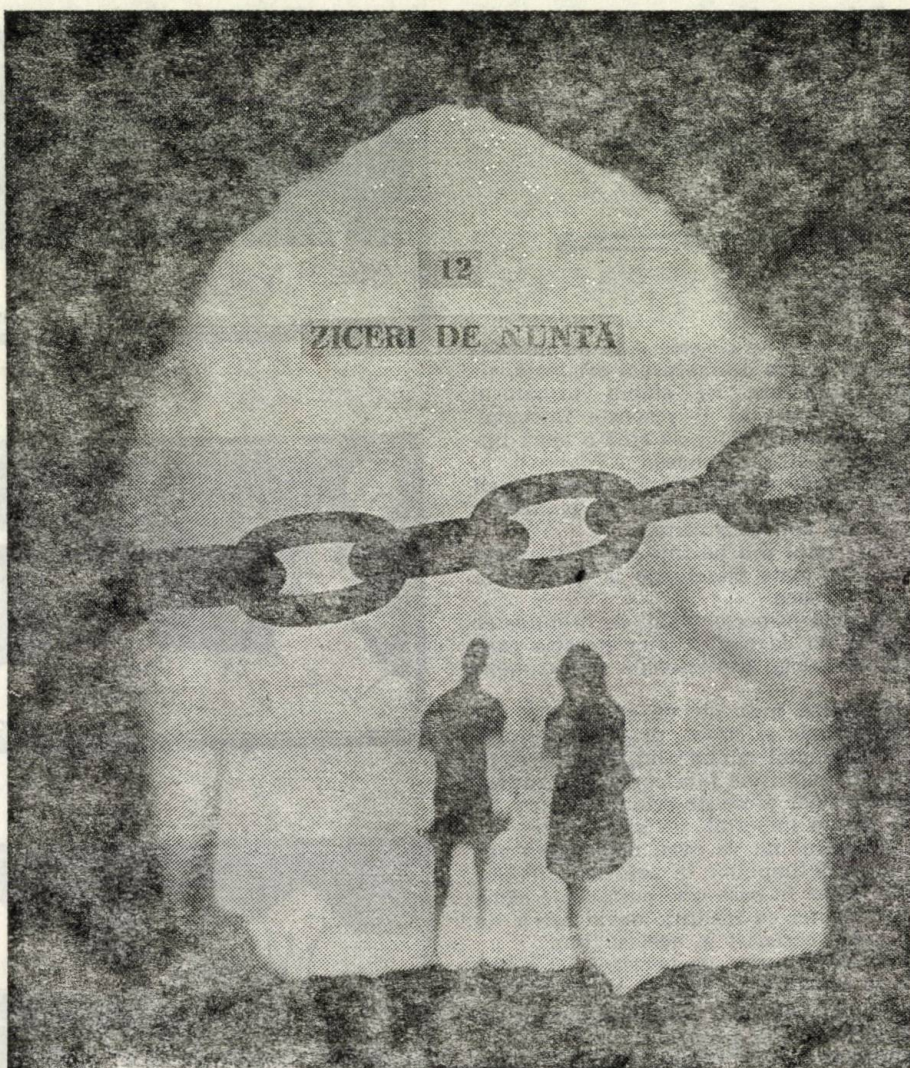
— Cel mai bine ar fi să evit și alte locuri comune cum ar fi apartamentul nou repartizat, vizita ministrului la meșterul bătrîn, cabinetul medical fără pacienți, precum și discuțiile despre utilaje și șarje.

— Eliminînd toți acești factori mult prea des folosiți în dramaturgie, voi putea scrie în sfîrșit o piesă nouă, modernă.

După ce stabilește acest punctaj lesne de evitat, dramaturgul nostru se așază la masa de scris și două luni de zile rămase acolo fără să poată scrie ceva. După care se lăasă de dramaturgie și se angajă portar la o fabrică de săpun, începînd o viață cu adevărat modernă.

IOSIF NAGHIU

I

Și acum, de drag de tine Dora
 mi se lungește mîna mea dreaptă și o bag
 pe sub cîmpia Bărăganului o bag plimbînd
 luciul unghiilor mele printre rădăcinile de
 iarbă verde
 și dintr-odată Dora
 ca pe o hîrtie verde Bărăganul îl întorc
 pe dos
 să-i scriu rădăcina ierburilor lui
 cu spații mei de doi ochi albaștri

II

Dezleagă-mi privirea de pe glezna ta
lațul dureros și pofticios al privirii
dezleagă-mi-l

lasă-mi tu Dora calul meu dezlegat de tine
 eu am plecare-n mine
 tu ai statornicie, —
 între noi doi e o genune.
 Eu, Dora, sunt un drum
 tu, Dora, tu ești al meu cătun
 și amintirea mea cea din copilărie
 și din a mea copilărimă,
 iar dacă fumul însuși dinsul ar avea vreun
 fum,
 tu Dora, numai tu ești acel fum.
 Te văd, îți zic
 rămân și plec
 căci am grăbire.

III.

De te-aș ruga să mă săruți,
n-aș ști de ce și cum și cînd,
pe ce anume și-n ce gînd
te-aș fi rugat să mă săruți
cu ochii tăi cei doi și iuți
și ca migdala amărui
și-ai nimenea cel nîmănuî.
De te-aș ruga să mă săruți
o, dulce Dora scumpa mea
ce-ai întefit negrosul cer
din cînd în gîndu-mi cu o stea
și-ai îmblînzit fulgul cu ger.
De te-aș ruga să mă săruți, iubita mea
o sărutare de săgeată-nfiptă-n cerb,
fi-aș zice ceruri albe, neagră stea
voi sărutați-mă pe verb.
Ah, Dora, dac-aș zice și de te-aș ruga
să mă săruți...

IV.

Și cînd mi-am tras viața ca pe o săgeată
din arcul munților Carpați
îi dezdoisem de la Vrancea-n jos
pînă-n Balcani și pîn' mai jos
pîn' la Olimp și pîn' mai jos
pînă la Cnosos unde-i labirintul
pîn' la Egeea
unde-i mormîntul.

V.

Pe Bărăgan griul cel tot se prefăcuse
în spice și în pene de la aripe de vultur
de lătrau privighetorile,
de gungurea pămîntul ca o lătură
spălată de pe stele.

VI.

Deveniseră scheletele luminoase în țărani
întocmai cum lumina e scheletul stelelor.

VII.

Cuvîntul ne ținea pe toți iaolaltă
și dragostea mea de tine, Dora
am împins-o cu umărul pînă făcui roata
și înlăuntrul ei spița și bulbul și tuiul
munților Apuseni
și stelele, oi
și cîntecul, doină
de m-am strîns în brațe cu izvoare,
atîta de cu foc și atîta de tare
încît ne fișneau păstrăvi prin ochi
ciocirlui prin urechi
flori prin nări
și sînge pe gură.

VIII.

Și acum, de drag de tine Românie
mi se face verbul teritoriu
numele verbului, munte
și rostirea adaugă lumii,
felul ei spus
zis și gîndit
și cuvîntat.

IX.

Doamne, apără poporul român
căci și el te apără pe tine
el este al tău, verbule
pentru că el este tăul tău
el e maul tău prin care curgi
și patul visului tău,
pentru că numai el te rostește tăcîndu-te.

X.

Vino și dănțuie, Isaiia !

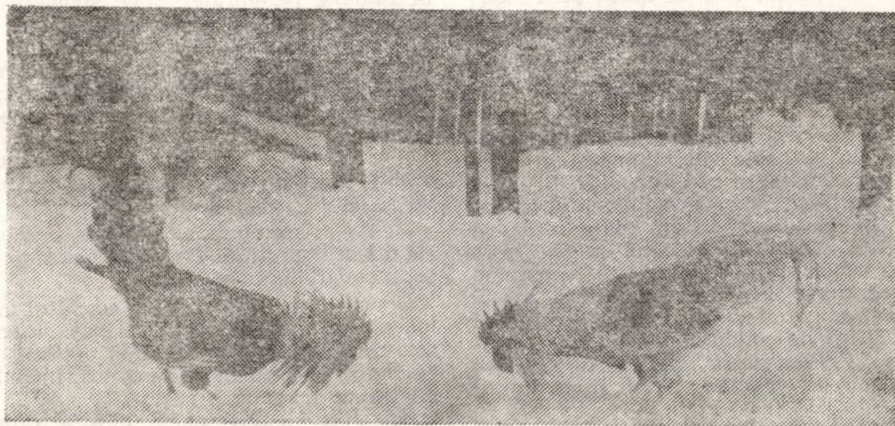
XI.

Vino și dănțuie, Isaiia !

XII.

Vino și dănțuie, Isaiia !

NICHITA STANESCU

Camus, Saint-Exupéry, Bunuel și alții evocați de Emmanuel Roblès

„Copacul invizibil“ este ultimul roman al lui Emmanuel Roblès¹, acest fecund și divers scriitor, cu care cititorii noștri au făcut cunoștință, mai de mult, prin intermediul dramelor „Montserrat“ și „Umbra citadelei“, precum și a romanelor „Vezuviu“, „Ceasul limpezimilor“, „O primăvară în Italia“, „Croaziera“, „Înălțimile orașului“.

Roblès — așa cum îl cunosc desigur cititorii din lucrările sale tălmăcite la noi — nu e un romancier ca alții. El nu se mulțumește să înnoade o intrigă și să exploateze cu ingeniozitate toate resursele ei. La el, situațiile nu sînt exterioare și legate subiectului, ci dialectice, decurgînd în mod firesc. Fiecare personaj își poartă destinul său : un destin înscris dinainte și legat strîns de condiția sa socială, sensibilitatea sa. Singura lor libertate este de a-și salva sau nu onoarea. Într-o lume lipsită

de orice credință Roblès reintroduce astfel noțiunea salvării : în mijlocul cuceririlor cerebrale și tehnice ale romanului modern, el impune perenitatea unei concepții elementare și tragice a condiției umane.

Am folosit prilejul apariției acestui nou roman spre a solicita autorului lui un interviu, în care să ne vorbească despre cițiva din oamenii de seamă pe care i-a apropiat.

— În *Algerul tinereții dv. ați cunoscut scriitori, artiști. Printre alții și pe Camus, mi se pare ?*

— Da. L-am cunoscut într-o seară de septembrie a anului 1937, la o Casă de cultură, al cărei animator era.

Era un tînăr slab și palid, cu mîini arzătoare, cu o privire de o curioasă intensitate. Era pasionat de teatru și publicase de curînd o mică culegere de eseuri, intitulată „L'envers et l'endroit“.

— *Ce ne puteți spune despre Camus, omul ? Camus, scriitorul ?*

¹ Emmanuel Roblès : „L'arbre invisible“, Edition „Balland“, 1979.

— Știi că în adolescență fusese grav bolnav. Când l-am cunoscut, mai suferea încă de sechelele bolii lui, dar se silea să trăiască așa cum trăia toată lumea. Cum îl vedeai, îți dădea seama că în el există o forță care fascina. Strălucea în ochii lui, în privire. Pe atunci era foarte sărac și trăia dînd meditații de filozofie și făcînd diverse alte lucruri mărunte. Era stăpînit de ideea teatrului și conducea o tinăra companie „Le Théâtre de l'Équipe“, al cărei repertoriu reflecta bine preferințele lui Camus de la Eschil la Dostoievski, de la Fernando de Rojass la Malraux. Spaniolii refugiați la Alger (era după terminarea războiului din Spania) recunoșteau în el pe unul de al lor. Într-adevăr, de la mama lui, originară din Baleare, moștenise nenumărate trăsături specifice caracterului iberic, mai întîi mîndrie, disprețul față de bunurile materiale, un simț ascuțit al fraternității și acel „sentiment tragic al vieții, care, potrivit lui Unamuno, sălășluiește în inima fiecărui spaniol.

— După cite știu eu, deși bolnav, Camus desfășura mai multe activități?

— Așa-i! Se ocupa de Casa de cultură, de editura „Charlot“, de revista „Rivages“, de echipa lui teatrală, pentru care adaptase „Vremea disprețului“ și scrisese chiar o piesă „Revoltă în Asturia“, editată de „Charlot“ fără numele autorului. Pe vremea aceea lucra la „Nunțile“, „Caligula“, la „Străinul“, la „Imitul lui Sisif“ și era redactor șef al unui nou cotidian, „Alger republican“. Mi-a solicitat colaborarea la jurnalul lui, la care am început să scriu diverse reportaje și cronici sub diverse pseudonime, căci, îndeplinindu-mi stagiul militar, n-aveam voie să public fără autorizație specială a... generalului comandant al pieții! Camus mi-a cerut și un roman. Pentru un simplu soldat ca mine, colaborările ziarului erau foarte bine venite. Am acceptat deci să scriu romanul acela algerian, care a apărut sub titlul „Place Mahon“, fiind semnat cu pseudonimul Emmanuel Cheres. Mai tirziu, la editura „Charlot“, a devenit „Valea Paradisului“ pentru că — printre alte motive — piața Mahon, bine cunoscută la Alger, fusese demolată.

— Ce alte amintiri mai păstrați despre Camus?

— E greu de răspuns, căci am trăit multă vreme alături de el. Mi-amintesc, așa, de o declarație pe care mi-a făcut-o într-o zi, la sfîrșitul unui interviu pentru Radio-Algerie. Își petrecuse ziua la Bouzare, într-o casă pe care o locuiam atunci pe creastă și de unde privirea cuprindea colinele înverzite, marea și capul Matifou, învîluit în ceturi. Lucrase toată dimineața, în fața ferestrei, la o scenă a piesei „Justes“ prima din actul al patrulea, aceea cînd Kaliyen stă de vorbă cu călăul. Apoi, după ce mi-a dat să citesc paginile care

n-aveau aproape nici o ștersătură, răspundea, în scris, așa cum îi era obiceiul, la întrebările pe care i le puneam.

La sfîrșit, fiindcă îmi mărturisise plăcerea de a revedea Algerul („E orașul fericii. N-o știam poate pe vremea cînd trăiam aici. Acum o știu“), i-am spus că îmi place cuvîntul fericire în gura lui. Ațiția oameni nu știu să citească în opera lui decît cuvîntul „disperare“. Și-a luat atunci din nou stiloul și cu scrisul lui, devenit mai nervos, a adăugat: „Nu citești decît acest cuvînt atunci cînd nu-l cauți decît pe el. Este adevărat că oamenii generației mele au văzut prea multe lucruri ca să-și imagineze că lumea de azi poate păstra un aer de „bibliothèque rose“. Ei știu că există și închisori și dimineți de execuție. Știu că nevinovăția este uneori asasinată și că se întîmplă ca minciuna să triumfe. Dar aceasta nu-i disperare. Ci luciditate. Adevărata disperare e oarbă. Adevărata disperare este aceea a celui care se învoiește cu ura, cu violența și cu omorul. Cu această disperare eu n-am fost niciodată de acord.“

Nu pot să închei aceste scurte amintiri despre Camus, fără să pomenesc de o imagine luminoasă de-a lui. Cînd venea la Alger, făcea, singur, plimbări lungi. În „Eté“, micul ghid al orașelor fără trecut, se recomandă turistului să se ducă să bea anasonul sub arcadele portului; să mînînce, dimineața, la Pescărie, pești proaspăt pescuiți și fripti pe plite încinse cu cărbuni; să asculte muzică arabă într-o micuță și modestă cafenea din strada Lirei, să hoinărească pe piața Guvernămîntului; să ia masa la restaurantul Padovani; să viziteze cimitirele arabe ca să „întîlnească pacea și frumusețea“, să fumeze o țigară pe strada Măcelarilor, în Kasba... Toată această pagină citează itinerariile și colțurile preferate ale lui Camus în orașul pe care îl iubea cel mai mult, din lume.

Într-o zi, întîmplarea m-a făcut să-l întîlnesc pe una din străduțele din spatele Palatului de iarnă. Găsise, la un anticar, un flacon albastru, cu un gît lung, cu reflexe irizante, de o grație pompeiană. O scoase cu multă precauțiune din buzunarul trenciului său și, fără să spună un cuvînt, mi-l arătă zîmbind.

Mi se întîmplă ca atunci cînd îl evoc pe Camus să regăsesc clipa cînd, în decorul vechiului oraș arab, mi-a apărut sus, pe o stradă îngustă cu trepte. Îl revăd parcă și acum, cu aerul lui încîntat, ținînd în mîini flaconul acela de sticlă, de culoarea mării, fragil și prețios.

— Ați vizitat nenumărate țări: U.R.S.S., China, Argentina, Japonia și Mexic... Ce v-a determinat să vă duceți în această din urmă țară?

— Filmul pe care Luis Bunuel, care locuia atunci în Mexic, l-a ecranizat după romanul meu „Ceasul limpezimilor“.

— *Cum a trăit Bunuel în patria lui de adopție?*

— Patrie de adopție este o expresie justă, căci Bunuel este origine spaniolă și s-a stabilit în Mexic după prăbușirea Republicii spaniole. Cea mai mare parte a operei lui a fost creată însă în Mexic. Aci au căpătat viață cele mai frumoase filme ale lui: „Los Olvidados“, „Subida al Cielo“, „Nazarin“, „Simon schimnicul“. Locuia într-o vilă mare la periferia capitalei cu nevasta sa, care e franțuzoaică. Soții Bunuel au doi copii, doi băieți, care azi sînt bărbai în toată regula. Lui Bunuel nu-i place să călătorească și chinul lui cel mai mare este obligația de a-și părăsi casa, de a lua un avion, de a lucra departe de mediul lui familiar. Ii place să-și adune prieteni și mi-amintesc de aceste serate animate, unde înfilneai, printre alții mulți alți scriitori și artiști, pe bătrînul poet José Moreno Villa, fost profesor de literatură la Universitatea din Madrid, care a avut ca studenți nu numai pe Bunuel, ci și pe Garcia Lorca, Rafael Alberti, Salvador Dali... La aceste serate mai veneau și Luis Alcoriza, actor spaniol și colaborator fidel al lui Bunuel și Max Aub, romancierul, co-autor cu Malraux al filmului „Sierra de Teruel“. Bunuel a putut păstra de la Garcia Lorca cîteva amintiri prețioase, în special poeme improvizate, așternute în grabă cu creionul pe o bucată de hîrtie sau pe o carte poștală. Unul din ele are pe spatele foi mențiunea: „proprietatea personală a lui Luis Bunuel“, scrisă de mîna lui Lorca. Iar printre fotografii, cea mai în-cîntătoare este aceea care îl înfățișează pe Bunuel și Lorca surprinși în zori, stînd pe marginea trotuarului, în fața unei case ospitaliere, cu fața răvășită după o noapte de nebunii, silindu-se totuși să zîmbească fotografului amator. Bunuel nu venea decît rareori în oraș, nu se ducea niciodată la cinema, nici la teatru, nici la curse, dar frecventa cu asiduitate un stand de tir. E un bun trăgător, una din plăcerile lui fiind vînătoarea, în special vînatoarea de animale mari sălbatice. Bunuel e un om bun și generos, fidel în prietenie, care practică un umor sec și n-are nimic din personajul, puțin excentric, amator de scandaluri, așa cum a fost imaginat odinioară. Tot așa, legenda unui Bunuel crud și sadic este ridicolă. El înfățișează în filmele lui cruzimea, oprimarea, tocmai spre a le denunța mai bine. Toate acestea cu mijloace de expresie de o mare originalitate.

— *Cum l-ați cunoscut pe Saint-Exupéry?*

— După debarcarea din 8 noiembrie a aliaților în Africa de Nord, mă afluam la Alger, în calitate de interpret militar spaniol. Puțin timp după aceea, în decembrie '42 sau ianuarie '43, editorul Charlot îmi publica cel de-al treilea roman al meu „Travail d'homme“. Acest mic eveniment

atrase atenția generalului Bouscat, care reorganiza forțele aeriene din Africa de Nord. El îmi propuse să devin corespondent de război pentru armata aerului. Era mai mult decît visasem eu în cele mai frumoase visuri ale mele. În această perioadă de pregătiri din primăvara anului 1943, i-am cunoscut pe Saint-Exupéry, André Gide, Emmanuel Bove, Philippe Soupault, Jean Amrouche, adică scriitori care putuseră fugi din Tunis în momentul ofensivei lui von Arnim sau care, puțin după aceea, veniseră de mult mai departe să se pună la dispoziția noilor autorități franceze. Saint-Exupéry era unul dintre aceștia. Venise din Statele Unite. Prima oară l-am înîlnit la doctorul Pelissier, al cărui oaspete era. Avea într-adevăr profilul acela de pasăre, care a fost atît de mult lăudat și-i apreciam mult umorul. Cu această ocazie am făcut imprudența să joc o partidă de șah cu el, la care mi-am pierdut toate iluziile despre calitățile mele de şahist. Saint-Exupéry mi s-a părut un om mult mai frămîntat decît te-ar fi lăsat să crezi apariența lui calmă.

— *Nu era tocmai în perioada cînd încerca să-și reia locul de pilot combatant?*

— Da. Însă statul major al aviației îl socotea prea în vîrstă ca să-i încredințeze noile aparate Lightsings, a căror mînuire reclama reflexe perfecte. Dar nu s-a dat bătut. De la Neapole la Alger, l-a urmărit pe Generalul Eakers, comandantul șef al aviației aliate în Mediterană, spre a obține un avion spre a se bate. Vroia să împărtășească riscurile, în ciuda vîrstei sale, cu tinerii lui camarazi, nu spre a adăuga o nouă glorie unei cariere deja magnific împlinită, dar fiindcă simțea nevoia s-o facă, fiindcă avea convingerea că trebuie să ducă mai departe lupta începută nu din spirit de înfruntare, dintr-o sfidare a celui mai tare. Ci, fiindcă își dădea seama că individul trebuie să devină pentru un timp războinic pentru a învinge forța prin forță și a da naștere, cu prețul acestei restrîngerii, unui nou organism social, care să-i îngăduie deplina dezvoltare, spre o creștere armonică a tuturor celulelor sale.

— *Ce imagine ne rămîne de la acest om care a luptat pentru văzduh și pentru pămînt? Dacă a intrat în istorie ca un războinic biruitor al oricărui litigiu, nu aparține el deja legendei?*

— Desigur, dar permanența operei lui face ca el să aparțină mai ales epocii noastre, mai prezent ca niciodată, tot atît de tînăr ca acum patruzeci de ani, cu toate că el n-a încetat să crească, iar moștenirea pe care o lasă oamenilor este mai prețioasă decît toate amintirile care se leagă de ea.

Interviu de PAUL B. MARIAN

În exclusivitate pentru
„Almanahul Literar“

ÎNCHINARE LA CÎNTECUL POPULAR

- Dealule, domn dreptule,
Mare înțeleptule !
Aur legănînd în pai
Frică tu de hoți nu ai ?
- Rupe-mi-s-ar inima
Nu că hoții m-ar fura,
Dar că hoții m-ar ara
Și tot ei m-or semăna.
- Dealule cu mamele
Și cu sfinte poamele,
Cu izvoarele ce-adînci
Ne scriu numele pe stînci.

IZVORUL

Lui Dumitru Blajin

S-au micșorat alunii
Cineva, sus pe coastă,
Spală fața lunii
Cu lacrima noastră.

Ah, idee-ndrăzneată,
Îmbătrini-vei și tu —
Toate se schimbă în viață
Numai izvorul nu.

Veșnic tînăr și bun,
Sună sub dealuri străbune.
Bună seara ! îi spun,
Bună ziua ! îmi spune.

MAI BINE...

Mai bine mă cunoaște
Cea care ură-mi poartă.
Ea știe cînd și unde
M-am îndreptat din poartă ;
Prin care munți voi trece
Și peste care ape.
Ce țin ascuns sub pleoape
Și ce duc sub pleoape,
Nici tu, care mă-nlănțui
Cu brațele, iubito,
Căzînd cu dor la pieptu-mi
Ca lacrima, topită ;
Nici moartea, că e moarte,
Și cîntă-adînc în mine,
Nici ea chiar nu mă știe
Așa de-nțreg și bine !

DREAPTA LAUDĂ

Sus ramura bradului,
Jos creanga mărului ;
Două brațe
Veșnic spre mine întinse.

Sus steaua,
Jos pînea ;
Doi ochi veșnic deschiși
Ca ochii tăi, mamă.

MORȚII

Morții sînt
Ca niște copii.
Trebuie să-i strigi
Seara acasă.
Să-i scalzi
Înainte de somn.
Să le închizi ochii.
Să le săruți fruntea.
Trebuie să veghezi
Să nu cadă
Din leagănul de lut.
Lăsați morții
Să doarmă în pace
Lîngă raza cea albă-a
Izvorului,
Sub cerul de frunze
Al pomului.
Morții sînt
Ca niște copii
Și fiecare
Își are morții lui.

ACEASTĂ LUNĂ LINĂ

Această lună lină
De nu va răsări,
În locu-i răsări-va
Lîn chipul maică-mi.

Acest, o, glas al mierlei,
Pe ram de va muți,
În locul lui suna-va
Sfînt glasul maică-mi.

Această punte, doamne,
De se va prăbuși,
Întinde-s-or în locu-i
Mini două-a maică-mi.

AI DOUĂ INIMI, MAMĂ

Ai două inimi, mamă,
Cum mărul cel rodit
Mai multe mere are,
Cum stele-n cer mai
multe-s
Vieții noastre toate
Arzînd neconținut.

Ai două inimi, mamă !
Cum noi am cîștiga,
Ah, două pîni odată,
Și ție pe-amîndouă,
O, mamă, ți le-am da.

Ai două inimi, mamă, —
Se văd în ochii tăi
Ca spice mari și coapte
Ce sub un cer de arșiți
Se scutură uitate
Pe sfîntele lor văi.

* Cele 7 poeme ale lui Grigore Vieru fac parte dintr-o Antologie a poeziei din R. S. Moldovească în curs de editare la Asociația Scriitorilor din București

O, Doamne,

toate sînt perene...

Cunoșteam pe strada Primăverii, colț cu strada Toamnei, o doamnă care, în afară de o frumoasă salbă de pensii alimentare, avea o la fel de frumoasă înclinare spre autoanaliză. Tare mult îi plăcea ei să se autoanalizeze.

Anul trecut, într-o minunată zi de septembrie, s-a întîmplat ceva foarte ciudat. Amfitrioana era la fel de elegantă, de înaltă, de blondă, de parfumată, de fermecătoare, însă arăta cam descumpănită, surescitată, cum arată uneori femeile galbene și nerîvnite. Pesemne, în sufletul ei, pînă atunci echilibrat, resemnat de mult cu Veneția, mezelurile scumpe și pensiile alimentare, se petrecuse ceva deosebit, poate chiar o catastrofă. Și, brusc, frumoasa doamnă, de care nici pînă în ziua de astăzi nu știu de ce nu m-am îndrăgostit, izbucni în plîns. Și printre lacrimi, se văita, cînd tare, ca o sfidare adusă cerului, de parcă ar fi vrut să-l înjunghie, cînd ușor, foarte ușor, cu un biet scîncet resemnat.

— Toate sînt perene pe lumea asta, dragul meu...

Recunosc că la început n-am prea înțeles despre ce anume era vorba, eram handicapat de tristețea ei care, vrînd-nevrînd, începuse să mă contamineze. Și, cum de la o femeie frumoasă se rabdă multe, i-am ascultat cu pioșenie spovedania.

— Da, dragul meu, toate sînt perene. Și dragostea, și viața, și frumusețea.

Eu, la un moment dat, eram ispitit s-o contrazic. M-am răzgîndit. Nu vedeam însă nici o nenorocire în faptul că pe lumea asta toate sînt perene... Măcar de-ar fi perene, îmi spuneam eu.

Mi-am dat seama însă că frumoasa doamnă făcea o confuzie demnă de frumusețea și de pensiile ei alimentare, ea credea că peren înseamnă exact invers, adică ceva trecător, supus eroziunii timpului necruțător.

Ignoranța ei era atît de fermecătoare, încît am simțit nevoia să-i fiu complice. N-ar fi o crimă s-o deposedez de această măreață, sublimă ignoranță? Ar urîți-o,

ar îmbătrîni-o. Am băut un pahar de coniac și, stăpînindu-mi cu greu plînsul, am admis și eu tragismul situației.

— Da. Draga mea. N-avem ce face. Toate sînt perene pe lumea asta...

Stăpîna luxoasei garsoniere și a salbelor de pensii alimentare nu se putea deloc consola cu ideea că pe lumea asta toate sînt perene.

— Dacă știa că sînt perenă, mama nu trebuia să mă nască, să mă fi omorît din fașă.

Am încercat s-o consolez, să-i indulcesc suferința, i-am sărutat mîinile, ochii, părul.

— Te necăjești degeaba... Nu stă în puterea noastră să schimbăm nimic. Așa e... Asta e legea aspră a naturii. Toate sînt perene...

— Da. Dar eu nu suport asta. Nu pot să mă consolez nici în mormînt cu ideea că totul e peren.

Și atunci, în sufletul meu curat s-a născut ideea crimei. Am să-i spun adevărul, fie ce-o fi...

— Draga mea, nu te mai văita atîta. În limba română peren înseamnă veșnic, etern, nemuritor — și-o îndopam cu toate adjectivele, doar, doar o să înțeleagă.

M-a spus că sînt o canalie, un scriitor mediocru, că de aia femeile devin ursuze din pricina mea, că bine fac aia de nu mă trec în antologii și în manuale școlare. Și, în concluzie, să nu-i calc niciodată pragul garsonierei din strada Primăverii, colț cu strada Toamnei.

*
* *
*

Ca orice maestru, am un discipol care-mi dă sfaturi și căruia îi mărturisesc toate pozele mele.

I-am mărturisit și cele întîmplate în garsoniera din strada Primăverii, colț cu strada Toamnei.

— Ați făcut o crimă, o mare crimă, stimate maestre, m-a muștrat exigentul meu discipol. Ignoranța trebuie respectată...

TEODOR MAZILU

JOHN BOYNTON PRIESTLEY

(n. 1894)

TABLETE

(din volumul „Desfătări“, 1949)

1

Să citești romane polițiste stînd în pat. Mi se pare o desfătare cînd sînt acasă, și un lucru încă și mai fermecător cînd sînt plecat de acasă, înstrăinat. Agitația zilei s-a terminat; te-ai băgat în pat, te-ai învelit bine ca un bebeluș, în locul cel mai luminos din încăpere. Și acum te străduiești să aduci minții același confort de care se bucură și trupul! Dar de ce romane polițiste? De ce nu literatură de bună calitate? Deoarece, cu cîteva excepții ferice — din păcate mult prea puține — literatura bună, care solicită și încîntă mintea, nu e potrivită pentru asemenea ocazii. După părerea mea, literatura bună nu trebuie citită în dormitor. Dar de ce să nu alegi atunci ceva solemn și plicticos, memoriile vreunui om care-și dă aere de prooroc, vreo carte prăfuită de călătorii, ceva somnifere legate de piele? În privința asta nu pot vorbi decît dintr-un punct de vedere îngust, personal. Dar dacă se întîmplă să fie prea plicticoasă cartea pe care o citești în pat, atunci încep să mă gîndesc la propriile mele lucrări și asta îmi alungă somnul pe cîteva ceasuri bune. Nu, romanul polițist e totmai lucrul care ne trebuie, și virtuțile sale cu totul speciale nu au fost apreciate îndeajuns. Pe noi, pe entuziaști, nu ne fascinează elementele violente sau criminale din acest gen de narațiuni. Adeseori, așa cum fac și eu, deplîngem atmosfera însingurată și plină de schelete, și am dori din tot sufletul ca autorii de romane polițiste să nu se arate atît de convenționali, oferindu-ne tot timpul numai crime. (Cred că s-ar putea scrie un roman polițist superb — și parcă-mi tot dă ghes inima să-l scriu — despre oameni care n-au avut nimic de-a face cu vreo crimă. Ceva despre o dispariție sau despre un om care duce o viață dublă, de exemplu). Nu uitați că cea mai mare parte a beletristicii serioase din vremea noastră a încetat să mai exercite o atracție asupra gustului nostru epic. Romancierul poate fi un mare critic al societății, filozof, poet, nebun, dar în orice caz nu mai e în primul rînd povestitor. Și există și momente cînd nu ne pasionează chiar atît de mult critica socială a cuiva sau profunda pătrundere psihologică, sau proza poetică, sau viziunea cuiva asupra lumii: vrem doar o narațiune, o po-

vestire iscusit alcătuită. Dar nu orice gen de povestire, nu o idilă parfumată și altele asemenea. Ceea ce dorim — sau ceea ce doresc eu, cel puțin, seara tîrziu (dumneavoastră faceți cum credeți) este o povestire care alcătuiește în maniera ei proprie un tablou din viață, păstrînd totodată în ea o enigmă palpitantă. Și tocmai asta îmi oferă mie romanul polițist. Firește că este deosebit de convențional și de stilizat — gîndiți-vă la toate acele întîlniri din bibliotecă în final, sau la micile dineuri din cartierul Soho (la care se bea vin în valoare de măcar 6 lire) plătite din salariul încasat de la Scotland Yard — dar și limitările impuse romanului polițist fac parte integrantă din farmecul lui. Harababurii triste a lumii adevărate el îi opune mica lui problemă bine limitată, căreia îi oferă o soluție foarte îngrijit pusă la punct. În calitatea noastră de cetățeni conștienți sîntem îngrădiți astăzi de probleme uriașe care par deopotrivă de nerezolvat și amenințătoare, deci ce poate fi mai plăcut pentru noi decît să ne luăm un mic concediu de un ceas sau două pentru a ne concentra doar asupra problemei cadavrului care s-a încluiat singur în birou și apoi a dat și un telefon cuiva. („Acum știm precis că Sir Rufus a murit cel mai tîrziu la ora 10 și iarăși știm că după cît se pare i-a telefonat Lady-ei Bridget la ora 10,45 — nu-i așa, Travers?“) Toate acestea sînt lucruri prea ușoare și prea înțelepte în comparație cu problema păstrării integrității mintale a cetățeanului în toată secolulul XX. Judecînd după titlurile din ziare, e de-a dreptul înviorător să pătrunzi în acest microcosmos bine rînduit, ca și cum ți-ai croi drum printr-o grădină după ce zile întregi ai străbătut jungla. Îmi place să mă apropiu de momentul cufundării în somn pe calea acestor simplificări bine îngrijite, cele mai multe dintre ele de o etică la fel de sănătoasă ca cea a lui Socrate. E adevărat că s-ar putea să țin aprinsă veioza prea multă vreme, pur și simplu pentru că trebuie să aflui cum a izbutit Sir Robert să aibă acea convorbire telefonică după ce a murit; și totuși, după ce am lămurit o problemă, sînt convins că am un somn cu mult mai profund și mai liniștit datorită luxului pe care mi l-am permis timp de un ceas sau două.

Și ce încintare e să schimbi ca printr-un comutator imaginea haosului care a ținut o zi întreagă, să-ți întinzi picioarele care au cam început să te doară, să te răsucești pe dreapta și apoi să regăsești excentricul detectiv particular îngăduindu-și capriciul de a cînta la vioară sau de a-și îngriji orhideele, sau să-l redescoperi pe inspectorul ciufut lălăindu-se prin birou, înțelegînd astfel că o șaradă încă și mai uluitoare își croiește drum către el și către tine !

2

Cînd eram foarte tînăr locuiam într-o suburbie nouă, nu departe de niște terenuri de joacă și de sport. În zilele de sîrbătoare, ne trăgeam la sorți echipele — de fotbal mai degrabă decît de rugbi — și jucam de dimineața pînă seara. Poate că nu toți aveam aceeași oră de masă — cam între 12 și 2 ne repezeam pînă acasă pentru a îmbruca ceva — dar asta ne dădea senzația de libertate, impresia că putem să jucăm toată ziua. Intram în casă îmbutjorați și cu sufletul la gură, luam la repezeală două-trei înghițituri de plăcintă cu carne și apoi ne întorceam într-un suflet la joacă. (Și oare acum, că sînt trecut de jumătatea vieții, trag consecințele acestor nesăbuite tineresti ? Mă îndoiesc. Cît despre colegii de joacă de atunci, mulți dintre ei abia au apucat să treacă de 20 de ani și au murit printre gropile de obuze și rîndurile de sîrmă ghimpată în iulie 1916). Dimineața, după-amiaza, pe la apusul soarelui, cînd tropăiam cu ghetete de fotbal trecînd pe lîngă casele în construcție care invadau terenurile noastre de joacă, auzeam bufniturile mingii — un sunet cu totul deosebit de oricare altul, și-mi creștea inima de bucurie. Chiar și acum, după trecerea a 40 de ani, sînt momente cînd pe vreo potecă de țară aud aceleași bufnituri, aceleași inconfundabilă chemare a terenului de sport, și simt o mîncărime în tălpi și — pe parcursul unei fracțiuni de secundă de nebunie — mi se pare că aș mai putea încă să intru în joc, uitînd că au trecut decenii întregi și că acum nu sînt decît un bătrînel greoi. Dar înainte ca valul regretelor să-mi măture mintea, talazul acesta cenușiu și sărat — scînteiază, ca o comoară ascunsă în nisip, nu o simplă reminiscență a plăcerilor din trecut, ci, ca un fulger ce ține un sfert de secundă, însăși încîntarea de demult.

3

La capătul unei îndelungate convorbiri cu un critic cam tinerel — un băiat sincer căruia îi respect personalitatea (dacă nu și etaloanele valorice) — a rămas cu ochii

țintă la mine și apoi mi-a mărturisit vorbind rar :

— Nu vă înțeleg. Vorbirea dumneavoastră e mult mai complicată — mai subtilă aș zice — decît scrisul dumneavoastră. Scrisul dumneavoastră mi se pare întotdeauna prea simplu.

Iar eu i-am răspuns :

— Bine, dar eu m-am străduit ani și ani de zile ca să învăț să scriu simplu. Ceea ce ți se pare dumitale a fi o greșeală, mie mi se pare o virtute.

Și așa ni s-a dezvăluit prăpastia dintre generația lui și a mea. El și cu toată șleahța lui, care se maturizaseră cu cîțiva ani înainte de cel de-al doilea război mondial, țineau morțiș ca literatura să fie „dificultuoasă“. Au crescut cu toții în sentimentul unei revolte împotriva capriciilor „comunicării în masă“ caracteristice epocii lor. Nu vroiau să aibă nimic de împărțit cu gloata. Pentru societatea lor secretă, parola era literatura greu de înțeles. Pentru ei scriitor bun era acela care-și făcea cititorii să trudească și să asude. Admirau istețimea și solemnitatea ieșită din comun, poezii care aduceau a cardinali politici, critici care se apropiau de literatură ca niște specialiști chemați la un consult la căpățiul unui rege bolnav. Autorul adevărat, artistul, — total deosebit de scribii care încercau să scrie pe placul gloatei — începea cu cîteva gînduri și impresii simple și apoi se apuca să complice relatarea lor, măcar pentru a ține proștii la distanță. Dificultatea avea mare căutare : de aici și voga poezilor John Donne și Gerald Manley Hopkins. Literatura trebuia să răspundă unor aspecte chinuite, răsucite, esoterice din adîncurile tainice ale firii lor. Și nu era pic de poză în toate astea ; tocmai în privința asta au greșit cei din generațiile mai vîrstnice. Tinerii aceștia nu puteau fi acuzați de nesinceritate, cel mult de unilateralitate și aroganță. Erau de o sinceritate desperatoare în convingerea lor că adevăratul artist trebuie să se ascundă de mulțime îndărătul unor tufe de măceși. Au crescut într-o adevărată spaimă de mulțime, care în această nouă epocă a masei lor li se părea o amenințare la adresa tuturor valorilor reale.

Dar eu m-am născut în secolul XIX și anii care m-au impresionat cel mai mult, care mi-au lăsat impresia cea mai profundă au fost cei din preajma primului război mondial. Pe bună dreptate sau nu, eu nu mă tem de mulțime. Și pentru mine arta nu este sinonimă cu întoarcerea către sine a introvertitului. (Aceasta mi se pare principala eroare critică a epocii noastre). Pentru că sînt ceea ce se numește astăzi „un intelectual“ — și sînt un intelectual într-o măsură la fel de mare ca și acești

tinere — nu simt cituși de puțin că ar exista vreun perete de sticlă care să mă despartă de oamenii aflați în fabricile, atelierele și circiurile din apropiere. Nu mi se pare deloc că gândurile și simțămintele mele s-ar deosebi de ale lor. Tocmai de aceea prefer o cale de comunicare cât mai largă. În mod intenționat tind către simplitate și nu către complexitate în scrierile mele. Indiferent de subiectul pe care-l tratez, vreau să scriu ceva care, la nevoie, să se poată citi cu glas tare și într-o circiură (și a sosit cîndva și o vreme în care eram ascultat și înțeles de oamenii din mii de circiuri). N-am pretenția să fiu subtil și profund, dar cînd lucrez mă străduiesc să mă înfățișez drept un om încă și mai simplu decît sînt de fapt. Poate că ușurez prea mult sarcina cititorului, îmi iau asupra mea prea mult din truda și sudoarea lui. Fără îndoială că ceea ce scriu este în ansamblu mult prea evident pentru indivizii cei mai isteți, care vor neapărat să-și spargă capul cu ceva tare și chisnovat. Dar pe de altă parte pe mine nu mă prea convinge concepția aceasta că literatura ar fi o activitate cerebrală. Unii dintre criticii contemporani și-ar găsi o ocupație mult mai potrivită dacă ar rezolva problema de șah sau ar deslega un cifru secret. Aștia nu sînt clienții mei, așa că eu nu-mi etalez marfa ca să le iau lor ochii. Dar oricine crede că genul de simplitate către care țintesc e ușor de realizat, n-are decît să încerce singur, măcar cînd scrie ziarului *Times* pentru rubrica „Cititorii au cuvîntul”. Astăzi mi se pare o țintă mai ușor de atins decît pe vremuri, dar numai și numai datorită faptului că am urmărit cu consecvență acest scop în decursul unor ani îndelungați de trudă neîncetată. N-aș susține nici acum că am ajuns să scriu o proză care să semene cu un glas blajin și convingător, de preferință chiar al meu; dar în orice caz, asta e ceea ce am tot încercat de ani și ani de zile să fac, în mod absolut intenționat, și tocmai amănuntul ăsta l-a nedumerit pe prietenul meu, criticul tinerel, care nu putea să nu ceară exact opusul lui. Și această deprindere a simplificării e și ea încununată de micile ei triumfuri. De exemplu, cîndva mi s-a cerut să aduc într-o emisiune radiofonică un omagiu lui C. G. Jung, a cărui operă și personalitate le admir enorm. Auzi vorbă, să-l explici pe Jung într-o emisiune de 13 minute și jumătate, în așa fel încît să înțeleagă și ascultătorul de rînd de ce se face atîta zarvă în jurul lui! Prietenii îmi spuneau că lucrul e irealizabil. La fel și psihologii. Și totuși, îmi permit să susțin — pe baza unor mărturii de cel mai înalt nivel — că am izbutit. A fost o mică sar-

cină chinuitoare, dar cînd am ajuns la capătul ei am simțit gustul încîntării — parcă aș fi descoperit miere într-o stîncă.

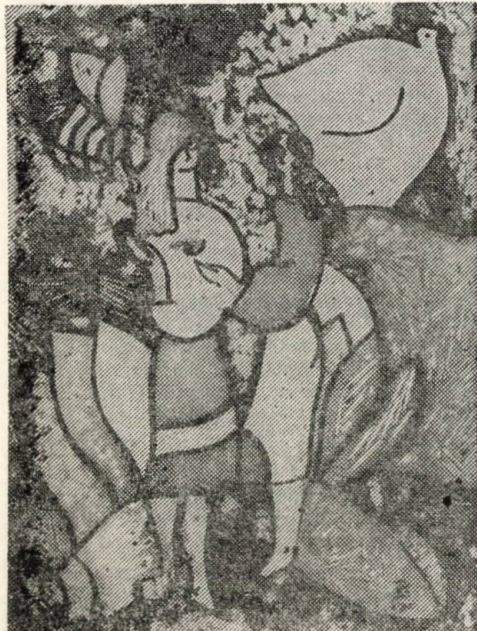
4

Noi, tații de familie, avem mica noastră sursă tainică de încîntare, inaccesibilă altor bărbați. Cînd primim de la școală notele căpătate de copiii noștri, ne dăm seama cu un mare sentiment de ușurare care se poate ridica pînă la o adevărată desfătare că — slavă Domnului — noi personal sîntem scutiți de asemenea rapoarte sau relatări. Ce coșmar ar fi dacă și personalitățile noastre ar urma să se supună acestei mașini de tocat! Parcă văd o asemenea înștiințare în legătură cu mine: „Înălțimea și greutatea: la începutul trimestrului: 1,72 m, respectiv 86 kg; la sfîrșitul trimestrului: 1,69 m, respectiv 91 kg. Notă: Din pricina lăcomiei și a aversiunii față de orice gen de mișcare, J. B. se îngroașă și e din ce în ce mai adus de spate. I se recomandă să umble mai mult pe jos, să mănînce și să bea mai puțin. Conduita: nesatisfăcătoare. J. B. e din ce în ce mai nervos, mai nestăpînit și mai nesociabil. Are tendința de a da vina pe alții pentru propriile lui defecte. Se plînge de insomnie dar se încăpățînează să stea foarte tîrziu seara citind romane polițiste de proastă calitate. Fumează mult prea mult și în repetate rînduri a fost prins fumînd în pat. Nu are înclinații rele dar în momentul de față pare să fie cam leneș, încrezut și tifnos, și nu-și pune nici o frînă poftelor. I se recomandă să petreacă vara aceasta cîteva săptămîni într-o tabără de cercetași sau la strînsul recoltei. Limba și literatura engleză: Rezultate satisfăcătoare, dar o oarecare înclinație către neglijență. Limba franceză: Trimestrul acesta necorespunzător. Istorie: La această disciplină nu a făcut progresele așteptate. Trebuie să citească mai mult. Matematici: Foarte slab. Desen și artă: Și-a încercat mîna la pictură și acuarelă, dar nu dovedește aptitudini suficiente. Nu s-a străduit îndeajuns pentru referatele și comentariile cerute și a lipsit de la excelentele conferințe ținute de D-ra Mulberry despre Primitivii Italiani. Muzică: Merge binișor, dar nu exersează. Științe naturale: Manifestă oarecare interes dar nu izbuteste să rețină denumirile de păsări, fluturi și flori. Trimestrul acesta nu a participat la excursii. Chimie: În mod evident nu-l interesează deloc această disciplină. Fizică: Rezultate slabe, deși uneori manifestă oarecare interes. Nu izbuteste să înțeleagă legile fundamentale. Educație fizică: Ofițerul care predă orele de gimnastică raportează că J. B. lipsește mult și nu-și dă nici un fel de osteneală. Corigență trimestrul acesta. Aprecieri generale: J. B. e departe de a fi acel membru activ

și util al micului nostru colectiv, care se anunța inițial. Nu-și impune nici un fel de disciplină și nu încearcă deloc să cultive o concepție optimistă, veselă. Există momente când se străduiește totuși — (de exemplu și-a adus contribuția la spectacolul cu *Comedia erorilor* de Shakespeare la sfârșitul trimestrului) dar în general este leneș și egoist. Directorul căminului a stat de vorbă cu el, dar recomandă o călăuzire mai atentă din partea părinților, care ar fi nu numai utilă ci de-a dreptul indispensabilă.”

Și apoi mi s-ar cere să dau ochii cu tăcerea-meu, și l-aș găsi privind încrunțat acest raport de la școală și pe urmă m-ar privi încrunțat pe mine și ar începe să mă întrebe, cu glasul lui profund și oarecum înspăimântător, ce naiba e cu mine. Dar asta nu se poate întâmpla, cel puțin nu în viața asta. E drept că sînt înglodat pînă în gît în mlaștina cariilor dentare, a înălțării și cheliei, a impozitelor monstruoase și a datorțiilor scadente, a pierderii prietenilor și vederii; dar cel puțin, îmi pot spune cu încredințare că nimeni n-o să trimită rapoarte, foi de observație și foi matricole în legătură cu activitatea mea școlară.

Selecție și traducere de
ANDREI BANTAȘ

ȚARA DE SUS

*Cîteva zile am fost heruvim
Plutind prin Țara de sus,
Cîteva zile am fost fericit ca Iisus
Cînd fremătau mulțimile să-l vadă;
Mă urmăreau și păsări de pradă,
Deși mi se spunea că nu-s.
Plai tainic, plai luminat
Sufletul mi-a vindecat,
S-a deschis pămîntul, grăind cu mine
Străbunii din adîncă vechime,
Coborît-a cer înflorit să-mi mîngie
Trupul de ceară tirzie
Și între atîtea făclii
Sfinții templului erau vii.
Mi se părea că nu mai sînt,
Mi se părea că nici n-am fost,
Cineva îmi știa inima pe de rost,
Îmi gusta singele căprior,
Să nu mor, ci să mă-nzor,
Să nu bolesc, ci să iubesc.
Aceasta era Medina,
Însăși lumina, însăși lumina
Și împreună ne-am tot dus
Plutind prin Țara de sus,
Plutind prin Țara de sus.*

BAUDELAIRE

*Viespe de foc, de unde-ai apărut
Nebun de adevăr pînă la sînge?
Se surpă visul meu, tărîm mințit,
Risul mi-e plîns și plînsul mi se frînge.*

*Otrava e-n balsam, în miez cenușă,
Șerpi negri traversează trup hidos,
Sînt invers toate, martor mi-e lumina,
Iar sufletul ni-i ticălos.*

*E-adevărată clipa ce-o trăim
De clocot surd iscat în hrube sparte —
Vrem alte zări și noi dimensiuni,
Fără moarte.*

SOLSTIIȚII

*Cele douăsprezece zile și douăsprezece nopți
Înseamnă deschiderea cerurilor pentru toți.
Minunea se-ntîmplă în fiecare clipă —
Sufletul se reînfrîpă.
În roți de solstiții oste,
Lumina de sus și lumina din inimi
ne-apropie.
O, pace sfîntă, binecuvîntată,
N-aș vrea să adorm niciodată.*

PETRE GOT

Portocala

Tot pentru Nora

În cameră e prea cald și e fum, tata toată seara a fumat.

— Vino sub plapumă, îi spune mama fetei. Tata trebuie să deschidă geamul.

— Eu nu vreau să stau sub plapumă, spune fetița.

— O să mîncăm amîndouă apoi cîte o portocală, și mama ridică în lumina becului portocala.

— Eu nu vreau să stau sub plapumă, repetă fetița.

— Afară e ger și o să răcești.

— Nu vreau sub plapumă.

— Dacă vii sub plapumă o să ne jucăm.

— De-a ce o să ne jucăm ?

— O să ne jucăm...

— De-a ce o să ne jucăm ?

— O să ne jucăm de-a... eschimoșii.

Fetița tace, privește mirată și vede peste pădurea de brazi fulgii mari căzînd.

— Mamă, știi ceva ?

— Ce ?

— Ce sînt eschimoșii ?

— Eschimoșii... sînt... niște oameni care trăiesc la Polul Nord și acolo...

— Ce e aceea Polul Nord ?

— Și ei își fac acolo niște case de gheață, rotunde. Acolo e frig. Vino repede aici...

Și fetița intră sub plapumă. Tatăl deschide geamul. În lumina ferestrei se văd brazii aproape, zăpada căzînd liniștit peste munți.

— Mamă, știi ceva ? — se aude înăbușit glasul fetei.

— Ce ?

— Ce e aceea... Polul Nord ?

Și iarăși tăcerea pădurii și cîțiva fulgi cad pe pervazul ferestrei, cîțiva ajung pe covorul din cameră.

Mama întinde mîna și ia de pe noptieră o portocală.

— Uite, Pămîntul...

— Care pămînt ?

— Planeta pe care stăm se numește Pămînt. E un fel de stea...

— De stea de pe cer ?

— Da...

— Și planeta aceasta, Pămînt are doi poli... Unul se cheamă Polul Sud și unul Polul Nord...

Fetița scoate capul de sub plapumă.

— Tata de ce nu închide geamul ?

— La Polul Sud...

— Dar cum e Pămîntul ?

— Uite, Pămîntul, steaua aceasta pe care stăm...

— Noi stăm pe o stea ?

— Sigur că stăm pe o stea. Și steaua aceasta seamănă cu o portocală.

Și mama ridică mîna în care ține portocala.

— Uite, la capătul acesta al portocalei, adică în partea aceasta a Pămîntului e cald. Și e soare.

— Ca la mare...

— Da...

— În partea astalaltă e frig...

— Ca aici... Dar tata de ce nu închide geamul ? !

— L-a închis.

— Atunci nu ne mai jucăm de-a eschimoșii...

Fetița aruncă plapuma și privește în jur, apoi spre portocală.

— Mamă...

— Da.

— Știi ceva ?

— Ce anume ?

Fetița se apropie de urechea mamei și îi șoptește :

— Mamă, știi ceva, hai să mîncăm portocala.

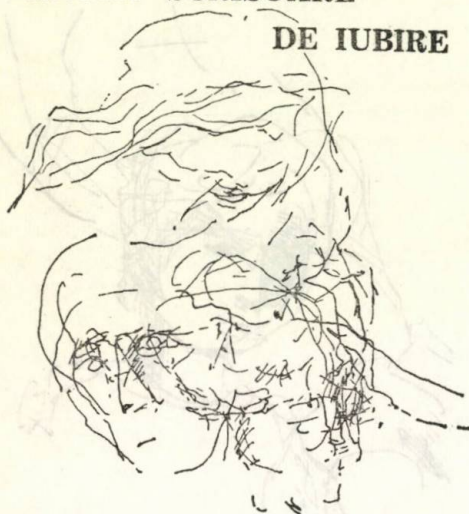
Și mama desface încet coaja portocalei. În cameră e liniște, peste munți ninge.

După un timp mama ține în mînă portocala desfăcută și feliile ei seamănă cu petalele deschise ale unui trandafir galben, aromat.

Și una cîte una le întinde fetei și gura ei se umple de zeama care-i curge pe bărbie aromată și dulce.

VASILE REBREANU

A

CINCEA SCRISOARE
DE IUBIRE

I

Credeam că nu vei răspunde
nicioare
scrisorilor de iubire ce-ți scriu
da-n vara și-n toamna de-acum
observ că stejarul nostru a simțit
că i se apropie vremea
fiindcă a dat mai multă ghindă
ca niciodată;
într-o lumină de fier călit
l-am văzut seară de seară
înaintând spre nord
ca un om amețit de febră.

II

La fel ca pe o mână ofilită și plină —
brățara,
ca pe un deget gras și bătrân —
inelul,
cercurile se înconjoară
balenele negre și lungi
au pătruns în carnea lor adânc
dar un resort intim — o mână feroce
le poate brusc desprinde
iar după ce ar pluti o clipă
sau mii de ani în aer
grele de somnul energiei
la întâlnirea lor cu turnurile de apă
sufletele vor inunda norii vineți
ca stoluri mari de păsări albe.

III

Mi s-a părut, așa deodată
că fiul meu îmi este tată,
iar tatăl tău aș fi chiar eu —
zeu părăsit de orice zeu.

IV

Acum când ți-ai pierdut pământul
eu nu știu unde să te caut,
străbat coline dulci de flaut
și marea o așez cu gândul;
în schit intrat-am precum Iona
și într-o peșteră din munți
dar și acolo erau nunți
precum aceea cu lăpona;
când am privit o piatră-n gură
și-un trandafir adânc în ochi
din lama de cușit crescură
trei ramuri tinere de plop;
oare-n idei ori în eter
sau într-un cer de arhetipuri
să caut printre alte chipuri
privirea ta de zeu stingher?!

V

Furnicile acelea mari
pe care n-ai călcat vreodată
sunt o elită — o armată
rapace de proprietari; —
distrug societăți întregi
doar ouăle le fură vii
să crească sclavii — de copii
în mușuroiul lor de regi.

VI

Iar s-a făcut în lume frig
dar se aud și voci bizare
că frigul va fi tot mai mare
de n-o să pot nici să te strig.

VII

Din orient spre occident
străbați mai mult de-un continent
numai prin fier și prin ciment
din occident spre orient
dar nici nu mai poți fi atent
ce lucruri vezi și ce curent
pătrunde-n creier permanent
și-n occident și-n orient.
Dar bine că n-ai fost prezent
nici într-un fel pe continent
când faliile vehement
a prins orașe de ciment
și munți într-un balet dement;
ai plăns atunci pe firmament?

VIII

Tu sufereai de prea mult suflet,
noi suferim de lipsa lui;
renaște-vor pelasgii iarăși,
prin mamele pământului!

IX

Despre tine vorbesc toate satele
durerii
în care apa de cleștar se
mai bea din ulcioarele tale;
dar pe biata vecină Maria

o pomenește (numai la sărbători)
bătrânul care i-a fost mire
susținând că era mai frumoasă
moartea decât via.

X

În fabrica aceea străină
unde lucrai forțat
și-au schimbat toate mașinile;
nu se mai fabrică proiectile,
nici arme ușoare,
numai bombe continentale.

XI

Ieri te-am văzut în vitrina
unui chioșc de ziare
și-am coborât în timpul mersului,
dar șansa de-a ajunge brusc lângă tine
a fost amânată,
semănai nespuse de mult
cu poza lui Arghezi, afișată la centenar.

XII

E-adevărat că-n umbra legii
și-n pandemoniile serii
ecoul, principii și regii
se macină în lungi isterii?

XIII

Nu superstiția
încrustată adânc de mii de ani
în sufletul câtorva dintre noi
ne îndemna să credem
că măcar într-o noapte
vei da ovăz cailor
sau vei întoarce nucile-n pod
ori vei porni motorul de tăiat lemne,
ci iubirea ta neasemuită
pentru lumea aceasta măreată și simplă
în care n-ai reușit să fii fericit.

XIV

Mi-amintesc zilele
când mi-arătai cum dealurile
îmbibate de ploii lunecau la vale,
cum pietrele crăpau la
schimbările bruște de temperatură,
atunci am luat hotărârea
fără de glorie
de a crede mereu în cuvintele mele
ca-n aștrii nevăzuți și ficți.

XV

Nici eprubetele mari,
nici sfera, nici conul
n-au folosit la nașterea spiridușului,
de aceea am ales dreptunghiul
cu laturi de sticlă albastră (un
paralelipiped)
iar în spațiul dintre ele
nisipul curgea totdeauna din dreapta
ca înclinarea unei coline pe care șarpele
și oul introdus între fețele transparente
se încălzeau numai din lunecarea

nisipului până când
într-o seară prin coaja de ou
a ieșit un homunculus
de care șarpele nu știa unde
să se ascundă;
numai forma-adăpostind lunecarea
nisipului ca un balans,
a-ngăduit o naștere ca aceasta.

XVI

Pe gruiet, pe grui —
pașii nimănui,
printre buturugi
spinii cântă rugii
când trec zilele
și reptilele.

XVII

Vecinul Teodor mă întreabă mereu
ce-aș vrea să transmit
când va veni acolo,
dar eu nu am încredere
în știrile nescrise,
cu-atât mai mult acum
când mă acapareză calea
de-a se desăvîrși știința
prin care să se poată modifica trecutul

XVIII

Când dormeam la umbra ta
cerul de se răsturna
pieptul tău mă apăra
când visam la umbra ta.

XIX

Aseară pe casa lui Misiac
am văzut mitraliori cu lunete,
pândeau zadarnic pasărea nopții
cântecul ei neînchipt de trist și egal,
despre care spuneai că va dura
până odată cu munții.

XX

Not „cei din jurul aceluiași fum“
privim liniștiți către cer
luminile fixe pe veșnicul drum
încât și neantul e plin de oieri.

XXI

Îți voi scrie mereu
fiindcă eu cred în cuvinte
cu toate că orice e spus
nu mai suferă de prezența
a ceea ce s-a spus,
numai sunetele
sau ochii bătrâni și mari
ai literelor latine
stau mărturie că-n esența lor
cuvintele sunt amintire
și amintirea este moarte

GHEORGHE PITUȚ

Amintiri din volumul

RECAPITULARE (1938)

XXIV

La vârsta de 18 ani știam franceza, germana, și ceva italiană, dar aveam o educație cu totul insuficientă și eram profund conștient de ignoranța mea. Citeam tot ce-mi cădea în mină. Aveam o curiozitate atât de mare încât eram oricând gata să citesc cu tot atîta poftă istoria Peru-ului sau amintirile unui cowboy sau un tratat despre poezia provençală sau *Confesiunile fericitului Augustin*. Bănuiesc că toate astea m-au făcut să dobîndesc o oarecare cultură generală utilă romancierului. Nu se știe niciodată cînd vei avea nevoie de cutare sau cutare informație. Îmi făceam liste de lecturi și din împlinire una din ele s-a păstrat. Sînt înșirate cărțile citite în decursul a două luni și — dacă n-aș fi scris lista cu mîna mea și pentru uzul meu propriu — nici nu mi-ar veni să cred că e adevărată. Reiese din ea că am citit trei piese de Shakespeare, două volume din *Istoria Romei* de Mommsen, o mare parte din *Literatura franceză* a lui Lanson, vrîo două trei romane, cite ceva din clasicii francezi, una sau două lucrări științifice și o piesă de Ibsen. Eram într-adevăr tipul ucenicului harnic. În anii de învățătură la spitalul clinic Sf. Thomas, am parcurs în mod sistematic literatura engleză, franceză, italiană și latină. Am citit foarte multă istorie, puțină filozofie și enorm de multă știință. Curiozitatea mea era prea mare ca să-mi lase suficient răgaz să meditez la ceea ce citeam; nici măcar n-aveam răbdare să termin o carte, atît de tare mă grăbeam să încep alta. Asta era întotdeauna o nouă aventură și mă apucam de o operă celebră cu aceeași emoție palpitantă cu care orice tînr întreg la minte s-ar duce să apere culorile echipei sale sau o tînră chipeșă ar pleca la un ceei dansant.

Din cînd în cînd gazetarii în căutare de senzational mă întrebă care a fost momentul cel mai captivant din viața mea. Dacă nu mi-ar fi rușine, aș putea răspunde că a fost clipa în care am început să citesc *Faust* de Goethe. Încă nu mi-a trecut pe deplin acest simțămînt, și chiar și în ziua de

azi primele pagini ale unei cărți îmi fac inima să-mi bată mai repede. Pentru mine lectura este o formă de odihnă, așa cum e pentru alții conversația sau jocul de cărți. Mai mult decît atît, pentru mine cititul e o necesitate și dacă sînt lipsit de această posibilitate o vreme oricît de scurtă, constat că devin la fel de irascibil ca și un toxicoman căruia i se interzice drogul. Aș prefera să citesc mersul trenurilor sau orice soi de catalog, decît să nu pot citi nimic. (...)

Am lăsat deoparte cărțile numai pentru că-mi dădeam seama că timpul trece și că de fapt rostul meu pe lume este să trăiesc. Am pornit în lumea largă deoarece mi s-a părut un lucru necesar pentru a dobîndi experiența fără de care nu puteam scrie, dar și deoarece îndrăgeam experiența de dragul experienței în sine. Nu mi se părea suficient să fiu pur și simplu scriitor. Tiparul pe care mi-l făurisem îmi cerea o participare maximă la această aventură fantastică — anume aceea de a fi om. Doream să împărtășesc durerile și bucuriile obișnuite care fac parte integrantă din soarta omului obișnuit. Nu găseam nici un motiv să subordonez chemările simțurilor îspitei mai atrăgătoare a spiritului, și eram profund hotărît să obțin toate împlinirile posibile prin intermediul relațiilor umane și sociale, cu ajutorul mîncării, băuturii, amorului, luxului, sportului, artei, călătoriilor și — cum zice Henry James — „din toate”. Dar asta constituia un efort, așa că m-am întors întotdeauna cu multă ușurare la cărțile mele și la propria mea societate. (...)

XXV

Ce n-aș da ca în tinerețe să fi avut în preajmă vreo persoană înțeleaptă care să-mi călăuzească lecturile. Oftez cînd mă gîndesc la vremea irosită cu cărți care nu mi-au adus nici un profit. Puțina călăuzire de care m-am bucurat o datorez unui tînr care a venit să stea la aceeași familie

din Heidelberg la care locuiam și eu cu chirie. Să zicem că-l chema Brown. Avea 26 de ani pe atunci. După ce a absolvit universitatea Cambridge s-a apucat de avocatură, dar intrucît avea nițel cheag — atît cît să-i ajungă pe vremea aceea cînd traiul era infinit mai ieftin — și făcîndu-i-se scribă de justiție se hotărîse să se dedice literaturii. A venit la Heidelberg să învețe germana. Am rămas în relații cu el pînă cînd a murit, 40 de ani mai tîrziu. Timp de 20 de ani s-a amuzat gîndindu-se ce-o să scrie cînd o să se apuce cu adevărat de literatură și alți 20 de ani s-a jucat medîtînd la ce ar fi putut să scrie dacă soarta ar fi fost mai îngăduitoare cu el. (...)

În cursul lungilor plimbări pe care le făceam împreună pe dealurile de la Heidelberg, îmi vorbea despre cărți. Îmi vorbea despre Italia și Grecia — pe care de fapt nici nu le văzuse vreodată, dar îmi inflăcără imaginația juvenilă, ceea ce m-a făcut să mă apuc de italiană. Acceptam tot ce-mi spunea cu zelul unui prozelit. N-ar trebui să-l țin de rău pentru că-mi insufla o admirație pasionată pentru anumite opere pe care timpul le-a dovedit prea puțin vrednice de apreciere.

Cînd a sosit, m-a găsit citind romanul *Tom Jones* al lui Fielding, pe care-l împrumutasem de la Biblioteca publică, și mi-a spus că, firește, nu e rău să-l citești, dar ar fi mult mai bine să mă apuc de *Diana de la răscruce* al lui George Meredith. Era platonician convins și mi-a oferit traducerea lui Shelley din *Simpozion*. Mi-a vorbit de Renan, de Cardinalul Newman și de poetul Matthew Arnold. Dar, după părerea lui, Matthew Arnold nu era un adevărat om de cultură. Mi-a vorbit despre *Poeemele și baladele* lui Swinburne și despre Omar Khayyam. Știa pe de rost multe dintre catrele acestuia și mi le recita în timp ce ne plimbam. Mă simțeam atras deopotrivă de entuziasmul pentru epicureanismul romantic al subiectului și de stînjeneala pe care mi-o pricinuia dicțiunea lui Brown, căci el recita poezia de parcă ar fi fost un înalt prelat care întonează litania într-o criptă întunecoasă. Dar cei doi scriitori pe care trebuia neapărat să-i admir — după părerea lui — dacă vroiai să fii om cult și nu un simplu mic burghez britanic îngust la minte, erau Walter Pater și George Meredith. Eu eram gata să fac ce mi se spunea ca să ating țelul dorit și, chiar dacă pare de necrezut, am citit rîzînd în hohote cartea lui Meredith intitulată *Bărbieritul lui Shagpat*. O găseam grozav de nostimă. Apoi am citit la rînd toate romanele autorului. Mi s-au părut minunate; dar nu chiar atît de minunate cum pretindeam în sinea mea. Admirația mea era factice. Le admiram pentru că asta făcea parte din rolul unui tînar cultivat. Mă îmbătam singur cu pro-

priul meu entuziasm. Refuzam să ascult glăsciorul micuț — deocamdată — care cîrtea înlăuntrul meu. (...)

Pe de altă parte, nu împărtășesc un sentiment similar și pentru criticul Walter Pater, pe care l-am citit în aceeași epocă și cu o emoție similară. Nici un fel de asociații plăcute nu-i mai acordă în inima mea merite pe care nu le poate revendica. Atitudinea lui față de viața din jur — închisată, ușor disprețuitoare, de o eleganță oarecum cărturărească — îmi repugnă. Arta trebuie apreciată cu pasiune și violență, nu cu o eleganță călduță și rezervată care se teme de criticile profesorilor din cancelarie. (...)

Valoarea culturii constă în efectul ei asupra caracterelor omenesci. Dacă nu le înnoilează și nu le întărește, nu slujește la nimic. Ea folosește doar vieții. Ţelul ei nu-l constituie frumusețea ci bunătatea. După cum bine știm, prea adesea cultura dă naștere automulțumirii. Cine n-a văzut zimbelul subțire al eruditului cînd corectează un citat greșit sau aerul îndurerat al cunosătorului cînd cineva laudă un tablou care lui nu-i place? A fi citit o mie de cărți nu constituie un merit mai mare decît cel de a fi arat o mie de ogoare. Nu e cu nimic mai lăudabil să poți descrie corect un tablou decît să poți descoperi defecțiunea care a proptit în loc un automobil. În ambele cazuri e vorba de cunoștințele speciale. Și agentul de bursă are priceperea lui, și la fel și meșteșugarul. E o prejudecată prostească a intelectualului că priceperea lui este singura care contează. Adevărul, Binele și Frumosul nu sînt atributele exclusive/apanaajul exclusiv al celor care au urmat școli costisitoare, care s-au îngropat în biblioteci și au frecventat muzeele. Artistul n-are nici o scuză dacă-și tratează condescendent semenii, și e pur și simplu un zevzec dacă-și închipuie că sînt mai importante cunoștințele lui decît ale lor și un găgăuță dacă nu-l poate întîlni pe picior de egalitate. Matthew Arnold a făcut un mare deserviciu culturii susținînd că ea s-ar opune concepțiilor oamenilor de rînd.

XXVI

În tinerețe, cînd impresia mea instinctivă în privința unei cărți se deosebea de cea a criticilor autoritari, trăgeam fără nici o șovăială concluzia că am greșit. Nu știam cît de des acceptă criticii opinia convențională, și nici prin cap nu mi-a trecut vreodată că ei ar putea vorbi cu multă siguranță de lucruri la care nu se prea pricep. Mai trebuia să treacă multă vreme pînă să-mi dau seama că singurul lucru care conta pentru mine la o operă de artă era părerea pe care mi-o formam în privința ei. Între timp am dobîndit o oarecare încredere în propria mea judecată căci

am constatat că ceea ce simțeam în mod instinctiv acum 40 de ani față de scriitorii pe care-i citeam pe atunci, și ceea ce nu vroiam să bag în seamă pentru că nu concorda cu opinia curentă, a ajuns acum să fie acceptat de mai toată lumea.

Și totuși mai citesc și acum foarte multă critică, deoarece mi se pare o formă foarte agreabilă de compoziție literară. Nu întotdeauna ții să citești spre profitul sufletului, și nu există un mijloc mai plăcut de a face să treacă vremea decât citind — un ceas-două — vreun volum de critică. E amuzant să fii de acord cu autorul ; e amuzant să nu fii de acord cu autorul ; și e întotdeauna interesant să știi ce are despus un om inteligent despre un scriitor sau altul — de pildă despre Henry Moore sau despre Richardson — pe care n-ai avut niciodată prilejul să-l citești.

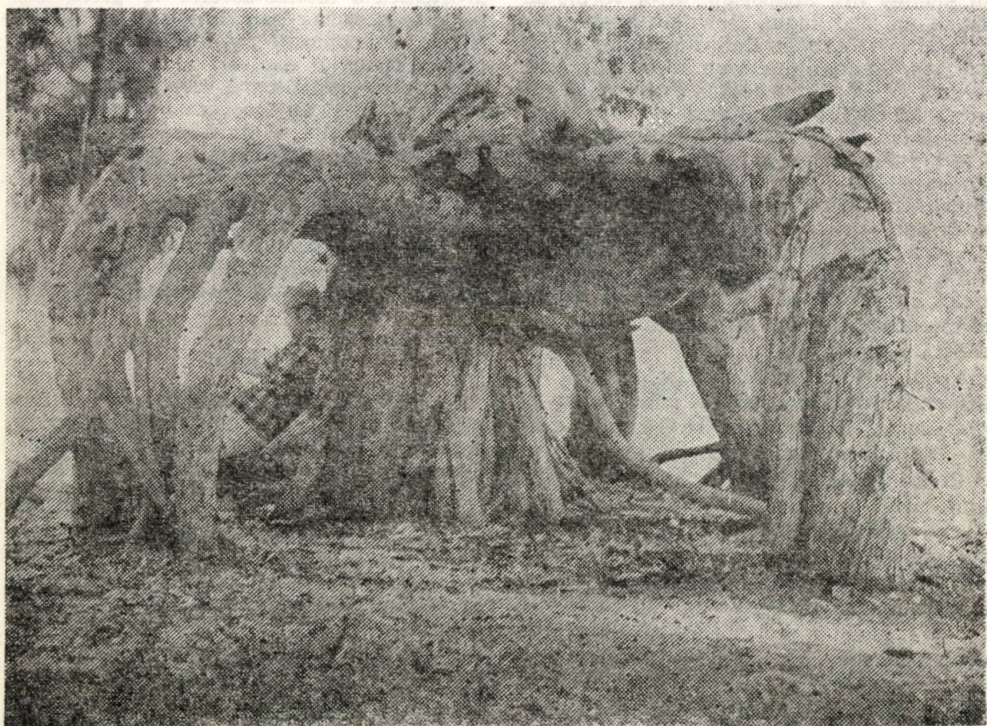
Dar singurul lucru important la o carte este sensul pe care-l capătă pentru tine ; pentru critici s-ar putea să aibă alte înțelesuri, mult mai profunde, care însă nu-ți servesc mai deloc dacă nu le prinzi direct. Eu nu citesc o carte de dragul cărții, ci de dragul meu. Nu e treaba mea s-o judec, ci să absorb din ea tot ce pot, așa cum absorb amoeba o fărîmă dintr-un corp străin, și ceea ce nu pot asimila nici nu mă privește. Nu sînt cărturar, cercetător sau

critic ; sînt scriitor de meserie și acum citesc numai ceea ce-mi este util din punct de vedere profesional. (...)

Nu se cuvine ca romancierul să fie prea tehnicizant. (...) Romancierul ar trebui să știe cite ceva despre marile probleme care-i frămîntă pe oameni — aceștia constituind subiectele scrierilor sale — însă îndeobște e suficient dacă știe chiar și puțin. În orice caz trebuie să evite pedanteria. Dar încă și așa terenul este vast și eu am încercat să mă limitez la lucrările relevante pentru scopurile mele. Niciodată nu poți ști desul despre personajele tale. Adeseori biografiile și reminiscențele, lucrările tehnice, îți vor oferi un amănunt intim, un mic aspect revelator, o indicație prețioasă — lucruri pe care n-ai fi putut niciodată să le obții de la un model viu.

E foarte greu să cunoști oamenii. Du-rează foarte mult pînă să-i poți determina să-ți dezvăluie acel element specific lor care-ți poate sluji fie ca scriitor. Au dezavantajul că adeseori nu poți să-i privești și apoi să-i pui deoarte, așa cum faci cu o carte, și trebuie să citești întregul volum, cum s-ar zice, și pînă la urmă să afli că de fapt nu aveai mare lucru de aflat.

**Selecție și traducere de
ANDREI BANTAȘ**

Cine era Tommaso.

Fragment din romanul
„O viață zbuciumată”

Tommaso, Lello, Zucabbo și ceilalți puști care locuiau în așezarea de barăci de pe Via dei Monti di Pietralafa, ca de obicei după masă, sosiră în fața școlii cu cel puțin o jumătate de oră mai devreme.

Acolo se adunaseră deja țingăii din borgată și se jucau în noroi cu briceagul. Tommaso, Lello și ceilalți, se apucară să se uite la ei, ghemuindu-se în jur, cu servietele minjite de noroi: veniră apoi doi, trei înși cu o beșică și ceilalți aruncară gențile peste-un morman de gunoaie, dînd fuga în dosul școlii, pe locul bătătorit care era piața principală a borgatei.

Lello și cu unul de locuia la Lotul al doilea, acolo în apropiere, se apucaseră să aleagă terenul și mingea. Numai că lui Tommaso nu-i ardea să joace și se așeză pe jos împreună cu alții să privească meciul.

„A venit învățătoru, bă, Carlo?” îl întreba pe un scundac care ședea alături.

„De’un’ să știi?” răspunse celălalt dînd din umeri.

„Cine-i de serviciu azi?” întrebă după o clipă Tommasino, care lipsise două, trei zile fiindcă avusese febră.

„Parcă Lello”, făcu Carletto.

„Îmi dai să trag?” ceru apoi, adresîndu-i-se brusc, oțărît, altuia care fuma ghemuit pe un dîmb.

Tommasino se sculă și-o luă spre celălaltă poartă, unde Lello, aplecăt de mijloc, crăcit și cu brațele desfăcute, însă gata să sară, urmărea concentrat jocul, cu o față acră.

„Lello!” făcu Tommasino.

„Car’te, ce vrei?” făcu Lello fără măcar să-l privească.

„Tu ești de servici azi, la școală?”

„Aha”, răspunse Lello sec, fără chef de vorbă.

Tommasino se așeză lîngă movilița de pietroaie care ținea semn de poartă. După o clipă, Lello se răsuci îndărăt, să-l vadă.

„Ia mai ridică-te-n..., ce tot vrei“, făcu, întorcându-i imediat spatele și privind spre centrul terenului unde ceilalți alergau în jurul mingii făcând zarvă mare. Tommasino nu mai spusese nimic; și, cu mișcări încete, scoase din fundul unui buzunar un chiștoc și-l aprinse.

După o vreme Lello îl învrednici cu o privire și-l văzu că fumează. Tăcu, privind întruna terenul, după care zise cu o voce mai groasă și mai răgușită :

„Dă și mie, Tomă.“

Tommaso mai trase câteva fumuri, în grabă, apoi se ridică și se duse să-i dea chiștocul lui Lello, care-l luă fără să scape din priviri jocul și începu să fumeze strângând ochii, mereu gata să se arunce după minge.

Tommaso rămăsese în picioare în spatele său, cu mâinile în buzunarele pantaloanelor care erau strinși cu o sfoară, și erau atît de largi încît păreau o fustiță.

În clipa aia puștii ajunseră în dreptul porții, grămadă, și unul dintre ei, sleit de puteri, izbuti să tragă un șut mingii care căzu nu foarte departe de grămăjoara de pietre : Lello făcu un salt, cu toate că nu era nevoie, fiindcă ar fi putut-o prinde aplecîndu-se nițel și degajă mingea la centru. Culese chiștocul pe care-l zvirlise și trase câteva fumuri, nespun de mulțumit.

„Ești tare, Lello“, făcu Tommaso șmecherește.

Celălalt nu catadicsi să răspundă, însă se vedea că se simțea tare, trăgînd din țigară golănește.

„Bă, Lello, știi ceva, fi zic învățătorului că-s și eu de servici azi ? întrebă Tommaso după o vreme prefăcîndu-se nepăsător.

„Vedem noi.“ făcu Lello, îmbunătățit, urmărind jocul cu mai puțină îndrăgălaș, aproape că se săturase. Tommasino se așeză iar alături : însă nu mai stătu acolo decît puțină vreme, căci după cîteva minute cei rămași în spate, lîngă școală, începură să strige și să facă semne cu mîna. Sosise învățătorul și era timpul să intre. Cei care băteau mingea mai traseră cîte-un șut, apoi alergară împingîndu-se și certîndu-se să-și ia servietele, din grămadă, și intrară în curtea școlii pe sub gardul fărîmat.

După două, două și jumătate, Pietralata cădea în amorțeală. Nu se vedeau decît cîrduri de puști și vreo femeie ieșită la agățat. Era numai soare și murdărie, murdărie și soare. Aerul se răcea și îngheța aproape. Cînd ieșeau copiii de la școală era spre asfințit și borgata aproape pustie, fiindcă muncitorii veneau mai tîrziu de la lucru, cinematograful abia se deschidea, iar cele două sau trei baruri mai aveau pînă cînd să se umple de amărăștenii obișnuite.

Copiii plecau în fugă de la școală și se risipeau pe mahala, prin curțile cu pămînt bătătorit : patru pereți de paie, un șir

de frînghii, niște spălătoare cu brațele pline de noroi, și ceva mai multă lumină decît la școală.

Lello rămăsese numai el cu învățătorul pentru că era de servici în ziua aceea : asta se întîmpla de cîteva ori pe săptămîină, fiindcă învățătorul alegea la-ntîmplare, fără a pedepsi sau evidenția, după cum îl tăia capul. Oricum, însemnă să rămii nici o jumătate de ceas, să dai o mătură pe sub bănci și să ștergi tablourile de praf. Lello făcu pe dracu-n patru și termină repede treaba, mai ales că era obișnuit : cînd sfîrși, o zbughi singur spre casă.

Se cam temea să umble pe cîmpul aproape întunecat, și mergea fugînd cu părul care-i cădea peste ochi, negri și ei și strălucitori ca două perle, cu bluza americană cu imprimeuri atîrnînd peste pantaloni. **Burini** terminaseră lucrul, pe răzoarele învecinate, și Via delle Messi d'Oro, cu ci-reșii și migdalii înmuguriți, era pustie, s-a-uzeau, dîndărătul caselor, glasurile băieților care cîntau imitîndu-l pe Claudio Villa, și, mai departe, sirenele de la Forte sunînd de ieșire.

Tommaso era sub stîlpul podului de pe apeduct. Încă nu plecase acasă și-l aștepta acolo cu geanta pe șold.

„Ce-i Tomă ?“ făcu Lello, luîndu-i-o înainte și cătărîndu-se primul pe scărița de fier de-a lungul stîlpului.

Tommasino se luă după el fără să spună nimic, cu fețișoara lui rotundă și linticioasă, care părea mereu murdară de grăsimă.

Lello mergea înainte pe pod de parcă ar fi fost un stăpîn fără să se întoarcă să-l ia în seamă pe robul care trepăda în urmă.

Lello era de-acum prins cu cîbotul celuilalt stîlp : sări în trifoi și-o luă la goană pe poteca din stufăriș. Tommaso alerga după el, istovit, abia trăgîndu-și sufletul.

„Așteaptă-mă, băga-te-aș...!“ îi striga.

Însă celălalt, fără să-i dea atenție, alerga ca un apucat ; și numai cînd Tommaso rămase departe, începu iar să umble încet jucîndu-se printre stufăriș și printre cren-gile sălciilor. De cum Tommaso ajunse lîngă el, o luă iar la fugă, pe povîrnișul cîmpurilor, care urcau în sus cu cuiburile de căpățîni de varză deja răsărite, printre cîteva pomișori.

Se depărtă o dată, și-ncă o dată, pe plătou, și iarăși o luă la pas. Însă de astădată se lăsă ajuns de Tommasino, care șiroia ca o țîșnitoare : coborîră unul lîngă altul pe ridicătura de pămînt, înspre grămada de maghernițe din valea unde locuiau, pe drumul dintre Pietralata și Montesacro, puțin mai înainte de locul unde haznaua Policlinico se vărsa în Aniene.

În sătucul de barăci se aprinseră de-acum cîteva lumini, care se răsfrîngeau pe noroi. Alții copii se jucau la intrare, în vreme ce

Înăuntru, în odăile unde trăiau laolaltă cîte zece, unsprezece înşi, s-auzeau tipete de femei care se certau şi smiorcăituri de puradei.

Cum îi văzură pe Lello şi pe Tommasino, tovarăşii lor lăsară joaca şi le ieşiră înainte.

„Aţi mîncat, ce?” făcu roşu şi ciufulit Zucabbo.

„Da' voi ce-aţ' mîncat, ce-aţ' mîncat, ai?” îi strigă Lello.

„Hai, car'-te!” îi zise la fel de apăsător şi Tommasino, „acu venim de la şcoală! Eşti zbanguiu?”

„Ia grăbiţi-vă”, îi zise Zucabbo pierzîndu-şi răbdarea, „noi plecăm, e bine!”

„Păi, duceţi-vă!” zise Tommasino acru, „ce noi, nu ştim drumul? Sau te pomenesti că ne duceţi voi în cîrcă? Vezi asta!”

„Uite ce e, noi vă băgăm în...”, e bine?” făcu Zucabbo întristîndu-se deodată. „Dacă vă grăbiţi, grăbiţi-vă; dacă nu — ne grăbim noi”. Şi cu mîna stîngă plesni trei sau patru lovituri în podul palmei drepte întinse înspre Montesacro.

Între timp Lello o luase înainte şi intrase în baraca unde locuia, nu trecu un minut şi ieşi iar ţinînd o franzeluţă umplută la mijloc cu ardei. Făcu semn cu capul celorlalţi trei băieţi, şi zise: „Haidetevi!” cu gura plină.

Tommasino, văzîndu-l pe Lello, fugise şi el în baraca sa. Dar maică-sa nu-i pregătise încă cina. Mai că îi venea să izbucnească în lacrimi de ciudă; însă nu pierdu vremea să-şi arate supărarea. Ieşi repede afară, luîndu-se după ceilalţi, care porniseră, cu burta goală.

Drumul care ducea la Montesacro, cu un asfalt din care rămăseseră nişte pietroaie în praful şi prundişul plin de mizerie şi necurătenii, mergea pe lîngă Aniene.

Rîul curgea printre talazurile pline de murdărie, mai cu seamă acolo unde se revărsa haznaua; de cealaltă parte se înălţau alte talazuri, pe care se vedeau case şi căscioare, nişte şantiere, alte aşezări de bordeie. Dincolo de Aniene se întindeau cîmpurile, înspre dealurile de la Tivoli, amestecate în boarea îngheţată.

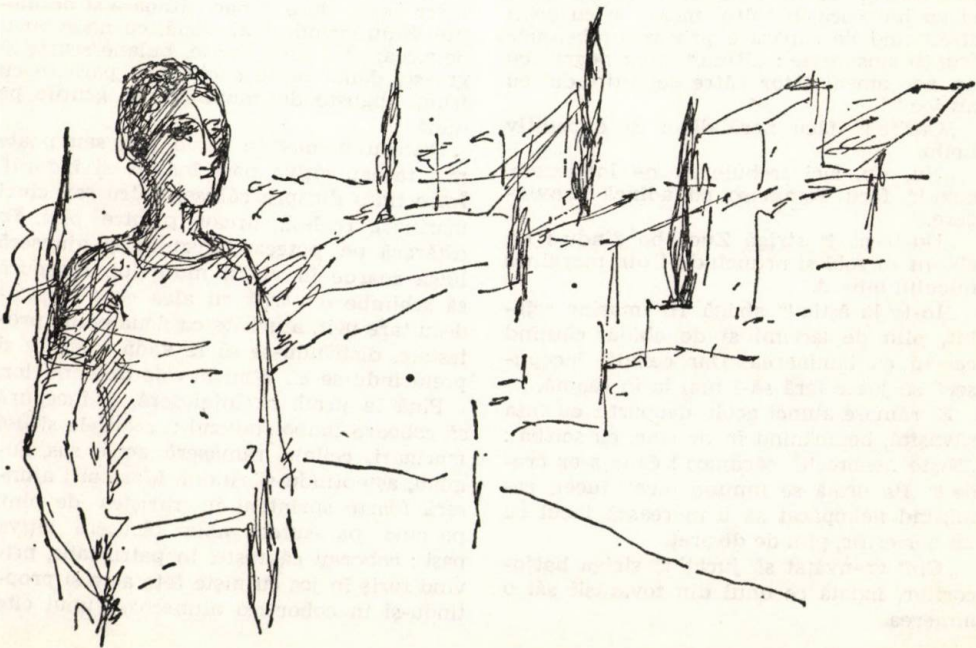
Şantierelor şi clădirilor în construcţie, după cîteva coturi ale rîului, începeau să se îndesească: se întindeau pretutindeni, pe dîmburi, sau jos, în adîncituri, printre rămăşiţele de răzoare şi pajişti, faţă-n faţă cu vărsarea rîului.

Dincolo de centura de locuri bătătorite şi terasate, drumul prelungit răspundea pe Nomentana, ceva mai sus pe Bateria, şi puţin înainte de podul nou peste Aniene. Acolo jos, chiar la răscrucea celor două drumuri, se sfîrşea o rarişte de pini unde era un bilci cu multe lumini şi puţină lume, ce mişuna înainte şi înapoi, mai ales în jurul prelatei sub care se juca fotbal de masă.

„Făcem o partidă, Lello?” strigă Zucabbo, de cum ajunseră lîngă prelatea înţesată de chibiţi.

Lello făcu semn din cap că da, luînd-o la goană printre mesele de joc, care fuseseră în întregime ocupate.

Cîte doi în echipă băieţii jucau de zor, cu picioarele desfăcute, asudaţi şi răvăşiţi, în vreme ce aceia care stăteau în apropiere să privească, rezemaţi de bară, cu

un aer sastisit și zeflemist, erau nevoiți să-și ridice gulerul hainei și să-și îndese mîinile în buzunare, fiindcă cu răcoarea serii de martie nu te puneai.

Tommasino și tovarășii săi își făcuseră loc în mijlocul mulțimii deja pline de clienți, care așteptau nerăbdători să se golească vreo masă. Și, între timp, ca să nu-și piardă antrenamentul, făceau galerie: „Hai, Valeno!“ „Dă-i bătaie, Treerè, arată-le cine ești!“, clămpănind de urît căci gura le umbla mai mult din obișnuință.

Cîte unul, ca Tommaso și tovarășii săi, erau copii de oameni nevoiași, care locuiau acolo în apropiere, în barăcile de pe Aniene: însă marea parte erau feciori de bani gata, studențași, stăteau la Montescro sau în blocurile noi de pe Bateria Nomentana. Îndată ce o masă fu părăsită de cei patru jucători, Lello, Tommasino, Zucabbo, Sergio și Carletto se năpustiră cu sălbăticie, zvîrlind în lături băncuțele cochete și ocupînd masa, fără măcar să asculte împotrivirile celor patru sau cinci inși care așteptau acolo dinaintea lor.

„Alo, e rîndu nostru care stăm d-o oră aici!“ făcu pătrunzător un studențaș, scoțîndu-și pieptul înainte. Cei patru din Micul Shanhai nici nu-l priviră, întorși complice înspre patron, un burtă verde ca și ei, slab ca un țîr, care fără să scoată o vorbă, întinse mîna, lună banii și deschise ușa de la mîngiuțe.

Numai Tommasino, cu un aer de lehamite, făcu, întorcîndu-se la student: „Hei! Valea!“ pregătindu-se să joace.

Însă ceilalți patru, ca și cînd ar fi fost vorbiți, se așezaseră deja dinaintea suporturilor, Lello și Carletto jucau contra lui Zucabbo și Sergio. Tommasino se îndesă și el cu burtica în colțul mesei, și cu ochii strălucind de supărare printre broboanele frunții unsuroase: „Bine,“ făcu negru, cu un aer amenințător către ceilalți, „da' eu nu joc?“

„Car'te!“ făcu nerăbdător și expeditiv Lello.

„Nu, nu, aici trebuie să ne înțelegem, auzi!“ făcu Tommaso cu adîncă convingere.

„Du-te-n...!“ strigă Zucabbo dîndu-i un ghiont în șold și aruncîndu-l din marginea micului biliard.

„Io-te la ăștia!“ strigă Tommasino scîrbit, plin de lacrimi și de obidă, căutînd ceartă cu luminarea. Dar ceilalți începură să joace fără să-l mai ia în seamă.

El rămase atunci acolo deoparte, cu fața răvășită, bombănind în de sine, cu scîrbă: „Niște nenorociți, căcînari! Cine s-or crede!“ Pe urmă se înmuie încet, încet, rămînînd neîmpăcat să urmărească jocul cu un aer critic, plin de dispreț.

„Cin' va-nvățat să jucaț'!“ striga batjocoritor, îndată ce unul din tovarășii săi o nimerea.

Ceilalți nici nu-l ascultau, nu arătau că-i interesa ce spunea, absorbiți să ardă niște lovituri de ziceai c-or să distrugă mingea.

„Io-te la ășta! Ce mai sculă, nenică!“ strigă Tommasino la un rateu al lui Carletto. „Cel mai nașparliu căcînar!“ Și izbucni în ris, cu gura pînă la urechi, cît putea de tare, ca să-l audă toți din preajmă.

„Ha, ha, ha“ făcea, ținîndu-se de burtă cu mîinile infundate în caraimanele pantalonășilor și scuturîndu-se ca un vierme călcat.

„I-e silă și daravelii!“ mai spuse, de cum se liniștit un pic, cu o schimă și mai dezgustată.

„Lăsați-mă să plec, zău, e mai bine. Ce mă ține să mă uit la ciumeții ăștia, aici!“ și reîncepînd să ridă tare, cu dispreț, ieși de sub prelata cu fotbal de masă și plecă să se plimbe prin bilci.

Aici era ceva lume, pe platourile iluminate, tinerei cu motorete, militari, și mai ales marinari. Se plimbau în grupușoare, cu un aer sfruntat și amenințător, fredonînd sau luîndu-se de fetele de la trasul la semn. Tommasino se învîrtea asemenea lor prin luminișul de pini, oprindu-se să privească automobilele pe pistele aproape goale și avioanele cu doi, trei clienți înăuntru, ghemuiți pe bănci și albi la față din cauza frigului.

Și așa, încet, încet ajunse în capătul unde se sfîrșea luminișul, tocmai sub podul peste Aniene, și începea taluzul plin de murdărie.

Acolo se apucă să vadă care-i mișcarea. În vîrf muntelui, sus, sub un fel de coloniță albă care părea a unui mormînt, erau două parașute: foarte sucărite, una cu un pardesiu roșu, cealaltă într-un pullover negru de bumbac, țifnoase și despletite. Erau scunde amîndouă, cu niște burți de ziceai că-s însărcinate, bulane scurte și groase, două mecle oacheșe și păroase cu frunți înguste de maimuță și gențile pe mînă.

Stăteau nemișcate acolo sus, sau poate mai făceau cîțiva pași înainte și îndărăt. Între timp dinspre călușei patru sau cinci marinari, răzleți, urcau printre pini. Se cățărără pe poteca taluzului și ajunseră lîngă coarde în vîrf muntelui. Începură să schimbe o vorbă cu alea care răspundeau tare urît, afurisite ca două polițe protestate, distrîndu-se să le vadă înțepate și prefăcîndu-se că n-au nevoie de banii lor.

Pînă la urmă se înțeleseră, și începură să coboare înapoi taluzul: coardele și doi marinari, ceilalți rămaseră acolo sus, fumînd, așteptîndu-și rîndul. Marinarii ajunseră foarte sprinteni în răriștea de pini, pe cînd parașutele abia făcuseră cîțiva pași: coborau căprește, în patru labe, privind furîș în jos cu niște fețe acre și propîndu-și în coborîrea alunecoasă unul cîte

unul picioarele care le ieșeau din pantofi ca niște budinci. În sfârșit ajunseră și ele, cu gențile strinse în mână, și cu cei doi marinari, trecură prin fața lui Tommasino, apucară spre celălalt povirniș mai jos, care scobora înțesat de tufișuri în Aniene.

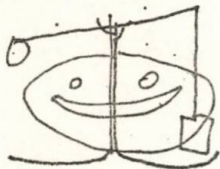
Tommasino, de cum dispărură în întuneric, le luă urma să vadă unde mergeau : chiar acolo între tufe, și-așa pline de hîrtii, de necurățenii și de alte alea, sau în grotică, și mai mișto, sub podul vechi de peste riu.

După ce le dăduse ocol și văzuse că se îndreptaseră tocmai înspre grotică, fluietind și făcînd cu voce tare niște presupuneri rușinoase pe socoteala sa, pătrunse printr-o arenă și platoul de automobile,

ajunse în mica piață luminată ca ziua a gălușelor, însă nu-și mai găsi tovarășii, nici la fotbalul de masă și nici împrejur. Cine știe unde or fi plecat. „Mama lor de găinari !” își zise supărat. Și-o luă îndărăt de vale tot spre stufărișurile Anienei, agale și oprindu-se ici și colo. Mergînd așa încet îl regăsi pe Lello care sta rezemat de ocolul mașinuțelor privind la singurele două automobile care umblau, cu două perechi de marinari înăuntru.

Tommasino, nespus de bucurios, se apropiu prin spate, în vîrfurile picioarelor, și-i acoperi cu minile ochii. Celălalt se șucări tare și-i trase una cît pe aci să măture cu el pista. Tommasino izbucni în rîs.

În românește de DAN CIACHIR

DEȘERTĂCIUNE

- Dacă fîntina n-are fund, înseamnă că n-are nici apă.

Jan Czarny, 1960

- S-a trădat : s-a înclinat cu coroana în mînă ca și cînd ar fi fost o pălărie.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

- A accepta laurii înseamnă a trăda dimensiunile capului.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

- Nu te mira că acela care nu are miros vrea să fie tămîiat.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

DEFINIȚIE

- Să nu uităm că definiția și finis provin din aceeași rădăcină.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

DEMOCRATIE

- Din toate cuceririle democrației, manierele democratice se aplică cel mai ușor.

Feliks Chwalibóg, 1929

DESPERARE

- Nu vă lăsați pradă desperării — nu se ține de cuvînt.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

CURAJ (Bărbăție)

- Deseori depinde de elocvența de care faci dovadă ca să te creadă că poți tăcea.

Wieslaw Brudzinski, 1970

- Așa cum sînt decorații pentru curaj militar sînt

**aforisme
poloneze**

și Ordine pentru lașitate eroică.

Wieslaw Brudzinski, 1970

CURAJ (Bărbăție)

- Dintr-un mare curaj poți face o mare prostie.

Karol Irzykowski, 1938

- De unde să iei curajul ? Curajoșii nu ți-l dau.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

- Curajosul : mîncă din mîna tiranului.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

- A învia fără consimțămîntul călăului, iată un act de curaj !

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

- Micul curaj luptă cu dorințele potrivnice ; marele curaj luptă cu faptele împlinite cu care marea majoritate a oamenilor este de acord.

Aleksander Swietochowski, 1928

SCRIITOR

- Cel mai prost scriu economiștii atît din punct de vedere al exactității cît și al stilului. Și ei ar trebui să scrie cel mai bine, căci scriu despre lucrurile cele mai grele.

Karol Irzykowski, 1938

- Ceea ce a scris nu-i nici măcar o scriere la comandă, e numai repeta-

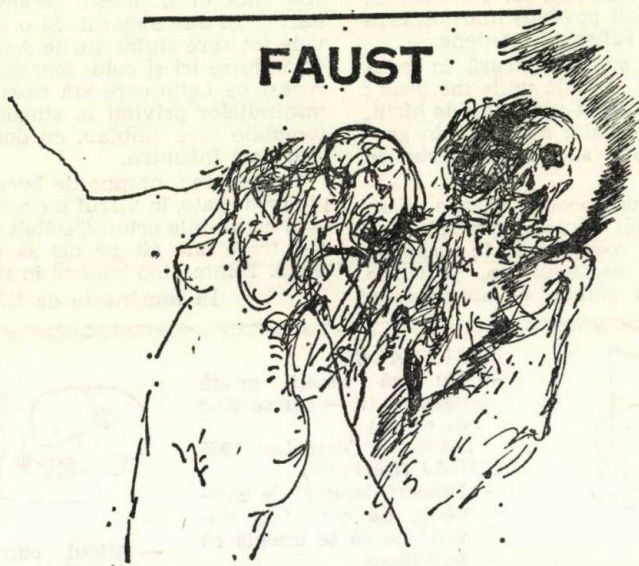
rea ordinului cu propriile-i cuvinte.

Wieslaw Brudzinski, 1970

**În românește de
NICOLAE MAREȘ**

Goethe

FAUST

Marta, Margareta, Mefisto

CASA VECINEI

MARTA

(singură)

Să-mi ierte Domnul dragul de bărbat,
Cu prea mult bine nu m-a răsfătat !
S-a dus în lumea largă, și-am rămas
Ca vai de capul meu, și de pripas.
Și totuși cu nimic nu l-am jignit,
Doar Domnul știe ce mult l-am iubit.

(Plânge)

Poate că-i mort ! — Necazuri, cum
dați ghes !
N-am nici certificatul de deces !

Vine Margareta.

MARGARETA

Vai, doamnă Marta !

MARTA

Scumpă Greta, ce-i ?

MARGARETA

Picioarele, abia de mă mai țin !
Iar am găsit o cutiuță-n scrin,
De abanos ; iar înlăuntrul ei —
O minunăță, splendidă comoară,
Mult mai bogată decât prima oară !

MARTA

Să nu mai sufli mamei nici o vorbă !
Că iar își bagă popa nasu-n ciorbă !

MARGARETA

Priviți ! Uitați-vă : minunății !

MARTA

(împodobind-o)

Mă fată, norocoasă poți să fii !

MARGARETA

Păcat că nu le pot purta, ca să se vadă,
Nici la biserică și nici pe stradă.
Te plimbi așa prin fața oglinzii preț
de-un ceas

MARTA

Tu vino cât mai des pe-aici ; te las
Să-ți pui pe-ascuns întreaga bogăție ;

O să ne facă-atîta bucurie !

Apoi, la vreun prilej, la vreo serbare,
Le scoți, încet-încet, pe fiecare :

Întîi un lanț, o perla-n ureche mai
apoi —

Iar mama n-o să vadă decât ce-i
spunem noi.

MEFISTO

Ați fi cu totul vrednică de cununie :
Atît de dulce, demnă de iubit !

MARGARETA

Vai, nu : o nuntă-ar fi cam timburie.

MEFISTO

Dacă nu soț, atunci măcar iubit !
Ce dar ales din ceruri — să se culce
Ținînd în brațe-o fată-atît de dulce.

MARGARETA

Nu-i datina pe-ai.

MEFISTO

Minune simplă !
De-i datină sau nu, mereu se-ntîmplă.

MARTA

Mai povestești-mi !

MEFISTO

L-am veghiat pios.
Zăcea pe-un pat, nu chiar gunoi : prelată
De paie putrede ; dar a murit ca și
Christos,
Și-aflai că multe polițe avea de plată.
Striga : „Amarnic s-ar cădea să mă
urască,
Că meserie și nevestă-mi părăsesc !
Ah ! amintirea ei — cum mă sfișie !
Măcar de m-ar ierta în viața asta !“ —

MARTA

(plîngînd)

Bunul de el ! Da, l-a iertat nevasta !

MEFISTO

„Dar ea-i mai vinovată, si Dumnezeu
o știe !“

MARTA

Minciună ! Ah, să minți pe pragul
gropii !

MEFISTO

Simțea că dă, sărmanul, ortul popii,
Și aiura, de nu mă-nșel, în lege.
Zicea : „Nu m-am distrat la viața mea :
Copiii-ntîi, și-o pîine pentru ea ;
Zic pline-n sens mai larg, se înțelege !
Dar liniște, s-o gust, n-avui defel !“

MARTA

Cum ! mi-a uitat iubirea, credința
pentru el !
Necazul ce mi-a fost sortit să trag ?!

MEFISTO

Ba nu, vă amintea mereu cu drag.
Zicea : „Plecînd din Malta, m-am rugat
Pentru copiii mei și pentru Marta ;
Și nespus de prielnică fu soarta,
Fiindcă-un vas turcesc am abordat ;
Comorile sultanilor ducea ;
Și furăm răsplătiți pentru bravură ;
Iar eu mi-am luat, precum se cuvenea,
Tainul meu, cu-asupra de măsură.“

MARTA

Păi, spune-așa ! L-o fi-ngropat ?
Dar unde ?

MEFISTO

Doar cele patru vinturi pot răspunde !
O mîndră domnișoară-n laț îl prinse,
La Napoli pe stradă a-ntîlnit-o ;
Cu-atît amor și rîvnă îl încinse,
Că pină-n clipa morții n-a uitat-o !

MARTA

Mișel ce-și fură pruncii ! Sclav plăcerii !
Să-și lase traiul lui nelegiuit,
Nu l-au constrîns nici chinuri,
nici mizerii !

MEFISTO

Păi, știți, tocmai de-aceea-a și murit !
În locul dumneavoastră, eu în cernite
rochii

Un an întreg aș rătăci-mbrăcat,
Dar între timp pe-o altă comoară-aș
pune ochii.

MARTA

O, Doamne ! Om ca primul meu bărbat
Nu-i altul pe pămînt să se găsească !
Doar că era cam tăcănit puțin
Întruna dornic să călătorească,
Vroia femeii străine, vin străin,
Și numai jocuri de noroc spurcate !

MEFISTO

Pînă la urmă, trag în taler toate ;
Îndeosebi dacă, din timp în timp, și el
Va fi trecut atîtea cu vederea.
Vă jur : în cazu-acesta, n-aș refuza
plăcerea
De-a face schimb cu dumneavoastră,
de inel !

MARTA

O, domnului îi place să glumească !

MEFISTO

(pentru sine)

Acu, cit mai de grabă, să-mi iau vînt,
Că asta chiar pe dracu l-ar crede
pe cuvînt !

(Margaretei)

Și inima matală, feciorească ?

MARGARETA

(Tare)

Ce vrea să spună domnul ?

MEFISTO

(pentru sine)

Prunc bun și plin de har !

Tare :

Cu bine, doamnelor !

MARGARETA

Cu bine !

MARTA

O vorbă doar.

Aș vrea, dacă se poate, un certificat :
Cînd a murit și unde e-ngropat,
Îmi place ordinea, cit mai completă.
Chiar mort, să-i fie numele-n gazetă.

MEFISTO

Da, bună doamnă, o a doua mărturie
Vă va aduce-ntregul adevăr.
Am un tovarăș care, totul, din fir a păr,
Va confirma la judecătorie.
Pot să-l aduc ?

MARTA

Bine-nțeles că da !

MEFISTO

Sper că fetița va veni și ea ? —
Un brav băiat ! Călătorit și cu folos,
Galant cu domnișoarele, politicoș.

MARGARETA

De-aș fi de față, aș roși, se înțelege.

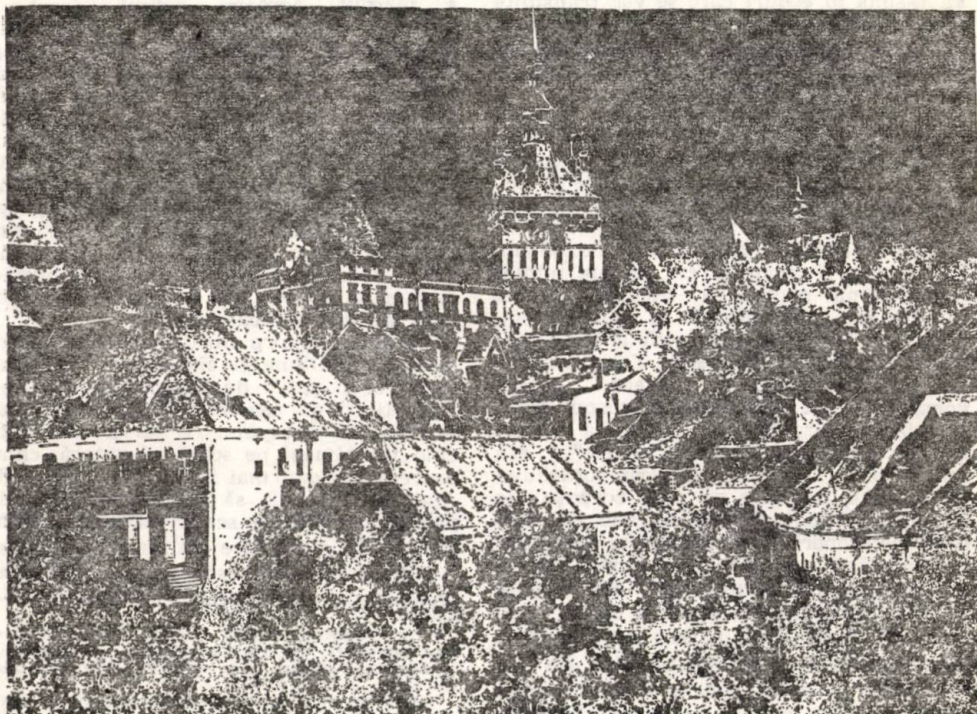
MEFISTO

Să n-o faci, nici măcar de-ar fi un rege !

MARTA

Diseară,-n dosul casei, în grădină,
Stimații domni sunt așteptați să vină.

În românește de
ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

JEAN GIONO

Marele teatru*

„O să auzi vorbindu-se de multe alte războaie — îmi spunea tata — de încăierarea neamurilor, de cutremure de pământ și foamete; vederea-ți va fi învălmășită de o mie de eclipse, unele mai îngrozitoare decât altele, eclipsa de lumină fiind cea mai blândă dintre ele. Cerurile nu se vor retrage, se vor chirci; o să ne gândim la absint ca la zahăr, suprafețele plane ale pământului se vor scufunda sub picioarele tale în trepte ce se vor duce să caute tihnă în ceturile hăurilor, Leviathan¹ va fi o musculiță și Behemoth² caria pe care o auzi măcinând legătura cărților; infernul va ilumina viața ca aurora și soarele se va culca într-o seară frumoasă ca o navă care se scufundă; troznetul mașinii lumii va răsună în ecouri care se vor transmite pînă în Sirius și nu va fi decât începutul chinurilor. Christos n-a spus niciodată cît vor dura; vor cotropi, pare-se luînd o formă sau alta întreg viitorul“.

Pentru asemenea discuții din timpul verii, tatăl meu și cu mine în cămașă de noapte ne urcam pe un acoperiș deasupra orașului; locuiam într-o casă veche și dă-răpănată ca toate cele din mahalaua noastră. Zidurile bătute de vînt și ploaie se scorojeau. Singura cameră unde dormeam, mama, tata și cu mine, era de fapt numai a mamei-mii, pentru că această femeie mîndră era mai șubredă ca noi. Rezista, printr-un fel de moarte cotidiană, scîrnă-viilor care ieșeau din pereți. Tata se apropia de patul meu și întreba: „Jean, dormi?”. Chiar cînd dormeam răspundeam imediat: „Nu“. Mă lua de mîină și urcam în ceea ce se numea „galerie“; era un fel de terasă, unde se uscau totdeauna fie mazăre, fie linte pe niște zdrențe. De pe „galerie“ sărînd peste un mic zid, treceam pe acoperișul unui grajd, al vecinului nostru măcelarul. Olanele de argilă nearsă înmagazinaseră căldura zilei de august. Așezați turcește pe acoperișul călduț, stăteam de vorbă. Aveam zece ani, dar limbajul tatălui meu mi-era familiar. Se numea Jean, ca mine; sau mai exact eu mă numeam Jean, ca el; se numea Jean ca

tatăl lui, pe care nu l-am cunoscut. Toată stirpea bărbătească a familiei își transmitea pronumele de Jean. Tatăl meu era cismar, dar puneam numere la prenumele nostru ca regii. La noi, el era Jean III, iar eu Jean IV.

„Drept însoțitori, vor avea bolile — îmi spunea tata. L-ai văzut pe unchiul Eugène devenind surd. De asemenea, ai văzut că devenind surd, a devenit inteligent. Nu prea mult, dar îndeajuns pentru a-l amăgi pe domnul M... care l-a angajat grădinar, așa că acum a ajuns să-i plătească mamei tale o pensie de zece franci pe lună care-i face plăcere deși n-o poate ajuta. Și acum că l-ai văzut devenind surd, o să-l vezi încetul cu încetul devenind orb. De pe acum a pierdut aproape ochiul drept și doctorul a spus că o să ajungă fără îndoială să piardă și ochiul stîng. Așadar a și început să nu mai audă zgomotele, ceea ce i-a îngăduit să se intereseze de ciclamele, de trandafirii, de begonii, de ochiul boului, de căldărușele, de liliacul și violetele domnului M. O să ajungă să nu mai vadă lumina. Mă întreb atunci cum o să ne putem înțelege cu el. Acum, mai citește pe buzele noastre cînd îi spunem să mai ia încă o dată din supă; dar cînd n-o să ne mai vadă buzele, ce buze o să vadă? Și ce supă o să-i spunem să mai ia încă o dată?

„Vezi acest corp micuț (are un metru cincizeci înălțime și cîntărește îmbrăcat cincizeci și patru de kilograme), și de-l privești îți dai seama cît Apocalips cuprinde. Ne închipuim ce zarvă o să facă cînd va izbucni pe scară planetară, chiar universală; dar, mai întîi, cînd vorbim de Apocalips trebuie să punem verbele la prezent, există pe scară planetară, chiar universală, și nu face cel mai mic zgomot.

„Unchiul Eugène este o lume, fiul meu, un univers, dacă preferi; recunosc că n-a

* Din volumul: JEAN GIONO: Dezertorul și alte povestiri, ed. Gallimard, 1978 — fragment.

¹ Monstru, despre care se pomeneste în Biblie, în cartea lui Iov (n. tr.).

² Termen înțetătenit pentru a denumi ceva colosal și monstruos (n. tr.).

folosit foarte bine pînă acum cei șapte-zeci de ani pe care îi are. Dar a știut să tăbăcească pieile de animale, pentru că în tinerețe era tăbăcar și, prin urmare, știa cum grăsimia se prinde de pielea de miel și cum se prinde de pielea de vițel; și chiar deosebirile în ce privește celelalte piei, fie că erau de bou, de vacă sau de cal.

„Puțin înainte să mă fi căsătorit cu mama ta, și trei ani înainte de a te fi născut tu, avusesem cu el o discuție pe care ceilalți unchi ai tăi mă însărcinaseră s-o port, cu scopul de a-l face să accepte vinzarea unui bun în indiviziune. Era vorba de mica fermă din Palerne. Firește, vorbeam de altceva: ferma din Palerne putea să aștepte. Îmi povestea că tăbăcise odată pentru plăcerea lui, o piele de viezure; și mi-a spus despre viezure un lucru uimitor: animalul acesta foarte mîndru (sunt chiar vorbele folosite de unchiu-tu Eugène) face ce face ca să secreteze după moarte un fel de zeamă care descompune toate materiile de tăbăcit, atît de bine, încît nimeni nu poate folosi pielea lui. Ia totul cu el cînd moare; nu lasă nimic în urma lui, așa că oamenii să nu se poată fuduli cu vreo rămășiță. Ceea ce mă făcea să spun zilele astea, gîndindu-mă la discuția de atunci, că dacă unchiul Eugène ar fi devenit surd mai devreme, trăia într-un univers mult mai mare decît acum. Dar să ne mulțumim cu cel care există, deoarece Apocalipsul se desfășoară și el, sau, cel puțin, este singurul în care o să știm că așa se întîmplă; singurul ce este la îndemîna noastră; în afară de al maică-tii care doarme, jos, și de al nostru aici, deasupra; însă nu suntem în stare încă să deosebim orice-ar fi. Deși, să nu ne îndoim, că există, în mine, în mama ta și chiar în tine, începuturi de Apocalips, sau măcar puncte de plecare de unde, cînd va sosi timpul potrivit, va porni urgia.

★

Acum taică-meu și-a schimbat poziția și am profitat să mi-o schimb și eu. Se stîr-nise vîntul de miezul nopții. Era mîngîios și proaspăt înviorînd tot ce atîngea.

★

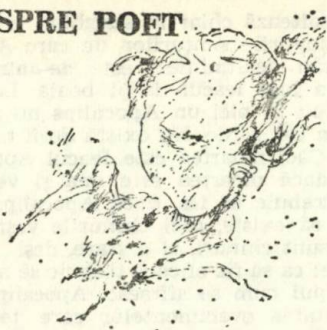
Nu mai știu unde am ajuns, spuse tata. Ba da! Să nu crezi fiule, că încurc Apocalipsul și moartea. Mi-aduc aminte ce scria: „Și cînd deschisese a patra pecete, am auzit glasul celui de al patrulea animal care spunea: „Vino!” Și-am văzut un cal verde, iar cel care ședea pe spatele lui, era numit Moarte și Hades îi era însoțitor“. Dar, cred, că aici, omonimul nostru Ioan, fiul lui Zevedeu, a fost înșelat de scînteierile mării în largul insulei Patmos; a fost sedus de plăcerile acestei lumi ce

ne asaltează chiar în surghiun și prins în viclesugurile simțurilor de care Apocalipsul său dealtmînteri este de-antregul legat, a luat leacul drept boală. Iată taina puiule: în nici un Apocalips nu poate să fie un cal verde. Nu există decît trei cavaleri. Căci moartea este leacul Apocalipsei, dacă moartea este una și veșnică și așa trebuie să fie, dacă Apocalipsele trebuie să existe, căci chinurile veșnice nu mai sunt chinuri, ci o stare, deși sunt felurite: ca să fie eficace trebuie să ne putem închipui cum se sfîrșesc. Apocalipsul este totalitatea evenimentelor care te fac să dorești moartea. Dacă s-ar ivi calul verde, tot tumultul ar fi înlocuit prin corul îngerilor, care este tăcerea veșnică, deci calul verde n-are în Apocalips cel puțin. Pentru noi, pentru mine și tine, pentru mama ta care doarme jos, pentru măcelar care — privește! — și-a aprins micuța lampă de lîngă fereștriuică, și nu doarme nici el fiindcă-i prea cald, pentru tot acest orașel ascuns în căușurile dealurilor și pentru toate orașele mari și mici de dincolo de coline, liniștește-te, moartea se ivește, se va ivi pentru fiecare din noi, din fericire. Și pentru unchiul Eugène. Dar pentru moment nu-l roade decît Apocalipsul; să ne întoarcem la universul lui care se prăbușește.

„Universul lui, care-i? Unchiul Eugène a fost tăbăcar în tinerețe, așadar universul său este în parte un univers de tăbăcar. Știe cum trece pielea vitelor în comerț și cu ce ornamente feerice însoțește natura această transformare. S-a însurat. Nevasta l-a lăsat fiindcă avea numai un metru cincizeci și nu cîntărea decît cincizeci și patru de kilograme, poate și pentru că n-avea decît un univers de tăbăcar sau nu știa să arăte că putea schimba caleidoscopul acestui univers. Are așadar, într-un colț oarecare din el însuși, o aureolă boreală venită de la această femeie și care, în unele nopți, — nopțile lui însuși care pot fi pentru noi o amiază — fac să palpitem în el grele draperii purpurii. Ne putem foarte bine închipui că s-a plimbat, că a văzut coline și munți, rîuri, poate un fluviu, poate marea, în orice caz, cu siguranță cerul: a trebuit desigur să-l privească o dată sau de două ori, măcar pentru a se dumiri cum va fi vremea. Pe scurt, în ciuda mărginirii lui, putem fi siguri, că — mai mult sau mai puțin, — tot a văzut, a auzit, a simțit, a atîns și el ceva, că s-a servit de cele cinci simțuri făurindu-și treptat universul datorită lor. Acum atenție! Acum, Jean aș vrea să mă ascuți, va fi cu atît mai ușor întrucît vîntul răcoros ne face clipă de clipă viața mai frumoasă. O să vezi cum o să pornim să creștem pentru a sfîrși prin a scădea pînă nu vom mai fi decît o gămălie de ac.

În românește de ALEXANDRU BACIU

DESPRE POET

1

...Să vorbim despre poet
ca despre mădularul
visării îngerești.

Să vedem în el
scula perfectă (altfel
rudimentar concepută)
cu tăblării din aripi de fluture
cu șuruburi — coarne de melc
și, bineînțeles
cu motorul acționat
de puterea unui iepure
înhamat la plugul
cu care arăm noi
criniștea...

2

...Poetul e o rană
oraculară. Rana
e scula lui de mângâiere.
Îți lustruiește chipul
și-l doare.
Când își ia el rana
și scrie,
cerneala
brusc gilgind
abia de-o usucă
firavul pumn de cenușă
care ești,
care ai fost...

3

...Nu e ciudat? Nebunii
în cămăși de forță. Teferii
în cămăși de slăbiciune,
de spaime,
de pierdere!

Și ce e trufia
poetului
decît o lungă
noapte a Sfîntului Bartolomeu
într-un muzeu
cu păpuși de ceară?...

4

...O imagine; decapitatul ce fuge din
propriul cap
ca din cochilie, melcul. Intră gol
sub lumina goală în, gol, tiparul apei

ros de septemvre.

Și-n vremea asta, în cinstita lui țeastă
altcineva, un golan fără acte
se instalează ca-ntr-o odaie ieftină de
hotel.

Îi îmbracă fotografiile
și se încălță cu ultimele lui
speranțe...

5

...Drum între turnuri. Ceas nocturn
cînd firul ierbii se vrea turn.
Chiar șirul firav de silabe-l
asemui cu un turn. Dar Babel...

6

...Nici un fulg de zăpadă
nu-mi linge unghiile,
iubita nu-mi vine
cu diligența
trasă de ciini.

Poate că ninge
în contumacie...

7

...I se întîmplă să-și viseze moartea
(fără luminări și discursuri)
și moare greu
cu destulă nepricepere,
apoi se trezește
și cade brusc în copilărie
cu gura încă plină
de flori...

(cade pe nori, cade pe îngeri...)

8

...Cu primitive grații te-adulmecam ca un
sălbatic ce stîrnește cenușile din vatră,
da, mă tirăsc spre tine din epoca de piatră!
(De piatră prețioasă, dar asta nu-ți mai
spun...)

9

...Suflete al meu, de copil,
te duci și tu
ca pasărea ce trecu,
să mori la Nil?

Și tu, sînge cu frigul
ce te mușcă mereu
mergi să mori poate-n Tigru,
Eufrațele meu ? ..

10

...Chiar dacă au fost rupți
de cămile ori de tramvaie,
chiar dacă s-au năruit
în fața plutonului,
chiar dacă s-au trecut sub foc și apă,
frații mei, poeții
au murit fără să-și simtă moartea,
în somn.

În somnul
meu...

11

...Călcăm pe lume ca pe-un scalp de tobă
tras de pe un animal încă viu,
fără sunet călcăm
albiți de o ninsoare
ce nu mai ninge.

Eram poeți
cînd poezia
tocmai
murea...

12

...Atlet al crimilor ?
Se poate, dar poetul e mai ales soldat
descătușat de inelul muierii,
descătușat de pîinea de-acasă,
descătușat din mîinile mamei, umflate,
Descheiat la gît, soldatul,
descheiat la nădragi,
descheiat la beregată...

13

...Primăvara a fost restaurată,
vara a fost pusă la punct,
toamna a fost restabilită
iarna e cum a mai fost...

14

...Ca un mort băgat în trei sicrie,
versul ce acum, aici, se scrie
va sta sub talpa templelor atlante
după principii
fructelor comunicante...

15

...I se părea că ține-ntr-un dinți
un cuvînt greu,
ca o potcoavă de ger,
ce-l împiedică să vorbească...

16

...Acum cînd gloria
îmi minjește mîinile
cu care cizmăresc
încălțările îngerilor
mă simt vînat
din nor în nor
de un călău
inocent...

17

...O voce
în mine se-nfîșe. Rămîne
numai mînerul ei
în afară,
vibrînd...

18

...Se caută un poet și, firește,
o cetate în jurul lui se zidește,
apoi poetul e alungat cu pietre
din cetate
și din pietrele rezultate
î se înalță un monument colosal
cu balaur și cal.
Se ia apoi alt poet, altă piatră, altă moarte
și...
așa
mai
departe...

19

...Și mi se-ntîmplă să fiu
un biet sat de foame,
lîngă o cetate de pîine
într-o împărăție de griu...

20

...Toamnă cu șindrili de mănăstire
cu, desigur, ultima iubire
și-un cărțoi gigant, cu scris subțire :
Ars Doloris — carte de citire...

21

...Din ceasul curs a mai rămas puțin,
secundele sînt boabe disperate,
e ger doar cît încapă într-un crin —
singurătate-i cită-n mine-ncape...

22

...Amărîntă de toamnă, viața mea !

Trupul rămîne singur de sine
și intru cu oase blăjine în iarnă
(n-am epoleți, am clavicule)
iar zeii îmi cotrobăie-n cap
da într-un sertar cu chei...

GHEORGHE TOMOZEI

Scriitorul argentinian Abelardo Castillo s-a născut la San Pedro (Buenos Aires) în 1935. La douăzeci și doi de ani debutează cu piesa *El otro Judas (Celălalt Judă)*, tragedie într-un act, care se bucură de un răsunător succes. În 1959 scoate, împreună cu poetul Arnaldo Liberman, revista *El grillo de papel (Greierele de hirtie)*, suprimată în 1960 din cauza azeziunii redactorilor ei la revoluția cubaneză. Reapare după scurt timp sub titlul *El escarabajo de oro (Scarabeul de aur)*, care ajunge în scurt timp revista literară cu cel mai mare tiraj din Argentina: cinci mii de exemplare. În 1959 publică *Israfel*, dramă în patru acte despre viața lui Edgar Poe. Volumul de nuvele *Las otras puertas (Celelalte uși)* a obținut în 1963 importantul premiu cubanez „Casa Americilor”. Abelardo Castillo se situează, odată cu acest volum, în rîndul celor mai mari prozatori ai literaturii argentinienne. În afară de influența unor iluștri compatrioți ca Borges, Cortázar, Sábato (influență care se resimte și în povestirea de față, închinată lui Cortázar și scrisă în maniera lui Borges), literatura sa este înrîurită de Hemingway și de Kafka.

Întoarcerea

Lui Cortázar, dacă-mi este îngăduit

Meseria de cuțitar e o meserie ca oricare alta. Curajul, acumă știu, se dobîndește greu. Are nevoie de practică. Trebuie să te antrenezi mult și conștiincios pînă capeți o privire cruntă, vicleană, gesturi potolite, vorba aspră și monosilabică făcută din ambiguitate și amenințare, ca să ajungi pînă la urmă, cu voia Sfintei Fecioare (fiindcă iuțeala de mină depinde, în cele mai multe cazuri, de un hatîr al ei), ca să ajungi, zic, la matematica decisivă a două lovituri de pumnal într-o tavernă de pe chei.

Asta o știu fiindcă eu sînt Evaristo Garay. Înainte, cînd mă ocupam cu literatura — am fost nuvelist, și acumă cred că această șiretenie elaborată, prin ceea ce are prolix și migălit, seamănă cu cea a tatei —, cînd eram palid și purtam ochelari cu ramă groasă de baga, și-l citeam pe lordul Dunsany, mă chema altfel. Mulți m-au văzut stînd de vorbă despre carburatoare și despre metempsihoză la „Biela Fundida” din cartierul Palermo, sau așezat la „Jockey” în fața unui mazagran, susținînd că Borges — fie-mi îngăduit s-o spun — n-a văzut niciodată un răzor adevărat, nici măcar în salonul de dans al Matiei Sosa, din São Pedro; Evaristo Garay care acum s-a înhăitat pentru totdeauna cu Rosario; eu (care mă rog Sfin-

tei Fecioare din Pompeya), Evaristo Garay, cel care astănoapte, în dugheana lui Barbieri, i-am găurit cu trei gloanțe scăfîrlia metisului Aldazábal.

Totul a început vara trecută — parcă s-a întîmplat ieri — cînd am nimerit pe negîndite în Baradero, am intrat într-un birt de pe țarm și am întrebat dacă-l cunoaște cineva pe metis.

— Îl caut pe metisul Aldazábal, am spus, ștergîndu-mi lentilele ochelarilor.

Întotdeauna cînd sînt nervos îmi șterg ochelarii. Nu știu însă ce mi-a venit să spun că-l căutam pe metis. De fapt eu venisem cu gîndul să întreb de altul, pe care-l chema González, și deși la început mi s-a părut că-i totuna, pe urmă mi-am dat seama că nu-i așa, că nu-i totuna. Fiindcă eu de cum am intrat, am întrebat de Aldazábal.

Birtașul s-a întors spre mine. Era un tip impunător; umerii lui enormi se înălțau de după tejghea ca niște munți; între ei, se odihnea capul său mare, tuns scurt. Mă privi lung și, după ce-i fugi somnul, ridică o sprînceană.

Dacă aș fi plecat atunci, mai înainte ca el să ridice și cealaltă sprînceană, nu s-ar fi întîmplat nimic, dar eu n-am plecat și uriașul, surprins, a ridicat și cealaltă sprînceană. Surprins ori speriat. Ori mulțumit. Pe urmă deschise gura și-mi spuse ceva de mamă. Dar nu ca o înjurătură, ci ca și cum ar fi făcut o glumă bună și acum făcea haz de gluma lui. Apoi, îmbrățișîndu-mă peste tejghea, se jură că arătăm

grozav, că nici nu se cunoaște că trecuseră atîția ani peste mine, Evaristo Garay, că el știa că o să mă întorc, deși Aldazábal spusese că fusesem curățat la graniță, și că niciodată nu m-ar fi recunoscut văzîndu-mă cu hainele astea de operetă, dacă nu mi-aș fi păstrat mutra de cuțitar, cu care m-am născut, și că el, Barbieri, nu-și uită prietenii.

V-am mai spus că pe atunci eu eram nițel literat; și cum niciodată n-am fost prea original m-am gîndit că visez. Dar brațele lui Barbieri, care mă strîngeau ca un clește, îmi dovedeau că nu era așa, că nu visam de loc. Pe urmă mi-am dat seama că era ceva mult mai halucinant decît un vis, dar în acel moment singurul lucru pe care-l simțeam era durerea din spate provocată de strînsoarea uriașului de Barbieri. Mă durea cicatricea pe care-o aveam în spate.

— S-au dus la Gualeguaychú, spuse. Să aducă medicamentele.

Și izbucni în rîs. Am rîs și eu; înțelesesem: medicamentele erau stupefiante. Venisem în cartierul portului tocmai pentru asta. Scriam o novelă cu contrabandiști, poliție și împușcături. Aveam nevoie de documentare. Comisarul din São Pedro îmi spusese că jos, în Baradero, era unul, González — poreclit șacalul — care, „opera cu asemenea marfă” și că dacă aveam curaj n-aveam decît să mă duc; el nu putea să mă ajute altfel decît dîndu-mi un om care să mă însoțească. Eu i-am spus că n-aveam nevoie și venisem singur. Tocmai mă hotărîșesem să lămuresc neînțelegerea, cînd deodată se petrecură două lucruri care mă făcură să amuțesc: uriașul îmi întinse un pahar de gin pe care eu, neștiind ce fac, ori poate ca să prind curaj, îl dădui pe gît, și sus, în capul scării, se deschise o ușă:

— Uite-o, zise Barbieri.

Mă uitai și atunci o văzui pentru prima oară. Era Rosario, Rosario care mă recunoscu îndată și-mi spuse: „Dumneata ai, Evaristo”, și mă privea duios, atît de duios, că eu, din cauza ginului și a duioșiei din ochii ei, am zis da, că eram acolo, că mă întorsesem. Și înainte ca eu să mai pot spune ceva, se închise în odaia ei, ca să verse lacrimi de bucurie.

Birtașul avea un zîmbet în colțul gurii. Îmi întinse încă un pahar de gin și mă privi cu luare aminte. Nu știu dacă pentru a-mi ascunde fața (fiindcă acum nu voiam să dau nici o explicație) sau pentru că ginul, deși mă amețește, mi-a plăcut întotdeauna, am ridicat paharul și l-am dat pe gît. Atunci nu m-a mai surprins propriul meu glas:

— Cînd se întorc?

El răspunse că aveau de lucru cel puțin pentru două luni. Apoi spuse:

— Ce-o să se mai bucure — și tonul cu care vorbea insinua o amenințare — ce-o să se mai bucure metisul cînd te-o vedea.

Și dacă aceste cuvinte mi s-au părut stranii, de fapt ele nu erau mai stranie decît cuvintele mele. Am vorbit apăsător:

— Da, am spus, ce-o să se mai bucure. Mă gîndeam că Aldazábal, văzîndu-mă, o să-și dea seama că nu eram eu Evaristo Garay; dar nu știu de ce îmi trecu deodată prin cap că el s-ar fi putut bucura de acest lucru.

În schimb, dacă tu, Evaristo Garay, ai fi știut asta... Barbieri spuse:

— Rosario pare și ea bucuroasă.

Apoi, uitîndu-se lung la mine, mă întrebă dacă nu urcam s-o văd. Am ridicat ochii spre ușa de la odaia de sus. Rămăsese întredeschisă. Barbieri spuse:

— Ei, nu urci s-o vezi?

Atunci, uitîndu-mă tot timpul spre odaia de sus, mi-am strîns cureaua la pantaloni și am rămas cu mîinile în șolduri. M-am auzit spunînd:

— Păi de ce crezi că m-am întors?

Acel „păi” îmi ieșise singur din gură. Și tonul, gesturile, nu-mi venea să cred că sînt ale mele. Pe urmă am rămas sus și, cu toate că nu sînt omul care să profite de nimeni și cu atît mai puțin de o femeie ca ea, ca Rosario, am trînit-o pe pat și m-am convins că acela era locul meu dintotdeauna, că totul venea de departe, de mult, din vremurile cînd Aldazábal și eu, lupîndu-ne alături, ca prieteni, pentru fetișcana asta oacheșă în taverna „La Colorado”, am smuls-o din virtețul dansului, și el, pentru că i se cuvenea, a rămas cu ea. Fetișcana asta care acum îmi spunea printre lacrimi: „Niciodată n-am crezut că te-au omorît acolo, la graniță. Știam că pe tine nimeni...” Și glasul i se înecă în lacrimi. Adormi pe nesimțite în brațele mele, și frumosul ei păr negru strălucea pe perina albă.

Memoria îmi joacă feste. De obicei rețin — sau inventez — detalii fără importanță, imagini disparate, uneori un gest sau un cuvânt, dar îmi scapă întotdeauna faptele istorice. Poate de aceea prima săptămână pe care am petrecut-o acolo (fiindcă am rămas, Evaristo Garay, și tu mă priveai din toate oglinzile aprofundă așteptarea mea), îmi amintesc numai de câteva pahare de rachiu, care poate mi-au alungat frica, și-mi mai amintesc că a început să mă doară cicatricea pe care o am în spate, cicatricea pe care mi-am făcut-o la Palermo într-o noapte, cu motocicleta, și m-am gândit că poate era din cauza umezelii sau a oboselii. Fiindcă am umblat mult săptămîna aceea, am văzut, am întrebat și am învățat multe. Îmi mai amintesc și de un mic cuptor de bucătărie, de un mers unduitor care mi-a plăcut mult și de senzația neplăcută că mă purtam neloial.

Se părea că Aldazábal n-avea de ce să se bucure prea mult la întoarcerea din Gualleguayghú, și aceasta din două pricini, dar pe atunci eu cunoșteam numai una dintre ele: Rosario era iubovnica lui, și asta era de ajuns pentru mine. N-o să se bucure chiar dacă m-ar lua drept Evaristo Garay, pe care metisul l-a iubit întotdeauna ca pe un frate, mai mult ca pe un frate. De aceea spun că aveam senzația neplăcută că sînt neloial, mai ales cînd am aflat că fetișcana îi fusese pînă atunci credicioasă și mi-am dat seama că venirea mea la birt nu făcuse altceva decît să încheie o poveste care începuse demult, într-o noapte, la graniță. În noaptea aceea cînd poliștii au apărut pe neașteptate și au început împușcăturile, și Evaristo s-a întors fulgerător cu cuțitul în mînă, dar n-a mai apucat să-l folosească pentru că a căzut mort, ca un cîine.

Așa se face că am rămas acolo. La început am rămas pentru Rosario, pe urmă am început să am și altele motive, fiindcă atunci cînd, într-o noapte, ea mi-a spus:

— Hai să plecăm, Evaristo.

Eu i-am răspuns că nu. Încă nu, i-am spus. Și se prea poate că în sinea mea să mă fi gândit să plec singur, înainte de a se îngroșa gluma sau, cine știe, voiam să rămîn pentru că mă urmărea ideea de a scrie o navelă cu contrabandiști și poliști. Dar cine ar putea spune ce gîndeam. Fapt e că am rămas. Și mi-am dat seama că povestea cu metisul Aldazábal, cu fetișcana cea oacheșă și Evaristo nu era în nici un caz literară; era o poveste oarecare. Fusese scrisă de mînă. Nu era nici mai misterioasă nici mai ingenioasă decît altă poveste, o poveste venerabilă, complicată de un scrib al faraonului în urmă cu treizeci de secole; poveste pe care poate o citise

Moise și în care este vorba de o femeie rea și mincinoasă și de un bărbat care își așteaptă fratele în spatele ușii, cu o secură în mînă. Povestea pe care o știu eu se petrece în port, și totul e la fel de confuz. Numai că femeia nu e rea, și Evaristo nu e fratele lui Aldazábal. Dar, înainte de a se ajunge la triumful fatal, lucrurile s-au petrecut astfel:

După cite mi-au povestit cei din port (dar poate ar trebui să scriu: mi-am amintit, fiindcă toate relatările începeau cu „Îți amintești, Garay“), se pare că Evaristo și Aldazábal își săreau întotdeauna în ajutor, la bătaie, ba chiar se băteau de obicei împreună, umăr la umăr, de cînd erau copii. Sar peste amănunte fără importanță și ajung la balul acela de pomină din salonul „La Colorada“ care, după cite înțeleg, a fost botezat astfel de la încierarea de atunci, din pricina singelui care a colorat podeaua în noaptea aceea.

Evaristo stătea sprijinit de tejghea și se uita la perechile care dansau. Cel care-i era ca un frate, spilkuit și cu zîmbetul pe buze, dansa foarte strîns cu o fetișcană puțin speriată pe care (deși ei încă nu știau) o chema Rosario și care era sortită să stîrnească mereu vrajbă cu ochii ei albaștri, de un albastru neobișnuit, aproape cenușiu. Tu o priveai țintă, Evaristo Garay.

Atunci a apărut un hojmalău care l-a bătut pe umăr pe metis. Avea un glas răgușit, de bețiv.

— Nu te mai lipi așa de ea, că nu-i de tine.

Aldazábal, fără să se întoarcă, se opri din dans; pe urmă, făcînd pe prostul și potrivindu-și părul pe după urechi, întrebă:

— Sînteți maestru de ceremonii cumva?

Muzica se opri dintr-o dată, și acordeonist duse mîna la spate și-și ațînti ochii asupra metisului. Ochii lui Aldazábal și ai fratelui său se întîlniră. Eu, care scriu acestea fiindcă mi le-a povestit cineva, îmi amintesc schimbul lor de priviri. Vlăjganul zise:

— Nu sînt maestru de ceremonii: sînt din São Pedro.

Cei din jur (în afară de Evaristo, care stătea mai departe sprijinit de tejghea, deși se trăsesese puțin mai spre ușă) îl impresurară, și în miinile lor sclipiră șisurile. Căci a fi din São Pedro înseamnă că ești cuțitar, și Aldazábal ar fi putut spune că și el era din São Pedro, și atunci s-ar fi făcut pace. Dar Aldazábal n-a fost niciodată omul care să lămurească lucrurile cu vorba. Spuse: „Cu atît mai rău pentru tine“, și-i porunci fetei:

— Du-te și așteaptă-mă afară. Hai, du-te, nu mai sta între noi.

O lăsară să plece; vlăjganul n-a oprit-o nici el, fiindcă o femeie te încurcă în ase-

menea situații. Când trecu pe lângă Evaristo, fata avea o expresie înspăimântată, care-i plăcu bărbatului. Atunci, calm, o întrebă :

— Cum îl cheamă pe vlăjgan ?

Ea îi spuse.

Pe urmă, mai înainte ca cercul să se strângă în jurul lui Aldazábal, un glas autoritar strigă din ușă :

— Lisardo !

Neatenția vlăjganului, a lui Lisardo, a ținut doar o clipă. În clipa următoare zăcea la pământ, și singele înroșea ringul de dans.

Cele ce au urmat s-au petrecut în câteva clipe. Evaristo și-a croit drum cu șisul printre cei care dădeau să se întoarcă. Aldazábal le ținea piept celor de pe ring. S-au întâlnit în mijlocul salonului, spate în spate, și așa s-au îndreptat spre ușă. De atunci salonul s-a numit „La Colorada”.

Rosario îi aștepta afară, tremurând de spaimă lângă calul lui Evaristo ; acesta o luă în brațe și o sui pe crupa calului.

În clipa următoare se pierdeau toți trei într-un nor de praf.

În goana calului, Evaristo simțea unghiile fetișcanei înfipite în spatele lui. Îi plăcea. Dar mai mult decât atunci nu le-a simțit, fiindcă fata era a metisului, a celui care-i era ca un frate ; Evaristo Garay își

amintea de goana aceea ori de câte ori îl vedea pe metis intrând în odaia de sus. Și nu izbutea de loc să-și alunge amintirea acelor clipe.

Toate astea s-au întâmplat prin 56, când cei doi erau încă nedespărțiți și se băteau întotdeauna împreună. Fiindcă pe urmă lucrurile s-au schimbat. Într-o zi Evaristo și-a dat seama că fata nu-l iubea pe metis. Pe el îl iubea. Încă de când am simțit unghiile înfipite în spatele meu, am știut că pe mine mă iubea.

III

Nu știu dacă v-am spus că după prima săptămână petrecută acolo începusem să mă leculesc de frică. Aveam de gând să dispar, cu fata sau fără ea — la început cred că fără ea — cu câteva zile înainte de a se întoarce cei din Gualaguaychú. De altfel, mă simțeam acolo la fel de sigur ca la „Jockey” sau ca la „Biela” (acolo, în Palermo, în noaptea de 6 ianuarie 1957 era să mor, și de atunci am rămas cu cicatricea aceea din spate), și cum vă spun, mă simțeam foarte sigur de mine, fiindcă îmi dădeam seama că toți se temeau de Evaristo. Îl respectau. Nu mai puteam pune la

îndoială asemănarea mea cu el; și nu atît pentru că toți mă priveau cu teamă, ci din pricina dragostei fetișcanei. Rosario nu putea să se înșele, fiindcă era vorba de bărbatul pe care-l iubea, deși înainte nu avuseseră parte de iubire. Am aflat că Evaristo și fata nu avuseseră timp să se iubească așa cum poruncește Dumnezeu, la fel cum am aflat toată povestea, sau aproape toată: cu viclenie și răbdare, punînd din cînd în cînd întrebări, ca din întîmplare. Și prin alte mijloace, mai greu de explicat. La început am crezut că întrebările mele țineau de obiceiul de a face anchete literare; pe urmă n-am știut ce să cred. În orice caz, o parte a peripețiilor lui Evaristo Garay rămînea obscură: partea care cuprindea întîmplările de la graniță.

Se înțelege că eu nu puteam să întreb pe nimeni nimic despre asta; ar fi trebuit să întreb nici mai mult nici mai puțin decît:

— Cum s-a întîmplat de m-au împușcat polițiștii?

Din cîteva frînturi de frază spuse de Barbieri, am înțeles că Aldazábal n-a fost străin de cele întîmplate. Într-o noapte avusese loc următorul dialog:

— Te-ai încurcat cu ea — și glasul metisului n-avea inflexiuni de întrebare; atunci Evaristo spuse că da, și aceea a fost singura dată cînd Aldazábal s-a uitat crunt la el. — Eu am luat-o pentru mine, a spus.

Barbieri n-a mai ascultat ce a urmat, fiindcă tocmai atunci a apărut „șacalul” González și a anunțat că a doua zi trebuiau să-și ia tălpășița, și restul l-am aflat de la Rosario, care la rîndul ei auzise totul de la metis. Versiunea ei se contrazice puțin cu aceea a lui Barbieri. Se pare că în noaptea de 6 ianuarie nu Aldazábal, ci Evaristo avea o privire cruntă.

Parcă-i aud glasul:

— Să aleagă ea.

Aldazábal a zis „Bine”. Ea spune că el ar fi zis: „Bine, frate”. Și asta a impresionat-o profund pe Rosario. Poate de aceea, cînd am aflat, am fost gata-gata să-mi pierd respectul pentru tine, Evaristo Garay. Fiindcă tu ai profitat de slăbiciunea pe care-o avea fata pentru tine și l-ai jignit pe metis.

— Acum lasă-ne singuri, i-ai zis.

Totul s-a întîmplat în noaptea de 6 ianuarie 1957, lîngă graniță. Deodată González a strigat: poliția! Și au început împușcăturile. Cînd au ajuns la bărci, Evaristo Garay nu mai era printre ei. Rămăsese acolo, împușcat de polițiști. Cu fața în noroi, ca un ciine.

IV

Cred că o să închei curînd; Rosario e neliniștită, și în asemenea cazuri cel mai bun lucru e s-o ștergi înainte de a se deschi- de ancheta. La început v-am spus care

a fost sfîrșitul metisului Aldazábal; acum vreau să vă povestesc din ce i s-a tras. Asta s-a întîmplat ieri seara.

Cît timp am stat în birtul lui Barbieri — cum v-am spus — am învățat multe lucruri; între altele, cît de subiectiv e curajul. Privindu-i pe oamenii aceia care se aflau în afara legii, mi-am reeducat reflexele și am început să-l uit pe Vergiliu. Mi-au dat hainele lui Evaristo Garay, și Rosario mi-a prins la gît medalia cu Sfînta Fecioară din Pompeya. După aceea nu-și mai putu desprinde ochii de la mine:

— Ia-mă cu tine, zise.

Eu n-am avut niciodată dorința de a muri ucis de un contrabandist, și totuși i-am spus că trebuia că-l aștept. Poate cînd Rosario mi-a cerut pentru prima dată să plecăm, aș fi avut încă timpul s-o fac. Acum însă nu mai puteam.

— O să te iau, i-am zis, dar mai întîi trebuie să-l aștept.

Am coborît în birt.

— Dă-mi un cuțit, Barbieri.

Urișul se uită tîntă la mine; atunci mi-am schimbat gîndul:

— Nu. Mai bine dă-mi un revolver.

Am urcat apoi iarăși și m-am privit cîtva timp în oglindă; lucru ciudat, imaginea pe care o vedeam nu mi se părea deloc absurdă. Tu mă priveai, Evaristo Garay.

— Hai să plecăm, a insistat Rosario.

Eu i-am zis să stea liniștită. Pe urmă am adăugat:

— Ce cald e.

Și mi-am scos cămașa. Atunci Rosario mi-a văzut cicatricea din spate și m-a întrebat: „Unde ți-ai făcut asta, Evaristo?” și eu i-am spus, și atunci, dintr-odată, mi-am amintit totul. Mi-am amintit noaptea de la graniță cînd Evaristo a spus: „Să aleagă ea”; și Aldazábal i-a răspuns: „Asta nu se poate limpezi cu vorbe, frate”. Și atunci „șacalul” a strigat: poliția! și a început învălmășeala; și Evaristo era gata să lupte alături de metis cum făcuse întotdeauna și atunci a simțit arsura unui plumb în spate, și cînd s-a întors cu cuțitul sclipind în mînă, al doilea plumb i se infipsea între coaste, și apoi încă unul, cînd căzuse cu fața în noroi, ca un ciine.

Rosario întrebă:

— Cine ți-a făcut asta, Evaristo?

I-am zis:

— O să înțelegi îndată.

De aceea am rămas. Și de aceea, aseară, cînd s-au întors oamenii de la Gualaguaychú, eu eram în capul de sus al scării, cu pistolul în mînă. Cînd șacalul mă recunoscuse și veni drept spre mine să mă îmbrățișeze, i-am strigat:

— La o parte.

El se dădu la o parte, și Aldazábal rămase încremenit ca o stană, privindu-mă pe mine, Evaristo Garay. Atunci i-am găurit scăfrilia cu cele trei gloanțe.

În românește de ANDREI IONESCU

VOCALIZE

Lacrimile se preling
Pe obraji
Intr-un fel de evazionism
Subțire.

Realitatea asta
Din ochi !

Ochii fac vocalize.

SCARA

Orizontul
Îmi ridică pe nesimțite
Scara
Pe care m-am urcat
La ceruri mai întâi
La urmă la pătrat.

BULETIN MEDICAL

Mă dor genunchii, piept, rărunchi.
Viața, privind din acest unghi,
Nu este viața, e triumghi
În loc de zile ai rărunchi
Și-n loc de casă stai genunchi

SOCRATE

Ce frumoasă ești azi,
Soră cucută,
Ce-mi crești atât de firese
Sub fereastră.

În mlădierea taliei tale,
Toate vechile buruieni de leac
Triumfă sălbatec.

Și pe deasupra ești din ce în ce
Mai cultivată.

ASALTUL CARTOFULUI

Eucalipt cu umbra păduchioasă.
O vorbă din bătrâni spune : acasă !

Că-n locul pomului adus de vînt
Noi împlintăm, dîrz, pomul de pămînt.

LACRIMA

Tot plîng o lacrimă,
Care nu vrea să pice,
Oricîtă opintire.

Mă doare
Ca o naștere de țurțur.

Pămîntul se răcește
Pe pleoapa mea,
Crește calota nordică.

Ah, pleoapa mea nordică.

E BINE

Soarele răsare și apune
În dreptul stomacului.

E bine, e minunat
Să ai mereu
Ceva cald în burtă.

POMELNIC

Cînd nu mai știu cum mă cheamă
Iau un nume la nimereală.
Ion ?

S-ar putea. Ion sună frumos.
Sînt un Ion de treabă.

Sau Gavrilă ?
Nu cred să am eu
Numele acesta imposibil.

Gheorghe,
Mihai,
Vasile

(Unii dintre ei cred c-au fost sfinți)
Grigore, Alexandru, Petre ?...
Iată cite nume frumoase,
Săracele...

UNGHI

Trec pe cer, în formă fixă,
Cocorii,
Sonetele țărănilor.

MARIN SORESCU

DASHIELL HAMMETT

Secerișul roșu

Se făcea că stăteam pe o bancă în Baltimore, în fața fântinilor cu cascade din Harlem Park, lângă o femeie în doliu. Venisem cu ea. Era o persoană pe care o cunoșteam bine. Dar deodată uitasem cine e și nu-i puteam distinge chipul acoperit de voalul negru.

M-am gândit că dacă-i vorbesc va fi nevoită să-mi răspundă și atunci o să-i recunosc glasul. Dar eram prea încurcat și nu găseam nimic de spus. În cele din urmă am întrebat-o dacă-l cunoaște pe un om numit Carroll T. Harris. Mi-a răspuns, dar zgomotul fîntinilor țîșnitoare m-a împiedecă să-i disting vorbele.

Pe Edmonton Avenue apărură niște mașini de pompieri. Femeia mă părăsi ca să alerge după ele. Alergînd, striga: foc! foc!... I-am recunoscut vocea și am știut cine era. Era cineva care juca un rol foarte important în viața mea. M-am dus după ea, dar prea tîrziu: dispăruse ca și mașinile pompierilor.

Am început să colind străzile în căutarea ei, jumătate din străzile Statelor-Unite. Gay Street și Mount Royal Avenue, din Baltimore; Calfax Avenue, din Denver; Aetna Road și Saint-Clair Avenue, din Cleveland; Mackinney Avenue, din Dallas; Lamartine Street, Cornell și Amory Street, din Boston; Berry Boulevard, din Louisville; Lexington Avenue din New York, ca să sfîrșesc în Victoria Street din Jacksonville, unde am auzit-o din nou fără s-o pot vedea.

Mi-am continuat goana de-a lungul străzilor ascultîndu-i glasul. Striga un nume. Nu era al meu, era un nume necunoscut. Dar zadarnic alergam cît puteam de repede, era imposibil să mă apropiu de glas. Eram tot atît de departe în timp ce o ur-

măream prin fața lui Federal Building din El Paso și în Grand Circus Park din Detroit. Apoi vocea tăcu.

Obosit și descurajat, am intrat în holul hotelului situat în fața gării din Rocky Mount ca să mă odihnesc. Stăteam acolo cînd un tren sosi în gară. Ea coborî din tren și intră la rîndu-i în hotel. Se apropiu de mine, se aplecă și mă îmbrățișă. Mă simțeam foarte stînjinit, căci toată lumea se strînsese în jurul nostru și ne privea rîzînd.

Visul acesta se sfîrșea aici.

Am visat apoi că mă găseam într-un oraș străin, în urmărirea unui om pe care-l uram. Țineam în buzunar un cuțit deschis ca să-l ucid de îndată ce l-aș fi întîlnit. Era o duminică dimineata, clopotele sunau, mulțimea umplea străzile ducîndu-se spre biserică sau revenind. Mergeam aproape ca și în primul vis, numai că de data aceasta fără să părăsesc orașul necunoscut. Atunci, omul pe care-l căutam mă strigă și l-am văzut. Era scund și negricios, pe cap purta un sombrero imens. În picioare, pe treptele unei clădiri înalte aflată la extremitatea unei piețe vaste, își bătea joc de mine. Între noi, piața era neagră de oameni strînși unul lângă altul.

Cu mîna pe cuțitul deschis din buzunar, m-am năpustit spre el, alergînd peste capetele și umerii oamenilor care ne separau. Dar capetele și umerii formau o suprafață inegală pe care alunecam și mă împiedecam mereu. În picioare, pe trepte, omulețul continua să ridă. Eram gata să pun mîna pe el, cînd dispăru alergînd în clădire. Îl urmăream pe spiralele unei scări interminabile, dar nu reușeam să mă apropiu de el nici cu un centimetru.

Ajunserăm pe acoperiș. Alergă drept spre parapet și sări chiar în momentul cînd mîna mea îl atinse. Umărul lui îmi lunecă sub degete. I-am răsturnat pălăria cu mîna și l-am apucat de cap. Avea un craniu rotund, de dimensiunile unui ou mare. Degetele strînse îl cuprindeau pe de-a-ntregul. Stringîndu-i capul cu o mîna, cu cealaltă încercam să scot cuțitul din buzunar, cînd mi-am dat seama că părăsisem acoperișul odată cu el...

Și începurăm să cădem vertiginos, spre milioanele de fețe care se ridicau spre noi, în piață, la kilometri mai jos...

Am deschis ochii în lumina ștearsă a unui soare matinal care se filtra de-a lungul storurilor trase. Zăceam cu fața în jos, pe parchetul din sufragerie, cu fruntea sprijinită pe brațul stîng. Brațul drept mi-era întins și mîna strîngea mînerul alb-albăstriu al pioletului de spart gheață, a cărui lamă lungă și ascuțită era înfiptă sub sinul stîng al Dinah-ei Brand.

Stătea întinsă pe spate, moartă. Picioarele ei mari, muschiuloase, se întindeau spre ușa bucătăriei. Un fir îi fugise de la ciorapul drept.

Încet, ușor, ca și cum m-aș fi temut să n-o trezesc, am tras mîna de pe piolet și m-am ridicat. Mă usturau pleoapele. Îmi simțeam gîtlejul și gura arse, uscate. Am trecut în bucătărie, am găsit acolo o sticlă de gin și am început să beau lacom, gata să-mi pierd răsufierea. Pendula de pe perete arăta ora șapte. Reconfortat, m-am reîntors în sufragerie și am aprins lumina ca să examinez cadavrul.

Nu se vedea nici un pic de sînge. O pată cu diametrul unei monede de 50 cenți se formase în jurul rupturii făcută de piolet în mătasea albastră a rochiei. Pe obrazul drept, chiar sub pomel, se vedea o vînație. Mai era una, probabil cauzată de presiunea unor degete, la încheietura mîinii drepte. Mîinile erau goale. Am mișcat puțin corpul, atît cît să mă asigur că nu acoperea nimic. Apoi am examinat locul. La prima vedere nimic nu fusese deranjat. M-am întors în bucătărie unde totul părea de asemenea în ordine.

Zăvorul ușii de servici era tras și nimic nu arăta că fusese forțat. Am examinat atent și ușa din față fără să descopăr nici o urmă. Cu excepția a două diamante pe care le purta în deget, bijuteriile fetei rămăseseră pe masa de toaletă, iar poșeta, aflată pe un scaun din dormitor, conținea 4 000 dolari.

Am trecut din nou în sufragerie și am ingenunchiat lingă cadavru, ca să șterg cu batista amprenteale lăsate pe mînerul pioletului de spart gheață. Am făcut la fel cu paharele, sticlele, ușile, comutatoarele și mobilele pe care le atinsesem sau nu le atinsesem. Apoi m-am spălat pe mîini, m-am uitat să văd dacă nu eram mînjit de

sînge pe haine și, asigurat că nu lăsasem nici o urmă a trecerii mele pe-acolo, am pornit spre ieșire. Am deschis ușa, am șters mînerul interior al clanței, am închis-o, am șters mînerul exterior și am plecat.

Din cabina unui drugstore situat pe Broadway i-am telefonat lui Dick Foley rugîndu-l să treacă pe la hotelul meu. Sosi cinci minute după mine.

— Dinah Brand a fost ucisă, la ea acasă, azi noapte sau foarte devreme dimineața aceasta, i-am zis. A fost înjunghiată cu pioletul de spart gheață. Poliția nu știe încă nimic. Ți-am povestit destule despre ea ca să-ți dai seama că nu lipsesc candidații asasinii. Sint trei de care aș vrea să te ocupi mai întîi: Whisper, Dan Rolff și Bill Quint, extremistul. Ai semnalmente lor. Rolff e la spital, cu capul făcut marmeladă. Nu știu la care spital. Încearcă mai întîi la cel al orașului. Spune-i lui Mickey Linehan — e mereu pe urmele lui Pete Finlandezul — să-l lase în pace pe Pete și să-ți dea o mîna de ajutor. Află unde și-au petrecut noaptea ăștia trei. Și mișcă-te.

Tot timpul cît vorbisem, micul canadian nu încetase să se uite la mine curios. Cînd am terminat, vru să deschidă gura, se răzgîndi, mormăi: bine! și-mi întoarse călcîiele.

Am pornit în căutarea lui Reno Starkey. După o oră am dat de el la telefon, într-o casă mobilată din Ronney Street.

— Singur? întrebă el cînd l-am încunosețitîntat că vreau să-l văd.

— Da.

Mi-a răspuns să vin și mi-a explicat drumul. Am luat un taxi. Era o casă dărăpănată, cu două etaje, situată într-o mahala. La colțul străzii alăturate doi tipi căscau gura în fața unei băcănii. Alți doi stăteau pe treptele de lemn ale unei case din colțul străzii următoare. Toți patru aveau niște mutre dubioase.

Cînd am sunat, doi inși au venit să-mi deschidă. N-aveau deloc un aer de îngerași. M-au condus într-o cameră unde Reno — cu mînele suflecate, fără guler și descheiat la vestă — stătea tolănit pe un scaun, cu picioarele sprijinite de fereastră.

Își înclină capul de cal și spuse:

— Șezi.

Escorta mea ieși închizînd ușa.

— Îmi trebuie un alibi, spusei în timp ce luam loc. Dinah Brand a fost ucisă azi-noapte, după plecarea mea. Nu mă pîn-dește nici un risc să fiu priponit pentru asta, dar totuși, acum că Noonam e mort, nu știu cum mai stau cu sticleții. Nici n-aș vrea să le dau ocazia să mă smolească. Dacă e necesar, pot dovedi unde eram noaptea trecută, dar dacă tu marșezi pot să evit destule neplăceri.

— De ce mă cauți pe mine?

— Tu m-ai chemat noaptea trecută. Ești singurul care știi... unde eram aseară. Chiar dacă aș fi găsit o acoperitoare în altă parte, tot ar fi trebuit să mă înțeleg cu tine, nu ?

— Nu tu ai răcit-o pe Dinah ?

Am răspuns nu, cu un aer detașat. Privi din nou pe fereastră.

— Ce te face să crezi c-o să te ajut să ieși din încurcătură ? întrebă el. Crezi că-ți datorez ceva, mai ales după ce-ai făcut ieri la Willsson ?

— Asta nu ți-a adus nici un neajuns, am replicat eu. Povestea începea să se răspîndească și Thaler știa destule ca să ghicească restul. Ție nu-ți pasă. Ești destul de mare ca să te aperi, nu ?

— Mă descurc, admise el. Bine. Erai la Tanner House, la Tanner. E o căsuță la 35 kilometri de aici. Te-ai dus acolo după ce ai ieșit de la Willsson și ai rămas pînă dimineața. Un anume Ricker, care-și închiriază mașina de lingă Murry, te-a dus și adus. Te privește ce-ai căutat acolo. Dă-mi datele tale și o să înscriu asta în registrul poliției.

— Mulțumesc, am zis, deșurubîndu-mi stiloul.

— N-ai pentru ce, replică el. Fac asta pentru că o să am nevoie de toți prietenii. Cînd o să fim în pană, tu, Whisper, Pete și eu, toți patru, sper că n-o să faci pe ne-bunul.

— Nu-ți face griji, l-am asigurat. Cine va fi șeful poliției ?

— Deocamdată e Mac Graw. Probabil că va fi titularizat.

— De partea cui e ?

— A Finlandezului. Tărbăoiul asta nu-i bun nici pentru afacerile lui, nici pentru cele ale lui Pete. Numai că nu asta o să lipsească. Aș fi un mare neghiob dacă nu i-aș sări în spinare lui Whisper. Ori el, ori eu. Crezi că el a răcit-o pe fată ?

— Avea destule motive s-o facă, am spus, întinzîndu-i capătul de hirtie pe care îmi scrisesem numele. L-a tras urît pe sfoară, l-a trădat și l-a vîndut.

— Dar tu te aveai bine cu ea, nu ?

Nu i-am răspuns și mi-am aprins o țigară.

Reno așteptă o clipă apoi reluă :

— Ai face bine să-l cauți pe Ricker, să te vadă ca să te poată descrie dacă-l ia cineva la întrebări.

Un tinerel de vreo 22 de ani, cu ochii adormiți, deschise ușa și intră în cameră. Reno mi-l prezentă ca fiind Hank O'Hara. M-am ridicat să-i string mîna și l-am întrebat pe Reno :

— Pot să te întîlnesc aici în caz de nevoie ?

— Îl cunoști pe Peak Murry ?

— L-am întîlnit și-i știu dugheana.

— Tot ce-i vei spune îmi va fi transmis, zise el. O ștergem de-aici. Începe să miroasă rău în colțul ăsta. Cît despre Tan-

ner, nu-ți face griji, e în regulă.

— Mulțumesc, am zis. Și am părăsit baraca.

*
* *
*

Reîntors în oraș, m-am dus mai întîi la poliție. Mac Graw ocupa biroul șefului. Ochii lui străjuți de gene de vițel se fixară pe mine bănuitori, în timp ce trăsăturile chipului său tăbăcit se făceau mai adînci și mai amarnice.

— Cînd ai văzut-o pe Dinah Brand ultima oară ? furnă el fără nici un alt preambul și fără să-mi facă vreun semn din cap.

— Cam pe la zece și patruzeci, noaptea trecută, am zis. De ce ?

— Unde ?

— La ea acasă.

— Cît timp ai stat ?

— Zece sau cincisprezece minute.

— De ce ?

— De ce, ce ?

— De ce n-ai rămas mai mult ?

— Nu pricep ce te privește, am zis, luînd loc pe scaunul pe care nu mi-l oferise. Îmi aruncă o privire scinteietoare și expiră profund :

— Din cauza unei crime, mugi el.

Am început să rid.

— N-o să-mi spui acum că e amestecată în asasinarea lui Noonan ?

Aveam al naibii de tare poftă de-o țigară, dar nu era momentul să dau impresia de nervozitate.

Mc. Graw încercă să-mi citească în ochi. Știînd că niciodată n-am un aer mai nevinovat ca atunci cînd mint, am stat să mă privească. Pînă la urmă s-a lăsat păgubaș și a reluat interogatoriul.

— De ce nu ?

Era mai degrabă neputincios. Am răspuns cu un ton neglijent.

— La urma urmei, de ce nu ?

Și, după ce i-am oferit o țigară luînd și eu una, am adăugat :

— După părerea mea, Whisper a dat lovitura.

— Era acolo ?

Pentru prima dată Mc. Graw nu vorbise pe nas. Lansase întrebarea clănțănindu-și dinții, ca un ciine gata să muște.

— Unde, acolo ?

— La Dinah Brand.

— Nu, am zis, ridicînd din sprîncene. Cum putea fi acolo cînd era pe cale să-l doboare pe Noonan ?

— La dracu, Noonan ! strigă șeful înterrimar al poliției. Ce tot îl amesteci mereu în discuție ?

Mă străduii să-l privesc ca și cum devenea brusc nebun.

Reluă :

— Dinah Brand a fost ucisă azi noapte.

— Nu se poate, am zis eu.

— Și acum, ai de gînd să-mi răspunzi ?

— Bineînțeles. Eram la Willsson, cu Noonan și ceilalți. Cînd am plecat, pe la zece și jumătate, am trecut pe la ea s-o previn că trebuia să merg la Tanner. Aveam într-un fel înfîlnire. Am rămas acolo vreo zece minute, timp cît am băut un pahar. Afară doar dacă nu stăteau ascunși, nu era nimeni înăuntru. Cînd a fost ucisă și cum ?

Mc. Graw îmi relatează că trimisese doi dintre gealații săi, pe Shepp și Vanaman, chiar în dimineața aceea să vadă pînă la ce punct Dinah vroia și putea să-l ajute la inculparea lui Whisper pentru asasinarea lui Noonan. Cei doi sticleți s-au dus la ea pe la nouă și jumătate. Ușa de la intrare era întredeschisă. Nimeni nu le-a răspuns cînd au sunat. Au intrat și au găsit femeia întinsă pe spate în sufragerie, cu o rană căscată sub sinul stîng. Doctorul care examinase corpul era de părere că fusese ucisă cu o lamă subțire, rotundă și ascuțită, lungă de vreo cincisprezece centimetri. Moartea survenise cam pe la trei dimineața. Biroul, dulapurile, cuferele, totul fusese expert răscolit de sus pînă jos. Nu exista nici un ban în casă, iar poșeta femeii era goală. Mai purta încă în deget două inele.

Poliția nu reușise să găsească arma cu care fusese lovită. Experții n-au găsit nici o amprentă utilizabilă. Nici ușă, nici fereastră nu păreau să fi fost forțate. Starea bucătăriei dovedea că fata băuse cu unul sau mai mulți vizitatori.

Repetai tare descriția prezumată a armei :

— Cincisprezece centimetri, subțire, rotundă și ascuțită ? Asta seamănă cu pioletul ei de spart gheață.

Mc.Graw ridică receptorul și ordonă cuiva să-i trimită pe Shepp și Vanaman.

Shepp era un tip cu umerii aduși, a cărui gură mare avea o cută adîncă și austeră, fapt care se datora fără îndoială proastei stări a danturii. Celălalt sticlete era îndesat, scurt de picioare, fără gît și cu un nas bubos.

Mc.Graw făcu prezentările și fi chestionă în legătură cu pioletul de spart gheață.

Nu-l văzuseră și afirmău că nu se găsea în casă. N-ar fi fost posibil să fi trecut pe lângă o astfel de sculă fără s-o observe.

— Se găsea acolo azi noapte ? mă întrebă Mc.Graw.

Am descris obiectul. Mc.Graw dădu ordin sticleților să mai facă o descindere și să scormonească apoi prin jurul casei.

— O cunoșteai, zise, după plecarea lui Shepp și Vanaman. Care e părerea dumitale ?

— N-o lua mai repede ca viorile, ocolii eu. Dă-mi o oră sau două. Dar dumneata ce părere ai ?

Se posomorî din nou.

— Nici eu nu mai știu, mormăi el.

Dar faptul că mă lăsa să plec fără să-mi pună alte întrebări mă făcea să cred că era deja convins de vinovăția lui Whisper. Mă întrebam dacă într-adevăr el e făptașul sau nu era vorba decît de una din acele povești pe care șefii poliției din Poisonville țineau să i-o pună în circă. Asta n-avea de altfel prea multă importanță. Era sigur că-l doborîse pe Noonan, direct sau prin unul din ucigașii săi, s-a mai văzut asta, și la urma urmei nu-l poți spînzura pe un om decît o dată.

Părăsindu-l pe Mc.Graw am găsit coridorul plin de lume. Unii erau foarte tineri, adevărați băiețandri, iar un mare număr păreau străini. Cei mai mulți arborau mutre de duri.

Lîngă intrare dădui de Donner, unul din sticleții care făcuse parte din expediția de la Cedar Hill.

— Hello, l-am salutat. Ce e cu haita asta ? Părășiți vizuina ca să faceți loc altora ?

— Sînt noii recruți, zise el desgustat. Se pare că avem nevoie de întăriri.

— Felicitări, i-am spus și am ieșit.

L-am găsit pe Peak Murry în sala de biliard, în spatele biroului amplotatului, stînd de vorbă cu trei oameni. M-am așezat în celălalt capăt al sălii, privind doi băieți care se antrenau la ping-pong. După cîteva minute Peak veni lîngă mine.

— Dacă-l vezi din întîmplare pe Reno, am zis, poți să-i spui că Pete Finlandezul și-a înrolat gorilele ca polițai auxiliari.

— Am înțeles, zise Murry.

Cînd am ajuns la hotel l-am găsit pe Mickey Linehan în hol. A venit după mine în cameră și mi-a dat raportul.

— Dan Rolff ăsta al tău a sărit gardul spitalului puțin înainte de miezul nopții. Poliștii sînt claie peste grămadă. Se pare că în dimineața asta aveau de gînd să-i scoată o mulțime de bucățele de oase din creier. Dar a șters-o. N-am dat încă de urma lui Whisper. Dick e în oraș și încearcă să pună laba pe Bill Quint. Cum a murit fata? Mi-a spus Dick că sticleții se uită chiondoriș la tine.

Telefonul începu să sune. O voce bărbătească, pompoasă și manierată, îmi pronunță numele la modul interogativ.

— Da, am răspuns eu.

— Aici Charles Proctor Dawn, zise vocea. Cred că e în interesul dvs. să vă prezentați la biroul meu cît mai curînd posibil.

— Adevărat? Cu cine am onoarea?

— Sînt avocatul Charles Proctor Dawn. Biroul meu se află în Rutledge Block, 310 Green Street. Cred că e în interesul dvs. să...

— Nu puteți să-mi spuneți despre ce e vorba? l-am întrerupt eu.

— Sînt lucruri despre care e mai bine să nu discutăm prin telefon. Cred că...

— Bine, îl întrerupsei din nou. Voi trece să vă văd după amiază, dacă am o clipă de răgaz.

— O să vă felicități, insistă el.

Am pus telefonul în furcă.

Mickey reluă:

— Parcă vroiai să-mi dai niște ponturi despre asasinarea fetei Brand.

— Eroare, am răspuns eu. Vroiam să-ți spun că nu-ți va fi greu să-l reperezi pe Rolff, cît timp se plimbă cu țeasta făcută marmeladă și, probabil, cu o droaie de bandaje în jur. Dacă ai face o încercare? Începe mai întîi cu Hurricane Street.

Un rictus hilar îi tăie în două obrazul roșu de clovn.

— Bine. Păstrează-ți sporovăiala. În definitiv, mă mulțumesc să lucrez pentru tine, zise el luîndu-și pălăria; și ieși.

M-am întins pe pat și aprinzînd țigară de la țigară reflectam la evenimentele din noaptea trecută: cum m-am prăbușit amețit, visele avute și poziția în care mă trezisem. Reflecțiile mele erau destul de dezagreabile, așa că orice întrerupere îmi părea binevenită.

Cineva ciocănea în ușă. M-am dus să deschid. Tipul care se afla acolo mi-era necunoscut. Era tînăr, slab și fercheș ca un pește. Niște sprîncene groase și o mică mustață neagră ca cerneala împodobeau un chip palid și nervos, dar total lipsit de timiditate.

— Sînt Ted Wright, zise el întinzîndu-mi mîna, ca și cum îmi făcea plăcere să-l văd. Whisper ți-a vorbit desigur de mine.

I-am dat mîna, l-am pofțit să intre, am închis ușa și l-am întrebat:

— Ești prieten cu Whisper?

— Și încă ce prieten!

Ridică două degete strînse unul de altul.

— Sîntem așa, el și cu mine.

N-am răspuns nimic. Se uită în jur, surîse nervos, merse pînă la ușa întredeschisă a băii, aruncă o privire în interior, reveni spre mine, își trecu limba peste buze și formulă propunerea:

— Ți-l dobor pentru o juma' de mie.

— Pe Whisper?

— Da, e destul de ieftin.

— De ce aș vrea să-l omor?

— Ți-a lichidat puicuța, nu?

— Serios?

— N-o face pe fudulul.

O idee îmi traversă țeasta:

— Stai jos, i-am zis, ca să cîștig timp de a reflecta. Trebuie să mă gîndesc bine.

— Nu e nevoie să te gîndești atît, mi-o întoarse el, aruncîndu-mi o privire ascuțită, fără să se apropie de nici un scaun. Sau vrei să-l dobor, sau nu vrei.

— Atunci, nu vreau.

Bolborosi ceva de neînțeles și porni spre ușă.

I-am tăiat calea. Se opri, cu privirile neliniștite.

— Așadar, Whisper e mort? am zis eu.

Făcu un pas înapoi lunecîndu-și mîna la spate.

L-am pocnit cu pumnul în falcă, punînd toată greutatea celor 85 kile ale mele în lovitură. S-a împleticit și a căzut. L-am prins de încheieturi, trăgîndu-l spre mine. I-am șuierat sub nas:

— Varsă tot ce știi!

— Nu ți-am făcut nimic!

— O să vedem asta... Cine l-a lichidat pe Whisper?

— Nu știu nimic despre...

I-am lăsat o mînă și l-am pocnit iar; i-am apucat încheietura și i-am îndoit brațele la spate; l-am întrebat din nou:

— Cine l-a ucis?

— Dan Rolff, gemu el. L-a sîngerat cu aceeași sculă de care s-a servit Whisper să ucidă fata. E așa cum spun!

— De unde știi că e vorba de aceeași sculă?

— Rolff a spus-o.

— Și Whisper ce a zis?

— Nimic. Era caraghios să-l vezi cu sula aia între coaste. Apoi a scos pistolul și i-a găurit pielea lui Rolff de două ori. S-au întins pe jos amîndoi, ciocnindu-și căpățînile. Dan era plin de sînge.

— Și pe urmă?

— Pe urmă, nimic. I-am întors. Erau amîndoi morți. Pot să jur.

— Cine mai era de față?

— Nimeni. Whisper stătea ascuns. Nu-mai eu făceam naveta între el și bandă. Îl lichidase pe Noonan și nu vroia să riște nimic timp de o zi sau două, pînă ce s-ar fi potolit lucrurile. N-avea încredere în nimeni decît în mine.

— Și atunci tu, ca un grozav ce ești, ți-ai băgat în cap să-ți faci rost de niscăi gologani propunând dușmanilor lui să-l înlătură, că tot era el mort.

— Eram înghesuit, și locul se făcea tot mai nesănătos pentru prietenii lui Whisper, mai ales când s-ar fi aflat că e mort, se smiorcăi el. Aveam nevoie de bani.

— Cum te-ai descurcat până acum?

— L-am păcălit pe Pete de o sută de dolari și pe Peak Murry de o sută cincizeci — în contul lui Reno — cu promisiunea unei prime dacă reușeam lovitura (Începușe s-o întoarce, puțin câte puțin). Pariez că aș fi putut scoate ceva și de la McGraw, și credeam că ai să te prinzi și dumneata.

— Sint căzuți în cap dacă intră într-o combinație tulbură ca asta!

— Nu e sigur! făcu el semeț, poate fi și mai nasol (Apoi, făcându-se mic de tot). Lasă-mi o șansă, patroane! Nu strica afacerea. Ți dau cincizeci de dolari imediat și jumătate din ce voi scoate de la McGraw, dacă stai liniștit până îi vorbesc și șterg putina.

— Ești singurul care știe unde stă Whisper?

— Singurul, cu Dan, care e tot atît de mort ca și el.

— Unde sînt?

— În vechiul antrepozit Redman, la capătul lui Porter Street. Whisper și-a instalat un cuib sus, la ultimul etaj, cu un pat, o sobiță și de-ale gurii. Zău dă-mi o șansă, cincizeci de dolari pe loc și partea dumată din rest.

I-am dat drumul la braț.

— Nu-mi trebuie banii tăi, dar poți să pleci. O să-mi țin gura închisă pînă la ora două. E de-ajuns.

Mi-am pus pălăria și mantaua și am pornit în căutarea blocului Rutledge, din Green Street. Era o clădire din lemn, care cunoscuse cîndva zile mai bune. Apartamentul domnului Charles Proctor Dawn se afla la etajul doi. Nu exista ascensor. Urcai niște trepte de lemn care scîrțiau sub pași.

Biroul omului legii consta din două camere imputite și prost luminate. Așteptai în prima, în timp ce un conțopist asortat cu localul trecu în cealaltă să mă anunțe. O jumătate de minut după aceea deschise ușa și mă pofti să intru.

Domnul Charles Proctor Dawn era un omuleț grăsului de vreo cincizeci de ani. Avea niște ochi mici, închizitori, aproape incolori, nas scurt și cărnos și o gură buzată a cărei aviditate era rău ascunsă de mustața și barba cărunte și mucedă. Fără a fi murdare, boarfele lui de culoare închisă păreau dezgustătoare.

Nu se ridică de la birou și tot timpul vizitei mele mîna lui dreaptă nu părăsi marginea unui sertar larg deschis.

— Ah, scumpe domn! zise el. Sint extrem de fericit să constat că sînteți atît de chibzuit, încît apreciați valoarea sfatului meu. Vocea îi era încă și mai pompoasă decît la telefon.

N-am răspuns nimic.

Mă gratifică cu un semn aprobator din barbison. Tăcerea mea îi păruse de sigur o dovadă suplimentară de bun simț.

— Și pot spune cu toată justețea, reluă el, că, dacă sînteți un om chibzuit, veți urma sfaturile mele în orice ocazie. Pot spune fără falsă modestie, scumpe domn, că apreciez, în același timp cu umilința convenabilă și cu clarviziunea necesară, responsabilitățile și prerogativele mele. Responsabilități, desigur, dar de asemenea prerogativele cuiva care se poate considera ca una din luminele baroului... ba chiar ca lumina baroului acestui oraș... ca să zic așa, fără falsă modestie.

Avea în rezervă o droaie de astfel de fraze pe care nu ezita să mi le servească. La sfîrșit îmi spuse următoarele:

— Astfel că, o conduită care la alți confrăți de-ai mei ar putea trece drept neregulată, devine, atunci cînd cel care o

adoptă ocupă locul pe care-l ocup eu în comunitate — și, aș putea adăuga, că trebuie să înțelegem comunitatea în sensul cel mai larg al cuvîntului — devine, zic, pur și simplu o manifestare a acelei moralități superioare, care sfidează convențiile obișnuite, cînd i se prezintă ocazia de a servi masa oamenilor prin intermediul unuia dintre reprezentanții ei cei mai marcați. De aceea, scumpe domn, n-am ezitat să las la o parte considerațiunile rutiniere ale obiceiurilor profesionale pentru a vă convoca și a vă informa, scumpe domn, că e în avantajul dumneavoastră să mă alegeți ca reprezentant legal.

— Și asta mă va costa cit? întrebai eu.

— Aceasta, zise el cu un aer superior, nu e decît o chestiune secundară. Totuși e un amănunt care-și are locul său în relațiile noastre și nu trebuie nici uitat, nici neglijat. Să zicem o mie de dolari pentru încheput. Mai tîrziu, fără îndoială...

Se întrerupse mîngîindu-și barbionul.

I-am destăinuit că, bineînțeles, nu aveam o asemenea sumă asupra mea.

— Bineînțeles, scumpe domn, bineînțeles. Dar aceasta n-are nici cea mai mică importanță. Nici o importanță, absolut nici una! Va fi suficient să-mi vărsați suma înainte de ora zece precis mîine dimineată.

— Ora zece precis mîine dimineată, mă învoi eu. Și acum, ce-ar fi să-mi spuneți pentru ce am atîta nevoie să-mi încredințez interesele unui reprezentant legal?

— Făcu o grimasă indignată.

— Scumpul meu domn, permiteți-mi să vă asigur că nu e deloc cazul să glumiți.

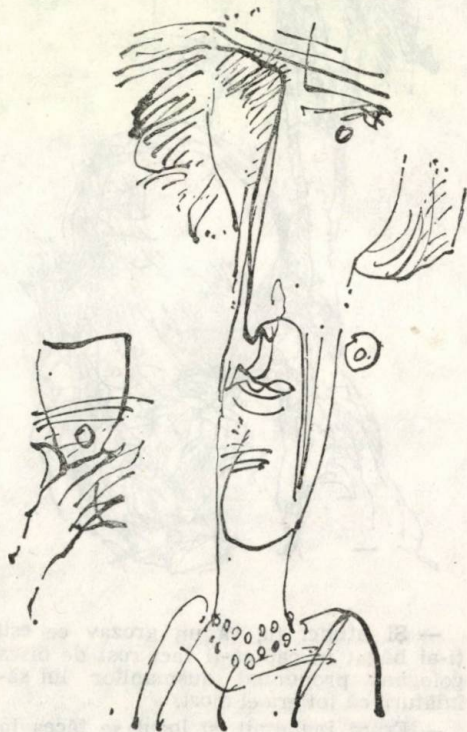
I-am explicat că nu glumeam în nici un chip, dar că eram realmente intrigat.

Își dres glasul, încrunță sprincenele cu un aer mai mult sau mai puțin impresionant și declară:

— Este posibil, scumpul meu domn, să nu sezișati în întregime pericolele care vă înconjoară, dar ar fi indubitabil exagerat de a vroi să-mi dați de înțeles că nu aveți nici cea mai mică idee despre dificultățile — dificultăți legale, scumpul meu domn, dificultăți legale! — pe care le veți înfrunta în curînd ca urmare a evenimentelor care s-au petrecut, de pildă, nu mai departe decît noaptea trecută, scumpe domn, noaptea trecută! Oricum ar fi, nu vom merge mai departe pentru moment. Am o întîlnire urgentă cu judecătorul Leffner. Mîine îmi va face plăcere să examinăm împreună cele mai mici ramificații ale afacerii — și ele sînt numeroase! Vă aștept mîine dimineată la ora zece.

Am promis că voi fi și am ieșit. Mi-am petrecut seara în cameră bînd un whisky ce mi s-a părut amar, rumegînd niște gînduri care erau așijderea. Așteptam rapoartele lui Mickey și Dick ce nu mai soseau. La miezul nopții am adormit.

Paharul cu apă

Lui Sergiu nu-i intra nicidecum în cap matematica. Și, din această pricină, în mai toate vacanțele mari trebuia să-și pregătească corijența. Pentru a-i stimula silința, tata o invita în fiecare vară, timp de o lună, pe doamna Diaconescu, profesoara de matematică a fratelui meu, o femeie la vreo patruzeci de ani cu un trup tare firav ce se prelungea spre pămînt cu două picioare subțiri ca niște nuiele, iar în sus cu un gît subțire cît un cotoan de porumb, pe care era așezat cel mai hidos cap văzut de mine vreodată; o gură strîmbă, doi obraji scofilciți, un nas subțire și încovoiat, un ochi verde ce ședea întotdeauna nemișcat și altul căprui care se mișca de colo-colo, cu neastîmpăr.

Cred că împreună cu geamantanul, de care nu se lipsea niciodată, plin de pantofi,

În românește de PETRE PINTILIE

cărți cu coperti colorate și borcane de alifii pentru ten, să fi avut treizeci și ceva de kilograme.

Cînd am văzut-o prima dată, i-am șoptit lui Sergiu :

— E ceacîră !

— Taci mă, neghiobile ! Nu vezi că are un ochi de sticlă ? Ță verde e pus.

Odată sosită la noi, „chioamba“, cum îi spuneam noi, își desfăcea bagajul prin toată sufrageria și îl și pune pe Sergiu la lecții. Curios să văd ce se petrece, am sta și eu să ascult. Țin minte că a durat nesuferit de mult timp și că, ori de cîte ori Sergiu se bîlbîia, sau se scîlda în neștiință, „chioamba“ se ridica de pe scaun și, cu o iuțeală de necrezut, îl pleznește peste cap cu una din cele două miini slabe și galbene ca de mort. Ba mai și țipa la el :

— Vită ! Dovleac necopt ! Bagă în capul ăsta sec operațiunile, că astfel nici de vîcar nu ești bun.

De cum termina lecția, se ridica și spunea :

— Și acum mișcare ordonată ! Vom pași în ritm de marș, de zece ori în jurul mesei, cîntînd. Atenție la ton !

Scăpa un „la“ ca un behăit de capră bătrînă și se pornea să cînte „Allons enfants de la patrie“.

Sergiu, cu mișcări repezi, încercă să-și strîngă caietele. „Chioamba“ îl fulgeră prin ochiul sănătos și țipă :

— Hai, ureche de porc, cîntă ! Cîntă odată cu mine ! După mine marș ! Un... doi... un... doi...

După primele zile de acomodare la noi, începu să mă alege pretutindeni.

— Dane ! venea strigătul ei ca de pițigo. Adu-mi un pahar cu apă rece ! Adu-mi ată albă ; adu-mi o cîrpă ; adu-mi peria de ghet.

Și nu știu cîte altele.

La masă mîncă puțin și nu scotea o vorbă. De cum termina ce avea în farfurie, se retrăgea pentru odihnă.

Într-o zi tata ne întrebă :

— Ei, cum e profesoara ?

— Cam acră, îngăimă eu.

— Cum să fie acră mîi, băiete ? E plină de zahăr — are diabet !

— Diabet îi mai lipsea ăsteia, bolborosi bunica.

Atunci Sergiu strigă rîzînd :

— Parcă-i o stafidă !

— Gura, Sergiule ! îl dojeni mama.

Seara, cînd noi copiii ne retrăgeam în dormitor, eram nevoiți să trecem prin sufragerie, unde dormea ea. „Chioamba“ se-dea în fața mesei plină de creme de ten și de mîini, de pudre și rujuri. Printre ele, două pahare — unul mai înalt și altul mai borcănă — așteptau să fie umplute de Sergiu cu apă proaspătă. Striga apoi la noi să ne culcăm. Vedeam prin glaswand cum micșora lumina lămpii și apoi auzeam tot

felul de pocnituri repetate — deschidea și închidea cutiile cu creme. Apoi se auzea un plescăit, urmat de un clinchet scurt și lumina se stîngea.

Într-una din nopți, la primul cîntat al cocoșilor, am fost trezit de un zgomot. Înfricoșat, pipăii locul unde dormea Sergiu. Am înțepenit de teamă. Nu era în pat ! Cineva umbla prin casă. Gîtit de frică, am îngăimat :

— Sergiule, ești aici ?

Un plescăit mă făcu să sar în sus. Dar spaîma mi se topi : din întuneric, Sergiu răspunse :

— Da. Sînt aici. Căutam un pahar cu apă. Simt că mor de sete ! Mă arde la stomac varza călîtă care-am mîncat-o aseară !

— Nu mai căuta, i-am zis. Doar știi că nu e apă în casă. Du-te și bea de la „chioamba“.

— Dacă mă prinde ! se temu Sergiu. E-n stare să-mi rupă urechile.

— Du-te bă, nu fi năîng. Ce, vrei să mori de sete ?

Am simțit cum Sergiu se îndreaptă pe bijbîite spre ușă, o deschide și pătrunde la profesoară în cameră. Am auzit apoi lovitura produsă de înfilnirea lui cu masa, pipăitul degetelor pe tăblia acesteia și apoi gîlgîitul însetatului meu frate, care consuma apa dintr-unul din pahare. Deodată o tuse scurtă ca și cum Sergiu s-ar fi înecat cu ceva, apoi un urlet urmat de zgomotul apei scuipate, pocnetul paharului de podesă și țipătul matematicianei :

— Hoții ! Hoții !

După cîteva clipe, tata pătrunse cu lampa în mînă și întrebă ce s-a întîmplat.

— M-am speriat de Sergiu, strigă „chioamba“.

— Ce-ai mă, de orbecăi noaptea ? Ai înnebunit ? tună tata.

Sergiu, ținînd capul în jos, aplecat de trunchi, își acoperea gura cu palma, încercînd parcă să-și oprească icniturele ce dovedeau că-i vine să arunce afară toate măruntaiele.

În acest timp, profesoara se duse la el, îl luă de cap și-l întrebă :

— Ce-i cu tine ?

Sergiu arătă spre masă și zise :

— Am vrut să beau apă.

Diaconeasca își aruncă privirea într-acolo și, deodată țipă :

— Au ! Mi-ai bătut ochiul, imbecilule !

— Ochiu era ? se miră Sergiu. Nu l-am bătut, că l-am scuipat.

Ne-am aplecat cu toții să căutăm mărgeaua verzuie. Am găsit doar cîteva ciobulețe strălucitoare.

De atunci Sergiu a stat și mai prost cu matematica !

DAN CLAUDIU TĂNĂSESCU

ANAMORFOZE

1

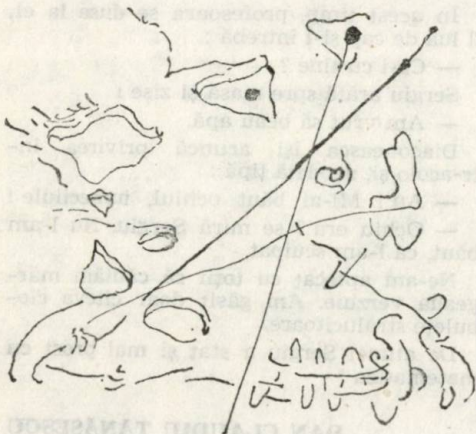
Va veni vremea
cînd poezia mea se va deschide
ca o magnolie trufașă deasupra iernii.
Va veni vremea, sigur va veni vremea
dar acum
o muscă bizîie prin toată casa
noaptea a trecut și-ar vrea să iasă
din nou printre gunoaie.
În loc să crăp fereastra
fac doar un semn cu picul
și musca intră bizîind
direct în poezie.

2

Te joci cu briicul
perfecțiunii
îi spune nevasta
bărbatului
în timp ce acesta se bărbiereste
fără-nctare.
Îi crește barba cu o viteză
năpraznică
firele bărbii lui sînt virfurile disperate
ale grădinilor
tropicale și el se bărbiereste mereu
sub privirea nevastii lui
îngrijorate.

3

Un adăpost pentru lectură
în mijlocul cîmpului
deasupra cerul ca un arc de triumf.
Din paginile cărții literele curg
și se așează pe pămînt.
Stau cocoșat ca bunicul cînd citea biblia
și cu virful piciorului zgirii blînd țărîna
așa cum și el altădată făcea însemnări
pe marginea
cărții aceleia.

4

De fapt pe mine mă interesează doar banul
zise cel mai liric dintre poeți
în condițiile în care pînă la anul
grădinarul vinde grădinarului numai
castraveți.
Quosque tandem abutere patientia nostra
Catilina

adică
pînă cînd această zburătoare
va fi tăvălită prin toată grădina.

5

În timp ce traversa strada
uitîndu-se în oglindă
o femeie a fost lovită de o mașină.
Imaginea din oglindă s-a făcut țândări
și
odată cu imaginea ei
femeia a dispărut fără urmă.

6

Am dormit am dormit
tot printre vii m-am trezit.

Dar secunda aceasta angajată în mare
viraj
ce floare calcă ce grădini
și cine are ureche să audă strigătul?

Am obosit de-atîta conștiință
zice numai cerul numai marea

Pînă mîine dimineată apa va fișni prin
pereți
va sparge toate țevile și va sta cu fața
la cer

Și-un fulger răsărit din amintire
își va tortura tunetul
într-o tăcere desăvîrșită.

7

Poem cu vulturi acesta va fi titlul
unui poem pe care îl voi scrie
dar am aflat
că vulturii nu mai sînt.
Păcat...
era un titlu formidabil!
Poem cu șoareci îi voi spune
că șoareci slavă domnului mai sînt
și a rămas așa: Poem cu șoareci.

8

Deși în cărți sînt multe bestii
vom rezolva aceste chestii.

Dar contează înc-o rază
cînd Don Quijote și Ulișse
se ascund printre narcise?

Doar copii pe drum cu mîna
dau de-a dura săptămîna
și se întorc pe dealuri obișnuite, agale
lungi camioane pline cu ape minerale.

Deși avertismentul vibrează monoton
orașul stă cu ochii proptiți în fier-beton.

9

Cine a ucis această fiară
în a cărei blândă magnifică (tigru, leopard)
s-a îmbrăcat femeia frumoasă din fața
mea

și ride
victorioasă.
Bineînțeles că zimbetul ei de acum
este ecol în timp
al împușcăturii de-atunci.

10

Cu mîini de mare atlet poetul Bacovia
scutură pomii.
De pe crengi nu se desprinde nimic
Carnea doar se scutură de pe trupul lui
lent ca și cînd i-ar trebui o mie de ani.
O toamnă de piatră în loc să foșnească
va amuți cu nisipul acestei zile în dinți.

STRIGĂTURI

I. Asta-i marea strigătură
asta-i marea aventură
cu călcîiu-n arătură
și cu iarba pînd-n gură.

II. Măi noroace mergi la munte
ca să vezi ce-i aia frunte
cînd izbește ceru-n piatră
cîinii urlă lupii latră.

III. Cine-a mai văzut vreodată
mireasmă nemăritată
și-apoi cine-a auzit
greiere dormind la schit.

IV. Viitor viitor
toți trecuții te mai vor
și-i atîta tinerime
însetată de vechime.

V. Prin mașini și prin tramvaie
nu vezi cal și nu vezi oaie
du-te d-le-n cîmple
intră-n strugurii din vie
și să ieși cînd o să-ți fiarbă
umbra pivniței în barbă.

VI. Doamne cît e de frumos
să ajungi în rai pe jos
cînd e cîmpul plin de babe
merge noru-n patru labe.

VII. Dunăre joacă și tu
că fi-o fi cu umbletu
pune pește să urle
pîn-la icrele din girle
și să-mi treacă peste gură
apa ca o strigătură.

VIII. Unde-i fieru e și fiara
mîrție cînd vine seara
și se-adulmecă-n palate
doar mașini încîrligate.

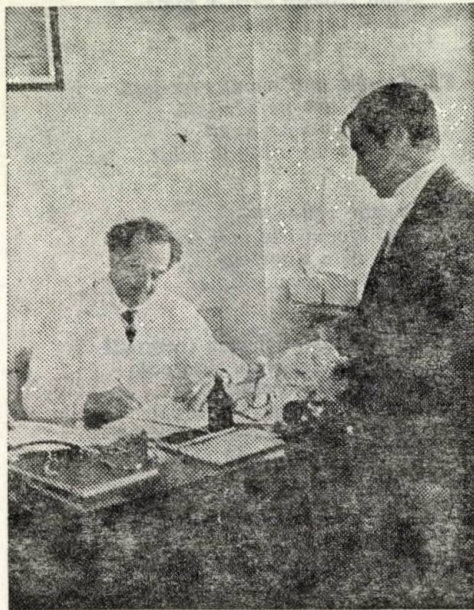
IX. Pictorul mănîncă pinză
cîntărețul linge frunză
și poetul își devoră
tot poemul într-o oră.

X. Buzunare buzunare
ar vrea mîna să te are
cînd la mesele umbroase
cocoșaii-ndreaptă oase.

GEORGE ALBOIU

Priorități românești

CERCETĂTORI STRĂINI CONFIRMĂ TEORIA MAI DEMULT BREVETATĂ A UNUI MEDIC ROMÂN

— După vorbă sinteți moldovean; așa se pare.

— Sigur, m-am născut la Ungureni, sat în județul Botoșani, un fel de Stea Polară pentru mine: fac ce fac, mă las furat de treburi și necazuri și deodată mă opresc din toate și, asemenea marinarului care navighează, mă uit pe cer să văd unde mă aflu.

— Unde vă aflați acum, doctor Mihai Dănilă, în raport de steaua dv. Polară?

— Cam departe de țarm! Și m-a apucat un dor nebun de obține și cred că o să „dezertez” vreo câteva zile, să le sărut spicul de iarbă asediat de zăpezi.

— Vorbiți ca un prieten al meu, scriitor: de ce v-ați făcut medic?

— Din marea nevoie de speranță!

— Dacă m-aș strădui, cred că v-aș înțelege răspunsul; l-am dori totuși mai limpede!

— De 25 de ani practic medicina și nu voi putea să fiu satisfăcut, cum probabil nici alți confrăți nu sînt, cită vreme voi fi pus în situația uneori jenantă, a multor medici, de a răspunde bolnavilor cu diferite neoplazii, disperați, că nicăieri în lume nu există leac pentru boala lor. Vorbindu-le astfel, îi trimiți, înseamnă, direct în ne-ființă.

— Pe dumneavoastră de ce vă caută atîta lume? De ani în șir?

— Nu mă caută pe mine, oamenii își caută salvarea. Am brevetat, cum știți, încă de la 2 februarie 1968, formulele a trei medicamente împotriva maladiei neoplazice: C 17, V și UE 08. La 25 august 1971 am brevetat o altă formulă pentru medicament și tratament a miasteniei gravis. De atunci și pînă acum, trecînd prin fel și fel de probe, de comisii, de locuri de muncă, nu fac altceva decît să ofer speranța salvării, salvarea sigură a sute, a mii de oameni bolnavi de această maladie, cancerul.

— Mii, spuneți?

— Într-un an de zile, de cînd funcționez la Policlinica universitară Titan, din București, am primit la tratament peste 11.000 de oameni. Știu, poate nu vă convine nici dumneavoastră să invoc statistici, dar cifra o invoc pentru că vorbește de eforturile echipei noastre, de eforturile conducerii policlinicii în această direcție: a acordării unei ultime șanse unor oameni grav bolnavi.

— Dacă ar fi să vă întreb despre eficiență, așa cum procedăm în oricare domeniu, ce ne-ați putea răspunde?

— Cred că v-am spus: trăiesc mii de oameni care au venit la noi în ultimă instanță...

— Bănuim că, în strădaniile dumneavoastră de a trata atîția oameni, ați formulat și o teorie proprie: care este aceasta?

— Dacă nu vă temeți să pătrundeți într-un domeniu mai puțin „liric”, puteți reține că teoria mea constă în „Redresarea enzimatică a celulei bolnave, prin introducerea în circuitul metabolic, la nivelul metabolismului intermediar, a noi potențiale redox”. Cu ani în urmă, profesorul

german Otto Warburg, și școala sa de la Institutul Max Planck, au dovedit că presiunea oxigenului în celula canceroasă nu depășește 20 mililitri apă, pe când în celula normală presiunea oxigenului se ridică la 50 mililitri. Asistăm, se deduce, la un deficit de oxigen în celula canceroasă, fapt ce explică devierea proceselor metabolice celulare dinspre respirație, spre fermentație.

— Înțeleg, deci, că o celulă normală respiră, în timp ce una canceroasă fermentează?

— Ați înțeles bine, și plecând de la descoperirea savantului german, ne-am orientat întreaga cercetare spre găsirea unor potențiale redox care să redreseze, să echilibreze presiunea oxigenului în celula bolnavă.

— Și le-ați găsit? Cum ați formulat aceste potențiale redox pentru a le aduce în formă de medicamente?

— Sistemul redox este un sistem normal, cunoscut, acționează în celula vie vegetală și animală. La început am folosit potențiale redox extrase din plante care conțin o substanță numită arbutină — care se scindează într-o moleculă de glucoză și alta de hidrochinonă. Hidrochinonă are la bază nucleul fenolic — un difenol cu radicalii în poziția para. Deci e un paradifenol și se cunoaște în industrie și farmacie, hidrochinonă, ca o substanță oxidoreductoare. Noi am stabilit și brevetat, cum am mai spus, trei formule de medicamente (C 17, V, UE 08) în scopul restabilirii presiunii oxigenului din celula bolnavă, canceroasă.

— Cu alte cuvinte, cancerul ar fi, după teoria dv., rezultatul unui proces de sufocare a celulei?

— Sufocarea apare ca un fenomen final. Celula canceroasă, căpătând astfel de caractere, nu mai ascultă de comenzile imunologice și fiziologice ale organismului, pentru că această viciere metabolică duce în primul rând la dereprimarea genelor embrionare care preiau comanda metabolismului celular, în detrimentul genelor celulare normale. Este, dacă vreți, o răsturnare a comenzilor.

— De ce natură pot fi agresiunile asupra celulei normale?

— Diferite: virală (decl un virus), agresiunea substanțelor cancerigene de acum bine cunoscute (gudroane, carburi, benzo-pirenul etc.), agresiunea iradierilor la grade supraliminare, stimulările hormonale maxime, stress-ul. Rețineți: chiar dacă agresiunea este diferită, rezultatul este același.

— De ce totuși unii oameni, supuși acestor agresiuni, nu fac cancer?

— O leziune pe ADN-ul nuclear (acidul dezoxiribonucleic), de o intensitate mai

mică, poate fi reparată prin mecanisme minuțioase, prin intervenția unor enzime reparatorii cum sînt ligaza și endonucleaza. Cînd agresiunea e foarte puternică provoacă moartea celulei. Rămîne de discutat a treia eventualitate: cînd agresiunea este intermediară, adică atunci cînd nu e moartă și nu-și poate repara leziunile. În acest caz ea nu poate supraviețui decît cu o condiție: de a se transforma în afara promoției, de a deveni, adică, celulă canceroasă. În astfel de situații celula se diferențiază și se regenerează biologic la nivel embrionar, celula canceroasă fiind o celulă tină ră, deci, care se dezvoltă anarhic, ca un parazit pe celulă normală-gazdă.

— Se pare, stimate tovarășe doctor Mihai Dănilă, că și alți cercetători s-au orientat, în ultimul timp, spre aceeași cale pe care dv. mergeți de peste 20 de ani. Ce să înțelegem din aceasta?

— Dacă vă referiți cumva la comunicările unor cercetători americani apărute în revista „Cancer Research“, din august 1980, înseamnă că vă puteți da singur un răspuns. Acolo se relatează despre un grup de cercetători din Minnesota, care folosesc în tratarea cancerului experimental, indus printr-o substanță de care vorbeai adineaori (benzopirenul), substanțe similare cu ale noastre: aminofenoli, difenoli, trifenoli cu același radicali sau cu radicali diferiți de ai noștri. Este o veste îmbucurătoare pentru noi: confirmă valabilitatea teoriei noastre și eu cred că aceasta este calea de urmat în cercetările viitoare. Ar trebui, deci, acordată o mai mare atenție teoriei noastre, sprijin mai substanțial în cunoașterea și impunerea ei în țară și în străinătate, pentru a nu pierde cumva și acest tren.

— Dumneavoastră cînd ați început experiențele și cu ce rezultate?

— Încă din 1975—1976 am început experiențele, oficial ca să zic așa, la Academia de științe medicale, la Institutul de virologie, cu formulele noastre, pe cancerul peritoneal al șoarecilor (carcinomul ascitic Ehrlich) cu rezultate încurajatoare: un beneficiu terapeutic de 90 la sută. Tot pe carcinomul ascitic Ehrlich am testat produsul C 17, apoi V și UE 08. Acestea la Academia de științe medicale, Institutul oncologic București. Beneficiu terapeutic de data aceasta, cînd am lucrat în condiții mai puțin prielnice, a fost de 80 la sută. În 1976, am mai experimentat produsul C 17, la început, apoi și celelalte două, V și UE 08, dar pe tumori Walker. În 14 zile numai, am obținut o regresie a tumorii între 30—45 la sută.

— Spuneți, mai la început, că aveți în tratament, la Policlinica Titan, peste 11.000 de oameni: care este beneficiu terapeutic al acestora?

— Îmi vine greu să apelez din nou la statistici, dar dumneavoastră doriți un răspuns cât mai aproape de adevăr, nu ?

— Dorim chiar adevărul !

— Evidențele noastre, care au la bază fișele bolnavilor, arată că între 90—95 la sută dintre bolnavi se pot socoti beneficiari ai acestor medicamente, tratamente pe care le solicită și le urmează. Dar să limpezim și mai mult lucrurile : acești 95 la sută dintre bolnavi înseamnă că trăiesc, iar mulți dintre ei erau considerați „în afara oricăror resurse terapeutice“.

— Aveți, spuneți, o echipă ?

— Sint ajutat de câteva cadre medii, oferim consultații zilnice, și deasemenea tratamente, la 150 pînă la 180 de persoane pe zi. Vă dați seama că efortul este mare. Se impune, credem, crearea unui colectiv de medici, într-un centru spitalicesc de profil, cu un centru de cercetare, adică un laborator, cu staționar, cu program pentru cercetare și cu dreptul de a comunica rezultatele cercetărilor în reviste din țară și din străinătate. Eu nu pretind că am făcut totul. Orice teorie poate fi dezvoltată, perfecționată, îți poate deschide cale către una și mai bună. Dar cercetînd, studiînd, explorînd acest necunoscut în condiții mai bune, pe care, cu bunăvoința unora dintre noi, le putem avea.

— Știm, medicamentele dv., formulele lor, au fost expuse și premiate la Salonul național de invenții, din noiembrie 1979 : dovadă că sînt prețuite și, probabil, vor fi pe viitor și mai bine folosite în salvarea vieții bolnavilor. Am dori să aflăm însă altceva : în ce măsură sînt cunoscute rezultatele cercetărilor dv. în țară și în străinătate ?

— În țară, cea mai mare și mai sinceră apreciere o constituie însuși faptul că ele au fost premiate la Salonul național de invenții, din 1979. Mulțumesc la fel de sincer și eu conducerii de partid și de stat, organelor de specialitate care mi-au oferit acest premiu, tradus de mine în încredere, indemn, în obligația de a depune pe viitor eforturi și mai mari pentru salvarea vieții bolnavilor. Cu aceeași sinceritate medicamentele noastre sînt apreciate și căutate de miile de bolnavi care le folosesc. Peste hotare sînt, credem noi, deasemenea apreciate de către cei ce le cunosc. Uite, avem aici și câteva exemple : invitația profesorului Gabriel Mazars, conducătorul centrului Hospitalier Sainte-Anne, din Paris, de a colabora în cercetare ; profesorul G. Mathé, de la Institutul Gustave-Roussy, tot din Paris, mă invită, deasemenea, să colaborez atît cu dînsul cît și cu

specialiști de la Institutul de cancerologie și imunogenetică din Villejuif în același scop am primit și invitația conf. dr. Marina Musset, de la Hôpital Paul-Brousse, din Paris.

— Și colaborați ?

— Din păcate, nu ; n-am apucat să ajung la Paris. Știu însă de la unii bolnavi că unele computere din München, Paris și Copenhaga, dirijează bolnavii, atunci cînd sînt consultați, și către Policlinica universitară Titan, din București, pentru a ajunge la medicamentele noastre, pentru tratarea unor forme de cancer și a cirozei hepatice. Dacă lucrul ăsta e adevărat, nu poate să ne provoace decît satisfacții. Deocamdată avem câteva sute de bolnavi străini în tratament. Printre ei sînt chiar și specialiști în oncologie.

— Cum ar putea oare oamenii, stimate tovarășe doctor Mihai Dănilă, să se ferească, să evite pe cît posibil cauzele bolii ? Ce ar trebui să știe mai ales tinerii ?

— Să lupte pentru depoluarea locurilor de muncă, a zonelor industriale, prin mijloacele pe care tehnica de azi ni le pune la îndemînă. Am arătat că foarte mulți dintre agenții poluanți se înglobează în grupul substanțelor cancerigene ; orice tînr care a suferit de o afecțiune acută cu floră anaerobă trebuie supravegheat în timp și tratat preventiv pentru a-l scuti de complicații tardive, de apariția bolii canceroase ; femeile trebuie să se prezinte periodic la medic pentru control, pentru depistarea bolii, depistare precoce, mai ales în sfera genitală (sîni, uter, ovar) ; trebuie, deasemenea, evitat pe cît posibil stressul și toate celelalte agresiuni de care am vorbit. Ar fi de dorit punerea la punct a unei metode de serodiagnostic a maladiei canceroase. La noi au fost încercări în acest sens, cu reale posibilități de reușită, dar e regretabil că ele nu s-au finalizat. O metodă de serodiagnostic ar aduce avantaje enorme în tratarea acestei boli, descoperită în fază precoce.

— În viitor veți mai oferi spre brevetare și alte formule terapeutice ?

— În curînd vom fi în măsură să aducem în circuitul terapeutic încă două formule noi, în afara celor trei formule înscrise la OSIM. Vreau ca prin activitatea mea să aduc cît mai mari beneficii de sănătate popoului meu.

— Am dori mult să reușiți, să izbîndiți în acest țel măreț.

— N-am decît să vă mulțumesc.

N. GRIGORE MĂRAȘANU

BESTIARIU

cinci zoo-ziceri

I. Continuitate

Codrul Slivuț din munții Hațegului, cunoscut tărîm de liniște și armonie animalieră, fu tulburat de o dispută, plină de insolență dintre zimbrul Barbat și odrasla acestuia Barbat-junior, amîndoi pensionari ai știutei rezervații. Nu a fost o dispută, a fost o ieșire temperamentală a lui Barbat-junior (un pachet de nervi) față de părintele său, pe care se gîndi să-l judece, să-l ia la refec, să-l cîntească din calmul proverbial și acel echilibru olimpien, care nu se mai poartă azi și care te scoate din pepeni.

Se proptăi dinainte-i dimineata, pe rouă, în plină poiană albastră, fără a fi luat în gură smoc de iarbă și fără a fi sorbit apă de izvor, pe stomacul gol, ca înfruntarea să fie mai categorică; păstră o anumită distanță, îl privi sever din pupilele mici, brun-roșcate, își înălță în vînt botul negru, ca dat cu tuș, după care mugli, legănîndu-și limba violacee: „Îa ascultă, mă tată! M-am săturat de felul tău taciturn de a fi, solemnitatea și aerul misterios cu care te înconjoari mă înfurie. Pe mine să nu mă mai îmbeți cu apă de izvor și mai lasă-te de istorii, nu mai sînt vițelandru să cred tot ce aud. A venit timpul să te iau la întrebări, să aflu adevărul gol-golui. Cînd mă ivii pe lume m-ai lins pe frunte spunîndu-mi: crește în pace, ești de neam glorios! O mare liniște a pus stăpînire pe mine, m-am săltat, am prins forță, m-am călît în trup și simțire aidoma virtuților pe care le propovăduiai. Credeam orbește în tot ce spuneai despre originea mea nobiliară, eram mîndru că descînd din zimbrî, că duc mai departe faima speciei. Am aflat de Bogdan, întemeietorul Moldovei, de codrii Maramureșului, de Ștefan, de legenda Putnei. Timpul trecea și eram, firește, nerăbdător să aflu tot, pînă în pinzele albe, să știu amănuntele, să mă uit în trecutul speciei ca limpedea oglindă a unui izvor montan. Mi-ai spus să aștept;

îmi reproșai că sînt mic, neștiutor, că am caș la gură, că nu mi-a crescut barba îndeajuns, că nu-s destul de tare în greabăn. N-am voit să te supăr, contrazicîndu-te, am așteptat, am sperat, dar iată-mă mare, masiv, puternic, plin de vigoare. Cum vezi, eu mă ridic, sui pe culmile forței și vitalității, pe cînd tu scazi, îmbătrînești, ai tot mai puțină vlagă, ești o căzătură; azi-mîine vei pieri într-o văgăună, lingă un izvor, sub o culme, pe un clin de deal, pe o pantă de munte, la margine de tufiș. Te întreb, de aceea: am dreptul să știu adevărul întreg? În ce constă arborescența zimbrilor? Care-i istoria lor? Îmi vorbeai de vînători legendare, de ploii de săgeți care ținteau să cadă la rădăcina urechii tale, în inimă sau în rărunchi, spre a te răpune, însă tu le evitai cu măiestrie, trecînd ca fulgerul prin oceanul de iarbă alpină și prin codrul binemiositor de conifere. Eu n-am de unde ști toate astea; m-am născut în alt timp, lumina zilei am văzut-o pe acest tărîm care ți s-a dat drept moșie, pentru neștiute de mine merite, bravuri. Fapt e că eu n-am apucat să văz întinsele turme brun-ruginii, pe care mi le evoci. Ne-am înpuținat, se pare, familia s-a restrîns, acum trăim în acest univers liniștit și ducem viață ușoară, de pensionari; lingem grunz de sare, bem la oră fixă și mestecăm barba-bradului, *cewing-gum*-ul locului. Cum vrei să cred totul doar din auzite? Pînă azi n-am făcut altceva decît să te cred pe cuvînt. Dar lucrurile nu mai pot dura. Mă vei înțelege, cred: vreau argumentul palpabil, proba evidentă, dovada de necontestat. În numele ideii de continuitate, te întreb: unde să aflu aceste adevăruri?

„În stemă și istoria românilor“, cuvîntă zimbrul Barbat și păscu în poiana albastră, liber de griji, legănîndu-și coama enormă, înconjurat de calmul proverbial și liniștea olimpienă.

Codrul Slivuț și munții Hațegului crescînd brusc în adîncime iar tînărul zimbru Barbat-junior se maturiză cu două mii de ani.

II. Ochii

De cum apăru pe scara viețuitoarelor, Bufnița își dădu seama că i se croise un destin insipid (de unde și numele de *Bubo bubo vulgaris*, buha comună). Creatorul n-o înzestrăse cu vreun har special. Nici tu limpezime de zbor (precum Șoimul); era sortită zborului jos. Nici tu suplețe, corp aerodinamic (eh, tu, Lebădă!); un fel de sac plin de lut era trupul său. Nici tu tril; i se dădu acel ciuic-ciuic! tipăt de vaier, care te bagă în morți. Nici tu penaj ales (cum să apari într-o lume cu Păunul și Pasărea paradisului?!); penele ei erau pestrițe, de prost gust, brun-ruginii. Nici tu ghiare sau clonț de fier, să atace, să domine (vezi Acvila, Condorul); avea ghiara mică, și grosolană, un vreasc, iar cu ciocul-cinlig, o indoitură, doar viermuși putea ciuguli. În sfârșit, nici tu vioiciune de minte, nerv, spirit întreprinzător. Carevasăzică, Bufnița n-avea de nici unele. Doar orgoliul. „Îl voi folosi pe acesta! hotărî frustratul păsăroi. Voi curma, cu de la mine putere, această situație, mă voi smulge din vulg și banalitate, voi forța lozul, voi sili șansa, îmi voi face de una singură dreptate în mijlocul acestei nedreptăți strigătoare la cer!”.

Nu știu spre care pisc și către ce virtute să aspire. Alese *frumusețea*. De când și-o dorise! Cu ce să înceapă? Cu OCHII, de pildă. Auzise că ochii sînt oglinda spiritului, că ochii care nu se văd se uită ș.a.m.d. Ochii săi erau gri, apoși, inexpressivi, alunغي, cu lumină opacă, schimbarea de aici trebuia să înceapă.

Bufnița se înființă la Șarpe, farmacistul pădurii, vorbind din virful limbii astfel: „Dă-mi, spițerule, niște beladonă; vreau să-mi dilat pupilele, să dau alt semn și altă adîncime privirii, să fiu ochioasă, să am sexapil!”.

Șarpele ieși din culcuș, făcu ochii mari, nu zise nu (clientului îi datorezi un mut respect); beat de somn, luă un pai de rogoz, îl viri în cilindru cu otravă și scoase de acolo preț de o picătură. Bufnița și-o administră pe loc, vorbind cu neastîmpăr: „Mai dă-mi, spițerule!”

Farmacistul nu zise mic, o studie prin ochelarii profesionali, se urcă, din obișnuință, pe caduceu (simbolul slujirii zeiței sănătății, Hygeea) și cîntări — în ciuda restricțiilor — porție dublă de beladonă. Bufnița îl întîmpină cu istericalele: „Hai, sictir, spițerule! Dă din belșug. Sînt o lady. Te plătesc regește!”.

Șarpele n-avea replică (era sîsîit); azvirli sculele farmaceutice, cîntarul cu înfinitezimale, puse clondirul dinaintea clienței lui, zicînd cu năduf: „Iaca, s(sss)ervește-te, s(sss)oro!”.

Bufnița servi, nu două picături, nici nouă, ci nouășutenouăzecișinouă. Farmacistul asistă atunci la lucrul unic, pe care nu-l mai văzuse, ceva fenomenal: Bufni-

țel începură a i se dilata irișii văzînd cu ochii, creșteau în mărime, în expresie, în luminiscentă. Pupilele se hipertrofiară hilar, cu multă pigmentație fosforescentă, cu inele și cercuri de aur, cu inele și cercuri de foc, un incendiu galben-portocaliu. Deveniră, da, ochi de Buhă. Pe farmacist îl trecură toți fiorii, trosni din spirala trupului, își șterse ochelarii, spectacolul era același: ochii Bufniței erau ca două faruri de automobil.

„Ei?! Fascinez, nu-i așa?! Ți-am spus că voi fi răpitor de frumoasă. Sînt unică în crîng. Am mască interiorizată. Pot juca și în filme. Voi fi actriță, nebunule!”.

„Ești groaznic de frumoasă, bufnițico!” era să zică farmacistul, dar înțelepciunea îl opri la timp, nu sîsîi un sunet (mica sau marea fericire a clienților nu trebuie stricată).

Bubo bubo vulgaris plecă de la spițerie în culmea fericirii, convinsă că o așteaptă un destin mare. Extaziată de ceea ce reușise, se proțăpi în crîng, pe cracă groasă, unde stă și azi (de când oare?) solemnă, taciturnă, cogitativă, cu elaborată noblețe și aer doctoral. Doar ochii-s de ea, hiperbolici și falși, trădînd o existență falsă. Ea nu știe acest amănunt; săracă fiind cu duhul, ziua doarme, noaptea veghează, așteaptă cu habotnicie, speră, visează marelui destin.

E așteptarea prostului. E soarta celor ce se amăgesc, silind șansa, forțînd lozul.

III. Ghepardul

Spre a întruni toți protagoniștii probei, alergarea pe distanța de o sută de yarzi plus unu fu programată să aibă loc pe un teren neutral; nu era nici savană, nici pampas, nici preerie, era un amestec al acestora. Amănuntul se dovedi inspirat deoarece își anunțară participarea toți așil alergării în viteză. Pentru prima dată în istoria atletismului animalier se întruneau pe un teren comun, sub semnul finaltelor principii olimpice, în înfruntare directă, marile vedete ale probei de pe toate meridianele și paralelele: Iepurele, Cînele-jder, Elefantul indian, Ghepardul, Pantera, Cimpanzeul, Șopîrla gigantică, Rinocerotul negru african, Calul, Porcul spinos, Lupul, Cangurul roșu, Hiena, Șacalul, Gorila, Leul, Jaguarul, Puma, Lama, Renul, Tapirus american, Căprioara, Elanul, Struțul australian (zis Emu), Zimbru, Cămila, Rîsul etc. Concurenții fură legitimați, înscriși, cînd veni Puricele, care solicită intrare pe stadion și drept la start. Organizatorii se întruniră în conclav. Pentru o democrație a speciilor și grija de a nu comite eroare, aceștia satisfacura do-

leanțele mărunțului solicitant (fără a-și reține un zîmbet ironic).

Plutonul fugacilor apărău în arenă, soarele era de magneziu, cerul generos, concurenții în formă bună, tribunele incendiare. Totul, dar absolut totul, promitea un spectacol mare, ca în marile vremi. Un vînt spartan bîntuia pe terenul de întrecere. Sărbătoarea putea începe. Pasărea-rinocer fu invitată să traseze cu clonțul în nisip linia de start, unde aveau a se alinia concurenții. Un cor de giboni execută imnul inaugural. Niște păuni etalară în evantai steagurile-lemblemă ale tuturor participanților. Lebăda-neagră dansă, dînd climatului feerie. Elefantul umezi pista de concurs cu stropitoarea lui. Acvila se înalță deasupra stadionului, planînd în vîzul mulțimii și lansînd de sus o ploaie de frunze de palmier pe care scria: prietenie, sănătate, forță, armonie, curaj! (deviza Olimpiadei zoo. Viermelui Bombix-mori i se porunci să întindă firul de mătase pe care avea să-l rupă învingătorul și, start! revolverul de soc pocni, cursa începu.

Alergătorii merseră un timp pachet, în pluton compact, după care valorile se delimitară, masa alergătoare se dispersă, talentele autentice se configurau. Se alterna în cap de cursă ba Struțul, ba Cangurul, ba Puma, concurenți de marcă. Suporterii încurajau cu strigăte infernale (îndeosebi maimuțele, măgarii și papagalii de Borneo) în timp ce Pasărea-ciocăni-toare marca mersul secundelor cu calm imperturbabil și fermitate de metronom. Cursa era palpitantă, vacarmul general. Poate acestea erau motivele pentru care nimeni nu-l remarcă pe concurentul cu numărul 13, pe Purice. Acesta alerga ne-loial. Ce făcea? Se cățara cînd în blana unui partener de concurs, cînd în a celuilalt, mutîndu-și sediul în funcție de situație, avantaj și ordine în pluton. În sfîrșit, sări în pămîntul cozii Ghepardului, care făcea pe ultimii yarzi de pistă niște salturi fantastice și se apropia ca un bolid de linia de sosire, fracțiune de secundă în care Puricele se aruncă înaintea lui, ieșind cîștigător, la o diferență de doi milimetri. Situația trebui să fie elucidată prin celulă fotoelectrică și dezvoltare de film, cînd se văzu clar că Puricele este cel căruia i se atribuie trofeul „Picio-rușul de aur“.

Gestul nesportiv al Purice'ui fu observat doar de Păduche, arbitru de margine, care tăcu chitic, solidarizîndu-se cu intrusul. Este data de la care în arene și pe stadioane se practică neloialitatea, conjurația tenebroasă, furtul de victorie.

Dar adevărații învingători își cunosc valoarea și harul, nu fac contestații și nu reclamă, n-au timp. Ei se exercită, spun

ceva despre prietenie, sănătate, forță, curaj, armonie, ridică în picioare stadioanele. Este cazul Ghepardului și al altora asemeni lui.

IV. Invocație

Maimuțele-urlătoare din Anzii Cordilieri *Alouatta seniculus* duc un blestem căzut asupra-le nu se știe cînd, pentru ce și din a cui voință: sînt zilnic devastate de o cumplită înșelăciune în care trăiesc din timpi imemoriali. O neistovită speranță zace în bieteile vietăți. Se trezesc matinal și umplu pădurile manrove cu țipetele lor isteroide, ca o muzică pop. E invocația lor către zeul lor, care le promisese să le preschimbe în oameni. În fiecare dimineață se reia ruga păgînă către neștiutul Dumnezeu, ritual deșert, plin de tragică măreție; dorm ce dorm, traversate de coșmar și viziuni fantastice, după care maimuțele-urlătoare fac ochi, se trezesc în plină realitate, migrează în crengi și liane, curg repede și dezordonat de-alungul fluviului, la ocean, spre un mal cu stînci și arbori maiestuoși, unde are loc jalnicul lor concert. Se grupează în simetrii oculte, lanț cu noduri de dublu X (semnul infinitului) formațiune din care se detașează masculul-vraci, veteranul, care irumpe într-un formidabil urlat baritonal. Îl imită întreaga colonie, tipă tălăzuit, cînd înalt și liturgic, cerînd îndurare, — apoteoză de sfințenie și speranță — cînd tenebros, gutural, cu disperare și ură, cînd învins, cu glas căzut pînă la plîns negru. Sunetele astfel modulate se amplifică datorită unor saci de piele pe care îi au la gît reverberate de stînci, iscă ecouri, suie în coroanele arborilor uriași, prinzînd adîncimi de orgă. E o apocalipsă de plîns, care nu aduce nici o schimbare în Anzii Cordilieri, stările rămîn aceleași, fluviul curge în ocean, tropicul rămîne tropic, maimuțele-urlătoare își exercită gușile-cimpoi.

În mijlocul bizarului concert, o voce oarecare (îndrăzneată, desigur) întrebă: „În definitiv, cui ne rugăm?“

„Creatorului“ zise masculul-vraci.

„Nu l-am văzut. Cum arată?“ stăruie vocea.

În clanuri, cete și familii coborî o tăcere nefirească. Pentru o clipă, colonia uită de rugă.

„Exact. Cum arată Creatorul?“ se auziră mai multe voci.

„Trebuie să fie frumos și atotputernic. Ni se transmite asta din adîncimea speciei“ explică vag masculul-vraci, ceea ce mări confuzia. Începu lunga căutare de a identifica, cumva palpabil, pe Creator, căruia i se închinău.

Îl identifică, mai întîi în mîndrul Con-

dor, *Sarcorhamphus gryphus*, cea mai mare acvilă a lumii. Ruga maimuțelor reintră astfel în matca obișnuințelor, știau cel puțin cui cer săvârșirea multsperatului miracol. Condorul avea să fie acela. Se înșelară însă curind; uriașul navigator privi spre urlătoare zeflemitor, cîrîi ceva, după care coborî la hoi, la cadavru, ospătînd. Înțeleseră că Condorul nu-i Creatorul, e un hoinar de rînd, o vietate ordinară. Se dezisera de falsa icoană, părăsiră chipcioplitul cu aripi gri, cap golaș, creastă vinată, cioc curbat și ghiare-trident. Un alt zeu-Dumnezeu trebuiau să caute.

Îl găsiră în vietatea omblind pe două picioare, în omul-zeu, animal inteligent, frumos și atotefăcător. Se înșelară și de astădată; omul-zeu se dovedi crud și brutal, umbla cu arme de foc, ucidea tot ce-i pica în cale, fără milă. Din gesturi și amănunte puteai înțelege că acesta are pentru maimuțele-urlătoare o nesfîrșită indiferență. N-am timp pentru voi, vietăți scirbavnice, sînt ocupat acum, pun capcane, vinez, dobor păduri, înalț așezări, nu-mi pot întrerupe aceste îndeletniciri, urlați cit vreți, tipați pînă vă pleznesc bojocii, mi-e totuna, n-am timp de voi!, spuneau gesturile omului-zeu. Dar toate astea treacă-meargă, unui zeu i se îngăduie multe! ar fi putut zice maimuțele-urlătoare. Azi dimineață se uită însă mai bine și, ce să vezi? omul-zeu nu era Omul-zeu, e o cățărătoare de rînd, exact ca și ele, doar că apucase să se dea jos din copac, lăsîndu-și coada în creangă. Cruntă amăgire!

„Cui să ne rugăm de azi încolo, pe cine să invocăm?!” se tînguie coral colonia din Anzii Cordilieri, asemeni tuturor celorlalte.

Nu-i de-ajuns că se roagă, că aspiră prin jertfă, că își duc greul destin al unei speranțe mereu înșelate. Sînt puse zilnic să-și schimbe Creatorul. Nevoia de Zeu-Dumnezeu nu le dă astîmpăr. Gustul de miracol și atotputernicie le-a vrăjit pe maimuțele-urlătoare din Anzii Cordilieri, le-a tîrît într-o nebulie soră cu viața. Ele speră. Ce? Nimicul cu chip de Tot. Mîine va fi o nouă zi. Deșert.

V. Domestique

După o viață de zbor, orgoliu nedisimulat și austeritate, Vulturul-cu-barbă a făcut gestul de a rupe cu tradiția. A părăsit aerul tare al înălțimilor, verde-surul montan, cu molidișurile și clanturile piramidale de piatră verde-sură, peste care plutise mindru, demn, orgolios și stăpîn. A pogrît la șes, la sol, ca un pensionar al zborului ordinar de jos. Faptul e uimitor. Clanul acestui brigand al aerului are

în veghe, din vremi imemoriale, Muntele Piramidă. Vulturul-cu-barbă face parte din cea de a noua dinastie și este cea de a 101 verigă în lanțul vital al longevivei și temerarei specii. Nimic din ce a zburat pe aici n-a scăpat din vizorul escadrilei vulturilor-cu-barbă și — cînd a fost să fie — aceștia au plătit cu zborul, cu aripile, cu plonjeul mortal. Se întîmplă, pesemne, că Vulturul-cu-barbă se îmbolnăvi de spleen, boală fatală pentru zburători, clipă în care numita pasăre de talie mare își pierdu orgoliul, ciștigînd, în schimb, psihologia găinii. Așa ajunse la șes, unde își luă slujbă: face salahorie cu ciocul și ghiarele pe aeroportul Zigolo, curată gurile turboreactoarelor de resturile păsărilor strivite în vol. Îi bătură piciorul în inel de aramă galbenă, îi atîrnară lînțug cu ochiuri mici, nichelate nichelat, îi dădură un număr serie și, de atunci, urcă mereu în botul păsărilor de fier supersonice care aterizează sau decolează pe coaja de bitum a marelui aeroport. Purta de lînț (ca un cîine), Vulturul-cu-barbă își infixe ciocul-cange și ghearele trilobate în grătarele de duraluminu și scoate din hielele guri muștiucul de cîrnuri mirosind a benzină și altitudine. Treaba e sanitară, nu cere prea mare bătaie de cap și, fapt decisiv, împacă lenea cu ramazanul.

„Ce te-a apucat, mă? Îl întrebă un consîngean. Duci o viață de bacșiș?”

„Să avem pardon! protestă Vulturul-cu-barbă. Mi-am legat numele de secolul vitezei, am trecut din avifaună în aviație. Asta-i tot. Biologia elementară merită tot disprețul!”

„Eu gîndesc altfel: mai bine să fiu o zi vultur decît o viață găină, zise consîngeanul. Ceea ce faci tu e o treabă de *domestique*!”

„Calomnie!” puse punct discuției Vulturul-cu-barbă și își văzu de ale lui.

Toate păsările de fier venind sau plecînd din Zigolo în cele patru vinturi erau controlate de el. În ciocurile acestora găsea fel de fel. Celor de pe linia Zigolo-Țara Lacurilor le cad în cioc, foarte adesea, minuscule ciocirlii și pescăruși cu frac, mici ghemotoace de carne, în care află oscioare fragile, încrângate în V, cu care joci iadeș, ciocuri, unghii, duzine de condeie cu puf.

Păsările de fier de pe itinerarii mai lungi (golful Orezului, Peninsula cu portocali, Țara Frigului, Capul Coralier, Insula Verde sau Țara-Cizmă) aduc în cioc trupurile strivite de porumbel voiajori, inele cu mesaje, uneori cifruri și microfilme de spionaj (le-a hăpăit și pe acestea). Atît de bine s-a deprins cu noua lui îndeletnicire, încît Vulturul-cu-barbă susține că și-a găsit vocația. Contribuie la asta, desigur, și laudele nerușinate ale umblătorilor pe două picioare, care stăpînesc aeroportul,

poartă combinezoane de covercot și beau apă de foc, numită whisky, din sicile lătarețe, pe care le au în buzunarul de la spate. Odată îi turnară și lui în cioc din apa asta, după care s-a simțit leu-paraleu: penele din barbă, lungi, negre, țepoase, se zbîrliră amenințător, capul mare, cu fruntea lătăreț-țeșită, ochii alb-argintii, cu cerc roșu, deveniră halucinanți și bezmetici, răspindeau o lumină hilară, aripile galben-ocru-ruginiu-roșcat ale slujbașului se etalară în mirobolanta lor feerie. Veni o armată de fotoreporteri, blitz-urile se declanșară, îl scâldau în poze (față, profil, semiprofil) pe cel suit în botul semetelor aeronave. Stînd acolo sus, în euforie, Vulturul-cu-barbă se gîndi să încheie socotelile sale cu specia lui și găsi cu cale să invite pe reprezentanții acesteia, stoluri-stoluri, pentru o comunicare extrem de importantă, ocazie cu care le va arăta adevărata față a lucrurilor.

Delegații sosiră în escadrilă compactă, coborînd plutitor din verde-surul pietros și liniștea Muntelui Piramidă, spuseră bonjur și se așezară cerc pe coaja de bitum, în jurul sanitarului cu aripi și lăntug fin la picior, aburcat pe botul unui avion de argint. Vulturul-cu-barbă cuvîntă astfel, bătînd din picior și scuturîndu-și lăntugul fin: „O confuzie stăruie în capetele voastre lătăreț-țeșite, de păsări ale nimă-nui. Ceea ce fac eu aici e un act celest. Sînt ambasador al secolului vitezei. Fără mine nu-s posibile marile performanțe.

Pentru asta, da, recunosc, sînt plătit regește. Uite cît de tare m-am îngrășat și ce îmi mai strălucesc penele galben-ocru-ruginiu-roșcate! Așa-i că mă invidiați?”

„Să zicem că da” cirii un zburător din masa auditoriului. Dar te întrebăm: ce ai făcut cu numele-ți falnic și silueta de figie? Le-ai scos din steme, monezi, peceți, steaguri?”

„Am renunțat la gloria deșartă. Prefer tainul de carne gata mursecată de gurile avioanelor. Eu n-am altceva de făcut decît să înghit, gogîlt, acest superb cocktail de corpuri hăcuite”.

Un pilot oarecare care nu fusese avizat despre importanta adunare, sui în carlingă și puse în mișcare avionul de argint, după care decolă, luînd în aer și pasărea înlăntuită.

„După cum vedeți (mai strigă spre pămînt Vulturul-cu-barbă) nu pasărea de fier mă ține în lanț, eu țin în lanț pasărea de fier. O duc în norii de argint”.

Pasărea de fier încă nu apucase să ajungă în spațiul Muntelui Piramidă, cu molidișuri și clanturi de piatră verde-sură, cu căldări peste care curg fulare de fumgoase ceturi, cînd gura înfierbîntată, hidă, gura de duraluminu a monstrului îl sorbi cu tot.

Resturile lui vor fi scociorite cu ghearele și ciocul-cange de un alt *domestique*, pe un alt aeroport, într-o altă repriză vitală.

POP SIMION

MOARTEA ERETELUI

*Se rotea pe cer un erete grabnic
și leneș*

*în tufișurile luminoase ale verii,
se vedea în oglinda izvorului,
îl prindeam eu în oglinda mea
tainica arătare sperîind
peștii prin cotloanele apei,
el tîndr sus înfruntînd ghețarii albaștri,
eu copil jos în ale pulberii imperii.
El se făcea mic ca pește în apa moliie
cînd cu lampa îl luminam feeric
și ca doi împărați noi străluceam pe maluri
scoteam luna obosită din valuri,
o, scoteam atîta pește din întuneric,
sau se făcea mare ca în biblii
puritate pe sub geamuri de mari umbre,
se petrecea o naștere, o moarte
sau poate cădea tînutul în mit
la care se uitau și ameteau întinzîndu-și
aripi nefirești în noapte pomii.*

*Un nor se întinse pe valea adîncă, pe
marginea
prăpastiei rece și ca din întîmplare
din cuiburi cădeau puii,
vedeam pe zare cojile albe — urcușul,*

*liniștea spartă
și zarea era albă și himerică pădurea
din ea peste cîmpuri vărgate
curgea, gălbenușul...*

*Se rotea peste planetele moarte și duble
și atunci se gîndea să-și sărute puii
în ciocul mic și galben
fiecare ținea cîte-o nervură
de aer și ca o frunză mare și udă
lipită de geam îmi era chipul.
Astfel căzu mort! Paianjenii innegriți
veniră la gura văii cu clopote
în brațele înotătoare.
Pe o bună parte se uscă pămîntul.
Căzuse de fapt seara și noi am pus să se
facă foc, zeul
de cum atinse lemnul își arată fața roșie,
semăna cu un moșneag cu pleoapele trase
pe chip
cînd cu un paianjen — totul era o amintire!*

*Se săvîrșea moartea eretelui în grădină
sub picurii de ploaie îndreptați spre pămînt
pe cînd în vînt vuiau ierburile otrăvitoare
ale norilor care au trecut pe aici, tăcuți și
eterici.*

NICOLAE IOANA

Cartea cu prieteni

VIRGIL TEODORESCU

Am luat un condei de ra, de ra, de ra-
piță, o literă înaltă, ca un crin suindu-și
lancea în volutele nevrozei și-am intrat în
negrul oranjului, adică în vocea, în cimpia,
în landoul și fluviul neînscris pe hărți al
poeziei lui Virgil Teodorescu. Acolo, în...

Colțuroasa ciocnire dintre somn și
metal

Dintre hohot și întuneric
Dintre curentul cald al golfului și
dintre

Oul carbonizat al aventurii...

un domn trece prin frîghii și ninsori, ti-
nînd în spinare o lunetă plină cu burice de
stea, iar pe umeri părul femeii iubite mi-
rosind a căruțe umplute cu coșuri de ră-
chiți, plus un cârlig de pescuit cadavrele
căzute de pe masa renilor ce-și țin longo-
barzii ascunși în clavecine.

Nu încuia sertarul. E în el dinamita
umbreii.

Izbindu-ți craniul, sfărîmîndu-l, realizezi
poate un fragment de fulger.

Unghiile nu sînt suficiente pentru zilele
de teroare.

Liniștește-te : aceste statui nu te cunosc
decît din vedere.

Poet din vechiul ordin al suprarealiș-
tilor — ordinul zăpezilor de-o zi închinată
lupoacei răsărind din batjocuri, dispreț,
risipă a tinereții, mister fără puncte car-
dinale și ortografie mesianică. Din stolul
celor ce și-au bătut tablele credinței pe
ușa unei cafenele helvete (articol unic :
ghilotina se mută din piața publică în si-
nul Academiiilor, cu obligația de-a cugeta
riguros din cuțite), Virgil Teodorescu e sin-
gurul suprealist, sau printre puținii pe-
riculoși care n-au practicat sperjurul. Vir-
gil rîde frumos, spre deosebire de alții care
știu să ridă numai îndeminatec. Semăn cu
Dumnezeu ? întreabă eșarfele verbului său,
în cutele cărora nu mor jaguarii. Doar cînd
merge, Virgile, îi răspund. Cînd stai pe loc
semeni cu monumentul fluturilor.

Convertit să țină, toată viața, gaura
cheii atîrnată de amîndouă capetele clan-

ței, să scobească fîntini pentru dezghiocat
rodii în coasta foisorului de foc, Virgil e
ducele unui morman de fapte și imagini,
călăreț cu pieptul tatuat sub lectica de
ceară în care umblă tronul și închisoarea
regilor și mai ales capetele lor trimise la
cer înfășurate în bancnote. Iubirile lui sînt
scrise pe piatră obsidiană, în castelele de
fum, de ferigă căzută-n sclavie, de dorinți
cu cearcăne bătrîne și de iezele albastre
ale amantelor pe care le-a părăsit pentru
a se juca de-a pomul fructifer cu cuvintele.

Seara auzi prin lucruri centaurul cum
umblă
Să rupă ca pe-o frunză conturul lor
stricat...

sau :
Gestul tău cînd închizi capacele cutiilor
Lasă în aer o bucată de cîmp
Lasă în aer o perie quasifalică fulguind
clapele de bitum
Pe care izbucnește la patru miini
încolțirea
Ridică cenușa deasupra planetei ca pe o
superbă sinteză
Cenușa caldă a insurecției
Cenușa dunelor fluviatile
Cenușa diamantiferă a craniului tău
adorat.

Paznic al ameteilor blonde și-al legănă-
rilor din căutarea celei de-a patra dimen-
siuni a firei, Virgil crește vulturi de apă
pe care-i îndoapă în segmente din paralela
45, lustruiește casetele de lut ale Dobrogei
cu gîtiri de vioară, fură năluci din spin-
zurători, îmbracă toate catargele cu her-
mină, dreghe elefanți cu mașina de călcat,
taie ploile cu auzul, iubește libertatea de-a
porni spre Sudul încoronat, rănește vara cu
iarbă verde și ne cumpără de sub sabia
timpului cu descîntece.

...În veacu-acesta de piloni
Giganți de fier cu stea în frunte
Care se pierd în amănunte
Ca niște simpli pietoni
Într-o tranșee de borhot
Și de fasole furajeră
Trăiesc ca-n terțiara eră
Plesnindu-mi una peste bot...

Blînd ca lemnul tomnatic și plin de liniș-
tea reverențioasă a brîndușelor nimerite-n

coapsă de deal calcaros, Virgil trăiește durabil o revoltă tristă. Pentru că în culorile lui, ce se vor teribiliste și sînt în realitate dunga de înfelepiciune violetă care le scufundă într-o ultimă frumusețe pe femeile părăsite în ajunul vîrstei de 40 de ani, sună încărcate de iluzii, altarele amintirii, mult mai mult decît viitorul. Despre amintiri spunem, grăbiți, că sînt o lume de fum. Dar greșim. Fumul care se adună pe legenda a ceea ce-am fost nu se risipește, el intră în nemurire mai pătrunzător ca un fulger. Virgil construiește punți și religii ale așteptării. Neimbrăcate cu sentimentul distrugerii. El trece de mină cu demonul care închipuia flori de gheață pe un geam de odale în cîmpul unde trăiește speranța și deschiderea păcatului. Așteptarea îndelungă nu ca stare de veghe a desfătării, ci ca răzvrătire, iată semnul puterii și al înfrîngerii lui Virgil. Așteptarea duhînd robust a iubire și dispreț. Cine așteaptă știe că va veni și

DIMITRIE STELARU

L-am cunoscut în circiumi defăimate doar de cei cărora gerul din ulițele lumii nu le-a supt niciodată măduva și ne-am legat frați de cruce cu singele ce-l ridică viscolul în cărările străbătute de Prințul Nenoroc. Secărică uleioasă și izmă desfînată scăpăra în geamuri. El tocmai se întorcea din eternitatea astrului căzînd mereu, din cerul Regelui-Fără-Timp, plin de basm, de opium și de ceață, unde bate mătânii tuberculoza și stafiile leproșilor se spală pe miini cu așchii de sodă. Vorbea ca un elev premiant la orele de bufet de gară, de nesomn și de rușine și care promitea să rămînă repetent — și a rămas ! — la toate obiectele de smalț, de fîntînă străină și de osanale. Lîngă el și sub coatele lui, mesele încolțeau legendă — tînăr, își vinduse moartea în ziare, ca să vadă cite lichele vor triumfa, dezgolise în cernaclul lui Lovinescu statua foamei, sau tabloul votiv al acestuia, care era chiar trupul său, dormise o mie de nopți într-o gură de canal și alte o mie pe sub podurile Dîmboviței, alături de șeherezadele haznalelor — și era, fără să știe, profetul deznădejzii, fărădechipul sfîrșitului, turnul și terasa de brumă de la Elsinor pe care un înger sur, cu aripile orbecîind după un colț de piine, cioplise, jigania, masca Himerei, arca lui Noe plutind învinsă în gu-noaiele maidanelor, foamea din blidele Septentrionului, argonauți cu oasele pieptului schimbate-n cenușă de prea multă sete de vin, de amurg, de sclave tinere : Eumene, Maria-Maria, Olivia și țiganka Asena. Era totdeauna altfel și totdeauna singur, el și cîinele lui, Stelaru, ursit să

cîntecul. O fîntînă de vers sau poate numai fantoma lui. Ceea ce la urma urmelor e totuna. Așteptarea deschizînd hanuri cu logodne înfrunzite. Deocamdată ninge dar ninsoarea nu e și ea o formă a ierbii ? Răsărit de soare, amurg, răsărit de lună. Între ele înviază griul. Și mereu saltă din nisipuri de argint o noapte cu floarea soarelui neagră și cu luceafărul verde scăpărînd în butucul diligenței ce gonește să se înece în mări agonizînd. Tîmpla lui Virgil, prîmenită neconținut cu inspirație luminată arde în beția lacrimii. Preamărînd vinul și prietenia și vopsind sictiruri pe obrazul morții.

Ridic aici condeul de ra, ra, rapiță și-mi rezerv dreptul ca să-l pun în ra, raniță, la un loc cu o fișie din blănurile oceanelor din care o să fac o guler halbei ce-o închin, pierzîndu-mi tichia de mîrgăritar, în cinstea lui Virgil Teodorescu, ca semn că prețuiesc nepus în el aruncătorul de bumerang pierdut în reverii australe.

măture circul, să curețe de paianjeni toate prăpăstiile pe verticală și generalii să-l treacă dincolo de negru și alb, prin botul fiarei.

Moarte bună, caporale !

Unde mi-e sabia și destinul ?

Parcă mi-a intrat un șoarece în cizmă —

Cum ? Șoareci în picioarele mele ?

Gîndul generalului e cîine-lup, caporale, și civilizația e o vulgară varză.

Adu-mi cămașa decolorată

s-o fac drapel — taie-ți mîna

și însingurează-l : să ne-arătăm victorioși acestor mame de pe caldarîm.

Cînd vei încremeni ca o statuie desfăcută să țiți : trăiască generalul !

Moarte bună, caporale !

Prieten de suflet, de primăvară și de toamnă cu toate brîndușele din Cîșmigiu — cite nopți n-am împărțit împreună pe sub băncile de lemn ! — dar mai ales cu cei pe fruntea cărora legea a scris :

„Vagabonzi, hoți, nebuni. Lepădați

noroadelor.

Casa lor e temnița. Puneți lacăte bune

fiarelor !”

Stelaru a trecut prin toate odăile Deșertăciunii, cu ținichele legate de genunchi, cu tălpile goale și scăldate-n ploaia șîrmelor ghimpate, căutînd golfuri de mare, cîni de sidef pline cu foc visător, cu boboci de portocal, cu năvală de sîn rotund, cu muzică blîndă și întrebînd cu inima : zei bătrîni, știu că prindeți șoareci, dar pe ce cîmpuri o faceți, lua-v-ar mama dracului ! ? Izbit de urletul gîndurilor sale, pus-tiul s-a umplut de cucuie, dar nu i-a răs-puns nimeni, nici ecoul. Fiîndcă îngerii

vagabonzi n-au dreptul la răspuns, ei merg numai prin cearcăne și orizonturi vinete, ascunși, lipsiți de naștere, spectrali, ne-nunțați de pasărea paradisului, neprefigurați, lipsiți de rai, plini de istorie hulită și încercînc arabescuri misterioase printre corbi hulpavi.

Alandala mi-e inima :
parcă duce un Mort frumos
de mult iubit, adormit
în Noaptea cu draci și fără sandale
prin subsolurile Orionului
și mă fură Acolo...

Stelaru a stat în fața lumii ca în ușa unei cafenele albastre — înăuntru nu-n-drăznea să intre, vinul se vindea numai unșilor lui Dumnezeu (și nu era !) sau celor cu ochii netrebniți (și nu-i avea !), afară-și pierduse locul, căci și-amanetase toate zilele, pe cele bolnave de libertate tîlhărită, pe cele pline de febră, pe cele

MIHAI BENIUC

Doi poeți de seamă stau în malul de lut galben al adolescenței mele, călcîndu-i rupturile cu mesteceni și cu plopi : Beniuc și Esenin. Fără ei și fără cîmpia de-acasă, începuturile mele ar fi fost o fîntînă cu găleata furată.

Ah, voi sănii, sănii și voi cai, voi cai,
Numai dracul v-a scornit mișelul...

chiuia în stele, în biserici, în aurul toamnelor din Reazan copilul teribil al Rusiei ce s-aținea să dărîme și să ardă oasele harabalelor tîrîndu-se pe sub garduri și-i răspundea în mine glas neîndurător de pe Crișuri, plin de viforul, dorul și răscoalăle Apusenilor :

Cu sanie fără clopoței
Trec peste zăpezile și noroaiele veacului.
Cînd am pornit la drum fugarii mei,
Eu nu m-am închinat nici Domnului, nici
Dracului.

Goga a smuls Oltul din matcă și l-a ridicat să curgă albastru și cu valul în-doit ca o secure numai pe fruntea munților, pentru ca toți cei din șesul holdelor de aur să-și vadă osia țării și să-și sprijine umerii în ea, Beniuc a incendiat roata frîngerii lui Horea și a suit-o altar pe Olt, la două mii de metri, iar apoi, **ieoana-nvingătorului înfrînt** — a scos din cheaguri de codru fluierul Iancului, l-a aplecat vîntului în care urlă durerea și **Cîinii Morții, cîinii Morții latră !**, involburînd zările cu dropii roșii și a jucat în cîntec bătut pe tamburul de aur al lunii parada ursului românesc.

...E mare ridicată-n labe
Și blîndă fiara fioroasă.
Prin blană-i numeri coaste slabe.
Dar nu se lasă, nu se lasă :
Dansează ursul românesc...

dăruite lui Hamlet, pe cele închinat lui Homer, pe cele jertfite iubirii, arborilor, creionului, izoldelor violete. Rămăsese doar cu bătrînul Verlaine :

...Bună dimineața, Verlaine
Ciudatul meu zeu și prieten —
Bună dimineața. Vor mai trece
Pînă ni s-or usca versurile, milenii
treisprezece...

Profet golit de Dumnezeu, plin de vuietel adîncurilor, învîforat și înalt visător, el a urcat în munții galbeni ai lunii de unde zicea : o să trimit, mă, niște batoane de sulf din care să-și facă o statuie fiecare secretar al Uniunii Scriitorilor care m-a ținut îndărătul ușilor, ca să le pută muta-n toate hotarele.

Profet în deznădejdea secolului douăzeci, el și-a rostit prin vreme amăgirile :
Al meu e Arborele, a mea e legenda.

Poet fără asfințit, singurul purtînd coroana în noaptea unei generații care l-a urît, pentru că cei ce chelălăie în viori sparte, cei cu stropul de rouă secat, cei cu pîntecele paharului lacom de aur și purtînd cercei în ureche de la tinerețe pîn'la bătrînețe, cei ce sînt paragina și cocleala spedei, cei în mina cărora pagina albă se schimbă în stîrv, neștiind **Nimicul dătător de friguri**, repede zvîcnire a fulgerului și falnica lui zbatere în mari căderi de luciole, l-au văzut cu ochi orbi. Mereu.

...În drumuri pietroase și rupte
Scîrșie căruța mea
Mă-ntorc din pierdutele lupte
Și mă duc iar undeva

În loitră izbește o vadră :
Inima sunînd a gol.
Sar javre la mine și latră
Eu mă duc domol, domol...

Și mereu li se va face onora pielea de găină, auzindu-l trecînd, cîntîndu-l pe Horea și chemîndu-l pe Gelu, al cărui cal nechează de o mie de ani sub platoși de argint,

Horea.
Iancu.
Chivără roșie.

Năluci și legende străjuind în jurul unei vetre în care clocotește răzvrătirea. Umbre de vultur se trîsc negre pe pereții de piatră și de viscol ai mitologiei noastre, căutînd neconținut cu pliscul desenul ficatului lui Prometeu. Dar focul răpît zeilor arde nestins la poalele munților și flăcările lui zămislesc furtuni pe creste.

Mihai Beniuc e lemnul din grindă pe care atîrnă secera, fierul spălat în singele

griului și încovoiat ca spinarea țaranului aducând pline, mînerul plin de răni deschise, zimți, văile prin care sudoarea curge în pământ, în netimpul din trupul pământului, înviindu-i ierburile, semănându-i fluturi pe comori și perechi de măr-găritare peste câtelul ce latră miezul nopții și stă cu labelle suite pe blesteme și nădejdi.

Mihai Beniuc cîntă paloarea iubirii înțeleasă ca erezie sau ca o cucerire a tristeții rodind alunecări voluptuoase în melancolii de onix. Trădarea iubirii e fragedă și doare trandafiri, minciuna are prețul mării zornăind sub tei amețiți de eresuri, femeia nu există-n sine, e doar o trestie de azur în văzduhul fluturînd de îngeri, un nume dat unei himere.

...Închide ochii tăi ca mura
Din poezia populară.
Te strîng prea tare ? Adă gura
De singe, de venin, de pară !...

Într-un tîrziu de noapte bucureșteană, noapte de izbit cu barda, Beniuc mi-a mărturisit că un poet nu poate scrie într-o viață mai mult de 24 de poezii de excepție. Chiar cînd o ia fără de drum în sus ? l-am întrebat. Numai despre-aceia am vorbit, mi-a răspuns el — și era paltinul și mesteacănul din lutul ars al tinereții mele.

Cîndva am tras nădejde să fiu poet și

să-i seamăn. Am înțeles la vreme că galopul lui din pustă e inimitabil. Galop al sfințelor creații de-nceput. Și s-a așezat în mine frigul. Și sînt bucuros, fiindcă altfel m-aș fi pierdut într-un culcuș de tăceri în spațiul imens al neîntîmplărilor, cu luceafărul vieții și cornul de vînătoare îngropate în ghețuri.

Deasupra frunții lui Beniuc plutesc și prin vijelii pajura și crinul heraldic, semn că el s-a născut destul de zmintit ca să-mpartă-n lume risipire de murmur pelagic, să pironească în ocna crucii un braț al Istoriei, să-njunghie mări și să lase lumina, sarea, bujorii și scîndurile cu actinii să curgă-n setea și visele bolnave ale tuturor, deșteptînd răsărituri de lună.

Sania lui cu clopoței ridică piersici de diamant pe cărări de nea și pierzanie. Și marele vestitor al furtunii, intrat, asemeni tuturor celor ce le-a dărimat muntele de pe care predicau, în dezmierdarea stingerii, dă chiot de Ardeal :

Di ! caii mei,
Nu vă lăsați,
Zburați ca zmei
Înaripați,
Spre creste de vis
Spre vis de creste
Vis nedescris
Nici în poveste !...

FĂNUȘ NEAGU

DECLARAȚIE

Cărți cu poeme mitologice
cărți cu poeme dedicate Renașterii
cărți cu poeme conceptuale
cărți cu poeme despre estetica morții
cărți cu poeme așa-zis filozofice
cărți cu vesele poeme silvane
cărți cu balade sau cu ode ornate ca tortul
destinat aniversării nepotului

toate sunt minunate cînd burta ți-e plină
și iubita te așteaptă în transparenta-i cămașă de noapte
eu subscriu pentru o carte cu poeme banale din care
izbucnesc mirosurile și zdrențele pămîntului
sau behăitul oilor minate la abator
într-un cuvînt o carte din care
se ridică suspinul poetului cu degetele prinse în ușă

vă rog să-mi iertați preferințele
și faptul că fumez țigări atît de ieftine

PETRE STOICA

Cina cea de taină

Probabil că înainte, pe locul acesta, era o casă și dealul din spatele casei nu se vedea sau se vedea foarte puțin din el. Acum însă casa nu mai este. A dărîmat-o vremea sau s-a dărîmat ea singură sau au dărîmat-o oamenii sau a ars sau a fost mutată în altă parte. Fapt e că nu mai există și din această cauză dealul care fusese cîndva în spatele ei se vede foarte bine acum.

Și din ce a fost cîndva un loc locuit a rămas un rest de gard căzut la pămînt și o laviță. Iar pe laviță stă un om de treizeci și ceva de ani. Omul este singur, dar nu pentru că nu mai stă nimeni altcineva pe laviță, este singur altfel. E singur și față de laviță și față de restul de gard căzut la pămînt și față de dealul care parcă vrea să vină peste el sau îl amenință sau vrea să-l înghită. În orice caz este ceva intim și poate înfiorător între omul de pe laviță și dealul din spatele lui, deși omul de pe laviță continuă să rămînă singur și față de acest deal.

În capătul celălalt al străzii a apărut un om de aceeași vîrstă sau poate ceva mai bătrîn decît omul de pe laviță. E străin și asta se cunoaște după îmbrăcămîntea diferită de cea a omului de pe laviță și după cum umblă, stîngaci pe un drum necunoscut.

STRĂINUL : Te tulbur, deși te văd îngîndurat. Dar sînt străin și nu cunosc locurile acestea. Încotro e Ierusalimul?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ai ajuns la mar-

ginea lui. Mergi așa cum mergi și vei ajunge la templu și la prăvălii.

STRĂINUL : Cu alte cuvinte am și intrat în Ierusalim ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ai și făcut un drum de o sută de picioare.

STRĂINUL : Așa începe pămîntul făgăduinței ? Cu un maidan plin de gunoaie ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Făgăduinței ? Ce făgăduință și pentru cine ?

STRĂINUL : Așa parcă-i spune neamul de-aici. Pămîntul făgăduinței. Așteaptă pe unul care să-i izbăvească. Sau nu sînt bine informat ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ești prea bine informat. Toți vor să fie izbăviți de altul și nimeni nu vrea să se izbăvească singur. Așa apar zei și eroi. Aceștia apar de obicei pe gratis. Și cu timpul zeii și eroii devin niște caraghioși. Și apar alți zei și alți eroi.

STRĂINUL : Poate greșești. Ești prea trist ca să nu greșești. Nu ți-ai ales un loc potrivit pentru meditație. Pe unde te uiți numai dărîmături și gunoaie.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : De unde vii, străine ?

STRĂINUL : Din Grecia. Acolo ne alegem alte locuri pentru meditație. În care să fie armonie. Și armonia să fie gravă.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : În alte locuri se caută armonie pentru meditație. Iar eu am o pricină. De locurile acestea mă vor lega amintiri.

STRĂINUL : Cum ai spus ? Te vor lega amintiri ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Da, așa am spus. De locurile acestea mă vor lega amintiri.

STRĂINUL : Cine ești tu ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Un fiu. Un fiu ascultător al unui tată înțelept.

STRĂINUL : O spui cu tristețe. Sau cu ironie. Sau altfel. Într-un fel pe care nu-l cunosc. Dar poate vrei să pleci. Ca să rămii singur în aceste dărîmături și gunoaie.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Rămii ? Nu-ți plac dărîmăturile ? Ar fi trebuit să-ți placă. În Grecia ai văzut destulă armonie. Dar dealul îți place ?

STRĂINUL : Cine ești tu ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Un tîmplar. Din Nazaret.

STRĂINUL : Rîzi de mine ? Ești prea trist ca să rîzi. Cred însă că ai fost tîmplar. Dar acum ce ești ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Acum sînt eu însumi.

STRĂINUL : Toți sîntem noi înșine, prietene.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Te înșeli, străine. Acesta este lucrul cel mai greu. Să fii tu însuși.

STRĂINUL : Cine ești tu ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Eu sînt cel care va fi răstignit pe deal. Numele meu este Isus. Și sînt din Nazaret, după cum ți-am spus.

STRĂINUL : Cred că n-am auzit bine. Mai spune o dată.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Eu sînt cel care va fi răstignit pe deal. Numele meu este Isus. Și sînt din Nazaret, după cum ți-am spus.

STRĂINUL : Drumul a fost greu. Și sînt obosit. Și din această pricină aud altceva decît mi se spune.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Eu sînt cel care va fi răstignit pe deal. Numele meu este Isus. Și sînt din Nazaret, după cum ți-am spus.

STRĂINUL : Prin urmare, am auzit bine. Și de ce nu fugi ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ți-am spus, dar legi greu lucrurile între ele. Nu-ți fac o vină din asta. Sînt un fiu ascultător al unui tată înțelept.

STRĂINUL : Tatăl tău te va răstigni ? Dar cine este el ? Un criminal ? Un demet ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tatăl meu este un înțelept. Și nu mă va răstigni el. Mă vor răstigni oamenii.

STRĂINUL : Tu nu ai văzut niciodată cum se răstignește un om. Sînt sigur că n-ai văzut. Eu am văzut cînd eram tînăr și eram necopt. Și după ce am văzut am încărunțit. Vezi firele albe ? Sînt de atunci. Altele n-am. Fugi, prietene ! Dar de ce nu fugi, cînd știi că vei fi răstignit ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ți-am spus, dar ai uitat din nou. Sînt un fiu ascultător al unui tată înțelept.

STRĂINUL : Dar de unde știi că vei fi răstignit ? Și dacă oamenii vor să te răstignească, de ce te lasă liber ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ei nu știu că vor să mă răstignească. Dar vor afla.

STRĂINUL : De la cine ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : De la ei.

STRĂINUL : Ești prea profund. Sau totul este prea simplu, dar nu pentru mine.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ești foarte interesant, străine. Desparți ceea ce nu trebuie să fie despărțit.

STRĂINUL : Lucrul cel mai înfrîorător este că răstignirea ta a devenit un prilej de dialog.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : E înfrîorător ?

STRĂINUL : Ce vrei să înțelegi, Isuse ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ești înțelept, străine.

STRĂINUL : Am obosit. Conversația cu tine mi-a stors puterile.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Odihnește-te.

STRĂINUL : Chiar vei fi răstignit ? Nu zîmbi. Nu zîmbi, Isuse ! Eu sînt străin și nu cunosc obiceiurile de aici. De asta am întrebă. Iartă-mă dacă am comis vreo împietate.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : N-am ris de tine și nici de întrebarea ta. Mă gîndeam la deal, la dărîmături și la noi doi. Și atunci am zîmbit. Odihnește-te.

STRĂINUL : Nu sînt obosit. Drumul a fost greu. Dar nu sînt obosit. Sau ai fost obosit și mi-a trecut. Sau nici n-am fost obosit, dar nu mi-am dat seama. Că nu sînt. Obosit. Dar de ce ești trist, Isuse ? Sau ești singur ? Sau ai obosit. Dar altfel decît am obosit eu. Sau visez. Am mai auzit de astea. Zeii se distrează uneori. Îi adorm pe muritori, îi pun să viseze și să creadă că visul lor n-a fost vis. Că totul a avut loc ieri. Sau chiar atunci. Sau mîine. În mîinile zeilor se află totul. Chiar și firele destinului. Sau totul e o minciună a fanteziei noastre. Dar tu nu mai spui nimic, Isuse ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ești grec, străine ?

STRĂINUL : Sînt grec. Nu ți-am spus numele meu. Poate vrei să-l știi.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Nu vreau. E frumoasă Elada, grecule ?

STRĂINUL : Și Palestina e frumoasă, Isuse. Dar Elada e altfel. Și nimic nu e ca Elada. Chiar și ce e mai frumos decît ea.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Și cerul ? Și marea ? Și femeile ?

STRĂINUL : Și cerul și marea și femeile. Isuse ! Vorbești ca un muribund. Chiar vei fi răstignit ? Nu zîmbi. Isuse ! Nu zîmbi !

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Nu zîmbesc, grecule. Și zeii n-au putere asupra ta, cînd ești cu mine. Voi fi răstignit. Pe dealul din spatele maidanului. Am venit aici să mă reculeg. Dărîmăturile nu sînt bune pentru meditație, dar sînt bune pentru reculegere. Ai venit tu și mi-am dat seama că nu vreau să mă reculeg. Vreau să vorbesc. Cu un grec. Care vine din Elada. Și care n-a auzit de mine. Și pe care nu l-aș fi interesat niciodată. Dacă nu m-ar fi înțilnit.

STRĂINUL : Tu-mi spui destinul, Isuse.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Da, grecule.

STRĂINUL : Cine ești tu, Isuse ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tot ce ți-am spus pînă acum ți se pare puțin. Și puțin poate că o să ți se pară și răstignirea mea. Și poate că ai dreptate. Că lucrul cel mai înfrîorător e că devine prilej de dialog. Dacă e așa, atunci de ce să mă mai las răstignit ?

STRĂINUL : Isuse, tu nu simți că dealul vine peste tine ? Și că dărîmăturile umblă prin sînge și că se lovesc de vene ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Am un tată. Și tatăl meu este un înțelept. Dar poate că e prea înțelept pentru oameni. Sau poate că e prea puțin înțelept pentru ei. Și tatăl meu mi-a spus să mă las

răstignit, ca să dovedesc un adevăr. Adevărul este uriaș. Îți umple sufletul și ți-l copleșește.

STRĂINUL : Ești un erou, Isuse ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Sint eu însumi. Astăzi. Dar peste câteva zile nu voi mai fi eu însumi. Voi fi fiul tatălui meu.

STRĂINUL : Și cine este tatăl tău ? Un rege ? Iartă-mă, am uitat că ești timp-lar.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tatăl meu nu este rege. În orice caz nu este ceea ce înțelegi tu prin rege. Tatăl meu este Dumnezeu. Iar eu sint fiul Domnului.

STRĂINUL : O spui cu tristețe sau cu ironie ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Toți oamenii vorbesc ca tine cînd sint copleșiți ?

STRĂINUL : Ți-e frică de oameni ? Pentru că ei vor să te răstignească ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Nu-mi pasă de asta.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tu nu știi ce vorbești, străine. Eu știu ce voi simți cînd voi fi răstignit mai bine decît cei care sint răstigniți. În momentul răstignirii.

STRĂINUL : Cine ești tu, Isuse ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Sint fiul Domnului și mi se va spune Hristos.

STRĂINUL : Unsul Domnului ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Domnul își va unge fiul. Iar eu sint fiul lui. Asta e o situație. Un noroc sau un nenoroc. Dar nu un merit, după cum te-ai gîndit tu.

STRĂINUL : Nu mai înțeleg nimic, Isuse.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Te-am adus pe drumul acesta ca să mă ascuți. Nu ca să mă înțelegi sau nu. Nu te gîndi la nimic altceva, golește-ți gîndurile. Ascultă-mă și atît.

STRĂINUL : Te ascult, Isuse. Dar nu mă strivi, dacă vrei să te ascult. Viermii se tirăsc pe frunză. Dar viermii nu știu să asculte frunza. Și frunza poate fi ascultată.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ți-am spus să-ți golești gîndurile ca să ți le umpli din nou. Cu altceva. Nu ca să te strivesc. Ești gata să ascuți, grecale ?

STRĂINUL : Sint gata, Isuse. Maidanul acesta ți se pare potrivit pentru dialogul nostru ? E un maidan înfiorător. Aici a fost o lume care nu mai există.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Cu alte cuvinte maidanul e bun pentru noi doi ? Acum. Asta vrei să spui ?

STRĂINUL : Da, Isuse.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tu te-ai lăsa răstignit ?

STRĂINUL : Nu zîmbi, Isuse ! Ți-am mai spus o dată. Eram tînăr și eram ne-copt. M-am dus să văd un spectacol.

Și spectacolul era răstignirea unui om. Îmi plac spectacolele. Și mi-am spus că un bărbat trebuie să știe și asta. M-am dus să văd o răstignire. Și atunci am încărunit. Mai multe nu vreau să-ți spun. Nu vreau să-mi apară din nou răstignirea. Și să încărungesc iar.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Nu mi-ai răspuns. Tu te-ai lăsa răstignit ?

STRĂINUL : Un om răstignit este un om mort, Isuse. Răstignirea este înfiorătoare. Dar este o moarte. O moarte oricît de înfiorătoare ar fi nu rămîne decît ea însăși. O moarte.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Voi grecii de-testați moartea. Și poate că aveți dreptate s-o dețestați.

STRĂINUL : Ți-e teamă ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Mi-e teamă. Tatăl meu vrea să mă las răstignit. Sint nevinovat. Cei care mă vor răstigni vor ști că sint nevinovat. Dar răstignindu-mă vor dori să demonstreze ceva.

STRĂINUL : Atunci nu e nici o diferență între ei și tatăl tău. Afîta doar că el poate să demonstreze altceva.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Poate ? Ei nu vor ști ce vor face, tatăl meu însă va ști. Să fie asta singura diferență ? S-ar putea însă ca diferența aceasta să conțină un adevăr copleșitor.

STRĂINUL : Ți-e teamă, Isuse. Și ești singur. Și n-ai cu cine vorbești. De aici vine tristețea ta. Eu nu sint bun pentru un dialog cu tine. Ar fi mai bine să plec.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Mi-e teamă, grecale. Dar nu mi-e teamă de răstignire. Mi-e teamă de altceva. Să nu crezi că sint un pervers care se delectează cu propriile sale chinuri. Chinurile sint inevitabile. Și dacă nu vor fi ale răstignirii, vor fi ale conștiinței. E singura diferență. S-ar putea însă ca diferența aceasta să conțină un adevăr copleșitor.

STRĂINUL : Răstignirea ta a devenit iarăși un prilej de dialog.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Poate un prilej, poate o pricină.

STRĂINUL : De ce ți-e teamă, Isuse ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Mi-e teamă de viitor.

STRĂINUL : De răstignire ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Răstignirea va fi un trecut. Ascultă, grecale, Tatăl meu este destinul însuși. Și destinului nu i te poți împotrivi. Poți să renunți la destin. Și atîta tot. E adevărat că pentru asta trebuie să ajungi să fii tu însuși. Și se pare că asta e lucrul cel mai greu.

STRĂINUL : Dar mi-ai spus că astăzi tu ești tu însuși.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Da. Și astăzi pot să renunț la destin.

STRĂINUL : Și dacă renunți, nu vei mai fi răstignit ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Nu. Știu ce vrei să-mi spui.

STRĂINUL : Te ascult.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tatăl meu este un bătrîn înțelept. Răstignirea mea va fi un act al înțelepciunii lui și al neînțelepciunii altora.

STRĂINUL : Și tu unde vei fi ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Pe cruce.

STRĂINUL : Pe cruce ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Da. Răstignirea mea va fi însă un fapt vrut. Înțelegi, străine ? Răstignirea unui om nevoințat, care a putut să se lepede de destinul său, dar care a refuzat s-o facă. Ce spui de asta ?

STRĂINUL : Ar trebui să mă gîndesc. Despre asta se pot spune multe.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Nu m-am înșelat cu tine, străine. De asta mi-e teamă. Se pot spune multe. Vor fi oameni cinstiți care mă vor refuza sau mă vor accepta pentru că nu mă vor înțelege. Vor fi oameni cinstiți care mă vor refuza sau mă vor accepta pentru că mă vor înțelege prea bine. Și vor fi din acei pentru care răstignirea mea va fi un prilej de distracție sau de ciștig.

STRĂINUL : Dacă te-ai hotărît să te lași răstignit, nu trebuie să te gîndești astfel.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Trebuie, străine. Astăzi eu sînt eu însumi. Și pot să-mi refuz destinul. Trebuie să știu ce refuz sau ce accept.

STRĂINUL : Îl refuzi ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tu l-ai refuza ?

STRĂINUL : Eu sînt din Atena și-ți spun nu știu. Dacă aș fi din Sparta, ți-aș spune nu. Îl refuzi ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Dacă aș fi în locul tău l-aș refuza. Dar pentru că eu sînt eu însumi îl accept.

STRĂINUL : Dar ți-e teamă.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Mi-e teamă. Tatăl meu este un bătrîn înțelept. Înțelepții se înșeală rar. Cînd înțelepții sînt bătrîni nu se înșeală aproape niciodată. Dar cînd un înțelept bătrîn se înșeală și are putere — greșala lui distruge adevărul.

STRĂINUL : Ți-e teamă că răstignirea ta nu va avea nici un efect ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Există și acest risc, dar riscul este minor. Și stă în puterea tatălui meu și a mea ca să fie altfel.

STRĂINUL : Atunci ce te neliniștește ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tatăl meu poate greși datorită unei singure pricini. Datorită oamenilor. Tatăl meu m-a făcut om ca prin mine să-și desăvîrșească cunoașterea lor.

STRĂINUL : Și a ajuns la concluzia că le trebuie un spectacol ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Un spectacol ?

STRĂINUL : Mă gîndeam la răstignirea ta.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Eu nu m-am gîndit niciodată la asta. Dar este un lucru la care te poți gîndi.

STRĂINUL : Iartă-mă că ți-am întrerupt gîndurile.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Spectacol. Nu m-am gîndit niciodată la asta. Va fi într-adevăr un spectacol. Și cînd voi fi judecat și cînd voi duce crucea și cînd voi fi răstignit. Oare tatăl meu știe asta ? Oare știe și nu vrea să-mi spună ?

STRĂINUL : Te-am tulburat, Isuse.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Nu m-ai tulburat. Îmi dau seama că nu înțeleg totul.

STRĂINUL : Te miră ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Da. Răstignirea mea ar fi trebuit să-mi fie clară.

STRĂINUL : Oamenii sînt atrași de spectacol, Isuse.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Spui banalități. Iartă-mă că m-am supărat pe tine. Tu n-ai nici o vină.

STRĂINUL : Te ascult.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tatăl meu m-a făcut om. Și prin mine și-a desăvîrșit cunoașterea oamenilor. I-a fost necesar înainte de a lua o hotărîre de felul celui pe care a luat-o.

STRĂINUL : Este într-adevăr un înțelept.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Este mai mult decît un înțelept. Este un Dumnezeu.

STRĂINUL : Acum ești încîntat de el.

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Sînt. Dar nu trebuie să fiu. Trebuie să judec. Dacă ești însă încîntat nu mai poți să judeci. Prea te îmbată încîntarea.

STRĂINUL : Te tulbur, deși ai devenit înghindurat și tăcut. Care poate fi pricina greșelii ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Tatăl meu îi cunoaște pe oameni ca un Dumnezeu. Prin mine i-a cunoscut ca om. Și dacă oamenii sînt altfel decît îi cunoaște Dumnezeu și altfel decît îi cunosc oamenii ?

STRĂINUL : Și care este adevărul ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Ai auzit de Pilat, grecule ?

STRĂINUL : Nu cred. Este un roman ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Da. Este cel care mă va judeca. Mă va întreba cine sînt. Și-i voi spune că eu sînt cel care a adus adevărul.

STRĂINUL : Și Pilat ce te va întreba ?

OMUL DE PE LAVIȚĂ : Care este adevărul ?

LEONIDA TEODORESCU

„Prințesa“

De șase ori am mințit-o pe nevastă-mea, să-mi trăiască, a șaptea oară însă n-am mai avut tăria s-o mint la fel.

Scoteam din an în paște câte un volumaș de versuri. De fiecare dată, cu plaivazul în mină, față de ea, drăguța, întocmeam câte o socoteală: așa carevasăzică — în graba demonstrației scurtam cuvintele — cinșpe mii îi am ca și în palmă. Cu șapte mii îmi descarc datoriile la Fond (-ul Literar); trei mii pentru o *gabardină*, două cămăși albe și o pereche de pantofi, să nu mai umblu ca golanii, sau hippyes, cum li se spune acum, iar restul, adică substanțialul, fie: un mantou, vreau să te văd cucoană!

Intenții sincere și la fel de brave, nu-mai că socoteala de acasă nu se brodea cu cea din țîrg. În loc de cincisprezece mii, pe cît contam după asigurări solemne, îmi venea, pe filiera scriptologiei, doar unsprezece: — „economie, lipsă de bani, alții mai cu vină v-au mîncat fondurile, și întreaga porție de explicații care nu reușeau de fel să mă hrănească“.

Noroc de nevastă-mea, săraca, lucrătoare cu acul și stîlp economic al familiei, care, iubitoare și răbdurie, mă îngăduia pe lingă vatră. Niciodată nu s-a încumetat să-mi spună ce avea pe inimă și pe limbă: „Dragul meu, din poezie, vezi bine, nu se poate trăi. De ce nu te apuci și tu de o treabă mai serioasă?“

Vecinii mă priveau cu o veselă indulgență, arătîndu-mă fie cu tîmpla, fie fluturînd mîna la tîmplă: „Nu face nimic, dom'le, stă, stă și scrie; încolo, băiat cumsecade“.

Pe la al șaptelea volum însă, s-a schimbat calimera. Crescusem în ochii mei și deopotrivă în ai copiilor din cartier care începuseră a mă cunoaște din manuale. Acum proiectasem, împreună cu nevastă-mea, un voiaj în jurul României. Barem cu atît să ne alegem din munculița mea. Să ne cunoaștem țara — eu o mai colindasem, ea însă niciodată.

Dar, ca îndeobște, cu vagi diferențieri, din treisprezece mii în scripte, m-am ales cu treisprezece lei în palmă — halal *milionar*, cum latră unii!

Disperat, am început să urlu — și clinii turbează citeodată — să ameninț, să mă zbat, să protestez, cînd pe la ușile lui „20%“, cînd pe la porțile lui „30%“ — forme de într-ajutorare ale confrăților în suferință — bîguind cu sufletul la gură:

„Mă jupoale nevasta, îmi dă foc la manuscrise!“ — „Așa-ți trebuie“, m-a mîngîiat un amic din comitet — „divorțează, mă, dă dracului!“

În cele din urmă, după sîngeroase pleoarii și ploconeli am făcut rost de un nou împrumut.

He, he, altă viață, altfel umblă omul cînd alungă nevoia din prag, fie și pentru o clipă.

M-am înfățișat drăguței de nevastă-mea ca un nabab:

— Iată, draga mea, — și-am scos teancul de la piept pocnindu-l fălos de masă — iată banii care mi-au mai rămas după ultimul volum publicat — fiindcă nepublicate, aveam un castel. Cinci mii, nu mult, nu puțin, tocmai cît ne trebuie să facem și noi o vacanță plăcută, fără să ne zgîrcim la pungă...

Batem noi Valea Oltului, o luăm în sus spre Obcina Feredeului, străbatem Carpații prin zmeuriș, coborîm la Dorna și tragem la o zădă.

— Mihaico, gic, pînă te primenești tu, pînă una-alta, eu trec vizavi la restaurant să comand ceva de-ale gurii.

— Bravo Nae, mă încurajează ea, aerul ăsta montan îți răscolește stomacul.

Mă așez la o masă și ospătărița vine... aproape numaidecît.

— Te rog, pune la grătar două fripturi, dar așa, mai...

— Fripturi nu avem, mă asigură fata în verde, cu voce albă.

— Atunci niște ficăței, ceva, sau o pereche de fudulii...

— Oho, vorbiți de lucruri sfinte.

— Atunci, cu ce vă întîmpinați oaspeții?

— Parcă am mai zărit la bufet nițel salam, o felioară de cașcaval, heringi cu ceapă... sau să vă sparg niște ouă, dar nu garantez că-s proaspe...

— Unde-i responsabilul?! șuier eu printre canini.

— Pe aici, pe undeva...

Îi caut cu încăpăținare... dar ce să-i spun, cum să-l iau? Că fac turul României împreună cu nevastă-mea, că am nimerit la restaurantul lui și că, deși sînt poet, totuși mi-e foame? Mi-ar rîde în nas. A, dacă m-aș fi numit, bunăoară, Hadrian împăronaș, ar fi fost în stare să-mi vîre și un vițel la portbagaj. Dar așa, cunoșteam dintr-o amară experiență că, în ochii

individului care își măsoară clienții după pungă, n-aș fi urcat mai sus de glezna unui bișnițar.

— Meștere, am chef să mănânc o friptură, îl iau eu tare pe restaurator de îndată ce dau cu ochii de el.

— Vă cred, dar grătarele s-au terminat.

— Și ce le dai clienților, acum, pe seară ?

— Păi, ce se mai găsește — și cască larg din pîrîitul măselelor. De altfel, aăă, de altfel planul pe ziua de azi ni l-am făcut.

— Dar vezi dumneata, planul stomacului meu încă nu-i făcut.

— Asta-i altă căciulă.

— Ascultă meștere și uită-te bine la mine : fac turul României cu o prințesă indiană, delegat (și bat cu degetul în sus) nu-ți mai spun de unde...

— Da, desigur, vă înțeleg.

— Un singur lucru nu pricepi : ce va crede prințesa despre restaurantul dumitale cînd vor tăbări gazetarii cu întrebările pe ea ?

— Știți, pentru oaspeții străini, se mai găsește câte ceva...

— Ia să văd !

Responsabilul scoase din frigider o tavă de mușchiuleți — pusă deoparte pentru sufletelul ierarhic — să-i mănînci și cu ochii.

— Pune două bucăți la grătar, uite asta și asta ; scoate și niște castraveciori murati, cu puțină gheață deasupra și o sticlă de vin...

— Vinul s-a termi..., adică mai avem un cotnărel pentru fețele spălate.

— Așa meștere, ce bine-ar fi dacă i-am servi și pe ai noștri ca pe oaspeții străini...

— De, ai noștri sînt mai răbdători din fire, și s-a tras de-a-ndărăteala să execute el însuși comanda.

Ospătărița sfîrșia în jurul mesei. După vreun sfert de ceas pică și nevastă-mea, cam brună de felul ei, cu un șal de borangic petrecut peste umeri.

— Nae, mi-e o foame de nu te vă...

— Ssst ! Ești prințesă indiană. Bolborește ceva într-o limbă străină, altfel rămînem flămînzi !

ADRIAN CERNESCU

ROI

și ca din zborul lui Icaru
căzu o vorbă între noi
în trunchiul meu s-aude cariu
pe chipul tău se lasă ploi
și-o nălucire de acvariu
de care nici nu mă mai spariu
alungă totul înapoi

rămîne numai o ispită
să ne mai cheme cînd și cînd
pe unde trestii și răchită
ne-au urmărit un ceas trecînd
în umbra lor neliniștită
de nimeni pînă-atunci iubită
cum de pămîntul meu flămînd

și ne credeam preafericiții
din vremea lor de la-nceput
de fiara blîndă ocoliiți
într-un blestem necunoscut

era la vremea de roire
părea tot somnul lumii dus
și zborul se rupea din Fire
urmînd chemărilor de sus
cînd noi robiții în iubire
urmam aceeași ocire
cu cele ce păreau că nu-s

LICEU

amintiri de-un oraș
la margini de munți
sub nori de ciment
și istorii străvechi

dincolo de deal
peste mine romane
lacuri adînci
vii și grădini
sîmbăta după-amiaza
locuri de-o altă lume
singurătăți de copil
gînduri acasă
sub nuci departe
unduirea cîmpiei
drumuri de oarecînd

INVOCĂȚIE

ploile vor duce-ncet încet
dealurile mele în piraie
însuși timpul marele profet
urme vechi le șterge și le taie
stau în fața lui din ce mai sînt
și mă-ntorc la umbrele trecute
într-o vale plină de pămînt
regăsit sub semnele lui mute
mărturia singelui o strig
și mă rog la porți și la altare
cu bătrînul dascăl din Avrig
credincios în silă și uitare
luminează-mi fața soare bun
dus din asfințire-n asfințire
dă-mi puterea vetrei să-mi adun
focul ei de pacc și iubire
gîndul meu să nu se treacă-n van
după cîte vremuri îl cruțară
pătîmind sub cerul transilvan
răstignit pe drumuri lungi de țară

ION HOREA

Trandafirul

Geta are o calitate pe care n-o au multe dintre femei. Trăiește în cea mai deplină armonie cu soacră-sa.

Din această cauză se bucură de o serie de avantaje de care nu se pot bucura și celelalte consoarte: nu-și pierde vremea cu gătitul și curățenia sau cu spălatul și călcatul rufelor, iar în plus nu mai aleargă zi de zi prin diferite magazine după cum-părături.

Dar iată că de curînd o împrejurare neprevăzută a smuls-o pe bătrînă din casă, pentru un timp mai îndelungat.

Așa s-a întîmplat că Geta și-a luat adio, rînd pe rînd, de la odihna dulce și plăcută a după-amiezilor, de la satisfacția pe care i-o dădeau plimbările pe aleile din grădina botanică, de la spectacole și chiar de la vizitele pe care le făcea împreună cu Mircea — soțul ei — la diverși prieteni unde de multe ori întîrziiau, pînă seara tirziu, la o partidă de cărți sau la o piatră.

Spre deosebire de ea, Mircea nu simțise în nici un fel lipsa bătrînii, suplinită cu destul succes de consoarta sa și, neavînd astfel de treburi, își consuma mai departe timpul la fel ca și înainte. Plimbările și vizitele continua să le facă singur împins de dorința soției de a nu fi stingherită în treburile sale.

Și zilele treceau una după alta trezind în sufletul Getei regretul după clipele fericite întrerupte atît de brutal de-o realitate nedorită.

Dar omul rămîne tot om, oricît de altruist ar vrea să fie el. Azi așa, mîine așa, libertatea lui Mircea nefiind cu nimic știrbită, în inima Getei începu să se strecoare, picătură cu picătură, otrava unor îndoeli. Dar dacă el fiind singur?... Exuberant, cochet cu femeile — atîta timp cît mergeau împreună — nu-i deșteptase nici o suspiciune, nu reușise s-o facă geloasă.

Acum însă, știindu-l în afara privirilor sale, gânduri rele începuseră să-i dea ocol, dar nu și le dezvălui.

Dar dacă el?... Îl privea pentru prima oară cu alți ochi, ori de cîte ori venea de la plimbări, de la vizite sau mai ales atunci cînd întîrzia cu prietenii. Oare fusese într-adevăr cu prietenii? Afecțiunea lui avea acum pentru închipuirea ei alte dimensiuni, exuberanța ce-o afișa citeodată i se părea exagerată iar uneori se simțea neglijată. Oare, nu cumva?

Înrădăcinat, un gînd rău o însoțea pretutindeni. Devenise nervoasă, cîcălitoare, iar adesea făcea aluzii transparente.

Dar Mircea nu se sinchisea de asta, lua totul în glumă, amuzîndu-se. Acest lucru îi întărea și mai mult bănuielile.

Într-una din zile, venind acasă de la servicii, Geta constată cu stupoare că patul era făcut altfel de cum îl lăsase la plecare, iar biblioteca, de pe care nu ștersese praful, era acum curată. Întepenise în mijlocul camerei cu inima tăcînd neliniștită. Îl știa pe Mircea plecat în deplasare. Cînd venise și mai ales... cu cine?

Se smulse cu greu din nedumerirea sa, hotărîtă să-și continue investigațiile. Primul drum îl făcu la baie. Sigur, se umblase și aici. Toate erau așezate altfel de cum le punea ea de obicei, iar rimelul, ce căuta oare lîngă paharul cu periuta de dinți? Nici vorbă, nu mai încăpea nici o îndoială, fusese întrebuițat de altcineva. Hotărît lucru, Mircea adusese o femeie în casă știind că ea e la servicii, iar fata la școală. Iată încă o dovadă: În bar paharele de coniac nu-și păstrau simetria știută de ea, ba unul din ele avea pe fund puțin lichid. Oare existau și urme de ruj? Hm, dar ce, era prost să nu-l spele? Asta rămăsese fără îndoială uitat din cauza grabei cu care plecase. În bucătărie o nouă descoperire. Cartea de bucate era pe frigider. Cum ajunsese acolo? Aha, „ea“ vroia să se inspire!

Copleșită și zbuciumată se trînti pe un scaun în sufragerie. Ochiul său înotînd în lacrimi se opriră fără să vrea pe vaza de flori, unde de două zile își etalau frumusețea niște trandafiri. Unul... doi... trei... patru, numără ea. Cum? și aici? Erau numai patru? Sări de la locul ei ca arsă și cu mîna tremurînd refăcu numărătoarea. Patru. Deci unul dispăruse. Ticălosul!... Va să zică, după ce a făcut ce a făcut, ...ca să nu mai vorbim de rimel, îi mai dăduse la plecare „dumneaei“ și un trandafir. Un trandafir din cei care-i cum-părase ea... Asta era prea mult.

De obicei despre asemenea lucruri mamele nu vorbesc cu copii. Dar lui Geta i se întunecase judecata. Ileana, fata lor de 13 ani, a fost nevoită să asculte cu gura căscată întreaga poveste spusă cu lacrimi de cea care fusese jignită în demnitatea ei de soție. Dar Ileana nu fu impresionată.

— Exagerezi mamă, spuse ea c-un calm enervant. Tata și Casanova! Cine în afară de tine se mai uită la el? Nu vezi că-i lung cît ușa, slab ca o scobitoare și încovoiat ca un arc? Cînd se așează la masă de-abia îi încap picioarele? Fii serioasă...

Geta holbă la ea niște ochi mari.

— Ileano, se trezi țipînd. Nu ți-e rușine să vorbești așa de tatăl tău?

— Dar dumitale nu ți-e rușine să gîndești așa? îi întoarse fata vorba.

După o întîrziere de vreo două ore a apărut în sfîrșit și Mircea, vesel. Avea

chef de vorbă. Probabil că mai cinstise ceva cu „dumneaei“ în afara locuinței.

— De unde vii la ora asta ? pufni Geta pe nas.

— Am fost cu niște prieteni.

— Aha, prieteni.

El nu luă în seamă tonul zeflemitor.

— Mi-e o foame de lup ! Ce-avem de mâncare ? întrebă frecându-și nerăbdător minile și lăsându-se greoi în scaun.

Geta îl privi tăios.

— Cred și eu, după atîta efort...

— Efort ?

Sprîncenele lui negre se ridicară deasupra ochelarilor.

— Aha, știu despre ce e vorba, își recăpătă el repede buna dispoziție. Vorbești de inițiativa mea de a face curat prin casă ?... Fleacuri... Am făcut și eu ce am putut !

— Ai venit mai devreme ? întrebă ea înghițind cîteva noduri.

— Să fii sănătoasă. Pe la ora opt și ceva. Am tras și un pui de somn. Mai întîi am fost la birou și, pentru că am călătorit cu trenul toată noaptea, șeful m-a trimis să mă odihnesc, că tot nu eram bun de lucru.

Misterul se lămură. Dar nu pentru Geta.

— Și cu rimelul ce-ai făcut ?... Ți-ai aranjat genele ? aruncă ea hotărîtă să ducă lupta pînă la capăt.

— Cu rimelul ?... întrebă Mircea amuzîndu-se. Aaa, da... ai dreptate. Ce să fac ?... Mi-am făcut sprîncenele, draga mea, ca să fiu mai „bine“.

— Să fim serioși, îl puse ea la punct cu acreală.

— Să fim, că bine zici, nu se intimidă el. Măi femeie, mă, cred că e cazul să-ți vii în fire. Dacă ții neapărat să-ți spun ceva și despre el, află că l-am găsit pe jos în baie și l-am pus lîngă oglindă.

— Bun, mimă ea înțelegerea. Dar cu trandafirul, ce-i ?

— Cu trandafirul ?... Ce trandafir ?... se miră el nevinovat. Asta zău, crede-mă că n-o mai știu.

Geta i-a adus de mâncare ca să-i arate ră-i mai bună ea decît el și că nu-i pasă că o înșală. Va fi demnă pînă la sfîrșit. Nu admitea nici un compromis. Deocamdată îi purta numele. Miine va intenta acțiune de divorț ca să-l învețe minte. N-avea decît să plece la „cealaltă“. Paisprezece ani a stat cu el împărțind același așternut, aceleași necazuri și aceleași bucurii. Abia acum l-a descoperit în adevărata lui lumină. Prefăcutul, mai spunea c-o iubește. Era un om fără scrupule, asta era, un meschin și egoist. Pentru ca lucrurile erau perfect lămurite. Degeaba încerca el s-o scalde cu răspunsuri dinainte ticluite. Trandafirul îl trădase.

Toată noaptea n-a închis ochii chinuită de gînduri și de întîmplare. Îl simțea cum doarme lîngă ea fără pic de remușcare. Hotărît lucru, bărbații de soial lui n-au suflet. În ea amintirile clocoteau iar el

sforăia ca o locomotivă. Altădată parcă nu sforăia chiar așa. Paisprezece ani trăise alături de omul ăsta și nu-l cunoscuse. Paisprezece...

Așa au prins-o zorile plină de frămîntări și cu pleoapele grele de oboseală. Stătuse tot timpul nemișcată, la marginea patului unde se trăsesese de cu seară, ca să fie mai departe de el.

La ora șase soneria ceasului l-a trezit și pe Mircea.

Geta s-a prefăcut că doarme. Grijuliu, ca să n-o trezească din somn, el a pășit fără greutate cu picioarele sale de uriaș peste ea, dispărînd în baie. A rămas singură și tristă în încăperea care acum i se părea rece și grea.

Ridicîndu-se cu greutate din așternut, a deschis larg ușa balconului ca să intre aer proaspăt.

— Te-ai trezit ?... răsună lîngă ea glasul vesel și odihnit al bărbatului. Neața... Mai ești supărată ?

Ea nu-i răspunse. Ar fi fost nedemn din partea ei să stea la taifas.

— Pfiu, pfiu, fluieră el cu o îngrijorare ironică. Se îngroașă gluma. Tot la trandafir ți-e gîndul ?

Aceeași tăcere de gheață domnea în continuare. Încruntînd din sprîncene, Mircea spuse apăsător, bărbătește :

— Ai merita o lecție mai bună. Dar nu mai am răbdare s-o lungesc. Hai cu mine în balcon... n-auzi ?... Dă-mi te rog mîna.

Împinsă de curiozitate, Geta se conformă.

El o trase la pieptul lui cu delicatețe, întocmai ca un îndrăgostit și, conducînd-o afară în răcoarea dimineții, o aplecă peste balustradă.

— Uite colo în iarbă, îi spuse cu glas îmblînzit simțîndu-i inima zbătîndu-se neliniștită. Acolo, draga mea, în dreapta... acolo, lîngă mlădița aceea de salcîm.

Privirea femeii alunecă fără voie spre locul indicat. Tresări, tulburată. Lîngă mlădița de salcîm își dăduse sfîrșitul un biet trandafir ale cărui petale, împrăstiate pe pămînt, păreau fade.

— L-am aruncat, draga mea, pentru că se ofilise și strica „măreția“ celorlalți, șopti bărbatul.

Fără cuvinte, ea își încolăci brațele în jurul lui.

Un gînd o zgîndări din nou, întorcînd-o în urmă la ceasurile începutului. Pe buze îi înflori un zîmbet cald și duios, adresat celui care-i redase liniștea.

— Măi, Mirceo, mă, zise alintat... Află de la mine că deși ești înalt cît o ușă, slab ca o scobitoare și încovoiat ca un arc, eu tot te iubesc.

Și coborît, în ochii-i frumoși se bănuia, înalt, cu gînd de dragoste.

Ca o mireasă udă de ploaie, îi reveni ca altă dată visul ei de fecioară. Și bărbatul îi păru frumos ca visul „de dragoste“.

VIRGILIU VASILE MIHĂILESCU

ȘAPTE SERTARE

UNU.

Ea se pieptăna seara
și-un roi de albine electrice îi umblă
prin păr :
scaun mătăsos
în care un îns fericit
va fi condamnat la moarte prin
electrocutare.

DOI.

Un vapor se scufunda trosnind
sub greutatea fluturilor oboșiți
ce-au aterizat pe catarge.

TREI.

E de ajuns
să gîdili ușor piramida
pentru ca mumia să izbucnească în ris
de sub scutece.

PATRU.

Simbătă seara
marea-și deschide fermoarul
fără rușine.

CINCI.

Păcura bolborosind liberă în Taiga
și ca o mînușă întoarsă
lampa
în fața căreia ești obligat să vorbești

ȘASE.

O hidrocentrală aruncată în aer
de icrele peștilor isterizați

ȘAPTE.

De ce n-am și eu o pirogă ușoară
printre bitlani și trestii și băștinași
la gurile unui fluviu
să car semințe și smîrnă
ua ua să strig cu mîna la gură
în bătrînul dialect indian
ua ua să-mi răspundă
megafoanele instalate pe tîrm.

MIRCEA DINESCU

AUTOINTERVIU

Vezi-ți de treabă Ursachi
și renunță odată la obișnuința vicleană a
poeziei.

Tu care în adolescență
ai vrut să te faci oier, apoi
funcționar la „Piscicola”, tu care ți-ai
amăgit insomniile
cu sanskrita, cu Schlegel, cu Bopp,
pentru ce
persecuți tipografi, zețarii, amicii,
oamenii cei
cîmsecade (criticii literari nu contează.
Sunt mult prea șireți

ca să citească ceva.) Iată din nou
ai mai scris o poemă, te-ai mai tras încă
o dată pe
sfoară, mai bine
te-ai face copac, boiler electric sau varză.
Termină naibii.

BALADA BURGULUI NINIVE

Deasupra frunții tuturor
e bomba H. nu Dumnezeu
mulțimi se nasc, popoare mor
și fiecare este eu

Și trece vreme vine vreme
ceva urmează fără greș
o cale oarbă ; și poeme
se scriu mereu în tîrgul Ieși

Se construiesc locomotive
termocentrale ciclotroni
locuitorii din Ninive
purtau cravată și butoni

iar eu cu-o domnișoară goală
discut în pat subiecte cum
transmigrațiunea siderală
și teracota din Fayum

Deasupra frunții tuturor
e bomba H. nu Dumnezeu
mulțimi se nasc, popoare mor
și fiecare este eu.

MIHAI URSACHI

Omul cu capul ras

Un om trecut bine de amiaza vieții mi-a spus o simplă și stranie poveste, în care era vorba chiar de el. Copil fiind, în timpul ocupației hitleriste din Olanda, fusese internat într-un lagăr, dimpreună cu familia sa. Copiii erau ținuti într-o baracă separată și fuseseră însemnați, adică le-a fost aplicat un număr de înregistrare (ca la vite) cu fierul înroșit. Comandantul lagărului nazist fusese inspirat, dînd ordin ca **numărul-matricolă** să li se aplice pe creștet. Acest considerent era dictat de faptul că, copiii fiind ținuti tunși chilug, se putea citi fără efort și la îndemînă, în orice moment. În plus de asta, cînd se făcea apelul de seară, în momentul cînd copilul se auzea strigat (adică numărul de înregistrare ce-l purta), răspunzînd **prezent**, paznicul care mergea printre rîndurile de copii **verifica** prezența, citindu-i numărul corespunzător imprimat pe creștet.

După terminarea războiului, Daniel Dyc, printre puținii supraviețuitori din lagărul nazist (devenind între timp un flăcău de acum), a încercat să urmeze școala elementară dimpreună cu bobocii. Evident, mai erau și alți „maturi” care împliniseră vîrsta de școlarizare sub ocupație și n-o putuseră frecventa. Aceștia apăreau acum ca niște intruși printre elevii din clasele mici. Toate bune; li s-a explicat picilor că acești **copii mari**, care au venit să învețe tainele Abecedarului, sînt copiii loviți de soartă care n-au putut să urmeze școala fiindcă a fost războiul. La ora de Dirigenție, care cuprindea și lecții de educație patriotică, li se explica elevilor ce cruzimi au putut să îndure oămenii și în special copiii, lipsiți de apărare, sub ocupație; li se dădeau exemplul acei copilandri care au supraviețuit teroarei din lagăre, arătîndu-le, pe viu, semnul cu numărul respectiv im-

primat pe creștet, pe care îl purta eroul nostru. Pentru aceste demonstrații foarte convingătoare, Daniel Dyc n-avea voie să poarte păr, fie și tuns scurt, fiind într-un fel obligat să umble mereu tung chilug. „Nu înțeleg, n-am și eu dreptul la puțină freză?” a întrebat el. Sînt de acum dîtai flăcăul, fetele din clasele mari, absolvențele, îmi aruncă ocheade!” Odată, cînd nu se tunsese la timp, umblind cu părul puțin crescut, i s-au adus reproșuri, chemîndu-l la cancelarie. „Nu este mai mare decît al celorlalți!” a zis elevul. Dar replica a venit prompt, pedagogic: Tu, băiete, nu ești **ceilalți**! Și i s-a explicat frumos, convingător, că el constituie un fel de **material didactic** foarte instructiv pentru copii. Așadar, trebuie să înțeleagă... „Ce să înțeleg?” s-a revoltat Daniel Dyc. Că sînt un cobai, o piesă de muzeu, poate?... Și n-a mai mers la școală. A schimbat și localitatea, iar în cele din urmă, s-a îmbarcat pe un vapor de mărfuri, ca ajutor de fochist. Mai apoi a devenit marinar în lege. Și ca o răzbunare parcă, pentru că fusese obligat să umble tuns chilug, și-a lăsat plete și barbă, ca ale unui pirat. Întîmplarea a făcut ca acolo pe vas să fie și un imberb care, otrăvit de maculatura neonazistă, devenise apologeticul acesteia. Era atît de convins, încît pumnii primiți în mutră de la unul și altul, de la cei din echipaj, n-au putut să-l clatine din credința lui. „Dacă i-ai fi cunoscut, n-ai mai fi atît de convins, i-a zis altul. Dar tu nu erai nici măcar născut pe atunci”.

Asta m-a determinat să-mi dau în vileag „urma” lăsată de naziști, vorbindu-le de semnul pe care îl am pe creștet. Dar m-au dezamăgit, chiar și ceilalți n-au dat prea mare interes. De unde se vedea că schimbul de pumni cu imberbul aiurit, n-a fost decît pretext de a se mai desmorți,

gustul de spectacol. Și nu le-am mai vorbit niciodată despre mine. Mai ales c-au început să-și bată joc, să mă ia peste picior : Ce-ți mai face semnul ? Cicatrizat, cicatrizat ? ! Mai apoi am schimbat și nava, îmbarcându-mă pe „Paris“.

Ironia a făcut, însă, ca după ani și ani, cînd te încearcă nostalgia, vrînd să evoce copilăria sa, pătaniile lui din timpul ocupației naziste, dar mai ales **după**, cînd devenise prețiosul **material didactic**, simțea tentația (spre a-și convinge interlocutorul) să arate numărul de matricolă a lagărului imprimat cu fierul înroșit pe creștet ; rana ca o foiță de staniol. Dificultatea era, cînd se cicatrizase, arsura căpătînd o pojghiță, să demonstreze, pe concret, că **numărul** nu

putea fi văzut din cauza pletelor crescute sălbatic. Îi chema pe cei de față să se apropie și să vadă, spre a se convinge, dar cu toată bunăvoința celorlalți, nu prea aveau ce să vadă. Daniel Dyc ridica atunci fața și se uita în ochii lor, la unul, la altul, cu o mimă de om neputincios, și totodată revoltat că îl cred, poate, un mitoman, un mincinos. În cele din urmă, a cerut o foarfecă (i se oferi un brici) și l-a rugat pe primul întîlnit pe puntea vasului, implorîndu-l să-l radă în cap. „Trebuie să-mi duc crucea ! Își zise singularul marinar, slujit. Chiar și aici în imensitatea oceanului, pe un vas care poartă numele celui mai frumos bărbat din mitologie !“

ALEXANDRU VERGU

ÎN MAI

*Umilul iorgovan, de-acum
Se îmbăiază-n movuri și-n parfum.*

*El va atrage zgomotoși fîntări —
Curtenitori de fiecare zi.*

*Dar trist și-n taină se va ofili
După un cîntăreț de zile mari.*

CU MÎINILE PE PIEPT

Mi-e dor de tine iarăși ca de-o moartă.

*Cad fluturi albi și galbeni prin grădină
Hipnotizați de lună, luna plină.*

*Trifoii cu patru foi lucesc prin iarbă,
Norocul meu cîtînd să mi-l arate.*

Îi rup cu teamă și singurătate.

*Acum tu dormi întinsă ca în moarte ;
Că miinile pe piept, cu amîndouă.*

Spre dimineață o să cadă rouă.

CAROLINA ILICA

OCHII

*Să stai o iarnă-ntreagă și să privești
dîncolo de fereastră, în piață
războaiele orbilor.*

*În mijlocul odăii capul tău —
o groapă
cu ochii albaștri.*

ADNOTARE LA COBIA DE SUS

*Hirtuile mele cu cîteva versuri
foi de carnet
aruncate pe cîmp —*

*nu aici, domnule profesor
iarba asta e griu
domnule profesor.*

*Cele cîteva versuri
și nepotrivirea aceea uriașă
cu griul*

*și felul cum adunînd foile
îl atingeam
încercînd să-nțeleg*

*de zece ani tot adunînd foile
trec cu palma peste firele umede
încercînd să-nțeleg.*

FLORIN MUGUR

D. D.

*Domnișoară Dirijabil, fii te rog atentă
la aterizare*

*se adresa un tînăr unei femei
bineînțelez frumoasă, cu capul în nori*

*și
cu forme pline...*

CAPRICHIO

*Opt cai țintați pe mîgura vinului
sparg în măsele foie de gheață
topindu-și creierii
la dogoarea lunii...*

MARIUS ROBESCU

...Trei zile la garnizoană

Așadar, războiul se sfîrșise ! Cazărmile, citadele de educație și călire, rămase pustii ani de zile, fremătau din nou. Tinerii, chemați acum sub arme, nu mai erau obsedați de spectrul morții ; veneau să-și însușească meșteșugul armelor pentru ca apoi să se întoarcă în liniște la casele lor.

Inserarea venise încet, pe furiș, răpind ziua, contopindu-se cu ea. Colonelul Bogățeanu, comandantul regimentului, părăsise, ca de obicei, ultimul incinta regimentului, nu înainte de a inspecta grădina și saivanul de oi ale regimentului, față de care nutrea aceeași grijă ca și înainte de război, poate ceva mai mult acum după ce foamea cumplită de pe front îl obseda încă. Trompeta sunase stingerea. Peste curtea regimentului, cu înfățișarea de grădină, se așternuse liniștea. Timpul se scurgea anevoie. În biroul auster al comandantului ceasul pendula ritmic și obosit, fărâmițînd timpul în ore, minute și secunde.

Sergentul Popa, furierul regimentului, nu prea înalt, bine legat, cu trăsături atletice, strîngea de pe birou hîrțiile de calc, hîrțile și cele câteva dosare cu corespondența care urma a fi deschisă a doua zi. Le așeza în casa de fier, cu meticulozitatea ce-i era caracteristică, în ordinea cerută de comandant.

Vizavi, în biroul șefului de stat major, fruntașul Codruț, poreclit, datorită staturii sale, „doi coți“, sau „fără-un metru n-are doi“, silit, din această cauză, să-și privească camarazii de jos în sus, își încuia zgomotos fișetul.

— Gata, Codruț ? ! îl întrebă Popa prin ușa lăsată larg deschisă, privindu-l cu coada ochiului.

— Gata, gata ! Și azi am făcut sport !

— Tu nu mai ieși nici la înviorare și...

— Am sărit peste... masa de prînz... La popotă nu închis... Și mi-e o foame !...

— Nu-ți fă grijă... ! Știi cine a fost azi pe la mine ? Gica... Ei, ce te holbezi ? Gica Enăchescu, fata învățătorului... A adus ceva bun !... Pentru mine... Sau nu, lasă...

— Popică, vezi că ți-o suflă sublocotenentul Mocanu. Aseară se proțăpise în poartă la ea și nu se mai dădea dus.

— N-are șanse, malagambistul ăsta ! Și pe deasupra e și cam tomnatic.

— Poate dumneaei are slăbiciuni la ăștia mai copti, nu ca tine, așa...

— Adică, ce vrei să spui ?...

— Neterminat...

— Cum „neterminat“ ? !

— Armata ți-ai terminat-o ? Nu ! Facultatea ? Nu ! Păi cu ce o să trăiești, mă ?

— Știi ce ? Bătrînii mai aveau o vorbă : „Cîinele moare de drum lung și prostui de grija altora“. Am încheiat citatul, continuă sergentul Popa puțin intrigat, dar în glumă.

— Oricum, tipul s-a prins că între voi s-a infiripat ceva. Te-a turnat la comandant că, într-o seară, sub crengile nucului, îi sărutai deget cu deget...

— Ticălosul ! Păcat că n-a fost curios pînă la capăt... Da', lasă-l în pace, nu se încurcă ea cu ăsta ! E o fată înțeleaptă...

— Și frumoasă !... Ce-o fi găsit la tine ?...

— Te pomenești că...

— Aș ! Nu-i genu' meu !

— Genialule !... Hai să terminăm discuția că începi să mă calci pe nervi... și nu vreau să mori de inaniție... Să revenim la oile noastre. Dacă ai terminat, pînă strîng și eu... cheamă-l pe soldatul Croitoru, acela care a venit de curînd... ciobanul... Vezi că adineaori era prin față la corpul de gardă.

Codruț iese. În urma lui sergentul Popa își rînduiește ultimele hîrții, închizînd apoi cu cheia ușa de metal. Se întoarce spre cuierul așezat în spatele biroului, ia de pe umeraș mantaua colonelului, care i se potrivea ca o mînușă, o îmbracă, își pune cascheta pe cap, se privește în oglindă și se așează în fotoliul de la birou cu privirea plecată peste cîteva hîrții lipsite de importanță. La scurt timp apare în pragul ușii soldatul Croitoru. Codruț, aflat în spatele lui, dîndu-și seama de farsă, se răsucesce pe călcîie și tiptil intră în biroul lui, căutîndu-și de lucru.

Timid, soldatul înaintează, trece pragul pătrunzînd în birou, se oprește, ia poziția de drepti și cu mina la bonetă salută regulamentar.

— Să trăiești, domnule colonel, sint ciobanul Croitoru, m-am prezentat la ordinele dumneavoastră !...

— Mă băiete, îi vorbe calm falsul colonel, fără a-și ridica însă privirile, tu nu ești cioban, ești soldat...

— Eu păzesc oile regimentului, domnule colonel ! strigă Croitoru, păstrându-și poziția dreaptă, neputând să-și stăvilească bătaile inimii.

— Asta știu, reluă Popa, în chip de colonel, ridicându-și privirea, dar, în primul rînd, ești soldat ! Ia spune știi să faci brînză ?

— Dulce, caș. Aia sărată cere timp...

— Dulce !...

— Dacă-i ordin ! ?

— Atunci pregătește-te pentru mîine dimineață. Poți pleca !

— Înțeles, să trăiți ! Împurpurat la față, răsufîind ușurat că a scăpat de privirea sfredelitoare a falsului comandant, face stînga-mprejur și iese cu pași grăbiți.

Codruț apare în prag și, privindu-se, izbucnesc, ca la comandă, într-un rîs năvalnic, copleșitor.

— Și ce facem, reluă Codruț, pe fața căruia se putea citi și puțină teamă, dacă mîine dimineață asta aduce brînză colonelului ?

— Lasă, nu vine colonelul înaintea noastră ! Hai să mergem că mi-a dat foamea în sete ! Apropo ! Avem și o sticlă cu vin. Molan !

— Tot de la...

— Nu este nevoie de precizări...

Stînseră lumina, încuiară ușile birourilor, apoi se îndreptară spre pavilionul dormitoarelor.

Pentru cei cărora nu le ajungea nici-odată timpul de odihnă, dimineața părea că vine întotdeauna prea devreme, mai ales atunci cînd trompeta sună mai de timpuriu. În noaptea aceea se simulase o alarmă. Întregul efectiv al regimentului se adunase în curte, înconștat, rînduri, rînduri. Soldatul Croitoru însă, timid, nerăbdător să-și ducă la capăt ordinul ce-l primise, se postase la ușa comandantului. Alergînd pe coridor, în întîmpinarea colonelului, ofițerul de serviciu, îl zărește și, plin de furie, strigă :

— Ce stai ca o momie aici ! Marș imediat la companie !

— Domnule căpitan, îngăimă ostașul, am ordin de la domnul colonel să-i prezint brînză... Am lucrat toată noaptea... E proaspătă ! Așa mi-a ordonat !

Căpitanul, stupefiat, privindu-i din cap pînă-n picioare, îl întreabă :

— Brînză ?... Ce brînză ? !... Da'mă rog... Așteaptă-l... și pornește grăbit în întîmpinarea colonelului.

— Domnule colonel, se adresează în poziție de drepti, cu mîna la caschetă, întregul efectiv al regimentului este gata pentru inspecție ! Sînt căpitanul...

— Lasă ! îl întrerupe deodată colonelul. Ceva nou ?

— Totul a decurs conform planului ! Cu o singură excepție, coborî căpitanul vocea.

Soldatul Croitoru... Ciobanul vă așteaptă la comandament cu un pachet : brînză pe care ați comandat-o aseară...

— Ce brînză, căpitane, ai febră, sau ai visat urît astă noapte ?

— Domnule colonel...

— Ce, domnule colonel ! N-am comandat nici o brînză ! Știi bine că...

— Eu v-am raportat...

— Bine, bine, lămurim noi și povestea asta după inspecție... Haidem !

Colonelul, cu ținuta-i impunătoare, cu pași siguri, se îndreaptă pe platoul din curtea regimentului, spre trupa înconștată. Gîndurile însă nu-i dădeau pace. „Ce dracu'o fi cu povestea asta cu brînză“ ? Foarte curios, își zicea în gînd în timp ce trecea în revistă regimentul, urmat de șeful statului major, locțiitorul pentru spate și ofițerul de serviciu. „Dacă-i așa, apoi numai șeful de stat major și locțiitorul pentru spate mi-au făcut-o. Numai ei au acces în biroul meu și se țin de șotii !“.

Inspecția se termină cu bine. Ordinea și disciplina ce-o impuse tuturor subordonaților se dovede și de data aceasta desăvîrșite. Colonelul primi din nou raportul, schimbă cîteva cuvinte cu cei care-l însoțiseră, apoi se îndreaptă cu pași grăbiți spre comandament. La intrare, cuminte și supus, mulțumit că-și îndeplinește „misiunea“ soldatul Croitoru îl aștepta. Apariția fulgerătoare a colonelului la intrarea în comandament îl intimidă pentru o clipă pe ostaș, dar se reculese, ia poziția de drepti, duce mîna la chipiu și raportează :

— Domnule colonel, sînt soldatul Croitoru, am executat ordinul dumneavoastră !

— Ce ordin, soldat, îi întrerupe tăios colonelul.

— Brînză..., domnule colonel ! Brînză care ați ordonat aseară să fie gata... și îi întinde, fără a-și pierde poziția regulamentară, pachetul.

— Ascultă ! Ești sigur că eu eram ?

— Dumneavoastră, domnule colonel. Aici, în biroul dumneavoastră, în fotel... îmbrăcat în manta, cu cascheta în cap...

— Te întreb încă o dată, ești sigur, n-ai visat, și tu cumva ? !

— N-am închis un ochi toată noaptea !

— Bineee... Lasă pachetul aici. Ești liber ! Să vină la mine șeful de stat major și locțiitorul pentru spate ! Executarea !

Cei doi chemați apar în pragul ușii.

Colonelul, roșu de mînie, neluînd în seamă salutul celor doi, strigă furios :

— Oameni serioși sînteți voi ? Stabilim alarmă și dumnealor comandă brînză în numele și pentru colonel !

— Domnule colonel, se lamentară cei doi, deodată...

— Nu vreau să aud nimic ! Ne facem de ris în fața subordonaților. Glume de prost gust !

— V-aș ruga... reluă șeful statului major, colonel și el. Nu înțelegem, nu știm ce s-a întâmplat !

— Ipocriților ! tună și mai supărat comandantul. În biroul meu nu au acces alții decât voi doi. Cine altcineva putea să pătrundă aici, să cheme ciobanul și să-i comande, peste noapte, brânză ! Și deghizați. Măcar n-ați avut țaria să comandați în numele vostru !

În sinea lor cei doi recunoșteau că gluma nu era rea. Dar cine-i autorul ?

— Aveți cuvîntul de onoare că nu știm nimic, reluă șeful de stat major. Recunoaștem că, uneori, mai facem cite o șotie, dar acum nu era momentul și nici cadrul...

— Nu era, pe dracu', spuse colonelul cu voce mai scăzută. Iată pachetul, corpul delicat, adus de cioban. Sper că-i dau eu de urmă... glumețului... Puteți merge la treburile voastre !

Cei doi se retraseră cu zîmbetul în colțul gurii.

Colonelul, rămas singur, chinuit de întrebări, rămase încă fără răspuns, torturat de misterul ce învăluia această întîmplare, sare deodată de pe fotoliu, iese din birou și pe culoar dă cu ochii de frunțașul Codruț.

— Ascultă, frunțaș, unde este sergentul Popa ? Voi nu știți de alarmă ?

— Vine... era în urma mea, îngăimă frunțașul, așeară...

— Marș și-l caută și vă prezentați pas alergător la mine !

— Am înțeles, să trăiți !

Face stînga-mprejur și, în pas alergător, străbate culoare, iese în curtea regimentului în căutarea sergentului care tocmai se deplasa agale, venind de la punctul de control.

— Popică, rosti Codruț, cu tremur în glas, colonelul, comandantul, te cheamă...

— Ce-ai făcut, nenorocitul, m-ai turnat !

— Ai înnebunit ? Te-am cîntat eu vreodată ?

— Nu cumva ciobanul ?...

— Colonelul era furios că n-am fost la inspecție... Cred...

— Cu asta o scoatem noi la capăt, îi spunem c-am dormit în birou, pe canapea sau la camera de gardă... Numai ciobanul să nu...

— Nu, ăla era convins că a fost colonelul...

— Să nu cumva să fi dus brînză... În sfîrșit ! Luăm pe NU ȘTIM în brațe. Hai !

Colonelul, retras în birou, privește mantaua și cascheta îndelung. Cîteva bătaii îl fac să-și îndrepte privirea către ușă.

— Intră, zice apăsător.

Ușa se deschide timid.

— Intrați, intrați, zice colonelul aproape vesel, acum v-a dispărut curajul !

Cei doi se aliniază și stau în poziție de dreptți, așteptînd.

— Domnule colonel, începe sergentul Popa, dar este oprit să continue.

— Ajunge...

Colonelul îi privește îndelung fără a scoate o vorbă. „Asta, frunțașul, e prea mic. Nu putea să îmbrace mantaua“ gîndea colonelul. Deodată, rosti ca o sentință.

— Sergent Popa ! Îmbracă mantaua !

— Domnule colonel...

— Îmbracă mantaua ! Îți ordon !

Șovăielnic, sergentul întinde mina, ia mantaua și încearcă să o îmbrace.

— Hai, hai, mai repede ! Așa ! Pune și cascheta ! Încheie-te la nasturi ! Gata ? Acum, așează-te în fotoliu !

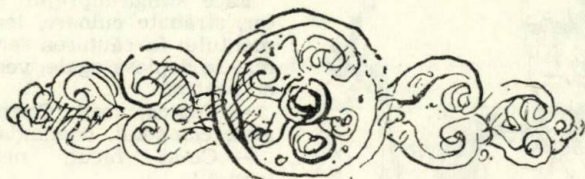
Sergentul se așează, timid, în tăcere, așteptînd următorul ordin. Codruț privea înmărmurit întreaga desfășurare a ceremonialului, așteptînd deznodămîntul care va pune capăt calvarului. Sudoarea șiroia rece pe șira spinării.

Comandantul face cîțiva pași înapoi, privindu-l pe sergentul Popa, acum în chip de colonel. Se apropie de el, îl ia de gulerul mantalei și-l ridică de pe scaun, cu satisfacția dezlegării misterului.

— Tu ești colonelul de așeară ! Dezbracă-te ! Poftim, i-ați brînză care-ai comandat-o și marș trei zile la garnizoană !

FL. N. NĂSTASE

Spiritul critic al criticii

A discuta despre „spiritul critic” al **criticii** înseamnă a cădea — la prima vedere — în capcana unei tautologii; se poate argumenta ușor că **spiritul critic** e o coordonată a întregii creații literare, înțelegând prin aceasta și vocația militantă a literaturii, dar și sarcina ei intrinsecă de a **critica** societatea. Pamfletul, satira, comedia de moravuri sînt specii sau forme literare în care spiritul critic e mai evident, poate chiar **declarat**; dar nici romanul, nici nuvela și nici schița nu se raportează la alt mediu decît la cel social și nu se pot abstrage de la critică. În beletristica poetică însă această judecată nu trebuie formulată în absolut.

În privința **criticii**, spiritul ei specific, adică cel **critic**, se referă numai indirect la realitatea socială, avînd în vedere în mod direct și **aproape** în mod total realitatea estetică a creației. Am spus „aproape” în mod total referindu-ne la faptul că prin critica literară se discută și modul cum literatura are accente critice față de societate, dar rostul criticii e să comenteze și să spună **cum este** arta sau literatura, cum se încadrează creația într-o ierarhie ideală (ideală pentru fiecare epocă și fiecare tip de societate) a valorilor.

Cu alte cuvinte spiritul critic al criticii (și deci al istoriei literare) nu operează printr-o izolare de laborator puritan, absurd, a materiei pe care o analizează criticul, pentru că literatura nu e o materie ce trebuie, în cazul analizei, retrogradată, trecută în... regnul anorganic. Criticul trebuie să țină seama de faptul că toate creațiile artistice, chiar cele actuale, trăiesc în timp, își schimbă neîncetat semnificația și valoarea, istoria culturii fiind o suită nesfîrșită de **uitări** utile și de **reconsiderări**, neinventate de critici, dar realizate **numai** de ei. Din acest punct de vedere, criticul, gonit uneori — sentimental — de poeți din cetatea literelor, contribuie la îmbogățirea — prin semnificații, mai exact prin **descoperirea** unor noi semnificații —, a operelor literare. Opera lui Eminescu este cu totul alta azi față de opera poetului de ieri, deși nu s-a schimbat din textul original al poe-

ziilor ~~marelui~~ poet, nici măcar o literă. Critica și istoria literară, ca o consecință a unor noi puncte de vedere (estetice, sociale, ideologice etc.) au contribuit la această schimbare.

Criticul literar (ca și istoricul literar, desigur) a descoperit, a comentat, a discutat problemele interne ale operei lui Eminescu (date biografice, clasificări, analize, sinteze, izvoare, școli, curente etc.) dar a luat în seamă și acea istorie extraliterară, cu multe consecințe literare (influențele mediului social, ale ideilor politice etc.), a cercetat pe Eminescu în plan comparatist (circulația operei poetului pe plan internațional), a observat și a explicat de ce recepția operei sale după apariția altor mari poeți (ca Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, George Bacovia) e cu totul alta.

Toată această complicată contribuție a criticului este asigurată de cultura sa, de pregătirea sa tehnică, dar realizează **numai** datorită spiritului critic ce ține de talent, de gust și de orientarea sa ideologică.

Cînd se raportează la literatura prezentă, criticul trebuie să judece operele în perspectivă, să le încadreze într-un proces istoric, numai așa își are o **aplicație** spiritul critic, prin comparație în primul rînd, prin raportare, ajungînd la concluzia că fenomenele de discontinuitate dau dovada unor forme înapoiate de cultură. Criticul trebuie să se raporteze, în orice judecată a lui, la spiritul integral al unei literaturi, numai așa poate sublinia valorile și poate nega nonvalorile.

Se pare că spiritul critic — condiție intrinsecă a criticei — este mai evident — ca manifestare — la criticii didactici, clasificatori, explicativi în mod direct. Un literatur care profesează critica în calitate de **scriitor** (nu de critic literar în înțeles maiorescian), deci în calitate de creator (gen Călinescu) nu e nici el un comentator discursiv și liber de materia pe care o critică. Și un asemenea critic judecă, dar judecata lui e o **tensiune** intelectuală, implicînd firește semnificația ideologică.

La extremă se află criticul tehnicist, care supune materia literară unor analize

operate cu mijloace moderne de investigație (analize matematice, procedee inspirate de fiziologie și medicină, metode din sociologie etc.) dar care rămâne până la urmă un critic literar numai în măsura în care e sincer în judecățile lui bazate numai investigativ pe aparatura unei metode. Sinceritatea e deci o condiție operativă a spiritului critic. Oricâte noutăți ne-ar oferi noile sisteme sau noile genuri de critică, noutățile nu trebuiesc absolutizate. Dacă am adopta în absolut fiecare metodă sau experiment (spectaculos la prima vedere), am ajunge să nu ne mai înțelegem (în critică). Respingem critica tradițională în măsura în care teoriile estetice moderne ne pun la îndemână noi posibilități de explorare, de adîncire a cunoașterii în și prin literatură; dar în cazul în care metodele noi nu ne aduc un spor de cunoaștere (fiind aplicabile unor literaturi în altă fază de evoluție) nu ne e rușine să rămînem maioreșcieni (în înțelegerea în timp a maioreșcianismului).

Judecîndu-i pe critici nu discuți în mod partizan stilul sau modul de critică, școala sau metoda, ci te întrebi dacă textul critic aparține unui om de reală concepție științifică, de gust, de vocație, de intuiție, de pătrundere cu sinceritate și mai ales dacă aparține unui autor-critic ce nu-și schimbă lentilele de la caz la caz, într-un cuvînt unui comentator obiectiv. Lucian Blaga spunea că un istoric sau un critic al religiilor nu poate fi obiectiv decît dacă

este un ateu. Un asemenea **ateism estetic** îi este necesar unui critic atunci cînd se ocupă de critică (luăm lucrurile cu doza lor de aproximare).

O definire a spiritului critic se poate face într-o carte (un tratat) dar și printr-o imagine. Nicolae Manolescu pomeniște într-o cronică din „România literară“ (nr. 5/1977) de o frază malițioasă, atît de dragă lui Thibaudet, din **Jurnalul fraților Goncourt** „în care Taine este comparat cu un ciine de vînătoare în stare să facă tot ce i se spune, dar căruia-i lipsea mirosul“. Adică, adăugăm noi, spiritul critic. N. Manolescu pledează în favoarea unui tip de critic-scriitor, neagreind pe Taine, critic eclectic de stil obiectiv universitar, în înțelesul favorabil al noțiunii. Dar cele două tipuri de critică sînt numai aparent opozabile, în măsura în care nu dispăre din ele spiritul critic.

Revenind, conchidem că spiritul critic este confundabil cu disciplina criticii. Nici un teoretician pînă azi, indiferent de școală (sociologică, psihologică, semiotică, informațională, fenomenologică, structurală etc.), n-a exclus conceptul de spirit critic — indiferent ce nume sau pseudonume i-a dat — din fruntea principiilor prin care definea critica nouă. După cum vedem — veche sau nouă, tradițională sau avangardistă — critica își **re-formulează** nu adevărurile esențiale, ci **numai adevărea**, modalitatea de adevărare a acestor adevăruri.

E. M.

Două scrisori din Paris

LE MASQUE DE VICTOR HUGO

Pe bulevardul unde din soclu a crescut
pletosul chip cu mină de argintat cărbune,
stă filozoful lumii sculptat în rațiune
la stilpul și sandaia ce l-au purtat spre scut.

În casa cu blazoane portalul de bronz vechi
m-așine ca făclia în basorelief.
O lună de lămîie sosită de la chef
îi luminează ochii și-ascunsele-i urechi.

Stă masca lingă umbre posomorite încă
prezum femeia care, tirîndu-și molcom trena,
își leapădă veșmintul spre a se-arunca în Sena
cu pași de mizerabili, în lespeda adîncă.

RUE DE RICHELIEU

Cînd pașii, se-abătură
din stradă la palat,
au fost trei regi pe-o armură
la pragu-nsîngerat.

Mignard pictă chiar scena,
din colț, de peste drum.
Ș-ardea femeia trena
muiată în parfum.

Nu chiar departe încă
se-afla și Diderot
suind ca-n vîrf de stîncă
în pas de pierot.

Și Molière pe-o treaptă
rîdea de Ludovic:
„Mai ține, mai așteaptă,
mișcați-vă, vă zic“.

Așa — am pătruns în noapte
la bibliotecă-n sală.
Foșneau bancnote-n șoapte
la banca Franței goală!

AL. RAICU

Călătoria unui român

prin Țara Românească!

Începutul secolului trecut aducea în mentalitatea intelectualității vremii o nouă dimensiune: gustul pentru călătoria de plăcere în munți, după experiența, mai veche, a preumblării și a popasului la mănăstiri. Veniamin Costachi, mitropolitul Moldovei, urca, romantic, în vara lui 1808, Ceahlăul. Alte momente de apogeu sînt ascensiunile principelui Dimitrie Sturdza, ale slugerului Angelescu și J. A. Vaillant, ale lui Gheorghe Asachi. O călătorie pe un traseu variat, la cîmpie, la mănăstiri și la munți, gîndită anterior, prin întreaga Țară Românească și cu intenția de a scrie reportajul ei, a fost făcută abia după mijlocul veacului, în atmosfera din preajma Unirii. Protagonistul ei era Alexandru Pelimon, unul dintre oamenii de mare cultură ai epocii — poet (*Poesii*, 1842; *Poesii fugitive*, 1846; *Colecțiune de poezii*, 1857; *Traian în Dacia*, poemă istorică în versuri, (1860), istoric (*Vestita bătălie de la Călugăreni*, 1848; *Epoca glorioasă a lui Michai Viteazul*, 1867; *Crimeea sau campania oștirilor aliate la Sevastapol*, 1855; *Istoria fundării Bucureștilor*, 1858; *Revoluțiunea română din anul 1848*), dramaturg (*Fiul mazălului*, 1851; *Actrița din Moldova*, 1852; *Hoții și hagiul*, 1853; *Păcală și Tîndală*, 1854 etc.) — din păcate ocolit astăzi de preocupările divulgate public ale istoriografilor noștri.

După călătoria lui, efectuată în 1858, Pelimon a tipărit, la numai un an distanță, *Impresiuni de călătorie în România*, la Imprimeria națională a lui Iosif Romanov et comp. Scrierea este, din cite știm, primul mare reportaj de călătorie dedicat în întregime spațiului geografic național. Cîntarea României a lui Alecu Russo se circumscrie rigorilor altui gen literar, iar *România pitorească* a lui Vlahuță venea după peste cincizeci de ani de la Apariția *Impresiunilor*. Destinul ei, însă, pare să-l imite pe acela al altui reportaj celebru, dar dedicat — în cea mai mare parte — spațiului extranațional: *Peregrinul transilvan*, redescoperit de Iorga în 1910...

Gestul lui Pelimon avea, ca sorginte, două motivații: dorința expresă de a drumetii prin țară, din plăcere, pentru recreare („...ardeam de plăcere ca să răsflu aerul cel curat de la munți și cîmpie; ca să ies, în timpul verei, cel puțin pentru patru-cinci săptămîni din această atmosferă năbușitoare și nesuferită a capitalei”) și nevoia de a cunoaște oamenii, locurile și obiceiurile lor, ca expresie a unui sentiment patriotic sincer („Un oarecine, curios d'a cerceta și a cunoaște țara sa, pleacă la 16 iulie 1858, din București, cu intențiune de a vizita munții, monastirile, monumente, cit și orice a putut întîmpina în cursul călătoriei sale”).

Plecarea din capitală are loc la data citată, „orele trei și jumătate, foarte de dimineată”, prin bariera Podului Mogoșoaiei, spre Calea Tirgoviștei. Era însoțit de Niță, „Cel mai frumos june țaran ce a putut vreodată a vedea ochii mei”. După ieșirea din București au lăsat în urmă, unul după altul, satele și peisajele, emoționați: „Totul era frumusețe dinaintea ochilor noștri; totul era armonie și plăcere; totul bucurie și fericire... „La bifurcația drumului spre Tirgoviște și Pitești, Pelimon s-a despărțit de Niță. Scriitorul, „cu sacul pe spate”, s-a îndreptat spre Pitești. Ajuns în lunca numită a Coțestilor, nota: „...locul se face mai deschis și încep(e) a se zări Carpații către nord, întocmai ca niște cetăți de fier și de aramă și ale căror virfuri pînă la cer înălțate insuflă respectul celor ce-i privesc; și nu se poate cineva opri de-a nu-i saluta cit de departe cu pălăria în mîină”. Drumul spre Cîmpulung i-a scos în cale, mai întîi, Găeștii, „vechea capitală a județului Vlașca”, lunca Argeșului, dealurile cu vii și Goleștii — „renumit loc pentru școala care odată a fost stabilită într-însul și pentru azilul care îl dete la cîțiva oameni mari și luminați”.

Cîmpulungul, punct terminus al primei etape a călătoriei lui Pelimon, îi prilejuește acestuia observații diverse. Reținem mai întîi descrierea turistico-geografică a așezării: „Cîmpulung stă situat pe o cîm-

pie îngustă dar foarte lungă, pentru care, poate, i s-a dat și numirea aceasta. Se află închis între niște dealuri foarte mărețe și de cea mai pitorească frumusețe. Este udat despre o parte de apa numită Piriul Tîrgului, ce curge revărsată pe un pietriș foarte întins; — cuprinde mai multe monumente istorice și admirabile; — citeva linii paralele formează ușițele sale; nu-i lipsește (esc, n.n.) case frumoase și cițiva bărbați ce merită toată lauda". Descrierea continuă pe un ton constatativ-critic: „Aerul e foarte curat, apa prea bună, pămîntul fertil; piatră, lemnărie, var și tot ce trebuie pentru construcțiuni se găsește îndeajuns, prin care s-ar putea clădi case mai regulate, puse la linie, și cu forme mai potrivite. Acel canal de prin mijlocul pieții s-ar cădea să fie construit de piatră, iar nu să se găsească în astă care-i învelea pieptul ca o lorică”¹.

Tot la Cîmpulung aflîndu-se drumețul, între alte observații privind pe edilii orașului, pe oamenii lui de cultură, pe vilegiaturistii înfilniți acolo, se arată plăcut surprins de portul local și de chipul unei fete ce-i ieșise în cale: „Ea era tipul unei rare frumuseți și costumul ei foarte pitoresc. Între altele, purta cisme și avea un picior foarte delicat. Avea o ie numai cu fluturi pe dînsa și cusături cu arnici de toate culorile. Purta un coșocel subțire care-i învelea pieptul ca o lorică”¹⁴.

După popasul de citeva zile la Cîmpulung, Al. Pelimon, însoțit de revizorul școlar Șerbănescu M. Florentie, a plecat, în după-amiaza zilei de 23 iulie 1858, spre munți. Prin Nemăești și Dragoslavele, a ajuns la Rucăr („Acest sat, fiind situat într-o pozițiune cam îngustă, în fața unor mărețe dealuri, ocolit de munți și stînci de piatră foarte ripoase, reprezintă ochiului o minunată vale a Carpaților și apa ce curge a Dîmboviței prin mijlocul său, care-și ia sursa mai de departe din munți, este dulce ca laptele”). La Rucăr, după odihna de noapte, a vizitat joagărul, bisericile, citeva case mai frumoase, hanurile și prăvăliile negustorilor. Mai departe, drumețul s-a îndreptat spre Cheile Dîmbovicioarei („Spre vest, la mîna stîngă, se zărește gura a doi munți de piatră ale cărora vîrfuri foarte înalte, se pare ca (și) cum s-ar împreuna. Această intrare între aste două coloane de stînci atît de gigantești și rîpoase fac a-mi bate inima și oarecum a mă înfiora”. Emoția îl copleșește într-adevăr pe bucureștean, dar îl și ajută să redacteze ulterior o frumoasă pagină de literatură: „Natura unînd în aceste locuri tot ce ea avu mai aspru și mai sălbatic pentru vedere, tot ce e mai minunat și mai măreț, bradul care crește pe cîte un colțisor ieșit din stînci afară, acele pietre

peste care trăsnetul lovește citeodată cu furie, acele mari crăpături și scorburi în stînci, care aduc(e) aminte de cutremure și uragane, acei bolovani ce nu se pot număra și care sînt scoboriți din înălțimile cele mai periculoase, acele grote ici și colea pierdute prin fundături și prin ripe, acea adîncime și depărtare, care abia o poate măsura ochiul, dinaintea căreia omul e mai puțin decît o muscă; vîzîndu-le omul toate acestea, întreabă rațiunea — cine le-a creat? — ce putere ține aceste stînci atîrnate, pe sub care trece omul și nu cad ca să-l sfarme?... Totul aici e o problemă a măriei; totul e un înfinit”.

Întoarcerea lui Pelimon de la Chei și de la Peștera Dîmbovicioarei a urmat, ca itinerar, Valea Muierii, Rucăr, apoi Dragoslavele, Nemăești și, din nou, Cîmpulung. La 25 iulie a pornit spre Curtea de Argeș, unde a vizitat biserica lui Neagoe. De aici a mers să vadă „cetatea lui Țepeș de la Căpățineni”, prin localitățile Albești, Oiești, Corbeni, și mai departe, prin Harepu, Sălătrucu, pe Topolog, spre Șuici, Berislavești, Jivlea, Stoienești, mănăstirea Ostrovul, Călimănești.

Vizitînd actuala stațiune de pe malul Oltului, drumețul avea prilejul să noteze în reportajul său realitatea înfilnită atunci: „La Călimănești era pustietatea întreagă fiindcă oamenii veniți pentru băi pleaseră din cauza prea multor ploii; nu se afla dar nici birt, nici vreo încăpere de a putea cineva să rămîie măcar o noapte. (...) Un șir de chilii rău construite și fără de nici o comoditate, precum și o șandrama mare, veche, cu un aspect cit se poate de urît, în care se fac scăldătorile, forma stabilimentului acestor băi. (...) Iată dar principala cauză pentru care cei mai mulți se duc să facă băi în străinătate, cînd și la noi se găsesc ape foarte folositoare și pozițiuni preafrumoase de locuri; — dar nedezvoltarea, lipsa de îngrijire și comoditate domnește la noi în toate și pretutindeni...”

La Cozia, la Rîmnic, la Tîrgu Ocna, la Govora, la mănăstirile Surpatele și Dintr-un Lemn, la Hurez, și la Bistrița, în Tîrgul Horezu, popasurile lui Al. Pelimon sînt prilejuri de observare a naturii, de cercetare a documentelor găsite în mănăstiri, de laude la adresa oamenilor vrednici, care — prin faptele lor — au înnobilit, din timpuri vechi, aceste locuri.

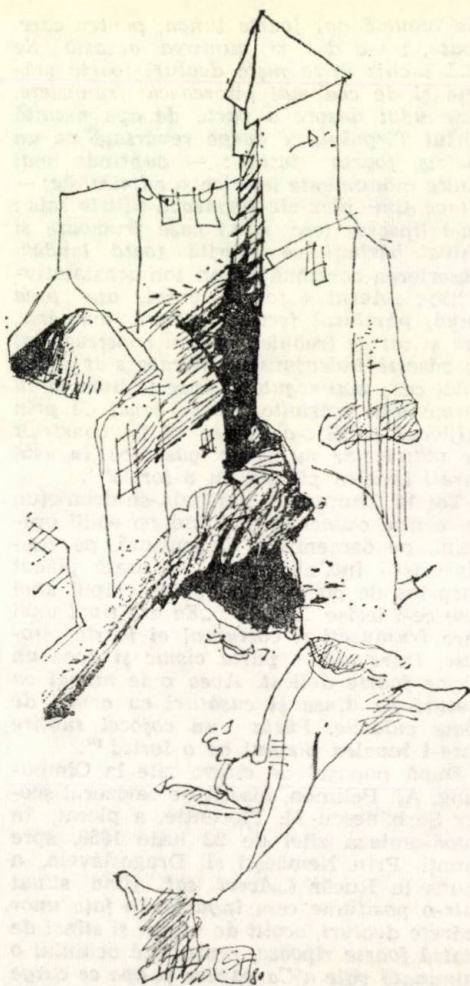
Călătoria continuă dincolo de apa Jiului („...care îmi păru unică despre frumusețea cursului ei”), prin Dobrița, Jaleș, Gornovița, Tismana („ce e la jumătate cale între Cerneți și Tîrgu Jiu”). Descrierea peisajului din preajma renumitului monument istoric, Tismana, dovedește, încă o dată, sensibilitatea autorului la pitorescul naturii, dar și reala sa îndemînare de scriitor: „Spre a merge la această mănăstire, cată a intra în gura a două dealuri

¹ Armură medievală, platoșă. (n.n.)

sau a doi munți ce se leagă cu centrul Carpaților printr-o sumă de alte mărețe și ripoase dealuri, prin munți ce se țin lanț, cu păduri fără margini, rovine, stînci, culmine peste puțină d'a le sui ș'a le trece, văi adînci cu arbori foarte groși și înalți, cu ape prin fundul lor, curgînd rițele de deosebite mărimi, cu izvoarele ce șerpuiesc pe coastele acestor înălțimi, ieșite din pămînt și din piatră, iar altele căzînd pe sus, formînd niște cataracte, cu tot felul de pești ce se găsesc în aceste riuri, cu poienile pe care le descrierăm atît de mult, ce se găsesc pe la munte, cu acele plante odorifice, cu pădurile cele de nenumărați castani, care vegetează de secolii pe pămîntul acesta, cu tot felul de pozițiuni admirabile și poetice — cu fortificațiunile cele naturale, locuri pentru apărare și de bravuri, locuri de refugiu și de isolare la eremiți, prin schitulețe care se găsesc semănate ici și colo, unde se poate adăposti cineva în timpurile cele rele de viscolul iernei sau de fiarele sălbatice, unde călătorul poate afla un azil în timpul nopții!...”

Descrieri ale naturii, evocarea unor înaintemergători ai locurilor vizitate, dialoguri cu pămîntenii înfîlînții observații de natură sociologică, alte relatări emoționante din timpul călătoriei sînt presărate pretutindeni în reportajul lui Al. Pelimon, fie că se află la Cioclovina, la Turnu Severin, la Adakalé, la Virciorova, la Turnu Măgurele ori în timpul excursiei, pe Dunăre, cu vaporul.

De la Giurgiu, punctul final al călătoriei lui Pelimon, acesta, cu poștalionul, s-a îndreptat, cu un popas la Călugăreni spre București. Se întorcea, astfel, în capitală, după un drum lung făcut la sfîrșitul lunii iulie și începutul lui august, și aducea cu sine impresii și amintiri deosebit de bogate. Efectuase în întregime, ba chiar depășise cu mult itinerarul trecut în „biletul de drum scos de la poliție”, în care se menționa: „Dmn... merge din București la Turnul Severinului, prin poalele munților, — fără trăsură!” Văzuse și se entuziasmasse de locuri pitorești și de altele cu un trecut istoric marcat de fapte de neuitat. De aceea, chiar la începutul scrierii sale, apoi în tot cuprinsul ei, își va exprima entuziasmul și îndemnul ca toți compatrioții să renunțe la călătoriile costisitoare din străinătate, în favoarea excursiilor în propria țară: „Și mai cu seamă, nu știe tot românul adevărul că locurile, precum la Tirgoviște, Cimpulung, Curtea de Argeș, monastirea Cozia, Tismana, Bistrița, Horezu ș.c. a este (sînt, n.n.) pentru dînsul aceea ce e pămîntul Mecii pentru mahomedani? Aci el găsește cetăți și monastiri fondate de străbunii săi; aci se bea apa cea limpede și curată ca cristalul, dulce întocmai ca laptele și făcătoare de minuni; aci cîmpiile desvelește (— sc, n.n.) ochiului nemărginitele holde cu tot felul

de produse; munții și cu pădurile înaltă la orizont crestele lor cele mărețe, unde află dobitoacele pășunea lor și colții de piatră, cei pin' la nori ridicați, lasă atîtea riuri mărețe și fecunde, ale cărora unde de argint reflectă frumusețea cerului, scoborîndu-se din stîncă în stîncă, formînd atîtea ramure ce adapă cîmpiile și dau viață ăstor holde nemărginite și de preț mare!...”

La sfîrșitul excursiei sale prin Țara Românească, aflat la masa de scris, stăpînit de același fierbinte sentiment de patriotism, pe punctul de a începe primul mare reportaj dedicat acestui spațiu geografic, Pelimon exclamă: „Eu împliniam, dar, ca o sfință datorie călătoria ce mi-o propusesem atunci a o face”.

2—3 august 1980

VALENTIN BORDA

Poolo își uscă mustața cu șervețelul. Apoi se sculă și ieși din restaurant. Resturi de mâncare îi rămăseseră în carie și Poolo plescăia din cînd în cînd neplăcut cu limba. În tramvai începu să bizîie cu scobitoarea măseaua. Dar lemnul era prea subțire și se rupse ușor. Deschise un ziar, însă automat bijbiia cu limba la caria cu rămășițele de mâncare. Ascuns după paginile mari încercă să se ajute cu unghia. Spre surprinderea sa degetul îi încăpea ușor în carie. Apoi băgă mina pînă la cot. Bucățica de carne se afla mai adînc, așa că Poolo băgă și cealaltă mină și se aplecă asupra cariei.

Dar tocmai atunci vatmanul frînă tramvaiul. Poolo își pierdu echilibrul și căzu cu capul înainte în propria sa carie. Înăuntru era un miros greu, iar locul era destul de strîmt. Pe deasupra Poolo își simțea singele coborînd spre creier. Spre seară începu să-i fie foame și mai ales sete. În carie era întuneric, pentru că după ce căzu în gaură, Poolo închise gura. Așa că nu știa dacă e zi sau noapte, nu știa dacă zace în propria sa carie de o zi sau de o săptămînă. Începu să strige, pînă ce în sfîrșit fu auzit. Mai întîi încercară să-l elibereze cu o scobitoare, dar îl înțepară năprasnic. Nu puteau să-i extragă dintele pentru că acesta începuse să puroieze. Pînă la ameliorarea puroiului viața lui Poolo se afla în primejdie. Apoi nimeni

nu-și putea lua răspunderea de a-l scoate pe Poolo din propriul lui dinte. Pentru aceasta ar fi fost nevoie de o declarație scrisă din partea lui Poolo, iar acesta n-o putea da.

Poolo hotărî să se bazeze numai pe forțe proprii. Cu eforturi uriașe reuși să iasă de-a bușilea pe pereții abrupti de dentină. Dar atunci interveni neprevăzutul. Picioarele eliberate din dinte gîdilară cerul gurii și Poolo sughiță. Torentul mare de aer îl smulse din carie și Poolo se înghiți. Alunecă prin trasee mai strîmte sau mai largi și se opri abia în stomac.

Aici locul era mai puțin strîmt și se mai putea mișca. Dar Societatea Internațională a Crucii Roșii îi comunică prin microfoane puternice o hartă perfectă a interiorului unui om normal. Problema era dacă Poolo era sau nu un om normal. Oricum, Poolo hotărî să nu întreprindă nimic și să aștepte pînă ce se va elimina odată cu fecalele.

Societatea Internațională a Crucii Roșii îi atrase atenția prin aceleași microfoane că trebuie să se grăbească : în curînd începe digestia.

Poolo nu mai avea timp să urmeze traiectele naturale. Cu briceagul, cu unghiile, cu dinții începu să-și croiască drum acolo unde harta îi indica cea mai mică grosime a pereților stomacului. Dar parcă nu înainta destul de repede și forțele îi scădeau mereu. Cînd reuși să străpungă în sfîrșit stomacul o slăbiciune cumplită îl doborî și Poolo își pierdu cunoștința.

La spital medicul de gardă completă certificatul de deces cu diagnosticul : stomac perforat.

GHEORGHE SCHWARTZ

DECEMBRIE

(cintecul administratorului)

*cîinele se îndreaptă schiopătînd spre pădure
în urma lui omul e aproape bătrîn
și ne aflăm în decembrie — luna cînd palidă
frîngi și împarți la repezeală osișoare*

*ay osișoarele tale dragi ay cîinele tău
credincios*

OPINII DESPRE GUILLAUME

*cîntă cocoșii. se apropie zorile, umil
guillaume va ajunge din nou în pintecul mamei sale.
guillaume printre flori sălbatice. o mică reverență
și un pumn de bomboane pentru guillaume. o bicicletă.*

*ne prevenise de multă vreme : se apropie zorile vin zorile.
stătea în poziție de drepti cu mina înfiptă la chipiu, subalternul
nostru guillaume. copilul guillaume. bestia asta
fără scrupule. și acum zboară cu aripile noastre. cu bicicleta noastră.*

VIRGIL MAZILESCU

ADEVĂRUL

(fragment de roman)

Zilnic pătrund în spital știri și zvonuri, în general negre și disperate. Îmi sînt ascunse, dar tot le aflu; femeia de serviciu, o țigancă optimistă de mahala, mi le spune în timp ce șterge linoleumul cu cîrpa udă, avînd aerul că glumește, că nu merită să crezi în scorneli și că — dacă ai crede, iar ele s-ar adevăra — asta ne e soarta, de ce să ne tot complicăm? Se aude că a murit cutare actor, că a scăpat cu viață fotbalistul cutare, alunecînd cu scaunul de la o masă de poker pînă pe soclul unei statui din stradă, că în frigiderul unui doctor s-a găsit un milion de lei, în blocul din nu știu ce stradă o ascunzătoare de arme, sub tavanul unui director general un candelabru de platină. Se vorbește și se aude de busturi de aur vopsite cu o pojghiță de bronz, de posturi de radioemisie, de mitraliere ultimul tip și de dulapuri pline cu

devize. Lumea a devenit pe de o parte mai bună, pe de alta mai dornică de senzație. Ziarele cu anunțuri mortuare trec din mînă în mînă, numele celor salvați și ale salvatorilor din reportaje arătate la televizor sînt memorate și sînt folosite apoi cu familiaritate, ca ale unor membri de familie: ce-o mai fi făcînd x? O fi revenit la normal pulsul lui y? E adevărat că nevasta lui z, cascadorul, a născut tocmai în noaptea cutremurului, iar tatăl nu și-a văzut încă fiul? Sînt preferate în general poveștile romantice, și dacă se poate, complicate. În timp ce toată lumea s-a dovedit mai umană decît ar fi crezut cei mai optimiști dintre noi, apar și înclinațiile acestea de a nivela, de a face dreptate postum, de a transforma pe eroi în antieroi etc. În timp ce taxiurile orașului opresc, ca niciodată, la fiecare semnal, pînă ce se burdușesc de pasageri, un șofer îi spune Driei despre morți: „bine că au crăpat, erau cei mai mulți niște granguri“. Se lăcrămează la legendele de pe ruine, dar protagoniștii lor sînt amestecați în zvonuri, debitate cu o plăcere dubioasă.

Cînd a venit televiziunea, am rugat să fie filmat mai întîi salvatorul meu. Mi-au răspuns încurcați că da, or să încerce, dar e mai complicat, pentru că s-a întîmplat cu el ceva. Cu greu am izbutit să le smulg ce voiau să-mi ascundă. În rezumat, îmi spuneau că e un hoț. Scrisoarea pe care i-o adresasem a apărut într-un ziar, iar ei ar fi încercat imediat să o utilizeze ca text al unui montaj de imagini trase în timpul lucrărilor de salvare. Cineva ar fi întrebant într-o doară — „nu cumva tinărul acesta e un delicvent?“ — și a propus o investigație la miliție. Altcineva — nume nu se dau — ar fi alergat la miliție și ar fi venit cu confirmarea — „da, e vorba de un hoț, care a și fost dealtfel arestat. Omul (adică eu) s-a salvat singur, mai precis are noroc cu carul: a alunecat cu patul (se și culcase la ora aceea, ce mai intelectual!) și s-a trezit — bîlbîb! — în stradă“. Și bineînțeles că textul scrisorii n-a mai fost difuzat, a fost înlocuit cu o poezie a fiicei celui ce a alergat la miliție, care a și fost felicitat că a salvat astfel în ultima clipă emisiunea...

Dar cel mai grav lucru mi se pare că omul meu, omul care mi-a dat viață, a fost răsplătit pentru asta cu o calomnie. E un necunoscut; poate nici nu mai știu cum

arată, numai vocea lui mi-a rămas în urechi, chipul îi era atât de dilatat la lumina lanternei, când a apărut în tunelul de moloș că nu-l mai pot reconstitui; dar sînt la fel de sigur de cinstea lui ca de a mea. N-avea dealtfel cînd să fure, căci a stat tot timpul lîngă mine, l-am auzit clipă de clipă vorbind și robotind alături, la cîțiva pași. Și, la urma urmei, chiar de ar fi fost hoț, fapta de a-și fi riscat pentru cineva viața mi se pare și mai valoroasă!

Dar ei îi contestă pînă și meritul acesta! Surorile îmi spun că au auzit zvonul încă de ieri, dar că n-au vrut să mă supere și mi l-au ascuns. Circulă chiar o glumă (umorul nostru nu se dezmințe): eu eram înțins în moloș, fără simțire, și m-am pomenit cu o mină în buzunarul în care aveam portmoneul. M-am trezit și am văzut un om aplecat asupra mea, continuînd să mă percheziționeze. Și atunci am protestat, abia reușind să pronunț: „Stai, dom'le, fură-mă mai atent că mă gidili!”

Ha! ha! ha! Cu asemenea probe de umor poate fi redusă la ridicol orice legendă! Mi se spune să nu mă nervez. Dar eu simt că lumea asta, în care abia crezusem mai mult, începe să devină zadarnică. Telefoniez la un ziar, vreau să dau o dezmințire, dar mi se răspunde că nu e la locul ei, și dealtfel — întrucît situația e pe cale de normalizare — este bine să nu se-mai vorbească atîta de..., lumea ar putea să devină prea sensibilă la nenorociri și atunci..., unde s-ar ajunge, cine ar mai munci dacă toată energia se canalizează în direcția...? Mă simt legat la mîini și la picioare, umilit de neputința de a demonstra un adevăr elementar. Îl rog pe unul din ofițerii care tot vin în spital pentru identificarea victimelor să verifice dacă acest nume figurează pe lista hoților. Se ține de cuvînt și-mi aduce răspunsul: „nici numele și nici măcar prenumele!” Totuși, prin tatăl meu îi trimit vorbă băiatului să-mi telefoneze. Îi aud vocea — exact vocea de pe ruine, repezită din cauza timidității, lăsînd mari pauze între vorbe... vocea care-mi spusese: „Un cetățean, sînt un cetățean... nu m-a trimis nimeni, eu am venit...” Îi spun că m-am făcut acum mai bine și că aș vrea să-l ajut cumva, dacă are nevoie.

Nu are nevoie de nimic. — De nimic, de absolut nimic? Poate la serviciu (pregătesc de departe aluzia...), poate ceva în legătură cu locuința... poate LA MILITIE...!? — M-a ferit Dumnezeu (aud vocea mirîndu-se sincer și popular), am avut de-a face cu așa ceva numai cînd mi-am scos buletinul...”

Iată deci adevărul ultim, care era și primul, adevărul unic care există fără să folosească la ceva, ca un deget plimbat prin fața ochilor unui orb. Omul meu este se-

nin și neștiutor, el trăiește în legea lui simplă de anonim, n-are nici idee ce se vorbește de el prin cafenelele orașului, își continuă viața plină de simplitate pe care o ducea înainte, viață de om muncitor, căruia i s-a părut firesc să sară în ajutorul aproapelui numai pentru că așa îl învățase poate maică-sa, ori taică-său, ori dascălul... Iar insul de la tv, cel ce a alergat la miliție și s-a întors cu vestea cea mare, și care a salvat în ultima clipă emisiunea cu versurile fiică-si, trăiește și el pe mai departe în legea lui, și spune poate chiar acum niște vorbe mari pe micrul ecran, — parcă-l aud — vorbe despre omenia acestui popor, despre faza nouă în care a intrat istoria lui, despre faptul că acum nu mai luptăm cu dușmanul din exterior, ci cu inerțiile din noi înșine..., și milioane de alți oameni se străduiesc să-l creadă, și alte milioane simt că e un farsor, un jongleur de fraze, și totuși cînd e vorba de zvonul pe care l-a lansat zîmbesc amuzați și se grăbesc să-l creadă, căci așa sîntem noi... temperament balcanic... folclorul nostru, domnule... să moară capra vecinului... ce-ai dom'le cu mine? n-ai puțin haz? iei totul în tragic?... zi ca el și fă ca tine... dă și mie un kilogram... stai așa... hai, nene, că nu ți-am luat caii de la bicicletă... zău așa... voiăștia, sensibili... păi, dacă nici acum, după necaz, nu putem glumi puțin... să mai uităm nițel necazul...

Nu, nenorocirea nu ne-a schimbat pe niciunii: a făcut, cel mult, să vină la suprafață, mai sincere, apele freactice ale fapturilor noastre. Respirăm, trăim, vorbim și rămînem din păcate constanți — fiecare cu sine însuși... bucuroși de o omenie care nu costă parale... gata însă să o diluăm într-o zeflemea care de asemenea ni se pare că nu costă nimic... dar care ne costă de fapt infinit, pentru că foarte des e arma perfectă a celor ce evită astfel analiza, seriozitatea, descoperirea matrapazlicului, oportunistului, nesincerității, fripturismului...

Iar adevărul unde rămîne? El este cu atît mai greu de dovedit cu cît e mai clar, mai evident, mai mare. El este pămîntul răbdător pe care călcăm, unii cu recunoștință, alții cu dispreț, dar care ne ține pe toți în spatele lui mare și muncitor... chiar dacă uneori se cutremură...

Cîteva zile nu-mi pot reveni: de revoltă că nu pot face nimic, că nu pot scoate din lac piatra aruncată de nebun. Dar, evident, timpul va face și această rană să se închidă...

ROMULUS RUSAN

PANORAMĂ-N RAI DE EVA

Mării Negre ! Mării Negre !
Afreiditei din tenebre.

Eva !
Eva !
Eva !

Eva era o pescărușă
aduna marea în de după ușă
și se juca, juca, juca
în tra-la-la
în tra-la-la
în tra-la-la.

Adam cel din mine o vedea
o vedea
o vedea
o vedea
în trupul ei de lălea
în ochi de șarpe frumos
de dincolo de Cristos.

Eva !
Eva !
Eva !

Eva era o pescărușă
aduna marea în de după ușă.

Eva !

PANORAMA-N DOR DE FAG

Lui Nichita Stănescu

Freemăt ! Freemăt !
Freemăt ! Cînt !
Și Pămînt ! Pămînt ! Pămînt !
Și un editor de vînt.

Foaie verde foi de fag
nici nu știu unde să trag
să-mi văd pragul meu neprag.

Am să trag în prag de drag
în comoara mea de fag
să mă tremur în Pămîntul
cel mai mult frumos ca Vîntul
ce-mi ia dintre dinți Cuvîntul
de din patimă străbună
de din dragoste nebună
de din dor din dor de lună
de fugit din mărăgună.

ION BANUȚA

POETUL

Scos din cuvintele mele fără vină
în numele cuvintelor mele osîndit
între patru pereți de sticlă locuiesc astăzi
într-un cub invizibil fără nici o fereastră
nici ușă de ieșire nici alta de intrare
ca niște bile cuvintele se sfarmă în pereții de sticlă
murind
transparente murind
scînteii rămîn pe masa celui singur
bila de os bila de aer

minciuna-n chipuri de nisip
plantează-un amfiteatru de trandafiri
— ospăț într-o arenă spaniolă —

la lumina lămpii mele mai puțin întunecate
treceți — spun florile — ieșiți
pe masca mea cînd rid cuvintele
ziua prin băltoacă obrazul lumii sfîrtecat
cerșind

scos din cuvinte fără vină
în numele cuvintelor mele osîndit
ascult mulțimi de chipuri cunoscute
orașele și noaptea în mine cum colindă
sfărîmîndu-se pe obrazul meu în cutia de sticlă
treceți spun ochii incendiata-mi frunte
treceți

cine ridică abila cutie de sticlă
să-mi reintre trupul în cuvînt

CÎND VINE SEARA

Cu fiecare seară vine și norul de rouă
îmi presară cuie și ochi în balcon
din trandafiri numai spinii rămîn
poartă lumini ascuțite

cuvintele au fugit și petalele
desenează călcîiul tău numai umbra
rămasă-i în pragul ușii deschise
să-mi mîntuie albastrul speriat al ochilor

cît de mult te vei fi rugat cît de mult
să mă prade hoții de aerul tău
mereu rămîne ușa deschisă
și gura ta sărutîndu-mi mîna într-o cutie de vise
nu mă caută hoții
seara vine și norul de rouă și-mi întunecă ochii
mă caut atunci prin lucrurile tale —
se întorc la mine cuvintele atunci
din mîini din umeri din frunte
ies canari albaștri de aur
și desenează-n zbor
coapsele tale și ușa deschisă

lumini ascuțite; se apropie de mine
din praful înflorit pe plușuri și veșminte

ION IUGA

Pledant în procese literare de altădată

— Interlocutor : avocatul M. Graur —

Era spre sfârșitul anului 1979. Răspunzând invitației Muzeului județean din Pitești de a mă îngriji de organizarea unei expoziții comemorative Tudor Teodorescu-Braniște, eram pe cale să epuizez lista foștilor colaboratori de la „Adevărul” și „Dimineața”, posibili deținători de fotografii, cărți sau scrisori legate de activitatea curajosului publicist de la presa democratică din Sărindar, când cineva mi-a sugerat numele avocatului Graur. La apelul meu telefonic, răspunsul a venit prompt : — „Da ! Am câteva din cărțile lui Braniste. Ți le pot împrumuta, dar te rog să dai seama să nu se piardă”.

A doua zi, m-a primit în apartamentul său din bulevardul Republicii, un bărbat scund, vioi, vorbind repede, dar cu o claritate și o cursivitate a expresiei — și implicat a ideilor — de-a dreptul coplesitoare.

„Am lucrat la Contenciosul celor două ziare din anul 1921 până la suprimarea lor, în 1938. Am revenit în aceeași clădire, unde funcționa de astă dată tipografia „Dacia Traiană”, în 1945. Apoi am trecut la Difuzarea Presei. Tot în Contencios. Ce vîrstă crezi că am ?”

Întrebarea m-a luat prin surprindere. Și dacă n-aș fi avut în minte, totuși, unele repere, aș fi fost în stare să emit complimente galante, dar gratuite.

„La anul, în '80, fac 85. Dar mă țin memoria. Poți să mă întrebi de orice om ilustru, cînd s-a născut sau a murit. De scriitori nu mai vorbesc. De la noi, sau de aiurea. Dacă vrei să verifici, ia din raft orice enciclopedie”.

Începusem să mă întreb, în gînd, dacă arta oratoriei n-ar trebui trecută în rîndul îndeletnicirilor care mențin tonusul spiritual la cote foarte ridicate pe scara vieții, cînd jovialul meu interlocutor mă readuce la obiectul vizitei.

Scotînd din bibliotecă volumele promise, mă îndeamnă să citesc o dedicație de pe prima pagină a romanului „Fundătura Cimitirului Nr. 13” : „Lui Mișu Graur, cu toată prietenia mea, un mic aconto asupra onorariilor viitoarelor mele procese de presă”. Semnat : T. Teodorescu-Braniște. Data : 28.IV.1932.

„Ați avut ocazia să-i luați apărarea în vreun proces ?” — întreb cu îndreptățită curiozitate.

„Lui Braniste nu, dar altora...”

Și avocatul Graur deschide, fără să vrea, o pagină inedită din trecutul vieții literare românești.

„Mă aflu într-o zi, prin 1932, pe sălile Tribunalului. Îl întîlnesc pe Tudor Arghezi. „Ce faci aici maestre ?” — îl întreb eu. „Nu l-ai văzut pe Valjean ?” — mi se adresează poetul și continuă : „Trebuia să mă asiste într-un proces cu un locotenent Dumitrescu. Pretinde că l-aș fi calomniat în cartea mea „Poarta neagră”. Cum avocatul Valjean nu apare, cer grefierului dosarul. Îl răsfoiesc și mă lămuresc repede. Dosarul cuprindea reclamația individului, rechizitoriul de calomnie prin presă, cartea cu pricina, avînd subliniate într-o pagină vreo zece rînduri. Intrăm în sală. Ne vine rîndul și după ce grefierul face apelul și constată că procedura e completă, aud o voce severă : „Care e Tudor Arghezi ? Vîno domle mai aproape. De unde ești ? Știi pentru ce ești dat în judecată ? În cartea asta „Poarta neagră” se vorbește urît de domnul locotenent Dumitrescu. Ei bine, dumnealui nu-i convine ca un **oarecare Arghezi** să-l împrăsteie cu noroi. Dai din umeri ? Parcă ești pe altă lume !” Și constatînd tăcerea încăpățînată a împricinatului, se adresează către Dumitrescu : „Ce pretenții aveți domnule locotenent ?” „Două milioane de lei” — răspunde acesta convins fiind că pînă la urmă, din fabuloasa sumă cerută tot se va alege cu vreo 50.000 lei. Cînd mi se dă cuvîntul în apărare, încep prin a-l lăuda pe Arghezi, căci procesul desfășurîndu-se în penal, se judeca nu numai fapta, ci și omul. Spun rîspicat că Tudor Arghezi e un mare scriitor, citîndu-l în sprijinul afirmațiilor mele, pe N. D. Cocea, care-l apreciască pe cel mai mare poet după Eminescu. Dar, zic eu, pentru ca un scriitor să fie înțeles, trebuie să aibă și un cititor inteligent. Aluzia la cei din completul de judecată era străvezie. Pe cînd continuam astfel pledoaria, vine lîngă mine secretarul lui Valjean. El cere cuvîntul și ridică o chestiune de procedură, arătînd că reclamația e tardivă, întrucît trecuseră mai mult de patru luni de la apariția cărții, cit prevedea legea pentru a se accepta o reclamație de calomniere. Incidentul s-a dovedit binevenit, căci cartea apăruse într-adevăr cu mai mult de patru luni în urmă. Dar m-am răzbunat și eu : am scris un articol în „Gazeta Tribunalelor” în care vorbind despre acel „oarecare Tudor Arghezi”, mi-am permis să-mi bat joc de ignoranța judecătorilor care nu auziseră încă de autorul „Florilor de mușigai”. Evident, din ziua aceea, am evitat să mai pledez cînd știam că-l întîlnesc pe judecătorul respectiv.”

Anecdotică literară? Se poate. Dar avocatul, prieten statornic al scriitorilor, are o tolbă plină de asemenea amintiri.

„Am pledat într-o zi în apărarea lui Liviu Rebreanu. Fusesse dat în judecată de Nichifor Crainic, pentru un articol apărut în „Adevărul literar și artistic“. Dacă-mi amintesc bine, Rebreanu se lansase într-o polemică împotriva lui Crainic, pe un ton zeflemitor, din care nu lipseau unele invective printre care și acela de bețiv. Până la urmă Rebreanu a avut câștig de cauză. Dar cu destule emoții“.

Drept pentru care, pe un volum din „Pădurea spinzuraților“, dăruit apărătorului său în justiție, marele romancier nota confesiv următoarele: „În semn de mulțumire frățească, scumpe domnule M. Graur, pentru simpatia ce mi-ai dovedit-o cu atîta elan, primește, rogu-te, această carte în care se află o parte din însuși sufletul meu. Cu toată dragostea“.

Filă după filă, carnetul improvizat de reporter se derulează rapid.

„Un proces care a făcut vîlvă în epocă a fost cel intentat de faimosul director al „Universului“, Stelian Popescu, lui Victor Eftimiu. Pricina? Cartea lui Eftimiu „Jos laba de pe tricolor“, în care Stelian Popescu era demascat pentru fraude, demagogie, lipsă de patriotism, afacerism veros. Dezbaterile s-au prelungit mult. L-am avut alături și pe V. V. Stanciu. Dar am câștigat, spre mulțumirea lui Eftimiu, a cărui carte a rămas pînă azi un aspru rechizitoriu la adresa celor din presa de dreapta.“

„Mare zarvă a stîrnit și procesul de calomnie deschis de N. Iorga, în 1936, unui anume Cernăianu. Condamnat de tribunal, acesta din urmă a făcut recurs la Curtea de Apel, unde avocații săi au ridicat un incident de incompetență: delictul de presă, potrivit Constituției din 1923, tre-

buiău judecate la Curtea cu juri. Procesul a ajuns pînă la Curtea de Casație, antrenînd ca martori proeminenți oameni politici ai vremii. Pierzîndu-l la Curtea cu juri, marele istoric a avut suficiente motive de supărare“.

Îmi exprim părerea că era vorba, desigur, în cazul Iorga, și de un substrat politic. Avocatul mă aprobă și adaugă:

„Întocmai cum se transformase, în 1923, într-o adevărată dezbateră politică, procesul de Lez Majestate intentat lui N. D. Cocea, la care de asemenea am asistat. Nu pot să uit cum și-a apărut singur cauza, cu cită dîrzenie și-a afirmat încrederea în republică, pe care o considera net superioară ca formă de organizare statală, monarhiei. „Eu nu vreau să fiu achitat“ — declara Cocea spre uimirea întregii asistențe. — „Eu vreau să merg la închisoare cu fruntea sus, alături de oamenii cinstiți“. Și a făcut în cele din urmă închisoare. Dar cu cită noblețe sufletească, cu cită demnitate s-a comportat !

Îl întreb pe avocatul Graur dacă nu s-a gîndit să aștearnă pe hîrtie amintirile atît de bogate și interesante.

„Am vorbit într-o zi cu Nestor Ignat. Avem un Muzeu al literaturii. Se vîntură ideea organizării și a unui Muzeu al presei. Ar fi multe, foarte multe lucruri de spus despre lumea presei în conexiune directă cu cea a literaturii. Mai ales la noi, unde dezvoltarea literaturii a mers alături de cea a presei. De scris, poate că n-am răbdare. Dar de vorbit, de povestit, pre cum vezi... N-am luat niciodată onorarii scriitorilor pe care-i apăram. Cînd ai cîntea, cum am avut-o eu, să te bucuri de simpatia lor...“

CONSTANTIN DARIE

PRESCHIMBAREA CARNETULUI DE PARTID

Pentru Virginica

Doamne, doamne, cît erai de furtunoasă
În mișcare, fulgerător de frumoasă...
Și-acum, asta este, un Secretar de partid,
Gheorghe Mihai, iubitor și timid,
Ți-a adus, lucid, carnetul acasă !...
Doamne, doamne, cît erai de furtunoasă !...

Acum, cît te odihnești într-un pat,
Și-acum ești fulgerător de frumoasă
La minte, cînd l-ai salutat ;
Și, din inimă, l-ai îmbrățișat,
Pe tovarășul Gheorghe, cînd l-ai văzut,
Ce-i drept, cum îl știai la U.T.C.,
mai maturizat !...

Timpul a trecut !...

Dar ziua de astăzi, ce frumoasă
E pentru tine !... Păpușă duioasă !...
Ne-am dus, cum știm noi doi, pînă la masă,
Să iscălești dragostea partidului,
cu numele tău adevărat...

O garoafă roșie Secretarul ți-a dat,
O garoafă roșie tu i-ai înflorat...
Cădea zăpada iernii, deasă, vișoroasă,
Peste durerile din inima care le-a-n durat !...
Și tu erai tot cea mai furtunoasă,
Cînd i-ai strîns mîna Secretarului !...

A lăcrimat,
Pentru o artistă și fiică de neam,
cu-adevărat,
La tine în casă !...

TRAIAN IANCU

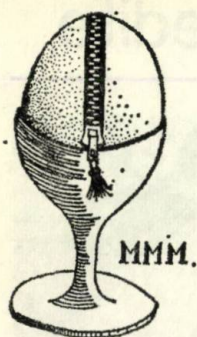
Labiș în cinci imagini inedite

Prietenul V. Filip de la Stația de radio Iași răspunzând unei vechi promisiuni (la o și mai veche solicitare) mi-a trimis un mănunchi de fotografii din care cu emoție desprindem familiarul chip al lui Nicolae Labiș. Sînt banale fotografii de grup, operă a unui (bineînțeles) amator, menite să doarmă în scrinuri uitate ori în albume rar cercetate. Dar din acest moment al apariției lor în „Almanahul literar '81” ele devin *istorie literară*. V. Filip precizează în scrisoarea ce le însoțește: „Sînt făcute în vara anului 1951 (deci între clasele a IX-a și a X-a) la Drajna de jos, Vălenii de munte unde ne aflam într-o tabără-școală organizată de C.C. al U.T.M.”

Imagini ale copilului de 16 ani proaspăt laureat al unui concurs de limba română desfășurat la București, aceiași București ce-l vor primi numai cu un an mai tîrziu la cursurile Școlii de Literatură de pe Șoseaua Kiseleff...

G. T.

psihologie

Absentasem de la întâlnirea cu colegii de promoție și la 10 ani de la absolvire, și la 15, adică și-n '71 și-n '76. De ce să mă fi dus? Că noi filologii, ăia de cinci ani!, se știe, ori ajungem cineva în literatură sau în lingvistică, uneori în diplomatie sau pedagogie, mai rar în sport sau în alt domeniu. (Și cei care-au emis diplomele noastre au fost conștienți de asta. Poate credeți că pe ele scrie **profesor** sau **absolvent** etc., nici vorbă! **Diplomat universitar**! Da-da!), ori nimic, adică un prăpădit de profesor la țară, ca mine. Unii dintre colegi — cam un sfert, să zic — au ajuns într-adevăr cineva. Bineînțeles, cinevauri de diverse mărimi. Cei-lalți s-au risipit care-ncotro. Cu cei risipiți am corespondat o vreme, puțin, un an-doi. Mai toți s-au apucat de băutură și s-au însurat, ori s-au apucat de băutură și nu s-au însurat; unii, aflasem, au ajuns, măcar, personalități locale, pe la raioane sau regiuni, mai încoace — pe la județe. E ceva, căci nu odată poți ajunge un adevărat cineva, plecând de jos, de pe plan local. Cînd am dibuit acest adevăr simplu (dar ce idee mare nu e simplă?!), primul lucru pe care l-am făcut — m-am lăsat de băutură; de nevastă nu, că nu aveam: în tot acest timp îmi punctasera existența, cum spunem noi, două legături pasagere. Nici de băut nu beam cîne știe ce, e, acolo, cît să fiu în rîndul lumii. Băutura nu-i bună. Cu toate astea, pe Pițurcă (e limpede că-i divulg numai porecla...) chiolhanurile l-au săltat; mai întii la raion, apoi la regiune. O excepție, desigur. Dar așa excepție cum e, n-a trecut totuși de la regiune la județ, cum era normal, ci a fost vărsat la municipiu. Deși, vorba mea, nici municipiul nu-i de lepădat.

Din invidie, de jenă, de teamă, de rușine, de panică (virgulă) c-am pierdut pasul, din răutate (nu da nimănui prilejul să ți se laude!), de lene (se poate, la nevoie, interpreta și așa, faptul că n-am mai fost prin București de la absolvire), n-am avut legături și nu l-am văzut pe nici unul dintre colegii care-au ajuns cineva; doar

numele și poza prin reviste și ziare sau în timpul aparițiilor la tv. Cu Capitala (de curiozitate și nostalgie nu scapă nimeni) mă vedeam în acest timp în jurnalele de actualități (pînă să dispară) proiectate înaintea filmului, iar mai tîrziu, mi-a rămas televizorul — blocuri, uzine, inundații, înzăpeziri, cutremur, meciuri... Ca și cum aș fi trecut din cînd în cînd prin orașul studenției mele. De trecut aș fi putut trece de-adevăratele — aveam unde trage. Nea Nae Găgiu (un fel de unchi de-al meu, doi băieți, trei fete, **casă spațioasă, multiple dependențe, singur curte, încălzire proprie, loc parcare, stradă liniștită**) m-ar fi găzduit bucuros 2—3 zile, chiar mai mult, deși mirosise, cred, că de la mine lumea-i spunea mai mult Găgiu decît Găgiu, cum se prezenta el. Era director de T.L.C.R. sau cel puțin adjunct; în orice caz, se dădea mare, cînd ne întâlneam vara în satul natal, el venit din București, eu din alt județ. Incult, rotund și rumen, snob, cel mai deștept, priceput la absolut toate, nu pregeta să-mi explice mie de ce e corect **sînt** și nu **sunt** (unde-i lege, nu-i tocmeală, vere!) deși el personal nu folosea nici una dintre aceste forme, preferînd singularul în orice situație, iar soră-mi, medic veterinar, — care-i deosebirea dintre microbi și viruși (eu, ca nespecialist, am reținut doar că ultimii **e mai ai dracu'**), elegant — pantofi lac, pălărie cu pană de gaiță, ghiul dreapta, ghiul stînga — și mai ales boier, cînd trebuia să afle lumea cît poate da el de băut.

Într-o vară, parcă anul trecut, Găgiu... Dar să nu devansez.

Așa. După ce m-am lăsat de băutură, m-am gîndit cum să-mi aplic geniala idee în practică, să devin adică, pentru început, cineva pe plan local, căci, tot de la Găgiu știu, că o mie de vorbe un ban nu face. Și acest plan local îl vedeam chiar foarte local. Mai precis, mi-am zis că o brigadă artistică, a școlii sau a comunei, poate deveni o trambulină — concursuri, festivaluri, deplasări; te vede lumea, te admiră, te reține. Mă rog. Da, dar e și multă

muncă — caută texte, muzică, oameni cu înclinații, repetiții. Și la urmă, s-ar putea să-l superi cu vreo aluzie chiar pe cel ce sperai să te tragă de urechi spre undeva mai sus. Altceva, nu brigadă. Un cenaclu? Poate. Aveam pe atunci vreo două caiete jumate de poezii, lucru care mă îndreptăța cu prisosință la postura de mentor; lasă că eram filolog, adică de specialitate. Dar cine mai scria? În școală, din câte știam, — nimeni. Dintre ceilalți intelectuali ai satului, căci un cenaclu trebuie să aibă barem cinci-șase-șapte-opt membri, eram sigur doar de stomatologă (îi văzusem numele la o „poșta redacției“ : **deocamdată — nu!**; măgări!). Cenaclu în doi nu prea merge, și doctorița e și cam fudulă, abia răspunde la sărut mîna.

În toiul căutărilor, mă plesc nițel într-o seară (nu înseamnă că mi-am călcat promisiunea de-a mă lăsa de băutură, dar făcuse gazda țuică nouă; poți să refuzi omul cînd îți pune oala pe masă și așteaptă să-i lauzi țuica?) și-n starea aia de plutare, îmi dau seama că nu mă pot bizui pe nimeni, adică n-am nevoie de activitate în grup, doar urmăresc să devin **eu** cineva, nu să-i fac pe **alții** cineva. Și cum îmi venea să cînt, îmi trecu prin minte folclorul. O culegere de folclor! He... Mă dezumflu imediat: l-au cules alții, pînă să vin eu în sat, iar asta nou se face mai ales la casa creației populare. Și pînă ajung eu acolo, mai va...

— Presa! Presa locală! — urlu, încît vine gazda cu încă o oală.

Divulg poate prea devreme secretul ascensiunii mele, dar asta-i adevărul: atunci am găsit întruparea, materializarea ideii mele geniale. Chiar a doua zi, pînă să mă dau la lucruri mai serioase (îmi făcusem, o să vedeți, un plan tematic), am trîntit un fel de reportaj (știam după ce-i ahtiată presa locală) despre sectorul zootehnic. Nu-l văzusem niciodată; nici nu era nevoie — fratele gazdei era îngrijitor la tineret taurin. Cînd a apărut (joia următoare; mi-au schimbat titlul și mi-au scos partea critică, timpotii, credeau c-o să mă oftic. Pe mine mă interesa să sparg gheața, să-mi fac nițel loc în publicistică, să mă afirm, ca să pot ataca apoi chestiile mari), s-a întimplat cum am prevăzut. Directoarea (cînd citeam „Sportul“ în cancelarie):

— Bravo, tovarășu'!...

— Pentru ce? zic.

— Lasă, modestia e frumoasă, dar... Iote, frate, să nu știm noi pe cine avem în școală! Da', ia zi-mi, se plătește bine, este?...

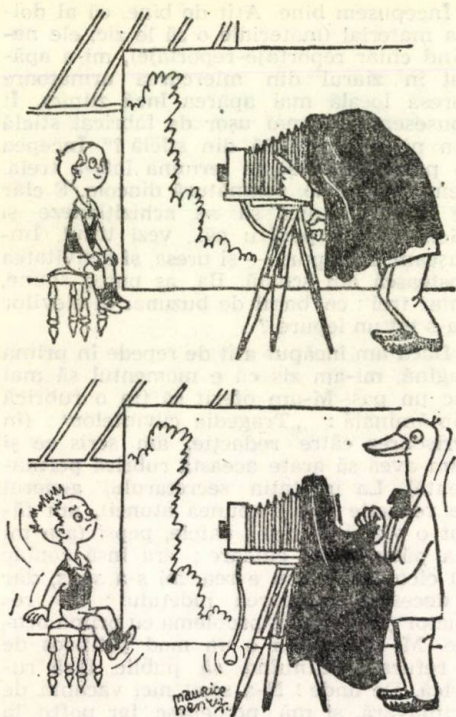
Și elevii mă priveau parcă altfel. Dar cel mai palpabil rezultat a fost o damigeană de la președintele c.a.p.-ului, fostul poștaş, nu cu lapte „că l-a băutără tot tîmeretul de care-ai scris, hă-hă...”

Începusem bine. Atît de bine, că al doilea material (materiale o să le zic, ele neîfiind chiar reportaje-reportaje), mi-a apărut în ziarul din miercurea următoare (presa locală mai apărea încă zilnic). Îi spuseseam: „E mai ușor de fabricat sticlă din nisip sau sticlă din sticlă?” Începea în pagina întâi și se termina într-a treia. Semnătură colo, semnătură dincolo. E clar ce atacam. Adică să se achiziționeze și sticle sparte, pentru că... vezi titlul. Împușcam doi iepuri — și presa, și activitatea obștească din școală. Ba, aș putea spune, chiar trei: ce, banii de buzunar ai elevilor nu-s tot un iepure?

Dacă am încăput atît de repede în prima pagină, mi-am zis că e momentul să mai fac un pas. M-am oferit să țin o rubrică săptămînală: „Tragedia cuvintelor” (în scrisoarea către redacție, am scris ce și cum avea să arate această rubrică permanentă). La invitația secretarului general de redacție (așa-i spunea atunci), am făcut o vizită la ziar; cafele, pepsi (așa mi s-a părut după culoare; era însă coniac cu cico). Ideea nu e rea, mi s-a spus, dar e necesară aprobarea județului; tov. redactor șef va pune problema cu prima ocazie. Mi-am zis că e un mod politic de a refuza, continuînd să public fără rubrică. De unde! N-a sosit nici vacanța de primăvară, și mă pomenesc iar poftit la redacție. Gata! S-a făcut. Dar nu „Tragedia cuvintelor”, ci simplu „Cuvinte”, că cuvintele în sine nu cunosc tragedii. În afară de asta, redacția trebuie să aibă oricînd în portofoliu măcar cinci materiale, nu atît pentru alegere, cît pentru cazul cînd intervine vreo vacanță sau altă indispoziție.

Era să mă îmbăt de bucurie, dar la bufet avea numai rachiu alb (îmi dă asta o durere de cap cumplită). Chiar în seara aceea am întocmit o listă de titluri (nu întîmplătoare!) pentru viitoarea rubrică. Pînă să termin cele 5—6 materiale pentru portofoliu, continuam să public. Atacasem imediat campania agricolă de primăvară: reparații, arături, însămînțări; eram în miezul problemelor arzătoare, ce mai! În sat nu mi se mai spunea profesor, ci **ziaristul**. Începuseră să vină oamenii la mine cu diferite pricini. Îi refuzam pe toți, cu aerul că mai curînd nu vreau să mă bag, decît că n-aș putea. Dar să lăsăm astea.

Primul material (le numerotasem), cel care avea să deschidă rubrica, îl intitulasem „Piinea” (Am vrut o clipă să-i zic „Piinea cea de toate zilele”, dar în presa locală misticismele nu se înghit mai dihai decît în cea centrală!) Spuneam ce? Trei lucruri (după ce reaminteam cititorilor mei că, pînă să fie piinea piine, a fost mai întîi sămînță, apoi — după știutele munci ale cîmpului — griu, apoi făină, apoi aluat și, în fine, piine): 1) piinea, făcută dintotdeauna pentru om, devenea tot mai mult

hrana porcilor, a nutrienților, a iepurilor de casă și a altor dobitoace. Piinea neagră și cea intermediară (atât de bogate în vitamine și săruri) erau de negăsit. Și astfel bietul om era nevoit să mănânce numai piine albă! (Cu alte cuvinte, — asta n-am scris, pentru că se subînțelegea, — iată și o latură negativă a ridicării continue a nivelului de trai); 2) în ultima vreme, piinea și-a inversat drumul milenar: nu-l mai parcurge de la sat la oraș, ci viceversa! Pentru oameni, pentru porci, pentru iepuri și orătănii (nutrienților le place mai mult la oraș); 3) (ca o concluzie) să se înființeze imediat unități de desfacere a cerealelor de calitate inferioară (grâu cu neghină, orz încins, porumb zăcut o iarnă pe cîmp sau pe rampa gărilor; la amestec se poate adăuga, în diferite proporții, cartofi și soia, de vreme ce și piinea le îngăduie). Nu trebuie să fii matematician ca să calculezi enorma economie: de timp, de energie, de materie primă, de utilaje și de jignire (adusă pîinii, evident), iar animalelor o astfel de hrană nu le-ar sta, cred, în gît. Tare, nu?

Și al doilea dintre „Cuvinte“ mi-a ieșit la fel de tare. I-am zis „Tataia și mamaia“. Aceste apelative ale bunicilor își au originea într-un respect deosebit (știți, stimați cititori, cine s-a învrednicit să-i spunem noi cel Mare, căci formele de tataia și mamaia vin de la tata mare și mama mare), dar în ultimul timp, forma este în

totală contradicție cu conținutul, căci zicem din virful limbii tataia sau mamaia, dar îi tratăm mai rău ca pe niște slugi: om de corvoadă, menajeră, pensie confiscată, ba uneori chiar înjurături, brînci ș.a.m.d. Dădeam apoi o mulțime de exemple (cu inițiale, ca să pară autentice). Chestie de morală, adică.

Un altul — al treilea — purta titlul: „Hora“. Am văzut la televizor, — spuneam din capul locului, — o bătăuță, o balaceancă și un joc în doi din părțile mele natale în interpretarea unui renumit ansamblu bucureștean și m-am îngrozit! În afară de melodie — nimic autentic. Balet folcloric de bilci! Pași împrumutați din toate zonele țării și amestecați într-o țopăială penibilă, căciuli de catifea pleoștite, bundițe de cîrpă cu garnitură de blană sintetică, salvari filfiitori, în loc de izmană strînsă pe picior. Fetele păreau îmbrăcate puțin mai acătării, dar nici o fată din satul meu n-ar mai fi călcat la horă în vecii vecilor, dacă și-ar fi aruncat picioarele pe sus în fața flăcăilor, cum făceau cele de pe micul ecran! Am trecut apoi subtil la artizanat — altă tragedie, nu insist — ca să închei cu avertismentul că nimănui nu-i este îngăduit să schilodească moștenirea sfîntă a tezaurului spiritual al poporului.

„Cuvintele“ 4 și 5 — „Limba“ și „Flori“ — erau perfect înrudite, deși din titlu n-ar părea. 4 se ocupa de acele prețiozități stupide, cînd oamenii — știți dv. care — prind din zbor cuvinte și expresii, de a căror semantică habar n-au, dar cu care se clătesc în gură toată ziua-bună-zia. Am mers mai departe, dînd exemple din presa scrisă și vorbită, care, în loc să fie păzitoarea curățeniei limbii noastre, a buruienează uneori inadmisibil. Che-mam, firește, la acuratețe și decență în limbă. „Florile“, în schimb, erau, autentic vorbind, un comentariu foarte poetic al expresiilor, zicătorilor, vorbelor de duh, proverbelor sau cuvintelor deosebit de plastice, pe care le culesesem din gura satului unde eram profesor.

Cu vreo lună înainte de vacanța mare, eram deja cineva. Rubrica mea a făcut vilvă — locală, desigur — așa cum mi-am propus. Nu mai eram ziarist, ci publicist (eu lansasem termenul, după ce l-am explicat citorva curioși). La redacție soseau tot mai multe scrisori referitoare la „Cuvinte“, încît a exasperat secția de resort. Mi s-a propus atunci un transfer la ziar. Mă așteptam la asta, de aceea am parat cu dibăcie lovitură, mă lăsam, adică, greu. Am cerut timp de gîndire pînă după vacanță. Așa că am împachetat cu grijă cîte cincizeci de exemplare din fiecare număr al ziarului în care semnasem, pentru a le lua cu mine la părinți și a transplanta astfel faima dintr-un plan local în alt plan local. Pentru cine nu-i limpede

că mai multe planuri locale alcătuiesc planul general ?

Dar pînă atunci am dat plesnitoarea cea mare. Am solicitat, pe lîngă rubrica săptămînală, — acum îmi dădea mîna, — o pagină întreagă, eventual în numărul de duminică, la suplimentul cultural-literar-artistic, pentru eseu „Unele cauze psihologice ale notorietății în literatură”. E clar că începeam abordarea chestiunilor mari, care urmau să anuleze în final ponderabilitatea unui cineva local și să mă propulseze spre un cineva, să zicem deocamdată, național.

Ce ziceam în acest eseu ? După ce aduceam în discuție și lămuream cîteva chestiuni ale psihologiei de grup sau de masă, — căci asta-i problema, — analizam un element de care, pînă la mine, nu s-a ocupat nimeni : rolul **numelui** și al **prenumelui** autorului în cucerirea notorietății și a faimei sale, fără a nega, bineînțeles, rolul colateral al conjuncturii și mai ales al valorii operei.

Care, intram eu în miezul problemei, dintre marii noștri scriitori (precizam cu această ocazie că eseuul meu se ocupă numai de literatura română, că următorul va aborda literatura universală, iar un altul sau altele — arta și științele), care, deci, dintre marii noștri scriitori s-a numit Ionescu, Popescu, Georgescu, Nico(u)lescu, Vasilescu, Petrescu, Ștefănescu, T(h)eodorescu sau Tomescu ? Niciunul ! Deși așa se numesc majoritatea românilor, iar logica și orice calcul al probabilităților indică posibilitatea ivirii excepțiilor (căci ce sunt scriitorii altceva ?) mai curînd dintr-un număr mare, decît dintr-unul mic. Mai curînd poți găsi un grăunte de aur într-o tonă de nisip, decît într-un pumn ; o oaie neagră — într-o turmă de oi albe mare, nu mică ; un brad strîmb — într-o pădure, nu într-un parc ; un crap de 10—15 kile — într-un lac, nu într-o băltoacă etc. Să fie atunci notorietatea în literatură (și cum vom vedea cu celelalte prilejuri — în artă și știință) un fenomen lipsit de logică din acest punct de vedere ? Nicidecum ! Numai că psihologia și memoria mulțimii au alte legi. Gloata (de la ea la posteritate e doar un pas !) e fascinată mai întîi de neobișnuitul numelui (sau al prenumelui, cum vom constata mai încolo), pe care-l reține, îl vîntură din gură-n gură, îl impune și abia în al doilea rînd de operă. Cîți nu spun despre cutare sau cutare scriitor că-i mare, că-i genial, numai pentru că l-au întîlnit pe buzele tuturor ? Dacă n-ai de lucru și-l întrebi pe un astfel de colportor ce a scris geniul întru slava căruia trimbiță, se uită la tine, de parcă l-ai înjurat de mamă ! Ce-ar fi fost, vă întreb dar, Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, Rebreanu, Sadoveanu, Goga, Topîrceanu, Minulescu, Blaga, Argezi, Sahia, Bacovia, Galaction, Labiș, Bogza, Micu,

Tomozei, Chiriță, Cioculescu ș.a., ș.a., dacă i-ar fi chemat Ionescu, Popescu sau Nico(u)lescu ? ! (Ca dovadă că unii dintre cei de mai sus au fost conștienți de bezna anonimului care-i pîndea este că s-au grăbit să se lepede de adevăratul dar banalul lor nume și să adopte un nume de excepție ; imaginați-vă doar că Tudor Argezi rămînea Ion Teodorescu !)

Nu mai puțin salvator s-a dovedit a fi prenumele. Duiliu Zamfirescu, Cincinat Pavelescu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Zaharia Stancu, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, Cicerone Theodorescu. Binevoii să înlocuiți prenumele acestor iluștri cu Ion sau Gheorghe și vă puteți lipsi de comentariul meu.

Încheiam cu un lung, dar bine ticluit, comentariu psiho-sociologic sau socio-psihologic teoretic. După care semnam. **Coriolan Iliescu**. Tîmpit să fii și tot băgai prenumele meu în rîndul celor de mai sus !

În duminica apariției, am luat rata și m-am repezit la județ, chipurile, în plimbare, dar cu bucuria ascunsă de a achiziționa cele 50 de exemplare de ziar, necesare exportului de slavă. Cînd am văzut că mi-au dat și poza, am cumpărat și restul de 48 exemplare, cîte mai rămăseseră la chioșc.

În picioare, la o bere și trei mici, recitîndu-mi dintr-o răsufare eseuul, mă și gîndeam ce panică teribilă o să fie între critici și istorici literari, dar mai ales între sociologi și psihologi ! Să se descurce, îi privește. Important e c-o să ajung în gura tuturor. Nu vine el anul '81 și revederea după 20 de ani ? !

*
* *

Ca să nu lungesc vorba, cînd a văzut atîtea ziare și mai ales poza mea, nea Nae Gagiu mi-a mărturisit că ține o gogoșerie chiar în gura gării Basarab, dar că mă roagă să nu afle satul. Îi mersese binișor — vad, dever. De la o vreme însă are necazuri, Nu cu miliția, cu sanepidul sau cu ilicitul.

— Astea e chestii care nu ține la mine ! — iarăși părea Gagiu director de T.L.C.R.

Avea necazuri cu familia. Toți sunt împotriva lui. Ca să nu-l ajute la prăvălie, coana Marioara a intrat îngrijitoare la un spital. Dintre cei cinci copii, nici unul nu dă pe la el. După ce că el frămîntă, el coace, el vinde, el face actele și depune banii, tot el trebuie să bage făină și ulei de afară. (De unde crezi că mai pică ceva ? Numai un fraier umblă la gramajul gogoșilor !), să-și spele cîte-o cămașă sau să-și facă un supco, cînd se satură de salam. A dus acasă deunăzi cinci kilograme de carne a-ntîia. Au gătit-o ? A zăcut pe masă pînă a făcut viermi. Și, colac peste pupăză, Mițica (într-a unspea) trăia cu dirigințele ei.

— Cînd am aflat, am rămas timid ! Și un diriginte de poștă s-ar purta mai milos cu copiii oamenilor...

Și dacă a încercat să pună piciorul în prag, au sărit toți, mama și copiii, și l-au bătut măr. Marin, ăla de-i la școala de ofițeri, îl ținea, iar ceilalți îl băteau. Cea mică, Getuța, îl lovea cu ghiozdanul, Mițica i-a spart capul c-un ghiveci, Mișu, cel mare, îi dădea la țurloaie. L-au dat la urmă afară și-au încuiat ușa. De atunci nu mai poate intra omul nici în casa lui.

Îmi venea mie să plîng cînd l-am văzut atît de amărît.

— Să facem, dom' Cori (așa-mi spunea), un memoriu, îl scriu eu cît stăm p-aci, și-l dai mata undeva pe sus, ca ziarist, tre'să cunoști pe cineva p-acolo. Sau la f-un zjar. Plătesc eu drumul și ălelalte hangarale, că n-o să-i dai omului memoriul pe stradă : la **Lido** sau la **Cireșica** altfel se leagă vorba, — zîmbi nea Nae cunoscător.

— Am, zic, un coleg (mă gîndeam la George Chivulescu) mare șef la o revistă bătaioasă. Scrie ăla un articol pe chestia dumitale, trăsnet nu alta ! (Aș fi scris eu — era un bun prilej să mă lansez în presa centrală —, dar altfel apără revista o cauză, despre care scrie unul de-al casei, și-apoi m-ar lăsa Georgică să-i iau mălăiul ?)

* * *

— Nu te mai căzni să ghicești cine te sună... Eu-s, bă Georgică, Cori, Cori Iliescu, fostul tău coleg, bătrîne... De unde vorbesc? De la hotel. Am o bombă pentru tine !...

Stabilim ora și locul întîlnirii. La a doua baterie după ce-i trecem în revistă pe toți colegii, care pe unde e și ce face, îi prezint cazul „cunoscutului” meu — uite-așa și-așa.

— Lasă, — zice, mîngîindu-și bărbuța tunsă scurt, prea puțin interesat, — dă-ncoa memoriul omului și sună-mă peste două-trei zile.

— Gata, bre, — mă prezint eu la gogoșerie pe la unspe noaptea, bine dispus din mai multe motive. — S-a făcut ! Peste o săptămînă am rezultatul.

— Și peste două. Nu te privește hotelul, mîncarea, băutura. Nu te zgîrci, numai să se facă treaba. Vreau să-i învîț minte !

Nea Nae Gagișu nu mai era omul din concediu. În halatul alb, cu boneta-n cap părea și mai roșu la față (poate și era, din cauza dogorii cazanului cu ulei încins), muncea zi și noapte, dormea și mîncă pe apucate pe sacii de făină, părăsit de nevastă și copii. În chioșc totul punea a ouă clocite, a ulei rînced și ars, a gaze de butelie, a cocă acrită. Deși am înțeles că Gagișu agonisește multe mii de lei pe lună, îl compăttimeam pentru mizeria existenței

lui și doream sincer ca Chivulescu „să facă ceva” (nu se poate să-l lase rece măcar faptul că un educator și-a corupt propria elevă !).

Cînd am telefonat la redacție, mi s-a spus să revin peste vreo două zile — Chivulescu e pe teren. Am bătut iar tranca naia prin oraș. Impresii ? Multe și contradictorii, dar cu altă ocazie.

Am dat, în sfîrșit, de Georgică, dar ceea ce-am auzit în receptor m-a înmărmurit ! De indignare și de admirație (amestecată cu un pic de invidie).

— Află, măi băiete, că protejatul tău e o hahaleră. Puțin spus ! Da', ia spune-mi, este că e un tip corpolent, roșu la față, cam spre andropauză, viol, încăpăținat, fudul și prost.

— Da... L-ai cunoscut ? — cu greu îmi revine piuitul.

— Nu, dar sunt convins că-i așa. I-ai citit memoriul ?

— Da...

— Te credeam un mai bun cunoscător al oamenilor... ăsta-i un sanguinic, un tiran al familiei lui. Crezi că-l interesează dacă fiică-sa e parașută sau nu ? E gelos, mă, pe ea, nu ca tată, ci ca mascul. Bestia e la un pas de incest, dacă nu l-a și săvîrșit ! Sunt convins că-și snopește nevasta și copiii. Leapădă-te, dragă Cori, de un invidid ca ăsta cît poți mai repede !

Pe cît îmi părea de rău că nu i-am vorbit deunăzi lui Chivulescu despre eseu meu, pe atît mă bucuram acum : m-ar fi luat și mai rău în tîrbacă. Mă întorceam cam rușinat spre gogoșerie. Citisem, cum să nu, ce scrisese nea Nae, dar nu mi-am închipuit că poate cineva să deducă atîtea, să-ți caracterizeze un om, cu atîta precizie și convingere, dintr-un simplu memoriu de 2—3 pagini. Al naibii Georgică ! Îți închipui că s-a ajutat și de grafologie ! Așa să fie oare într-adevăr Gagișu ? ! Mai știi ?...

În fața gogoșeriei, lume multă ; se holbau toți nemulțumiți la o hîrtie lipită de geam : „Închis pt. curățenie”.

— Bine c-ai venit, dom' Cori. Bea un cico, dacă ți-e sete și șezi colea să mă ajuți la niște socoteli, s-ar putea să mă calce careva. A trecut adineori fii-mea a mică să-mi ceară bani de uniformă. Bani ? ! zic. Marș la mă-ta c-a ieșit pe leafă ! După ce i-am dat o gogoasă, la plecare-mi zice : „Vezi, bre, că te-a căutat de la ziar. Unu' cu barbă...” S-a scăpat, proasta. Cred că m-au reclamat jigodiile ! I-am spus să treacă mîine p-aci că poate-i iau uniformă... Aflu eu tot de la ea !

CORNELIU IROD

Aneta, soarele meu!

Tulburătoarea abatere de la gândurile curate ce trebuie să ne călăuzească veșnic mi s-a tras, după cum se va observa, de la un regim alimentar neconform pretențiilor modeste ale unui organism cuminte. Pofteste organismul acesta la cafea, ciorbe, șnițele, masă verde și toate medicamentele ce se vind prin farmacii, fără aprobări speciale. Acum, stimați tovarăși, imaginați-vă ce farse sinistre îi pot juca spiritului ciorbele, plus cafea, plus vitamina **be doispe**. Mii de trăsnete în tubul digestiv și sistemul nervos, dragi tovarăși!

În timp ce contoarul mă fixa clipind mustătror din însemnul alb al discului, m-am furișat cu termoplonjorul către priză. Am deslășit atent sigiliul aplicat preventiv împotriva indivizilor de teapa mea, a celor cărora conștiința are autostradă prin stomac. Luasem toate măsurile de prevedere, eram sigur că nici un pericol nu mă poate păste din partea șefului: plecase în teren pe urmele mele, să mă controleze și, probabil, acum mă căuta disperat prin vreo intersecție. Secretara se afla, de mai mulți ani, în concediu de maternitate; năstoa și o lua de la început. Dactilografa, cu sprâjinul soțului, un boxeur ratat, își trata coastele și ficatul la spitalul municipal; ceilalți colegi plecaseră pe traseu. Eram singur în birou, fără martori în fața neputincioasei prize încărcată cu kilowați.

La toate și la toți m-am gândit, numai la nenorocirii aceia de electroni — nu. Cu sarcina pozitivă este simplu, nu deranjează pe nimeni. Sarcina negativă, însă, este mai

a naibii decât Falconetti. După cum am aflat la un curs de fizică atomică, ținut de un profesor de istorie la Universitatea populară, de negativă ce este, ajunge în situația de a defini însuși curentul electric: circula permanent pe urmele celei pozitive ca un dușman înrăit. Din punct de vedere științific, totul este O.K.: lupta dintre negativ și pozitiv, chiar dacă negativul — exact ca în viață — învinge pozitivul, acțiunea sa politică devine progresistă, ajutând plenar la funcționarea unor lifturi, tonomate, difuzoarelor de pe stadioane și, câteodată, scârilor rulante din Piața Universității.

Mie, lupta dintre negativ și pozitiv, mi-a fost fatală. Ștecherul avea o jenă tehnică, electronii și-au schimbat ruta, evitând rezistența termoplonjorului, pentru a se repezi năpraznic în bietul meu organism, dornic de o cafeluță menită să-mi capaciteze eforturile în direcția încălzirii lucide a totalurilor amenzilor încasate în intersecția de competență.

Scăpați din strimtoarea ce le-o imprimau sîrmele, electronii s-au împrăștiat ușurați în cele patruzeci și opt de kilograme forță cu care mă atrage planeta noastră, pentru a nu-mi permite, să dispar în cosmos. Instantaneu, am început să dansez îndrăcit ca-n „Vesellie la Acapulco“. Cascheta mi-a sărit lângă fișet, un pantof s-a rostogolit pe covor și piciorul s-a lipit ca o ventuză pe elemenții caloriferului. Sarcinile electrice au zbughit-o mai departe prin țevile alambicului sistem al încălzirii centrale, pierzându-se în adâncurile pământului.

Am încetat zgîlțitul, apoi am sărutat-o pe mama și i-am spus: „Așteaptă-mă, vin imediat, trebuie să predau carnetul cu procese-verbale. Datoria înainte de toate, mamă!“

După cum, desigur, vă dați seama, încheiasem conturile și-mi făceam bagajele pentru judecata în fața colectivului de apoi.

Bietul meu organism, nefericitul, lungit între priză și calorifer, se transformase într-un conductor oarecare. Eu pluteam, gata să purced în eter, cu o grea lespede pe conștiință, murisem fără să îndeplinesc două sarcini foarte importante: nu-l anunșasem pe un coleg că i-a sosit aprobarea pentru tratament la Băile Felix și nu-i prezentasem, la căminul conjugal, dragei mele Aneta, loboda cumpărată din Piața Unirii.

Ah, oamenii nu reușesc niciodată să moară cu toate sarcinile îndeplinite. Dacă stau să mă gândesc, trebuia să plătesc întreținerea, chiria, contribuția mea pentru înfrumusețarea Capitalei și cotizația pen-

tru „Amicii Dinamo“. Sufeream și-mi imputam tardiv că nu am luat toate măsurile necesare pentru a o scuti de o atît de oboșitoare corvoadă pe draga mea Aneta.

Primul a sosit șeful.

— Îl trimit la arest ! Am aflat că, de dimineață, a mers în piață și a cumpărat lăbodă în timpul programului... Acum a dispărut din intersecție, circulația s-a încurcat... Hei, hei, tovarășe Vasile ! — sesizase prezența rămășițelor mele pămîntești în apropierea caloriferului. Ce glume-s astea ? Unde-i respectul ?...

A început să priceapă, cu ajutorul unui agent, că nu are rost să mai bage spaima-n mine.

— Ce facem ? Ce ne facem ? — a început să-și frîngă mîinile, în timp ce, din birourile alăturate, și-au făcut apariția colegii.

— Bietul nea Vasile, nu putea să mai aștepte un an-doi ca să moară de moarte bună ? Cu scheletul lui nu o mai ducea mult timp...

— Chiar așa ! — se jeluia șeful. Mai face și pagubă statului, priviți contoarul !

Într-adevăr, contoarul o luase la sănătoasa, discul se rotea ca elicea unui ventilator harnic, prin organismul meu curentul electric se revărsa precum apa la Stăvilăru Ciurel în timpul inundațiilor.

Un adevărat prăpăd economic, habar n-aveam că pot fi atît de păgubos !

— Am pierdut întrecerea cu celelalte formațiuni. Ah, zadarnic am făcut economii, tovarășul plutonier Vasile ne duce la ripă sacrificiile. Priviți ce s-a ales din angajamentul nostru luat în adunarea generală. Cum ai putut să ne faci una ca asta, nea Vasile ?

Contoarul scuipa cifră după cifră, zerourile din față dispăreau necruțător.

— Ce facem, tovarăși ? Dacă-l atingem ne electrocutăm.

— Chemăm depanarea ! — și-a adus un coleg contriucția sa valoroasă la rezolvarea incidentului. Chiar dacă nu ne-am electrocuta, putem fi învinuiți de exercitarea unei meserii fără autorizație.

De la I.R.E.B. au primit vestea că echi-pele de intervenție nu puteau să le vină în ajutor în cursul acestui trimestru : o mașină păzea un stîlp de înaltă tensiune gata să se prăbușească, alta era plecată cu personalul în **Turul țării pe apă și pe uscat**, iar celelalte fuseseră scoase din circulație conform planului de economisire a carburanților.

— Luați toate măsurile pentru prevenirea incendiilor și instalați un afiș de avertizare „Zonă periculoasă“ ! — le-a mai spus dispecerul. Consultația vă costă o sută douăzeci de lei, plătiți la C.E.C după ce primiți avizul prin poștă. Cum ? Se risipește energia electrică ? Ce vreți să fac, să-i pun dop tovarășului dumneavoastră ? Fiți rezonabili, înțelegeți-mă : trebuie să răspund competent și altor cetățeni, cre-

deți că-i atît de simplu să le comunic tuturor că nu avem la dispoziție echipaje pentru a le veni în ajutor ? Cum, ce să faceți ? Cumpărați-i coroană, tovarăși !

Eram foarte grăbit, prezența mea în preajma colegilor nu-și mai găsea justificare. Înainte de a lua primul mijloc de transport spre ceruri, mi-au ajuns la urechi discuțiile aprinse cu prilejul ședinței pentru colectarea banilor necesari cumpărării coroanei și plătirii tovarășului apt să scrie ceva din adîncul sufletului, mișcător, pe banderola de hîrtie (că mă regretă din inimă, îmi vor păstra neștearsă amintirea și celelalte fleacuri ce se șterg după prima ploaie).

Cel mai afectat era șeful. Indiscutabil, va fi tras la răspundere (deși, habar n-am de ce) că nu s-a preocupat de educația mea (parcă el mi-ar fi pus ștecherul în mînă). Îl păștea șansa de a fi întinerit în grad și alte minuni.

Ca să fiu sincer, nu regretam decît despărțirea brutală de draga mea Aneta, rămasă cu tratamentul neterminat și piața nefăcută. Ea va suferi groaznic, mi-o imaginam luptînd din răsuputeri pe la ușile **ocrotirilor sociale** pentru obținerea pensiei de urmaș.

Da, Aneta merita regretele mele cele mai sincere ! Va plînge nefericită la cîpătîiul meu ; slabă, numai piele și os, cu nasul ascuțit și ochii injectați de boală și suferință... Nu, nu voiam să asist la pregătirile de înmormîntare și cu atît mai puțin la clipa despărțirii efective, deși ar fi fost momentul cel mai emoționant.

Aneta ar fi bociț, informînd, spre nemulțumirea colegilor, că am aplicat întotdeauna amenzile cele mai mici, i-am **ars** pe tovarășii cu mașini mai lungi... Pe tractoriști și ceilalți **de ai noștri**, i-am lăsat mai moale, că am mijlocit în mod just două vize de flotant unui unchi și alte fleacuri pentru care se face arest.

Singur șeful ar fi vorbit la obiect. Toți aflau că :

— Tovarășul plutonier Vasile a muncit din greu, suferind exploatarea cruntă... Copil de țaran sărac, a știut din fragedă pruncie ce-s greutățile ; neprecupețind nici un efort pentru a răzbi, construind plenar noul, a pus umărul curajos și a învins, numai așa a reușit să ajungă unde a ajuns și să confirme încrederea tovarășilor săi.

Aici se isprăvea prima parte, cea destinată a smulge lacrimi (adevăru-i că așa cum eram slab și prăpădit, pe deasupra și mort... plîngeau oamenii de mila mea fără să-i mai sensibilizeze șeful).

Urma capitolul doi, cel mobilizator :

— Avem, tovarăși, sarcini importante de îndeplinit. În primul rînd, gîndurile și eforturile noastre trebuie canalizate în direcția prevenirii accidentelor rutiere cu victime omenești. Trebuie să facem totul pentru a asigura climatul de ordine și disciplină pe

carosabil, atât de necesar vastei opere a făuritorilor de bunuri materiale și spirituale.

Dragii mei colegi își scoteau agendele și, în timp ce Aneta îmi lustruia verigheta, asigurându-mă sub cuvânt de onoare că mă va vizita în fiecare duminică la noul domiciliu, notau preocupări ordinele și indicațiile șefului.

În final se angajau :

— ...aici în fața sicriului deschis, în fața nefericitei văduve, tovarășa Aneta, soție devotată și iubitoare, ca în semn de omagiu față de memoria celui dispărut, să contribuim la reducerea accidentelor rutiere cu cinci la sută !

Aplauze furtunoase, asistența în picioare !

Așa mort cum eram, cu siguranță m-aș fi emoționat pînă la lacrimi.

Apoi, gata, bilciul se termina, pe mine mă ascundeau privirilor contemporanilor și posterității. Colegii se grăbeau să-și îndeplinească angajamentul ; nefericita Aneta, slabă ca o oiște de car, la brațul șefului, cernită și plînsă, pășea dezordonat și, cu obișnuita-i lipsă de tact, îl interoga :

— Tovarășe comandant, la noi în comună este obiceiul să punem o cruce în locul...

Șeful, cu respirația blocată și inima rămasă în repaus, gata-gata să plece pe urmele mele, murmura stupefiat :

— Cuuuum ?... Tovarășa Aneta, este imposibil : regretatul plutonier Vasile, fostul nostru tovarăș de arme, a murit în birou ! Doamne ferește, cum vă trece prin gînd să-i punem ?...

În ceruri, precum pe pămînt : carosabilul desfundat... și acolo tot I.R.E.B.-ul și I.C.A.B.-ul sînt spărgători de... drumuri și poduri ; aglomerație, pietoni indisciplinați, șoferi fără cultură generală și autorități lipsă la vedere. Prin parcuri : huligani cu duiumul. În restaurante : comedie ca la Savoy în vremurile bune. În rai : imoralitate crasă ; școlarii fumau, la fel, abia din clasa a doua ; bacșișul era pus la colț la fel de eficient. Ca pe pămînt ! I.C.R.A.L.-ul, bucătică din cel terestru... Spațiile verzi, numai poteci, iar florile lipsă ; bișnițarii mișunau pretutindeni ; Litoralul din ceruri, arhiplin și nu te mai înțelegeai cu nimeni fără zece dicționare ; valuta avea aceeași greutate ; criza energetică — în floare ; penuria de hîrtie și spațiul editorial — aidoma ; muzica ușoară — cu nimic mai prejos de cea prezentată la celebrele festivaluri de la Mamaia...

Ca pe pămînt ! În concluzie, toate treburile mergeau foarte bine, cu mențiunea — aceeași — că e loc pentru mai bine.

Îmi lipseau doar șeful și draga mea Aneta.

În privința **gradelor**, inflația era îngrozitoare : nu puteam să mă deschid la prohab din pricina generarilor și marelșilor. Coloneii... îi adunai cu fărașul !

Începuse să-mi pară rău că am murit, lumea de apoi nu avea nici un haz.

Acum eu am făcut-o, am făcut-o ! Dar, dumneavoastră dragi, tovarăși, nu vă grăbiți ca mine ! Nu merită atîta osteneală ! Rămîneți modest pe pămînt, nu mai veniți aici căci vă păcăliți, pe cuvîntul meu !

L-am căutat pe moșul acela pe care l-am combătut la toate cursurile de învățămînt politico-ideologic, individul bărbos, îmbrăcat în cămașă de noapte... Nu l-am găsit nicăieri, mi s-a spus că-s bancuri, că pămîntului se țin de fleacuri pe tema lui, persoana fiind lipsă la apel în ceruri așa cum pre pămînt

Dar, precum pe pămînt, în ceruri conducerea efectivă o luase un marelș tînăr (fusesse sergent și, după ce murise, își luase cu el un tun și o carabină Z.B.... i-a pus pe toți la punct !).

Deși eram slab în ultimul hal (dacă-mi plesnea pielea, oasele se risipeau în tot universul), încovoait trei sferturi covrig și tușeam de stîrneam praful cosmic, i-am făcut o impresie excelentă.

— Ești omul care-mi trebuie. Să știi că un baston de marelș se poate găsi și-n portharta unui plutonier. Te numesc șeful circulației astrale. Îți dau un milion de ani lumină pentru organizarea circulației... peste o sută de mii de ani să-mi prezinți în ciornă prima variantă a proiectului de plan și propunerile de îmbunătățirea muncii. Ai la dispoziție tot ce-ți trebuie ! Alege-ți personalul care-ți convine, instruiește-i și pune-i la treabă ! Clar ?

Singur, fără Aneta, ca orice nou șef am solicitat o secretară, mașină, șofer, permi-

siunea de a mă aproviziona — la fel ca toți tovarășii — de la aceleași unități, cerneală și hirtie. Aveam mină liberă.

Secretara mi s-a înfățișat imediat : un soi de cadină, star în coproduțiile hispano-franco - italo-anglo-mexicano-indiano - germano-etcaetera — americană.

Am întrebat-o dacă se pricepe la pregătit ciorbe de lobodă (aveam patru legături în porthartă), dar mi-a spus că „The lobodda” se servește la cantina raiului odată la un an lumină și mi-a promis că-mi va solicita o aprobare specială de favoare. Aneta era mai promptă, dar nu i-am destăinuit acest mare adevăr secretarei — cadină — star : în costumul ei de baie, greu vizibil, mă inhiba.

Mi s-a rupt un nasture și spre surprinderea mea, acea secretară știa să repare lipsurile șefului. Ne-am oprit pe trotuar, mi-a pus la loc nasturele (avea la ea ată și ac) apoi, în timp ce-mi țineam pantalonii jenat, a rupt ată cu dinții.

— Tovarășa secretară, să vă procurați foarfecă ! Vă închipuiți în ce situație m-ați fi pus dacă ne vedea cineva.

M-am încheiat și am urmat-o către sediul unde urma să pun la cale circulația astrală. Dotarea era nemaipomenită, consumul de energie și prima de comandă... ca-n vremurile antice.

— Faceți-vă comod !

Am rămas ca la dentist.

— Tovarășa secretară, nu vă permit ! Eu o iubesc pe Aneta și o aștept să sosească în cîțiva ani, nu vreau să...

Secretara m-a adus la realitate :

— Tovarășe comandant, la noi se lucrează numai în costum de baie ! Nu vă faceți probleme, moralitatea rămîne nealterată... un inger care mă iubește...

Ca pe pămînt !

Nu-mi convenea, totuși ! Constituția mea era efemeră, scheletul rămas strict în limitele pielii, fizicul — în aceste condiții — oferea o priveliște neplăcută, deplorabilă.

— Este impudic !

Secretara a priceput.

— Nu vă necăjiți, se rezolvă ! De cînd v-ați îmbolnăvit de T.B.C. ?

— De zece ani !

— Înainte cum arătați ?

— Ehei ! — m-am entuziasmat. Păcat că nu m-ați cunoscut. N-aș fi așteptat invitații speciale pentru a mă dezechipa.

Ceea ce era absolut exact. Boala îl distruge pe om.

Pe Aneta am cunoscut-o la sanatoriu. Zăceam storși de vlagă, ne pregăteam toate cele necesare de ultima trebuință. Ne-am căsătorit, așteptînd împreună, cu emoție, obștescul sfîrșit. Dar tratamentul și regimul alimentar ne-au prelungit viața încă două cincinale. Dacă nu era nenorocitul acela de ștecher, acum mă aflam pe pămînt, alături de Aneta, înghițeam pastile, sorbeam zeama din fiole, duminica mergeam la Grădina zoologică, jucam tabinet și sfidam pronosticurile medicilor.

— Am fost un flăcău voinic !

I-am arătat o fotografie, făcută în tinerete în bilci la Călărași. Eram triplu, comparativ cu caricatura de acum. Ce vremuri !

— Nu vă faceți probleme ! — mi-a spus secretara și mi-a arătat o fotografie cu o bătrînă ninsă, sprijinită în toiag, aplecată de spate, gata să se prăbușească la primul pas. Știți cine-i aici ?

— Nu ! Nu-mi dau seama !

— Serios ?

— Serios !

— Sînt eu !

Am rămas înmărmurit.

— Nu se poate !

— Ba, se poate !

Am măsurat-o din cap pînă-n picioare : cadină, star internațional. Mi-a zîmbit misterios.

— Îngerul meu este șeful serviciului cronologic. Se ocupă de evidența și întreținerea ceasurilor fiecărui muritor. Dacă mă treceți la primă, veți fi — din nou — ca-n bilci la Călărași : tinăr, voinic, irezistibil.

Sub imperiul aducerilor aminte, fremătam de nerăbdare.

— Sigur că da ! Cum să nu se poată !

— ...și concediu medical pentru zece ani lumină ! — a ridicat șmecheră stacheta pretențiilor.

— Desigur !

— Urmați-mă !

Pe drum mi-a povestit că vrea să facă o excursie în iad pentru completarea culturii generale, dar tovarășii de la pașapoarte au dificultăți în a lua hotărîri operative...

— Fiți liniștită ! — am asigurat-o.

— Șefu', eu și îngerul meu stăm într-o garsonieră confort trei. Vă place să-i știți pe subordonați în astfel de condiții ?

— Doamne ferește !

Cînd intram în holul serviciului cronologic, avea asigurate biletele pentru Litoral, la Hotelul „Internațional”, cu vedere spre mare, aprobarea pentru butelie de ara-

gaz, restituit permisul de circulație al vărului îngerului, anulate trei amenzi contractate de un unchi vitezman, buletin de Capitală pentru un nepot de perspectivă și bilete de intrare la „Omul care a văzut moartea” cu Ștefan Bănică.

Din mers, **dădusem cu bățul** pe tot soiul de hirtii, ștampilasem cu ochii închiși... Mă comportasem ca un adevărat șef.

În sfârșit, am făcut cunoștință cu îngerul (un zdrahon blond, fudul, cu moacă de homosexual). Pușlamaua și-a pus aripile-n solduri și m-a privit ca pe un purice, plimbându-și muștrător genele către tovarășa star: „Numai amărîtul ăsta nu ți-a fost șef!”

— Gigi, tovarășul comandant dorește să întinerească. Are nevoie de zece ani în minus.

— La dispoziția dumneavoastră! — s-a fițit poponarul naibii, agitându-și aripile ca un director de hotel.

Într-o hală imensă, pereții erau tapetați cu ceasuri. Mi-a cercetat datele de stare civilă și m-a condus într-un ungher: acolo se afla ceasul meu... un biet ceas ponosit, cu o locomotivă desenată pe cadran și marca fabricii „Victoria” Arad. Se opri în ziua, la ora și minutul cînd am vîrit în priză ștecherul defect, punînd piedici colegilor în competiția cu celelalte formațiuni, pentru economisirea energiei electrice.

— Problema este simplă: întoarcem ceasul înapoi cu zece ani și-l blocăm. Pofțiți!

A răsucit de șurub.

Unu, doi, trei, patru...

Întineream! Hainele au început să-mi crape, creșteam de parcă m-ar fi umflat cu pompa.

Gata! Zece ani în minus! Zdravăn, voinic, fără T.B.C. pulmonar, fără Aneta (deja, mă deranja amintirea ei), tînăr... în buzunar proliferau economiile... Tovarășa secretară alături, funcția-funcție...

Priveam cu alți ochi realitățile!

Un gînd diabolic a pus stăpînire pe mine, răzbunarea s-a iscat ca o furtună, devenisem... împărat, și m-am hotărît să tai. Pe cine? Primul, am gîndit, va fi șeful, aveam un dinte împotriva lui.

M-am dezbrăcat conform uzanțelor din ceruri, am pipăit secretara pe partea dorsală și am trîntit un pumn de un chintal putere în biroul șefului serviciului cronologic, pe care începusem să-l privesc în calitate de... locțiitor de nevastă.

— Măi gagiule (s-a îngălbenit imediat), unde este ceasul șefului meu?

A încercat să protesteze, dar l-am înhățat de o aripă și l-am cîstit cu un șut în fund ca-n filmele cu Piedone, comisarul fără armă.

Secretara a zîmbit moale, s-a făcut că nu observă și s-a concentrat pervers asupra calității manechiurei.

— Vă reclam! — s-a lăudat îngerul.

— Taci, bă?! — și i-am mai trîntit un șut în locul acela sensibil, la care ținea în

mod deosebit. Măi copile, tu nu știi la ce școală de dans am studiat eu! Hai, nu mă ține în inactivitate că-ți fac limba cravată!

Fiind convins de forța argumentelor, m-a condus la un ceas barosan. Îi mergea bine șefului, ceasul lui era un pendul de doi metri cubi, plin de șuruburi, roțițe și șmecherii.

— Te joci cu mine, meștere! — am amenințat pendulul. Las-că te fac eu soldat neinstruit. La poarta cazarmii te trimit, cu tactu și măta la vorbitor o dată la trei luni.

Am luat ceasul în primire! Încet, încet șeful scădea în grad... La fiecare rotație, numărătoarea inversă îl transporta înapoi, spre originea lui socială, în sinul consătenilor, la munca cîmpului.

Din neatenție, nu am mai urmărit limbile ceasului pendul... Răsucaam în neștire, cu patimă...

Deodată, un zgomot sec... **clamp!**... roțile au încetat să se mai învîrtească.

Îngerul a dus aripile la ochi.

— Ce ați făcut?

Am privit cadranul: ceasul ajunsese la zero.

— Doamne ce nenorocire! — a izbucnit îngerul. L-ați redus... l-ați băgat în...

— Ce-i de făcut?

— Nimic! De acum, trebuie să așteptăm nouă luni ca să se nască din nou.

*

*

*

Am o pereche de picioare lungi de un metru, slăbănoage ca siluetele a două grisine. Le-am coborît prudent din pat și le-am vîrit laele într-o pereche de papuci uriași, extraplați ca două capace de WC. Mi-am frecionat coastele (sunau precum corzile unei ghitare) și am pornit, încovoiat de mijloc, în direcția bucătăriei unde speram să descopăr cauza înspăimîntătorului coșmar.

Pe drum, adică de-a lungul sufrageriei, am hotărît să raportez la birou tot ce am visat. A fost prea de tot și chestiunile acestea, pînă la urmă, tot se află, oricît mi-aș ține gura. S-au mai văzut cazuri!

Eram disperat! Deprimat! De ce tocmai mie mi s-a întîmplat să visez de parcă aș fi fost în timpul serviciului?

În frigider se odihneau o lămîie, un pachet de unt și imensa oală emailată, cu ciorbiță de lobodă... o zeamă violetă, cu frunze violete și fidea anemică pierdute în imensitatea recipientului. Combinația îmi amintea de debordajul unui consumator ce a întrecut măsura, motiv pentru care am fost profund nefericit, cele trei degete de conținut lipsă aflîndu-se în abdomenul meu, singurul care îndrăznisem să o încerc pe organismul descris mai sus.

Am prins oala de toarte și am pornit legănîndu-mă, deschizînd ușile cu picioarele.

Oala era grea, îmi schimba permanent centrul de greutate, răsucindu-mă în toate părțile, precum vîntul o barcă fără cîrmă. Înaintam nesigur, oasele se repezeau zbîrînd în pielea întinsă ca pe tobă, cei cîțiva mușchi ai picioarelor se zbăteau aiurea în imenșii chiloți coboriți pînă sub genunchi.

Am pătruns în dormitor zdrobit de oboseală. Cu un ultim efort, am așezat oala pe noptiera de lîngă nevastă și m-am prăbușit sufocat de-a curmezișul patului, cu respirația tăiată, learcă de transpirație, gemînd descătusat de povara celor zece kilograme. Patul s-a balansat fără zgomot, lent... a pîrîit ceva... în ordine ca o mitralieră cu surdina. Oala s-a clătinat pe noptieră ca masa la ședințele de spiritism.

Soția a țîșnit de sub cearșeaf (din pricina căldurii nu ne acopeream cu altceva).

— Ce s-a întîmplat ?

Încă nu-mi revenisem. Am reușit să tuesc de două ori, prelung, sfîrșit, șuierat, ca un gînsac ce-și apără cîrdul. Mă sufocam.

Soția, la fel de slabă, la fel de dezbrăcată, purta o pereche de chiloți flanelați, moartea pasiunii, lungi pînă deasupra genunchilor... cu părul vîlvoi și ochii umflați de somn... sinii slabi și turțiți îi atîrnau ca două pălării de floarea-soarelui.

— Ce s-a întîmplat ?

Chiloții își schimbaseră poziția, deasupra genunchilor și pe solduri, trei șanțuri vineții îi strangulau pielea.

Pîrîitul mitralierei cu surdina continua să tulbure liniștea dormitorului, oala cu ciorbă de lobodă tresălta straniu pe noptieră, parcă ar fi fost insufletită.

— Mi-e frică ! — a gemut împletindu-și brațele peste sinii ca turtele de floarea-soarelui.

Îmi revenisem puțin și m-am tîrît lîngă ea, stringînd-o lîngă mine. Oasele noastre s-au apropiat strivind pielea sub coaste ca-n angrenajul a două roți dințate. Cu pomeții obrazilor înțepîndu-ne reciproc, ne-am întors privirile în direcția noptierei.

— Nu te speria ! Sint fiole de medicamente ! Am așezat, din greșeală, oala peste ele. Plesnesc încet, una după alta, se vor isprăvi curînd.

Zeama complicatelor denumiri de pe cutile de medicamente se scurgea spre marginile noptierei, zvîcnind după fiecare fiolă spartă, ca pulsul de la încheietura mîinilor. Pastilele, antrenate de curentul lichidului din fiole, cădeau pe linoleum ca boabele de mazăre în ciorbă.

— Iartă-mă, nu mi-am dat seama, eram extenuat.

Am căzut îmbrățișați pe marginea patului, lîngă o pernă cu ghemotoace de vată ca bolovanii de rîu.

— De ce ?

— Am visat ceva îngrozitor !

I-am povestit tot, absolut tot. Față de Aneta nu aveam secrete, aș fi suferit cumplit dacă-i ascundeam ceva.

Dezastrul de pe noptieră se isprăvise.

— Tu ești bun, m-a asigurat, nu trebuia să visezi așa ceva, dragule !

— Știi, am recunoscut deprimat, dar acum faptul este consumat, trecutul rămîne trecut. Vrei o pastilă, Aneta ? Te rog spune-mi ! Chiar vrei o pastilă ?

— Nu ! Să fii sincer și cu șeful tău ! — m-a rugat temător. Să spui la birou tot ce ai visat, să dai scris, nu trebuie să avem încurcături.

Am confirmat înclinînd, de mai multe ori, capul.

— Să nu ascunzi nimic ! Te implor !

Apoi a început să plîngă disperată :

— De ce să ți se întîmple ție, de ce tocmai ție ? Tu ești cel mai corect om de sub soare ! Cel mai bun ! De ce ?

— Aceeași întrebare mi-am pus-o și eu ! — am recunoscut înfiorat. Aneta, știi cît te iubesc... însă, mă vîd obligat să-ți fac o observație... nu am nimic împotriva ta, îți jur... Aneta, te iubesc, tu ești soarele meu.

Continua să plîngă, părul zbîrlit îi cădea peste palme, coastele și coloana vertebrală țîșneau prin piele, sinii îi curgeau spre genunchi.

— Aneta, vrei să-ți jur că te iubesc ?

— Da.

— Jur, Aneta !

— Bine, te cred ! Ce voiai să-mi reproșezi ?

— Aneta, este foarte grav ! Mă ierți ?

— Te iert !

Am strîns-o disperat în brațe.

— Încă o dată îți jur : ești o femeie minunată, cea mai bună de pe pămînt...

Afară tuna năprasnic și începuse să plouă. Grindina lovea sinistru în geamuri.

— Spune ! — a gemut strivind pielea în angrenajul coastelor.

— Bine ! Aneta, visul mi s-a tras de la ciorba de lobodă. Am chibzuit cu toată răspunderea și sint gata să pun pieptul meu în locul tău, sint gata de sacrificiu...

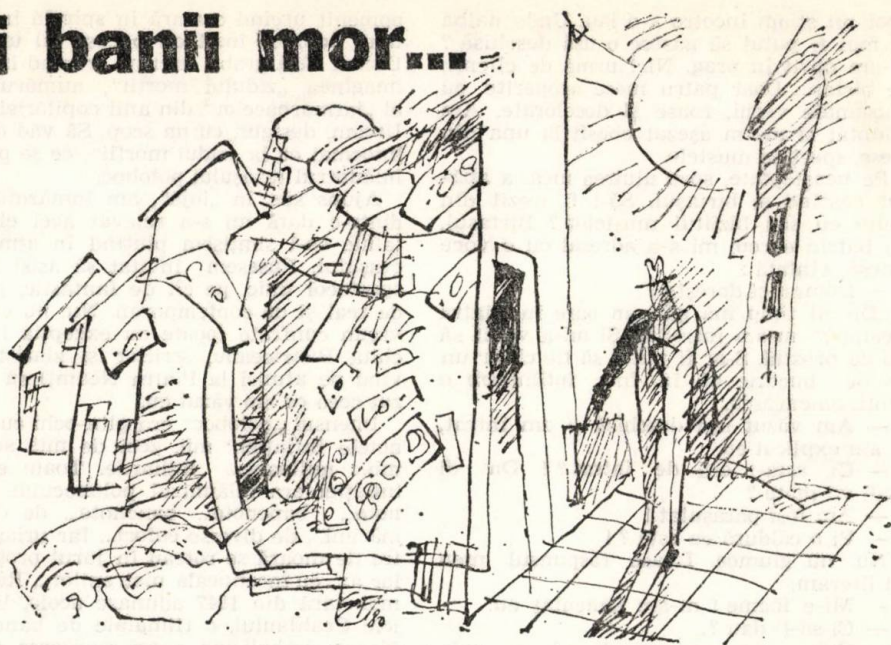
— Știi, așa faci întotdeauna. De aceea te iubesc. Hai, spune ! Te rog, spune !

— Aneta, să nu mai faci niciodată o asemenea ciorbă : loboda mă împiedică să visez etic.

ION TIPSIE

Și banii mor...

DE ORAȘUL PIATRA NEAMȚ mă leagă multe amintiri, toate frumoase, memorabile. Față de una din ele manifest o slăbiciune aparte, de aceea am și ales-o ca s-o aștern pe hîrtie și s-o fac publică. E vorba de anul 1948 și de prima mea călătorie în orașul de la poalele Ceahlăului.

La Piatra Neamț luase ființă un ansamblu artistic — „Bistrița” — asemănător cu cel de la București al C.G.M. Primul spectacol al acestei formații a mai fost cum a mai fost... Cel de-al doilea, însă, „punea problema”. Drept care am primit sarcina să mă deplasez la Piatra Neamț, să văd, să ajut, să avizez...

Era pe la mijlocul lunii august : soarele dogorea necrutător. Trenul se mișca încet, iar vagoanele erau ca niște cuptoare încinse. Locomotiva, astmatică, lăsa în urmă un fum gros, puturos, amestecat cu o pulbere neagră...

La Bacău, vagoanele s-au golit. Am rămas singur în compartiment, în vagon. Nu exagerez, ceva mai firziu, cînd trenul, parcă în virtutea inerției, începuse să urce spre Piatra Neamț, am avut senzația că eram singurul călător al unui tren fantomă care cine știe unde va voi să oprească.

Primeam adormit pe fereastră : orizonturile luaseră foc, pe cîmp nici țipenie de om... Gările, haltele, alunecau pustii prin fața mea. Pustiu mi s-a părut ceva mai firziu și peronul gării din Piatra Neamț. N-aș fi coborît, dacă nu s-ar fi ivit controlorul pentru a mă întreba cu o voce moale și întinsă, ca o peltea : „Domnu' nu coboară la Chiatra Neamț ?”

Am privit totuși în jur : nu cumva, dintr-o eroare, nimerisem în altă parte ? O firmă mă asigura cu majuscule că nu greșisem. Pe peron nu mă aștepta nimeni, deși fusesem informat că voi fi întâmpinat de cineva.

Am ieșit din gară. Primul lucru pe care l-am descoperit a fost un bulevard drept, ce urca spre oraș, printre castani și tei roțați, moleșiți însă de căldură. Văzduhul ardea, deși soarele, ostenit, prinsese să coboare... Senzația că am poposit într-un oraș părăsit pusese stăpînire pe mine. La cîțiva pași de gară, într-o compoziție perfectă, trăsura-birjar-cal împietriseră într-un somn adînc.

Am pornit-o agale, șovăitor, pe sub umbra copacilor căzuți în letargie, lăsîndu-mă condus de linia perfectă a bulevardului. Casele, curțile dormeau fără a trăda vreo mișcare omenească.

La un moment dat, auzindu-mi ecoul pașilor, am tresărit neliniștit. Senzația aceea stranie, nefirească, de a fi nimerit într-o localitate abandonată, devenise și mai apăsătoare. Doamne, ce ecou mai scoteau pașii mei ! Nu cumva se va trezi din somn orașul... Cine știe ce ar mai fi putut să iasă din minunea asta !

Ajuns în centru, m-am lovit de aceeași pustietate... M-am uitat în jur. Ceva tainic și greu de sesizat se petrecea în încremirea ireală a orașului. O simțeam. Deodată, am zărit o firmă care mă interesa foarte : „Birt popular”. Cînd am mai zărit deschisă și ușa localului, n-am ezitat să mă îndrept într-acolo. Mi-era foame, și

apoi nu știam încotro s-o iau. Unde naiba aș mai fi putut să găsesc o ușă deschisă? M-am oprit în prag. Nici urmă de clienți, de birtaș... Doar patru mese acoperite cu mușamale vechi, roase și decolorate. Am înaintat și m-am așezat obosit la una din mese, sperînd muștele.

Pe neașteptate, spre uluirea mea, a apărut căscînd și birtașul. Să-l fi trezit din somn eu sau biziitul muștelor? Birtașul, un bătrîn evreu, mi s-a adresat cu o voce leneșă, cîntată :

— Domnu ci dorește ?

„De cît timp mă găseam oare în Piatra Neamț ?“ m-am întrebat. Și mi-a venit să rid ca prostul. S-ar fi putut să fie chiar un ris de bucurie că, în fine, înțilnisem o ființă omenească.

— Am văzut ușa deschisă și am intrat, m-am explicat eu.

— Ci, asta-i oră de intrat?! Da' di undi vii mata ?

— Am fost parașutat !

— Pi o căldură ca asta ? !

Nu, nu glumea. Luase răspunsul meu ad-literam.

— Mi-e foame ! m-am lamentat eu.

— Ci să-ți dau ?

— Orice... dar mai repede, că mă grăbesc...

— Ți grăbești ? Undi ți grăbești mata ? Așa di tînăr și ți grăbești ! Aici, la Chiatra, domnule — sau mata ești tovarăș ? — nimeni nu se grăbește.

Cuvintele birtașului au răsunat ca un verdict definitiv și mi s-au înfipt adînc în memorie : „Aici, la Chiatra, nimeni nu se grăbește“.

Intr-adevăr, cele trei zile petrecute în localitate au fost marcate de această realitate. Nimeni nu se grăbea. Nu aveau încotro să se grăbească. Viața curgea molcomă, așa cum curge chiselița dintr-un borcan găurit. Pînă și spectacolul care-l vizionasem mi s-a părut „filmă“ cu încetinitor. Dansurile erau obosite... ritmul întins ca o gumă de mestecat. Dar ceea ce mi s-a părut cu totul ieșit din comun erau spectatori care, zău, aplaudau mulțumiți.

„Undi ți grăbești mata ? Așa di tînăr și ți grăbești!“.

Birtașul avea dreptate.

Totuși, dincolo de constatările mele imediate, datorită mai mult unui contact cu realitatea înconjurătoare, mai tot timpul simțeam că în aerul orașului plutește ceva... ceva vag și misterios... ceva care mă va întoarce pe dos. Instinctul nu m-a înșelat. În ultima zi a șederii mele la Piatra Neamț, gazdele, amabile, m-au întrebat dacă n-aș dori să vizitez fabrica de celuloză. Cum să nu doresc să văd cum lemnul se metamorfozează în hirtie ?

O amărită de fabrică învăluită și ea în nori leneși de aburi. Abia „se ținea pe picioare“. La un moment dat, vizitînd întreprinderea de curînd naționalizată, m-am

pomenit urcînd o scară în spirală în jurul unui poloboc înalt cît o casă cu un etaj. Urcam fără grabă, urcușul țrezînd în mine imaginea „zidului morții“, numărul tare al „iarmaroacelor“ din anii copilăriei mele. Urcam, desigur, cu un scop. Să văd de sus, întocmai ca la „zidul morții“, ce se petrece înlăuntru uriașului poloboc.

Ajuns sus, în „lojă“, am înmărmurit și, dintr-o dată mi s-a relevat acel element tainic ce-l simțisem plutînd în atmosfera orașului. Fusesem invitat să asist la un spectacol unic, pe cît de fantastic, pe atît de real și de contemporan. Nu, nu cred că vreun confrate (poate cu excepția lui Nichita Bistriceanu, scriitor și ziarist activînd pe atunci la Piatra Neamț) să fi văzut ceea ce am văzut eu.

Imensul „poloboc“ era plin-ochi cu bancnotele inflației : mii, zeci de mii, sute de mii... milioane... miliarde. Toate etapele inflației era înlăuntru polobocului, bancnote... bancnote... bancnote... de diverse mărimi... de diverse culori... Iar uriașe pietre de moară se roteau în jurul propriului lor ax, cu încetineala pietrenilor... Reforma monetară din 1947 adunase acolo, la poalele Ceahlăului, o Himalaie de bancnote... Moara, simbolizînd parcă scurgerea timpului, se rotea încet, măcinînd, între pietrele sale, cel mai crunt și mai durabil fetiș creat de om — BANII...

Acolo, înlăuntru polobocului, bancnotele aveau un zbucium al lor : se înălțau, fluturau, încercau deznădăjduite o scăpare, ca apoi, întocmai ca niște frunze ofilite, să accepte destinul implacabil al morții.

Nici un tipăt. Doar uruitul leneș al morrii plutea ca un interminabil marș funebru. Pietrele măcinau miliarde, le digerau slobozind făină printr-un orificiu bine ascuns printre celelalte mecanisme. Făină de bancnote ! Făină de celuloză ! Nimic nu se pierde, totul se transformă...

Am avut nevoie de mult timp ca să-mi revin... să privesc cu luciditate spectacolul. Mi-am amintit atunci de vara anului 1947, cînd miliardarii și milionarii de la sate și orașe se prezentau la birourile de schimb. Depuneau bancnote... teancuri de bancnote. Fiecare teanc de fetiș, un destin uman !

Pe front, am văzut ipostazele fără sfîrșit ale morții... pe OM l-am văzut murînd. Acolo, la amărîta fabrică de celuloză a anului de grație 1948, am văzut cu ochii mei murînd banii... am văzut cu ochii mei prefăcîndu-se în făină *fundamentul* unor vise omenești.

Am plecat de la Piatra Neamț cu convingerea că orașul acela care nu avea unde și de ce să se grăbească desăvîrșea un act revoluționar început la 15 august 1947...

...Iar după ce și-a măcinat bine, gospodărește, tot trecutul burghez, Piatra Neamț s-a hotărît să renască.

HARALAMB ZINCA

cațet liriċ

MAGIE

(fragmente)

V

Cum vîntul poartă apele în cer
adierea numelui tău face să se prelingă roua
pînă la rădăcina firavă

aş vrea să beau cu morţii însetaţi —
pentru o clipă, doar, să-nlături
măştile de aur de pe gurile lor !

VI

Cînd tunetul cutremură deşertul,
cine de acolo să răspundă ?

spinarea sfînxului înfierbîntînd-o,
numai pentru strigăt eşti numit

IOANID ROMANESCU

IUBITO, VOI PLECA ACUŞI

„Voi lăsa fleacurile astea rimate.“
— Geo Dumitrescu —

Iubito, voi pleca acuşi,
La ora timpului nefost,
Spre ţări cu fluturi şi păpuşi
Imaginate pe de rost.

Şi-n larg, oriunde-o să purced,
Nici n-am să plîng nici să mă mir
Că-ntr-un paralelipiped
Tu ai să dormi pe glaspapir.

Am să răzbat neabătut,
Prin harta nopţilor de cocs,
Spre o babină de năut :
Să-i dărui „Submarinul DOX“.

Iar tu vei smiorcăi ciudat,
Însăilînd vreun astrolab,
Căutîndu-mă în lung şi-n lat
Atunci cînd o să fiu nabab.

Vibrînd seducătorii nuri,
Strigîndu-mă concomitent,
Oricît va fi ca să înduri,
Eu n-am să-ţi mai răspund :

PREZEEENT !

Şi dacă n-o să mai exist,
Cu cine-o să prepari scoverzi ?
Şi-ţi vei căzni năsucul trist,
Şi nasturii ai să ţi-i pierzi.

GHEORGHE AZAP

ANOTIMPURI

Mă-nveţi să-mi placă orice anotimp :
Şi iarna cu excese, cu minie,
Şi toamna resemnată, cenuşie,
Şi iulie-de-aramă sau de-argint.

Prin vers, prin anotimp îmi treci rîzînd,
Ardentul ris prefăce în frumos
Amorul strat al frunzelor de jos,
Ninsorile bolnave orişicînd.

Dar cînd mi-ntorci obrazul îngheţat
Doar geruri otrăvite se coboară
Şi viscolul huleşte-nverşunat.

Da, sufletul mi-l porţi prin anotimpuri
Cu veselia-ţi magică din simburi,
Cătînd în cîmp eterna primăvară.

AL. JEBELEANU

DAR AZI

Fiinţei tale spune-i bun venit
în gîndul năvălit deodată,
peste tristeţea-n, care ai murit
redîndu-te iubirii, înviată.

Aşterne-i masa şi primeşte-o-n prag,
ţi-e oaspe după-o lungă noapte —
fiinţa ta în care doruri zac
avînd destinul fructelor necoapte

Ascult-o : ce-ţi spune este sfînt,
statura ei ingenunchease,
dar azi s-a ridicat de la pămînt
şi-nmugureşte-n zodii luminoase,

Aminte îţi aduce că trăieşti,
că vei trăi de-acum şi pentru tine
scăpată dintre lanţuri şi din cleşti
fiinţa ta încearcă ţărmuri prime...

FLORIN COSTINESCU

ZODIA CAPRICORNULUI

Și eu să simt toate acestea
 să știu unde începe prăpastia
 unde vîntul ridică lucrurile ușoare
 pe o spirală de aburi —
 să cobor pleoapele celui ce a căzut
 apoi peste cîmp să trec
 aruncînd săgeți speranțelor
 să mă ridic în răspintii
 strigîndu-mi numele
 pentru amăgirea morții —
 sint vie, iată-mă, umbra
 nu mi-a topit zăpada cîrnii
 și un înger negru încearcă zadarnic
 să-mi încercăneze ochiul —
 Dies alba, sufletul meu
 se înalță din ninsori. Ianuar
 cu sloiuri de gheață
 îi desenează suișul
 îi zidește frigul
 în carnea ce-l va înveli.
 Aprind o flacăra mică
 vreau să urc — mărturisesc vinovată
 acest drum de sisif al capricornului
 o, dar nu ajunge să recunoști
 să pleci capul
 în dunga pustiului rece
 să privești îndoită umbra sfînxului
 mai enigmatică decît sfînxul însuși
 și apoi scriba pentru nopțile pierdute
 sandaia ruptă de rîvna suișului
 și piciorul amorțit —
 gunoaie, ambalaje terfelite din care
 mai naște cîte o literă aurită,
 femeii bătrîne și trișori abili
 mame desuete în duișia lor
 maniaci și tineri înfatuai
 umplu cărarea — suie către
 acel rîvnit punct — se cearță
 dau din coate, birfesc, înjură,
 larve ale unui întuneric alb
 amăgindu-se cu un fum de țigară —
 au ajuns — exasperați rămîn la
 porțile frigului, unde cuvinte,
 șiruri de cuvinte interminabile
 pocnesc sec la fiecare silabă împușcată
 la fiecare vocală gîtuită —
 vedeți, strigă cineva, auziți ?
 nu se văd decît păsări sufocate
 și măscărici inconștienți patinînd
 pe această lungă incertitudine —
 dar eu, eu care stau înconjurată
 de acești nebuni
 să mă ridic deasupra
 să le strig, părăsiți drumul!
 înțelepciunea e un muzeu muced
 cu lumini vineții care vă agață
 pe piept scoici moarte —
 păziți cheiul — despuiati inocența
 și încălziți sinii — azvîrliți
 nevinovăția în gura unui computer
 care să-i desfacă valențele cruzimii —
 de ce vă temeți ?

eu văd îndărătul umbrelor voastre
 săbiile însingurate
 văd treptele cheiului și aud cîntecul besmetic
 al broaștelor vrăjite de lună
 să ștergem timpul pe frunte de putregai
 să potolim această virtelnită neagră
 care macină viețile
 dar un urlet răstoarnă lumea
 lada ei cu agoniseală
 cu ură și dragoste
 cu răbdare și neștiință —
 e un vacarm — un mozaic strălucitor
 cu ochi de neon, cu verticale
 lucioase de aluminiu — cu hale de sticlă
 și cioburi în derută
 și eu stau pe un pod suspendat
 cum să mai urc ?
 unde mi-a rămas zodia ?
 Zodia capricornului, tenace și absurd
 o, dar trebuie să zbor, desigur
 să zbor, pămîntul e prea concret
 îmi chinuie talpa — și eu pot să zbor
 nu-mi trebuie decît un șir de cuvinte
 moi ca penele — albe ca fluturii
 și iată-mă săltată în neant
 plutind în această rugăciune albastră
 îndurerată și doritoare
 buimacă plutind printr-o milă cosmică —
 țin minte poveștile mamei
 inocența și răzvrătirea ei
 bunătatea tatălui și pe voi, pe toți
 vă țin minte, vă string numele la piept
 unii sinteți urîți și răi, alții suspicioși
 alții proști deabinelea —
 din cînd în cînd cite unul mai de treabă
 mă saltă în zbor
 pînă apare poarta unde așteaptă profetul
 își lasă aripile negre în jos
 și plînge și plînge și plînge
 noi devenim transparenți
 ce simplă e această taină a devenirii
 această clipă finită — cînd totul
 îți este suficient și în jur
 doar păsări negre
 sfîșie văzduhul.

OTILIA NICOLESCU

LA UMBRA BRADULUI

În vara frumoasă a trupului
în valea singelui m-am rătăcit
acolo sînt împărăteasa crudă
la umbra bradului tău, la umbra ta
fragedă și urcătoare către zenit

Atît de limpede se vede în adîncu-mi
ca după ploaie, iluminat și pur
trupul de veghe are numai ochi
care te simt, care te vor și te înconjoară
cu lacul lor, cu marea împrejur

Nu simți că mă cutreieră Minunea
strînsă într-o limbă în care n-am învățat
să-ți vorbesc
nu simți c-am dispărut sub platoșa
pieptului tău
că încă dispar, că te iubesc ?

LUCIA NEGOIȚA

CANTATA PENTRU CÎINII DE VINĂTOARE

Izbucăirea caldă prin soare
A lătrăturilor voastre,
Cîini cumînți,
Cîini de vînătoare,
Se pierde printre văi de Trecut...
Vioaie,
Cu bucurii uitate,
Pe limpezi pîraie.

Buciumează iar cornul...
Cînd tare, cînd încet...
Și acum cerșind sub codrii de rugină
Al toamnelor de aur,
Al toamnelor banchet.

Lătrături sonore, grăbite puhoaie :
Piculine clarinete, oboaie...

Impletite cu tinerețea vie și avîntul,
Prin vrejuri de frunze furișate cu vîntul,
Și barda lucitoare înfiptă la chimir,
Cu cerbul care saltă,
Cu cerbul care rage,
De buza-i spumegîndă prinzînd un trandafir

Lătrături sonore, grăbite puhoaie :
Piculine, clarinete, oboaie...
Pierdute sub bolți de păduri :
Piculine, clarinete, oboaie...

Cîini de vînătoare,
Cascade spumegînde, în ochi cu stropi de jar
Cădeți mereu ușori pe labe de mătase,
Și filii pe culmi,
Pe stîncile albastre,
Pe stîncile sihaestre.

Timizi,
Apoi veniți cu gudurări prin frunze,
La umbra de sub ulmi.

Sau alteori cu voi
Prepelicari,
În marmură împietriți,
Lîngă un stog de griu,
Cînd pitpalacul tace sub vîlvătaia verii,
Așteptînd să-și ia zborul peste un crac de
riu.

Cîini de vînătoare,
Sub goana amintirii alunecați sub fagi,
Cu chefnături de noapte,
Să nu treziți Trecutul...
Asemenea cu cerbul,
Și el tot efemer...
Cutreierînd de veacuri sub moină și
ninsoare,

Cînd incolțit de haite,
Face un salt spre Cer.

Lătrături sonore,
Grăbite puhoaie :
Piculine, clarinete, oboaie,
Pierdute sub bolți de păduri :
Piculine, clarinete, oboaie...

MIHAI MOȘANDREI

NEDUMERIRI

Atunci înlunat am auzit fără să vreau
o cădere în adîncuri de suflet pătruns
de îndoieli în clipe care se doreau
libere deasupra unui hău ascuns.
S-a întors pasărea nimănui
vestitoarea umbrei din inimă.
Visezi. Străvezie-i umbra oricui.
Lacrima se-nclină chinuită spre altă
lacrimă.

Cutreierasem peste moarte extatice
dumbrăvi,
orizontu-ntinerea nerămînînd distant,
cai sălbatici galopau lipsiți de friu,
cerul era descercuit de neant
și-n cascade mersul lumii-l secundau
păstrăvi.
Doi ochi mari, iradiînd din fulger s-au
desprins.

Rîul era tot rîu
trecea printre-ntrebări pustiu
nevinovat.
Inima mea — nedomolită — pasăre aeriană,
bătaia ei de dincolo de lumi se auzea.
Păcatul într-o luptă pămînteană
a căzut învins.

Atunci ursita de dincolo de timp
peste întuneric s-a aplecat.

ION TH. ILEA

PATRIA

patria se află aici pentru noi —
haină de lucru și de sărbătoare,
răsăritul harnic, pilduitoare ploi,
ochi seminței fierbinte să coboare.

patria se află aici și printre noi —
are un fel curat de-a ne-nțelege,
vine dinspre vara singelui de eroi,
nu dinspre pașii minților pribege.

patria se află — aici alături de noi —
și toți luăm forma sufletului ei —
mina ce ne leagă în bucurii și nevoi
din naștere-n alta bărbați și femei.

patria se află — aici pentru noi și urmași —
haină de lucru și de sărbătoare :
o trăim și-o iubim, o visăm ca-ntre frați —
oglinzind-a inimii pilduitoare.

ION MĂRGINEANU

CORABIA ORIENTULUI

1

Un pumn de coarne de cerb pe o masă
într-o vază de flori

civilizație
mama noastră tină ră
blugi albaștri periați
cu o cărămidă aspră imitație
nostalgie a muncii fizice
împărăție a ritmului
zgomot clasat

geometriile muzicii...

2

Ca să pot spune acestea
îmbrățișez zilnic tot adevărul zilei
am alungat misterul
l-am trimis la plimbare
implorindu-mă singur

un orb fără onoare
șopirle sub porțile mănăstirilor
brutală dragoste ascetism
căutat în plăcere

cădere
a nervilor în păcat.

ION MURGEANU

POEMA

Astăzi am scris un poem
să se știe că sufletul meu
este labirintul acela halucinant
unde pină și înțelepții
strigă după liman

astăzi am scris un poem
să se știe că sufletul meu
crește ca un calorifer în visul vostru
ori ca o convalescență a florilor
într-un curcubeu amăgitor

astăzi am scris un poem
să se știe că sufletul meu
noaptea în somn își aduce aminte
blana roșie a iepurelui în septembrie
acoperind gleznele actriței

astăzi am scris un poem
să se știe că sufletul meu
este mai umil și mai răbdător
decît o gheată veche
peste care trece buldozerul

ION COCORA

TREI MODURI DE A FI TINĂR

I

O problemă de geometrie pură :
Pitagora tinăr
în triunghiul de lănci ;
tinăr și singur și palid
demonstrînd calm barbarilor
supremația unghiului drept.

II

Să-ți cadă amurgul pe piept
și să spui :
mă simt răspunzător cu singele meu
pentru soare !

III

O problemă de limbă :
a fi sau a exista
nu e totuna !

HORIA BADESCU

LUNA MĂ AȘTEPTA LA PARIS

... știu că am plîns la mormîntul lui
Brâncuși

— că așa e poezia slabă de înger —
și mă roteam ca o giruetă
pe străzile luminate feeric
de nervii neonului aruncați în neant
peste minunățiile lumii

privindu-mă languros
între roșile ambiguităților
Parisul se gudura la picioarele mele
să-i arunc o felie de suflet

mă uluiau atîtea spectacole
mă miram că luna — aceeași lună
moldavă —

acum
atunci
mă aștepta la Paris

de jur împrejur speriat mă uitam
ca și cînd ar fi trebuit
în apele Senei să mă arunc

o ! ca și cînd ar fi fost necesar
să știu că-s din nou eu cel adevărat
cel ce se află acolo atunci
și bea, bea însetat Parisul —
penumbră pe gura penumbrelor

menit parcă-mi era să dansez
în turnul Eiffel cu luna
cu luna cu care mă culcasem în
podul șurii
cînd prin ierburi nechezau caii nopții
cu luna din fîntînile copilăriei mele
din adormitele ferestre ale adormiților ani
și pe care nu bănuisem că o s-o întîlnesc
atît de ștearsă și neluată în seamă
la barierele Parisului

știu că-mi plăceau la nebunie
vapoaroasele femeii cu părul
fluturînd în toate inimile
și filmele sexy pe Champs Elysée
și-mi spuneam că nimeni
aici n-ar trebui să mai moară

acolo aici acolo

din turnul Eiffel
se rotea Parisul prin toate ochenele

îl vedeam cum arată cît mai de-aproape
cît mai departe
dar nu știu cum se făcea
cum s-a făcut
că tot strein mi-a rămas
tot strein tot gri tot necunoscut
poezie slabă de înger felie de suflet

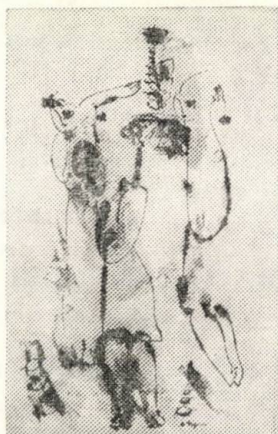
ION SOFIA MANOLESCU

DEDICAȚIE

Un fir de iarbă în vatra palmei tale
N-aș vrea, un fir pe care să-l găsească
Unul din iezi ce vor fi să pască.

Un ied citească-n firul cel subțire
Ce-mi fuse cîndva inimă doar urma
Apoi mă-nece-n mers spre munte turma,
Și pasul ei neiertător mereu
Să fie matca sufletului meu.

VIORICA NICOARA

BALADA PAZNICULUI ORB

A fost cîndva, într-o poveste,
un orb cu sufletul de-argint,
ce-orbecăia — că mult mai este —
prin anii lui de labirint.

Și l-au tocmit la curți înalte
să aibă-n pază nu statui,
ci fete înflorînd învoalte
dar veșnic nevăzute lui.

Stăpînii se-mbrăcau cu ele,
ca pe cămăși le dezbrăcau.
Bătrînul orb, la toate cele,
tăcea, ghicindu-le pe șleau.

Rîdeau în barbă castelanii
de-această pază cu nerost,
pînă-ntr-o zi, tîrziu, cînd anii
uscați veniră și cu post.

De-atunci, în sinea lor neroadă,
bolnavi de-al timpului deochi,
ca nu cumva, simțînd, să-i vadă,
legatu-l-au pe orb la ochi...

ANDREI CIURUNGA

POEZIE

Ei, ce mult mi-aș fi dorit
volumul din cele mai frumoase poezii
ale lui jorge guillén

Îl știam citit cu sfințenie filă cu filă
mângâiat de catifeaua mâinii obișnuite
să răsfoiască o carte la fel de bine
ca sufletul oamenilor.

Apoi, așezată în raftul încărcat
de alte și alte volume aducând odată cu ele
amintiri și legende și iubiri,
uitatele iubiri.

Fiecare filă, și sunt sute, mii, milioane
păstrează amprenta digitală, așa cum
frăgezimea cârnii suportă urma
înbrățișărilor
defăimînd cititorul.

Urăsc cărțile așezate una lângă alta
suflet lângă suflet coplesindu-și
răsuflarea
sacadată a sufletului de a le avea
pe toate pentru tine.

Ei, ce mult mi-aș fi dorit
să fiu chiar eu volumul pomenit.

CORNELIA BARBU

MAI ȘTI

Mai știi cînd ne-ntilneam pe-alee
Și-nlănțuiți porneam încet
Spre crestele liliacee
Din liniștea unui boschet.

Ușor, îți recitam crimpeie
Din opera unui poet.
Mai știi cînd ne-ntilneam pe alee
Și-nlănțuiți porneam încet.

Nălțam pe ceruri curcubeie,
Sorbeam adînc dintr-un sonet,
Visam cărarea din brădet
Și nopți cu căile lactee.

Mai știi cînd ne-ntilneam pe-alee.

NICOLAE NASTA

FATA POTCOVARULUI

Fata potcovarului are în ochi albastrul apelor din Nord
Iar în obraji bujorii aprinși din cuptorul cu fiare
Părul une cu păcură și buclat — fiord —,
Trupul — lujer mlădios de floare.

La coasă-i deopotrivă cu bărbații robuști;
Flăcăii-o sorb din ochi furați de o dulce țoție,
Dar zboară — ciută — buzele de-ncerci să-i guști
Sau să-i mîngii florile ce le-a cusui pe iie.

CONSTANTIN NISIPEANU

RONDELUL STEEI ALDEBARAN

Jos adînc de Aldebaran
Unde sunt nime nu-mi răspunde
(Trestie-n monotonul ocean)
Zările-s în cefuri imunde

Plutește în juru-mi noian
De pești și seminții fecunde
Departate de Aldebaran
Unde sunt nime nu-mi răspunde

Și cel mai iscusit elan
Greul apelor mi-l rătănde
Nu știu neînfrintul arcan
Să nu se facă plumb în unde

Jos, adînc de Aldebaran

RONDELUL MARILOR TENEBRE

Prin mari tenebre dibuind
Rupte cuvintele-s în haos
Lovit în peșteră de grind
Mă trag în urmă ca-ntr-un naos

Eterul calm e-n jur Desprind
Lumină veche în repaos
Prin mari tenebre dibuind
Rupte cuvintele-s în haos

Mă înfășor în aspru jind:
Umră de drum și vînt adaos
La mut asceticul colind
Cum călătorii spre Emaus

Prin mari tenebre dibuind

PAN IZVERNA

1930
1974

INSPIRAȚIE MOTORIZATĂ

Cu volanul în mână
Poți face slalomuri uriașe
Prin viață,
Prin literatură...
Poți schimba viteza inspirației,
Și apăsînd pe accelerator
Să lași în urmă copacii,
Ogoarele,
Turmele blinde...
Degetele străvezii ale ploii
Pot să nu-ți mai bată în geam
Pentru că le retează ștergătoarele

automate.
Poți trece repede peste hopul oricărei
figuri de stil,
Și arcurile te pot ajuta
Să nu simți gropile de șvaițer din
caractere...

Legile circulației sînt însă —
Din fericire —
Implacabile și rigide :
Fie și pe patru roți de cauciuc
Ideile
Aleargă cu propulsia inițială
Măsurată nu-n cai
Ci-n Pegași putere !

IULIU RAȚIU

POEME

I

Înlocuiește-mă, viață fără sfîrșit.
Îmi e sete de tine cum mi-e teamă de
moarte.
Coboară-te în mine ca într-o fecundare
Și dă-mi să-ți port prin lume-ntruchiparea.
Mi-s umerii prea slabi pentru atîta gol
Și sunt cu mult mai singur și vinovat ca
tine
Ce noaptea din lumină ai cules-o
Ca să mi-o zvîrli în față.

II

Sufletu mi-e-nghetă ca un mare fiord.
Sunt o cupă de sînge.
Mîntea mi se întunecă înfiorată.
Înima-mi este moale și scufundată
În amărăciune și în durere.
Trupul meu este un cheag de noapte și
de lumină
Care se zbate într-un chin prelung.
Sunt blestemat ca un gîde al zeului.
Carnea mea tremură căzînd de pe mine
Cugetul meu e ca trestia care tremură-n
vînt.
Simt o lipsă prelungă. Nu simt.
Sunt lipsa mea. Nu sunt
Decît un schelet ruginit. Simt uitarea.

MATEI GAVRIL

MAMA

Mama a îmbrăcat haina viscolului
și împletește ciorapi și fulare
pentru iarna ce vine.
Strecoară-n auz chemarea
depărtatului timp cu glasul
copilăriei duse.
Aprinde candela nopții
pe plopul din fața casei
văruite cu uitare.
Mama lasă marama de vis
pentru lumea ce se plimbă
pe fața mea de ceară.

LUDMILA GHÎTESCU

ÎN ADÎNC

Plînge sămînța
Pe întuneric
În catapetasma pămîntului.
Dinspre lume,
Nici un simbur de lumină,
Nici un izvor
Nu i se promit.
Și timpul se aude
Frecîndu-se cu spatele
De polii surzi
ai lumii...
În adînc, pe întuneric
Plînge sămînța
Ca un copil
în urma războiului.
Dinspre lume
Nici o speranță...

ION CRINGULEANU

AMINTIRI

Bunicul
S-a dus să-mi aducă
Luna de pe cer,
Iar bunica
Îi ține luminarea aprinsă.
Mă uit în urma lor
Și nu văd nimica.
Ci doar aud
Cum anii
Se aruncă într-o mare,
Iar amintirile ies
La suprafață...

ȘTEFAN TCACIUC

GRĂDINA CE BATE ÎN FEREASTRĂ

Mamă, te calcă luna și nu știi,
Mîinile ți s-au făcut pești și nu știi —
Uite-i cum înoată împotriva razelor
Din zilele de duminică. Acum
ar trebui să te odihnești!
Grădina, însă, îți bate-n fereastră
Și pleacă singură sapa
Lăsată proptită-n ușa tinzii.

DIM. RACHICI

O, DIRIJABILE DE-ARGINT

De-o zi îmi vine casa micșorată
surpate frunze-n păsări se răstoarnă —
cutează-mi chipul : a rămas o pată
sub viscole de-un preț de-o stinsă goarnă.
Eolta de azi înaltă-ncercănată...
...O, dirijabile de-argint să-mi cearnă
frunzi de zăpadă —, dragostea minată...
Acum vin trenuri cu cărbuni de lună
și din neunde vor răzbi-n tunele
într-un amestec despuiat cînd tună
din îngroșate șine-n țărături grele
rotite flăcări ale timpului mele...

ADRIAN BELDEANU

CÎNTEC DE SANTINELĂ

motto :

Ce crezi despre noapte, santinelă ?
André Gide

Cînd mă voi întoarce la vatră,
un an va trebui să visez păsări albe și
grîu —
visul, de imaginea morții să mi se spele.

Voi scâlda caii în fluviu, spre amurg,
și în ochii lor inocenți oglindindu-mă,
chipul speranței îl voi regăsi.

Și voi sta, santinelă, în pragul casei de
nașteri,
pînă cînd, iubito, o flacără palidă vei veni
la geam
și prin știute semne îmi vei da veste
că fiul ni s-a născut !

Redat fericirii, voi face tumbe pe străzi,
voi vorbi cu arborii, iar oamenii,
neștiind izvorul fericirii mele,
vor murmura sub stele : e nebun !

Cînd mă voi întoarce la vatră,
un an va trebui să visez păsări albe și
grîu —
visul de imaginea morții să mi se spele.

Dar, maică, undeva pe planetă
scîncetul unui rănit se aude
și traversat de spaimă, în noaptea eternă
strig :
Stai, cine vine ?

N. GRIGORE MĂRĂȘANU

AGRESIUNI

În zori am văzut :
Agava înflorise.
Enormă floare,
Atît de violetă,
Că invadă cu hohote barbare,
Cosmosul infidel al cărnii mele.
Adulmecînd miresmele-i maligne
Cîți fluturi, doamne, m-au împrejmuț !
Naive efemeri'e, grăbite să se piardă
Adăugîndu-și suflul inocent
La respirarea florii agresive
Ce-mi pervertește cosmosul
În haos.

EMILIA CALDĂRARU

UMBRA

Această tăcere se-agață
de stratul subțire al trecerii mele
prin viață
ca de-o lămîie uscată soarele

deasupra noastră cerul
ațipind între nori de zăpadă

și nu-i nimeni să vadă lupta asta
din care învingătorul va plînge
cu coatele pe masă.

GABRIEL IUGA

CÎND NU SE MAI VĂD

Nu e nici o scofală
să ți se pară
într-o bună zi
că soarele
a răsărit numai pentru tine
vei umbla atunci
cu această luminare uriașă
cîntînd ce nu se cuvine
despre lumină
ai s-o pîțești
fericitule
ai s-o pîțești
cînd nu se mai vîd
întîmplările
șarpele casei
iese la drum

GRIȘA GHERGHEI

LÎNGĂ POARTA ÎNCHISĂ

Lîngă poarta închisă,
invocînd mina răsplată
grația, agrafă de mîrt.
ispita de iedăra lucindă
apără candida ninsoare...

Drum smălțuit în grotă
umeniză, înmormîntînd ispita,
mărginită în curmeziș de un braț fildeș
incendiînd inima în aspra-nlănțuire.
timid, ogorul risipit în plaur
revarsă durerea cețoasă...
aripile bat în piatra răsfrîntă
cînd din prag, colți de vâluri,
hazardul alunecă peste boare, și
estivale arșiți aprind fața în priviri rotite !

ȘTEFAN MIHĂILESCU

PASTORALĂ PRIMITIVĂ

Dorm sub zăpezi semințele. Aud
foșnind mătasea-n sevele de dud.
Îmi arde-n tîmple cîntecul și via
aici la Monția-n casă, la Șiria
și văd cum cerul se coboară-alene
lîngă țărani și lîngă damigene.
Fă, doamne, de mai poți oareceva
să te cobori aci, în crama mea
ca să te vindecî de filosofii
pe seama morților ce-s vii.

GEORGE CIUDAN

SPERANȚĂ

Cam cîte pagini vrei domnule să trăiți
(l-am întrebat pe șlefuitorul acestor
poeme)

Cam cîte poeme gîndiți că mai scriți ?
(mă întrebă simplu, mototolind un ziar)

Acesta e ultimul.
Chiar acesta !

După aceea îmi voi face siesta.
Apoi voi răspunde la scrisori.
În zori un zidar va șterge cu var
cuvîntul urît scris de furie pe zid cu
cărbone.
Cu nici-o silabă din lume nu mai am ce
să fac !

Dați-vă silabele cu lac
ungeți-vă părul cu ulei
plimbați-o pe mama cu barca !

Anul acesta se naște precis într-o casă
trumoasă
Petrarca.

IOANA CRACIUNESCU

BALADA

CĂLĂTORIILOR IMAGINARE

Coboară sabia-ntre gînduri
măcelărînd un zbor incert
se-așterne seară peste scînduri
și n-am cuvinte să mă cert.

Refac o dragoste ucisă
desfid un înger amator
vinzîndu-mi lacrima concisă
din sacrificiul următor.

Aș fi putut pleca departe
în burta unui cal de foc
spălîndu-mi palmele de moarte
pe cartea ultimului joc.

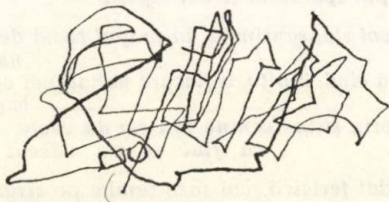
Aș fi putut miza pe soarta
gladiatorilor supuși
lăsîndu-mi sufletul în poarta
unei cazarme de păpuși.

Dar pentru ce atîtea resturi
cînd pasagerii s-au ascuns
cu toată bruma lor de gesturi
într-un apus de nepătruns.

Mi-e mult mai bine tras pe sfoară
decît pe roata unei hărți
și mă tot mut din gară-n gară
cu legătura altei cărți.

Renunț la frică din oficiu
și-mi dau destinul la spălat
urcînd pe scara de serviciu
într-un văzduh imaculat.

GEORGE ȚARNEA

DOUA DISTIHURI

Pentru Enigel Căruceru

DACTILOGRAFA

Școlărița poartă în iris
Indigoul cerului nescris.

ARĂTURILE ASTRALE

Numai melcul știe greul :
Plug, el ară curcubeul.

ION SEREBREANU

INTR-UN JOC GRATUIT...

Am uitat mirosul de alge
nu mai știu țipătul pescărușilor
ori valurile ridicate
cu stropi sărați pe buze.

Păsări scriu cu aripa
cumplita vină de-a mă trezi din vis.

În munți te-am strigat mereu
după fiecare evadare din somn
încercînd să mă bucur
într-un joc gratuit.

Să te creesz pe măsura iubirii
cu stropii sărați pe obraz !...

Din moarte spre naștere
sufletul se revoltă
și-aplecat scrie pe nisip
timpul renunțării...

MARTA BARBULESCU

UCIDEREA ÎN CULPĂ

Ucidere sub roată,
Cu pușcă sau topor,
Același lucru-nseamnă :
Se cheamă tot omor.

Uciderea în culpă,
Uciderea cu plată,
Copiii mei se cheamă
La fel : orfani de tată.

ELENA DRAGOȘ

CINE SĂ ȘTIE...

Închinători la ploile de stele, poezii
mereu așteptînd un sărut de neant,
mereu dojenind nebuniile vîntului
cu glas suav sau delirant.

Iată-i porniți pe apele timpului
în luntri de fum spre acéle solstiții
în care nici o frunză nu-și trădează
neliniștea
ca Iuda numărîndu-și arginții.

O ! Cine să știe mai bine chipul poetului
cel nevăzut, decît soarele interior —
acea mistuitoare și aspră rostire
cu scîlpăt sîderal, nălucitor ?

Poate un cuvînt încă neauzit,
poate flautul morții purtat la obînc —
și ploile de stele, tomnatece, pure
curgînd din adînc în adînc.

HARALAMBIE ȚUGUI

COPII ȘI CAI

Înstăpîniți de-aceeași nerăbdare
copii și cai — o singură suflare.

Plete în vînt
și inimă vibrînd
copii și cai — un singur suflet sînt.

Către izbîndă
glezne încordate
țîni-vor ca din arc desferecate.

Ca un torent pe cîmp se vor prelinge
vibrînd la fel de dorul de-a învinge.

Fără cravașă, fără pîteni, iată
copii și cai în luptă se îndreaptă.

Țîsnire de avînt, măiastră —
copii și cai, și bucuria noastră.

MIHAI NEGULESCU

SLĂTIOARA

Un pui de munte bate pietre-n cer,
O măgură cu stînci de sacrificiu
Cînd Cerna roade-n ape de mister
Tăioase roci de var și de siliciu,

Privighetori descătușate-n tril.
Departe zmălțuit cu alt departe,
Dospită-n lut o urmă de copil
Pe-asfalturile lumii să mă poarte,

Răzbind pe firul apei spre izvor,
Rugetu din ferestre soarbe munții
De parcă iar mă tem să-mi fie dor,
Cînd trece la părinți cascada frunții,

La poartă pașii bat melancolii,
Întorși la rădăcină de azururi,
Și să rămînem uneori copii
Ca o statuie tină de-apururi.

DAMIAN URECHE

POEM

Acesta este drumul pe care tu m-ai aruncat
în prima zi să merg în lume.

Și eu n-am venit la tine plângînd atunci cînd
pașii mei tremurau înainte de-a sta drepti pe
pămînt

Și n-am venit nici mai tîrziu să mă fălesc că
sînt egala ta cînd am purtat în pîntec ca și tine
făptură omenească.

Dar viu acum să te judec — și te rog în
genunchi să mă ierți — cînd m-ai născut femeie
cu dreptul de-a naște femei și bărbați, tu ai tăcut
și n-ai cerut

să fie nemuritoare firea lor.

Și tu știai atunci cînd m-ai născut de taina
morții tuturor.

DONA ROȘU

FIII UITĂRII

Mă recunoaște uitarea ca pe propriu-i fiu.
mă adulmecă de deaprt, îmi prinde fața în
palme.

Sărutul ei cu gust tîrziu
răcorește și arde.

Noi suntem cei mulți, noi, copiii uitării,
cei neîndrăgiți de ea-s atît de rari, de stingheri —
noi nu fugim de adierea ei,
intrăm în ea ușor ca o coastă cu pruni în toamnă.

Uneori de acolo, de pe tărîmul ei,
dintre flori fără nume
ce n-au fost ucise în cupe lungi de cristal,
dintre păsări al căror cer n-a fost parcelat cu
grile de sîrmă,

dintre izvoare netrecute pe hărți,
dintre tot ce-a scăpat înregistrărilor :
zăpezi necălcate, înserări comune, fără
evenimente,

stele nedescoperite și fulgere albastre,
dintre toate cele atît de firești că n-au atras
atenția cronicarilor,

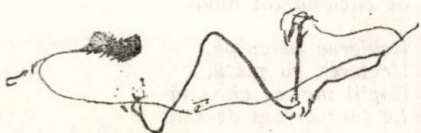
de pe tărîmul uitării,
prin ușoara ei ceață albăstrie ca de septembrie,
ne uităm uneori la frații noștri vitregi,
și poate, puțin, atît cît putem noi, cei uitați
îi compătimim văzîndu-i cum dispar,
falsificați, desfigurați, substituiți
de propria celebritate.

MIRON SCOROBETE

PROPUNERE

Cineva mi-a spus că ar fi bine
să se zidească o nemuritoare casă
din liane de umbre
și miresmele acelei case
să nu fie cele
din coliba lui Eumeus
și nici din
palatul tărănesc al marelui
zănatic Ulisse
alte păsări să cînte pe creștet
casa fără sînge pe lespezi
de piatră
fără ochi și urechi
— sună pămîntul de goana furișată
a trenurilor brazii
mor în picioare fără să
fi legănat pe nimeni a viață
sau a moarte
pic-nic-uri între două mari
bombe neexplodate încă
răsărit și apus
și cineva dorește o casă
care să se cheme casă
și să nu aibă planul
dinainte trasat
de un grec orb.

ȘTEFANIA FLOPEANU

LA LEAGĂNUL POEMELOR

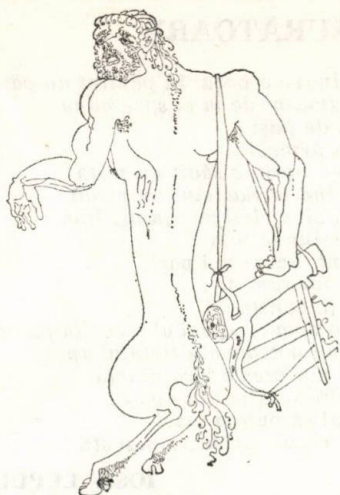
Fie privirea limpezilor gînduri
acolo unde frunza se-nfioară
și unde glasul de vicoară
mai soarbe plînsul mut din scînduri

fie cuvîntul înălțat din glie
acolo unde pentru-nlîia dată
clopotul lumii a-nceput să bată
o poezie

COPIL FIIND

Nene, e deschisă poarta
spre curtea cu cîntece ?
Nu, copile, nu e deschisă.
Eu de acolo priveam munții.
Atunci vino, copile, cu mine
în curtea cu cîntece.
Nene, uite, au înflorit munții !

CONSTANTIN OLARIU

ÎNSTRĂINARE FAMILIARĂ

O, seara miinile devin gălbui,
stau între vânturi ușile aprinse,
pe unde treci perdele lungi se scutură.

Negre oglinzi ce nu te mai arată
alcătuiesc prilejuri de-ntunerice,
în păianjeni
fire fosforice se-nveninează.

Tot mai nesigur între lucruri reci
perdelele se-ntind libidinoase,
tot ce atingi e o înstrăinare
acoperindu-te cu gesturi rare.

Un frăgar
cu duđe negre luminează casa,
o stare ca de pîndă în unghere
parcă o limbă linge sare-n geam.

O, seara
cînd lucrurile toate te cunosc
e prea departe sufletul. Și-n lampă
pui flori de crin s-adoarmă în petrol
așa cum sufletul.

DINU FLĂMÂND

POEM SUAV

Se-adună-n sicrie de ger
cuvintele care ne pier.

E-n lume, undeva, o spărtură:
văzduhul ne cade pe gură.

Se-aude poetul cum plînge,
prin vis, cu zăpadă, cu singe.

DAN ROTARU

DACĂ PRIVESC...

Dacă privesc prin sirme de aramă
cum păsări își întunecă penajul
zări-voi lung, acoperit de iarnă
Orașul

Și sub uimirea mea, de la fereastră
grădina-n argintiu va trece
brumîndu-și fruntea ei albastră,
Rece

Apoi, iubito, vom aprinde lemne
cu gesturi de cînd lumea și pămîntul
și între timp vom asculta, pesemne,
Vîntul

VALERIU PANTAZI

TRANDAFIRII...

Trandafiri ce-mi luminați odaia
și-mi vorbiți cu negrăit limbaj
luați-mi de pe umeri și grumaji
oboseala gîndurilor, ploaia.

Și petala dintre ieri și azi
dați-mi-o să-i mai zăresc văpaia.
Trandafiri ce-mi luminați odaia
și-mi vorbiți cu negrăit limbaj.

Cînd se ceartă neagra cu bălaia
și e frig în păsări și în brazi
înveliți-mi sufletul și cazi
malule, oprindu-le bătaia.

Trandafiri ce-mi luminați odaia...

DINU IANCULESCU

CHEMĂRILE CU VISARE

Noaptea, mă preling de uitare,
mă resfir ca un cocotier cu fructele coapte,
cu iubire îmi reneg trecutul,
chemările, cu visare,
imense portaluri venețiene
se conjugă în mine,
ca o liană de aducere aminte.

Mă reîntorc din visare,
devorat de poște ancestrale,
zvicnet vertical, gîtuît de viscere tîrzii,
ca zăpezile de aprilie.

DAN MANOLESCU

RONDELUL PĂSĂRII MĂIESTRE

Artistul creează ca un Dumnezeu,
dă porunci ca un Rege,
muncește ca un rob.

C. Brâncuși.

Ai în ăripi strîns văzduhul tot,
În penet ai străluciri stelare.
Clar în văz cu orizonturi clare.
Blindă. Spre înalt, spre larg — despot.

Cap desprins cu gînduri tutelare,
Zborului dibaci nativ pilot,
Ai în ăripi strîns văzduhul tot,
În penet ai străluciri stelare.

Demiurg de vieți spectaculare,
El stăpîn ți-a fost, ți-a fost ilot,
Nu cunoști cînd stai, cînd zbori, hotare.
Un miraj? Mai mult eu te socot —
Ai în ăripi strîns văzduhul tot.

PETRE PASCU

DIN FOC, DIN IZVOR

lui Marin Preda

În noaptea de mai, nesătulă noapte
bezna a cuprins miezul
bobului de griu,

plugul a sfișiat
trupul nerodit al primăverii,

țăranul și-a răstignit umbra
pe crucea cerului,

soarele a trecut în păsări
și apele oarbe s-au împleticit...

Prea timpuriu seceriș!

În noaptea de mai, nesătulă noapte,
în muguri se întorc
focul și izvorul...

CORINA VICTORIA SEIN

VIRTUTE

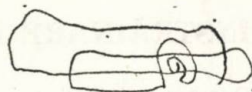
Dealule, și azi și mîine
falnic ești dar nu dai pîine
fiindcă apa o alungi
și o tulburi, și-o arunci —
de-aceea nu te iubește —
dar ea nu se vestejește
și adapă griu-n lunci.

VASILE SMARANDESCU

MĂSURĂTOARE

Tata cîndva a bătut în pămînt un par
Și a numărat de la el spre mine
O sută de pași;
Pentru urmași;
Cînd s-a oprit, a sădit un prun
Îngropînd la rădăcini un pahar
Pentru ziua cînd va ajunge Bun
De la mine la tata
Mai sînt acum doi pași
Și așa vor rămîne;
Distanța constantă
Pînă în ziua cînd voi aluneca în pantă
Sărutînd potcoava ultimului apus
Prunii vor crește fără număr
Din ochii tatălui din umăr...
Galopul să putem privi
Apele, cerul, iarba..... mai știi?

IOSIF LUPULESCU

CITADINĂ

În beton, cu uși dreptunghiulare,
Cu pereți modern tapisați,
Departe de simțămîntul brazilor
Orizonturile supraetajate
Macină scrișnind zîmbetul
Florii de nu mă uita.
Mașini modern astmatice și lustruite
Îmi iradiază liniștea
Cu joc fascinant de umbre și lumini
Într-un labirint infirm
De miresme.
Uimit de căderi și zvicniri,
Propulsat dintotdeauna
Către rugul necesar al devenirii
Trec prin grindina ușilor capitonate
Partizan al trandafirilor.

TRAIAN REU

SUNETUL CLIPEI

Din antreu ceasul bate shakespearean,
Eu ascult bucurat noua clipă a firii
Și mă-nnegurez cum din inimă-o pierd.
În sunetul clipei pleci tu,
Strada freamătă-n zorii pămîntului
Lîngă soare.
În clipa ce bate-aud știrile,
E undeva foame, teroare e undeva.
„Trecînd peste amănuntele-acestea“
Lovește cu înălțări,
Clipă de poezie — dăltuire în slavă!
Voi putea spune cîndva: „Pe atunci

trăiam.

În acele ninsori locuiam pe istorica
stradă...”

ION RAHOVEANU

BUNICA

Bunica mai pogoară-n tăinitul colț
d-acasă
Luceferii catrinței cu luminosul roi,
Pe bruma amintirii mai pilpăie duioasă
Și-n foșnetul de stele cad iernile-napoi !

Cînd, fășurînd birnețul, pe trup de fum
l'așază
Sub vâl de zmirne-albastre, sub candelă-o
mai vezi :
Un curcubeu i-aprinde mijlocul dintr-o rază
Și parcă se-ntrupează-n pierdutele zăpezi !

Cum i-nfloresc bujorii pe helgea ei cămașă
Cu sîngele din suflet și-n mugurii deschiși
Pe-o harfă de betelă cu dragoste mă-nfașă
Domol cînd vîntul bate prin flăcări de cași !

De mai visezi, știu bine cum prin oglinzi
pătrunde
Lumina ta păstrată prin foșnitorul strai —
Copilăria noastră, miresmele profunde
Și frumusețea Țării cu soarele bălai !

CONSTANȚA DASCALU

POEM

I. Se spune că un vierme
s-a tîrît cît s-a tîrît
pînă cînd a declarat : Atît !
mi-e lehamite, mi-ajunge cît
am îndurat.
Îmi caut un domeniu mai curat,
o muncă mai fără condică și cu secretare,
ceva între control și îndrumare...
(dacă se poate, chiar un măr
și... la mai mare !)
Și, fără să-și dea seama că se tîrăște,
a îmbătrînit curînd copilărește,
iar fiilor și fiicelor,
— viermișori și viermișoare,
ajunși și ei prin merele lor fiecare —
le-a povestit un trecut vișoros,
Cum că el ar fi fost un vierme fioros,
cum că el a făcut, a dres,
fără el, nu s-ar fi ales
Nimic din cîte sînt splendori într-adevăr...

Și, nu știu cum, tot neamul lui a înțeles
Că

Viața e frumoasă ca un măr.

VICTOR MARIN BASARAB

CLEPSIDRE SAHARIENE

Cămilele sînt
clepsidrele deșertului.
Prin cocoșele lor —
două dune vecine —
se prefiră nisipul
saharianului Cronos.
În zori călăuzele
fiecărei caravane
întorc cămilele
cu fața spre răsărit
iar după-amiază
soarele apune
după dunele vecine
ale cămîlelor —
călătoare clepsidre
ale deșertului...

ION ACSAN

POPAS

Un somn posac mustește din genunchi.
Copacii și-au supt crengile în trunchi
Iar oasele în carne se topec.
Se-ncurcă curcubeie printre gene
Și-n sînge se topec bulgări de lene.

Ascund la subțioară furnicare
Și uite, sună toaca de plecare,
Dar soarele mă ținut în țărîna ;
Pare că e, în coborîrea-i joasă,
Un pîntec de femeie pofticioasă.

Mai stau puțin, doar pînă număr peștii —
Coșmare printre degetele trestii —
Nu trebuie să tulbur lunecarea !
Mai stau doar pînă fluturii s-or zbate
În ouăle sub unghii adunate...

ALECSANDRU VADUVA

NEMĂRGINITA RELAXARE

Joc simplu de raze...
Petale mov
Semnalizează ușurate
Căci limpede se scurge
Prin arbori și prin zare
Infuzia, perdea
De sunete curate...
Frumoase plo
Clipesc acum blocate-n vis... !
Și poți șopti atît de aproape,
În repaos, numai fie :
Aceeși e iarba...

BOGDAN NEGRU

TRANSFIGURĂRI

Pieptul tău se întunecă — soare răcit —
și toate rotirile,
de mîngîieri și cuvinte,
așează pe mine cunună peste cunună
de umbră...
Fugi ! Depărtează-te-aproapele meu !
— lumina din tine de tot să n-alunece.
Du cu tine din carnea-mi apusă și snopul
acest de beteală ;
scinteierea-ntrerune-i
— semnul aprinderii, de pe portul
de nuntă...

Căci prin timpla miresei alese de mult,
adie domoale, despărțitoare prefaceri,...
și toate adună în taină puteri și prilejuri
pentru saltul pe alte înfricoșate orbite...

E seară.
Prin îmbrățișările noastre trec tot mai dese
zăbrele...

Dar noi rămînem străpunși
ca de lujeri hipnotici, subțiri,
usturimea de moarte, ca acum, înfășînd-o
în diafane torturi...

OVIDIA BABU

SURIS IN AMINARE

Eu nu mai știu din care moarte ninge,
Pe care zid mă-ncrustă-n diademe
Si-n ce ajund un ochi de miel se stinge
Cînd e tîrziu și nimeni să-l recheme.
La sorți ne tragem iar un gînd de parcă,
Ar fi o roată-n plumbi pe răsuflare
Și ceara gurii în zadar încearcă
Un parfumat suris în aminare...

MALA BARBULESCU

VULTURUL

N-am mușcat niciodată dintr-un măr
mușcat
Să nu am blestem de neam peste cuvinte
și ape
Grădina trage să moară, moare neîncetat
De mine-i pustie și-i greu să mă trag
mai aproape.

Paianjenii țeș gardul din noapte
nu m-alungă
Îmi cîntă huhurezul, din stea de pulberi
vine
Vecinii ce nu-i am îmi poartă grea poruncă
Mă scot mai sus de munte în sărăcii divine.

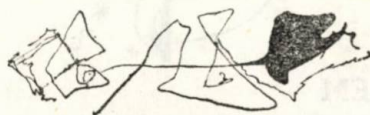
Coliba-n care moare un șarpe blestemat
Se năruie pe lutul încercat de vreme
Vulturul aspru, cu a cărui aripi bat
Aerul greu de toamnă, nu uită să mă cheme

GHEORGHE PARJA

MAI PRESUS

E anotimpul
ghilotinării florilor.
Tăișul privirii piezișe
— de ger —
e deajuns
ca să cadă decapitate,
fără sunet,
fără culori.
Stau de veghe
la căpățiul lor —
paznic neputincios,
martor tăcut.
Dar ele, uitmite,
de ce se uită la mine
atît de-ntunecat,
cu nemiloasă-ndurerare ?
— Nu, nu sînt eu gidele !
le strig înnebunit
și le aduc mărturie
privirea mea dreaptă,
ochiul meu limpede
și lacrima...
Mai presus de orice, lacrima.

AUREL CHIRESCU

LECȚIA DE IUBIRE

Sînt anotimpuri întregi de cînd
pun veșnic aceeași placă,
trag jaluzelele, alung toți oamenii
fac întuneric în memoria prezentă,
șterg totul de pe această bandă
și aud vuind zilele acelea
cînd mă topeam pe trotuar
de arșită și de iubire,
cînd inventam totul de la început
cu singele fierbinte de vîietate tînără
înverzită de seve,
înmuguriți de patimi necunoscute
îl așteptam pe el
neîmblînzitul,
trușășul
sfîșiindu-mă pînă la primă eră —
primul izvor de unde am fișnit,
îmi arăta cea mai simplă cale
de a te împreuna cu trandafirul
și apoi cu aceeași înșeninare
să fii stăpîn pe meșteșugul
de a-ți înălța singurătatea.

MARIANA URBANOVICI

RONDEL AUTUMNAL

Cînd frunzele devin aramă
și cerul pare de cristal
în tirgul meu provincial
adie-a must și a pastramă.

Poeții plîng în general
covoare verzi ce se destramă
cînd frunzele devin aramă
și cerul pare de cristal.

În loc de flori ce se destramă
chiar dacă-ar fi de portocal
prozaic eu visez batal
și-un vin ales în miez de crămă

Cînd frunzele devin aramă.

TRAIAN GĂRDUȘ

NAȘTEREA FIULUI

Aerul zilelor nu se dărimă
Susținut de trupul tău mic înzidit în azur,
Aerul are un suflet în el, o fărîmă
De soare curat luminînd împrejur.

Încît pot străbate în liniște piața
Dintre turnul cu ornîc al nopții și ceața
Luminoasă a zilei bătrîne din mine
Mai deplină c-o viață ce vine.

Pot străbate lung spațiul din clipă,
Labirintul stufoș, bucușos că respir
Aerul tău de curat trandafir
Neatîns de răcoarea nserării-n risipă.

IUSTIN MORARU

CATRENA

Inimă rea și inimă bună,
sufletul mare cum vă-mpreună !
Inimă bună, inimă rea,
viața-i fecundă doar cînd e grea !

PETRE STRIHAN

PROFESOARA DE FRANCEZĂ

Profesoarei de franceză îi grațiază părul
în vînt.

Mici rîndunele, din lumea albinelor
parcă,

Își fac cuibul în secara capului ei
Înflorînd sub pilpiiri.

Profesoara de franceză
Adoptînd legiunea ochilor albaștri,
Calcă pe ouă de prepeliță prin oraș.
Toate ar fi în regulă,
Pînă la urmă, însă,
Micile rîndunele o leagă,
Prin acele cuiburi, de cer...

FLORIN MUSCALU

UN CÎNTEC PENTRU MARIA

Te strig prin pădurea cu salcîmi înfloriți
și arbori-nuntași, te strigă cu mii de guri,
imitîndu-mi glasul, prelungindu-l departe;
cioburi de suflet — vocalele numelui tău —
se lovesc de trunchiuri rotate și tu,
rîzi, munteanco, printre salcîmi, te aud...
Te strig pe cărările dintre dealuri și
o mie de culmi îmbujorate de dragoste,
te strigă în toamna prelungă ca mine;
bănuitor, pe fiecare te caut o clipă și tu,
rîzi, fiică de munteni, între dealuri ascunsă...
Te strig din sus de riul cel repede și
gură-spartă, apa, îți știe numele, te strigă,
cu valuri mici grăbindu-se între maluri
și-o lume-ntreagă află cît e de frumos...
Cînd te-ajung, te-mbrățișez și te sărut lung,
doar inima îți mai vorbește, în șoaptă,
să nu mai audă salcîmii, nici dealurile,
nici riul cel repede, nici...

GEORGE BERA ARADEANU

ȚÂNDĂREI

părinții minze mai împilă
pe lunci la umbra muntelui Builă

taica visează fiul dispărut
parcă Marin noi nu l-am cunoscut

tresare și părintele-i
la Dunăre spre Țîndărei

în Țîndărei în Țîndărei
sosi Marin părintele-i

ascute briciul al bătrîn
noi ne luăm de drag în fin

il sărutarăm și la drum
pe mări sanscrite Shivo-Hum

om soare bun soaa
ziua dintii rea nu ne fiee
de roade va să dea năimin-
du-ne neam de părinți a daa

e dus și taica lingă ei
necunoscuți și țîndărei

încură-se nebunele surori
în munte noaptea pe la lăsători

GHEORGHE ANCA

LASZLOFFY ALADAR

PRESTIGIU

Cineva a muncit și n-a apucat să trăiască.
Cineva a trăit, s-a delectat, fără ca
să fi creat ceva, cit de cit.
Nu le restituim nimic clasicilor
împinși în moarte, prin faptul că, în sfârșit,
ii recunoaștem.
Și-atunci, cum să ne bucurăm de prestigiu ?
într-o locuință din strada
garoafelor și-a ucis iubitul o lume
necunoscută

cercetările continuă. Cineva l-a văzut
alergând pe făptaș.
liniște ! Să nu audă copiii noștri !

In românește de
CONSTANTIN OLARIU

BARTIS FERENC

DIMINEAȚA

Casa noastră are vîrsta tatălui meu.
Tata o repara des.
De furtuni și cutremure, casa
în inima mea s-a retras.

Eroii basmelor din vatra bătrînă
încă măsoară pentru mama
stele cu banița.

Dimineața, vecinii se salută între ei :
Zboară peste garduri proverbe.

BOKOR KATALIN

CLIPA

Zorii-o treziră, sărutînd-o pe față.
Și — pasăre — clipa porni îndrăzneată,
În spirale prelungi, tot mai sus, tot mai sus,
Către piscul luminii ce-i fără de-apus.
Pasărea cuibul în pisc și-l voia,
Nori de praf și nisip să n-ajungă la ea,
Să n-o înnegrească
Întunericul serii,
Să n-o vestejească
Arșițele verii.
Dar aripa — vai ! — i-a fost prea fragilă,
În zbor singuratic, în zbor de șindrilă,
Și-a rămas suspendată între cer și pămînt —
Clipă cu zbor înfinit și ne-nfrînt,
Luminînd tot văzduhul, luminînd mai departe,
Pe înalte cadranuri, ca o stea fără moarte.

In românește de DIM. RACHICI

SPAȚIU

Undeva

între simbur și carne

(nici delăsarea fructului
nici împietrirea seminței)

între zbor și aripă

(nici libertatea cerului
nici lanțul vertebrelor)

între rut și durere

(nici a pierde
nici a poseda)

undeva

PASSIONARIA STOICESCU

SONET II

Amurgul despre care ți-am vorbit
Mi-a pus o nouă rană-n partea stîngă.
Un aer întristat și-nvinețit
Mi se revarsă-n suflet și pe lîngă

Pe jumătate scufundat în Criș
Mi-e teamă soarele să nu se stingă,
Îmi pare mai curînd un vas pieziș
Din care mustul o să se prelingă

...Mai e și-o casă cu ziare-n geam
Cu flori care se-ntorc, să n-o mai vadă
Și o odaie-nchiriată unde vream
Să-nvăț de rost un zîmbet de paradă

Uitînd după jurnale, după geam
Amurgul despre care îți vorbeam...

ION LAZU

SAT NATAL

Lacrima pruncilor se scurge
(spectacol în amurg, la rampă !)
de frica negurii ce curge
pe gura sticlelor de lampă.

Tot seara se ivesc țărani
(grupuri de urși pe la răscruce !)
uimindu-se cum se duc anii
și lumea ca un glonț se duce.

Pe Blahnița răsar răchite
(oricît le seceră primarul !)
din milul numelor urzite,
Broscari se va numi hotarul.

MARIN NEGOIȚA

LUMINA CUVINTELOR

La lumina cuvintelor rătăceam ;
îți amintești cum poarta risului înfloreă
și aerul ne-ntindea brațele înmiresmat de flori.

După noi aierga timpul șchiopătînd,
dar, copii ai soarelui încoronați de raze,
l-am închis între ziduri înalte
și ne-am jucat de-a baba-oarba pe cîmp.

La lumina cuvintelor locuiam
ca într-un fel de templu solar ;
în rondul soarelui înfloritor
timpul șchiopăta după noi în zadar.

ELISAVETA NOVAC

TRANSFIGURARE

A-mbătrînit copacul, trosnind la-ncheieturi,
Cu crengi împovărate de ani și fără flori.
El nu mai dă binețe străvechilor păduri,
Nici adăpost sau umbră la bieții călători.

Stingher, privește-n urmă cum timpul se destramă
Și cite-un fulger noaptea-i mai ține de urît,
L-a pironit uitarea în neguri, ca-ntr-o ramă,
Un ochi sărac de soare, pe-un cer posomorît.

Din seva lui se-adapă de-acum doar neputerea
Și-l ocolesc amurguri cu triluri prinse-n glas.
Sub frunzele uscate s-a cuibărit tăcerea,
Cu toată-nlănțuirea de doruri ce-a rămas.

Și din copacul falnic ce domină-nserarea
Și-ntregul cîmp în care o inimă bătea,
A mai rămas doar umbra ce-o-nghite depărtarea,
Și-un semn din amintirea ce arde ca o stea.

CONSTANTIN SALCIA

PANTA REI

lui Ion Anghel

Dimineăța tocmai în momentul Răsăritului,
tocmai în momentul în care astrul ieșea din pămînt
să dea un alt contur pupilei mele
și coajă care strălucește apei neîncepute ce o beau
(eram în Gemeni, iar în Noapte goi intrasem
ca sarea în ocean, ca flora, fauna marină),
Dimineăța însoțind o boare divină de vînt
deasupra cartierului înverzît, încă buimac
(Funcționarii în somn oficiau
contracte-căsnicii imuabile),
Dimineăța ca o elice răcoroasă sufletul tău în trup,
ca o elice în mișcare de revoluție peste el
Vîntul
cu o cămașă de frig biciuindu-ți simțurile, zeu tînăr
căzut în labirintul unui monovocalic cuvînt, o,
Dimineăța într-un ou Cerul,
iar vremea o pasăre cîntătoare
pe care din cînd în cînd o ascuți.

VASILE DAN

FEMEI

Femei, nisipuri umblătoare
Cine vă-ntoarnă din drum ?
Cine v-aprinde ochiul de scrum ?
Bărbatul și-a pregătit funia de
fuior

Cît fluierul de la picior
Nu, n-o să mai plece ușor
Tata și-a răsucit funia de
mătasă

Ca și brațul de groasă
Nu, nu acum nu ne mai lasă
Sora și-a împletit în zece
năframa

De frică să nu-și facă seama
Și desprins dintr-o arcadă,
Ochiul casei stă să cadă
Lumina la încheieturi
Îi taie ca fulgerul albe torturi
Cîntă ochiul din frunză hoștește
Uită, pornește, uită, pornește
Femei, nisipuri umblătoare
Cine vă-ntoarnă din drum
Cine v-aprinde ochiul de scrum ?

LUCIA LONGIN

ACESTA E RĂSPUNSUL

Tu, Hamlet-fiul, obsedatul,
Spărgînd nevoia ta de rege,
Amîni ca să-ți cunoști regatul
Unde tăcerea se alege.

Mai vrei să simți cum trandafirii
Ca răni în aer se răsfrîng,
Tu, prințul lăncilor privirii
Curate numai dacă plîngi.

Vrei ceasul scuturat de nume
În care să te sorbi cu jînd,
Să te așterni grădină-n lume
S-auzi lumina putrezind.

Dar vorbe, undele viclene,
Albesc la tîmple și, constrîns,
Accepți să-ți ningă peste gene
o liniște ca după plîns.

TOMA MICHINICI

XXX

Clinii în somn
Uneori cîntă de dragoste
și urechile se trezesc așteptare
Rostirea îndreaptă firul de iarbă
tresărind în vîpaia curcubeului
Străbate ochii întorși în fire
spre o călătorie fără sfîrșit
Dar de la capăt
cu fiecare

NICOLAE ADAM

CÎNTEC MIC DESPRE RĂTĂCIRE

— Te-ai rătăcit vreodată-n casa ta ?
Închide ușile, nu sta.
— Vreodată-n casa ta te-ai rătăcit ?
Închide ușile grăbit.
— Te-ai rătăcit în casa ta vreodată ?
Închide toate ușile deodată.

— Da, nu m-am rătăcit în casa mea,
era-n oglindă umbra mult prea grea,
un tren înalt prin liniște gonea,
tîrziu tot varul s-a cojit pe-o stea,
femeia deznădejților mă vrea.
Să mă fi rătăcit în casa mea ?

— Nu, eu în casa mea m-am rătăcit,
ștergea oglinda umbra-n asfințit,
un tren de liniști s-a oprit,
pe-o stea tot varul vechi s-a umezit,
femeia deznădejzii s-a sfîrșit.
În casa mea mereu m-am rătăcit.

— M-am rătăcit odat', dar am putut
să pun oglinzii umbră de-mprumut,
un tren prin liniști zvelte am pierdut,
pe-o stea tot varul proaspăt am ținut,
femeia deznădejzii s-a temut
și nu mai trec prin spaime de-nceput.

NICOLAE LUPU

OCHIUL CU ȘAPTE PETALE

Ah cum se luminează
creierul în întuneric
și își vede legăturile primejduite

imi spun : știu totul despre om

de la un vis la celălalt —
un tîndru înveliș
(frumoaso iubito)
abia dacă eu mai sînt eu

LIGIA HOLUȚA

CĂTRE EMINESCU

Cum iarăși ne cutreieri cu pasul tău de lună
trecînd înveșmîntat în mantie stelară,
pădurea și izvorul din alte unde sună
și chipul tău răsare în nou pridvor de țară.

Iar teiul se coboară din ochiu-ți visător
cu zarea răcoroasă peste odihna frunții
și mersul tău prin vîrste-i plutire de cocor
ce duce în lumină și Dunărea și munții.

E visul tău prin spații un crez adevărat
jăcînd din neam credință din graiul său altare
de la începutul stirpei din care-ai venit
un cîntec tot cutează, tot apără, tot doare.

Tăind cu mersul aprig peste un cer bătrîn
schimbat-am rînduiala cea crudă și nedreaptă ;
tot mai înalt se-aude pe Marele Tărîm
cîntecul românesc urcînd din treaptă-n treaptă.

Și tihna o întorci cu razele departe
înseninînd pe cale cuvintele de ceață
cînd murmurul din stele-i adînc răsfrînt în carte
să faci din viață un vis, din visul tău o viață.

Nemuritor ți-i gîndul și plînsul fără vină,
o lume-ntreagă vede sclipind în veșnicii
Luceafărul ce-și trage dinspre Carpați lumină
să sune lung și dulce un corn în galaxii.

ION TRANDAFIR

SCRISOAREA A-XIV-A

Iubito, primăvara te zgîlție febrilă
Dar vulpea roșcovană pornită în lătrat
Te-a izgonit din peșteri și aiurind, ostilă
Revii pe urma ștearsă a sufletului beat

Sub vinurile tainei ; e tot mai aplecat
Azi umărul de fildes ; hulită-i și subtilă
Scoborîtoarea vîrstă ce ți-a predestinat
Neliniștile nopții ; alunecînd — reptilă —

E pofta răzlețită pe dușumeaua seacă,
În hohot te cutremuri tăcută și buimacă,
Iar gîndul se folește printre caiși —

sălbatic —

Simți trupul rană vie înjunghiată-n spirt
Și-ți vestejește-n poală cununa grea de mîrt
Precum un bob de soare uitat în cer apatic!

MARIUS VULPE

POEM DE DRAGOSTE

Pină la urmă tot lucruri neînsemnate voi spune :
de bunăvoie calc în picioare firimiturile verii.
Seară de seară nebunia își face cuib pe buzele mele,
abia așteaptă să fie răsătată și totuși nimeni
n-o bagă în seamă. De aceea alerg să te văd
și-mi închipui o șansă cu multă credință și creier.
Știu bine că n-am simțul măsurii și că mi-e rușine
de moarte pentru că moartea nu vrea să stea de vorbă
cu mine. Pe masa bogată la care din întâmplare
zăbovim disperați, trecutul începe să putrezească.
În văzul lumii cu amănunte și subtilități
i-am descris măruntaiele. Iată, n-a rămas
măcar un singur grăunte de aur.

ELENA ȘTEFOI

HORST SAMSON

SFÎRȘITUL UNEI POVEȘTI

zilnic străbat drumul cunoscut
mă urc în modul cunoscut
în autobuzul cunoscut salut cunoscutul
șofer cu siflantul zgomot cunoscut
se trîntesc ușile cunoscute
și în fiecare dimineață mă încercă
sentimentul cunoscut că o cunoscută
poveste și-a găsit aici și așa
un sfîrșit cunoscut

În românește de
ANTON PALFI

VLADIMIR CIOCOV

DE TOT CE-A FOST FRUMOS

De tot ce-a fost frumos în vreme tu nu mai vrei să știi
nici nu-ți mai amintești aproape că ar fi fost ceva
și tot ce-a fost frumos ori urît zace îngropat
în ceasul stins ca însuși trecutul
și totul în apa uitării tulbure și grea
s-a scufundat ca piatra aruncată
în apa care se duce se duce neîncetat
și poartă tot ce-i fostă ființă
departe departe
duce frunzele durerii duce petalele fericirii
în cenușul imperiu pustiu și fără nume
și te mai duce pe tine într-o parte a lumii
și pe mine în alta cu totul incertă mă duce
pentru ca așa de apropiati și de unul al altuia
cum am fost
să nu mai fim niciodată niciodată

În românește de
VASILE RANGA

PRAGURI

mi-am zidit toate visele
stau singur între cuvinte
prin pereții de sare
neliniștea mării urcă
pînă la ultima literă

mă doare cum privește
natura prin mine

lumina curge-n trecut
cum firul de sînge
prin rana unui soldat

singurătatea bate cu sete
în praguri de evenimente

deasupra tuturor zborurilor
deschid brusc fereastra
și viața citește realitatea
cu ochii de fiară rănită...

AUREL M. BURICEA

REALITATEA FIGURATIVĂ

La lumina
acestor pulpe strălucitoare
voi cobori
să mă reimpac
cu ceea ce am zăvorît
în negație și în oraș

știu la casa de vizavi
cîteva ferestre
pe care-n noaptea asta
vîntul
le va împături
ca pe niște piei de animal

(strig
Ofelia Ofelia Ofelia ! —
străfundul anonimul
rămîne irepetabil)

mi-s miinile reci
picioarele reci
„și alfabetele ard ară“

EUGEN SUCIU

GLORIA MUNDI

Mitropolia aerului sună
Alunecînd sub pașii tăi la vale
Să ascultăm icoanele pe frunze
Cum mor înmiresmate și egale

Să ne iubim, îmi spui
Și-n depărtare se vede bunul secol
infrunzind

La umbra lui galinaceea mater
Clocește tristă ouă de argint

Cotcodăcește-n locul ei iubit
Să se audă pînă-n Bethleem
Des fulgerați de liniștea aceasta
Ochii lui Iuda tremură și gem

Se năruie preagloriosul fiu
De-nsingurare și sub dărmături
Copiii noștri duc în spate greieri
Și-i răzuie de cîntec pe securi

Ești fericit? mă-ntrebi
Și-n depărtare se vede bunul secol
infrunzind

La umbra lui galinaceea mater
Clocește tristă ouă de argint.

ȘTEFAN MITROI

CORABIA

Corabia se scufunda încet noi ziceam
și ce dacă se scufundă corabia și mai
ziceam orice corabie se scufundă
Intr-o zi și ne stringeam mîinile
ne luam rămas bun

Dar corabia se scufunda atît de încet
încît după zece zile noi cei care
ne-am dat mîinile încă ne priveam
rușinați și ziceam nu-i nimic asta-i
o corabie care se scufundă mai încet
dar pînă la urmă se scufundă iat-o

Dar corabia se scufunda atît de încet
încît după un an încă ne era rușine
nouă celor care ne-am dat mîinile și
în fiecare dimineață ieșeam cite unul
măsuram apa hm nu mai e mult se
scufundă încet dar sigur

Dar corabia se scufunda atît de încet
încît după o viață de om încă
mai ieșeam unul cite unul și priveam
cerul și măsuram apa și scrișneam din dinți
și spuneam asta nu e o corabie
asta e o...
asta e o...

MATEI VIȘNIEC

DUMINICĂ ÎN FAȚA CASEI

Ei nu știu
să tacă. Vîntul locuiește
undeva-n dreapta.

În pârul lor, amiaza
adie o albastră
antena.

Curînd se va fi dus
săptămîna, și jumătate din luna
lui mai, și ei prînzesc
prin casele lor.

WERNER SÖLLNER

CÎNTEC DE TRECUT VREMEA

Era o mare neagră — ah — neagră mai
era
și-o insulă sărată acolo tra la la...
Mi se umflase pieptul, cu dor sărînd din
coaste
și sternul drept tăia-o în valuri foarte
vaste...

Era o mare neagră și-un ruliu-afurisit;
se clătinau pereții cu vesel clinchenit.
Tot capul se-ntrecuse pe sine încît mîntea
plutea în grota neagră ca un barcăz de
chit
o literă de fosfor în frazele-vapoare.

Era o mare neagră. Ah, mama ei de mare!
Pe întuneric viața se despuia mai tare
și-afurisita-ailaltă încet-încet cînta
și inima în mine înmănușat pompa...

Hai, inimă! împinge atom după atom
prin tromba transformată de tubă și
trombon
într-o femeie neagră și-o mare despicată
mișcînd corăbii, zbatouri de moarte ne-
mișcată,
însîngerînd nisipul din trupul meu adus
de flux, pe întuneric, pe insula de sus.

Femeia — pe-ntuneric — cînta ouvrîndu-și
gura:
— Hai să ieșim ca iarba, să înverzim natura
nebune diamanturi să ne-azvîrlim în deșt
și pe alegătorii grăbiți — să-i dăm la pești!

Dar pompa inimoasă — ah — cum se
balansa
și marea moartă poartă de nemișcat era
cînd insula sărată, bătută de calești,
urca la cer grăbită.

S-au șters de zături cești
și marea tra la la la m-a dus m-a dus
la ea.

FLORIN IARU

INIMA MEA NEVORBITOARE

Inima mea nevorbitoare începuse să-și amintească,
sau poate că totul nu era decît ceva trecător
ca o ploaie de vară căzută pe marile bulevarde
unde la fiecare colț cineva îți va vinde
cîteva numere de telefon parfumate.

Inima mea depune mărturie pentru inima ta
prinsă în colivia telefoanelor publice
și supraviețuind răsăritului rece de lună
prin încăperile unde funcționarii avantgardişti
dorm liniştiți în sacii de hîrtie ai nopții.

Îți amintești despre mine, îmi strigai,
îți amintești
(iar dintr-o cameră alăturată se auzeau picurind
robinetele muzicale ale aducerii aminte),
încît eu, după zile și nopți
începusem să-mi amintesc cîte ceva
și chiar mărturiseam că aud loviturile de tun de la
Waterloo

Dintr-un sertar o mină mi-a întins
ceva melancolic și nevorbitor
în timp ce eu căutam plin de speranță să aflu
cum se schimbă anotimpurile prin ascensoarele
infernale
care închideau secretul acestei întîmplări fericite.

Îți amintești ceva, îmi strigai —

Hai, spune-mi ce-ți amintești,
te rugai tu de inima mea nevorbitoare —
în timp ce sub un soare de o mie de wași
inima mea se încălzise la roșu
fîntuită în cele patru cuie de argint ale aducerii
aminte...

TRAIAN T. COȘOVEI

SONET

femeia își vîrگا buzele în exotismul exploziv al cavalcadelor lui
uccelo
își sfișia pielea de pe buze emițînd pentru vid bucăți brute de aur
își atîrna la uscat pe un recif de stele dințate creierul ei tetra
unghiile ei restauration
femeia îndoia țevile de la spălător în jurul gîtului și țevile scoteau
pene albastru deschis și țipau
își sfiștea umerii legînîndu-și pe sinii deștepți lăntșorul cu
cruciuliță
delicioasă, inconștientă-n tumeifierea pletelor de halviță
un viciu clarvăzător azvîrlînd în ananasul oglinzii grepsruitul
muzicutei cu schimbător
femeia cerșea în cearceafuri dropsul și rolls-ul, rock-ul și inima
inima ca organ anatomic, plină de cheaguri și pieliți în toracele ud
femeia mințea în față jurații cu un zîmbet zălud
pandantiv ravissant, corcitură de immanuel kant și un circ ambulant
annabel lee trimisă prin poștă în roze cutii
annabel lee cu piele de găină ieșînd din undele viorii
în această țară ce lingă mare-nflori.

MIRCEA CĂRTĂRESCU

(din volumul „50 de sonete“)

ROLF BOSSERT

PIAȚA ROSETTI, ORA ȘAPTESPREZECE

par vigilenți, ochii de pește
din plasă. o privire, eu îi zic
congelată. știe oare să privească
pe după colț ? sau doar

se holbează în sacoșele
celorlalți : banane, patru
pachete de vată, nu pentru
păpușa de-alături, și nici

aia pentru bucătărie. tăitei, ia
te uită. ce se poate minca. ziua
de muncă-n servietă, o bombă
ce-o duci acasă. cine mai
îndrăznește

să calce pe-un muc de țigară?
ne pregătim ticăînd. pericole
se înghesuie, un nenăscut
mi se-nfige în spate.

sudoarea e rece-n noiembrie,
nici o șansă. bat monede cu
mîna

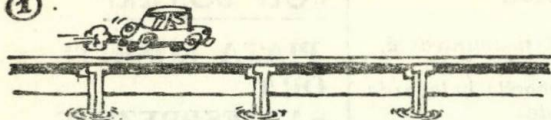
goală. sfîrșitul mi l-am
imaginat
altfel, dar autobuzul

a oprit. în fața noastră.

În românește de
R. W. NEAMȚU

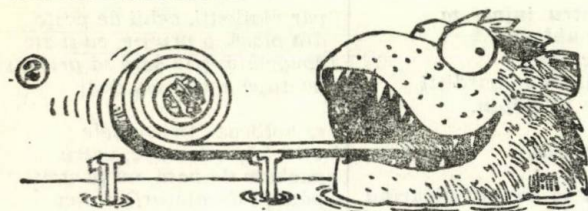

①

MICROSIOANE

②

Consultație

— Aș vrea să fiu și eu scriitor. Se poate?
— Cum să nu?
— Ei, nu vorbiți!?
— Dacă-ți soun?
— Ce se cere? Am auzit că-ți trebuie o mulțime de lucruri. Un prieten de-al prietenului meu de la o editură zicea că e nevoie de cel puțin cinci virtuți plus darul. Adică, harul.
— Vezi-ți, băiete, de treabă, n-ai nevoie de nimic. Pune mîna și scrie.

Evoluție

Miosul critic Albină de-altădată, acum matur și detașat, a rămas doar cu acul.

Eșecul

Ajuns în fața morii romancierul a fost alit de impresionat încît, descriind apa involburată pe sute de pagini, a prefăcut-o-n fluviu și-a înecat moara.

Hotărîre

Cînd Romeo a luat ciorapii și i-a aruncat pe fereastră, iar Julieta (ca să arate că și ea poate face așa ceva) a azvîrlit o vază cu flori drept în capul lui Shakespeare (care tocmai trecea pe acolo) Shakespeare însuși le-a spus:

— Am să vă omor!
Și așa a și făcut.

Urare

Să-ți crească eroii mari
Să fie captivanți
Să semene,
în orice caz,
cît de cît cu oamenii.

VASILE BĂRAN

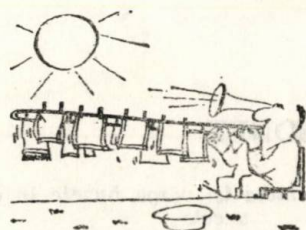

— Una e să ieși în drumul mare, și alta e să ieși „la drumul mare”.
— Una e să ții de clanță, și alta e să „să-ți ții clanța”.
— Una e să fie musca rea, și alta e să fie „rea de muscă”.
— Una e să spui „scurt pe unu”, și alta e cînd spui „scurt pe doi”.
— Una e cînd spui „lapte de la mîsa”, și alta e cînd spui „laptele mîs-ii”.
— Una e să stai cu gura căscată, și alta e să „rămii cu gura căscată”.
— Una e să posezi un cîrlig, și alta e „să ai cîrlig”.

UNA ALTA

— Una e să intri în balamuc, și alta e să „ieși de la balamuc”.
— Una e să nu-ți fie pentru ochi, și alta e „să nu-ți fie de deochi”.
— Una e fructul păstrat, și alta e „fructul oprit”.
— Una e să stai la înălțime, și alta e „să fii la înălțime”.
— Una e cînd faci basme, și alta e cînd „te faci basme”.
— Una e să nimerești cu nuca în perete, și alta e să dai „ca nuca în perete”.

— Una e să fii făcut bine, și alta e să fii „bine făcut”.

GHEORGHE GROSU

Scriitorul fotbalist

Lui Mircea Micu

Nu de prea multă vreme, poate chiar în vara trecută, în echipa de fotbal (old-boys) **Lacul Ursu** din minunata localitate Sovata-Băi — și-a făcut apariția un jucător necunoscut, cu nr. 10, care activa ca mijlocas coordonator. După câteva săptămîni și, deci, meciuri furibunde în compania **echipei mari**, cîndva spaima unei serii din Divizia Națională C, — actualmente tîrbaca bătailor prin județ — jucătorul cu nr. 10, ca toate vedetele, căpătă o poreclă, deoarece numele său adevărat era cu neputință să intre în memoria și mai ales puterea de pronunție a majorității localnicilor, fie ei români, unguri, sau de alte naționalități, de care așezarea nu duce lipsă... Și astfel apărură pe gazonul cam năpădit de troscot și lîmba oii teribilul Szöke-iro, ceea ce înseamnă, nici mai mult, nici mai puțin decît **scriitorul blond** — cu toate că insul nu era grozav de auriu la plete. Dar cel ce imita, la scara respectivă, jocul lui Liță Dumitru, era un fel de autor renascentist, scria de toate, chiar cuplete și cînd se odihnea — rar pierdea ocazia să nu trîntească un roman polițist.

După fiecare meci cîștigat, sau pierdut, de obicei cu cinci la patru (acest scor strîns se datora mai ales portarului, interpretat de directorul cinematografului **Doina**, un ins teribil de simpatic, foarte agil, cu reflexe tip Rică (și nu întîmplător), afla doar că avea un picior mai scurt cu un cot, ceea ce îl jena în activitate) — ei bine, urma un banchet organizat ad-hoc la hanul turistic **Ursu Negru** din imediata vecinătate a stadionului (desigur, cochet !). Banchetul era, de fapt, un prilej de lungă destindere și de evocări a vremurilor de aur, cînd se juca adevăratul fotbal — și nu **bambilici**, ca în zilele noastre.

Domnul Szöke-iro, pitit după niște enormi ochelari de culoarea vinului falsificat, era tratat cu păstrăvi vînați prin braconaj în rîul Sebeș — și cu biftec tartar la pregătirea căruia veghea personal. Apoi, ca mai toată lumea — și impulsivat de firea sa popular-democratică, consuma un număr oarecare de **trăsnete** (pentru inocenți : vodcă rusească stînsă cu bere germană **Diplomat**) pînă cînd se lansa și el în discuții, vorbind cînd românește, cînd ungurește, într-un ghiveci lingvistic foarte pipărat.

...După o vreme, chiar în toiul verii, al

sezonului și al sosirii finlandezelor de toate vîrstele — cînd, mai ales, se contractase o întîlnire cu o echipă de același nivel din Ungaria — Szöke-iro anunță că-i expirase repartiția la Vila Scriitorilor — așa că devenea indisponibil, urmînd să plece la București. Echipa, firește nici n-a voit să audă — iar soluția a căzut ca o ploaie venită tocmai la timp peste planurile de porumb și hamei... Portarul cel schiop, tată a patru copii oficiali, tocmai se mutase la bloc, iar căsuța, proprietate moștenită, rămase liberă pînă la noi ordine. Așa că vedeta noastră ocupă camera cea mare, mobilată cu un singur pat, enorm, în care pînă nu de mult dormiseră cei patru minori. „Șifonierul“ fu montat în perete prin țintuirea unui rînd de cuie și din loc în loc cîrlige. Fiecare component al echipei șterpeli de pe-acasă ba un cearșaf, ba o pernă, o cuvertură, prosoape — astfel că mobila se înfrumuseșă, patul devenind ceea ce trebuia să fie...

Și viața merse înainte, cum cîntă Igleșias. După unul dintre meciuri, cel poreclit atît de frumos se retrase ceva mai devreme de la banchet, motivînd că a doua zi urma să pună punct unui roman de dragoste, fără să precizeze dacă în manuscris sau de-adevăratalea...

A pășit așadar în aerul pur al nopții înstelate, cu pași foarte apăsați, absolut necesari pentru păstrarea unui echilibru demn. S-a oprit în fața casei cu nr. 8 pe una din cele două străzi principale care duc spre stațiunea balneară. S-a mirat — și nu prea — văzînd că de viței de vie îi trebuiseră numai cîteva ore să se desfășoare pe întreg peretele, dar amănuntul nu l-a scos din starea de euforie, ba chiar i-a accentuat-o. Porțița din ostrețe, atît de cunoscută, era deschisă, ca întotdeauna — ca și ușa la care putea ajunge urmînd cele patru trepte de lemn... Din nou un atac de stupeoare... Mobila se înmulțise, pereții erau acoperiți cu carpete înfățișînd **Răpirea Sabinelor** (extrem de grase), **Cerbul la adăpat** (foarte încornorat) **Elena din Troia** (semăna mult cu domnișoara Piry, de la **Vila Specială**) etc. „Buni băieți“, și-a zis scriitorul fotbalist, camera fusese înfrumusețată peste așteptări, la urma urmelor ar putea chiar ierna acolo, de-ale gurii slavă Domnului, vinul oribil, dar natural — și se apropia sezonul fierberii palincii din tot felul de

fructe la livadă și de pădure... Acestea fiind gândite cu glas mormăit — s-a lăsat dintr-odată ademenit de patul larg și moale, afundându-se în cea mai neagră neființă...

S-a trezit însă nu peste mult, dezorientat de niște enorme mișcări seimice, nu mai știa unde se află, simți înbrinceli și ghionturi bine aplicate, pe deasupra era admonestat de șase-șapte voci de diferite tonalități, din corul cărora nu înțelegea nimic, crezu că a ajuns în iad, speră că visează, dar distinse, totuși, două noțiuni foarte cunoscute: **miliția** și **tolvay** (cum ar veni: **tilhar**). Când a intrat în funcțiune și un ciomag noduros, mînuit fără menajamente de-un fel de piticot din garda Albei ca Zăpada (în niciun caz **Mutulică**) obiect care-i măsura destul de ritmic spinarea, — mijlocușul cu nr. 10, adoratul muzelor și al publicului sportiv, a luat-o la sănătoasa și nu s-a oprit decît în fața unei sticle cu bere, revenindu-și ca prin farmec — și ca în povești trezindu-se tot la restaurantul hanului **Ursu Negru** și tot la masa echipei care (echipa), nu se deslipise de acolo. Nu după multă vreme au apărut doi imberbi sergenți de miliție (se vede că făceau practică), înarmați pînă-n dinți și conduși de bătrînelul ce nu abandonase ciomagul, ca semn al distinsei sale revolte. De data aceasta nu l-a mai pus în funcțiune ci l-a ațintit spre eroul nostru, zicînd în limba lui: iată **tilharul**!

Cred că misterul ciudatei întîmplări s-a lămurit, pentru oricine: spre Sovata-băi, de la hanul turistic, duc două străzi mari și late, asemănătoare între ele ca surorile gemene: o deschidere largă din șoseaua națională, un pod identic peste riul vijelios, cît despre case, nu se deosebesc unele de altele (construite fiind de același meșter) cum nu se deosebesc vrăbiile pe ram. Așa că eroul nostru, în loc să se-ndrepte spre str. Eminescu nr. 8, în starea sa euforică a pornit pe str. Trandafirilor, ce-i drept, tot la numărul 8, cu care prilej a încasat un neobișnuit masaj...

Au urmat ceremoniile de rutină: verificarea actelor, discuțiile în contradictoriu, disculpări, cîteva minciuni gogonate etc. Ceilalți consumatori, care asistau cu plăcere la scenă, se amestecau, ca-ntotdeauna în asemenea prilejuri, simpatizînd părțile după gradul de-amețeală și după vîrstă. Desigur că scriitorul fotbalist întrunea sufragiile tineretului, majoritar la fața locului.

Refuzînd să-i urmeze pe oamenii legii la secție („Ce-s fraier, să mă **tratați** acolo ca pe hoții de cai?”) — au rămas înțeleși ca a doua zi să se prezinte la comandant după buletin... Iar comandantul, după ce a primit cu satisfacție o carte mai veche a susamintitului, cu o dedicație subtilă și un autograf de toată frumusețea, a rupt procesul verbal în care se pomenea despre o frumuseală amendă pentru violare de domiciliu și, după o strîngere de mînă plină de condescendență („De, se mai întîmplă, dar să nu se mai repete”) — i-a dat întîlnire după meciul de joi, să-i povestească niște întîmplări demne de cinci romane și un film...

Bineînțeles că întîmplarea a transpirat și mulți își mai dau cu presupusul și în ziua de azi: Cine o fi fost domle, colegul?

Investigațiile s-au îndreptat spre cei care-ncercaseră în tinerețe să joace fotbal. S-au pronunțat numele lui Băieșu, al lui Mircea Micu, iar din provincie Leonida Neamtu și Negoită Irimie... Fănuș Neagu sau Păunescu n-au intrat în discuție, cu toate că au mai dat și ei cu spițul în minge — dar cine și-ar fi luat răspunderea să-i altoiască cu ciomagul?

Cred că sînt singurul care ar putea arunca o fișie de lumină asemeni unui reflector îndreptat spre mijlocul scenei spre totala rezolvare a enigmei.

Dar întotdeauna mi-a plăcut la nebulie discreția...

Sovata, iunie 1980

PAVEL AIOANEI

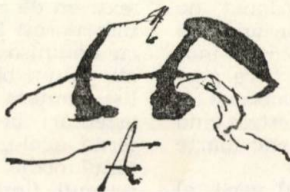
AUTUMNALĂ

*Plouă-n lume plouă-n cer
sfîinții toți au poala udă
fiindcă n-au cămăși de fier
plouă-n lume plouă-n cer
strada e o paparudă*

*plouă-n lume plouă-n cer
noi pe-aici parc-am trăi
între-a fi și a nu fi
viața e o curvă grasă
ce te-ndeamnă ce te lasă
pînă într-o bună zi*

*plouă-n lume plouă-n cer
plouă ciini și plouă nume
plouă diplome și smirna
panoplie de ploii lungi
viața-i pierdere anume*

DAN MUTAȘCU

STIHURI

*sfîrșit de vară timp zeesc
cozile merelor slăbesc*

*goluri rotunde lîngă ramuri
amoriuri dincolo de geamuri*

*soliști repudiați de cor
sug miei de vată dintr-un
nor*

*cuvintele-ntre oameni muți
ca veverițele-ntre pluți*

ION LOTREANU

„Cum îi fac să rîdă“

În 1930, Charlie Chaplin se pregătea să turneze „Luminile oraşului“. „Ciné-Magazine“ i-a cerut atunci să explice ce înseamnă pentru el sensul comicului. Chaplin răspunde prin acest text, în acelaşi timp teoretic şi biografic, unul din rarele care le-a scris despre arta sa.

Nu-i nimic misterios în comicul meu pe ecran. M-am străduit numai să descopăr câteva adevăruri simple despre natura umană, şi mă servesc de ele în munca mea. Temeiul oricărui succes nu rezidă oare, dealtminteri, din cunoaşterea naturii omeneşti, fie că-i vorba de un comerciant, de un proprietar de hotel, de un editor sau de un actor? Ce am mai bun în meseria mea, am învăţat la Londra, de la trupa de pantomimă a lui Fred Karno. Acesta, în spectacolul său, păstra toate tradiţiile clasice ale umorului din teatrul de bălci.

Hoţi de bicicletă, jucători de biliard, beţivi care se întorc târziu acasă, lecţii de box... tocmai contrariul unei scene de music-hall... cîntăreţul pregătindu-se să cînte dar nu izbuteşte, prestidigitatorul care-şi ratează scamatoriile, — pe scurt, acestea erau temele tablourilor oferite de programul comic-show-ului, a spectacolului comic englez, al pantomimei, în secolul XIX. Există, pe atunci, la aceste spectacole un ritm de necrezut şi o putere de sinteză ce era rodul unui vălmăşag cu isteţime făurit.

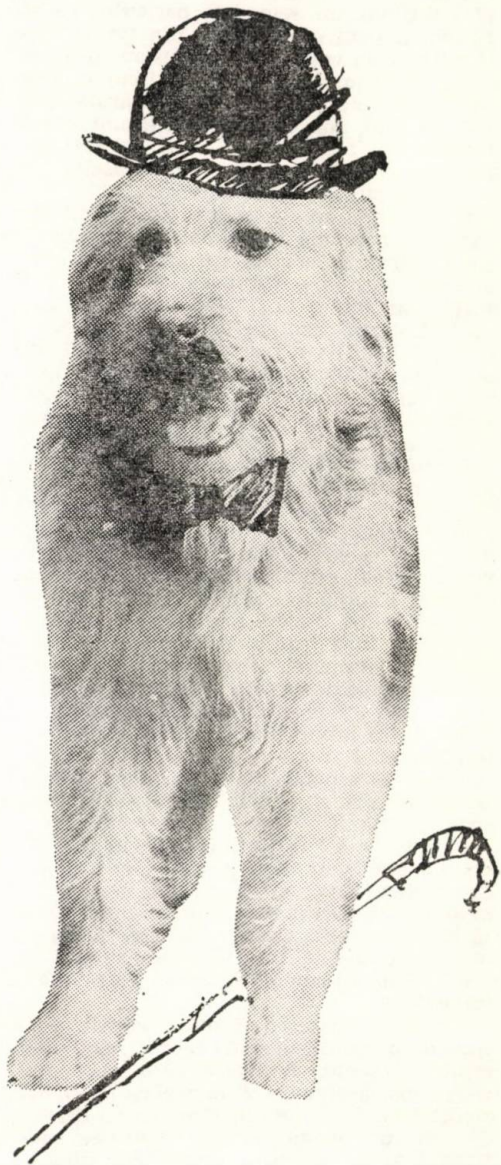
M-am întrebat adesea dacă-aş fi avut vreodată cît de cît succes în pantomimă fără influenţa mamei mele. Era imitatoarea cea mai uluitoare pe care am cunoscut-o în viaţa mea. Cînd fratele meu Sydney şi cu mine nu eram decît nişte puşti şi locuiam într-un cartier al Londrei, în Kenningtonway, — mamei îi plăcea să stea ore întregi la fereastră, să se uite pe stradă şi să imite cu miinile, cu ochii şi cu fizionomia tot ce se petrecea acolo jos. Pîndindu-i gesturile şi observîndu-i-le am învăţat nu numai să-mi tîlmăcesc emoţiile cu miinile şi cu chipul, dar şi să studiez umanitatea.

Acest mod de a observa oamenii este învăţămîntul cel mai preţios pe care l-am primit de la mama. Datorită acestei metode am reuşit să descopăr lucruri, ce, prin ele înseşi, tănuiesc un element comic.

Aveam 17 ani cînd am fost angajat la Karno. Am jucat acolo roluri mici şi munceam din răpuleri, la disperare. Am fost cu trupa în America, am revenit cu ea la Londra; m-am reîntors la New York şi apoi am fost din nou în Anglia, şi timp de patru sau cinci ani am muncit să-mi însu-

şesc spiritul acestui repertoriu cu tehnica lui clară şi sugestivă.

M-am servit de ea mai târziu, în studio, în „Charlot la music-hall“, în monologul ecranizat „Charlot noctambul“ şi în comedia mea recentă „Circul“. „Charlot noctambul“ a fost calcată direct pe comedia mi-

mată cu aceeași temă. Pe scenă, Fred Karno jucase rolul „domnului puțin emoționat” și mobilele, covoarele erau „interpretate” de actori. Urma un vacarm drăcesc.

Acest talmeș-balmeș de tumbă prezenta o mare analogie cu jocul clownilor în ciroul de pe vremuri. Și aceasta mi-amintește că-i deajuns un semi-salt periculos ca să fii svirlit pentru totdeauna din lumea ciroului — căci copil fiind, făcusem ucenicie ca să devin acrobat. Viața unui copil „dresat” pentru acrobății este o adevărată dramă. Micuțul, adesea un orfan, e luat într-o familie de acrobați, care îl „dresează”. Poate o să cadă și o să-și rupă oasele, dar — cu timpul — va fi „dresat”.

Cind eram copil, aveam de făcut un exercițiu care mă înspăimînta: trebuia să fiu aruncat în aer de pe picioarele unui acrobat. Aproape izbutisem acest tur de forță, dar într-o zi, făcînd un dublu salt periculos, am căzut pe degetul mare de la o mîină și mi l-am fracturat. Acrobatul mă aruncase cu picioarele prea departe. Dacă nu se întîmpla acest accident, aș fi continuat să fac parte din trupă și aș fi rămas în lumea ciroului toată viața. Cine știe?

Prima oară cînd am făcut cunoștință cu manejul ciroului, aveam 8 ani. Era un circ denumit Transfield's Circus, o întreprindere instalată permanent într-o mare baracă de lemn, la Middlesbrough (Anglia). În epoca aceea, eram un micuț dansator și clownul Rabbit îmi inspira dorința să devin eu însumi clown. Era foarte caraghios în manej, însă foarte grav în viață. Îl iubeam și-l admiram. Stîrnea invidia să devii actor. Popularitatea lui mă impresiona foarte mult. Tot orașul se dădea-n brînci după el. Pe atunci umorul unui clown era improvizat. Rabbit nu știa niciodată dinainte ceea ce vroia să parodieze. Studia atent un număr nou și pe urmă apărea și își execută parodia...

Înainte de a-l întîlni pe clownul Rabbit, nu mă gîndisem niciodată să devin actor. Eram gras și mărunț, iar fratele meu obișnuia să mă tachineze: „Într-o bună zi, o să fii un comic grăsan!” Ceea ce făcea să mă apuce pandaliile, căci nu voiam pe atunci să devin comic. Voiam să fiu un mare tragedian!

Odată cu nașterea filmului vorbit, s-au spus despre mine destule lucruri, cele mai multe inexacte. Adevărul este că filmul vorbit mă fascinează și, în același timp, mă sîcîie și mă înspăimîntă. Cred că va dăinui, dar nu sub forma actuală. Noutatea captivează mulțimea și o orbește, dar pînă la un punct nu observă în ce măsură ceea ce i se prezintă e sărac, din punct de vedere artistic.

În „Luminile orașului”, dacă nu mă servesc de dialoguri, socotesc totuși că acompaniamentul orchestrei va răspunde la toate speranțele stîrnite de procedeul sonor. Sunt autorul partiturii originale a acestui acompaniament și l-am compus astfel ca să fie

exact adaptat la caracterul și natura personajului meu. Fiecare din gesturile mele, fiecare mișcare va avea corespondența muzicală. Există în această partitură un leit-motiv „Wondrous Eyes”. Îl aud în film pentru prima oară la gramofon (se va vedea, în prim-plan, discul cu această indicație: „Wondrous Eyes” de Charlie Chaplin); dar, pe urmă, este reluat succesiv de o flășnetă, de un jazz, de un pian etc. Sper să obțin un puternic efect dramatic.

Socotesc că, în realitate, muzica de acompaniament și melodia aleasă ca motiv de bază oferă, ca să mă exprim astfel, un arier-plan pentru acțiune, servesc s-o sprijine, s-o îmbogățească. Drept consecință, ele pot să aibă o însemnătate aproape egală cu pantomima.

În toate acestea nu-i nimic misterios, și nu pot decît să repet pentru toți acei ce vor să se intereseze de munca mea: mă străduiesc numai să observ, să aud, să înțeleg.

În românește de A. B.

FREAMĂT

*Adie zefirul, adie
prin frunzele-abia răsărite,
și-n ele prind iarăși să-nvie
cîntări de demult adormite.*

*Cresc frunzele verzi, se-mplinesc
și crește cîntarea cea lină,
căci firea întreagă e plină
de freamătul nepămîntesc.*

*Si-adie zefirul și-n mine,
trezindu-mi cîntările line...*

DOAR UMBRA

*Ca peste zid, chemarea nu va trece,
ci va rămîne dincoace de el.
Potea ta solară va fi rece,
iar pașii se vor scurge fără țel.*

*Va mai veni doar umbra lîngă tine
să-ți țină de urît, cînd voi lipsi.
Te rog ca soaptele să-ți fie line
ca o perdea de-amurguri într-o zi.*

*Atunci să-mi spui că nu mă uiți în
veci
și depărtarea crește tot mai mare.
Cu gînduri reci ca săbiile-n teci,
să mă aștepti ca apa curgătoare.*

VASILE ZAMFIR

Buricul pământului

Și a zis Dumnezeu să se despartă pământul de ape și despărțitu-s-au. Și s-a uitat Dumnezeu și a zis că e bine. Și a fost seară și a fost dimineață. Ziua întâi.

Și a zis Dumnezeu să facem om după chipul nostru și după asemănarea noastră. Și a zidit Dumnezeu pe om din țărina pământului și a suflat în nările lui suflare de viață și s-a făcut Adam ființă vie. Și s-a uitat Dumnezeu și a văzut că e bine, ba chiar foarte bine. Și s-a bucurat și s-a scuturat. Și a fost seară și a fost noapte și a fost miezul nopții și s-a crăpat de zori și s-a crăpat bine de zori, o crăpătură de toată frumusețea și s-a uitat Dumnezeu la crăpătură și a zis că e bine, pentru că tot domnul a făcut-o și dacă de Dumnezeu e crăpat, înseamnă că așa e lăsat, că noi de nimic nu ne mirăm, totul laudăm (chiar și crăpăturile lui Dumnezeu).

Și s-a uitat apoi Dumnezeu la pământ și a văzut că n-are buric. Și a zis Dumnezeu că pământul să aibă și buric și așa s-a născut tovarășul Făsui. Și aflându-se că el este buricul pământului l-au fost uns ca responsabil al unei cooperative de colivă și prescuri. Coliva era acră, coclită, n-avea nici bombonele, nici fondante, era tare ca piatra, iute ca săgeata, îți ardea inima, n-ar fi mâncat-o nici răposatii și de aceea la înmormântări și la parastase, în loc de colivă se servea halva sau șerbet iar la biserici, în loc de prescuri, se dădeau Eugenie și Mentosan.

Viața tovarășului Făsui se împărțea în perioade. Avea perioade când dispărea cu zilele de acasă și de la cooperativă, se cobora în adâncul pământului, la restaurantul „Peștera” sau se cățara într-un pom, la restaurantul „Hanul cu prepeleac”, minca, bea, chefuia, la femeii intra, așa cum a intrat și părintele nostru Avraam la roaba lui egipteană cu învoirea femeii sale, Sara, numai că Făsui învoire n-avea, nici nu cerea, și chefuia, dansa, cînta, plîngea, la podele se închina, cu mașina gonea, nimic în cale nu-i sta; ca proorocul Moise, în vârful muntelui, urca, la o minăstire de malci se oprea și împreună cu ele se ruga. Dar într-o zi primea un telefon, cum că s-a anunțat un control la cooperativă. Și în ziua controlului, Făsui urmat de întreaga conducere a cooperativei ieșea în întâmpinarea inspectorilor cu un platou de argint pe care se afla o colivă de toată frumusețea realizată la nivelul tehnicii mondiale, de o babă specialistă de înaltă calificare, de la biserica Sfântul Spiridon.

După un an sau doi a venit și o comisie specială. Oamenii au fost chemați pe rînd să spună tot ce au de spus, apoi au fost criticați că n-au luat atitudine, că s-au lăsat intimidați, cum ei nu știau că nimeni nu poate fi buricul pământului?! Cînd o să se termine odată cu misticismul ăsta? Și oamenii și-au făcut autocritica și și-au luat angajamentul să nu mai tolereze abuzurile oricîre ar fi sau s-ar crede el, pe pământul ăsta.

Și după ce comisia a plecat, tovarășul Făsui i-a chemat și el pe fiecare în parte și din dosarul comisiei citea, pe fiecare îl afurisea, citea unul se căia și explica că procesul-verbal n-a fost bine întocmit, sau că el nu a vrut să spună ceea ce a spus, că a fost înțeles greșit, că în locul de unde este el de fel unele cuvinte au alt înțeles, adică tocmai pe dos și cînd la ei cineva dă din cap vertical, nu înseamnă că a spus „da”, ci invers „nu”, iar cînd dă din cap orizontal nu înseamnă că a spus „nu”, ci „da”, există și studii de specialitate în acest sens. Iar în procesul-verbal nici nu se specifică exact în ce poziție a ținut capul. De ce se scrie acolo că a dat din cap vertical, cînd el poate să aducă martori că a dat din cap în diagonală, ceea ce în comuna de unde este el de fel înseamnă exact: „șeful meu este un om minunat!” Deci el l-a susținut pe tovarășul Făsui, ba chiar l-a laudat.

Și a mai trăit Făsui multe zile fericite și ar mai fi trăit dacă într-una din perioade, cunoscînd o femeie și urcîndu-se cu ea în pom, la restaurantul „Hanul cu prepeleac”, venindu-i să-și facă necesitățile, mai precis să facă pipi, și cam amețit de băutură fiind, a călcat greșit pe o cracă și s-a făcut praf.

Și atunci mult s-a mai întristat pământul, pentru că iar rămăsese, săracul, fără buric...

H. SALEM

Ciochinuța

Trenul luneca, peisajele defilau prin fața ferestrei, pe culoar treceau în sus și în jos felurite persoane fără astîmpăr; se va observa că sintem, printre țările europene, cei dintîi în materie de forfotă umană pe coridoarele vagoanelor de cale ferată. S-a calculat (neoficial) că du-te-vino-ul prin fața unui compartiment de clasa a II-a e de 2,6 persoane per minut, sondajul relevînd și faptul că din 100 de mișunători, 88 nu au nici un motiv, nu se duc la restaurant, nici la toaletă, nu caută loc, nu caută cunoscuți, nu vor nimic.

Așadar, trenul luneca, peisajele defilau prin fața ferestrei, peisaje domoale, ușor vălurite, ogoare cu smîrcuri, adică băltite (cum se spune la radio: „a se lua măsuri contra apei care bălțește“), lanuri de ovăz și de sorg (provenit din Asia, bun pentru mături, semințele utilizabile în industria olefinelor), sate fugitive cu case noi, cu case vechi, cu aspecte urbane, crînguri rare, pîlcuri de pădure, un drum șerpuitor, soldați la instrucție, pășune, dealuri erodate (pot fi fertilizate, există experiențe admirabile în județele Vaslui, Dolj, Mehedinți, Covasna — dar aceste experiențe sînt adoptate greoi, birocratic, din cauza lenei, a nepăsării, uneori chiar a inerției, ca să nu mai vorbim de spiritul rutinier), în sfîrșit, un canton părăsit, în curs de dezafectare, unde rapidul e oprit la semnal patruzeci și șase de minute, ca să treacă un marfar cu cisterne de lapte pentru copii din taberele de vară de pe litoral (de aici, dealtfel, mersul său se va de-regla într-un asemenea val, încît va sosi

la frontieră — fiind rapid internațional — cu opt ore și cincizeci și cinci de minute întîrziere, obligînd vameșii, care se culcaseră, să facă revizia legală cu mîntăile îmbrăcate peste pijamale).

Cum spuneam, deci, trenul luneca pe liniile fixe și nete fără acel țăcănit monoton și deșirant produs de joante în epoca interbelică — acum tronsoanele fiind sudate și determinînd senzația de glisare velină, doar cu fișitul mătăsos al aerului prin spațiile dintre ferestre și cadrul lor metalic, geamurile nefiind niciodată bine fixate și permițînd o aerisire naturală cu atît mai binevenită, cu cît, reglat la 19° Celsius, vagonul e încălzit la 38°, sufocînd călătorii dezbrăcați în maiouri.

Astfel că neputîndu-se nici dormi, din cauza climei tropicale, nici citi, din cauza țiutului sfredelitor al lămpilor cu vapori de mercur — care sînt stinse prin consens — nici dormi, din cauza tranzistoarelor de pe culoar, care transmit, pe două posturi, meciuri diferite de fotbal în noturnă — se discută.

Domnilor, tovarăși, măi fraților — zice unul, ștergîndu-se mereu cu un prosopel — dacă nu renunțăm la carne, planeta va muri intoxicată, carnea are atîtea toxine, încît e preferabil să iei zilnic un gram de șoricioaică, scapi mai ieftin. Șoricioaica nu-i ieftină — apreciază cineva rece — și ca să ți-o procuri, trebuie rețetă. Dumnealui s-a referit în general — precizează o femeie cu fișul hîit după ureche — vrea să ne convertească la vegetarianism. Dar să știți că experiența n-a dat rezultate, o

tanti de-a mea, care s-a vîrît numai în morcovi și lăptuci a căpătat, după citeva luni, să mă ierțați, un fel de halucinație și au trebuit s-o opereze urgent de nas, gît și urechi, se umpluse de polipi, a scăpat ca prin minune. Nu, reluă cel cu prosopul, gîfîind, eu nu vreau vegetarianismul de tip vechi, de la începutul secolului, e perimat. Eu mă refer la soluții nutritive moderne. Adică să mai fie și cite un cîrnaț de sîrbători — glumi fad un bărbat cu o falcă proeminentă și cealaltă teșită, mărturisind ulterior a fi controlor de trafic rutier în Bărăgan. Dacă vreți să știți — accentuă fișul căzut — o oală cu sarmale poate ține de saț o zi, cu condiția să nu le consumi seara și nici reci. Dați-mi voie — insistă prosopul — să vă povestesc cum mi-a venit ideea. Fiindcă ideile nu se nasc din nimic, ele vin din ceva, din observarea naturii și comparații sistematice. Nu-i așa, frate al meu alb? — mă întreabă zîmbind, — vād că-l citești pe Socrate, poți să mă confirmi. E o piesă despre Socrate — mă scuș. A unui scriitor Solomon. Cunoaștem — sare voios falca asimetrică — cel cu Cîntarea Cîntărilor, am consumat și noi o Biblie, ce dracu', nu trebuie să ne disprețuiți, n-a rămas el celebru și ca judecător? Ba da — admit numaidecît — a avut și legături comerciale cu Etiopia, dar n-aș vrea să-l stingherim pe dumnealui, cu expunerea despre metoda nutriției. Cum v-a venit ideea și mai ales ce idee v-a venit? Ei bine, cetățenilor — concede grasul — vă fac o confidență. Eu posed o fetiță. Legitimă. Naturală, adică. A mea și a nevastei mele. Merge ea la țară, la bunici. Părinții nevastei. Sat frumos, colea, de munte, neocooperativizat. Astea au pomi fructiferi abundenți — remarcă, din colț, tinăra osoasă și vinătă, care pînă aici tăcuse. Da, au pomi — acceptă povestitorul — specificul lor e pomicultura și zootehnia, fiindcă sînt pășuni grase. Pășunatul e aici o îndeletnicire străveche, au chiar un hrisov de pe vremea lui Mircea Ciobanul. Natural — subliniază tulpanul căzut. Trebuie să fi fost din partea locului. Mă rog, nu asta-i problema. Problema e că bunicii au o vacă. Vaca — blîndă, pașnică, nu trebuie dusă la păscut, umblă singură, are o memorie extraordinară. Dar știți cum? Ex-tra-or-di-nară. De cal — zic. Aveți dreptate — zice obezul — caii au, după oameni, cele mai ale naibii memorii, omul uită, calul nimic. Mă întorc însă la vacă. Deși vaca se duce, paște ce paște și se întoarce cuminte la hogaegul ei. Pe acolo nu se cheamă staul? — interoghează, însă candid, osoasa. N-are importanță, important e ce vine acum, să vedeți...

S-a mai urcat cineva? — ne interpelează global, din ușă, conductorul. Nu s-a mai urcat nimeni, dom'le, dar n-ai putea să scazi căldura? Că ne coacem aici. De

ce nu deschideți fereastra? — se interesează ceferistul. Să răcim? Ei, așa nu, așa nu, apoi eu ce să vă fac? Reclamați la Direcția generală, și gata. Dar dumneata de ce iei salariu de la stat? Însă omul e departe, nu mai aude și deci nu mai poate furniza explicații asupra cauzei pentru care ia salariul, astfel că obezul își poate șterge capul umed cu vastul lui prosop de culoarea cantalupului și continuă: fetița se duce zilnic după vacă. Bunicii nu protestau, nu se nelinișteau, atîta doar li s-a părut lor curios că adică de ce nu vrea copila să mănînce nimic cînd se întoarce acasă. Îi împingeau dinainte toate bunătățile — ea, nimic. Ai mîncat ceva, puiută? o tot întrebau. Ea, din cap, că nu. Ai luat de la străini, micușoara? Aș. O cîntăresc ei într-o dimineață, vād că fetița a obținut în două săptămîni un plus de două kile trei sute. Nemaipomenit! Ce-i dă prin gînd bunicului? Că el a fost multă vreme la administrația financiară și pe urmă s-a specializat în controlul obștesc, la cărămîdăriile din jurul orașului, așa că avea oarecare fler. Nu zice nimic, se scoală pe furis și se ia după Ciochinuța, că pe fiică-mea așa o alintăm noi, deși, ea de fapt, în acte, se numește Elena Ghizi Bartolomeea, după mama mea și după un cumnat de-al tăticului, care ne era ca un frate de piine. Se ia după ea — și ce vede, dom'le? Să-i stea mîntea în loc. Copila umblă calmă după vacă, rupe cu dinții și mestecă tot ce consumă și aia: iarbă, floricele, lucernă, troscot, mă rog, toate alea, că botanist nu-s. Troscotul nu-i o pasăre? — se miră vinăta. Cum o să fie pasăre, domnișoară? — protestează amuzat falcă — e ceva din care se face ceai medicinal. Domnilor și doamnelor, a fost ceva fantastic, nu vă spun c-au văzut-o zeci de medici, ne speriasem rău, însă fetița nu suferea nimic, nimic. Ea s-a luat după vacă *din curiozitate*. Ne-a și explicat: am vrut să vād cît de bun e ceea ce mănîncă ea cu atîta poftă și de ce crește atît de mare, în timp ce eu sînt atît de mică... Înțelegeți? A făcut o experiență de valoare mondială. Căci ia să ne gîndim puțin...

Vreți să spuneți că aveți un copil ierbi-vor? — mă neliniștesc. Stați dom'le puțin, nu aruncați cuvinte. Eu vă explic faptul. Și-l raportează la altele. Ce animale are omul pe lîngă casă? Calul, vaca. Sînt aceste vietăți foarte puternice? Cresc la dimensiuni care întrec omul? Au o mare putere de tracțiune? Cu ce se hrănesc ele? Cu iar-bă! Merg mai departe: hipopotamul, elefantul. Cu ce se hrănesc ele? Ei. Bine, ei, nu vreau să polemizez acum gramatical. Ce vîră ele în burdihanurile lor enorme? *Nici un gram de carne!* Te poți pune cu un elefant? Nu, dar te poți pune pe el și nu el pe dumneata, tocmai fiindcă mănîncă carne. Cum priviți însă chestiu-

nea cu balena, care am văzut la teleenciclopedie că ar fi cel mai mare pachiderm din lume? Nu se spune pachiderm decît la reptile, să mă scuzați. Hai, dom'le, ce e confuzia asta, reptila e reptilă și balena e balenă, animal de apă. Îmi spui dumneata mie că nu sînt reptile de apă? Atunci crocodilul ce e? Și cangurul, mă rog frumos, ce e? Cangurul topăie în Australia, în desert, hai că m-ați omorît, așa le-ați mai zăpăcit... Ia stați puțin, vă rog: ce s-a întîmplat, meștere, cu fetița dumitale? Nimic, e perfect sănătoasă. I-am tras un toc de bătaie și pe urmă am lămurit-o cum stă chestia; dar dreptate ea are, să știți. Puteți dumneavoastră să vă închipuiți că a și crescut cu șase centimetri? Știți ce mi-a spus doctorul? Apoi bine, frate (îmi zice frate, fiindcă e văr cu unchiu-meu, care lucrează la fabrica de ciorapi) dacă a introdus în stomăcelul ei mușetel și sulfină, dacă a trecut prin ficățelul și prin fierea ei anghinarea, ce rău erau să-i facă?

Deci dumneata pretinzi să ieșim cu toții la pascut?

În compartiment e liniște, trenul alunecă, peisajul fuge deandratelea, vîntul izbește picăturile de ploaie în geam.

Mai că aș prefera unele din vegetalele astea naturale — gîndește, cu glas tare, grasul — sigur, cu puțin muștar, cu puțin sos de vin, cu aia, cu ailaltă, ca să aibă gust omenesc.

Presupun și eu, în sinea mea, că lăsînd-o pe fetiță să continue, aceasta ar fi căpătat probabil și forța și inteligența unei vaci. Știu la ce te gîndești dumneata în timp ce taci — mă interpelează volubil corpulentul — p-onoarea mea dacă nu știu. Mur-

mur: te rog să mă ierți... Nu, nu, nu te scuza, ai dreptate să gîndești așa. Să-ți poi problema: dar Tarzan? Tarzan n-a fost antrenat de mic să răpună șerpi și pantere cu mîinile goale? Și uite că s-a descurcat în viață. În consecință, de ce n-am lăsat-o pe Ciochinuța mea să se dezvolte pînă la capăt pe cale strict naturală? Întocmai — zic ușurat — m-ai ghicit! Ei bine, m-am temut — dacă vreți să știți. Inimă slabă de tată. Dacă se diformează? Am și răspundere, nu? Înțeleg să sprijin știința, dar nu cu viața unei ființe iubite. Eu nu sînt Meșterul Manole, nu? Eu nu sînt Dedal, nu? Să-mi omor copilul, ca să se urce spre soare cu aripi de ceară, nu? Cunoașteți povestea...

Aia cu îngerul Mihail care a venit și-a cerut făină de la babă? — sare din colțul ei, vinăta, surescitată. O știu! Nu, nu aia, domnișoară — suride plictisit grasul. Nu tot ce zboară se mănîncă. Și invers — adaug. Adică cum? rămîne perplexă aia cu fișul. Pe mine să mă scuzați — se ridică falcă — mi se apropie Caracalul. Dar a fost foarte interesant. Eu sînt medic veterinar. La Strejești. Și-am să vă spun ceva. M-ați făcut curios să vă examinez și eu fetița. S-ar putea să aibă niște caracteristici care... cum să vă spun?... Cînd eram mic, venea la bilci unul c-o femeie-șarpe... Acum, însă, vă salut, drum bun tuturor.

Ce-i aici, Caracalul? Ia te uită; apoi acuș vine Craiova. Vreți să mă ajutați să cobor cufărul din plasă? Că eu sînt operată și car niște nuci la o nepoată cu naștere prematură, stă în incubator. Aoleu și ce plouă! Mamă, mamă...

VALENTIN SILVESTRU

DE N-AM TRĂIT

De n-am trăit extazele cu riuri,
Nu-i claritatea apelor de vină;
Nu poți privirea s-o înriuri,
Cu niște maluri, care tot suspină.

Au fost povești cu poduri de argint,
Ce arcuiau pe ape curcubeie
Și cugetele printr-un labirint
Se osteneau pe toate să le beie.

Iar spectrele cu țesătură rară
Treceau prin setea crezului deschis
Și de cu ziuă pînă-n prag de seară,
Rodeau sclipirea visului ucis.

Tot împletim pe aburul de punte,
Doar riduri aspre de pe frunte.

ȘI GÎNDUL...

Și gîndul încrustat în picătura,
De ceață, peste facerea durută,
Căzut-a la răscruce, în derută,
Pe unde s-a iscat încrengătura

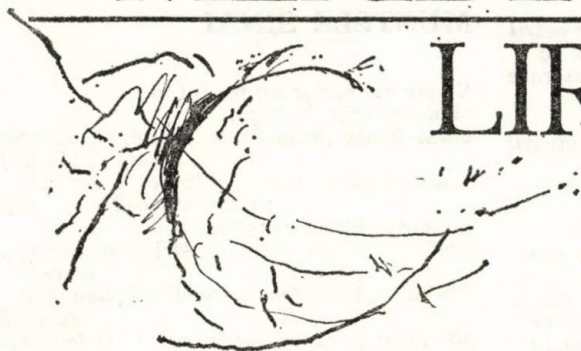
De căi spre strălucirile stelare,
Cu ghimpi de aur, în satrapic joc,
La gurile nesațului de foc,
Pe erezia nopții inelare.

Și de atunci grăuntele încins,
Pe vetrele curbate ale firii
Mustește de blestemul putrezirii
Și roade din spurcatul necuprins.

Cu sfera cît sămînta unui mac,
Mă port peste otrăvile de veac.

STELIAN GRUIA

MERIDIANE LIRICE

LIBERTATE

Pe caietele mele de școlar
Pe bancă și pe arbori
Pe nisip pe zăpadă
Scriu numele tău

Pe paginile îndrăgite
Pe paginile necitite
Piatră singe hirtie cenușă
Scriu numele tău

Pe toate chipurile aurite
Pe arme pe războinici
Pe-a regilor coroană
Scriu numele tău

Pe jungă și pustiuri
Pe cuiburi pe grozămă
Pe visele copilăriei
Scriu numele tău

Pe farmecul nopților
Pe alba pîine-a zilei
Pe unite-anotimpuri
Scriu numele tău

Pe cămășile mele de-azur
Pe iazul soare muced
Pe lacul cu vâpăi de lună
Scriu numele tău

Pe cîmpuri pe zare
Pe aripi de păsări
Pe-a umbrelor moară
Scriu numele tău

Pe-ntiul tremur de zori
Pe mare pe corăbii
Pe muntele nebun
Scriu numele tău

PAUL ELUARD

Pe-a norilor spumă
Pe-a furtunii sudoare
Pe ploaia grea și sură
Scriu numele tău

Pe formele scînteietoare
Pe clopotele de culori
Pe adevărul fizic
Scriu numele tău

Pe-abia trezitele cărări
Pe drumurile resirate
Pe piețele ce se revarsă
Scriu numele tău

Pe lampa ce se-aprinde
Pe lampa ațipind
Și pe căminul reunit
Scriu numele tău

Pe fructul rupt în două
Al camerei și-oglinzii
Pe patu-mi scoică goală
Scriu numele tău

Pe cîinele-mi lacom și tandru
Pe urechea-i ciulită
Pe laba-i stîngace
Scriu numele tău

Pe tocul ușii mele
Pe lucrurile care mă-nconjoară
Pe valul focului sfînit
Scriu numele tău

Pe orice dragoste-mplinită
Pe frunzi de prieteni
Pe mîna care ți se-ntinde
Scriu numele tău

Pe geamul cu surprize
Pe buzele-ncordate
Mai presus de tăcere
Scriu numele tău

Pe-adăpostu-mi distrus
Pe farurile-mi sparte
Pe zidul plictiselii
Scriu numele tău

Pe-absența curată
Pe pustiul din noi
Pe treptele morții
Scriu numele tău

Pe vigoarea întoarsă
Pe riscul trecut
Pe speranța neînfrîntă
Scriu numele tău

Și prin puterea unei vorbe doai
Îmi reîncep viața
Căci m-am născut spre-a te cunoaște

Și-a te striga pe nume

Libertate

In românește de
VASILE NICOLESCU

JULES SUPERVIELLE

SUFLETUL

Fiindcă-i stăpin pe sine chiar în urgia mării
Sau trece fir părelnic și prin urechi de ac
Așa cum e în stare și-un munte să-l îmbrace
În vâl străveziu.

Fiindcă se-aprinde-n cîntec voios ca hoinarii
Și viu luminează și te-mpresură blînd
Și-i stea, luminare și-argint deopotrivă
Discret fremătînd

Și fiindcă trece-n taină de la voi către mine
Iar din văzduh își face un cuib ca-ntr-o
floare

Să-l căutăm în noaptea ce tremură, fluidă,
Ușor, căci și o șoaptă e-n stare să-l ucidă !

În românește de VASILE NICOLESCU

FERNANDO PESSOA

MARE PORTUGHEZĂ

O, mare sărată, cît din sarea ta
sînt lacrimile Portugaliei
Pentru că te-am străbătut
Cîte mame au plîns,
Cîți fii în van s-au rugat !
Cîte fete fără de logodnic au rămas
Ca să rămii a noastră, o, mare !

Zadarnic pierdută-i suferința ? Nimic nu
e-n zădar

Cînd sufletul nu-i mic
De Bojador cine dincolo vrea să treacă
Mai întîi are de trecut capul durerii
D-zeu dădu mării primejdia și abisul
Dar cerului oglindă o făcu.

În românește de DANIEL NICOLESCU

PHILIPPE SOUPAULT

TOAMNA

Toamna pe acoperiș face un zgomot de
porumbei

aurul curge
Este amiază
Arborii se tem
Moartea zboară
Miasma neființei
ca o muzică prea înceată
seamănă picuri de sînge
O femeie doarme
lingă o floare umflată de apă.

(Sang joie tempête)

În românește de SANDA UNGUREANU

MAURIZIO CUCCHI

(n. 1945)

MUNTELE SINAI

Nu zic nu, măcar un pic tot mă
gîndisem (dar, în fond,
eram foarte puțin treaz...) Și apoi, vederea
acolo sus în vîrf
a aceluia preot negru, mîinile în șolduri,
privire trufașă („ce faceți
voi doi la vîrsta voastră,
acolo șezînd pe pajiște. Aici e proprietate
privată“) Trebuia să intrăm în pămînt ? Sau mai
degrabă
să rîdem și să ne supărăm ? Pină la urmă
bombănînd
ne-am pus în buzunar batistele eu și ea
și am coborît. Și încă neștiind unde să
mergem („ca să vezi, dragă,
ce imbecil. Stam acolo liniștiți. Cine făcea
ceva rău ?...“

CURTEA MIRACOLELOR

Nu-i de crezut s-o auzi cu propriile-ți urechi.
S-o trăiești — te înțeleg — un infern, o
rușine,
O dorință teribilă de a fugi (dar să rămînem
la detaliile esențiale, mai puțin plăcute !

planul sacristiei, uritele fapte
arhicunoscute ale parohului, prefăcător
complicilor —

cocoșatul și surdul — și a maicilor. Furtul
din casete, pistolul,

înfășurat în ziar, cu cartușul pe țevă...)

(din vol. „Il disperso“, Mondadori, 1976)

GIOVANNI RABONI

(n. 1932)

JUBILAȚII AGRO

O respect pe pisica mea Cipolla pentru
următoarele lucruri :
Pentru că mai întîi își privește lăbuțele să
vadă dacă sînt curate.

Apoi ridică lăbuțele ca să și le curețe.

În al treilea rînd se piaptăndă.

În al patrulea rînd își ascute ghearele pe
un lemn.

În al cincilea rînd se spală.

În al șaselea rînd se face ghem.

În al șaptelea rînd se purecă.

In al optulea rînd se freacă de tocul uşii.
 In al nouălea rînd se uită în sus aşteptînd
 instrucţiuni.
 In al zecelea rînd se duce să-şi caute de
 mincare.
 Pentru că neutralizează pe diavol, care e
 moartea,
 făcîndu-şi de lucru cu viaţa.

(Din antologia „Poesia degli anni settanta“)

FRANCO CORDELLI

(n. 1943)

HARTA ATENEI

am avut şi noi avangardele noastre istorice
 Wright : mai puţinul este mai mult : Mies
 ieri într-un spital
 american şi Gropius şi depăşirea
 funcţiunilor
 Le Corbusier cu raţiunea sa în marea de la
 Roquebrune
 ne-a învăţat cît omenesc sau prea-omenesc
 se cuibăreşte pe verticala metalelor şi a
 cărămizilor
 handicapul a fost întotdeauna capitalul
 în proiectele organice contradicţiile şi apoi
 corectări care mereu se mai pot aduce —
 cît rău radical
 cînd impactul nu se măsoară
 niciodată numai cu ajutorul naturii

(din vol. „Fuoco celeste“,
 Guando, Milano, 1976)

În româneşte de MARIN MINCU

KATIJA KIULAVKOVA

EPITAF

Acum pot să vă spun :
 Prin viaţă şi moartea-am pierdut-o.

Acum sînt ca ei sau nu sînt
 Ci totuşi nu am murit.

Va trebui să plec undeva.

PETAR BOŠKOVSKI

STÎNJENELUL

Există un loc
 Unde domneşte stînjenelul sălbatec

N-am văzut pînă acum nicăieri
 Atît de multe flori vineţii —
 Pe preaplinele poteci curg miresme.

Oare ele au fost veşnice răni
 Rămase din pricina loviturii
 Vinătului foc al ploii

Sau doar cele mai line mîngîieri
 Ale grelelor conversaţii
 Dintre timp şi pămînt ?

Există un cald anotimp
 Cînd domneşte cernitul stînjenel

În boboci i se-nchid
 Dar neînchise rămîn
 Nemulţumitele suflete ale morţilor

Ieşind dintr-un mormînt părăsit
 Un şarpe bătrîn
 Florii îi stă cu credinţă de pază

Urmaşul tău e tăcerea.

Am văzut cîndva locul acela
 Sau numai l-am visat ?
 Fără teamă am făcut cale întoarsă.

Există locul acela
 Unde domneşte stînjenelul bolnav.

În româneşte de DUMITRU M. ION

ROSE AUSLÄNDER

BASMELE

Îndărătul cerului
dorm basmele

Cine cunoaște drumul
cine deține cheia
cine le trezește

Noi copii
le așteptăm

KARL KROLOW

SOMN

În timp ce dorm
îmbătrânește jucăria
pe care copilul o ținuse în mână,
între două respirații
iubirea își schimbă culoarea.
Cușitul din uscior
în van așteaptă să-mi fie
împlîntat în piept de-un trecător.
Pînă și ucigașii visează acum
prin, maghernițele lor.
Un timp liniștit. Timpul somnului!
Se aude pulsul, acelora
care vor să rămină nevăzuți.
Înțelepciunea nerostitelor cuvinte
sporește.
Mai sfios înfloresc acum
plantele.
Pentru că ochii nu-s aici
să le poată înminuna.

GUNTER GRASS

HRANA PROFETILOR

Cînd lăcustele ne-au ocupat orașul,
laptele nu mai venea în casă, ziarele se
sufocau,
fuseseră deschise temnițele, profeților li se
dădu libertatea.
Acum străbăteau străzile, 3800 de profeți.
Puteau vorbi nepedepsiți, să se hrănească
pe săturate
din gustarea aceea, cenușie, săltăreață, pe
care
noi o numirăm plagă.
Te puteai aștepta la altceva ?

Curînd avurăm iarăși lapte, ziarele răsufiau
ușurate,
profeții umpleau închisorile.

WALTER HELMUT FRITZ

ÎNCĂTUȘARE

La început e numai
o linie la orizont.

A doua linie vine spre ea,
iat-o aproape.

Curînd, liniile
pot fi recunoscute peste tot.

Se strîng cu repeziciune
la un loc.

Prea tîrziu îți dai seama
că nu există nici o scăpare.

WOLFDIETRICH SCHNURRE

NOTIȚĂ

Nu pleca de lîngă tine
rămii împreună cu tine
cine să-ți insuflă seara
curajul ?
Cine să coboare obloanele ?
Nu pleca de lîngă tine :
Lumea stă pe ghiare de pasăre,
minte cîntecul ei.
Nu pleca de lîngă tine.

ERNST MEISTER

★ ★ ★

Pe mare
un riset, ei au prins
peștele, care cuvîntă.
Dar el spune
cea ce fiecare crede.

În românește de PETRE STOICA

INGEBORG BACHMANN

Ingeborg Bachmann s-a născut în 1926 la Klagenfurt (Austria). Studiază dreptul și filozofia la Viena. A trăit, după scurte șederi la München și Zürich, mulți ani la Roma unde moare în 1973.

În anul 1953 i se decernează premiul „Grupului 47” (conferit anterior lui Böll, Eich și Ilse Eichinger), an care coincide apariției primului volum de poeme intitulat „Timp amînat”. Cu acest prim volum renumele poetei este înfăptuit. Al doilea volum, „Chemarea Ursei Mari”, apărut în 1957, consolidează gloria poetei.

Comentind fraza lui Simone Weil „Poporului îi este necesară poezia ca piinea”, Ingeborg Bachmann spune: „Poezia ca piinea? Această piine trebuie să scrișnească între dinți și să trezească din nou foamea, cu toate că o alină. Și această poezie trebuie să fie aspră de conștiință și amară de dor, pentru a izbuti să agite somnul oamenilor. Da, noi dormim, sînt mulți acei care dorm de teama de a ne percepe pe noi și lumea noastră”.

Renumele poeziei sale, de la apariția cărui prim volum au trecut aproape trei decenii, face din Ingeborg Bachmann una dintre figurile cele mai de seamă ale liricii germane a secolului nostru.

ANA MUREȘANU

ZBOR DE NOAPTE

Ogorul nostru e cerul
cultivat în sudoarea motoarelor
’nainte nopții stînd
subt a visului miză

visat în calvaruri și ruguri
subt al lumii-acoperiș’ale cărui țigle
vîntul le-a dus — și-acum ploaia, ploaia
în casa noastră și în mori

de lilieci oarbe zboruri.
Cine a locuit acolo? Mîinile cui fost-au curate?

Cine în nopte luminat-a
fantoma fantomelor?

Adăpostite-n peneturi de-oțel, instrumente
audiază-ncăperea, ceasuri de control și
scale
stufărișul de nori, și-atunci dragostea
cîtinge-ușor uitatul grai al inimii noastre:
iute și îndelung, îndelung... Pentru un ceas
grindina toba urechii o-nvrte,
aceea, potrivnică nouă, ascultă și vindecă.

Nu au apus pămînt și soare
dar ca stele pribeg-s de nerecunoscut.

Ne-am imbarcat într-un port
unde-întoarcerea nu-i pusă la socoteală
nici încărcătura și nici captura.
Mirodeniile Indiei și-ale Japoniei
mătăsuri

neguțătorilor aparțin
ca peștii năvoadelor.

O mireasmă însă se simte
’nainte cometelor
și a fîsăturii de aer alergînd,
ruptă de pe căzute comete.
Numește-o starea solitarilor,
în ea se împlinește uimirea.
Nimic altceva.

Ne-am imbarcat, și mînăstirile-s goale,
de cită vreme răbdăm, o tagmă, ce nu
vindecă și nu înstruiește.
Acțiunea nu-i treaba piloților. Ei au în
ochi
puncte de sprijin și pe genunchi și-au
desfășurat
harta unei lumi, căreia nimic nu mai îi e
de adăugat.

Cine trăiește acolo jos, Cine plînge...
Cine cheia casei o pierde?

Cine patul nu își găsește, cine doarme
pe praguri? Cine cînd dimineața vine
cutează dunga-argintie să o arate:
priviți, deasupra-mi..

Cînd apa iară de roata morii e apucată,
cine cutează de nopte aminte a-și mai
aduce?

ZILE ÎN ALB

În zilele acestea mă scol odată cu
mestecenii
pleata de griu de pe frunte mi-o pieptăn
’nainte unei oglinzi de gheață.

Cu răsuflarea mea amestecat
fulguiește laptele.
Atît de-n zori, spumegă ușor.
Și unde geamuri l'aburesc apare
însemnat de-un deget copilăresc
iar numele-ți : nevinovăție !
După atît de îndelungă vreme.

În zilele acestea nu-s chinuit
că pot uita
și că aminte trebuie să îmi aduc.

Iubesc. Pînă la incandescență
iubesc și mulțumiri aduc cu englezești
saluturi.

Din zbor le-am învățat.

În zilele acestea la albatros mi-e gîndul
cu el în sus
m-am avîntat
înt-o nemaipovestită țară.

La orizont bănuiesc
de strălucire plin, în cum decade
continentul meu fabulos,
acolo, dincolo, el mă eliberează
înt-a morții cămașă.

Cîntecu-i de lebedă îl trăiesc și îl aud din
depărtări !

În românește de ANA MUREȘANU

IVAN DRACI

BALADĂ DESPRE FLOAREA SOARELUI

Floarea soarelui avea mîini și picioare,
Trup verde și aspru,
Se lua la întrecere cu vîntul,
Se urca în vîrfurile pîrului
Și-și umplea sinii cu pere coapte,
Se scâldea în scocul morii, se tolănea
pe nisip

Și trăgea cu praștia în vrăbii.
Din cînd în cînd sărea într-un picior
Pentru a-și scoate apa din ureche,
Apoi se uita cu jînd la soare,
La soarele cel frumos și bronzat,
Cu bucle de aur revărsate peste frunte,
Îmbrăcat în rubașcă roșie,
Se uita uimită la soare,
La soarele cel ce se plimba pe cer
cu bicicleta,

Ocolind norii cu mare virtuozitate.
Deodată, așa pe nepusă masă,
floarea soarelui

Amorțise în palmele veacurilor
Ca o tulburătoare uimire de aur.
— Soare, ia-mă și plimbă-mă cu bicicleta
ta cerească !

Ia-mă măcar pe ghidon.
Și spune-mi, soare, ai vreun regret ?
Poezie, soarele meu portocaliu,
În fiecare clipă un băiețandru
Pentru sine te descoperă
Ca să rămînă pe veci floarea soarelui...

LINA KOSTENKO

PING-PONG

- Cum îți merge ?
- Mulțumesc, bine. Dar ție ?
- Muncă multă. Vară. Arșiță. Sete.
- Cu starea sufletească cum mai stai ?
- Ca-n rai...
- Nu cred, căci ochii...
- Ți se năzare...
- Ba nu, ai o paloare...
- Atenție ! Mingea...

Tăcerile în flăcări se preschimbă.
Privirile li s-au încrucișat.
Prostii se spun în orice limbă.
Se spun tot mai convinși și răspicat.
Căci a vedea doar meciul nu-i de-ajuns
Cînd mingi de tenis vorbele-au ajuns.

În românește de ȘTEFAN TCACIUC

CARLOS GERMAN BELLI

(Peru)

DE CE M-AU MUTAT

De ce m-au mutat
din pîntecul mamei
în acest pîntec al lumii
în loc să mă depună
în apă, în aer, în foc ?

ERNESTO CARDENAL

(Nicaragua)

FETELOR CE VEȚI CITI

Fetelor ce veți citi într-o zi
emoționate aceste versuri
și veți visa la un poet :
să știți că eu le-am scris pentru una
ca voi
și că a fost zadarnic.

RENE DEPESTRE

(Haiti)

LOKO

Eu sînt Loko și vin de tare departe
Loko-ogîndă, Loko-cheie
Loko-răscruce veghez
punctele cardinale
ale poporului meu veghez
sui în copacul relelor mele
veghez sufletul meu întors
spre marele nord al rînilor sale.

În românește de OMAR LARA

Cel mai bun prieten

Cine din toată clasa a patra s-ar fi așteptat la o lucrare de control atât de ușoară? Cel mai bun prieten, așa scrisese tovarășul învățător pe tablă și acum îi povătuia să nu se grăbească, să chibzuiască înainte de a începe să scrie și, mai ales să lase să vorbească faptele, cit mai bine alese și mai frumos redade.

— Acum la treabă, spusese dînsul în încheiere, dar Tomiță o și pornise, ehe, nu avea el nevoie de indemnuri și sfaturi la acest subiect, totul era să-i ajungă timpul, să poată spune totul sau măcar cît mai mult și mai amănunțit despre Tănase, bunul și înțeleptul Tase. Dar îi vor ajunge pentru aceasta cincizeci de minute ca să nu îi scape acel ceva atât de... (Tomiță căuta, probabil, cuvîntul subtil sau inimitabil) atât de... caracteristic (uf!) care... despre care... căruia...

Cum? S-a și poticnit? Reciti, puțin speriat, propozițiile scrise din primul avînt: „Cel mai bun prieten al meu este Tănase. El vorbește foarte frumos...” Da, asta așa este, asta e caracteristica lui, Perfect. Și mai departe cum să continue? Să-i descrie vocea, glasul acela blînd, ușor tremurat, învâluitor, niciodată răstit, parcă suferind?... Să-i înfățișeze la început chipul sau mai bine ochii aceia mari, mereu mirați, în care parcă aburea totodată blîndețe și ceva mult mai adînc?... O, numai

dacă ar avea cuvînte! Și timp... Pentru că, nu-i așa, era necesar să și povestească, sînt doar așteptări întîmplări între doi prieteni, de pildă chestia cu bicicleta. Cînd s-a petrecut oare? În vară? Nu. Mai tîrziu, toamna, sigur că da, prin octombrie, cum să uiți ziua aceea de miere, strada aceea pardosită de rugina frunzelor căzute, cu soarele ce se lăsase jos-jos, jucîndu-se parcă de-a prinselea cu funigiei? Ziua cînd bunul Tase i-a făcut praf bicicleta. Da, dar ce frumos i-a cerut-o? O clipă, doar o clipă a stat în cumpănă el, Tomiță, dar în secunda aceea un nor a trecut prin ochii bunului Tase, iar glasul său l-a învîluit stîns și îndurerat:

— Bine, Tomiță... Știam eu: de la un pom mic nu poți avea decît o umbră pe măsura lui.

— Ce vrei să spui?

— Nimic, dar că prietenul fără bunătate e ca o casă fără ușă, ca o corabie fără vînt, ca un izvor fără apă...

— ?!

— Și mă mai gîndesc la Titus, împăratul romanilor, care aducîndu-și aminte într-o seară, la cină, că în ziua aceea nu făcuse nici un bine, a zis: „Prieteni, am pierdut ziua de azi”. Ei, îmi dai bicicleta? Numai o tură.

— Și dacă mi-o paradești?

Pe chipul bunului Tase se citea mirare și un blînd reproș de om neînțeles, lovit pe nedrept.

Tomiță, mi-a spus, ține minte, un prieten adevărat face binele fără să se gîndească la urmări, iar felul cum dai prețuiește mai mult decît ceea ce dai. Sau, altfel zis: dacă ți-e greu să dai și totuși dai ce te mai costă să adaugi și un zîmbet?

— Bine, dar numai o tură.

— Sigur, numai o țîră, mi-a răspuns Tănase peste umăr și a dispărut.

După vreo două ceasuri — se înserase aproape — bunul Tase s-a întors. Fără bicicletă. Mi-a explicat că a intrat într-un grillaj, că a reușit abia-abia să scoată roata dintre țăruii de fier, dar că ghidonul s-a înțepenit între drugi, așa că a rămas acolo.

— Și dacă-mi sîrlește cineva farul?

— N-ai nici o grijă. E zob. Eh, e tîrziu, eu m-am cărat, a mai zis și a adăugat mai blînd ca niciodată:

— Și nu uita, Tomiță: binefacerea este ca luna. Numai cînd e plină e frumoasă.

— Bine, dar eu ce fac? Ce mă fac? am îngăimat. Ce-o să zică mama?

— Răsplata virtuții se află în ea însăși. Nu trebuie să te temi de ceea ce nu poți evita. Cine se teme e pe jumătate învins. Napoleon a spus: Meritul fără curaj e un cal priponit, schiop... Și dus a fost... O, dar mai tîrziu, prin iarnă, ce nouă pildă de înțelepciune i-a dat... Cum ar putea uita Tomiță ce frumos i-a vorbit a doua zi. Pentru că în ziua aceea, cînd i-a impru-

mutat săniuța nu s-au mai întâlnit. El, Tomiță a rămas sus pe derdeluș pînă i-a înghețat și creierul mic, iar bunul Tase s-a dus acasă, tras de doi copilași dintr-a întâia. Bătea vîntul, Tomiță degerase, dîrdîia și tropăia, dar Tase i-a explicat a doua zi totul... Și ce frumos, ce adînc sunau cuvintele lui :

— Vezi tu, dragul meu Tomiță, rădăcinile binefacerii pot părea amare, dar cît de dulci sînt fructele... Și fă binele pînă la capăt. Căci și cu puii și cu ouăle și cu cloșca grasă și cu porumbul în pătul... Și cite lucruri frumoase n-a mai aflat el atunci, gîndește Tomiță luminat. Unui om ca Tase poți să-i dai totul, și haina de pe tine, fără părere de rău... Și parcă nu i-a dat-o ? Nu i-a împrumutat el paltonul în ziua aceea de lapoviță ? A doua zi i l-a adus. Acasă, că el se îmbolnăvisese. Și în palton a găsit un caiet nou, iar pe prima filă scria : *Cugetări și proverbe pentru Tomiță*. Bunul Tase, cum se gîndise la el ! Cum să nu-i fie recunoscător ? Ehe, unde mai găsești un om atît de generos ? Că n-a venit să-l vadă o săptămînă, măcar să-i arate lecțiile ? Că pe urmă l-a trimis, abia pus pe picioare, în locul lui la deszăpezit ?

Da, dar toate, toate i le-a explicat așa frumos...

— Mai aveți trei minute, încheiați, se aude glasul învățătorului. Tomiță tresare. Se uită buimac pe caiet. A rămas tot la primele propoziții. În jur copiii își dezmoțesc degetele. În dreapta sa Tănase scrie, scrie... Tomiță aruncă o privire pe caietul lui. A scris vreo șase pagini, în fiecare frază e cite ceva subliniat : *Napoleon* zice : *Într-o zi Alexandru cel Mare...* Califul Harun al Rașid a spus...

Îl aude, parcă răstît :

— Ce stai ca o cloșcă ? Scrie și tu așa : *Pentru un suflet mare prietenul e mai mult ca un frate*. A spus-o marele Bălcescu... Scrie Tomiță, uite, îți spun eu ce să scrii, ascultă și scrie repede : *prietenia e un soare fără apus și fără nor...*

Dar Tomiță nu-l ascultă. Citește fără grabă rîndurile scrise : *Cel mai bun prieten al meu este Tănase*. El vorbește foarte frumos...

Simte că îl podidește, așa deodată, o tristețe, ceva amar și nedeslușit ca o sfîrșeală. Și șterge totul. Apăsă. Cuvînt cu cuvînt.

MIRCEA SĂNTIMBREANU

ROMANȚĂ

Trece vara peste noi
Ca o sabie subțire.
N-ai un ban să-l pun zălog
Trestiei de amintire ?

Cîte veri sînt într-o vară,
Numai una n-are seară
Și-i din toate mai amară

Ai, de te-aș putea uita
Umbra mea, pedeapsa mea !
Cum păcatelor să uit
Aer dulce, înfrunzit
Și tot ce am fost iubit ?

Plînge vara peste noi
Ca o ploaie în neștire
Dă-mi un ban să-l pun zălog
Trestiei de amintire.

CORABIA

Înflorêște corabia. fără de mare
Catargul din magnolii zdrențuite
Și pinzele-lacrimă de sunătoare
În cald, pe două rînduri, macii legați
Trag la galerele visului
Ai, ce departe ne ducem, se mai vîd abia
Porțile false-ale paradisului.
Mărfuri vechi cu miros de santal

Orienturi cu trup de fecioară
Ierburi de leac și de înnebunit
Sîngele nostru uitat în vară.
Ai, ce departe ne ducem, imperii de vînt
Ning peste noi fumuri celeste
Sîntem bogați și singuri, dragostea mea
Și neadevărați, ca o poveste
Avem nevoie de corabie, spun
Chiar dacă ea nu este și pare
Un ochi rătăcit căutîndu-și pămîntul !
Din soare în soare.

VIS DE IARNĂ

Să petrecem iarna într-o pomenire
ard în ochii lumii doar zăpezi murdare
Cine să mai știe de iubire, cine
Să-și dezlege trupul într-o întrebare.

Ai, păduri bătrîne-n moarte s-au prădat
dragostele noastre împietresc sub lună
somniaștrul nostru singur, ca un lup salvat
mai vinează visuri și le-mbună.

NICOLAE DAN FRUNTELĂȚĂ

Procesul Camoin — Carco

și un aspect ieșit din comun al dreptului de autor

Este dreptul autorului de a-și comunica public opera într-atît de discreționar încît creatorul să fie îndrituit a interzice pînă și repunerea în circulație a unui tablou făcut bucăți de el însuși? Și: în conflictul dintre acest drept moral al pictorului și dreptul de proprietate dobîndit în bună regulă de un terț asupra tabloului, cui trebuie să i se dea cîștig de cauză: autorului sau proprietarului? Iată, în esență, cele două probleme, cu puternice reverberații în teoria dreptului moral al autorului, propuse spre dezlegare unor instanțe judecătorești din capitala Franței în anii 1927—1931 în procesul angajat între pictorul Camoin și scriitorul Francis Carco. Soluția pronunțată în cauză a constituit un moment important în lupta pentru afirmarea și configurarea dreptului moral al făuritorilor de opere, — nu numai plastice dar și literare și științifice. Este motivul pentru care evocarea desfășurării acestui proces nu este nici astăzi lipsită de interes.

În anul 1914, cuprins subit de o irepresibilă furie distructivă față de propria-i creație (furie iscată, spuneau gurile rele, de o decepție sentimentală), pictorul Camoin sfîșie cîteva dintre tablourile sale cele mai detestate și le aruncă la lada de gunoi. Un negustoraș de zdrențe obișnuit să adune de pretutindeni peticele susceptibile de valorificare strînge aceste fișii de tablouri și le vinde unui amator de artă. Reconstituite cu grijă și repute în rame, tablourile, după ce se perindă pe la mai mulți proprietari, poposesc în colecția lui Francis Carco, scriitor mult prețuit în epocă, dublat de fin cunoscător de artă. În 1925 ultimul proprietar al tablourilor decide să le vîndă la licitație publică, drept

care organizează o expoziție și tipărește un catalog luxos al tablourilor expuse.

Considerîndu-se lezat în dreptul moral de autor, mai exact în îndrituirea de a-și aduce, numai el, opera la cunoștința publicului, pictorul obține sechestrarea, cu concursul portărelului, a tablourilor și eliminarea lor din expoziție. Mai mult, acționează în judecată pe scriitor, solicitînd Tribunalului civil al Senei să-l oblige pe proprietarul tablourilor să le distrugă și, pe deasupra, să-l despăgubească pentru prejudiciul cauzat prin fapta sa culpabilă. În proces s-au înfruntat pe de o parte ultimul proprietar al tablourilor, flancat de comanditarii expoziției iar pe de altă parte creatorul tablourilor și sindicatul proprietății literare, ca apărător al intereselor uniunii de creație interesate. În centrul disputei juridice s-a aflat opțiunea între dreptul de proprietate al dobînditorului tablourilor și dreptul moral al creatorului acestora. Francisc Carco și-a apărat dreptul „sacru” de proprietar de a dispune după bunul său plac de bunurile dobîndite în conformitate cu normele codului civil. Și argumentele juridice nu i-au lipsit avocatului său, Maurice Garçon, una dintre figurile ilustre ale baroului parizian al vremii. Nu-și abandonase oare pictorul, de bună voie și în mod necondiționat, tablourile și nu dobîndise, prin „ocupațiune”, un drept de proprietate „intangibil” asupra lor cel care le salvase de la piere luîndu-le din lada de gunoi, punîndu-le în circuitul economic și restituindu-le contemplării publice? Nu exista, încă de la romani, un „drept al primului ocupant” asupra lucrurilor părăsite? Ar putea fi opus, cu succes dreptului de proprietate, dreptul moral al autorului — „misterios șarpe marin, imprecis ca un poem de Valéry”, cum l-a

numit malițios Maurice Garçon —, drept în virtutea căruia creatorul ar fi îndrituit să accepte sau să refuze în mod discreționar comunicarea către public a unei opere plastice dobândită legal de un terț? Față de unanimitatea, în acest sens, a jurisprudenței și doctrinei, apărătorul pîrîtului nu a tăgăduit că autorul are, alături de un drept pecuniar, un drept moral, menit să ocrotească demnitatea și reputația creatorului, personalitatea lui exprimată în operă. Acest drept, a pretins avocatul pîrîtului, n-ar putea fi exercitat însă privitor la un bun ieșit din patrimoniul autorului și asupra căruia o altă persoană a dobândit între timp un drept de proprietate. El cată a fi folosit pentru păstrarea bunului iar nu pentru distrugerea lui, așa cum pretindea prin acțiune pictorul reclamant. Altfel, a conchis Maurice Garçon, proprietarul unei lucrări de artă ar deveni un simplu detentor precar, aflat la discreția fanteziilor versatile ale creatorului.

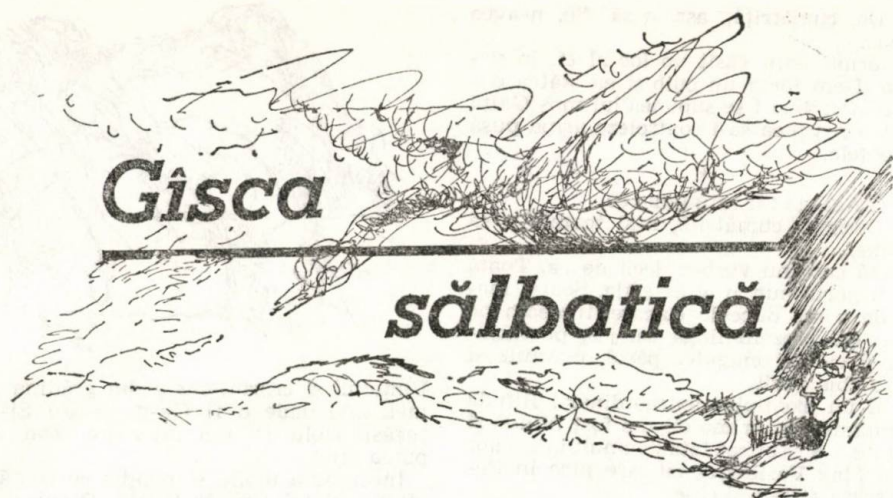
Judecătorii nu s-au lăsat seduși însă de argumentele celebrului avocat parizian, preferînd, pentru binecuvîntate motive, să dea cîștig de cauză pictorului reclamant. Dreptul moral, a statuat prin sentința sa din 15 noiembrie 1927 Tribunalul civil al Senei, îi permite autorului „să interzică oricărui terț a trage vreun folos, fără știrea sa ori împotriva voinței sale, din opera sa și mai ales dintr-o operă pe care a hotărît în mod sigur s-o facă să dispară și să n-o supună vreodată aprecierii publicului”. Soluția primei instanțe a fost confirmată ulterior de Curtea de apel din Paris. Ea este de altminteri singura conformă cu natura juridică a dreptului autorului de a-și „divulga” opera. Căci, într-adevăr, numai autorul este în măsură să aprecieze dacă plămuirea sa este îndeajuns de realizată pentru a rezista confruntării cu publicul, fără a-i știrbi reputația și demnitatea. A aduce opera la cunoștința altora împotriva voinței manifestate a creatorului ei sau în alte condiții decît acelea hotărîte de el echivalează cu o intolerabilă ingerință în intimitatea laboratorului său de creație, reprezintă o încălcare a libertății sale individuale și în același timp o lezare inadmisibilă a personalității sale. Tocmai de aceea soluția dată în procesul Camoin — Carco a sfîrșit prin a triumfa în jurisprudența și doctrina dreptului de autor.

Cine ar face constatarea că, în cauza evocată, între pictor și proprietarul tablourilor nu exista nici o obligație de origine contractuală, ar putea fi ispitit să creadă că dreptul moral al autorului de a aduce opera la cunoștința publicului n-ar mai fi la fel de eficace în cazul cînd creatorul s-ar fi îndatorat, de pildă, printr-un contract de comandă, să execute și să predea o operă. Altfel spus, s-ar putea presupune că în prezența unui contract, cu putere obliga-

torie pentru părțile contractante, deci și pentru autor, acesta n-ar mai putea invoca scrupule de ordin artistic, intelectual sau moral pentru a refuza să-și „divulge” opera prin predare către beneficiar. Cu toate acestea este admis astăzi în mod unanim că și într-o atare situație dreptul moral al autorului are precădere față de forța, în principiu obligatorie, a contractelor legal încheiate. Antecedentele acestei soluții de principiu se află tot în practica judiciară. Într-un proces purtat în anii 1946—1947, între pictorul Rouault și moștenitorii cunoscutului negustor de tablouri Ambroise Vollard, același Tribunal Civil al Senei, confirmat de Curtea de apel din Paris, a hotărît că în pofida existenței unui contract de executare a unor tablouri existente între pictor și comanditarul său, autorul nu poate fi constrîns să predea în natură tablourile, chiar terminate, atîta vreme cît el apreciază, în temeiul dreptului său moral suveran, că opera nu poate fi comunicată publicului. În acest caz creatorul poate fi obligat cel mult la despăgubiri, dacă se dovedește că și-a exercitat în mod abuziv „dreptul de inedit”, cum a mai fost numit, dintr-un unghi de vedere negativ, dreptul de „divulgare” a operei. Mai mult, în legislație, jurisprudență și doctrină dreptul autorului de a hotărî — în orice moment — soarta operei sale a fost împins pînă la ultima sa consecință, întru totul justificată de altfel și anume că și după lansarea în public a operei, fie și ca urmare a îndeplinirii unui contract, autorul poate, în anumite condiții, să-și retragă opera din circuitul public atunci cînd hotărîrea sa este legitimată de temeinice scrupule morale, artistice sau de alt ordin. Este așa-numitul „drept de cîință” al autorului, consacrat în mod expres de art. 32 din legea franceză a dreptului de autor din 1957 și recunoscut, pentru identitate de rațiune, și în dreptul nostru, cel puțin potrivit opiniei literaturii de specialitate.

Desigur, ocrotirea personalității autorului impune respectarea voinței lui suverane în privința destinului public al operei. Ne putem însă întreba dacă întotdeauna creatorul este cel mai bun judecător al valorii operei proprii și dacă, uneori măcar, nu este preferabilă, pentru societate și chiar pentru însăși reputația autorului, salvarea operei de la distrugere împotriva hotărîrii acestuia. Înainte de a răspunde acestei întrebări să ne amintim că-cea mai valoroasă epopee a literaturii latine antice — am numit *Eneida* de Vergiliu — ne desfată și astăzi cu farmecul ei pentru că dorința poetului, exprimată cu limbă de moarte, de a i se distruge opera nu a fost respectată din inspirata poruncă a împăratului iubitor al literelor care a fost August.

DORU COSMA

Stolul zbura peste sat venind de nu știu unde și plecând nu știu unde.

Pe Dorna se porniseră zăpoarele, pe mauluri dăduse firul ierbii, firav, e adevărat, dar străduindu-se să prindă puteri. Gîștele găgăiau sus, în văzduh, cine știe de ce. N-ar fi trebuit să o facă, fiindcă tata, cum le-a auzit, a sărit din cancelarie, de la masa lui de lucru, a intrat ca o vijelie în dormitor, a smuls arma de vînătoare de pe perete, a încărcat-o din mers, a ieșit pe trotuarul de scinduri din fața casei, a ridicat-o spre cer, a rotit-o cîteva clipe după stol și a tras.

Gîștele au găgăit parcă mai ascutit decît înainte, șirul lor s-a frînt pentru o clipă, rărîndu-se într-un anume loc, apoi s-a reîntregit și s-a dus mai departe. În urma lui, însă, a rămas o pasăre care a căzut cîteva clipe ca un bulgăre, apoi s-a oprit din cădere filfiind cu deznădejde dintr-o singură aripă, cealaltă zbatîndu-se neputincioasă. Apoi gîsca cu aripa rănită a reușit să coboare spre pămînt, făcînd niște volute grele, ciudate, frînte.

Mi-am dat seama unde avea să cadă și am alergat să o aștept. Dorna își cobora sloiurile; sloiurile se încălecau și se sfărîmau.

Stăteam pe mal și așteptam gîsca sălbatică. Și-mi era frică să nu cadă pe sloiuri. Sloiurile ar fi prins-o între ele și ar fi dus-o cu ele. Și eu n-aș fi vrut. Eu aș fi vrut să mă apropiu de dînsa și să o cuprind în brațe, ca să-și uite durerea aripii rănite. S-o cuprind în brațe și să o iau cu mine, s-o duc acasă, să nu i-o dau tatei, s-o oblojesc eu, să-i leg aripa ca să nu și-o mai tirîie.

Și gîsca n-a planat pe sloiuri ci la cîțiva pași de mine. Și eu am pornit spre ea încet, cu mîinile întinse. Și ea s-a neliuștit cîteva clipe, apoi a găgăit ca și cum ar fi vrut să-mi spună ceva și nu s-a ferit. Și-a aplecat doar puțin capul, poate a supunere.

Am cuprins-o în brațe și i-am șoptit :

— Îmi pare rău de tine... Dar nu-ți fie teamă, ai să te vindeci.

Ea a slobozit un ga-ga potolit, deși trist, neasemuit de trist.

Am ridicat-o în brațe și am pornit spre casă. Tata aștepta pe trotuarul de scinduri, pe locul de unde a tras.

M-am oprit la vreo zece pași de el.

— Nu ți-o dau !... E a mea !

— Ga-ga ! a confirmat gîsca sălbatică.

— Vezi ce-ai făcut ? i-am spus cu reproș.

Tata n-a răspuns, m-a privit lung și parcă oarecum cu vinovăție. Mă temusem pînă în clipa aceea că are să-mi ia gîsca și are să-i rezeze gîtul. Era vînatul lui, în fond. Dar tata nici nu mi-a luat-o, nici nu mi-a spus vreun cuvînt, ci m-a privit lung, stînd locului cu pușca în mînă, apoi și-a adus aminte parcă de pușcă și a dat să o ascundă la spate, ca și cum s-ar fi temut ca gîsca sălbatică să nu recunoască în persoana lui pe cel ce a tras. Abia pe urmă a zis :

— Mă tem că n-are să se vindece.

— Ba are să se vindece !

— Bine ! Ți-o dau ție...

— Era a mea !

— Fie și așa !

— Ga-ga !

Am dus gîsca sălbatică în casă și m-am apucat să o doftoricesc. I-am uns rana cu undelemn. Apoi i-am legat-o. Pe urmă a venit Martin Gaiță, paza obștească de noapte, (l-a trimis tata) cel foarte priceput în toate și i-a pus aripa în lopățele. Iar gîsca a îndurat totul privindu-ne nedumerită și totuși cuminte, cu cele două mărgele ale ochilor strălucind aprins. Nu s-a zbatut, n-a țipat, doar că ne-a spus cîte ceva nedeslușit cu cîte un ga-ga molcom, șoptit. Poate că numai moș Gaiță o înțelegea pentru că de fiecare dată murmură în barbă,

— Da, cumătriță, așa o să fie, n-avea teamă...

Pe urmă i-am găsit un loc al ei, în verandă. I-am făcut un cuib și ea stătea cuminte în cuib și i se supunea lui moș Gaiță de cite ori venea să-i controleze aripa pusă în lopățele.

★

— Ga-ga-ga ! îl întâmpina ea.

— Desigur, cumătriță, n-ai teamă, o să fie bine...

Toată casa nu vorbea decît de ea. Toată casa îi purta numai ei de grijă. Seara, înainte de a mă duce la culcare, treceam pe la ea. Mă așezam lângă ea, jos, pe dușumea, și ea îmi ciugulea părul, urechile și găgăia abia auzit.

— E un exemplar extraordinar ! Blindă și cuminte. Din prima clipă a fost blindă și cuminte, i-a explicat tata domnului director școlar Max Vasilovici, cu care juca în fiecare seară șaizeci și șase.

— Există cazuri cînd animalele, oricît de sălbatice ar fi, se lasă în seama omului în clipe de primejdie. Le-o dictează instinctul de conservare. Într-o zi însă după ce primejdia trece, uită și pleacă. Sălbăticia renaște ! a observat domnul Max Vasilovici.

Ga-ga, așa am botezat-o noi, s-a vindecat încet-încet. I-am dat drumul în curte, printre celelalte orătănii, la lărgime, ca să-și poată încerca aripa vindecată, dar și pe cea închircită de atîta așteptare. Și Ga-ga și le încerca pe amîndouă, în cîrîiala stîngerită a găinilor și mai ales a cocoșului, întîi doar bătînd aerul cu ele, ca să și le dezmoștească, apoi încercînd zboruri joase, scurte, peste garduri, peste finețele de sub Ousor. Se întorcea veselă din zborurile ei și se ținea lipcă de mine, ori pe unde aș fi umblat.

Uneori mă însoțea la pescuit. Eu aruncam undița, iar ea se lăsa pe apă, mai la vale, înota, se scufunda, zbura bătînd apa cu aripile, revenea găgîind și mă ciugulea de sandale ca să ne întorcem acasă.

— Și ne întorceam.

— Ga-ga, ce mai faci ? o întreba moș Gaiță uneori.

Ea bătea aerul cu amîndouă aripile desfășurate larg.

— Ai de gînd să pleci ?... Cînd ?

— Ga-ga-ga !

— Mă rog, tu alegi ziua... E dreptul tău !

Și într-o zi Ga-ga și-a luat zborul. A făcut citeva rotocoale pe deasupra casei noastre, și a pornit-o în direcția în care zbura atunci cînd au lovit-o alicele în aripă.

— Ga-ga-ga-ga ! ne-a spus ea din înălțimi și noi i-am făcut semne de zbor norocos, cu mîna.

Ga-ga a plecat lăsînd o undă de tristețe în urma ei...

★

Coborîse toamna în munți. Brume ușoare mușcau otăvile necosite și prunele rămase uitare pe crengi, rîșcovii de pe coasta

Ulmului, și crizantemele din grădina mamei. „Pe unde o fi Ga-ga oare ? Și-o fi regăsit stolul ?” mă întrebam. Dar cine putea ști ?

Începuseră ploile și nopțile cu ceață, cu oftatul vîntului pe la ferești. Dorna venea tulbure și mare, cu plute lungi pe valuri. Eu umblam iarăși la școală, în clasa domnului Max Vasilovici și de cite ori priveam planșele cu păsări și cu animale de pe pereți, mă gîndeam la Ga-ga.

Într-una din dimineți, o dimineată înnorată, am auzit tipătul unui stol de gîște sălbatice trecînd pe deasupra satului. Am ieșit în goana mare afară. De teamă ca nu cumva tata să iasă iarăși cu pușca de vînațoare și să tragă. Dar, tata, fie că nu auzise, fie că nu mai voia să-l audă, n-a ieșit. Iar eu am urmărit stolul cu privirile, mirat că din tot stolul, doar una din păsări rămăsese mult în urmă. Să fi fost un pui mai puțin silitor, mai puțin îndemînat ? Pasărea părea că-și trage cu greu sufletul. Părea că schiopătă cumva abia perceptibil dintr-o aripă.

N-am dat prea multă atenție faptului. Am reintrat în casă și am început să mă pregătesc pentru școală. Oricum însă, stolul trezise în ființa mea amintirea acelei zile în care tata ieșise cu pușca și trăsese. Și amintirea lui Ga-ga a venit și ea cu amintirea acelei zile. Am tresărit : oare pasărea aceea rămasă în urmă nu era Ga-ga ?... Copilării ! Cine știe pe unde o mai fi fiind Ga-ga !...

M-am așezat să-mi beau cafeaua cu lapte și tocmai mușcam din felia de pîine cu magiun, cînd mi s-a părut că bate cineva la ușă. Ușor, cu un deget aproape aerian. Să mi se fi părut oare ?... Am ciulit urechea. Bătaia a răsunat din nou, la fel de ușoară, dar ciudat de neritimică.

— Intră ! am zis.

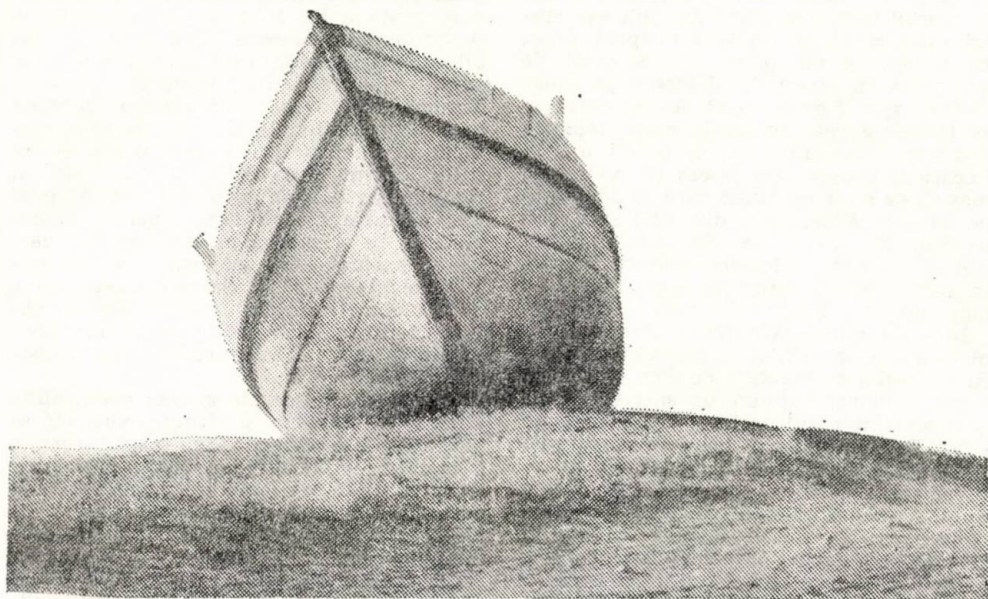
Dar n-a intrat nimeni. Și bătaia aceea ușoară și neritimică s-a repetat, însoțită de data aceasta de un :

— Ga-ga-ga-ga !

Și trist, și bucuros, și obosit, și resemnat. Înduioșător de resemnat...

DRAGOȘ VICOL

Eternitatea zăpezilor de pe Kilimandjaro

Oprim în fața unei impunătoare porți de lemn vopsite în alb. O alee așternută cu pietriș se întinde sub bolta verde a imenșilor arbori de casuarină, mango sau palmieri imperiali ducînd spre conacul pe care-l bănuim undeva în mijlocul raiului verde ca o pată albă în pînza de lumină deasă a ploii. Sunăm, dar nu se prezintă nimeni. Verificăm orarul afișat al zilelor de vizită și n-am greșit. Claxonăm îndelung. În sfîrșit, de undeva, apare pe alee, apropiindu-se, o mogildeață galbenă. Un paznic într-o pelerină de plastic ou de rață ne anunță că are ordin să nu deschidă cînd plouă. Ne privim intrigați.

— Atunci — spun, înseamnă că-n octombrie stați mai mult cu porțile închise...

— Dacă așa e ordinul.

Șanse să înceteze ploaia nu există. De cîteva zile, plouă cu stropi mici, sîciitori, monoton, bacovian, ca-n toate ploile de toamnă. Numai că aici, în Caraibe, ele țin cîteva luni. Însoțitoarea mea, parlamenta-ză îndelung cu portarul. Acesta mormăie ceva după ce și-a ascuns bine pachetul de țigări sub pelerină și dispare pe alee. Peste un timp se întoarce mormăind agresiv:

— A spus directorul că scriitorii știu că atunci cînd plouă nu se poate intra.

— Și nu-i dispus să facă o excepție ?
— Nu.

Bine, îmi zic, străfulgerîndu-mă o idee. Care e numărul lui de telefon ? Portarul ni-l dă, rugîndu-ne să nu-l trădăm. Nici o grijă. Oprim în centru, la bufetul din San Francisco de Paula. Între timp îi fac un instructaj detaliat însoțitoarei. Se întoarce din cabina telefonică cu un zîmbet : directorul ne poartă.

Ne-a întîmpinat lapte și miere : „De ce n-ați spus de la început că v-a invitat în-suși Companiero“ (și urma, rostit simandicos cu un deosebit respect, numele pe care l-am comunicat însoțitoarei mele). Firește, am recurs la o banală cacialma gazetă-rească.

Intrăm. Un living-room încăpător dar obișnuit. Nimic de muzeu, nimic de sanctuar. O locuință. Atît. Mobilată și înzestrată după gustul, dar mai ales după exigențele cotidianului. Ca viața să fie cît mai simplă. Fără sofisticări. Nici un obiect de artă — apanaj obișnuit al celor din sfera literelor și artelor cînd își construiesc universul intim, ci doar amintiri. Nici o piesă de mobilă stil, încărcată de ani și de certificate de expertiză. Ci o mobilă

funcțională, strictă, necesară. Nici un covor oriental în care pașii să se afunde pînă în gleznă, ci presuri de pai împletit pe care pașii încărcăți de sarea mării să calce în voie. Nici o perdea pe ferestrele largi. Să nu existe nici o graniță artificială între interior și exterior. Natura să continue firesc și înăuntru. Casa lui Hemingway e însuși Hemingway. Viața lui și obsesiile lui. Atît. Nimic în plus. Aici a fost fericit și disperat, ros de indoieli, macerat de boală, aici a iubit, de aici a plecat în zori la pescuit luîndu-și barca din golf sau iah-tul Pilar ca să se întoarcă noaptea, frînt, cu băieții, la un pahar de daiquiri, de aici pleca cu pușca de vînătoare pe umăr undeva spre Kenya ca să revină încărcat de trofee; capete de gazele, cerbi, lopătari sau bizoni, înșirați acum pe pereți, aici în fiecare dimineață pînă la ora 10, pe vechea mașină de scris portabilă care se odihnește pe un gros Who's who din 1954 și-a scris paginile din „Cui îi bat clopotele“, „Bătrînul și marea“, „Moartea seara“, „Insula în golf“... Poate chiar în acest fotoliu a luat ultima, fatala, dramatica hotărîre.

În odaia alăturată biroului. Dar n-a scris niciodată pe el. Chiar și paginile umplute cu caligrafia sa îngrijită de elev silitor, cu litere copilărește rotunjite, sînt scrise pe genunchi. În patul acela larg și curios de scurt. Dar, în general, lucra la mașina de scris. Biroul a devenit un fel de vitrină de suveniruri: ochelarii, o lupă, fotografia fiului său John cu soția, carnetul de corespondent de presă în Spania, cartușe și gloanțe de diferite proveniențe și calibre, o pipă (din care n-a fumat niciodată — cum afirmă categoric directorul-conservator al casei muzeu), un sputnik.

În living, acoperite de huse înflorate, o canapea și două fotolii adînci; o măsuță cu băuturi (whisky, Martini, votcă, rom), o veioză. Pe pereții vîruiți într-un alb strălucitor nu sînt tablouri purtînd semnături ilustre de contemporani ci doar un afiș vertical de coridă și trofee. În sufragerie, o masă dreptunghiulară are tacîmurile pregătite pentru almuzo¹. Într-un dulap pardesiul kaki pe care-l purta la debarcarea în Normandia. Alături un costum de toreador și o vestă din piele de leu croită și cusută de ultima lui soție, Mary. Pantofi cu nr. 46 și cizme înalte de cauciuc pentru pescuit. Puști, carabine, pistoale, săbii, lănci și săgeți africane... Și pretutindeni cărți: rafturi bordează pretutindeni pereții pînă la înălțimea ferestrelor. Chiar și în fața toaletei o măsuță cu cărți. În ele o întregă lume. Cărți de geografie și albume de artă, beletristică și marină, pescuit și sociologie, economie politică și psihanaliză. Totalitatea operei lui Sigmund Freud e prezentă alături de Balzac. Ceea ce mă nedumerește însă este că un autor atît de îndrăgit ca scriitorul francez e prezent exclusiv în tîlmăcire engleză...

¹ Dejun

Deschid ușa băii. Aici își făcea gimnastica matinală și se cîntărea în fiecare zi. Ultima însemnare înscrisă deasupra basculei pe perete e 87 kg. Necruțătoarea boală care va declanșa drama de la Sun Valley, începuse să-l macine. Într-un borcan cu formol, șopirla care lupta vitejește cu ghiarele unei pisici și pe care Papa n-a mai putut-o însănătoși.

Pînă și cel mai neînsemnat obiect e legat aici de întîmplările mai mici sau mai mari care, alăturate, constituiau extraordinara viață a lui Hemingway. Obsesiile ei fundamentale. Fiecare piesă pare a fi capitolul unei neobișnuite aventuri, al unei aventuri cu patru linii de forță: războiul, corrida, vînătoria și dragostea. O viață în șocuri emoționale. O viață în care căutarea neprevăzutului, a pericolului, a riscului, devine linie de conduită. Casa lui Hemingway e un muzeu al Vieții. Al unei vieți plene, clocotitoare, zbuciumate, explozive, de o imensă încălțătură de energie și pasiune. Am mai spus. Nimic muzeal, mortificator în această casă-muzeu. Ci o incomensurabilă dragoste pentru natură, pentru tot ce e viu pe pămînt, pentru viața privată ca o continuă și neobosită bătaie.

Numai că în spatele acestei neobișnuite vitalități explozive și dominatoare mi se pare că mai e ceva care îmi scapă: e poate o insuficient de abil disimulată inocență? Sufletul unui copil mare și candid care-și adună toată viața jucăriile-suveniruri pentru mai tîrziu, pentru un „mai tîrziu“ care nu va mai veni niciodată? Nu știu.

Cu aceste gînduri, cu un contur destul de cețos, mă adresez conservatorului-director Luis Fuentes:

— Care a fost cel mai important moment trăit de Hemingway în această casă?

— Cum care? — mă întrebă ca și cum nu se aștepta ca tocmai un scriitor să-i pună o întrebare al cărui răspuns îl cunoaște și cel mai neînsemnat elev al școlii elementare din San Francisco de Paula. — Bineînțeles, vizita lui Mikoian. Care alt moment să fie?

În fața unor asemenea răspunsuri categorice nu-ți rămîne decît să mulțumești cu toată deferența posibilă.

Filtrată prin coroanele verzi ale arborilor uzi, un soare izbucnit brusc dintre norii negri de ploaie inundă pereții albi de var năvălind în casă împreună cu întreaga natură.

Printre pereții, printre arborii aleei, pe iarba udă a grădinii pe dale de mozaic sau pe treptele conacului, pe nisipul fin al plajei Cojimar, alunecă umbre. Printre ele umbra Lui sau poate umbra ușoară și alunecoasă a unei feline și de ce nu, a unui leopard, poate chiar a leopardului care veghează și azi, aici la San Francisco de Paula, eternitatea zăpezilor de pe Kili-mandjaro.

TOMA GEORGE MAIORESCU

Fîntîna

Fîntîna e chiar la capul uliței. Lîngă gardul de spini după care se ascunde țintirimul. Dacă mă uit bine, ridicîndu-mă pe virfuri, văd crucile de piatră prăbușite în iarbă. Dar eu mă feresc mai întotdeauna să întorc capul spre țintirim. Pe-acolo, merg numai cînd nu mai am de ales, cînd mama mă trimite să duc aluatul la „pec“, să mi-l coacă în cuptor, și cînd seara musai e să trec să aduc pîinile coapte acasă. Și atunci n-am pe unde ocoli, numai pe sub gardul de spini ai cimitirului. Și cît ține lungul gardului, parcă aș tot întoarce capul înapoi, să văd de nu-i cineva care zdupăie după mine. Și numai pîinile calde și moi de sub braț îmi țin tovarășie și mă îndeamnă să grăbesc pașii.

Fîntîna e chiar la capul uliței și ziua mă uit cu spaimă spre cimitir. Ziua nu mă tem de nimeni, că acolo înlăuntru totul e frumos și verde. Ziua mă gîndesc numai la fîntînă. Și mă gîndesc cum să scot cu găleata cu cumpănă apă din fîntînă. Mama mă previne de fiecare dată, ca și cum ar ghici gîndul meu nemărturisit: „Să nu te apropii de fîntîna lui Boaca, mări copile. Și să nu bei apă din ea, că nu-i bună. Are salitrom în ea.“ Eu o ascult pe mama, dar pașii mei n-o ascultă și tot într-acolo, unde nu e voie, se îndreaptă. Ce umbră prietenoasă întinde fîntîna! Să deschid capacul. Ai, ce reveneală vine de jos, din întunericul în care apa licărește ca un ochi mare și alb de pește.

Cînd aplec cumpăna, cu greu, încît mîinile mele subțirele tremură de efort, găleata spîntecă noaptea dintre ghizdurile de piatră și deodată aud: zdrang, o lovitură de margini, apoi altă lovitură, buf, în ceva moale, ca o lînă, și ochiul luminos și neclintit al peștelui din adîncuri se sparge. Atunci, hai copile și adu găleata, plină, afară! Mușchii se incoardă. Palmele asudă. Ochii se aprind de o frică mare. Degetele picioarelor se înțepenesc rășchirate în pămîntul umed din jurul fîntîni ca niște ghiare de mic animal spăimos. Întii se clatină, din întuneric spre lumină, apa furată din adînc. Apoi se clatină găleata. Buza ei rotundă de fier apare. Apoi apare ea în lumină cu totul. Am izbutit. Răsufu repede. Inima îmi bate ca la iepure. Țin găleata, cu un efort suprem, în cumpănă, să nu o ia cumva fuga spre cer, scăpată din mîinile mele și ridicată de greutatea pietrei, și așa — tremurînd, tremurînd — îmi afund nasul și gura în

găleată și sorb din apa rece și limpede pe nerăsufiate.

Atunci, sau nu chiar atunci, apare deodată orbul din tirnațul în care a stat nebăgat în seamă, încovrigat pe un scăunaș. Se ridică în picioare și ascultă mișcarea cumpenei, lăsată liberă în aer, scîrțîitul cracului de lemn și gîlgiitul apei pe jgheab, căruia eu i-am dat drumul din găleată. Orbul stă în picioare, în această ascultare, și, peste ochii lui stinși, văd cum tresar două mici pielețe albe, care se forțează să se ridice, dar nu se ridică niciodată de globurile ochilor. Mă uit la orb, de fiecare dată cînd vin la fîntînă, cu un fel de spaimă, pe care nu vreau s-o împart însă cu nimeni, fiindcă e o spaimă a mea, deosebită, care mă atrage spre fîntînă și spre paznicul ei. Despre orb nu știu mai nimic. Numai atît că el stă în curtea fîntîni, o păzește și de aceea eu trebuie să scot apă numai cînd el „nu mă vede“.

Serile, însă, cînd soarele verii lunecă roșu întunecat, de culoarea măceșelor, printre spinii gardului de la cimitir, dinspre fîntînă răzbește deodată glasul clarinetului orbului. Atunci, noi copiii ieșim în uliță și răcnim: „Iară cîntă Boaca / Iară bate toaca“. Sunetele iasă sfîșietoare și prea multă vreme nu pot să le ascult, dar azi știu bine că acele sunete tînguitoare, și care repetau cam aceleași trei-patru cîntece, sunetele acelea subțirele există undeva în obscuritatea tunelurilor ascunse ale anilor.

Abia peste o vreme, cînd fîntîna a fost acoperită definitiv, cînd apa ei a fost secată, cînd gura ei a fost astupată, ca și cum peștelui, ce mi se părea mie că ține un mare ochi deschis în adînc, i-ar fi orbit cineva vederea cu pietre, atunci, zic, abia, am îndrăznit s-o întreb pe mama de ce nu mă lăsase ea să mă apropii de fîntîna cu cumpănă. Nu era chiar așa de rea și de searbădă apa aceea, de ce nu-mi dă-

duse ea voie să scot apă din fântină ? Și ea mi-a spus că-i fusese teamă. Teamă ? De ce teamă ? Fântina aceea, cumpăna fântinii, scăpată din mâini, îl izbise pe Boaca, fiind copilându și, din lovitura primită în cap, el orbise. Tac și o ascult pe mama și mi se pare că mica ei poveste devine un fel de simbol al uliței noastre. Deși știu că nu este așa. Apoi, tot în tăcere, cobor spre locul unde se ridica fântina și cumpăna ei zugrăvită pe cer. Dar nu mai știu unde se găsește nici măcar locul. Totul e netezit, nivelat, cimentat. Și case zdrene se înalță în jur. Chiar și gardul de spini a dispărut și cimitirul își întinde acum un zid de piatră sănătoasă peste care nici dacă m-aș ridica în virfuri n-aș

mai putea zări crucile, mormintele sau fructele dulci ale pomilor.

Mă simt descumpănit, dar undeva, nu știu unde, parcă se aude clipocitul apei reci și scîrțitul cumpenei. Ce să fie ? Poate că, ceea ce zăream eu, de fiecare dată, luând în fântină, erau chiar luminile ochilor bătrînului orb, căzute în apă pe totdeauna, și poate că eu înfigeam găleata în adînc înconștient de ce caut, dar cu iluzia copilărească că, odată și odată, tot voi răpi fîntînei hoațe ochii furați. Așa să fie oare ? Să fi existat cu adevărat pe aici o fîntînă ?

ION ARIEȘANU

DUPĂ AMIAZĂ DE IULIE

După masă cu un cuțit muzical
îmi curăț sufletul de coajă
rămîne un măr curat cade în spirale coaja
cu palma pe ochi să nu văd toate astea
palma se răcește
mă uit în oglindă
oglindea îngheață și se sfărîmă
o ce după amiază de iulie
o ce după amiază a nici unui faun
ridic cuțitul muzical deasupra capului
și nimeresc pe frunte unde
stă în echilibru mărul proaspăt
al sufletului

FERICIT

Fericit ca un păstrăv în apele mării
fericit ca morunul în ape de munte
am pornit la pescuit de păstrăvi și de moruni
într-o dimineață a vieții mele
m-am întors cu mîinile goale
numai undeva înăuntru în carnea mea
își făcea loc pentru totdeauna
un virf ascuțit de metal îndreptat spre inimă

CINA ETERNĂ

Părți mari ale trupului meu
rămîn lipite pe arbori pe frunze
trebuie să mă completez în gînd
ca șopîrlele

cînd mă întorc
nu le mai recunosc
pădurea schimbă totul
cu de la sine putere

sînt o hrană a ei dintre cele regale
sau poate numai o piine neagră
din care rupi cu zgîrcenie
ca să-ți ajungă toată viața

NICOLAE PRELIPCEANU

DESPRE FIINȚĂ

Despre ființă și putere
vom mai rosti, vom mai tăcea
în țărîmul de inițiere
prin care ne-om însingura.

Căderea nopții naște zi
precum din ziuă curge noapte
porunca lor e de a fi
lucrarea morții-naltă șoapte...

Îndeamnă-te să afli rar :
dinspre Ființă o lumină
transcrie umbră-n calendar
din timpul care se termină...

DUMINICĂ LA MĂRȚIȘOR

Miroase-a cer deprins cu Dumnezeu,
pietriș de îngeri singeră-n grădină
din grotă întunericului greu
se scurge-n osul ierbilor lumină

Măreț și tragic ca un cerb învins
sub lespezi frînte umbra lui învie
cu pasul sigur prin desișul nins
trăgînd zăvoarele din veșnicie.

Un clopot — casa ; limba ei de fum
culege-ncet scheletul de hîrtie
al verbului întemnițat în scrum,
al plînsului din boabe de tămîie.

Rugina verii s-a uscat în schit
albinele s-au îngropat în smîrnă
pămîntul se atinge-n infinit
de zeitatea lumilor, infirmă...

Un somn de catifea și de-nceput
o rugă sfîntă spartă-n mărăcine,
o legănare-n sorți și-n absolut
o-mbrățișare tandră-n toți și-n sine.

GHEORGHE ISTRATE

Palatul din adâncuri

Pe platforma de sărituri apare un tânăr îmbrăcat în niște pantaloni zdrențuiți și într-un tricou marinăresc. Pe cap poartă o pălărie ponosită iar picioarele i se lăfaie în ghetee enorme, cu tălpile aproape desprinse. Când îl vede, mulțimea aflată jos, în tribune, începe să ridă și îi aplaudă cu frenezie mișcările de paiață. El nu pare să bage de seamă nimic și luînd o mătură se apucă să curețe preocupat platforma. Absorbit chipurile de trudă, înaintează cu spatele spre capătul suspendat deasupra apei. Oamenii presimt urmarea și abia își stăpinesc hohotele. El își continuă grav treaba și la un moment dat se prăbușește tipînd și gesticulînd în bazin, împrôscînd cu stropi pe spectatorii din primele rînduri. Mulțimea își dezlănțuie iarăși veselie.

L-am cunoscut altfel acum cîțiva ani. Era un tânăr zvelt cu mușchi puternici și pielea bronzată. Când se rostogolea de la trambulină, mișcarea lui prin aer dura mult, de parcă ar fi plutit și cînd atingea apa nu se auzea nici un zgomot. Arbitrii ieșeau din indiferența lor obișnuită și îi acordau entuziasmați notele cele mai mari.

Părăsea bazinul pe scara metalică, se îmbrăca triumfător și sigur pe sine cu halatul pufos, întins grabnic de către antrenor. Apoi își aștepta rîndul la următoarea săritură și se plimba cu pași rari, mereu solitar, sorbit din ochi de copiii care păstrau o distanță respectuoasă.

Într-o zi o fată a îndrăznit să-i vorbească și el a încremenit surprins. Fata era frumoasă dar nu a observat asta și a ridicat disprețuitor din umeri, îndepărîndu-se trufaș. Ea s-a înroșit, mai ales că puștii aceia obraznici văzuseră scena și rîdeau făcînd tumbe prin nisipul plajei. Îi ocărise și plecase. Venise altădată și iar îi adresase campionului de faimă mondială cîteva cuvinte. Acesta a recunoscut-o și, morocănos, a sfătuit-o să-l lase în pace. Și, într-adevăr, ea nu-l mai căută. Însă îl întîlni după o vreme într-un restaurant. Fără nici o ezitare se așeză la masa la care el mîncă singur. Îl rugă să comande chelnerului ceva și pentru dînsa și campionul, cunoscut aproape de toți cei

din local, acceptă, nu făcu scandal deși clocotea de minie. Mîncară în tăcere, tînrul cu ochii ațîntiți numai în farfurie, fata atingîndu-se doar puțin de bunătățile aduse. Plecară împreună și nu rostiră nici o vorbă cît rătăciră pe străzi pînă la casa lui unde ea îl părăsi.

A doua zi dimineata fata îl aștepta în stradă și îl însoți prin oraș. Urcă lîngă el scările magazinelor, se înghesui la cozi și, la un moment dat, obosită, îl luă de braț. Fără voia lui, campionul îi ceru părerea în legătură cu niște cumpărături. Fata îi dădu cîteva sfaturi și tînrul se abandona sugestiilor, bucuros că scapă de povara luării unor hotărîri. Se întoarseră acasă la el cu un morman de pachete, istoviți de forfotă.

Desfăcură pachetele împrăștiate pe covor. Vorbiră o mulțime de lucruri neimportante și campionul își pierdu cu totul muțenia obișnuită și expresia întunecată.

Pe neașteptate, ea îl sărută.

Tînrul deveni rigid și chipul i se înnegură. Brusc își aminti de o altă fată pe care o iubise cu cîteva ani înainte. Abia îl cunoscuse și îl îmbrățișase într-o seară, uimindu-l cu mărturisirile ei de dragoste. Pe atunci era un necunoscut care nu promitea să ajungă cine știe ce. Fata îl părăsise pînă la urmă, plictisită de ursuzenia lui. Aflase după aceea că de fapt nici nu ținuse la el, se amuzase făcînd un pariu cu niște prietene că oricît de singuratic ar fi, tot îi va suci capul.

Fata care se afla acum lîngă el îl apucă pe după gît și încercă să-l sărute din nou. Tînrul însă îi frîne mîinile în pumnii lui puternici și o îmbrînci. Ea căzu pe covor și o clipă, nedumerită, nici nu simți vreo durere. Îl privi neînțelegînd nimic și cînd el se aplecă și o lovi nu se feri, ci rămase neclintită, cu aceeași expresie de năuceală întipărită pe chip. Campionul o luă în brațe, deschise ușa, coborî în curte, deschise poarta și o aruncă pe fată pe trotuar. Bolborosi niște cuvinte fără noimă

și fugi înapoi în casă, încuind ușa după el. Fata mai rămase o vreme pe asfalt, amețită. Din buza crăpată i se scurgea o șuviță de sînge care se aduna în praful străzii pustii. De la fereastră, campionul ar fi putut-o vedea cum se ridică, mică și neajutorată în rochia ei mototolită și se îndepărtează clătîindu-se, sprijinindu-se de zidurile caselor, dar el stătea prăbușit într-un fotoliu, cu fața îngropată în mîini. Nu dormi toată noaptea.

După cum au explicat mai tîrziu medicii, surescitarea și oboseala l-au împiedicat să execute corect saltul astfel că a atins apa în mod periculos, rănindu-se și pierzîndu-și cunoștința. L-au scos din bazin însîngerat și multă vreme doctorii nu au garantat că scapă cu viață. Cînd s-a mai înzdrăvenit, a povestit o istorie încîlcită și incredibilă. Susținea că după ce sârise nu se întîmplase nici o nenorocire și coborîse încet în apa bazinului unde, lucru ciudat, se roteau pești de toate culorile. Înota de multă vreme pe sub apă, dar nu simțea nevoia să se ridice și să respire. Curînd, își dădu seama că se află sub valurile unei mări necuprinse. Apa era limpede și ierburi se legănau domol. Peștii se îmbulzeau în jurul lui și îl împingeau tot mai departe, pînă ajunseră lingă un palat uriaș. În întîmpinare îi ieși chiar necunoscuta pe care o lovise. El se cutremură așteptîndu-și pedeapsa. Dar fata îi surise și îl înlănțui cu brațele.

Petrecură acolo vreme neștiută. Se alungau prin nisip, tulburînd liniștea monș-

trilor blînzi. Priveau cum coborau sorbite de vârtej corăbiile distruse de furtună. Îl întreba uneori dacă nu i se făcuse dor de soare și oameni, însă el clătina fericit din cap și îi mîngia părul fluturat de mișcarea apelor. De aceea nu pricepea ce caută în patul de la spital, cu dureri îngrozitoare în trup și le ceru celor din jur să-l lase să plece din nou în adîncuri.

Toți au ascultat strania poveste a tînărului și s-au privit semnificativ. Ziarele, cu multă discreție, i-au plîns dispariția prematură din viața sportivă. I s-au închinat cîteva articole elogioase și cu vremea a fost uitat.

După ce s-a vindecat, campionul s-a zbatut mult pînă cînd i s-a dat voie să mai execute sărituri în bazinul unde avusesse loc accidentul. I s-a oferit ca în pauzele concursurilor să facă diverse acrobații care să amuze pe spectatori. S-a bucurat copilărește și nu s-a simțit nici o clipă umilit. Era fericit că putea din nou înota în apa aceea unde se petrecuse minunea. Priviți-l, după ce sare încearcă să stea cît mai mult sub apă și lese de acolo aproape sufocat, doar doar peștii năzdrăvani îl vor răpi din nou. Acum, îi vîd pentru ultima oară săriturile care pe mine mă îndurerează și înainte de a mă coborî pentru totdeauna în palatul meu din adîncurile mării, pot spune că tot ce face el e zadarnic și că nu-l voi mai primi niciodată în lumea aceea fermecată pe care i-am arătat-o o clipă.

GEORGE ARION

POEMĂ

Urcînd spre crug — mai tainic devine
înțelesul,
și simt din mers lumina ușor scurtîndu-mi
umbra;

azi — își sporește întru sine prețul,
iar mîine — începe a nu-mi mai fi totuna.

Ani treizeci și trei mi se întind sub pas
ca tot atîtea drumuri cunoscute;
singurătățile — cu mine au rămas,
mă mai încearcă neîmpliniri durute.

Încă mai sper (doar mai exist, se pare!)
că puritatea de partea mea,
dar cumpăna amăgirilor precare
se mai înclină spre hazard cu-o stea!

DESPINA MINCU

PE FURIȘ

Plouă furișat, fără vînt.
Ploaia-și prelinge pe sfere
fîința, spre-a trece-n pămînt
într-o ireală tăcere.

Pîndă-ncordată și vană.
Ceva începînd să se mire,
stîrnește de sub o sprinceană,
valuri în călătorire.

Un timbru în minus sau plus,
dezechilibru în pace.
Cuvîntul e-n gînd numai spus,
dar te privește și tace.

Plouă și nu se aude
decît iarba călătorînd,
decît greutatea frunzelor ude,
decît neîfința fiind.

HORIA GANE

Violeta

— Ia ascultă Violeta, tu-ți mai aduci aminte de Strepezzini ăla, Settepuchini sau cum dracu îl chema ?

— Pozzovicini ! corectă femeia și un zîmbet enigmatic, însoțit de o privire printre gene îi destinsse chipul, altfel închis, primind cu prudență palele vîntului marin, cald dar cu durități abia ascunse.

— Așa ! Pozzovicini. Era predestinat individul. Imbecilul.

— Ce-ți veni așa dintr-odată să te gîndești la el ?

Bărbatul nu răspunse imediat.

Încerca să-și reaprindă pipa, așa cum stătea întins pe șezlong, la pupa vasului de pasageri, care tira după el o dungă puternic bolborositoare, sclipind cu veselie sub soarele Caspice.

Nu prea reușea, curenții de aer erau capricioși aici, la pupă, unde se refugiaseră ei doi.

— De cînd fumezi pipă ? se interesă neutru femeia.

— De vreo trei ani.

— Snobism ?

— Doctor !

— Aha, făcu Violeta și-și aranjă eșarfa în jurul gîtului, parcă așteptînd ca celălalt să sfîrșească operația începută.

— Cred că din cauza italianului ăluia de la masă, reluă bărbatul după ce pufăise cu sirg.

— Da ? Bine-ai făcut că m-ai luat de acolo, prea multe icre, ba negre, ba roșii... Iar italianul... nu mai puteam să scap de el. I-am dat și-un picior pe sub masă, dar el nimic !

— Aștia se cred irezistibili, nenorociții... E-adevărat că și tu ești o femeie foarte bine, Violeta. *Mes compliments !*

Se aplecă spre ea, îi luă mîna cu o tandrețe sportivă și i-o sărută.

— Ce faci, frate ! protestă băiețește Violeta, în timp ce lumina, de un albastru foarte moale, a ochilor mari, deschiși spre tîmple, o dezmințea.

— O să creadă aștia că... reluă ea de data aceasta cu tonul curent.

— Care aștia ?

Violeta semnaliză cu privirea spre bas-tingaj unde doi inși cu cefile bine rase discutau dezlinat, ajutați de un al treilea, după toate aparențele un interpret.

— Dă-i în... tufănici ! Să vadă că femeia română e bine apărută. Internaționalism, internaționalism... dar pîn-aici ! proclamă el, jovial.

— Patriotism... erotic ? Sau simț de proprietate... națională ?

— Și-una și-alta, se grozăvi el.

— Ar trebui să ne întrebăm și pe noi, domnu' Negrilă ! Mie, de pildă, îmi plăcea atunci foarte mult italianul, să-ți spun drept.

— Care italian ? se enervă numitul Negrilă.

— Pozzovicini, desigur, preciză Violeta, fals nostalgică, dar bărbatul nu sesiză.

— Cioclul ăla ?

— Era un bărbat foarte bine. Înalt, manierat...

— Un mafirot nenorocit. Un Don Juan interbelic de mahala napolitană. Pariez că sub smockingu-ăla lustruit, care mirosea a naftalină, stătea un jeg de două degete. Negrilă îndesa tutunul în pipă cu îndîrjire.

— Dar ce ți-a făcut el ție, Ioane ? se interesă ea, deodată solidară.

— Mie ? Nimic. De altfel nici nu l-am văzut decît o singură dată în viață. La revelionul ăla, la Dobreștile...

— Și nu l-ai uitat nici după douăzeci de ani ?

— Nu l-am uitat, măgarul ! Nu l-am uitat din cauza voastră.

— A... noastră ?

— Hai, mă, Violeta, că erați toate moarte după el !

— Eram... admise ea după un timp de gândire. În special Lelia. Dar ce să-ți fac eu dacă voi păreați niște puști, iar el... Rudolf Valentino! Și dansa ca un zeu!

— Toată viața am să-mi amintesc cu repulsie de acea seară, în acea casă, stabili Negrilă cu hotărîre.

— De ce? Ne-am distrat foarte bine, după cite țin minte...

— Cum să-ți spun? De distrat, mă rog, ne-am distrat. Adică v-ați distrat... s-au distrat... nu știu. La douăzeci de ani, cum dracu să nu te distrezi, înseamnă că... Dar nu asta vrem să spun. În ochii mei de atunci, începu el să povestească, casa aia mare, luxoasă, scara largă interioară, mobila, covoarele, tablourile reprezentau „viața de huzur a burgheziei abia doborîte”. Pe de-o parte resimțeam satisfacția învingătorului, pe de alta adulemecam ceva, nu știam ce, un parfum insidios, prea greu pentru nările mele tinere, atractiv și primejdios totodată. Femeile alea două, gazdele, Dobreștile, care mai de care mai frumoasă, frumusețile împlinite, intimidante, rafinate, pricepîndu-se la toate, chiar și la seducerea tinerei generații „roșii”...

— Care din ele-ți plăcea mai mult?

— Amîndouă. Una gravă, Greta Garbo brună, dreptă, tragică, ce mai! fatală... Ailaltă, o bacantă, cu ciorchini în jurul soldurilor generoase, numai ochiade și surisuri ispititoare... Viciul ascuns și cel obraznic...

— De ce viciul?

— Viciul era Cazzovillani ăla, mortul viu...

— Pozzovicini!

— Pozzovicini. De la început mi-am dat seama că le cunoștea biblic pe-amîndouă, pe Dobreștile. Se vedea din modul cum l-au prezentat, ca pe-un dulău de rasă. Bătrînul satir (mi se părea bătrîn!) venise la prospătura. Și voi, seadeți ca gîștele la expoziție...

— Ei, nici chiar așa.

— Mă rog, ca niște bibilici, sau dacă vrei, ca niște lebede.

— Eu chiar eram o gîscă pe-atunci, dar Lelia sau nevastă-ta...

— Lelia a fost praf de la-nceput. N-o mai încăpea holul de țopăială și... temperament. A și avut ce-a dorit, de altfel.

— Bîrfim după atîția ani, Ioane?

— Nici o bîrfă. Am aflat totul, în amănunt. Întîmplător. I-a deschis orizonturile voluptății. Era entuziasmată, ar fi vrut să facă prozelite, să deschidă un fel de Club Pozzovenchini...

— Pozzovicini. Și degeaba-i porți o ranchiună atît de grozavă. Era superb!

— Superb? Cu tenul ăla muced? Cu passo-doble-urile lui libidinoase? Pînă și

casta Matilda se zăpăcise. Ca s-o concureze pe Lelia și-a pus un tricou negru și a dat o reprezentație specială pentru bătrînul tigru răpănos, care-o sorbea calculator din ochi și-și lingea „babele”.

— Da? Matilda? se arătă surprinsă Violeta. Nici nu mai țineam minte, adăugă cu o umbră de secretă satisfacție.

— Da, da. Buna ta prietenă de totdeauna, modesta, melancolica, timidă, cinstită...

Albastrul moale din ochii Violetei se mohori treptat pînă la oțeli, în colțurile gurii mari, cu buze de obicei groase și pline, apărură două riduri scurte dar adînci, iar obraji ei albi și pufoși deveniră rigizi.

— E și acum prietena mea. Nu-mi place s-o vorbești de rău.

Ion Negrilă tăcu o clipă, contemplînd-o. Nu indignarea lucra însă pe chipul ei, se gîndi, ci alt sentiment mai complicat, inavuabil. Chibzuî cum s-o-mbune, apoi se hotări.

— De rău? C-ești copil? făcu el apel la Caragiale, pentru a obține destinderea și continuă precipitat. Păi spectacolul dat de ea a fost extraordinar. O oază de puritate în oceanul ăla de viciu! A schițat niște pași de balet, un dans curios împletit cu mișcări de gimnastică propriu-zisă, un fel de „exerciții libere la sol” cum se zice azi. Cu toate că maioul negru, subțire — de care nu știu cum făcuse rost, că doar nu venise cu el de-acasă, sau mai știi? — maioul, zic, o mula cu nerușinare, dezvăluind o nuditate ireproșabilă, tehnica ei era atît de curată, că esteticul învingea eroticul. Priveau toți cu încîntare, iar eu de-a dreptul fermecat. Pînă și Dobreștile tăceau, demne și invidioase. Numai lui Pozzovicini continuau să-i curgă balele, ceea ce mă-nfuria la culme. Tare l-aș fi plesnit peste falcile alea lungi, căzute, negre de prea mult brici și pudră. Auzi, cică o vorbesc de rău, cînd eu... ce să mai vorbim... încheie nostalgic și viclean Negrilă.

Își scutură pipa de brațul șezlongului și începu să se scotocească într-un mod zorrit, nesigur, după punga de tutun.

Pe măsură ce el cuvîntase, încordarea Violetei se topise treptat așa încît atunci cînd deschise și ea gura, tonul era cald, chiar complice.

— Așa vasăzică, n-am știut că tu și...

Dar el o opri brutal:

— Nici un eu și...

— Totuși, amintirea asta atît de vie... gelozia pe Pozzovicini... curios! — insistă ea.

— Curios e că tu nu ții minte. Cît privește pe „ciocul”, îl uram din instinct nu din vreo invidie sau gelozie. În definitiv, aveam și eu succesele mele, nu dansam mai prost ca el, nu eram izolat...

— Eu, în schimb, eram plină de invidie, mi-aduc aminte. Pe Lelia, pe Dobreștile, pe nevastă-ta. Pe vremea aceea dansam foarte prost.

— D-ai-a și se părea că mascălonul dansează ca un zeu. Ca un zeu! Pff! Ca un profesionist de bordel, da!

— Ei, lasă și tu. Lelia-l adora.

— Lelia, Lelia... Cînd mi-a spus nevestă-mea c-a poftit-o Lelia la un fel de *five o'clock*, că vine și Pazzachini ăla, am văzut roșu. Nu te duci! i-am zis. Ea a rămas cam interlocată, nu era în caracterul meu, i-am dat întotdeauna toate libertățile, știi bine.

— Afară de unele!

— Afară de cele pe care nu le cerea ea. Interdicțiile mele în ce o privea erau atât de rare că se supunea fără să crînească, cred chiar și cu un fel de voluptate, că în sfîrșit se afla și ea într-o poziție de „asuprită“...

— Cine iubește, asuprește.

— Mofturi. Sau poate, într-un sens foarte larg ori foarte înalt. Altfel, asuprirea teatral pasională e stupidă. Murdăriile de roman foileton. Sentimente pitice, simulate, sau absente.

Intrucît Violeta nu replică, privind tăcută undeva departe, în zarea nesfîrșită și asiatică, Negrilă amuți și el un timp, încercînd să se bucure de imensitatea primitoare din jur, în care plutea legănîndu-se abia simțit, nu numai în spațiu dar chiar și în timp. Un mic demon meschin îl scoase însă destul de repede din acest abandon.

— Pe unde mai e Lelia? se trezi întrebînd.

— A luat un suedez și-acum face *design* prin Canada, informă neutru Violeta.

— Ei da, focoasa brunetă și aisbergul scandinav, normal. Mai ales după lecțiile napolitanului...

— De ce ești măgar, domnu' Negrilă?

Cuvintele fură rostite cu nespusă gingășie.

— Da, iartă-mă. În definitiv, Lelia...

— Lelia era un om și jumătate, interveni cu autoritate neașteptată Violeta. Eu, una, îi datorez foarte mult. Ea m-a scos în lume, pur și simplu. Că dacă era după alții...

— Adică după noi, bărbații...

— După ei, după voi...

— Hm. Adică ce ți-a...?

— Adică m-a mai scos din chimie, din papagaliceala cu „cursul scurt“, din obediiența maritală, din...

— Aha, vasăzică, exclamă gînditor Negrilă, ea era la baza...

— Ce bază?

— Știi, Violeta, pe-atunci am lipsit, cîțiva ani din țară. Și la-ntoarcere, cînd ne-am reintîlnit, am rămas cam surprins văzîndu-te. Unde era botoasa noastră Violeta, modesta, vinjoasă...

— ...sîngaceă, bleaga, mototoala... dă-i înainte, nu te jena.

— Ei nu, de fapt erai foarte dulce, dar pentru cine știa să vadă, desigur. Cine însă se putea apropia de tine atunci?

— Ce insinuezi?

— Nimic, te asigur. Revelația am avut-o cînd te-am luat la dans într-una din primele seri, cînd ați sărbătorit voi atunci întoarcerea noastră din... exil, la locanța aia de prin spatele Atheneului, un fel de Club al Petroliștilor, unde era o societate tină și veselă. Excesiv de „veselă“ mi s-a părut la-nceput dar pe urmă m-am acomodat.

— Destul de repede și de... entuziasat.

Negrilă nu dădu semne că ar fi remarcat tonul ironic al Violetei, el părea să se adreseze mai ales pipei, care făcea volute destul de largi prin aer, parcă trăsînd contururile unor amintiri capricioase încețoșate.

— Cum ziceam, dansul nostru m-a făcut să înțeleg că ceva se schimbase în tine. De unde înainte aveam în brațe o parteneră timidă, pe care trebuia s-o conduc, ca să spun așa, cu o mină fermă...

— Da, trebuie să recunosc, tu ești acela care mi-a dat primele noțiuni de dans. Pînă atunci, așa-zisul dans nu era pentru mine decît o obligație de societate, de care mă achitam cu aplicație convențională, și cu suficient plictis. Probabil că eram un fel de butuc! rîse Violeta cu toată gura, întinzînd buzele fardate violet sîdefiu pe dantura ei puternică. De altfel, întreaga ei înfățișare se constituia pe tonuri pastelate, de la platinul mat al părului, albastrul moale al irișilor, pleoapele argintii, tenul

alb smîntîniu, pînă la veşmintele subţiri pe nuanţe pale de galben şi verde şi vio-riu... În ciuda acestor savante palori, sub ele subsista un nelinîştit aer carnasier, trădat poate doar de dinţii mari sau de unghiile lungi şi curbate.

— Un butuc de viţă nobilă, îndreptă Negrilă, contemplînd-o cu plăcere şi fătîş, altfel de unde ai fi ieşit tu cea de azi, care faci ravagii continentale pe covertă? Uite-l pe italianul tău. Şopteşte-mi repede ceva duios şi intim la ureche, ca să-l descurajăm!

Într-adevăr italianul, un blond corpulent, se înclină ceremonios şi trecu, discret şi înţepat în acelaşi timp, mai departe.

— Ce fraieră sînt, Ioane. În loc să te pun să-mi susuri tu mie diverse suplicii la ureche, să-mi ridici acţiunile pe vapor, eu mă pretez la gloria ta.

— Las-că şi-aşa eşti grozavă. Am numărat cel puţin cinci supiranţi de diverse naţi şi grade, în cap cu adjunctul sovietic... Nu mă-ndoiesc că serveşti şi petrochimia patriei pe parcurs.

— Mai e vorbă! Cu toate că, să ştii, pînă şi conversaţia tuturor experţilor ăstora miroase uşor a gaz. Dar lasă asta. Ziceai altceva...

— Ziceam că... şi Negrilă o fixă deodată în albul ochilor, pînă cînd Violeta îşi feri privirea căutîndu-şi pachetul de ţigări.

O servi cu foc.

— ...că am descoperit atunci o dansatoare desăvîrşită, căreia, cînd se dezlănţuia, nici nu-i puteam face faţă, pînă cînd de fapt am şi renunţat la o asemenea idee. Şi mi-am dat subit seama că Violeta cea pe care o ştiam noi, Violeta cea...

— Mă rog.

— ...cedase locul unei fiinţe cu totul noi, unei apariţii exuberante, evoluînd nu numai cu graţie dar cu foc, scînteind pe toate faţetele. Cum se întîmplase asta? Cînd? De unde pînă unde? Fardul, vestimentaţia, frumuseţea pusă în valoare, dexterităţi scilpitoare scoase la vedere sau dobîndite, toate astea existau fără îndoială, îşi dădeau concursul la succesul tău, ca să-i spun astfel, dar explicaţia era suficientă? Ajung nişte simple *calităţi*, fie ele de prim ordin, ca personalitatea noastră să înflorească subit, orbitor, ameţitor, pentru noi ca şi pentru ceilalţi? Nu-nseamnă că altceva, ceva din interior, din adînc, a mişcat, s-a activat, a proiectat la suprafaţă ploaia de aur care poleşte neconţinut solul pe care călcăm, văzduhul pe care-l respirăm, pe noi înşine şi pe cei din jur? Aşa gîndeam atunci...

Negrilă se opri, parcă obosit.

— Poetic, admise loială Violeta. Şi poate, adevărat. Oricum, îţi mulţumesc pentru cuvintele frumoase pe care le-ai spus despre... adică pentru mine. Mai sincere cele despre vechea Violetă, măguli-

toare cele despre Violeta de la Clubul Petroliştilor, galante şi... suspecte-astea de pe puntea venerabilului *Amiral Uşakov*.

— Ei, asta-i! protestă el moale.

— Da, da. Nu te mai prefăce, Ioane. Energicul inginer Negrilă, spaima exploatarilor şi regele forărilor, are şi o latură mai puţin impunătoare, o pornire scotocitoare, ceva care dacă i-am spune „curiozitate de tip feminin“ am păcătui din mai multe puncte de vedere, pe care nu le mai înşir pentru că le cunoaştem cu toţii prea bine...

— Nu văd de ce curiozitatea ar fi o trăsătură... imputabilă, intră şi Negrilă în jocul grandilocvent al Violetei. Curiozitatea... vru el să înceapă.

— Lasă, Ioane. Nu-nşira tu acum „părţile pozitive“. Fii bărbat, renunţă cum am renunţat şi eu.

— Mă rog. În faţa eternului feminin, cedăm. Şi-atunci?

— Atunci, se pare că tu vrei să ştii, nu-nţeleg prea bine de ce, ce stătea la baza „metamorfozei“ mele, termen nu prea curtenitor...

— Eu n-am spus cuvîntul metamorfoză!

— Nu l-ai spus, dar... ţi-a scăpat (aici Negrilă făcu ochii mari)... în gînd, vreau să zic. (Aici el ridică braţele la neputinţă). Tot aia e. Bineee... conchise provizoriu Violeta.

Negrilă tăcu strategic.

— Am să-ţi satisfac curiozitatea, sănătoasă sau nu. Acel ceva din adînc care a proiectat „ploaia de aur“, cum ziceai adineauri, a existat într-adevăr. A existat şi se numea *dragoste*. Ei, eşti mulţumit?

— Dar eu nu...

— Ba tu, da. Tu ai vrut să ştii. Iacă. Sigur că dacă mă gîndesc bine, e greu să stabilesc raportul cronologic exact între puseul „leliot“ (Negrilă holbă iar ochii, adică modelul exuberanţei vitaliste a Leliei, şi momentul dragostei mele pentru X. Sper să-ţi fie foarte clar că nu Pozzovicini putea sau poate să fie desemnat prin această algebric misterioasă, virilă dacă vrei, literă...

— Dar nici o clipă nu mi-a trecut prin cap că... deşi abia o ţineai morţiş că „zeu“, că „superb“, că „Rudolf Valentino“...

— Deci ţi-a trecut... prin cap! Abia acum îmi dau seama că trebuie să mă simt mult mai jignită decît am fost.

— Dar nu, Violetă. Jur că nu. Sărulina. Iartă-mă.

Şi-i apucă iar mîna sărutîndu-i-o plin de umilintă.

— Fii cuminţe, acum a apărut norvegianul. Ne examinează cu un ochi ştiinţific ca pe nişte sălbatici meridionali în rut.

— Nu-i nevoie să-i surîzi atît de fermecător.

— Uîţi ce-a zis tovarăşul Chindie de la protocol: „...amabilitate, tovarăşi, multă multă amabilitate... indiferent de forma de

guvernământ a tovarășului străin... indiferent de climatul lui, că-i ecuatorial, că-i temperat, că-i marin sau de alt tip...

Norvegianul se eclipsase visător.

— Aștia, a dat norocul peste ei cu platforma aia din Marea Nordului ! Unde ne-ar pune și nouă Dumnezeu mina-n cap. Tot fi zice Marea Neagră, ar putea să aibă și ceva păcură.

Negrilă începu să roadă cu parapon coada pipei, producând mici sunete rele și scrișnite, apoi făcu brusc o strimbătură, scoase batista și-și frecă îndelung și absent buzele. În cele din urmă se întoarse spre Violeta, care fuma și ea în tăcere, dusă pe gânduri, călătorind departe spre Apus, unde dăra de spumă se topea albastru în zare, și pe măsură ce contempla profilul ei cu frunte avintată, pe chipul lui se instală iar o degajare malițioasă. Murmură.

— Vasăzică tot ea, dragostea, sireaca... tot ea, pirdalnica...

— *Di cie prastești Vanca, la tini ?* rosti sec Violeta, fără să-și deslipească ochii de pe întinsul mării.

— Poftim ? se nedumeri el. Apoi fața i se luminează : Ah, babușca ; Bătrîna Agafia, sfînta știmă lipovenească a litoralului... Ah, *les beaux jours* !

Și fiindcă Violeta rămăsese nemișcată apropié buzele de urechea ei și îngîna, imitînd-o pe Agafia :

— *La dîmîtă... mult liubov... dîmna ?*

Epuizată parcă de lungă ei călătorie peste valuri, Violeta se mulțumi să încuviințeze cu încredințare din cap.

— Ceea ce m-a mai surprins odată la tine, continuă Negrilă revenind la tonul degajat dinainte, a fost brusca ta maternitate ulterioară, oarecum tardivă și... furioasă.

De data asta Violeta întoarse spre el un chip contractat.

— De ce, „ulterioară“ ?

— Vreau să spun după... în sfîrșit, după ani de zile. În general, nu fusese o problemă pentru tine, nu era o preocupare, ba chiar...

— Contra n-am fost niciodată.

— Nu zic că... dar trăiai clipa, o clipă cam lungă. De fapt, eu, și poate nu numai eu, urmăream cu teamă evoluția ta. Eu parcă vedeam mai bine, popasurile mele la București erau distanțate... Pluteai într-o fericire impudică, oricît urma ea unei adolescențe frustrate, socoteam. O fericire inconștientă bazată pe nefericirea altora, atît de apropiată. O alunecare în sordid și-apoi în catastrofă păreau posibile, așa cum mergeau lucrurile. Sufeream pentru tine.

— Să cred că mă iubeai în taină ? încercă Violeta să readucă tonul ușor frivol de mai înainte, deși obrazii i se coloraseră treptat, semn de nervozitate la paloarea obișnuită, chiar cultivată, a chipului ei.

— Cum aș putea nega vreodată ? acceptă el jocul, însă fără vigoarea necesară. Dar

parcă tu mai aveau ochi pentru altceva în jur în afară de... ?

— De ce-ar fi trebuit să am ? sfidă ea, mimînd mai departe cochetăria.

Apoi renunță și declară cu violență : Făceam prea mult rău în jur pentru ca să nu merg pînă la capăt !

— Nu-nțeleg, zise foarte serios Negrilă.

— I-am făcut un copil !

— Lui ?

— Lui.

— Și ?

— Și, N-a mers. Fericirea n-avea același chip pentru el ca pentru mine.

— Trist.

— Nu doar trist. Mortal. Pentru amîndoi.

— L-ai părăsit... încercă Negrilă s-o ajute.

— I-am părăsit. Pe-amîndoi.

— Cum ? Ai divorțat de... ? Nu știam.

— N-am divorțat. N-am vrut însă să port cu mine, o viață, amintirea vie a unui eșec, copilul lui. I l-am dăruit. În spirt, bineînțeles !

— În... spirt ? și Negrilă fu străbătut de un fior.

— Da. I-am lăsat o amintire din... mine.

— Dar...

— M-am întors la viața mea domestică și destul de repede am intrat într-o nouă maternitate... de data aceasta... furioasă, cum bine ai observat. Copilul pe care l-ai văzut la aeroport este al meu, al nostru.

— Foarte reușită fată. Ai avut noroc, adăugă.

— De ce ?

— După o asemenea traumă...

— Voi, bărbații, n-aveți de unde să știți. O maternitate acceptată, dorită, purtată cu plăcere, te curăță de toate scorile. Ești o regină.

Negrilă tăcu. Da. Violeta avea ceva de regină. Toate acele culori pale, sclipitoare, veșminte fluturînd larg, atlasul alb al feței... Dar, în spirt ? O greață ușoară îl năpădi. Ca și cum comunicau totuși, auzi glasul Violetei.

— ...Aerul tău vag suferind nu mă înduioșază, Ioane. M-ai chinuit și tu destul, tot scotocind, curios ca o muiere bîrfitoare, sentențios ca un șef de cadre...

Pe punte se iscă oarecare foială.

— Să fi ajuns la *Neftiannîie Kamnî* ? întrebă ea.

— E posibil.

— Hai la prova.

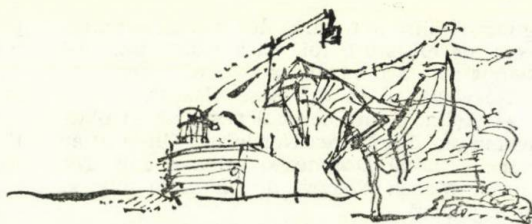
Violeta se ridică, își netezi vestmintele și o luă înainte.

Negrilă o urmă contemplînd călcătura ei sigură și grațioasă.

„Da, gîndi el, dar cel care nu-i observă ochii prea albi, dantura carnasieră, unghiile lungi și curbate ?“

AL. I. ȘTEFĂNESCU

Fereastra de acasă

...Era într-o vară, într-o vară frumoasă și calduroasă, bogată în roade, poate că era prin patruzeci și nouă? cincizeci? Nu mai ținea minte bine, dar i se făcuse amar-nic dor de casă și atunci nu se înțetise încă legătura lui cu Agripina, ea era încă undeva într-o zonă îndepărtată, aproape de indiferență, era singur, nu prea era de lucru pe la spital și, în plus, vroia să vadă cum mai e cu tata. Dar avusese și un vis, un vis ciudat care-i ațitase și mai mult dorul de casă, dorința de a o revedea... Visase într-o noapte că era copil, în odaia cea dinspre fântină și, întocmai ca în copilărie, venise la fântină un călăreț îmbrăcat în negru, pe un cal lucios, negru, ca să-și adape calul și să bea... Visase ceea ce de fapt îi plăcea uneori să creadă că fusese o întâmplare ciudată... de a căruia realitate încă se mai îndoia și azi... În odaia din fund a casei părințești, cu soba imensă, albă, iradiind o căldură plăcută, potopitoare ca un vis frumos cu cele două paturi de fier vopsite în maron, avînd pe tăblii grațioase și, bineînțeles, stîngace picturi gen Ludovic al XV-lea, în care cuconite blonde, înveșmîntate-n rochii largi, decoltate, priveau sfioase către domnii cu perucă și ciorapi de mătase care le făceau reverențe — paturi vechi, cu saltele tari, sănătoase, cu perini mari și moi, și rufărie aspră de în, mirosînd a sulfînă și a frunză amară de nuc, în odaia aceea îi plăcea mai ales lui să rămînă și să viseze, vara, atunci cînd fusese bolnav de tifos exantematic. Era mic, avea vreo patru-cinci ani, cînd se-mbolnăvise, după ce soră-sa Linica fusese dusă la spital. Nu mai ținea minte odaia de spital unde stătuse și el pînă venise de pe lumea cealaltă, cum zicea bunica, era doar ca o amintire vagă, albă și fierbinte, nu-și amintea nimic de la spital, dar după întoarcerea lui acasă, împreună cu soră-sa, de care toți rîdeau fiindcă îi căzuse părul (tifosul făcuse să-i cadă părul ei frumos, negru ca păcura), el rămînea multă vreme într-unul din acele paturi din camera cu fereastră înaltă, împărțită în patru dreptunghiuri, fereastră care dădea înspre fântină. Îi plăcea grozav locul acela, fereastra aceea în dreptul căreia se afla o măsuță veche, jupuită, cu picioare ar-cuite frumos — dăruită — straniu dar! — de însuși boier Orezeanu la nunta arga-tilor lui (căci și mama lucrase multă vreme

pe moșia lui Orezeanu și acolo o cunoscuse tata). Stătea pe-un scăunel cu spătar și privea pe fereastra împărțită, privea cînd printr-un pătrat, cînd prin altul, cum treceau oamenii pe stradă, cum se opreau la fîntina cu găleată mare și grea de lemn, cu cercuri de metal... Veneau vecini să scoată apă de la fîntină, vorbeau cu mamă-sa, cu bunica. Uneori nu venea nimeni și fîntina adîncă rămînea uitată, cu răcoarea ei, în mijlocul arșiței. Spre seară, însă, din nou veneau femeile și fetele să scoată apă, ridicîndu-și brațele goale și lăsîndu-le, într-un ritm lent, firesc, ca-ntr-un ritual ciudat, cu privirea în sus, cu capetele ușor aplecate într-o parte, de parcă se priveau în oglindă, cum zicea bunica...

Îi plăcea să le privească și pe ele, și fîntina, mai ales în amurg, cînd razele soarelui se domoleau, poleind din ce în ce mai stins roata, și lanțul, și conturul acoperișului și porților fîntinii, și brațele albe ale fetelor, sau pe cele ascunse sub rochii ale femeilor, și creștetul lor legat în basmale de diferite culori, în timp ce fața le rămînea în umbră... Într-o zi însă, pe la scăpat, cînd lumina se retrăsese undeva, dincolo de pădurea lui Jercea, punctul cel mai îndepărtat al satului de unde începea împărăția păpușoiului, a auzit tropot de cal și a văzut un călăreț descălecind de pe calul negru ca păcura, rotindu-și neliniștit ochii lui mari, umezi, un cal cu o coadă frumoasă și coama lucie, împletită ca părul de fată mare, nechezînd și sforăind ușor... Era un călăreț tînăr, îmbrăcat în negru, sau numai i se păruse lui că e în negru fiindcă se înserase și abia se mai zărea silueta fîntinii, nucul din curte, călărețul și calul? Drumețul a scos o găleată cu apă, a dus-o la botul calului însetat, a aruncat restul de apă din găleata de lemn și a scos din nou apă, încet, înălțînd și coborînd voinicește brațele. Nu se uita nicăieri, părea absent și încruntat ori numai obosit, a proptit găleata de buza fîntinii, dar cînd și-a aplecat capul să bea, l-a zărit, se vede, pe copilul din fereastră și s-a oprit, și s-a uitat la el și i-a zîmbit așa, din senin, apoi și-a băgat capul în găleată, a băut, a lăsat găleata pe buza fîntinii, a luat calul de frîu, a-ncălecat și dus a fost. El a auzit din nou tropotul calului care dispăruse cu călăreț cu tot... A sărit de pe scăunelul lui, a vrut să dea buzna afară, însă

tocmai atunci intrase Linica, împreună cu mama. Erau vesele deși cam ostenite, — mama era așa de frumoasă când era ostenită! — lucraseră la grădină și soră-sa i-a arătat rîzînd o roșie mare, mare, lucioasă, cea mai mare pe care o găsisese în grădină ca să i-o dea.

— Mă duc să-l văd pe călăreț...

— Care călăreț? — Cum care? Țăla de-adieneauri, care s-a oprit la noi, la fîntînă, să-și adape calul... Amîndouă s-au uitat la el mirate. — N-am văzut nici un călăreț, i-a zis mama și i-a pus mîna ei aspră și rece pe frunte. — Ai fierbințeală? — N-am nici o fierbințeală și a fost un călăreț care și-a adăpat calul negru la fîntîna noastră!

Vedea că nu-l credeau, că nu vroiau să-l creadă, ele ziceau, ca și buna, care venise și ea vîitîndu-se de oase, că avea fierbințeală, iar lui, de ciudă că nu-l credeau, îi dăduseră lacrimile. A zbughit-o afară alergînd spre fîntînă, dar tocmai atunci tata scotea apă și vorbea ceva cu un vecin.

— Tată, nu vor să mă creadă... Nu-i așa că și tu l-ai văzut pe călărețul cu cal negru cum și-a adăpat calul la fîntînă?

Tata nu i-a răspuns îndată, i-a învîrtejit părul în cap și parcă l-a ntrebat: — De unde l-ai văzut? — De la fereastră, de-acolo! Și i-a arătat fereastra unde stătuse toată ziua. Tată-su l-a luat de mînă și l-a dus aproape de fereastră. L-a mai întrebat: — Prin care dintre cele patru ochiuri de geam te-ai uitat? — Prin cel din stînga, de jos. L-am văzut, zău! Era un om nalt, îmbrăcat în negru. Era cam trist, dar mie mi-a zîmbit. Calul avea coama împletită! Zău!... Era gata de plîns. Doar nu visase?... Cum de nu-l credea nimeni? Cineva trebuia să-l creadă...

— Ei, dacă te-ai uitat prin pătratul de jos, atunci a fost cu adevărat un călăreț pe aici, i-a spus tata, mîngîindu-l pe creștet și făcîndu-i apoi un vîrtej în păr. — Dacă te-ai uitat prin pătratul ăla, da! atunci l-ai văzut, ce mai... Tu știi că pă-

tratul ăla al ferestrei e fermecat? Și că prin el nu poate vedea toată lumea din casa asta? Dar să nu mai știe nimeni. Să nu-i spuie nici Linică, nici măică-ți, da? Se mai simțea și azi, ca și atunci, cuprins de-o îndoială dureroasă, care-i răcise cerul gurii și vîrfurile degetelor și încă mai simțea gustul luptei lui înverșunate cu plînsul — fiindcă, în ciuda atitudinii tatei, a vorbelor lui despre pătratul fermecat al ferestrei, a vocii lui mai blînde ca de obicei, el încă nu era sigur nici azi, dacă acel călăreț fusese aieveya, și-i zîmbise aieveya, sau numai i se năzărise lui, sau numai visase? Stătuse la pîndă toată vara și toamna toată după-amiezile tîrzii, cu nasul în fereastră așteptîndu-l, dar călărețul pe cal negru, însetat și trist, care-i zîmbise numai lui, nu mai venea și nu mai apăruse niciodată. Auzea vîntul prin frunzele nucului, le vedea îngălbenindu-se și căzînd. Amurgurile erau din ce în ce mai apropiate de jumătatea zilei, dar călărețul nu mai venise...

Și totuși îl văzuse, îi văzuse zîmbetul și tristețea, și calul, dar dacă toți din casă nici nu-l zăriseră, nici n-auziseră nimic, începuse și el să se-ndoiască de sine... Cu toate că îndoiala aceea îl durea ca o rană în piept, ca nodul plînsului în gît... Rămăsese un episod al îndepărtatei copilării, absorbit de timp, uitat, îngropat undeva într-o căsuță a memoriei afective dormitînde. Pînă în noaptea cînd visase întîmplarea cu călărețul cel negru, călare pe calul lui negru, din fața fîntînii. Se trezise foarte nedumerit. De ce tocmai un vis ca acela? Cu o întîmplare trăită? I se părea că visul era ca un fel de îndemn care grăbea, de fapt, dorința lui mai veche de a merge acasă, de a revedea totul, și odaia aceea, și pe celelalte, și grădina, frumoasa lui grădină, azi, probabil cam părăginită pe care trebuiau s-o vindă, de a-și revedea sora, pe Linica, nepoții, tatăl...

EUGENIA TUDOR-ANTON

Sunt în căutarea unui loc
unde timpul și liniștea se bucură de
prețuire.
Oare din pricina asta rătăcesc prin lume
fără scop?

Cînd Marea Neagră începe
în zorii zilei să bubuie
șușotesc pînă și scaleții de la marginea
drumului.

În această noapte
mă potesc asemenea melcului în cochilia sa

și aștept pînă ce inima mea își termină
plînsul.

Suntem drumeți pe pămîntul-mumă!
De vom ajunge oameni hotărîți
depinde întru totul de căile noastre.

La urma urmei de ce
mai căutăm graiul vîntului și al florilor —
doar avem tranzistoare!

Oile tîmpe pascînd în tihnă
rad pajiștile presărate cu flori.
Numai noi, oamenii, ne numărăm orele.

NIKOLAUS BERWANGER

CENACLU

DOR ANUME

Frumos ar fi să ne-ndoim că sintem
Și să ne încercăm în cite-o moarte
Eu desfrunzind aceste ierni furate
Să-mprăști-n mere șerpui de blestem

Am mai urcat odată printre ploi
Îmi amintesc doar de un colț de rană
Cînd iepele se ridicau a goană
Și mă loveau în trupul dinspre voi

Frumos ar fi să mai ieșim prin noapte
Cu mîinile în buzunarul zilei
Vinul s-ar naște-n pauza argilei
Și cimitirele-ar uita de moarte.

SCRISOARE CĂTRE ZGÎRIE NORI

Te lăsam să fii mai beznă
Te lăsam să fii mai rău
Te lăsam să-mi urci în spate
Dintr-o gură într-un hău

Te rugam la tînguire
Întru plînsa lumii frica
Te rugam din vinătoarea
Ploilor nu lua nimica

Că de-ar fi cuvîntul noaptea
Să mi-l scot la împlînzire
M-ar încăleca orașul
Și m-ar spinteca un mire

Dar tu sforăiai prin halte
Unu și treizeci și rouă
Și din plînsa mea rămasa
Noaptea despărțită-n două

VALENTINA MUREȘAN

PREȚUL ZBORULUI

Nimeni nu știe perechea
pierdută în sîduri
a păsării ce se înalță încet
chemînd dintr-o vreme
a hotarelor albe de sare

ION DIȚOIU

ÎMBĂIEREA PĂPUȘII

Trageți obloanele la ferestre,
zăvoriți ușa casei
din cărămidă de ciocolată !
Undeva mai departe, grijă :
nimeni să nu sară gardul din bețe de
trestie de zahăr ;

nimeni și nici foșnet de gînd
să n-adie urechile celor mari !
— Acum, Frică : dă-mi un iepuraș de
săpun :

Tu, Vază : dă-mi prosopul de roze !
În vreme ce fetița, uimită, îndelung
privește

cum Frica și Vaza,
de naive ce sînt, nu izbutesc
să priceapă o iotă :
despre iepurașul de săpun
și despre prosopul de roze,
despre care — pesemne că —
nu știau unde se află...

MIHAI MATEICIUC

DRUM

Virfuri de trestii,
leagănă semne,
îpete mîine,
seara aceasta
pe jumătate

MIRCEA RAICOPOL

POATE CA ANA LUI MANOLE

Poate eram și eu acolo —
zidit prin tainice tăceri,
să țin în temelii puterea
unui prezent venit din ieri...

Poate eram și eu acolo —
temei al rostului tirziu,
să mut catapeteasma vremii
cu rugile-mi dintr-un pustiu.

Poate eram și eu acolo —
poate am fost de cînd mă știu,
uitat în tainele tăcerii
să fiu în veșnicie viu.

Poate am fost întîiul fiu...

CORNEL VLĂDEANU

PSALM

MIORITEI

Cînd sîntem aproape
nimic nu ne este de prisos,
ca-n tumultul frîngerii pînii!
Spre tine cuget,
împresurat de-mpăcare și har.
Durerea se destramă împrejur-mi
și mă-nalț cu aripi de vultur,
din abis
mă se întind curcubeie în suflet...

De-ți deschizi inima,
surîsul tău îl am călăuză.
În labirintul din tine
zămislești primăvara și se scurg
din cel mai înalt panteon
balsamuri de măgăritare,
tihnă și pace.

Nu-mi simți așteptarea
ce se trăște prin mine,
din timpul ce curge spre viață?
Ne risipim în clepsidră,
se desfată credința și zelul
și cînd rătăcesc,
mi-ești candelă — pe strună de harpă —
Pe veci călăuză!

La pieptul tău
s-au luminat crinii din vise.
Cînd Amor ne-alintă,
din cenușă de Phoenix — renaștem —
și din îmbrățișările noastre,
se-nalță imnuri.
Bucuria și fericirea
ne sînt de-apururi,
nouă, atît de aproape...

EMERALD CHISMORIE

Sîntala — ianuarie 1980

A PUNE

Eu am pus o piatră
El a pus un spin
Eu am pus o floare
El a pus o piatră
unde pun viață
pune El destin
unde pun un cîntec
glasul Lui mă latră

Eu am pus un soare
El a pus un nor
Eu am pus o lună
El un vircolac
Eu am pus smochinii
și cireși-n floare
păsării în aripi
stările de zbor
unde-am pus un înger
El a pus un drac

PAVEL ȘUȘARA

BALADĂ

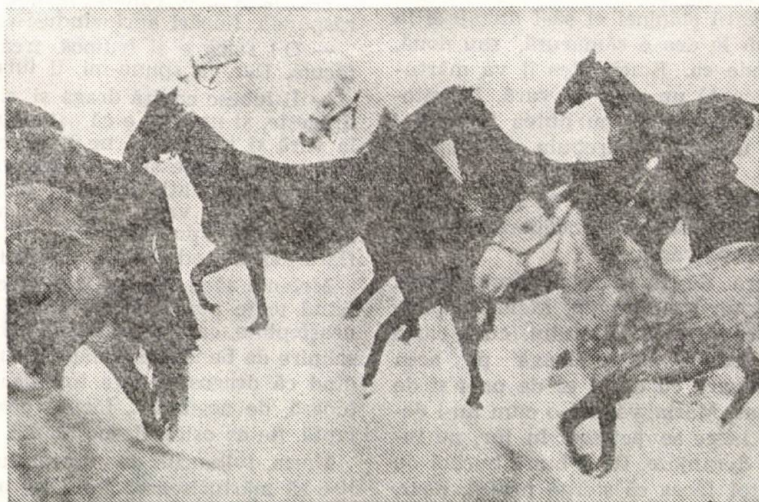
Mioara blindă plînge-ntr-un izvor
Din ape limpezi o poveste spune
În degete de arbori toamna pune
Atîta aur dat cu sărbători

Și porți de deal tăiate-n așteptări
Și văi îl cer cu liniște și lună
Dar corn de vînătoare nu mai sună
Se-ascund în iarbă vechile-i cărări

Glas de cocoși și drum de căpriori
Pădurea strînge-n turnul ei de pace
Brazii-și trimit foșnirile încoace
Pe frunți de rîu cu bucurii de zori

Trăiește-n ape al miorii grai
Și cerul e ștergar lucrat în stele
Plai de cuvînt mai urcă către ele
Pe piscuri mari de vis Badea Mihai

GHEORGHE DÂNCILĂ

VESTEA

Sufletul Melaniei era curat și limpede, dar în același timp, involburat de trăiri puternice care de foarte puține ori treceau dincolo de înfățișarea ei mereu calmă și potolită. În ea se afla un torent care, singur fiind, ascuns de umbra copacilor, vijlie și se ia în piept cu stîncile muntelui, dar, odată ajuns jos, printre oameni, devine un rîu cristalin și liniștit ce numai cîteodată își părăsește matca. Că doar nu sînt inundații în fiecare an !

Din cauza firii ei închise, puțini erau aceia ce-i puteau bănuî bunătatea, iar și mai puțini încercau să vadă ce ascunde în sine femeia asta cu aspect de școlăriță. Servitorii n-o vrăjmășeau, dar nici nu o iubeau. Dintre ei, doar Maria îi purta recunoștință din pricina unei întîmplări. Un fapt ce avea să se petreacă foarte curînd, chiar în acea primăvară tîrzie, în care...

Raze sfielnice de soare, încercînd să mîngie pămîntul, se trudeau să-și facă loc printre crengile golașe încă, ale copacilor. Lacome, înghițiseră aproape toată neaua iernii. Doar în cîte-un loc umbros mai stăruia vreun petec de zăpadă apoasă, grea și murdară. Primăvara asta ce dădea năvală peste lume, nu aducea Mariei decît nemulțumire și tristețe. Petre Ursu nu reușise să strîngă bani destui pentru căsuța ce și-o visau de cîteva luni încoace. Mai mult decît atît, stricase nu știu ce mașină din atelierul unde lucra și trebuise din banii ce-i avea agonisiți să plătească reparația. Cei doi erau la ananghie.

Un mugur de speranță încolțise în sufletul Mariei : de cîteva zile o muncea gîndul să-i ceară stăpînei ei să-l angajeze la conac și să le dea o cămăruță, sau două, cum o crede ea. Bineînțeles îi va mărturisii că așteaptă un copil la vară. De minciună și ascunzîș nici nu putea fi vorba ! La urma urmei, tot trebuia să-i spună într-o zi !

Frămîntînd așa lucrurile în minte, slujnica se tot învîrtea prin încăpere, neștiind cum să înceapă vorba.

În camera de zi, în fața căminului în care ardea un foc zdravăn, Melania, pierdută printre pernele fotoliului, cu o carte în mîini, căuta să înțeleagă pe acea doamnă Bovary cu dorul ei de oraș și de extraordinar. Maria, vîzînd-o cum nu-i deloc atentă la ce se petrece în jur, nu îndrăzni s-o deranjeze. De o bună bucată de vreme se tot făcea că șterge praful, doar,

doar, stăpînă-sa își va ridica ochii de pe blestemata aia de carte. „Doamne, ce obicei mai are și conia ! În loc să se ducă la oraș, să-și facă prietene, să meargă la baluri, ea stă închisă colea cu cărțulia aia, sau bate de una singură cărările pustietății ăsteia !“ bombănea în gînd Maria. Necăjită, slujnica tocmai voia să plece, cu gînd să-i spună altădată rugămintea ei. Dar, chiar în momentul ăla, Melania își lăsă capul pe spătarul fotoliului, cartea o abandonă în poală și, privind la Maria, îi spuse că poate pleca, de vreme ce și-a terminat treaba.

— Coniță, începu cu sfială slujnica, aș fi vrut să vă fac o rugămintă, de-o-ți vrea să mă ascultați !

— Spune Marie, ce-i ? Ce necaz ai ? o îndemnă Melania.

— Știți, mă gîndii, de nu vroiați cumva să tocmiți un om pe bătătură. De cînd plecă Ion al Stanii de la grajduri, nu mai aveți pe nimeni care să grijească de caii conașului, și tare frumoși mai sînt, că nici la prințu' nu vezi așa cai. Și-apoi... cunosc eu pe cineva care s-ar băga nu numai la grajd, ba chiar să mai ajute la ce-o fi nevoie pe aici. Și-i... om cinstit, mai adăugă ea.

Un zîmbet mîngîie fața Melaniei :

— Și de unde știi tu cît e de vrednic ? Te pui chezaș pentru el ? o iscodi stăpîna casei, amuzată de situația ce în parte o bănuia.

— Sigur că da ! Cu tot sufletul ! Nici nu știți ce om cumsecade și de nădejde îi, și pe deasupra e și puternic, poate munci orice.

— E frumos, Marie ?

— Da, e tare frumos ! se grăbi Maria să răspundă, flăcări aprinzîndu-i-se în obraji.

— O ! Dacă e și frumos, treaba e ca și făcută. Dar, ia spune-mi, îl iubești mult ?

— Îl iubesc conia dragă și, și el mă îndrăgește, și necazu' e că așteptăm un copil la vară și trebuie să ne luăm pînă atunci și nu avem unde sta, că d-aia vrusei să vă rog să ne ajutați, că dacă nici dumneavoastră n-oți vrea..., atunci nu știu ce ne-om face, spuse slujnica, dintr-o răsuflare dezvăluindu-și toată neliniștea.

Melania tăcu pentru cîteva clipe, mistuind toate noutățile astea venite, așa, pe neașteptate, ca o grindină în plină vară. O sclipire de bunătate îi năpădi sufletul, gîndind că dragostea este întotdeauna impetuoasă, de nestăvilit, făcînd posibilă orice faptă, fie ea oricît de nesăbuită.

Maria, tulburată de curajul cu care reușise să mărturisească totul, se mira cît de

puține cuvinte i-au trebuit pentru ca să destăinuie, așa, dintr-odată, tot zbuciumul și toată nădejdea ei.

— Ei bine, începu Melania, eu zic să luați alea două camere din fundul curții, în care au stat Ion grăjdarul și mamă-sa, și pe urmă om mai vedea. Cum spui că omul tău este harnic la treabă, nu-mi fac griji. Cu siguranță că se vor găsi multe de făcut !

Boabe de rouă străluciră în ochii slujnicei, luminându-i privirea plină de recunoștință.

La rîndul ei, Melania era fericită că avusesse prilejul să o ajute. Bucuria ei însă, nu se dezvăluia decît printr-un zîmbet pierdut undeva la colțul buzelor, în timp ce Maria era o vîlvătaie, nemaîștiind acum ce să spună sau ce să facă, în semn de mulțumire. Pentru a trece peste momentul acesta, ce le stingherea pe amîndouă, Melania adăugă :

— Am să-i spun deseară lui Leon ce-am hotărît noi împreună, și de-o fi de acord, sper ca la vară să vă botezăm pruncul. Ei, ce spui ? Vrei să fim noi nașii copilului tău ?

— Sigur conîță ! Mai încape vorbă, sînt așa de bucurioasă că simt că n-o să-mi mai încapă inima în piept. Mi-e teamă c-o să-mi pleznească de atîta veselie. Și să mai știți că n-o să vă pară rău, o să vedeți că o să vă fim de ajutor.

— Bine. Abia aștept să-ți văd și eu bărbatul. Sper că asta se va întîmpla curînd.

— De îndată ce ne luăm, zvîrli numai-decît cu vorbe Maria.

Gîndind că nu mai are nimic de spus, slujnica ieși. Era tare nerăbdătoare să dea iubitelui ei, vestea aducătoare de atîta bucurie neașteptată. (Oh ! Cum sîntem noi, oamenii ! Nu putem păstra nimic doar pentru noi, mereu avem pornirea să împărțim cu cei dragi tot ce ne umple viața, fie necaz, fie bucurie !) Maria nu-și mai găsea locul. Se foia de colo, colo, neștiind cum să-și zăgăzuiască neastîmpărul. Încă mai bine de un ceas trebuia să mai păstreze pentru sine „vestea cea mare“. Încă mai bine de un ceas pînă cînd, noaptea, ca o zîină bună, să cuprindă într-o tandră îmbrățișare copacii din jur.

Dorul o mină spre poartă. Așteaptă. Privirile-i străpungeau cu greu veșmîntul întunecat al serii. Și iată că pe drumetul ce venea dinspre sat dibui, în sfîrșit, o umbră. Deîndată își grăbi pașii spre omul ce părea a nu fi altul decît cel pe care gîndul ei îl chema cu atîta înflăcărare. Ajunsă la cîțiva pași de bărbatul ce se apropia, rămase înfepenită pentru o clipă, cu mîinile depărtate puțin de trup într-un gest de îmbrățișare neterminat, cu ochii mari și gura pe jumătate deschisă, alcătuiind cea mai desăvîrșită expresie a uimirii.

— Nu cumva ai zărit vreo stafie, de ră-măseși așa, înfepenită, precum statuia lui

Vodă ? zise rîzînd Leon, mirat și el de apariția asta neașteptată.

— O !... Conașule, vă rog să iertați greșeala, da'... v-am crezut altcineva.

— Te pomeniști că m-oi fi văzut cu nicaiva plete blonde spălîndu-mi umerii și m-ai confundat cu vreun zburător, rise el, amuzat de încurcătura femeii. Dar, dîndu-și seama că aceasta n-a prea înțeles mare lucru din vorbele lui adăugă :

— Îmi pare mie că tu ești oleacă îndrăgostită. Ei, am dreptate ?

— Păi... știți... eu...

— Lasă, lasă, nu-i prea mare nenorocirea, așa că n-o să-ți tăiem capul în piața mare în răpăit de tobe, adăugă bărbatul, urmîndu-și drumul spre casă, veselie-i desfăcîndu-i-se într-o cascadă de ris.

„Pesemne că-i băut conașul. Auzi ! Să-ți taie capul în piață cu toboșari ! Doamne, ce prăpăstii poate să spuie !“ își zise în sine ea Maria.

Nu trecu însă mult timp și iată, în sfîrșit, o apariție : era Petre Ursu. Avea umerii puțin căzuți, apăsați de povara nemulțumirii că nu aducea cu sine o veste care să le înlăture grija. Se aștepta să vadă din nou chipul femeii lui umbrat de supărare. „Și pe bună dreptate !“ îi trecu prin minte. Nu era de datorie lui să se îngrijească de toate ? Pe cînd el de ce era bun ? Doar de necazuri și stricăciuni. Că de nu fărîma prăpădita aia de mașină, acum aveau și bani, și nici pe el nu-l dădea afară de la fabrică. Acum, cum să-i spună Mariei în ce bucluc intrase ? Cum de nu se spintecă pămîntul sub el de atîta necaz și rușine ce-i era ! ? „Ciudat ! Maria nu pare deloc îmbufnată în seara asta ! Ba dimpotrivă, arată de parcă tocmai a descoperit o comoară“. Cam așa gîndea Petre Ursu, care de vreo cîteva ceasuri nu mai avea de lucru din cauză că patronul îl dăduse afară.

Ajuns lîngă Maria, o sărută absent, neînțelegînd ce motiv de veselie ascundea, pentru că — acum vedea bine — în ochi îi jucau scînteii de bucurie.

— Am o veste grozavă ! se grăbi ea să mărturisească.

— Ei ? ! și io, adăugă el.

— Ce ?

— Grozavă ca a ta n-o fi, dar veste e. Azi dimineață m-au scos din fabrică pe motiv că le-am stricat „mîndrețea“ de mașină.

— Păi..., e foarte bine ! S-a întîmplat tocmai cum trebuia, zise ea cu satisfacție.

— Zău ? ! La dracu...

— Stai, nu te grăbi ! Hai să-ți spun ! Astăzi vorbii cu stăpîna despre noi, și se-nvoi să te ia la conac, rosti ea, apăsînd pe fiecare cuvînt.

Petre o privi uimit.

Și după ce Maria îi povesti în amănunțime, tot ce vorbise cu Melania, nemulțu-

mirea din sufletul bărbatului se risipi precum ceața la ivirea soarelui. Toată neliniștea se spulberase. Acum, nimic nu mai putea stăvilii sărutările lui; nici protestele ei, nici risul, nici amenințările.

În vreme ce, la capătul potecii, ei sfîșiau tăcerea nopții cu chicoteala și risul lor nestăvilit, în casa stăpînilor, Leon povestea Melaniei despre ciudata apariție de pe cărare. Misterul îi fusese lămurit de îndată de soția lui care — vedea el — știa foarte multe despre „idila” slujnicei.

— La vară așteaptă un copil, povestea Melania.

Leon asculta scormonind cu un gătej în jarul din sobă.

Fața ei, devenită palidă, mărturisea

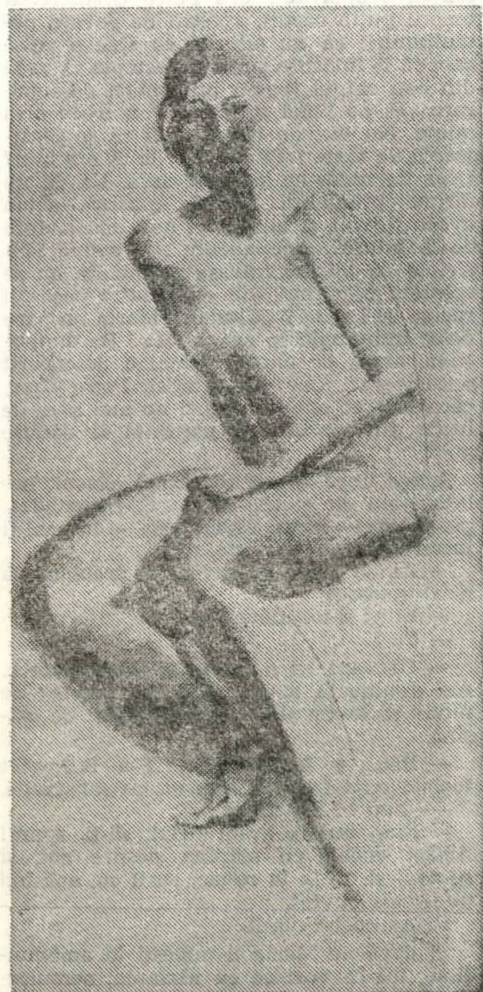
înaintea vorbelor o dorință ascunsă și un fel de ciudă totodată.

— Da' știu că-i vrednică Marioara noastră! Hopa nunta, gata botezul! Nu lipsea mult ca să fie invers; întâi botezul și mai apoi nunta.

— Lasă-i în pace! Iartă-i! Cred că se iubesc și asta-i lucrul cel mai de seamă. Că ce-a fost înainte, nunta ori botezul nu mai are nici-o importanță, conchise Melania.

Dincolo de geamurile întunecate ale ferestrelor, cerneala nopții albăstrează întinderile. Din cîmp se ridica un murmur. Era suflarea pămîntului.

ELENA PURCĂREA

Fîntîni

— Ciuș, drace!

Cocoțată deasupra ierbii și a legăturilor de lemne adunate din pîrlogi, baba Paraschiva își însoțește îndemnul izbînd cu o joardă noduroasă spinarea măgarului sur și costeliv ce trage la căruța din scînduri cu patru roți de plug.

— Ciuș, drace!

Este îndemn și mîngîiere, tristețe și bucurie, și o face de cîte ori își amintește. Cît este ziua de lungă umblă pe dealuri, pe la fineață, prin Babarada și Ghibăneasca, pe la Canarale sau Tăbii, în Sarmăș și Gabrovița, tocmai pe la ghiol la Bugeac. Cosește iarbă, adună lemne, geme, sudoie, se mai oprește, cu o mină apăsîndu-și spatele, cu cealaltă streășină la ochi iscodind soarele afurisit. Își duce apoi treaba la capăt dar nu se vaietă niciodată. Pe la prînz se trage la cîte vreo umbră, scoate din traistă un ștergar cu brînză, două ouă fierte, ceapă — pe care o sparge chinuit pe genunchii ascuțiți — și pîine; molfăie îndelung, vorbind singură de vrute și nevrute. Trece pe ulițele satului înceată și tăcută, amintindu-și deseori:

— Ciuș, drace!

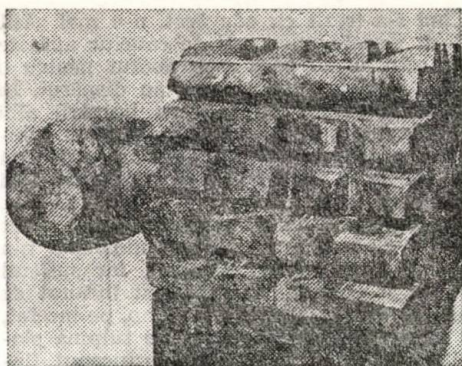
Din dosul gardurilor, muieri cu mîinile la guri, judecă:

— Harnică baba, fă!

— Nu se lasă neam! Asta în tinerețea ei a răsturnat pămîntul...

— A făcut pe dracu s-o cheptene! Aleargă acum ca o nebună, că nu are pe nimeni...

— O, fă! Crezi că noi o să fim mai breze?...

Acasă, ușie găinile de lingă poartă, duce măgarul și căruța sub umbrar, aruncă un braț de știr la porc înălțându-se pe ostrețe, împrăstie un ciurel de grâu amestecat cu porumb la păsări și se duce să vadă dacă cele cinci oi pe care le-a închis în țarcul cu iarbă n-au trecut în grădină. Se întoarce și-și trage un pic sufletul pe pragul bucătăriei, îmbucînd un codru de pine înmuiată în apă cu zahăr și abia după asta descarcă căruța. Iarba o întinde pe șoproane, pe porumbar, pe curnicul păsărilor și cocină și-n spatele casei, s-o usuce soarele, lemnele le duce la stivă. Adoarme îmbrăcată, nu înainte de a dezghama măgarul și a-i lăsa din finul proaspăt, și de a închide găinile.

Îndată după a treia cîntare a cocoșilor, cînd se crapă de ziuă și satul este în amorie, se trezește brusc, se spală îndelung cu apă proaspătă, azvîrle boabe în fața curnicului înainte de a da drumul păsărilor, răstoarnă în teicile porcului un ceaun de tărițe amestecate cu zoaie, o găleată cu apă și în cocină un braț mare de știr, duce oile în țarc, unde le mai lasă iarbă, lăstăriș și un uluc mic din piatră cu apă, pipăie bolovanul de sare și se întoarce la bucătărie, unde mănîncă grăbită cite ceva.

Cum se arată soarele după dealul lui Firică și Almaliul se îmbăiază în lumina crudă și ameteitoare, iese în uliță lovind virtos măgarul. Coboară pe lingă Zăblea și dacă nu-i iese nimeni cu gălețile goale în cale, ia apă în ulcior de la ceșmeaua lui Alban și o apucă către Sarmăș, urcînd dealul bisericii pe la Gîrea și toată partea cealaltă a satului dinspre Dinu Trică, și Bușcă o zărește cocîrjată în căruțul ce scîrîie ascuțit.

— A plecat nebuna! — strigă Stoienciu a lu' Țuțura rizînd, și se uită pînă dispăre după coama dealului în dimineața împovărată de cerul arămiu.

În valea Spitalului a rămas fără apă pe căldura de foc. Măgarul i-a spart ulciorul și toată ziua l-a suduit cu un băț de salcîm, afurisind de sfinți, uitînd să se închine de iertare. Noaptea nu dormi, se perpeli, ieși în curte, umblînd năucă. A doua zi nu plecă nicăieri. Hărnic în ogradă și după amiază se duse la Gogu Viziru. Se tocmi cu el pînă la miezul nopții c-un ulcior de țuică în față. A doua zi vindu porcul, oile și o parte din păsări, dădu arvună, și în dimineața următoare plecă cu căruța, îl luă pe Viziru cu uneltele și porni în valea Spitalului, loc plin de hîjet și sălbătici. Fintinarul începu să sape, zorit de babă. Îi adusesse mîncare și-un litru de țuică. Cînd fintina atinse două staturi de om și trebuia pămîntul scos cu găleata, bătrîna aduse măgarul cu hamul pe el, legă funia de ham și începu să scoată cu găleata pămîntul săpat.

Vremea se răcise un pic. Prin pîrlogile văii strugurii se coc dosiți în frunzișuri pămîntii; nucile pocnesc în drumul adînc, dezghiocîndu-se sub arborii împlețiți deasupra.

După trei zile de osteneală, Gogu îi strigă din adînc:

— Cîți ani ai, babo?

Bătrîna duse măgarul slăbit deoparte, își șterse fruntea cu poala murdăriei și ingenuchie gemînd pe buza fintinii, ghemo-toc întunecat, răspunzînd întîrziată:

— Șaptezeci și doi, Gogule...

— Fii sănătoasă! Am dat de apă...

Trase găleata în care clipoceau cițiva pumni de apă tulbure. Baba Paraschiva se închină spre răsărit de trei ori, spuse Tatăl Nostru și sorbi din apa murdăriei dar foarte rece. Încuviință din cap și aduse apoi asinul, punîndu-i căldarea sub bot.

După ce-i puseră ghizdurile din piatră, ridicară furca cu cumpăna și prinseră lanțul cu găleata din lemn, treabă ce luă încă o zi, baba Paraschiva dezghama măgarul, îi scoase hamul și căpițeaua, și-l mină în salcîmii întunecați de sub coasta văii.

— Ce faci, bre? — întrebă Gogu nedumerit.

— Și-a făcut datoria, ducă-se, e suflet. Acum, pe lumea ailaltă, am de unde bea apă... De cînd plănuisem eu, nu vezi, Gogule maică, nimeni nu-ți dă o cană de apă...

Se întoarseră în sat pe înserat. Simbăta făcu parastas și pomană fintinii, cu popa și muierile vecine.

Într-o luminoasă zi de toamnă cu brumă tîrzie, unii ce păscuseră caii noaptea prin valea Spitalului o găsiră chircită și țeapănă lingă ghizdul fintinii. Adusesse să bea lumea apă, o ulcică galbenă cu flori albastre.

NICOLAE ȚĂRANU

Plopul

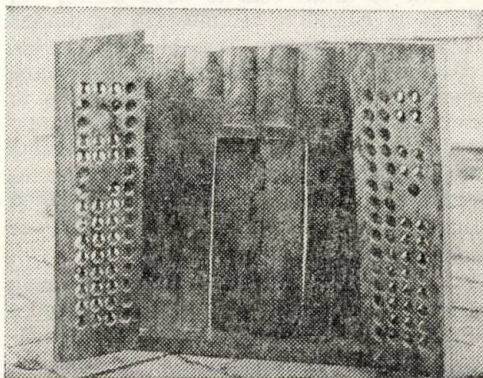
Ca de obicei, Ana se instalează pe terasa de unde putea să-l privească pe Mihai prin geamul mare al laboratorului. Era încă devreme. Încercase să citească o carte, dar rîndurile alunecau fără să le poată pătrunde înțelesul.

De abea cînd soarele scăpătă spre asfințit și frunzele copacului, asemenea miilor de solzi strălucitori, abătura razele din drumul lor spre Ana, ea își aduse aminte de plop. Era foșnitor, mare, puternic, bogat înfrunzit, uriaș între ierburi, tufe și flori, rătăcit, nu se știe cum, printre clădirile înalte ale spitalului. Avea ramurile întinse spre cer, încordate ca într-o minunată efortare ce încerca să întrecă înălțimea tuturor zidurilor din jur. Ori de cîte ori o răsufare de vînt se furișă spre el, toate frunzele deodată începeau să tremure într-un freamăt mărunț, sonor și unit. În răstimpuri, cînd vîntul înceta, se lăsa o tăcere ciudată care stîrnea panică în sufletul Anei. Și nu se liniștea decît atunci cînd frunzele mici, înfiorate de atingerea vîntului, reîncepeau cîntul sfios și adînc, cînd ca un val înspumat, cînd abea șoptit, răscolitor, descătîșind aduceri de aminte de mult uitate. „Foșnetul acesta de frunze e aidoma celui de atunci. Da, exact ca atunci“, gîndi Ana. Apăsîndu-și ochii cu pleoapele lăsate și strînse, transferul peste ani se produse ușor, ca în vis. „Da, da, ...ca atunci...!“ Venea în vacanță sub plopul acela singuratic, uriaș și foșnitor, în fiecare zi. Își lăsa bicicleta în iarbă și culcată pe spate, cu cartea desfăcută pe piept, urmîrea fascinată vîlătucii albi de nori cum se destrămau și se refăceau ca-ntr-o joacă fără sfîrșit, în imensitatea albastrului pur. Și foșnetul unduios și fluid care o înfiora odată cu tremurul frunzelor, îmi inunda sufletul și-și învoldura mintea, o făcea uneori să creadă, ca în visele de copil, că plutește odată cu norii albi, că se destramă și se reface odată cu ei... Ce minunat !... Beția zborului cu norii în legănarea cîntului frunzelor în vara aceea luminoasă, fierbinte, o făcea atît de fericită !... Într-o zi, pe drumușorul îngust și singuratic, a auzit un fișit. O bicicletă apărură lîngă ea. Era un medicinist, o cunoștință întîmplătoare de la un bal studentesc. Își făcea stagiul de vară prin apropiere. Nu înțelegea cum o găsisese acolo. Ea nu se trezise prea bine din beția închipuirilor minunate și l-a confundat pe el cu foșnetul plopului, cu albastrul transparent al cerului și cîteva clipe a fost nespuse de fericită.

Cînd s-a trezit cu adevărat, n-a mai găsit decît urmele unor roți de cauciuc apăsate pe colb, urme care s-au abătut pentru o clipă pînă la plop și apoi au dispărut. În zadar a căutat după aceea bulgării albi și fugari sus, în ceruri, sub dogoarea cumplită a soarelui. Bolta devenise spalăcită și pustie. Plopul nu-și mai tremura nici o frunză. Murise ceva, nu știa ce anume, dar niciodată, de atunci, nu s-a mai putut înălța pînă la norii albi, și niciodată n-a mai zburat împreună cu ei, iar sufletul ei, ca și plopul, n-a mai fost înfiorat de nici un vînt !... Peste cîtva timp, pe înserat, a turnat trei sticle cu gaz pe tulpina plopului acela și i-a dat foc. L-a început, flăcările au cuprins trunchiul și au dat să se înalțe spre crengi. Limbile mari de flăcări au înspăimîntat-o și o bucurie ne-bună a făcut-o să țipe. De teamă că rugul imens, ce încerca să cuprindă copacul pînă la cer, se va prăbuși mai tîrziu peste ea, a sărit gropile drumului acoperit de iarba înaltă. S-a oprit departe să-și ospăteze privirile cu privilegiu aceea apocaliptică. Nu știe de ce, dar a simțit că este pîngărită, înșelată, furată. Însă, cînd a întors capul, focul mai pîlpăia doar la rădăcină, iar trunchiul afumat, cu ramurile neclintite i s-a părut că-i o stafie uriașă care se uită la ea. A minat bicicleta peste cîmp pînă acasă fără să se mai uite înapoi și a căzut în ogradă sfîrșită, cu sufletul sfișiat de spaime și năluciri. Temerile acelea i-au bîntuit somnul mai mult de un an și nimic n-a reușit să o scape de ele...

Cînd Ana a deschis ochii, geamul laboratorului lui Mihai stătea ca o pată neagră. Se sperie simțindu-se singură și amenințată. Ascultă foșnetul plopului de acum și se gîndea încă la foșnetul plopului de atunci și acest amestec de prezent și trecut, du-reros și plăcut, neclar ca și aducerile de aminte și ca tot ce ea înțelegea și nu înțelegea legat de Mihai, îi crea un simțămînt tulbure de nemulțumire și neliniște.

CONSTANTIN BOGDAN

Despre prietenie și încă ceva pe deasupra...

— Dumneata, domnule, să nu-mi explici mie ce-nseamnă o prietenie, am sărit ca ars întru apărarea — cel puțin în mințea mea — unui distins amic, pe care nu-l mai văzusem de patru zile, douăzeci și două de ceasuri și trei minute — (secundele nu le-am mai pus la socoteală, dar nu cred că o să-mi faceți cine știe ce scandal pentru treaba asta) — vina aparținându-mi în exclusivitate mie, deoarece plecasem fără veste la niște șezători literare. Altfel ne vedeam zilnic; uneori — aici nu-mi vine la îndemână să folosesc termenul „deseori“, prea m-ar lua la ochi — chiar și noaptea. Ne vedem de două, de trei și chiar de patru ori pe zi, orice ar fi dispuse să clevetească persoanele eu gură rea. Sincer fiind, el vine să mă vadă. Are mașină; mai întâi un „fiat 600“, după aia are „scodiță“ ultimul tip — asta este felul în care o alintă el — iar în ultima vreme i-a pus Dumnezeu mina în cap, ca să-l mai îndese puțin, și l-a procopsit cu o superbă „dacie 1300 lux“. Pentru cine e dispus să-l asculte, lansează povestea cu „cecul“ și carnetul de cinci mii. Mă rog; economiile lui, poate să-și permită să facă ce vrea cu ele, chiar să arunce cinci mii pe o mașină nouă!... Ziceam că ne vedem și de patru ori pe zi mai ales de citva timp, de cînd datorîndu-i niște gologani, trece pe la mine să se intereseze ce am sub tipar și dacă am intenția să aștern pe hirtie un cap de operă... Dacă n-a venit o zi și spre ghi-

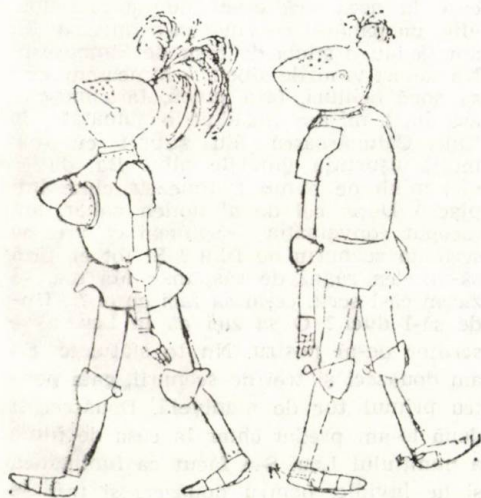
nionul meu a trecut și-a doua fără să mă vadă — ca să mă deplasez pînă la reședința lui de vară eu trebuie să mă sui în „rată“, trei lei cincizeci dușu', trei lei cincizeci întorsu', în cazul în care șoferul nu are control pe parcurs îmi ia numai doi franci de fiecare drum, dar eu cînd mă urc n-am de unde să știu dacă e ori nu control pe traseu așa că pot să risc prima sumă — pun mina pe telefon, că nici eu nu sînt un fitecine, și cu sufletul la gură încerc să aflu dacă nu i s-a întimplat cumva, Doamne ferește, ceva grav. Dacă aflu că e trimis de Asociația scriitorilor din București în nu știu care țară străină la un congres al traducătorilor, mă mai liniștesc și-i aștept cu emoție reîntoarcerea. Chiar vara asta a fost obligat de numita asociație să stea mai bine de o lună la Varna, la nu știu ce adunare a cunoscătorilor de limbă bulgară. La mai puțin de o jumătate de ceas de la inapoiere — cu mașina face cam douăzeci și ceva de minute de la el pînă la mine, a și venit să mă vadă. A oprit la poartă, a claxonat îndelung să-mi dea de știre și să mă bucur din toate măruntaiele, după care a coborît cu sprinteneala-i caracteristică, și-a șters fruntea cu batista ceva mai îndelung decît eram obișnuit, motiv pentru care l-am bănuit adînc preocupat, ca să mă întrebe: „Ți-au scos ăia de la «Eminescu» romanul, domnule?... Am înălțat din umeri a neputință și i-am deschis poarta cu multă prietenie. Cum, domnule încă nu ți l-au scos? Păi, te știam în plan. Da' cum sunt ăia... Are dreptate lumea!... Și după o pauză, cît să-și dea foc la un Kent: N-ai aflat cam cît au să-ți dea pe el?...“ Am încercat să-i spun că am mai predat un roman la «Ion Creangă», roman pe care cei de-acolo îl socotesc pe de-a dreptul genial. Nu l-a interesat într-o prea mare măsură. „Ăștia plătesc prost, îi cunosc eu, tocmai de aceea refuz să colaborez cu ei...“ Am făcut cîțiva pași, l-am condus de braț ca pe un prieten ce-mi era și am încercat să-l descos cu ce noutăți s-a întors de la congresul la care a fost obligat de asociație să participe. Mi-a răspuns plictisit, nu înainte de a mă întreba dacă fac cafeaua la fel de bună, că la ăia ori nu i-o potriveau din zahăr, ori îl ciupeau la doza de cafea. „Sunt peste măsură de obosit, domnule. A trebuit să iau parte la tot felul de recepții, să mă duc la te miri ce spectacole... Știi, nu i-am putut refuza; eram invitatul lor, nu?... Din treizeci și trei de zile cît am stat la Varna, numai treizeci și două de după amiezi am putut să stau la mare!... (Întîmplarea face ca după o vreme să aflu că într-o zi plouase...) De teamă să nu mă întrebe cînd sunt programat la „fond“, m-am grăbit cu cafeaua

— am pus două lingurițe în loc de una, de parcă aş, fi luat din cutia lui — i-am potrivit-o din caimac şi mi-am tras un scaun cât mai aproape, să-i urmăresc chipul şi să-i admir eleganţa sorbiturilor. „Pe acolo, am îndrăznit, ce fel de lume?...“ (Aş dori să fiu înţeles că mă refeream la congresmani şi la numita localitate de pe litoralul bulgăresc.) S-a uitat la mine îndelung, aşa cum te-ai uita la o ilustrată care nu-ţi spune nimic, a luat prima gură de cafea — e cam lacom, s-a fript şi în interiorul meu m-am bucurat — m-a înţors pe-o parte şi pe alta ca pe o monedă scoasă demult din circulaţie, ca să-mi spună cu doza de plictiseală atât de necesară unui maestru într-ale romanului de aventuri: „Englezi, americani, refe... Lume foarte subţire. În ce mă priveşte, aici a lăsat o pauză de mare efect, singur. Au vrut să mi-l dea pe Fănuş Neagu, dar el cunoaşte o bulgară mai dinspre nord. Cum să-ţi spun ? Zona Giurgiu, Olteniţa, Turnu-Măgurele... Nu puteam să risc.“ Am înţeles că n-avea rost să mai insist. M-a impresionat mărimea personalităţilor, am încercat să le bănuiesc şi greutatea, luate prin comparaţie cu prietenul meu şi m-am prefăcut preocupat de cu totul alte probleme, mai cu seamă că se arăta foarte grăbit. Aşa se arată întotdeauna. Cum ia piciorul de pe accelerator, ţine să-mi precizeze: „Nu insistă; nu pot să rămân decât câteva clipe. Nu-mi văd capul de treburi. Pe la tine am trecut numai din prietenie. Trebuie să predau un roman la «Albatros», numai în genunchi nu mi-a dat directorul, altul la «Junimea», ca să-şi facă şi ăia planu', am trei romane în curs de elaborare, ca să nu le amestec subiectele îl bat pe fiecare la maşina lui, plus trei traduceri...“ (Îngăduiţi-mi ca acum să mă întorc la ziua cu pricina.) „Şi?...“ Cam astea sunt frazele mele când dialogăm direct. „Plec pentru o lună la Breaza. Are altitudinea care îmi convine. Trebuie să mă odihnesc şi-n plus să-mi alcătuiesc un regim alimentar adecvat. Am dat jos vreo trei kilograme la congresul ăsta!...“ L-am privit uimit. Mi se părea că la Varna fusese aşezat într-un scaun de stomatologie sau poate într-unul de frizer, legat burduf şi răzuitor de carne la fel cum e răzuitor chebabul — cine a apucat să vadă şi să guste dintr-o asemenea minune a lumii, a cărei reţetă s-a pierdut din lipsa de interes a bucătarilor care în zilele noastre rătăcesc prin te miri ce ţări ale lumii, să se specializeze în pregătirea sarmalelor cu mămăliguţă şi a mititeilor. „Pe la Uniune nu treci?...“ „Am fost...“ Şi ca să mă convingă, mi-a spus cu precizie ce director de editură n-o să mai fie director, ce redactor şef adjunct va deveni redactor şef şi cine o să-l numească, cine pleacă, unde pleacă şi cu cine pleacă, cât stă şi de ce se duce, ce autor a fost scos

din plan, câte coli are romanul cutăruia şi cum a fost respins volumul de nuvele al cutăruia de editura cutare, pentru simplul motiv că nu-l înghite secretara. Mă pune la curent cu totul, dar numai în şoaptă, ca din vreme în vreme să mă atenţioneze: „Ai grijă, nu ştii nimic de la mine. Te-am pus în temă fiindcă îmi eşti prieten, altfel...“ Cunoaşte tot, pină la cel mai mic amănunt. Este singurul om din lume care poate să te informeze pe ce rute vor zbura avioanele «Concorde» (varianta franceză) peste două luni, obiceiurile de nuntă la tribul «clan-clan» din inima junglei amazoniene, numele unui bijutier din Los-Angeles la care şi-a comandat inelele de logodnă nu ştiu care fotbalist sud-corean — (de fapt i-am reţinut numele, dar spre ruşinea mea nu ştiu cum se scrie) — mă rog, ştie totul, cel puţin cu un ceas mai înainte ca evenimentul să fi avut loc. Şi asta la scara întregului univers. Dar marea lui pasiune este să-ţi dea veşti proaspete din lumea scrisului: „Ai auzit dom'le de Fulga? Tocmai lui să-i dea numai cinci sute cizeci şi cinci de mii, cinci sute cizeci şi cinci de exemplare tiraj?... Nu spune care a fost monstrul care l-a lovit pe vicepreşedinte cu un tiraj atât de mic. Te lasă să fierbi, să te loveşti cu capul de pereţi, el trece mai departe: Da' de Petre Stoica ce ai de zis? S-a propus singur la premiul Nobel. Parcă o să-l ia cineva în consideraţie. Mai sunt ei şi alţi nedreptăţiţi!... Şi oftează. Mă rog, că Zalis s-a dus la preşedinte să-i ceară premiul special al Uniunii... Şi deodată, ca să-ţi reteze răsuflarea: La urma urmelor, ce-are Pituţ cu Ungheanu de-l sapă? Vrea să-i ia locul, să i-l ia, da' nu aşa cu mişmaşuri, că doar ţine rubrică pe prima pagină şi ia ceva gologănaşi... Sau: ce caută Zîncă la Leningrad şi Sântimboreanu la Paris? Ce, parcă nu mai sunt şi alţi autori de romane de aventuri care să ne reprezinte peste mări şi oceane?... Uite că mai sunt! Şi, ca nu cumva să comit vreo gafă la o eventuală întâlnire cu cei doi, mă avertizează: Nu ştii o vorbă de la mine. Dacă nu-mi erau prieten...“ A sorbit ultima picătură de cafea, m-a privit cu o undă de reproş — ca şi când eu aş fi fost vinovatul principal pentru nu ştiu care stas după care îşi execută comenzile fabricile de ceşti — a mai tras un fum de Kent, (cred că în ochii lui nu mă bucur de cine ştie ce stimă şi pentru faptul că eu fumez Mărăşeşti), s-a ridicat şi m-a întrebat consultându-şi ceasornicul: „Mergeam să gustăm ceva?...“ Dacă îmi îngăduiţi să vă reamintesc, la începutul rîndurilor de faţă pomeneam că „am sărit ca ars“ când la o masă de vagon restaurant, un oarecare textieraş de muzică uşoară, dacă nu mă înşel chiar cel care-i scrie

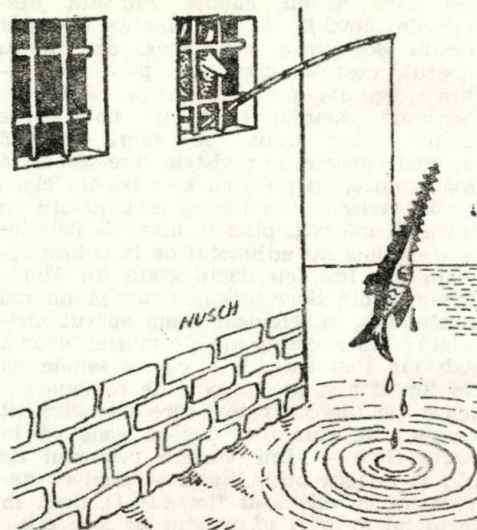
inegalabilele slagăre — ca vorbe vreau să zic — cunoscutului pe toate meridianele, Temistocle Popa — mi-a atacat prietenul cu toată violența: „Domnule, m-am ridicat alb de furie. O fi dumneata cine-o fi, e drept că n-ai datorii la «fele», nu dai ochii cu Traian Iancu de două ori pe săptămână, dar pină aici! Nu-ți permit să te întreci cu gluma și află că dacă spre norocul dumitale trenul ar fi căscat gura într-o stație, coboram din vagon în semn de protest. Este prietenul meu și nu-ți admit!...” Se vede că în acele clipe semănam cu un măcelar proaspăt scos la pensie, altfel nu știu de ce ar fi bățut în retragere tipul cu pricina, încercînd totuși câteva explicații copilărești care să-i susțină punctul de vedere asupra prietenului meu. Este cazul să menționez, pentru cei care nu-mi cunosc zîmbetul destul de amabil — și bănuiesc că sunt destul de puțin la număr, dar mi-au apărut destule cărți cu poza pe ultima copertă, (editorii susțin că în interiorul romanului nu-ți pot pune chipul decît după ce mori), ca să nu mai vorbesc de revistele care se bat să mă publice, cu poză cu tot; (să fiu clar: se bat redactorii șefi între ei, adjuncții iar între ei, mă rog, pină la nivel de dactilografe, adică nu adjunctul de la cutare revistă din Iași, cu dactilografa lui Marin Craiovă, din Sorești;) nu, nu; să nu mă confundăți, la televizor n-am apărut niciodată; ăla e cîntăreața de muzică ușoară Adriana Păuneasca! — că nu semăn cu un luptător și de greco și de romane supărat pe un confrate care i-a șterpelit centura de campion, dar se vede că în acele clipe — îmi vorbise prietenul de rău și nu era puțin lucru — cred că devenisem cu adevărat fioros! O, dacă în locul lui m-ar fi văzut știu eu care critic literar... De teamă să nu dau de vreun necaz, am încercat să devin ceva mai ama-

bil și l-am încurajat: „Hai, domnule să-ți aud argumentele cu care vrei să te aperi.” „Prietenul dumitale, zice, fost prieten bun și cu Ionel Băieșu, așa că așteaptă-te — dacă n-ai avea datoria aia cu siguranță că te-ar birfi și pe dumneata, dar asta nu mă privește — s-a plîns în dreapta și în stînga că Băieșu a mituit juriul să nu-i dea lui premiul pentru umor, că dacă l-ar fi luat el, omu' cu preșu' ar fi dat faliment, adică i-ar fi rămas copiii pe drumuri...” Nu puteam să cred o asemenea născocire. Țștia cu textele de muzică ușoară fiind maeștri, nu erau primiți în concurs?!... „Din gura lui am aflat. Și pentru că rămăsesem, probabil, cu a mea mult căscată: Din a prietenului dumitale...” Aș vrea să află ce-ați fi făcut în locul meu. Să recapitulăm: Deci, tren; și nu orice fel de tren; tren rapid; Baia-Mare—București Nord; noi în vagonul restaurant, ca să zic așa, vagonul ochi, nu găseai un loc, confrășii se uitau la mine, adică „te-ai săturat dom'le să mai pui obrazu' pentru un prieten?...” De la o masă din spatele meu, am auzit destul de clar: „Auzi, domne să-l faci de două parale un fitecine, un textier de ușoară. Și pentru cine!...” În clipa aceea mi-a fost dat să înțeleg că toate pozele mele la un loc apărute în publicațiile literare, erau total insuficiente. Zîmbărețul tinerel de ușoară era mult mai cunoscut. Oricum, aveam de apărut onoarea unui prieten, nu puteam să dau îndărăt. Am cerut urgent un «ness a la Iordache», (se poate pune accent pe oricare literă) — obișnuinții vagoanelor restaurant îi cunosc, sper, calitățile; taie pofta de mîncare, pofta de voiaj tip «circuit cefere», ba cred că dacă ai avea curajul să bei trei cești într-o singură călătorie, ți-ar tăia pină și cheful de a mai ajunge la destinație!... Trebuia să „consum” ness-ul ca să mă calmez, altfel cu siguranță i-aș fi făcut o rană la gît: „Domnule, să știi că eu nu-l cunosc de ieri de-alaltăieri...” „Puțin îmi pasă, mi-a răspuns el stăpîn pe situație și convins de un veritabil succes la public. Susții că-l cunoști cu mult înaintea mea. Răspunde-mi atunci la o singură întrebare: (Am strîns toată răutatea din mine într-o singură privire și, ca să-l dau gata, mi-am dozat-o într-un singur ochi; stîngul.) Să-mi spui, a continuat el, cite ouă mănîncă prietenul dumitale la micul dejun?!” „„Paișpe”, am răspuns cu suflul la gură, ca o tînră concurentă de la «cine știe ciștigă», atunci cînd emisiunea este prezentată de fermecătorul Ro Vulpescu. S-a uitat la mine cu un dispreț total. Își comandase și el un ness. „Șaișpe...” Am văzut portocaliu înaintea ochilor. Atleticul poet Nicolae Dragoș mi-a făcut semn să nu mă enervez. „Te-ntreci cu gluma, domnule. Află de la mine că am luat nenumărate mic-dejunuri împreună. Și ca să vă conving, am să vă reproduc

fără greșală meniul prietenului meu. Atenție, și am ridicat un deget în sus; mă refer la mic-dejunuri. Mari-dejunuri și cine n-am avut însă onoarea să servesc în compania domniei sale!...» Întreaga suflare din vagonul restaurant era cu ochii pe mine. Simțeam că trebuia să-i dau marea palmă impertinentului. M-am ridicat pe trei sferturi de la masa mea și am început, gîtit de emoție: „Stimați călători. (Așa suntem numiți atunci cînd posedăm «legitimția de călătorie», chiar de către fermecătoarele și neîntrecutele în amabilități casierite de la oficiul de voiaj care, ca să ne facă o călătorie cît mai plăcută, ne așează cîte trei «legitimați» pe un singur loc — uneori chiar mai mulți — așa încît nu rareori am văzut urcîndu-se în vagoane oameni sănătoși de la Slatina să zicem, ca să coboare în București-Nord măcar cu un ochi vînat.) Deci, stimați călători. Amicul meu, proaspăt întors de la Congresul internațional al traducătorilor de limbă bulgară, congres care s-a ținut în localitatea estivală Varna, la care în afara «refe»-ului au participat și englezi, da, da; englezi adevărați, mi-a povestit cum a pus mîna pe ei, m-a onorat cu vizita sa după întoarcerea acasă. Să știți că am fost primul dintre prieteni care s-a bucurat de această mare favoare. (Simțeam cum adversarul începe să se încovoie). M-a pus la curent cu marile probleme ale literaturii universale, eu cu mîna mea și în propriul meu ibric i-am fiert cafeaua, după care mi-a făcut următoarea invitație: «Mergem să gustăm ceva?...» Și ne-am dus. Meniul micului-dejun? Că în ultimă instanță aici trebuie să ajungem. Ei bine, iată-l: Patrusprezece ouă ochiuri — patrusprezece fix, nu șasesprezece cum susține dumnealui — așternute în tîgaie pe un strat de aproximativ una a doua mușchi țigănesc ori șuncă de Praga. Nu e pretențios; ori una ori alta... Și ca distanța dintre bucătărie și masă să devină cît mai ușor de suportat, iar noi să mai putem schimba cîteva vorbe, cere un Martini roșu — neapărat roșu — bînențeles dublu și cu un cubuleț de gheață. Mă rog, și ce vedeți rău în asta?... Vin ouăle. Mîncă atent, nu soarbe, nu plescăie. Îi place ca chelnerul să fie cît mai aproape de el, ca să-i spună cu un glas blind: «Drăguță, aș dori doi șalăiași, așa cam la vreo șapte, opt sute de grame bucata, puși la tîgaie. Înainte de a mi-i aduce, bagi în fiecare și cîte o jumătăciță de pachetel de untuleț...» Tînărul care ne servește stă puțin aplecat — așa se cade să stai în fața unui proaspăt întors de la un congres internațional, la care în afară de «refe» și englezi au participat și niște americani, bînențeles tot adevărați — își notează ceva într-un carnețel, după care pleacă. Înainte de a părăsi salonul, prie-

tenul meu plesnește repetat din două degete — e foarte manierat, cînd iese în oraș cu treburi editoriale ori redacționale ia masa numai la «Capșa» — și-l strigă: «Să nu uiți verdeața, băiete. Peștele fără verdeață își pierde optzeci și trei la sută din calitate!...» Aici ar fi ceva de adăugat, lăsîndu-mi prietenul să-și ia în liniște micul dejun: Sunt unii, printre care și acest textier de ușoară, care-l vorbesc de rău, uitînd fiecare în parte cît s-au bătut pentru un autograf pe una din cărțile aventuroase ale maestrului. Măre, doamne că ar mînce șasesprezece ouă la un mic dejun! Mă rog; invidia pe talentul romancierului de aventuri poate căpăta cele mai neobișnuite forme, așa că prin voia dumneavoastră am să mă întorc

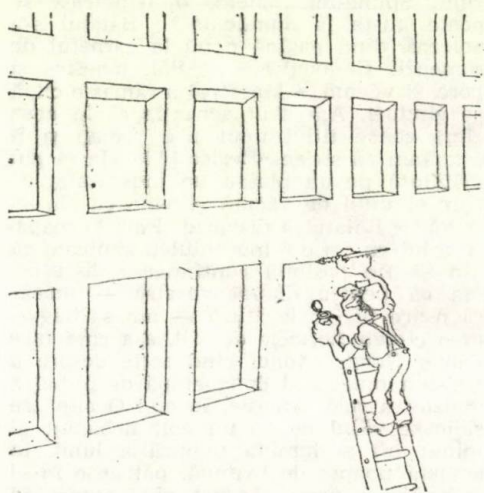
în sala intimă a cochetului restaurant, în care la acea oră eram numai amîndoi. «Bei un păhărel cu vin? m-a întrebat. Eu am să iau o sticlă de roșu de Simburești. Nu suport vinurile albe!...» Mincasem acasă două ochiuri, fără șuncă, fără mușchi, așa încît mi-am îngăduit o jumătate de Valea-Călugărească. Eu suport cu mai multă ușurință vinurile albe. Ba, de ce să-l minii pe bunul Dumnezeu, chiar îmi plac...» După cel de al doilea pahar, am început conversația: «Spuneai că vrei să scrii un scenariu de film? Și tot el, fără să-mi dea răgaz de răspuns: Mă rog, să zicem că-l scrii, ce-ai să faci cu el?... Unde să-l duci? O să zici că la Leu, că e scriitor de-al nostru. Nu te sfătuiesc. Eu am douăzeci și trei de scenarii, gata pentru primul tur de manivelă. Douăzeci și două le-am predat chiar la casa de filme a numitului Leu. S-a făcut ca funinginea și de invidie, pentru douăzeci și trei de

ore din douăzeci și patru posibile, nici măcar nu s-a mai riruit !... M-am oferit să le fac eu regia. Decît să cadă pe mîna lui Radu Băieșu... Înțelege-te cu Leu. El scrie scenariu, scrie și Leoaica, și din cîte mi-au ajuns la urechi, se pare că au început să scrie și puii de Leu... Aici s-a întrerupt pentru cîteva clipe, ca să-și trosnească degetele întru avertizarea chelnerului. Spune-mi, băiete, o fripturică se poate gusta la dumneata ? Băiatul s-a aplecat, dînd pagină nouă la carnetul de comenzi. Ce-aveți ?...» «Păi, maestre și porc, și vacuță...» Maestrul a rămas o clipă pe gînduri. Am avut senzația că în acea clipă coace titlul unui nou roman și îl așteptam să strige «Evrica !!!» «Ia să pui mătăluță pe un platou un mușchiuleț de porc și unul de vacuță și vino cu ele să le vîd.» Băiatul a dispărut. Pînă la reparația lui cu cei doi mușchiuleți simteam că n-o să fie posibilă continuarea discuției, așa că pentru dumneavoastră — măcar că n-are nici o legătură — am să bag și vreo cîteva floricele de stil, așa cum face Fănuș Neagu atunci cînd scrie despre a treisuta optzeci și doua etapă de fotbal a diviziei a mic. Atenție, încep : O clipă se ridicase vîlul de pe un colț nebănuît al inimii lui și lumina magică a lunii, în această noapte de toamnă, pătrunse în el și încălzi o parte obscură pînă atunci. Și pentru că băiatul nu s-a arătat încă în ușa bucătăriei, am să mai bag o floriceică de stil, ca să nu zică mîine, poimîine nu știu care critic — hai să dau totuși un nume ; bunăoară, Dan Cristea — că eu aș avea capul total gol, în zilele în care n-am nimic de spus într-o coală de autor : Fruntea îi era pură și neprihănită, ca o fișie de cer de toamnă. Buzele îi stăteau nemișcate, dar în arcuirea dulce a cuvîntului nerostit, semănau cu un mugur fraged... Acum, gata ; vîd că aveți ochii în lacrimi, dar vă rog, nu insistați, mai ales că în clipa asta a venit și chelnerul cu cei doi mușchiuleți. Maestrul i-a privit cu interes, a cerut să fie întorși pe-o parte și pe alta, i-a împuns cu degetul și, în sfîrșit, s-a hotărît : «Taie mătăluță de-aici pînă aici din asta de vacă — (aproximativ douăzeci și opt virgulă cinci centimetri, în lungime) — și de-aici pînă aici din porc — (aproximativ douăzeci și trei, tot în lungime) — cel de vacă să fie mai în singe, un fir de verdeață deasupra și o jumătățică de pacheteț de unt. Să știi, băiețș, că untul frăgezeste cărnița de vacuță !...» Mă rog ; să-l fi ciupit băiețșul cu doi, trei centimetri în lungime la fiecare mușchiuleț... Are și el o mulțime de greutăți : dacie una mie trei sute unu, nevasta la fără frecvență — directorul liceului cam pretențios, nu mîncîcă decît grătar uscat, nu pune buza pe altă țigară în afara Kent-ului — îi trebuie și lui doi, trei centimetri de mușchiuleț, acolo...

«Asta este. Nu face să scrii scenariu de film, reluă el discuția, exact din locul în care o lăsase. Mai bine teatru. Da' teatru, dramă ; că dacă te bagi în comedie n-ai loc de Băieșu, de Everac, de asta cu oite-nii, că-mi scapă numele, mă-nțelegi ? O dramă, dramă țapănă, cam în genul succeselor lui Cornel Pitic, ăla !... Am încercat un gest subțire, dar nu mi-a îngăduit să-l întrerup. Știu, știu că n-ai talent. Da' ce, parcă ăștia pe care i-am pomenit au?... S-au dat bine cu critica și...» Nu-mi dau seama ce-a vrut să spună în continuare, dar aici s-a oprit brusc. Și-a turnat un pahar din vinul meu — «ca să vîd ce otravă bagi în tine...» — l-a băut, a gîndit o vreme un nou roman cu detectivi și detectieve, după care ascultîndu-și plictisit ceasul mi s-a adresat : «Greu servesc ăștia ! Să știi că o să plec fără să-mi beau cafeaua și fără să-mi mîncînc prăjitura. Mai am de stat fix patruzeci de minute. Am făcut ochii mari. Hai să zic patruzeci și trei, nici unul în plus. M-așteaptă nevasta cu prînzul. Știi că țin regim. Nu mă simt prea bine. Uite, bunăoară astăzi : n-am avut poftă de mîncare !... Am să mîncînc acasă o supă de zarzavaturi, un ghiveci și ceva salate...» Cînd am ajuns aici și cu micul dejun și cu povestirea, am cerut îngăduință celor care mă ascultau să mă așez pe scaunul meu. Am fost invitat cu bunăvoință să iau loc. În tot vagonul restaurant se consumau numai ness-uri. Tînarul textier era ținta tuturor privirilor. M-am uitat la responsabil. Ochii lui păreau să spună : «Bine, dom'le, cum ai fost capabil să vorbești de rău un asemenea om și culmea, chiar în fața unui prieten ? !...» Stimați consumatori, am îndrăznit emoționat. Asta este meniul mic-dejunului. Mă tot gîndesc cum poate acest individ să nascocască pe seama prietenului meu că ar consuma șaispe ouă ochiuri la masă de dimineață ? !... Aș dori să rețineți că l-am condus la mașină fără să-și mai poată lua cafeluța și prăjitura. Ar fi întîrziat la prînzul de regim și în afară că și-ar fi supărat nevasta, la sănătatea lui... Înainte de plecare am chemat băiatul care ne servise să ne alcătuiască nota. Prietenul meu are o ținută morală dintre cele mai alese. Asta am uitat să vă spun. Nu îngăduie nimănui, oricît i-ar fi de apropiat, să-i achite partea la restaurant. De aceea, s-a ridicat foarte demn, m-a privit țintă și m-a avertizat : «Dragă colega, cunoști fundamentul principiilor mele. Nu îngădui, domnule ; simplu, nu îngădui. Suntem amîndoi membri ai Uniunii, așa că o să plătim nemțește. Și ca să nu-mi închipui cine știe ce obiceiuri pe seama nemților în materie de achitare a

notelor de plată la restaurant — eu nu cunosc limba germană; nici el n-o cunoaște, dar a venit în contact cu ei pe la congresele internaționale ale traducătorilor — mi-a explicat pe înțelesul meu: jumate-jumate...» Nu m-a dus cu mașina până acasă, fiindcă se grăbea. M-am întors pe jos. Tot drumul, destul de lung altfel, spuneți și dumneavoastră dacă n-am avut dreptate să mă minunez: «Ce om, domnule; ce om!... Ce ținută, cit rafinement!...» Explozia de aplauze care au izbucnit de la toate mesele vagonului restaurant — chiar și responsabilul aplauda frenetic — m-au făcut să înțeleg că partida fusese câștigată. Foarte mulți consumatori au năvălit la masa mea, rugându-mă să le acord un autograf fie chiar și pe fotografia Corinei Chiriac — în majoritatea pozelor pe care le aveam asupra mea, eu eram cu soacra — ca să nu mai spun cât au insistat ca să-mi ofere fiecare un „ceva“, cit de mic, și să mă roage — rapidul abia apropi Brașovul și de obicei scoate măcar un ceas, un ceas și de întârziere până în Nord — să le mai povestesc ceva legat de distinsul meu prieten. Sigur, nu-i puteam refuza. Erau atît de entuziasmați încît, dacă le-aș fi cerut, am convingerea că mi-ar fi oferit pină și posibilitatea de a-i fi prezentat fotbalistului Șoarece, centru înaintaș al echipei F. C. Olt, pe al cărui pseudonim sunt foarte invidios... „Cu siguranță că îndată ce veți ajunge acasă, veți și primi vizita prietenului dumneavoastră“, am auzit întreba-rea, venind de la o masă dinspre locomotivă. Cel care mi-o adresa era atît de emoționat, încît trăgea din țigară de la capătul aprins... „Nu, domnule, i-am răspuns cu adîncă tristețe. În această perioadă, prietenul meu stă la Breaza. Asta este singura localitate pe care și-o îngăduie din punct de vedere al altitudinii“. «De ce nu mergi la casa de creație de la Sinaia? I-am întrebat cu prilejul unui mic-dejun, plătit nemțește. Are cam aceeași cotă...» «Ce spui, domnule?! S-a miniat el. Dumneata crezi că eu sunt ca ăia-lalți? Adică, vreau să zic, crezi că eu mă duc acolo ca să mă odihnesc, cum face Costică Bărbuceanu?!... Ei bine, nu. Eu nu-mi îngădui odihna. Eu scriu romane de aventuri, domnule. Și pe deasupra mai există și un motiv al motivelor, pentru că am fost în vreo paispe ori șaispe rînduri. Îmi ia Zîncă urma. Ai auzit de Zîncă. Trage cu coada ochiului la diagrama pe care o întocmește numitul Bărbuceanu și după sosirea mea, chiar de a doua zi din faptul zorilor, își ia cameră în aceeași vilă cu mine. Mă lasă o noapte, două, trei pînă scriu două, trei sute de pagini, mă pîndește pînă plec la barul hotelului Pallas — am obiceiul să beau zilnic un Martini cu gheață — îmi descurc camera cu chei potrivite și cu un aparat de fo-

tografiat identic cu cele folosite în romanele lui, îmi fotografiază întregul manuscris!... Asta e motivul motivelor pentru care prefer Breaza... Ultima oară cînd am fost, mi-am montat un sistem de alarmă, a reluat el după o clipă de respiro. M-a costat o groază de parale. L-am montat singur, ca să nu mă desconsfir. La plecare, un fir agățat de balamaua ușii...

M-am urcat în mașină și am plecat. Dincolo de pod, am abandonat-o pe dreapta, m-am cățărat pe munte, mi-am sfișiat pantalonul, mi-am scrintit două degete de la mîna stîngă și m-am ascuns în brazii din dosul vilei. Am avut vreo patru ceasuri de așteptat. Noroc că era vară... Întîi s-a aprins lumina din hall. Am început să gîfii de emoție. Mi-am înflecștat degetele sănătoase pe mîciulia bastonului — trebuia să-i dau o lecție pe măsura detectivilor din romanele mele — și am încercat să mă stăpînesc. Am auzit soneria de alarmă. Mi-am dat drumu' la vale. Am alunecat, am căzut pe burtă, m-am agățat cu cămașa într-un ciot, mi-am sfișiat-o, am izbutit să scap și... Ei, prietene aici e aici. Nici prin gînd nu-ți trece. Soneria tăcuse. În ușa vilei m-am întîlnit cu Nicu Velea. Avea o canistră în mînă. Știam că-i place apa de izvor — își lua de seara pentru a doua zi, să nu rămînă în pană — l-am chestionat dacă nu l-a văzut cumva pe Zîncă, mi-a răspuns dulce că a plecat cu vreo două ceasuri în urmă la București să predea un roman nou la editură — am simțit cum mi se înmuiau picioarele — m-am tîrît pînă la camera mea, am găsit ușa dată de perete — o mînă criminală desfăcuse contactul soneriei de la balamă — m-am trîntit pe pat așa îmbrăcat cum eram și am încercat să aflu care din confrății aflați la odihnă în acea serie s-o fi apucat de scris romane de aventuri. Să fi fost oare Geo

Dumitrescu?... Am zăcut așa vreo două jumătăți de oră, după care mi-am aruncat ochii prin încăperea. Toate obiectele personale la locurile lor. Până și canistra cu vin pe care o adusesem ca s-o predau cu mâna mea și cît mai ferit de privirile lumii unui cunoscut editor cu care aveam contract, dar nu mă trecuse în planul ferm, se afla exact acolo unde o ascunsesem. M-am liniștit. În noaptea aceea n-am mai scris un rînd. Am fost trezit cu brutalitate în zori, de puternice bătaii în ușa. Era paznicul, care mă anunța să mă prezint de urgență la miliție cu buletinul de identitate și ceva bani asupra mea, privind achitarea amenzilor privind „parcarea interzisă” și „deranjarea liniștei publice...” Și, cum un necaz nu vine niciodată singur, ei bine dragul meu, în aceeași dimineață am primit și vizita editorului cu pricina. Pleca undeva în oraș, avea și el o obligație, și s-a lăudat că aduce o canistră cu muscat-hamburg. I-am oferit-o plin de încîntare. În privința planului ferm m-a asigurat că voi fi trecut imediat ce-și va isprăvi vacanța. Am mîncat de prînz — ăștia dau o masă total insuficientă, trebuie să ți-o completezi cu un mușchiuleț ceva pe deasupra, altfel te rezezi pe picioare — și m-am dus să mă culc. Îmi cunoști obiceiul: dorm zilnic între două și patru, post meridiane. M-am trezit într-un zgomot infernal. Ceva ca o explozie sau ca prăbușirea unui munte. M-am uitat la ceas: două și douăzeci și două. Lăsasem geamul deschis, să mă lăfăi în cît mai mult ozon. În mijlocul încăperii, canistra. Canistra mea cu vin, aruncată pe fereastră. M-am făcut palid. Să știi că eu mă fac palid cînd vreau, mai cu seamă în discuțiile purtate cu Traian Iancu, cînd solicit un ajutor. Ei bine, editorii ăștia întrec orice măsură. Nici muscatul-hamburg nu le mai e pe plac?... Am luat un pahar și mi l-am umplut. Era apă. Da, da; apă de izvor... Seara, la cină, mi-a spus cineva, nu-ți pot transmite numele că eram orb de supărare, dar după profesie trebuie să fi fost textier de muzică ușoară, că domnu' Velea a fost chemat de urgență la redacție și că a plecat cu un tren de dimineață...»

— Cîtă răutate, domnule, l-am auzit pe consumatorul care-mi pusese întrebarea cu pricina la plecarea trenului din Brașov și pentru că rapidulețul tot zăcea înaintea unui semnal de intrare în stația Ploiești sud, am cerut nota, am achitat-o și m-am ridicat.

— Stimați pasageri, am zis, mie îngăduiți-mi să cobor. Am o rubedenie pe me-leagurile ploieștene și mă duc s-o văd. Pentru textierașul de muzică ușoară, nici măcar o privire. Înțelesesem că nu avea nici cele mai vagi cunoștințe în arta prieteniei...

CONSTANTIN GEORGESCU
SNAGOV — septembrie 1980

Epitaf la dragostea mea

Încerc să mă apropiu de tine, să-ți pătrund tainele și cu cît sînt mai aproape cu atît mă îndepărtez mai mult și tot mai singuri sîntem.

Mergem prin ploaia de stele, ținîndu-ne strîns de mîna, cu cerul peste noi gata-gata să ne îmbrățișeze, strivindu-ne. Privim încrezători în destinele noastre cu ochii umeziți de înțelegere și împovărați de atîta adevăr.

Deodată două stele mari, ca două lacrimi, alunecă încet, în jos, spre noi. Le cercetăm mirați, îngîndurați.

Tu ai inima grea de atîtea dureri.

La un moment dat, cele două stele-lacrimi se despart în căderea lor, fiecare urmîndu-și drumul, cu totul alt drum.

Umblu cu ochii în pămînt și-mi simt picioarele ca plumbul. O strîngere de mîna, ca un ultim zvîcnet de pasăre ce moare, mă obligă să-mi ridic privirea și să urmăresc steaua mea, steaua care se prăbușește în abisuri ca un fulger.

SIMONA KISELEVSCHI

Post-mortem

Unul a tras o linie, apoi încă una, cîrnă, din care pînă la urmă a ieșit un zero de care s-a minunat. Și... a cerut să fie înțeles. A tot dat din coate pînă cînd a fost înțeles.

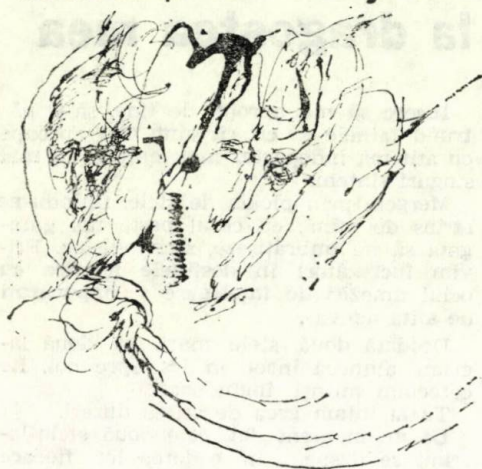
Cineva a dorit să creeze cercuri perfecte, prin care să exprime un întreg. Dar, din prea multă sfială, tot îndoindu-se de izbindă n-a reușit să nască decît jumătăți. Și asta o viață întreagă. După ce a murit de atîta trudă, cei ce l-au îngropat de viu au apropiat în glumă jumătățile rămase și au descoperit că de fapt, ele însemnau cercuri perfecte, prin care se exprimau mai multe întreguri.

Văzînd tîrziu toate acestea, careva vărsă o lacrimă pe mormîntul lui.

— Iată, spuse atunci cineva dimprejur arătînd picătura, asta e diferența dintre un zero și un cerc. Primul e gol și nu înseamnă nimic pe cînd aici avem o sferă plină, ca cercurile lui, de simțămînt omenesc. Și zicînd acestea tot el, vorbărețul, pîrîndu-i-se „chestia” interesantă, spre a nu se pierde, o consemnă repede în necrologul pe care apoi îl semnă.

MIRCEA MOISE

Roluri în mișcare

— Extraordinar ! — încrucișă Vorvoreanu mâinile de mai multe ori, ca un acar ce dă vestea opririi garniturii — nu cred că există un loc mai prielnic pentru filmări. Debarcați și instalați-vă corturile !

Trupa rămase pentru mai multă vreme nedumerită. Știind că în altă parte trebuiau să poposească, Nae Lafaet sări din mașină și se apropie cel dintâi de „autoritate“.

— Vom sta în corturi deci...

— Cum ai auzit. Ca niște vechi războinici.

— Splendid, adăugă ironic clovnul trupei, o să ne hrănim cu melci, cu fructe pădurețe și cu rădăcini poate...

— Dacă îți plac, ești liber să pleci în expediție chiar acum. Mă tem însă că vei fi singurul și cel mai neconsolat.

Seara veni pe nesimțite, cu miresme dulci, înecând în ele tot ceea ce păru-se a fi iscoadele unui aer năclăit și greu. În poiana străbătută acum doar de tainicele zboruri ale păsărilor, izgonite din cuiburi sau, dimpotrivă, atrase de o nouă suflare, se aprinse un foc înalt, ale cărui limbi atraseră împrejur întreaga trupă, odihnită bine după un drum atât de obositor. Nu mai era nici menii supărat pentru pierderea celor cinci costume în văile de la Voievodeasa, ca și când trecutul cel mai apropiat trebuia șters definitiv pentru marile manevre ce aveau nevoie de bună dispoziție și concentrare. Se uitaseră și unele intrigi care-i acompaniaseră de-a lungul drumului, era o vreme prielnică flecăreliei, reînnoării prietenilor, relaxării totale. Nae Lafaet se dovedea inepuizabil, trecând de la o grupare la alta, etalindu-și talentul său de calalie simpatcă, rulând ultimele bancuri, făcând altele pe seama colegilor săi mai reținuți și fără umor. În clipele acelea regi-

zorul își tăie cărare prin mulțime, îl prinse pe Nae de braț și zise :

— Slavă domnului că am intrat deja în atmosferă ! Prezenți toți ? se adresă secundului.

Tane, un tip subțire, cu un pretimpuriu început de chelie, se curbă respectuos.

— Nu încape îndoială... Doar nu era nici-meni ascuns în cele cinci bulendre pierdute.

— Să sperăm, ancoră privirea în raza focului Vorvoreanu. Chiar de-ar fi așa, domnul Nae poate suplini pe oricine.

Fericit că era din nou în atenție, Lafaet conveni teatral :

— Dacă am combustibil, mă sacrific...

— Fii convins, surise regizorul, doar lapte de pasăre ne lipsește aici.

Cîteva momente se înstăpini iarăși tăcerea. Numai limbile focului atacau vitejește vreascurile, așteptind noi provizii. Profitînd de situația creată, mezinia trupei, Anda Rădulescu, se apropie de regizor :

— Maestre...

Vorvoreanu o scrută tăios.

— Fără maestri, simplu...

— Maestre Vorvoreanu, n-o să pățesc nimic ? Decanul nostru e de părere ca studenții din primii ani să nu...

— Știu, știu, o mîngie părintește regizorul. Dacă o să-ți faci vreun necaz, te rog să-mi spui imediat. S-ar putea să nu se mai întîlnească cu platoul multă vreme.

— O, nu, tresări studenta. N-aș vrea ca tocmai eu să-i fac neplăceri. Apoi după un timp : o să rămînem multă vreme aici ?

— Știm cînd venim. În rest nu mai depinde de mine. Adică și de mine, dar nu în exclusivitate. O să vedem dacă ați învățat rolurile și mai ales, cum vi se potrivește.

— Bine, dar dumneavoastră le-ați distribuit.

— Pentru un regizor și, firește, pentru un actor, platoul e totul. Rolurile par atunci să crească de la sine, după niște legi ale lor. Întotdeauna înainte de filmare am un sentiment de teamă, ca un ucenic vrăjitor adus la respect. Ceilalți s-au cam obișnuit cu mine. În această perioadă sînt ceva mai aspru și mai nervos. Îți spun asta să nu care cumva să crezi că am ceva cu tine.

Chipul Andei se înroșise în apropierea focului. Urmărind înverșunarea cu care o crenguță verde nu se preda ușor hămeselii flăcărilor, se retrase ceva mai în spate și se abandonă ierbii. Gîndindu-se încă la spusele regizorului, simți o mîna pe umăr, apoi auzi aceeași nesuferită voce a lui Lafaet care-i făcuse de la început greață.

— Ce faci, marmozel ?

— Filmam.

— De una singură ?

— Deocamdată da. Pînă îmi vine partea...

Lafaet se așeză neinvitat alături.

— Gata, băieți, începem ! Cadrul unu... Stop !... Nu-i bine. Încă o dată și fiți atenți...

Ușurința lui de etern figurant pe platourile de filmare, din care nu-și făcea nici un complex ci, dimpotrivă, un merit, irită firea conștiințioasă a Andei. El se dovedise și cu alte prilejuri, în acea zi, nesperios, amuzându-se când ea cărase frunze uscate din pădure, instalându-se comod apoi în culcușul ei, risipind o mare parte din lucruri în afară. Privilegiul lui de a lua totul în glumă, captînd doar în parte atenția citorva, nu o impresionase pe studentă care îi răspunse cu ironie :

— Fii amabil, pentru secvența asta nu sînt încă îmbrăcată...

— O, nu, nu-i nevoie, se hlizi dizgrațios Nae, filmăm doar într-un cadru rustic. Ar fi, cum s-ar zice, strident să ne dichisim.

— Ar fi, cum nu s-ar zice, lipsă de bună cuviință.

Noaptea avu o tresărire uzurpatoare. Toate mișcările înghețară în poleiala focului mistuitor. La cîțiva pași depărtare se auzi un filfiit de aripi, apoi cîteva păsări atinseră înălțimea flăcărilor. Mai multe lovituri de secure sparseră liniștea. Un copac trozni în pădure, apoi se înstăpini iarăși liniștea. Un tip scund, spălăcit, cu niște ochi speriați în degringolada albastrului, cu gura strînsă ca o pungă, ținînd în mînă o geantă **Diplomat** se împinse în Anda atît de mult că fata avu impresia că omul își pierduse toate manuscrisele minții. În prima clipă fu tentată să-l palmuiască, dar individul avu o scurtă prezență de spirit și glăsui în locul fireștilor scuze :

— O, cadre noi ! Pentru prima oară la trupă ?

Studenta surise forțat. Abia acum îl recunoștea. Era criticul de film care ținuse morțiș să fie prezent la primul tur de manivelă. Ba voise chiar să știe scenariul dinainte, dar nimeni nu-i dăduse atenție. Anda însă știa prea bine că de născocirile acestuia putea să depindă, o vreme, cariera sa. Aflase de la actori că e o fire răzbunătoare, că dacă nu-i cîntî în strună te arde cînd ți-e lumea mai dragă. Deși îi purtau mulți pică, deși îl plimbau prin noroi în vorbe, în apropierea sa avea loc o schimbare miraculoasă, amintindu-i deseori că fără pana lui cinematografică de aici și de aiurea nu ar fi făcut nici măcar un pas. Simulă emoția care te cuprinde în compania unor mari personalități, se ridică în picioare și răspunse aproape sugrumată :

— Întocmai. Chiar pentru prima seară.

Lascarache își puse **Diplomatul** pe iarbă, surprins de buna creștere a fetei.

— Avem deci ce scrie. Doar vă bucurați cu toții de un păstor destoinic, care rar a dat greș, dar nici cu turma nu mi-e rușine... Sînt sigur că deja fac istorie, întrebîndu-vă : Cum v-a descoperit ?

— La un curs. Observînd figura lui ne-

dumerită, adăugă : sînt încă studentă.

Criticul deschise degrabă **Diplomatul** și scoase de acolo un carnețel.

— Iată cum era să-mi scape un lucru extrem de important. În ce an ?

— Întii.

— Formidabil ! Și te-ai încumetat să joci cu actori de talia ăstora ? Nu te inhibă ?

— Nu-mi îngăduie rolul pe care îl am.

— E periferic ? notă Lascarache întrebarea neprevăzută.

— Nu. Protestatar. Se naște prin opoziție. Îngînîndu-i pe ceilalți, parodiîndu-i, ieșind în calea lor, rolul se va reliefa treptat. Numai dacă domniile lor vor juca prost, atunci și eu...

Anda Rădulescu își ridică șuvița de păr de pe frunte, căzînd apoi într-o plăcută reverie. Poate totuși voi avea succes, își spuse. Poate acest critic capricios o să-mi netezească drumul triumfător. Poate peste noapte, o stea...

În acele clipe, din celălalt colț al taberei se auzi glasul pițigăiat al lui Costel Tane, atrăgînd atenția tuturor.

— Dumneata cu ce treburi pe la noi ? !

Își dăduseră seama că nasul secundului adulmecase în întuneric un străin. De altfel, Tane se ocupa îndeosebi cu problemele administrative ale trupei, înțelegînd rareori ceva din viziunile lui Vorvoreanu. Pe de altă parte, regizorul nu scăpa niciodată prilejul să-l facă de rîs pe secund, lăsîndu-l să se dea în spectacol, muștrîndu-l apoi din priviri, obligîndu-l să nu se mai amestece în ideile — zicea el — numai și numai ale sale.

— No, bună ! apărui un cap enorm în față, contrastînd cu un trup supt ca o nuia uscată. Dinții mari, cit boabele de fasole se hliziră în bătaia focului.

Un moment incert se creă între cei doi. Tane crezu cîteva clipe că-i vorba de o urmărire în toată regula — li se mai întimplase și cu alte prilejuri — cercetă mîinile străinului — erau într-adevăr negre și bătătorite de țaran autentic — apoi răspunse cu întîrziere :

— Bună omule ! Ești de pe aici ?

— D'apăi mi-s paznic la cîmpuri și pădure. Am crezut că-i o neregulă cu focul aista.

— Avem aprobare specială, tataie — apărui și Vorvoreanu — turnăm pe locurile voastre ceva fain.

Străinul se scărpină în barbă, neînțelegînd ce i se spusese.

— Păi eu is numai cu pădurea și cu cîmpurile să nu ardă, și cu distrugătorii.

— N-avem așa ceva, îl asigură Vorvoreanu, sîntem oameni curați.

— Cred, cred, își roti străinul capul pe un gît subțire. Nici nu m-am gîndit la ceva rău. No, aveți nevoie de ceva ?

— Deocamdată nu. Îți mulțumim, în

orice caz, pentru bunătatea dumitale. Poate ceva mai târziu de niște figuranți...

— Da, este. Are destui tovarășul președinte la magazie.

Urmărind de la început discuția, Nae Lafaet nu se abținu să rămână în fundal și scoase un țipăt puternic. Chipul paznicului se înăspri brusc.

— Da' cu ce ți-am greșit domle? Ce-am zis rău? E la magazie destul.

— Hai, că-i dulce, se apropie Lafaet de străin și-i prinse fața în mâini. O, colega, de când te căutam și nu dam de tine! Să-i dăm un rol — își îndreptă privirile spre Vorvoreanu — un rol principal dacă se poate. E atît de caraghiș hodorigul!...

Străinul ridică securea să-l lovească drept în moalele capului, dar regizorul prinse la timp de veste și-l imobiliză cu repeziciune.

— Mulțumesc încă o dată! Il țin strîns, am onoarea cu domnu'...

— Tican Roșca, se stăpîni greu străinul.

— S-a făcut. O să vorbim cu președintele dumitale. Sper să ne dai o mină de ajutor.

Incidentul veni peste foc ca un șuvoi de apă. Se retraseră cu toții înspre corturi. O lună plină fu descoperită abia atunci cînd în vatră cărbunii se arătau stingheri. Prezența ei stînjenea pe unii dintre actori care reușiseră deja să încurce cărările, deși unele perechi nu se sfîșiră, și, în văzul tuturor, găsiră aceeași încăpere. Anda simți în jurul ei foiala a două umbre, dar nu fu nevoie să ceară ajutor, fiindcă ele se deranjă reciproc și se răzlețiră apoi în alte părți. În schimb, ea deveni mai prudentă și legă cu mai multe noduri curelele de la intrare.

Asistînd și el la scena cu Tican Roșca, Lazăr Lascarache, omul care eșuase de nenumărate ori în scenarii, servind drept sursă de amuzament pentru multe reviste, fu treptat cuprins de febră. Iată un subiect gras, își zise. Viață pentru viață, sau viață contra vieții. Amintindu-și un studiu de ultimă oră, își imaginează scenele. Și unul și altul reprezintă polii aceleiași idei. Cu siguranță diferă punctele de vedere și reprezentările. „Poienile“ — acest loc al cauzelor și al efectelor, al necesității și al împlinirii — a dat naștere la o dispută de caractere. Pe de o parte Tican Roșca perfid (de ce venise neanunțat?), iscoditor (de ce urmărea cu atenție manifestările trupei?), aspru (fizicul în primul rînd și apoi uitătura din poziție imobilă), tăios — demn (reacționează imediat cînd e luat în rîs), iar pe de altă parte Nae Lafaet, supranumit Menestrelul, avid de celebritate (vinează roluri, vrea cu orice risc să se facă simpatic), flecar (nimeni nu mai are de gînd să-l ia în serios), insistent (nu stă o clipă pe loc!), inabil (rîsese cînd trebuia să tacă) și chiar tăios dacă așa cerea rolul — iată în sfîrșit și o apropiere — de o na-

ivitate supărătoare. Cauza: focul aprins. Efectul: venirea paznicului, supărarea sa la batjocura actorului. Necesitatea: focul se făcuse pentru intrarea în atmosferă. Și unuia și celuilalt le era necesar focul pentru edificare și pentru sesizarea deosebirilor. Întîmplarea: cei doi puteau să nu se ciocnească și în ecuație putea interveni altcineva. Întîmplarea a făcut ca ei doi să se ciocnească (firea!) apoi să se retragă încrîncenați, deși unul (încăpătînarea) nu-l va ierta pe celălalt, așteptînd un moment prielnic să-l lovească. Menestrelul (celebritatea ambulantă) nu va intui pericolul, crezînd că totu-i este permis, nu se va apăra, continuînd să spună: „Cîți figuranți mai aveți la magazie?“ Atît îi va trebui protagonistului numărul unui (paznicul) care va declanșa subiectul doi (actorul) cunoscută fiind intriga ce-a pornit de la furtul a două piini, nenorocirea ce a urmat prin strivirea unei gînganii (babă), dezoanarea unei batiste găsîte.

Lascarache se zvîrcolea în cortul său, special amenajat de mecanicul trupei, și nu găsea încă rezolvarea conflictului. Luna trecută în partea a doua a cerului pătrunse pînă la el cu văpaie de gheață. Din gâlbenușul ei se sparseră în văzduh lătrături surde și Lazăr avu senzații că e singura ființă din lume care le înregistrează în acel moment. Își apăsă coșul pieptului — inima îi bătea grăbită — se pregătea să se culce, dar în minutul următor o mică sălbăticiune îi trecu peste picioare. Sări speriat, acoperi cu frunze posibilele intrări, după care se simți ostenit de-a binelea.

Și totuși gîndurile nu-l iertau încă. Cobora cu ele pînă în adîncurile localității din apropiere, zărită de cum debarcaseră aici, și-și spuse că acolo trebuie să fie un loc fericit. De departe văzuse pomi încărcăți de roade, viță de vie, grădini suspendate ca în povestea Semiramidei. Paznicul acela păruse să spună...

Tican Roșca îi invadea iarăși memoria. Precis că se va răzbuna, strînse Lascarache pumnul. Cel puțin în filmul meu. Numai de n-ar descoperi cortul lui Lafaet, în realitate. Dar cu asta nu-i greu să lupți. Ți se oferă singur, te incită, ca apoi să declame victorios: „Iată binefacerile sfîntei mele popularități. Mă iubesc și țărani!“.

Criticul de film aprinse un chibrit. Era ora două noaptea. Somnul nu venea încă. Trebuia să profite de inspirația pe care o avea în aceste clipe. Da, își strînse fericit mîna, chiar Vorvoreanu o să-mi ecranizeze scenariul. E absurd — în realitate nu se poate întîmpla așa ceva — dar dacă-i creație, merge. A lor însă am impresia că scîrțîie. Nu prea am încredere. Auzi primele secvențe: din două părți opuse, două

grupuri răzlețe de războnici își încearcă o ultimă șansă, se înfruntă. De victoria unuia sau a altuia depinde soarta... A cui? A, da, Anda va reprezenta monstrozitatea ieșită din duhul morților, venită pe cîmpul de bătălie să-i urmărească de pe armăsarul ei de tăciune. Să-i treacă prin coasă și să-i rupă în două, în trei. Cam atît știa din cadrul „Poienile”. Vorvoreanu nu avea obiceiul să se confeseze criticilor. „Ne vedem pe ecran, surîdea mereu satisfăcut de profesia lui, cine intră în bucătărie își pierde gustul bunătăților”. Dar el, Lazăr îi trăsese clapa. Venise special să afle cel dintîi subiectul. Îl va dezvălui desigur și cititorilor prin intermediul unei reviste, va da la o parte aura de pe chipul zeului tutelar. Nu, nu zeu, diavol. Omul ăsta nu vorbise nici actorilor de subiectul propriuzis. Le cerea doar să joace ceea ce comanda el.

Lascarache avu o clipă de îndoială. Dacă scenele din „Poieni” nu vor face parte din film? Parcă în altă parte se stabilise locul luptei. El va da publicității niște neadevăruri. Se va face de ris. Vorvoreanu avea obiceiul să ridă adesea de curioși, îndepărtîndu-i treptat din respirația sa.

În fierbințeala gîndurilor nu simți prima împunsătură care-i venise din spate. La a doua zări vela cortului ridicată și se strînse ca un arici în sine, pronunțînd grav:

— Lazăr Lascarache aici, critic de film!

— D'apăi ieși afară, omule, să-ți spun o vorbă.

De cum părăsi cortul, Lazăr fu prins de umeri cu putere.

— Cu ce am păcătuit, domle?!

— Cu nimic, murmură criticul speriat de-a binelea. Nu mi-ai greșit cu nimic.

— Da'nătingul ăla a ris. De ce a ris de mine?

— Nu știu, n-am fost atent.

— Ai fost dar îl aperi. Spune-mi, nu încerca să mă duci! Îl scutură Tican cu mai multă putere.

— Întrebă-l pe el. Eu nu am nici un amestec în afacerea asta. Sint critic de film, nu de conflicte.

— No, bine!

Lascarache trecu după aceea printr-o ciudată febră. Cum de adormise atît de ușor și putuse avea un asemenea coșmar? Ce era real și ce era vis din toate astea?

Abia a doua zi, în zori, cînd Vorvoreanu glăsuia cu amărăciune avea să înțeleagă ce se întîmplase.

— Era rolul pe care nu-l jucase niciodată, un rol ce-i putea da și lui o identitate.

Mergînd în urma sa, Costel Tane îl acompanie cu un ton scăzut:

— L-a căutat cu lumina și l-a găsit.

În același moment în care se alătură micului grup Lazăr Lascarache, apăru și Anda Rădulescu înlăcrimată.

— Sint sigură că s-a sinucis. Nu văd cine

ar fi putut atenta la viața lui. Era așa de inofensiv... Ne făcea pe toți să ridem. Sint și eu vinovată — m-am purtat urît cu el aseară — dacă eram altfel, poate ar mai fi și acum printre noi.

Cu chipul său ceva mai îmbătrînit în dimineața aceea, Vorvoreanu încercă să o liniștească:

— Lafaet a avut motive mult mai serioase să se sinucidă, dar el nu putea să-vîrși niciodată un asemenea gest: era prea real. Și rolul pe care i-l încredinșasem era prea real. Știam asta și totuși am făcut-o. Ca o provocare...

— Poate și-a dat seama că nu e în stare de el și de aceea... continuă Anda să susțină ipoteza sinuciderii. Ce-o să facem acum, mai filmăm?

Vorvoreanu răspunse fără nici o ezitare:

— Filmăm tot. Totul, domnișoară.

— Filmăm totul?! repetă nedumerit Lazăr Lascarache cu ochii cîrpiți ca un cio-rap.

Regizorul îl observa abia acum. Era numai un tremur. Chipul lui spălăcit se învînețise. Buzele i se apropiaseră și mai mult, de parcă în spatele lor fusese tras un fermoar. **Diplomatul** atîrna cu un colț de pămînt.

— Ce te miră, domnule! i se adresă regizorul. Scenele astea sint irepetabile.

Criticul de film își reveni la o oarecare demnitate.

— Găsesc că nu-i potrivit...

— Păstrează-ți sugestiile pentru cronică dumitale. Aici eu am libertatea să aleg. Dacă în cadru ar fi căzut vitejește, fiindcă se mai întîmplă uneori, nu puteam opri în loc echipa. Ba ar fi dat impresia de multă naturalitate. Chiar așa vom începe filmul: cu moartea lui Nae Lafaet. O echipă de filmare surprinsă de o întîmplare neprevăzută.

Tonul teatral al lui Vorvoreanu îl derută complet pe Lascarache. Ce era grav, ce era batjocură, nu putea să deosebească bine acum. În sinea sa însă își zise că regizorul se poartă prea aspru cu oamenii săi. Vru să se întoarcă și să-i ordone, dar se opri la timp: nu avea nici o calitate aici. Între o cronică de film — în care putea desființa pe oricine după cum voia el — și situația din „Poieni” era o distanță uimitoare. Dacă în cea dintîi faci în așa fel ca totul să-ți fie permis, acum nici cel mai mic gest nu-i putea da garanția puterii. Deodată însă, din tainițele sufletului său, sună o alarmă lugubră: eu i-am pregătit moartea. Ca o fatalitate. Alergă înspre cort și-l dărimă degrabă, căută o scăriță să se urce în una din multele mașini de aici, ordonă șoferului să aprindă motorul, dar cînd se aștepta mai puțin, în apropierea lui se arătă Vorvoreanu.

— Dezertezi deci, domnule Lascarache! Parcă nu asta ne era înțelegerea.

Abandonînd **Diplomatul** în iarbă, criticul se apropie de regizor, întinse umilitor brațul și-l prinse de un deget.

— Iartă-mă ! Simt că nu mai suport.

— Și tu, domnul meu ! Nici tu nu mai suporti !

— Chiar și eu, se plecă Lazăr. Oamenii sîntem.

Regizorul îl prinse de mijloc. În vreme ce ocoleau tabăra, reflectoarele îi urmăreau continuu, aducîndu-le chipul și mișcarea în peliculă. Văzură corturi ridicate și gata împachetate, actori lipsiți de zîmbet și mașiniști tulburați pînă la lacrimi. Nu se auzeau decît derularea peliculei, dar ei doi auzeau mai mult decît toți ceilalți. Erau zben-guielile lui Lafaet, ultimele lui gemete care însemnau deja primele acorduri dintr-un rol nescris.

— Domnilor ! se opri brusc Vorvoreanu. Dacă nu mă înșel, sînteți cam supărați în

dimineața asta. Există în capul cuiva ideea părăsirii „Poienilor“ ?

O tăcere de mormînt da plînătate creșterii ierbii.

— E în regulă, adăugă ceva mai tîrziu regizorul. Rămînem deci pe poziții. E vorba mai întîi de un mic ritual la care trebuie să ne supunem cu toții. Apoi de un telefon la studiou. De aceste treburi sper că se va ocupa în continuare domnul Tane. El în-totdeauna prinde firul mai repede. Și după aceea...

Glasul lui Vorvoreanu se stinse brusc. Făcu semn mașiniștilor să dea drumul aparatelor. Oamenii, spectrul morții, „Poienile“ toate cite erau și toate cite se puteau imagina în acele clipe îi aduceau pe chip o ciudată alinare.

MARIUS TUPAN

ȘI CINE PRIVEȘTE POATE

fragil mă simt
friabil în toate
alcătuirile ce mi-au fost
îmi vor mai fi date

nu mă-ncearcă
teama de moarte
îmi dă tircoale însăși
groaza opririi la jumătate

ce fel de sticlă
ce fel de gem sînt
în rama lipsă

și cine privește
prin mine departe
la ciudata eclipsă

intri mai la frig
mai la frunze brumate
mai la butuci de pădure
despicați pe jumătate

altfel de intrare
e să intri în moarte
cu mîinile prinse
de fierul patului

poate unii știu
o plecare mai lină
mai subțire

cioc de barcă
tăind imaginara
linie de sosire

SĂ SCRII

să stai la masă
și să scrii
ce poate fi
mai a fi

lipsește lentoarea
mai mult gri
ceva în neregulă
împotmoli

și cum răstoarnă
și-ntoarce de toatele
pămîntul pe frînghie

deodată cu picioarele-n sus
numai rigidul scaun
stă și scrie

CLIPA CUMPLITĂ INEFABILE SCHIMBURI

zbatere prelungă
agonie și moarte
ce vrei să se poată
și nu se mai poate

și clipa cumplită
care taie departe
fără întoarcere
sufletelor toate

aceasta să fii
mamă și ești
la plecare

un fărâșel de ațe
și oase și zgirciuri
urît mirositoare

cînd struna s-a-ntîns
decît cîntecul mai gravă
riul mi-a sărit cu vîrful
în inimă și-n ceafă

schimb de singe cu amintiri
și riu cu arbori și iarbă
pe despîcătura
cea rămasă bolnavă

potop în tot locul
apa cu apă
descîntă ce-a fost

roșu e riul
singele pînă la os
albastru și răcoros

OTGON DE CORABIE

lucrurile mă dor
lipite de mine
crustacee intrate în carnea
marilor mamifere marine

dintr-o viață de om
vezi bine ce mai rămîne
purtată amintirea
de pe astăzi pe mîine

plec în larg
stau pe loc
plinul golul

otgon de corabie
de tăiat în zori
cu toporul

GRIGORE HAGIU

TUDOR MUȘATESCU

Încă una din marile umbre ale literaturii noastre!

Ciclu său existențial nu s-a întrerupt prin distanțarea în timp, de noi: creația lui străbate teritoriile literaturii, ale esteticii și, nu în ultimul rând, ale moralei. Numele său de om și de scriitor răspindește o caldă lumină, date fiind înaltele cote valorice ale scrisului său, stabilitatea popularității sale, genialitatea acestui titan al omeniei.

Fără el, o zonă largă a umorului autohton ar fi rămas nevalorificată, lipsită de șansa de a fi recuperată în maniera și cu succesul proprii numai lui.

Natural, întoarcerea la clasici este oricând binevenită, cu condiția de a nu-i cantona exclusiv într-o jumătate sau într-un sfârșit de secol anume. Mușatescu a fost contemporanul nostru, a fost clasicul până mai ieri în viață. Cu toate acestea, nici până astăzi nu avem o cercetare monografică a întinsei sale opere. Se vorbește puțin de și mai ales despre Tudor Mușatescu; poate pentru că... les morts vont vite. În afară de editarea unei — ajunsă deocamdată la volumul 5 —, semnele aducerii aminte sînt de tot rare. În locul unui teatru, cum ar fi fost mai firește, îi perpetuează numele un cenacul umoristic. Dealtfel, în timpul vieții chiar, principală revistă literară a țării abia dacă îi consacră o notiță cu ocazia împlinirii vârstei de 65 ani (Cf. *Gazeta literară*, anul XV, nr. 10 (801), 7 martie 1968). Peste doi ani autorul faimosului „Titanic vals” avea să se stingă. Acela zi de 4 noiembrie 1970 a devenit, astfel, o zi nezdarnică, de amintire a unui nume și a unei opere irepetabile.

În rostul lor de a mărturisi un devotat omagiu, aceste cuvinte se ivesc — nici nu s-ar putea altfel — din rațiuni de ordin sentimental, capitolul incipient și, deci, cel mai important al biografiei mele spirituale stînd sub semnul acestui neasemuit dascăl literar.

Evocîndu-l, redobîndesc sfiala adolescențului ce-i fusese prezentat cu 25 de ani în urmă și păstrez mereu vie amintirea forței de magnet pe care o degaja zîmbetul său unic.

Tudor Mușatescu a fost norocul tinereții mele, omul providențial — ulterior aveau

să i se adauge actorul Ion Manu și filosoful Ion Petrovici — care, acceptîndu-mă în preajma lui (și nu eram singurul!), nu s-a rezumat la manifestarea unei forme de atașament convențional, ci a dat legăturii un conținut, dăruindu-și ucenicul cu prietenie, cu încredere și cu bunătațe. Una dintre multe dovezi: inițierea unui duel literar în catrene, publicat în anul 1968, gest care în opinia părintelui meu spiritual echivala cu un binevenit sprijin moral acordat unui tînr dornic să se afirme.

Iată de ce trecerea a 10 ani de la acea zi nefastă de noiembrie nu mă poate găsi decît îndătinat amintirii sale de neșters. Această amintire este pentru mine asemeni flăcării răsărite deasupra unei comori, indicîndu-i sensul traic și tainic al unei tradiții ce nu poate și nu va putea fi vreodată oprită.

Particip, așadar, la neuitarea sa, dintr-o imprescriptibilă datorie morală. Dincolo de climatul emoțional declanșat de această rememorare, am ales, cu permisiunea familiei, din *Jurnalul* inedit al lui Tudor Mușatescu — operă de mari dimensiuni, din care am consultat însemnările circumscrise intervalului 1945—1957, însumînd 1.239 pagini dactilografiate —, două fragmente definitorii pentru felul în care scriitorul înțelegea să abordeze această modalitate a confesiunii.

Pentru a preveni eventualele apropiieri — oricînd posibile, cu toată frapanta originalitate a expresiei sale —, autorul mărturisește un soi de filiație sui-generis: „Mi-am scris «jurnalul» înainte de a-l fi citit pe al lui Renard (care este, pur și simplu «magnific»). Am fost «acuzat» că îi semăn. Și ori de cîte ori (de 30 de ani încoace) îmi reiau colaborarea la «jurnalul» meu, am un permanent sentiment de jenă. Mă consolez, însă, și zi: — Dacă se năstea el după mine, mi-ar fi semănat, el, mie. Altă legătură nu recunosc că există între noi” (însemnarea din 1 octombrie 1950).

Indepărtînd ideea de model — fie el și ilustru —, alăturarea mi se pare, totuși, semnificativă. Din cuprinsul *Jurnalului* nu lipsesc nici considerațiile cu privire la condiția genului însuși:

„În definitiv, ca să schimbăm subiectul, m-am întrebat în ce scop fac eu aceste însemnări aci? M-am întrebat de multe ori și n-am știut niciodată să-mi răspund. Poate îmi era și lene la ora cînd îmi puneam întrebările. Desigur, la început, a fost o «idee» profesională. Memoria — cînd și cît o ai — deformează, poetizează mai bine zis întîmplările unei vieți. Ca depărtarea. O notație sporadică mă ține în curent cu mine însumi, pentru ciclul de volume autobiografice (la număr nouă și cu sergentul zece), pe care mi-am propus, am început și vreau să le scriu. (...) M-am gîndit, apoi, altădată, că aceste notițe ar pu-

tea cădea (fiindcă de distrus nu le distrug), după marea tăcere, sub ochii străini și bucușii ai vreunui cercetător de vieți scriitoricești. Și mi-a fost teamă, atunci și de «confidențe» și de sincerități. Și m-am zăpăcit ! Fac bine ? Fac rău ? Să spun tot ? Să-mi aleg din grămadă ? Să renunț, să continui ? Îmi amintesc că o noapte întreagă (și n-am notat acest lucru) m-am plimbat, în odaia mea de lucru, în jurul mesei pe care deschisese un caiet — frate mai bătrîn al acestuia —, neștiind ce să fac ? Și nici nu știu ce-am făcut. Și nici nu știu măcar, dacă acest caiet mai există pe undeva printre «piesele» vastei (vastă într-adevăr) mele arhive» (însemnarea din 7 iunie 1948).

Scriitorul a procedat fără excese, alegîndu-și, s-ar părea, cu grijă faptele : „Pa-
uza de pînă acuma în redactarea acestor
notițe a fost «voită». Am trecut prin prea
multe neplăceri și de toate felurile. Nici
măcar nu vreau să le menționez, în parte
fiindcă socotesc că există, dincolo chiar de
intimitatea unui «jurnal», un elementar
orgoliu, al anumitor sincerități» (însemna-
rea din 31 mai 1948). Pentru ca, din clipa
în care și-a «selectat» materia, să-și re-
prime orice fel de cenzură : „...m-am amu-
zat (nu totdeauna) să culeg, să smulg și să
presez tot ce mi-a căzut — sub toc, sub
gînduri și sub nopți — din „flora” gîndu-
rilor mele, aproape zilnice. N-am ales. Bă-
lării și flori. Flori tari, diverse, banale, din
imensele „muscele” ale vieții, alături de
flori firave, subțiri din sera intimă a su-
fletului, cu soarele de-afară, dogorit, în
geamuri, sau cu ploile, tot de-acolo, bur-
nițind peste ele” (însemnarea din 7 noiem-
brie 1950).

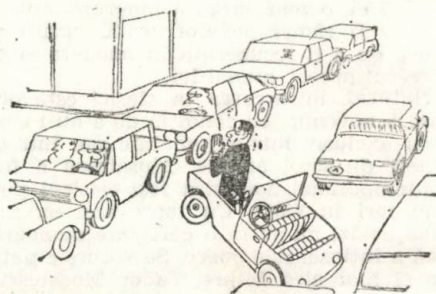
Jurnalul ne restituie un „Mușatescu par
lui mîmă”, în care omul și lucrul său li-
terar sînt elemente de prim plan. Luăm
cunoștință de un Mușatescu neîrădat în
coordonatele lui fundamentale, trăind
deopotrivă la înalta temperatură a artei
și a vieții de zi cu zi, care îi inspiră me-
ditații dintre cele mai profunde, exprimate
într-un stil ce este numai al său ; un om
complex, paradoxal, îngoasat, chinuit de
boala proprie, din ce în ce mai amenință-
toare, preocupat de situația internă și in-
ternațională ; un partizan al purității din
oameni și din natură coexistînd cu un om
al expresiei violente, triviale chiar (singu-
rul scriitor, însă, la care, după știința
noastră, s-ar putea vorbi de o estetică a
trivialului) ; un om ce părea sortit unei
boeme incurabile metamorfozat într-un
adorabil pater familias (învăluindu-și soția,
și îndeosebi fiul, în tandreți și duiosii în-
cîntătoare) ; un extraordinar om de tea-
tru ; un memorialist cu nimic mai prejos
decît măștrii reputați de la noi sau de-a-

iurea ; un om cu sentimente și resentimente
spontan afirmate ; un dăruit al aproape
tuturor muzelor ; un profesionist al priete-
niei ; un poet al tuturor anotimpurilor su-
fletului ; un moralist prolific și subtil
(creator al sentinței ce a primit numele de
„mușatism”) ; un umorist de proporții mi-
tice etc. etc.

Prin numărul coplesitor de pagini de
literatură mare și de viață dată de gol,
care le compun — putînd sta alături, cu
îndreptățire și strălucire, de oricare dintre
virfurile literaturii sale —, Jurnalul muș-
atescian, pe care l-am dori inclus în seria
de „Scrieri” ale autorului, constituie un
document artistic de o deosebită valoare.
Apariția sa ar reprezenta, cu siguranță, un
dublu eveniment : literar și editorial.

22 februarie 1980

GEORGE CORBU

13 Octombrie 1950

(.)
Trece popa, pe șoseaua satului, cu con-
ciul ud și strîns sub potcap și cu antierul
încins cu curea de la pantaloni ca să nu-l
răbufnească ploaia pe dedesupt.

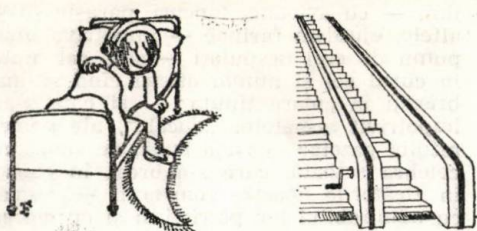
Baba Vișa, evlavioasă, lipînd prin noroi,
ca o mătanie descultă, proptită la jumă-
tate de toiag, face ochii mici și burnițați
prin lapoviță înspre Sfinția sa... (Baba
Vișa, cînd vrea să vadă mai bine, închide
ochii și-i face mici pînă rămîn ca două
gunoaie vii, zburate și lipite de vînt sub
pleoape).

— Sărut mîna, Cucoană Marișo ! zice
oprindu-se „a poftă de vorbă” în fața pă-
rintelui.

— Hai sictir, cobie ! murmură popa în
barba ascunsă în gulerul bundeii și trece
mai departe fără să se oprească. (Coana
Marișă Răduleasca, edeaca satului, e mai
mare cu 5 ani ca bătrînețile Sfinției sale).

Baba Vișa se crucește în gînd (cu mîmle
nu poate din cauza bătlui pe care nu
poate să-l lase din mînă) și se urnește și
ea mai departe, gîndind în mîntea ei udă
și înnodată bine sub broboadă :

— A surzit și biata Coana Marișă... Și

nici nu mai vede oamenii, vai de capul ei !

După cîțiva pași, Coana Marița Răduleasca — cu șuba răposatului îmbrăcată peste paltonaș — iese repede-repede, cum merge dumneaei, din curtea lui Vasile Gînsac. A fost să-i ceară nițel fițil de lampă, pînă mîine... Pe cap și-a pus căciula — tot a răposatului căpitan de infanterie, pe care o punea la Cîmpulung, la parada de Zece Mai.

Baba Vișa face iarăși ochii mici și se oprește iarăși, dreaptă, pînă la jumătatea toiagului.

— Bată-te să te bată, Părinte Petre... Adineaurea te semănai cu Coana Marița Răduleasca. Și-o mai făcui și surdă și chioară, săraca, pe nedrept... Binecuvîntează, taică părinte...

— Hai sictir, bețivo !

Și Coana Marița, mică și urgentă ca o veveriță, cu șuba mai mare decît ea, dispăru pe poteca de lîngă cruce, ca o umbră ștersă de ploaie și înghițită de toamnă...

Baba Vișa se ridică — dreaptă (cît putea mai sus) pe toiag... Cu dosul palmei de pergament zbîrcit și plouat, își trase — a parapon — broboada pe frunte și își șterse mirarea încremenită avan pe gura știrbă și creață, ca găoaza de iepure...

— Eeee ! Carevasăzică, v-ați boerit ? Nu mă mai cunoașteți ? Nici tu, nici popa !... Hai sictir, ai ? Față bisericească și văduvă de ofițer ? Cucoană, ai... Brava vouă, Futu-vă muma-n cur la amîndoi să vă fut astăzi și mîine !... Hai sictir, ai ? Ce, v-am cerut ceva ? V-am dat... V-am dat bună seară, cum se cuvine... Ia uite, colo, la ei !... Hai sictir, ai ? Da ce, am sictirit la ușa voastră ?

Și Baba Vișa porni mai departe, cu labele ei mici, de iască desculță, lipînd clisa de pe marginea șoselei, și morfolind între gingiile știrbe — ca pe o bucată de miez de piine care se moaie încet, în gură — ofensa fără de pereche : Hai sictir, ai ?... Hai sictir, ai ?... Hai sictir, ai ?...

Și tocmai la podul de la Gura Văii, unde o lua la dreapta spre casă, Costică Vlădușel, care venea pe jos de la gară, a auzit-o borborend încheierea... „astăzi și mîine, la amîndoi. Că se vede treaba că v-ați

smintit la bătrînețe și trăiți amîndoi împreună, de v-ați unit în contra mea..."

— Cine, Babă Vișo ? a-ntrebat-o atunci Vlădușel.

Și Baba Vișa, fericită că se poate răzbuna și ea pe cineva, s-a smochinit la el, toată ; și și-a scuipat vorbele în față, ca pe niște coji, moi și lipicioase, de boștină.

— Hai sictir și nu te mai băga în vorbă. Fir-ați ai dracului să fiți cîteșitrei, și cu tot satul vostru la un loc, în cap cu popa și cu ibovnica, Marița lu bietul Căpitanul Rădulescu... Hai sictir, ai ?... Că le-am dat bună seara ? Da ce ? Le-am cerut ceva ? Da ce ? Am sictirit la ușa lor ?

Costică Vlădușel n-a mai auzit nimic !... Baba Vișa nu se mai vedea și nu se mai auzea, amestecată în măceșii uscați și uzi — ca și ea — de pe marginea drumului... O înghițise poteca, ca pe o tufă în plus !

3 Noiembrie 1954 Pro domo

Și, după cum se vede, de la 5 septembrie și pînă astăzi, cu toate bunele mele intenții (consemnate, chiar și „oficial“, în numeroase împrejurări din trecutul acestor pagini), iară nu am mai „compus“ nimic în prezentul registru. Și eu singur, zău că nu-mi dau seama de ce ? Timp — slavă Domnului — am avut berechet de pierdut. (A nu se uita că timpul, dacă-l pierzi, te pierde).

Terasa pe care am „oficiat“ după primele zile de primăvară și pînă acum cîteva zile, cînd — după primele burnițe de toamnă — i-am închis stagiunea de vară —, a fost, anul ăsta, mai înflorită, mai parfumată și mai propice pentru inspirație ca niciodată ! Neplăceri materiale — mă rog — n-am avut chiar atît de importante încît să-mi tale pofta de scris... Și-atunci, mă întreb (și, oarecum, chiar alarmat) de ce am întrerupt iarăși aceste însemnări cu care am obișnuit să petrec în „tête-à-tête“ atîtea ceasuri agreeabile atît diurne, cît (și mai ales) nocturne ?

Lene ? Nici pomeneală de așa ceva. Anul ăsta am avut (pe terasa unde, ca de obicei, mi-am petrecut îndelungă vilegiatură), o neobosită activitate estivală. Plic-

tiseală? Să mă fi plictisit oare, chiar și de mine, într-atita? Și nici măcar să nu-mi dau seama de asta? Nu-mi vine să cred. Lipsă de „inspirație”? Dar ce, parcă — pînă acum — de atîția ani, de cînd umplu caiete peste caiete și registre peste registre, cu jucăriile astea ale mele, — am avut, vreodată, ceea ce se cheamă, în termeni tehnici, „inspirație”? Vorbe!

Și nici prea bolnav n-am fost ca să pot atribui, onest, această „depresiune” — hai să-i zic, literară — toute proportion gardée — unei deficiențe fizice!

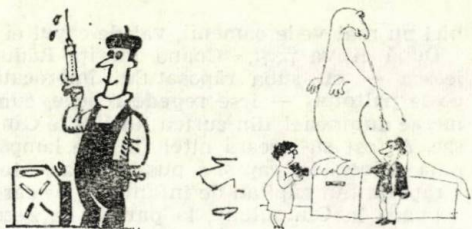
Atunci, de ce n-am mai scris? (Activitatea mea literaro-profesională, desfășurată în acest timp mi-a lăsat, și ea, destulă vreme liberă ca să fac ce vreau cu ea). Și-atunci — dacă nimic „valabil” nu m-a împiedicat (și nici măcar nu m-a indispus), atunci, de ce totuși n-am scris și — lăfăindu-mă, între duș și soare, pe terasă — am lăsat „registrul” ăsta, să muzezească moralmente, la răcoare, în sertarul lui, din biroul meu de la parter? De ce? Și iarăși și de o mie de ori: de ce?

Nu cumva, între timp, oi fi îmbătrînit pe nevăgăte de seamă și — subconștient — m-oi fi gîndit că, după această pauză, ar cam fi cazul să mă las — la vîrsta mea și literară și altfel — de zburdălniciile „morfologice” de pînă acum, și să încep să transform — (cu încetul, așa cum se face oțetul în proverb) — viitoarele mele „înseamnări” de pînă acum (ca să zic așa) în niște „memorii” adevărate (și, eventual, chiar utile, din foarte multe puncte de vedere) viitorilor „istoriografi” ai generației mele literare (și ai altor generații din urma sau dinaintea mea) sau poate, chiar,

a jumătății ăsteia de secol, cu care sînt de aceeași vîrstă (un pic doar mai mare el) și cu care sînt contemporan „de clasă”, tot așa cum am fost „de bancă” la Școala primară de băieți Nr. 2 (deși majoritatea dintre noi eram „numărul 1” ca băieți) din Cîmpulungul copilăriei mele, cu Titî Barascky (astăzi, artist, al poporului în R.P.R.), sau cu Luigi Ferolli, băiatul toci-larului, vecin cu noi (astăzi, nisip, în nu mai știu care parte a Abisiniei, unde a că-zut „la datorie” în timpul „gloriosului război” dus de răposatul ziarist Musso-

lini, — cu avioane, tancuri, parașutiști și altele, ejusdem farinae — împotriva unui pumn de eroi despuiați — sau, cel mult, în curul gol și numai atunci cînd se îmbrăcau în „mare ținută” — și care s-au împotrivit armatelor „ducale”, ale pomenitului gazetar — rudă bună, de singe, cu celebra scroafă, care s-a urcat în eopac, în zicătorile noastre românești — numai cu admirabilul lor patriotism și cu marea

și naționala lor inimă, goală toată, ea și pielea. E, dar ce însemnătate puteau să aibă toate astea cînd era vorba ca, la sfîrșitul acestui triumfal război — al tancului în luptă dreaptă cu praștia — trebuia ca regele Italiei — ultimul cacaștir cu chipiu al Casei de Savoia — să-și mai adauge, la palmaresul său heraldic, pe lingă titlul „istoric” de „țucălar” al lui Mussolini și pe acela și mai istoric de „Împărat al Abisiniei”).

Paranteza asta — atît de amplă — am făcut-o numai fiindcă mi-am adus aminte, luîndu-mă creionul pe dinainte, de Luigi Ferolli, „talianul” cu picioarele goale și cu dinții cariați, cu care mi-am împărțit — zi de zi — cei dinții ani ai copilăriei mele cîmpulungene. „Talianul”, care — seara — după ce adormea tătă-său, ori ostenit ori beat, îi lua armonica „din cui” fără să simtă, venea cu ea, binișor, în curte la noi, se așeza — brun, atent și crăcit — pe prima treaptă de piatră a „scării noastre din față” și începea să cînte, **acompaniîndu-se** din gură, cu vocea lui caldă și mică de tenorino, nemîncat cel puțin de la prînz... (că erau cinci copii în casă la Cezarino Ferolli și o singură toci-lă „pe piață” care trebuia, ea singură și sleampătă cum era, să-i hrănească pe toți 7, din cele cîteva bricege sau cuțite de bucătărie și de masă, sau din cînd în cînd chiar din cîte un satir, pe care cîmpulungenii, giurmerti* cum sînt ei, i le aduceau la ascuțit, numai în cazuri desperate, cînd li se știrbea „gura” pînă la refuz și nu le mai puteau utiliza.

Eu mă așezam pe treapta de piatră, lingă el și-l ascultam cum cîntă. După cîteva minute, mama deschidea discret fereastra de la odaia ei care da spre curte și asculta și ea. Ba, chiar — de cele mai multe ori — venea și Mihai, frate-meu, să asculte, plin de unsoare pe mîini și lă-

* meschini (reg.).

sîndu-și, pentru un sfert de ceas, întinse pe o bucată de fostă mușama de masă, șuruburile, „piesele“ și sculele bicicletei lui, marca Alcion, la care meșterea, în fiecare seară, după ce ne ridicam de la masă și își termina lecțiile, indiferent dacă era sau nu era stricată. Și fiindcă a venit vorba de el (și sînt bucuros că mi l-am amintit și i-am „consemnat“ măcar cîteva rînduri, aici) nu pot să nu mă întreb și nu pot să înțeleg — și niciodată, dealtmînter, n-o să pot înțelege —, deși totuși, se pare că ar fi foarte clar, de ce a trebuit să moară Luigi Ferolli, prietenul copilăriei mele, amestecat cu singele lui — umil și nehrănit bine niciodată, în nisipurile toride și fluturătoare ale Abisiniei ? Ale Africii ? ! Ce-a căutat Luigi Ferolli, acolo ? El, care — eu, unul, pot să jur — nici măcar nu știa unde e Abisinia... De Africa, nu garantez ! S-ar putea — să-și mai fi amintit vag, din timpul cînd învățam „geografia lumii“ cu domnul Ganea, că există — undeva, în lumea asta, un continent care se numește Africa ! Dar ce-a căutat el, acolo ? Ce legătură a fost între el și această Africă cunoscută numai — și eventual — din „Atlasul“ de S. Mehedinți ? Cine l-a trimis acolo ca să-și găsească moartea, împutit de căldură, lihnit de foame și înnebunit de sete ?

Cine răspunde și în fața cui ? Și cînd — în sfîrșit — vor trebui să răspundă, odată — și să ispășească, odată pentru totdeauna — cei care au trimis la moarte pe Luigi Ferolli și pe toți Luigi Ferolli, din toată lumea asta ? Cine sînt criminalii ăștia, care dispun de viața noastră și ne asasinează cînd și cum vor ? Și cu ce drept ? De ce viața noastră contează mai puțin decît a lor ? Cine sînt ei și cine noi ? În clipa în care se nasc, toți oamenii de pe lume sînt egali între ei și viața le aparține, deopotrivă, tuturor... Ca aerul, sau ca lumina soarelui. Și-atunci, după

care logică, după care judecată, după care lege a vieții înseși, unii au dreptul să ia viața altora ?

Nu, nu, Luigi Ferolli ! Cred că și tu — ca și atîția alții și din Italia ta și de pretutindeni din lumea asta — ai făcut o mare greșală, atunci cînd ai consimțit — fiindcă ai consimțit — din lașitate sau din lipsă de judecată, să te duci la moarte, în Abisinia, pentru ca din gloria stîrvului tău și al altora ca tine — să mai poată ține un discurs — din nu știu care balcon istoric al Romei și să se bată — eroic și triumfător — cu pumnii, în piepții apretați ai cămășii negre — evoluată și ea și tot „istoric“ de la stambă la mătase pură — seta pură, cum îi ziceți voi — un fost gazetar sifilitic, tare din cauza slăbiciunii voastre și un rege decrepit, căcat de orgoliu în tulvuri cu vipușcă fiindcă — pe el, rege de neam și de meserie — l-a ridicat sluga cu ciucure negru la comă-nacul de dricar — cum erau ai noștri din Cîmpulung, la rangul de Împărat. Adică, exact așa cum făceau vizitii de meserie, din copilăria noastră, cînd lăsau odraslele boierilor să se urce pe capra trăsorii ca să creadă că „mină cali“ plescăind din gură să-i îndemne, deși, în realitate, hățurile le țineau tot ei.

Și, cu aceste spuse și amestecate (așa cum le spun și le amestec eu, atunci cînd vreau să fiu foarte clar), închid paranteza pe care am deschis-o amintirii (și memoriei) tale, ca două brațe, care — după ce au încercat, în van, să se transforme în aripi —, măcar pentru cîteva clipe, se închid și se împreunează, resemnate, și totuși dirze, pe piept.

Sînt bolnav, bolnav, și bolnav. Ei și ? Să fiu sănătos !

Eu n-am să mor, niciodată, cu zile. Nu-mai cu nopți.

TUDOR MUȘATESCU

VULTURISME

I Orice vultur are în arborele său genealogic măcar un vierme. Imaginea acelui vierme este plumbul din ghearele lui atunci cînd se repede asupra prăzii.

II Cînd privighetoarea ajunge vultur nu mai cîntă, doar contemplă.

III Aripile oricărui vultur sînt petalele acestei flori numită prăpastie.

IV Cînd două cîrțițe se întîlnesc pe sub pămînt numai despre vulturi vorbesc.

V Vulturul care zboară liniștit cu prada sănătoasă în pîntec se numește planor

VI Cînd poetul aleargă pe vîrfurile munților după vulturi vrea să dea poemului un titlu.

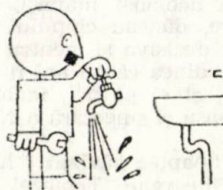
VII Rămas fără zburătoare, muntele se roagă cîmpului să-i trimită tîrîtoarele lui.

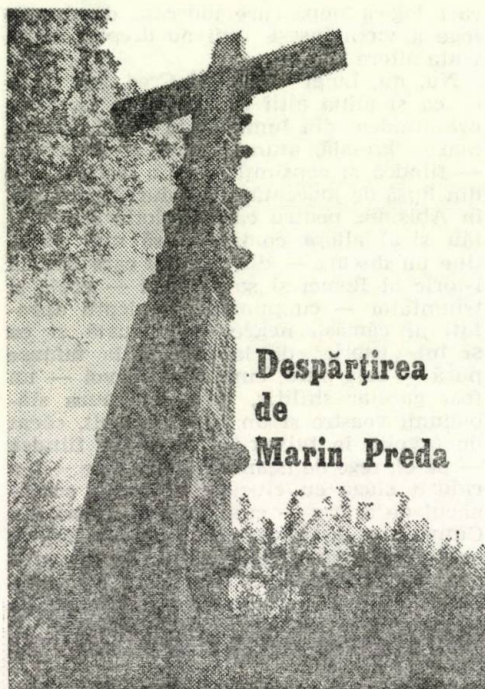
VIII Un stîl de vulturi — iată o imagine absurdă.

IX Cînd vulturul vrea să se sinucidă zboară cît mai aproape de șes dar cu gîtul răsucit în înaltul cerului.

X Mindria zboară deasupra norilor, melancolia umblă pe jos.

G. ALBOIU

Despărțirea de Marin Preda

Nu era multă lume în capela Institutului medico-legal „Mina Minovici”. Familia, rudele apropiate, frați și surori, cîțiva țărani din satul natal, cîțiva scriitori; veniți pentru o ceremonie intimă de bun rămas. Capela rece, cu lumina filtrată prin vitraliile ogivale, luminările pilpind la cea mai mică adiere, un plins înăbușit, fețele nedumerite ale celor doi copii semănînd cu doi îngeri nedormiți.

Fascinat de pantofii defunctului, un ținec de cîțiva anișori, străin de solemnitatea sacrosantă a clipei, se apropiase de catafalcul vrînd să-i pipăie într-o neascunsă admirație. Imobilitatea cadavrului nu-l speria, nu-i oprea elanul, de altfel, sînt sigur, el credea că „nenea Marin e viu” și că doarme puțin, vegheat de oameni, așa cum i se cuvine unui mare scriitor.

★

Atunci i-am văzut fața surprinzător de liniștită, cu un zîmbet secret, ca un abur, conturat în jurul buzelor. Părea odihnit, obrazul ras proaspăt, de-o eleganță discretă, îmbrăcat pentru o călătorie iminentă și ireversibilă. Buzele răsfrînte, într-un desen acoladat înafară, sugerau trufie și putere, dădeau chipului un aer de siguranță decisivă și, pentru o clipă, am avut certitudinea că nu noi îl deplingem pe defunct, ci el pe noi, închis în austeritatea glorioasă și singulară a Nemuririi sale.

★

În noaptea săvîrșirii lui, la Arad fiind, cu Gheorghe Tomozei și Nelu Oancea, l-am evocat pînă țîrziu, fără un motiv

anume, pendulînd între adevăr și legendă, cu o precipitare și dărnicie de neexplicat, povestind lucruri pe care vroiam să le păstrez pentru mai țîrziu, nemărturisite încă nimănui. Apoi l-am visat îmbrăcat soldat, echipat de război, cu pușcă și raniță în spate, pedalînd pe o bicicletă ciudată prin mijlocul orașului și lumea se oprișe pe trotuare recunoscîndu-l și eu l-am strigat „moncher” !, „moncher” !, de cîteva ori, vrînd să-l avertizez fie despre ridicolul situației, fie despre faptul că se apropia de un zid răsărit brusc în față-i, pe care, mi-am dat seama după mișcările lui, nu-l putea evita, fiindcă ghidonul bicicletei era fix.

N-am povestit nimănui pînă azi acest vis și nu-i acord nici un fel semnificație simbolică sau mistică.

Am pornit dimineata spre București, am ajuns noaptea țîrziu, de fapt în zori pe la trei, și după cîteva ore de somn, soția mea a deschis ușa și fără nici o pregătire mi-a șoptit năucă „scoală-te că a murit Marin Preda”. N-am înțeles ce spune nici atunci și nici astăzi și mi se pare că aceste cuvinte n-au fost rostite niciodată, sau dacă au fost ele au fost rostite într-o limbă străină.

Iată de ce nu-mi vine să cred că Marin Preda a murit cu adevărat...

★

L-am văzut pentru prima oară în 1963, primăvara, pe holurile somptuoase ale fostului sediu din șoseaua Kiseleff. Se pieptăna într-una din multele și strălucitoare oglinzi, cu grijă, apropiîndu-și obrazul de cristalul ce-i răsfrîngea chipul, cu gesturile specifice miopilor, se pieptăna atent cu un fel de ritual, (întrasem fără să mă simtă sau poate mă simțise dar nu-i păsa prea mult), netezîndu-și părul spre frunte într-o frizură care se numește în limbaj uzual „Cicero”. Aveam să aflu mai țîrziu, din stenograma găsită într-unul din sertarele dintr-o anuntă încăpere, că maestrul întîrziase ca de obicei la ședința de birou și confrăți, indignați, (nu toți) începuseră ședința și cineva propusese să i se pună în vedere lui Marin Preda că dacă mai întîrzie sau absentează va suporta consecințele. Despre ce consecințe putea fi vorba n-am izbutit să-mi dau seama nici eu, nici cel plecat dintre noi deoarece, (am aflat tot din stenogramă), după intrarea lui, deci odată cu prezența lui în aceea sală în care biroul se zbuciuma în ședințe, nimeni n-a avut curajul să-l interpeleze.

Și, mă rog, cine ar fi avut ? Asta se întîmpla, după cum zic, în 1968...

★

Ce fel de om era Marin Preda ? Iată o întrebare pe care și-au pus-o mulți și în special „intîmi” lui, de fapt nu *intîmi*, un asemenea cuvînt este total nepotrivit, mai bine zis cei care se credeau „intîmi”.

Am stat zece ani în preajmă-i, aproape zi de zi, nu știu dacă ținea la mine sau fi eram indiferent, nu știu dacă mă citise sau nu vreodată, (mai mult ca sigur ca nu), l-am auzit confesându-se cu parcimoniozitate țărănească, l-am văzut trăind sau puțin să trăiască clipe de mare triumf, l-am văzut înconjurat de admiratori sinceri sau interesați, singur și gânditor, cu aceea expresie de „năuceală“, de absență ce-o împurmuta uneori chipul său emaciat, l-am văzut mîncînd, înotînd în lacul pe atunci încă limpede, traversînd situații pe care nu le voi destăinui vreodată, l-am văzut marcat de duiosii rapid reprimare, dar niciodată n-am înțeles pe deplin ce fel de om era Marin Preda.

Avea ceva enigmatic, un mister blocat cu lacăte intangibile, ființa sa se blindase împotriva oricăror agresiuni exterioare, afișa un citadinism uneori forțat, dar de cele mai multe ori firesc, îi plăcea să mînce singur la Capșa, cu un ritual indescriptibil, avea gusturi fine, călătorise mult și simțul său de prozator păstrase, sau mai bine zis, selectase cu rafinament specialități culinare de la noi sau aiurea, și totuși, o singură dată l-am surprins rostind o frază care m-a convins că „moncher“ rămăsese țăran-țăran, pur și nealterat, un „moromete“ complicat, sucit în sine, neerodată ci doar galvanizat de sofisticările civilizației aparente.

*

Era într-o seară de iarnă la Mogoșoaia, ninsese proaspăt, un aer de colind și zurgălăii de sănii pierdute se insinua de afară. Decembrie era aproape de sfîrșitul încărcat de datini.

Comandase cina și i-au fost adus o mă-măligă aburindă, așezată combinat cu straturi de brînză pe o farfurie lată, rotundă ca un disc de aur, deasupra căreia scliepa ochiul de rubin pălit al unui gălbenuș de ou. A mîncat îndelung, mirosînd aburul mă-măligii, înconjurînd discul auriu, împuținîndu-l încet și egal, din toate părțile, cîte puțin, ca și cum ar fi vrut să nu se mai termine niciodată, înaintînd spre gălbenușul ce rămăsese sprijinit, în cele din urmă, pe un soclu tremurător. După ce l-a drămuț cu aceeași grijă, s-a șters cu un șervet, a ridicat ochii privind în jur, vîzîndu-ne pentru prima oară, luînd act de prezența noastră și a exclamat cu sinceritate deplină și extaz nedisimulat : „Ce bine trăim, moncher !“

*

Seria noaptea, greu, chinuit, într-o poziție ciudată cu corpul paralel mesei, picior peste picior. Această poziție îi permitea, probabil, să se aplece mult asupra hîrtiei, s-o aibă aproape, sub ochi slăbiți, care urmăreau literele mărunte, incredibil de mărunte, însăilînd cuvinte care umpleau

coala pînă la refuz. Camera lui de la Mogoșoaia, purtînd numărul 6, mare, spațioasă dădea cu ferestrele spre parc.

Pe un birou simplu de stejar păstra fotografia tatălui semănîndu-i în unele privințe ca fizionomie, avînd aceeași expresie și același aer nedumerit și buimac. Alături un ceas de aur, obiect frumos și liniștitor și într-o cutie nebănuț de nouă un stilou suflat în aur.

Ambele obiecte mi le-a arătat odată (nici azi nu-mi explic de ce ?) urmărindu-mi parcă, pe sub sprîncenele stufoase, reacția. Am scos o exclamație convențională de admirație. De fapt, pe mine nu mă impresionaseră obiectele nici nobila lor strălucire. Mă gîndeam la cu totul altceva. Multă vreme am înclinat să cred că de fapt, nici stiloul nici ceasul, nu-i foloseau practic la nimic. Scriitorul rămas țăran nealterat, cum am spus, le achiziționase ca probe evidente ale muncii și talentului său literar, era confirmarea unei prosperități pe drept dobîndite. Nu știu și nici n-am îndrăznit să întreb vreodată, dacă scria într-adevăr cu acel stilou, sau dacă, acel ceas măsura timpul cu adevărat.

*

Se întîmpla să nu vorbească zile întregi cu nimeni. Cobora cu un aer absent, de somnambul, într-un halat de culoarea vișinei putrede, cu chip obosit, îmbătrînit brusc, de nerecunoscut, (cineva remarcase odată : domnule, moncherul arată de o sută de ani !), răspundea monosilabic la salut, uneori ne privea fără să ne vadă și toți, pe moment, erau înclinați să pună pe seama îngîmfării și gloriei lui mereu crescînde această atitudine, absența lui, de fapt levitația persoanei lui. Acum, îmi dau seama că nu trufiei i se datora atitudinea aproape ireverențioasă. El nu ieșise încă din „lumea lui“, era prizonierul altor oameni, al personajelor sale, dialoga încă cu ele, îl însoțeau ca un cortegiu nevăzut, coborît din noaptea în care le zămislise.

*

Ce fel de om era Marin Preda ? L-am surprins odată mîngîindu-și mezinul, pe Niculae, alintîndu-l cu voce de nerecunoscut, aproape feminină, cu gesturi stîngace de om neobisnuit cu duiosia : „mă băiatule, mă“, exclamație pe care a repetat-o de cîteva ori cu aceeași modulație. Văzîndu-mă și-a reprimat brusc gesturile și-a rostit ceva de circumstanță cu altă voce, rece și neutră, căzînd ca un brici peste duiosia clipei.

*

Ce fel de om era Marin Preda ? Mulți s-au prefăcut că-l iubesc, cei din generația lui, (generația lui ! ?) îl tratau de la egal la egal, încercînd, citadini, să-l tachineze, să-l scoată din încheștarea mută a intimității sale. Armura sa era, însă, de nepătruns. Conștient de cît valorează, de ce

travaliu imens este munca de creație, (nu e nici o convenție aici), el știa mai bine decât oricine câtă energie, câtă viață din puțină lui viață transfera în paginile albe. De aceea, de câte ori i-am cerut colaborarea pentru Almanahul literar, după ce refuza inițial sub diferite pretexte, mă înțreba privindu-mă brusc înveselit. „Cît plătești moncher?”

Spuneam o cifră generoasă în relație cu învechitele tabele tarifare, o cifră departe de-a recompensa valoarea și munca unui scriitor de talia sa. O accepta gânditor, făcînd mental un mic calcul, comparații probabil și, (de fiecare dată), îmi cerea să-i dau o chitanță prin care mă obligam să-mi respect promisiunile, deși, nu se înțimplase să promit „atît” și să nu-mi respect angajamentul. Chitanțele nu mi le-a înapoiat niciodată! Ținea mult la Mircea Dinescu. Îl socotea „un lup tînăr cu colți ascuțiți care va incolți pe mulți”. Nu știu cîtă dreptate avea, dar dincolo de agresivitatea puerilă care-l fermeca, îl iubea ca poet. Acest lucru să nu-l uite prietenul meu mai tînăr puțin.

Îl plictiseau nespuse ședințele de orice fel. În special cele de breaslă. „Moncher, ce tot vor știa de se adună și c-o fi c-o păi vorbesc vrute și nevrute. De ce nu scriu ei în loc să vorbească?”

Într-o noapte, pe la 2 trecute l-am găsit stînd posomorît pe terasă, înfundat într-un fotoliu de răchită. M-a privit o vreme fără să zică nimic, îi vedeam doar lentilele ochelarilor strălucind intens în lumina piezișe a lunii, simțeam că s-a înțimplat ceva, era în atitudinea lui o febrilitate ascunsă, o stare de emoție și jenă pe care mi-o transmitea. M-am așezat alături tăcînd și după o vreme l-am auzit vorbind înfundat, cu voce străină și depărtată, nu voalată ci mai degrabă străină, foarte străină și foarte impersonală: „moncher, Dos Passos, pot să mă culc în noaptea asta la dumneata?”. Am rămas stupefiat, bănuiam că s-a înțimplat ceva, nu știam ce, părea singur, nespuse de singur și-al nimănui, înfundat pînă la umeri în fotoliul de răchită, pe terasa pustie. I-am răspuns că poate, deoarece eu pot dormi în cameră la Fănuș care lipsește. Am precizat că va găsi cheia sub preș și el a răspuns: „mulțumesc moncher, poate nu va fi cazul, dar oricum mulțumesc”.

Dimineața am găsit așternutul nedesfăcut și am aflat de la paznici că „Domnul

Preda s-a plimbat toată noaptea pe alee pînă a dat soarele, s-a plimbat și a fumat țigară de la țigară...

Eu l-am iubit pe Marin Preda și îmi pare asta acum, cînd nu mai este, deși puteam să i-o spun în timpul vieții, în timpul vieții cînd i-am făcut destule necazuri și i-am produs multe și inutile iritări. Nu numai din vina mea, L-am iubit și l-am considerat întotdeauna cel mai desăvîrșit robitor al scrisului, un desăvîrșit truditor, de un profesionalism similar cu a lui Rebreanu. Mulți l-au deplins sincer, în corul tînguitor al lamentărilor postume. Persoana lui, personalitatea lui, lăsa „un gol istoric”. Nu știu cîți l-au iubit cu adevărat! Era greu de iubit dar și mai greu de urît!

Acum, dispariția lui, mă duce la constatarea disperantă că breasla noastră a pierdut nu un cîrmaci și nici un căpitan de cursă lungă. A pierdut pe cel mai bogat armator din zestrea căruia au pornit spre larg multe corăbii și multe ambarcațiuni literare.

Eu l-am iubit pe Marin Preda și îmi pare rău că nu i-am spus-o niciodată și-mi pare rău că-n breasla noastră tot mai împuținată, generozitatea și respectul real pentru cei de neatinș, deocamdată sînt tot mai estompate.

Eu l-am iubit pe Marin Preda și nici azi nu înțeleg cuvintele pe care mi le-a adresat soția mea în zorii unei zile sfîșiate de coșmar, cuvinte rostite în altă limbă parcă...

La jumătate de an după dispariția lui, un funcționar de la Mogoșoaia mi-a relatat următoarele. Cazînd pe cineva în fosta cameră a lui Marin Preda, acel cineva, neștiind că acolo se săvîrșise viața scriitorului, s-a trezit noaptea pe la orele 2 (ora aproximativă a decesului) cu o inexplicabilă neliniște, năucit de mirosul de tămîie care emana de undeva. A deschis geamurile și, în cele din urmă, ușa „să se facă cîurent” dar zadarnic. Mirosul exala discret dar cu impetuoșitate de nu se știe unde încelînd brusc cînd au năvălit zorile. Stranie relatare!

S-ar cuveni oare să aibă Marin Preda o cameră a lui la Mogoșoaia, acolo unde a scris „Delirul” și „Cel mai iubit dintre pămînteni”, o cameră de popas pentru admiratorii și cititorii lui, o cameră care nu admite „intruși”, și emană miros de tămîie?

MIRCEA MICU

NOAPTEA

Bine că am cheile mașinii în poșetă. Singurele mele chei spre o libertate fără de scop. În seara asta, vreau-nu vreau, va trebui să le utilizez. Când ne întoarcem acasă, am să chem un mecanic pentru ușa asta care se deschide cam greu... Contactul e bun. Încă puțin, se ambalează motorul și se face cald în cutiuță. Ar trebui să fiu și mai prevăzătoare și să-mi las un pardesiu în portbagaj. Și o pătură. Pentru ocazii ca cea de acum.

Ce sigur e zgomotul motorului! Instrument corect și chiar inimos. Dă căldură și mă va duce... nu știu unde. Deocamdată să ieșim frumos din parcajul „Excelsior-ului”. Așa cum se cuvine unei femei frumoase, cu mânuși de automobilist, cu țigara în gură și coborînd spre oraș, la o oră la care treburi curente, banale, la îndemîna și obligația oricui sînt imposibile. Uite-i pe adolescenții de școală profesională, pentru care sînt o „tipesă cu o mașină trăsnet”... Bărbații ăștia doi care întorc capul nu pot decît să mă înjure, imaginîndu-și că mă îndrept cine știe spre ce plăceri interzise lor... Am auzit de atîtea ori cuvintele astea porcoase, îmbierî înjositoare prin chiar pronunțarea lor. Dacă le spun, plăcerile interzise lor și spre care eu mă îndrept, dispar sau nu mai sînt aîft de demne de rîvnit. „Aia cu mașina de aseară, vor zice a doua zi, făcea pe nebuna la miezul nopții!” Și vor rîde, va dispărea misterioasa posibilitate de a intra într-o viață deosebită și pentru mine și pentru ei. Viața e doar aceea pe care o știu și la care au ei acces.

Șoseaua e destul de bună și liberă. Camioane, T.I.R.-uri, autofrigorifere... Fac cu mîna în semn de răspuns șoferilor care mă salută, ca între camarazi, mai intim, sau chiar porcos admirativ ca cel din basculanta de adineori... El e „în interes de serviciu”, „în timpul programului”, iar eu... Eu mă îndrept spre o lume la care nu are acces. Oare cum va fi arătînd acea lume în mintea lor?! Probabil ca în filmele americane dinainte de ultimul război pe care le văd la televizor, melodrame între actrițe de film și milionari, cu uischiuri și blănuri, cu sărăcie lucie și violența ei

transformare în bogăție. Derbedeul fără școală și educație, ajunge peste noapte milionar și, ca un apanaj normal al situației, este manierat ca un lord, are un gust ne-bun la îmbrăcăminte, colecționează cărți de artă și cunoaște la perfecție suflul delicat al femeii, precum și mijloacele pline de gingășie de a-l cuceri... Se însoară cu fiica regelui bumbacului, firește.

Cam prea mare viteza... Dar plăcută și nepericuloasă... Asta fiindcă niciodată nu mi-a trecut prin cap să mă sinucid, și nici că voi muri tinără. Nu m-am gîndit, pur și simplu, niciodată la moartea mea. Probabil din modestie. Ar rîde în hohote dacă m-ar auzi. El care mă crede o orgolioasă. Și, poate sînt orgolioasă. Oricum, una care a tremurat nișel de frig, a stat o zi întreagă în camera de hotel a colegei sale Marga, ca să nu-l deranjeze pe el și a plecat acum, fără țel, fiindcă el are o discuție cu o femeie în odaia pe care o împărțim. Fata asta, cine o fi, e totuși lipsită de bun-simț! Iar bărbatul ei trebuie că-i un imbecil! Plicticoase exaltările astea, dar măgulitoare pentru Mihai cel de care se îndrăgostesc toate femeile frumoase și deștepte. Doamne ce voce și ce stil poate avea femeiușca! „Doamnă, vă rog să-mi îngăduiți să am o ultimă discuție cu soțul dumneavoastră. Trebuie, înțelegeți? Trebuie să-i explic comportarea mea! Dumneavoastră vă port o mare admirație, chiar dacă o să mă considerați o exaltată!”

Auzi la ea! Umflase sunetele bietului cuvînt „doamnă” ca și cum aș avea optzeci de ani. Apoi, „trebuie!” și „mă admiră”, și știe ce gîndesc despre ea, și totuși, și iarăși... Cam prea multe și încălțite într-o singură frază. Evident, mi-a dăruit certificatul de căsătorie legală cu Mihai, certificat pe care nu-l pot obține decît de la ea. Crede că *asta* doresc. Ce pot face decît să o las să creadă, sc. ios, fără ironie, fără să o cred o exaltată, firește. Așa cum ei nici nu-i trece prin gînd că se află în odaia mea de hotel, că este douăsprezece noaptea și că pot veni să-i comunic ora și s-o trimit la gară. Nu, nu... Știe dumneaei că n-o să fac asta! Și de ce n-o fac? Ca să nu-l

incomodez pe Mihai. Ar tremura de rușine gura lui delicată că am dat afară un musafir. Chiar dacă asta s-ar întâmpla numai fiindcă nu pot rămâne afară în ploaie. Vorba vine în ploaie, altfel... Viteza, viteza... Domol, egal, tot înainte, tot înainte... Pe lângă vilișoare, pe lângă viloiul incredibil și pentru Sofia Loren și, totuși, aparținând unui medic, făcută în regimul nostru, nu moștenită, nici închiriată. Încă nu s-au culcat locatarii ei și nici n-au tras draperiile... Încetșor, încetșor că o pățim ca azi dimineață. Poate apăsarea milițianca cea rumenă și plină de autoritate și... Frînă, zîmbet stăpîn pe situație, o țigară aprinsă și coborîrea geamului din stînga.

— Bună seara! Actele, vă rog! spune milițianca frumușică, sănătoasă, iscoditoare și cu un avînt al autorității puțin prea vizibil. Ar trebui să iau expresia puțin plictisită a celui care nu se teme de nimic. Nu pentru că n-ar putea fi vinovat cu ceva, căci doar ți se mai stinge un bec la spate, e prea murdară caroseria pe zloata asta. Mina puțin plictisită a celui care nu se teme de nimic, pentru că are spate puternic, are relații și cunoștințe în conducerea circulației sau... Mă trezesc vorbind.

— Ce faci, dragă tovarășă? Păzești vila domnului doctor sau umbli după amenzi?! Sper că ai făcut planul!

Am o voce amuzată și interogativă. De șef conciliant cu subalternii.

— Și una și alta! Planul l-am făcut...

— Și tot pe mine ți-ai găsit să mă oprești? Întreb ironic, Milițianca înțelege că a făcut o gafă, dar nu știe cît de mare. Adică cine sînt. Dacă am talent, nici nu va întreba. O undă de nesiguranță se vede în obrajii rumeni.

— Măcar știi de ce păzești casa doctorului Popescu?

— Am ordin. De acum doi ani...

— S-a întîmplat ceva în perioada asta?

— Nimic, mărunțișuri... Un hoț beat a intrat pe la bucătărie... niște derbedei au spart un geam...

— Păi, nu verifici dacă sînt închise geamurile? Aprind eu o țigară. Îi întind pachetul scuturîndu-l ușor ca să iasă o singură țigară. Americană, superlong, ca ale doctorului Popescu, cel mai jovial petrecăreț, plăcut, prieten cu toți fotbalistii, doctorul lotului național și în general, al oricărui sportiv plecat la un concurs peste hotarele patriei. Culantă ca și el.

Milițianca își agață aparatul de emisie-recepție necesar muncii ei. Apucă țigara. Aprind bricheta și ea se apleacă asupra flăcării jucăușe. Îmi plac mîinile mele înmănușate. Sînt un cadru bun de film polițist, cu o spioană care vrea să-l mituiască pe doctorul Popescu ca să piardă sportivii noștri un meci internațional, să piardă culorile țării, să se întoarcă învinși și umiliți.

— Aș bea ceva, spun, ce-mi trece prin cap, dar n-apuc să văd reacția milițianței.

— Lenuțo! se aude vocea unui bărbat, poruncitoare și stăpînită. Lenuța se întoarce, pufăind din țigară mai întîi. Nu e un șef.

— Ce-i, Nelule?

Are voce blîndă, cam cîntată și poticnită. Voce de sat din Argeș. Hai încoace! Eu sînt ocupată cu tovarășa.

Un bărbat în flanelă de corp groasă, cu pantalonii de cîsmă bufanți pe pulpe, albaștri, de om al ordinii, se apropie. Are în picioare ciorapi albi de bumbac. E în niște papuci hărtăniți.

— Să trăiți! spune pentru orice eventualitate. Țigara din gura Lenuței și liniștea mea îl derutează.

— Să trăiești! răspund tutuindu-l, semn în sine al faptului că am dreptul s-o fac.

— Ai închis cotețul porcului? întrebă Lenuța.

— Păi, de trei ceasuri...

— La mine e totul în ordine, spune Lenuța ca și cum i-ar da raportul. În clipa asta se stinge lumina în toată casa doctorului Popescu. Rămîne o undă doar, probabil de la un coridor. Becul uriaș de la colțul curții largi ne luminează parcă mai tare.

— Văd că pe la voi merge totul bine, zic.

— Nu prea avem probleme... Încă nu e sezon, spune bărbatul în flanelă de corp, care se decide: îmi zîmbește în afara programului de serviciu.

— Abia cînd începe să vină tot felul de lume pe la hotelurile astea avem mai multă bătaie de cap.

— Nelule, devine iar autoritară vocea Lenuței, tovarășa ar vrea să bea ceva.

— E clar, răspunde milițianul în papuci. Să vedem ce putem face.

— Ei, ce să putem face! reia fraza Lenuța. La ora asta s-a închis barul și la „Excelsior”.

— Da, cugetă soțul. Dacă ați avea ama-

bilitatea, noi vă stăm la dispoziție...

— Păi, spune-mi ce propui! arunc fraza cu care orice șef așteaptă soluția de la subalterni. Nu că n-ar cunoaște-o și el, dar ca să-i învețe să acționeze singuri și să-și ia răspunderea.

— Trageți mașina pe dreapta și poștiți la noi. N-o să vă pară rău, se învelește bărbatul. E situația pe care și-o și dorea. A fost săptămîna trecută tov. Nicoară, șeful circulației noastre pe județ. Îl știți, nu?

— Om de treabă și de pahar. Se mai ră-foiește el, dar nici nu se poate să conduci atîția oameni fără... spun cu familiaritate.

— Ei, aflați că a zis că nu s-a simțit așa bine nici la barul-barurilor. O să vedeți! se repezi milițianul să mă ajute să parchez în așa fel încît să nu-mi lovească vreun zăpăcit mașina. Eu am închis geamul, am stins țigara și, nu știu ce mi-a venit, am virat brusc spre el, sperîndu-l, cu mîna de șofer care știe pe ce se bazează. Nu pe volan, ci pe puterile lui lumești, care nu se poate să nu impresioneze un amărît de motor. Lenuța l-a tras înapoi pe bărbat-su care s-a clătinat. A rămas fără papuci. Peste el, peste papuci am trecut cu roțile și cu faza mare aprinsă. Am stopat brusc, am lăsat aprinse luminile de poziție și am ieșit din mașină ca Niki Lauda după ce a cîștigat un rally. Lenuța rîdea ținîndu-se cu mîinile de burtă. Milițianul în ciorapi, intrat în zăpadă pînă la glezne, mă privea admirativ.

— Așa mai zic și eu! spuse recuperîndu-și papucii peste care trecuse mașina și referîndu-se la ceva ce mi-a rămas obscur. Admirația supusă mă interesa.

— Ia dă-i încolo! privi papucii parcă avînd o revelație și, cu un avînt pe care i-l dase frica încercată adineori, îi auzirîi peste zid, în curtea vilei doctorului Popescu.

Lenuța se prăpădea de rîs și ecoul se auzea printre atîția brazi lovit de piscuri și case. Trecuse de miezul nopții.

— Pînă mîine ți-i mănîncă Sanbernarul!

— Nu ei m-au făcut pe mine!

Am rîs și eu. În rochia de lînă bej purtată cu cizmă înaltă, cu pîteni și tocuri lungi și ascuțite, cred că le-am făcut impresie. Fularul atîrnînd pînă la genunchi și în față și în spate dat peste umăr, cu dungi de toate nuanțele cărămizului, din angora, a luat ochii Lenuței. Pe asta nu-l putea avea oricine. Eram fardată bine, cu ochii uriași cu pleoape verzi, cu gura cărămizie ca dungile fularului. Poșeta moale, de piele, sport, cu fel de fel de cataramă alămite era desigur străină, neevaluabilă în lei valută.

— Să nu vă murdăriți cizmele! spuse grijuliu Nelu, jenat brusc de flanela lui de corp.

— Nu ele m-au făcut pe mine! l-am imitat.

— Mă scuzați, a zis. Lenuțo, o lau înainte

să pun ceva pe mine, să aprind luminile și să deschid ușa la camera bună, să se încălzească.

— Ascultă, dragă, spun Lenuței, nu vreau să vă țin din treburi și să vă deranjez la ora asta. N-aș vrea să considerați un abuz!

— Doamne ferește! Ne jigniți, se revoltă milițianca. Faceți-ne cinstea... Și tov. Nicoară zicea așa... Sau probabil nu credeți că avem tot ce se cuvine, se dumiri Lenuța. Să știți că sîntem oameni la care nu le lipsește nimic! Sîntem modeste, ca la gradul nostru, dar nu mă pot plînge! Avem tot ce ne trebuie.

— Bine, accept prietenoasă. Să nu zief mîine că nu te-ai odihnit din cauza mea sau că...

— A, nu vă faceți grijă! Datoria e datorie. Pînă acum o juma' de oră am fost în post! Acum sînt în timpul meu liber.

Lîngă vila doctorului era una mai îngustă, cu etaj și mansardă ca cele bavarreze, vopsită urît în verde de gard. Cine știe a cui fusese căsuța și cît se folosisese de ea. Era imposibil să bănuiești de afară, după silueta curată, simplă, ce încurcătura de coridoare și uși improvizate se aflau înăuntru. Am ajuns într-o cameră. Caldă, chiar sufocant de tare încălzită. Era luminată puternic ca și scara și vestibulul. Prea puternic. Ca o pistă de aterizare a unui aeroport.

— Frumos! Am spus cu tonul cu care spui „bravo, e ceva de capul tău!” Un șemineu din teracote de ceramică românească purta pe una din plăcile pătrate, ocru, cu desene florale maronii anul 1776. Anul cînd fusese arsă în cuptor. Sub dunga tavanului de scînduri nedate la rîndea, înnegrite puțin de vreme, deasupra ușii masive și rustice care dădea în altă cameră, atîrnau trei farfuri din aceeași faianță ocru cu flori verzi pe care era imprimată caligrafia primitivă a aceleiași cifre,

1776. Un recamier de producție nouă, lăcuit oglină și tapisat cu flori care nici nu există și ar trebui să se interzică prin lege să existe, ca periculoase pentru sufletul omului susținea un radiou cît un bufet. Se auzea un solemn buletin de știri. Zambia... Republica Alger, Campucia... Republica Srilanca... Volta Superioară. Vocea crainicului avea ceva amenințător. Părea că e gata să anunțe o catastrofă, dar nu, nici vorbă, nu se întimpla nimic mai mult decît o lovitură militară, o stare de urgență și o instituire a unui tribunal militar de anchetă.

— Pofțiți în camera cea bună ! deschise Lenuța ușa străjuită de melancolicele blide de la 1776. Lăsăm un pic deschis și intră căldura de la soba asta. Aici stăm noi toată ziua... am mobilat și noi cu ce am găsit mai bun... la posibilitățile noastre.

Doi actori colorați și cu gura pînă la urechi erau decupați din revista „Cinema” și înconjurați cu floricele de plastic. Oricum, păcat de blide și de teracotele șemineului.

— Ei, acum, spuneți ce vreți să beți ? pronunță cu satisfacție stăpînul casei. Își pusese alți papuci, mai puțin scîlțiați și o cămașă albă cu manșete pentru butoni. Manșetele desfăcute lăsau să se vadă minciunile, așa cum gulerul neîncheiat lăsa să se vadă decolteul flanelii. Schimbată săptămînal. Firește, trebuia, aștepta de la mine să cer uischi, adică ce e mai scump și nu se găsește de cumpărat la magazin. Doar cu preț de bar. Dar eu dacă aveam chef de ceva, era o bere. Nu, chiar aveam chef de uischi. Tov. Nicoară băuse tot uischi, cu siguranță. Dacă n-aș vrea asta, n-ar fi o persoană pe care să o iei drept cineva, ceva pentru care merită să te deranjezi și să cheltuiești. Iar eu izbutisem foarte ușor să par așa. Ba chiar îmi plăcea acum. Nu mai jucam teatru, ci chiar îi priveam cu o indulgență superioritate, ca și cum mi-ar fi fost îndatorați, ca orice subalterni. M-am așezat într-un frumos jilț românesc. Aparținuse cu siguranță și el casei, înainte de naționalizare.

— Uischi, dacă aveți.

— Ce culoare ? întrebă mindru și viclean bărbatul.

— Asortată, am zis. Apropo, știți care e culmea urei de rasă în occident ? Să bei blec ănd uait în pahare separate.

— Hăă hăă ! s-a bucurat Lenuța. Știa ce înseamnă cuvintele sau știa bancul. Vă spunem noi bancuri, dacă doriți, se mîndri. Seria întreagă cu Bulă, eroul nostru național.

Au pus în priză și un casetofon. Am luat paharul de cristal, scump și la fel de urît ca tot ce se află în odaie. L-am admirat în timp ce mi-l umplea pînă sus, ca și cu bere.

— Am luat douăsprezece, din Brașov, ca să le am în vitrină.

Și-au turnat și ei, că n-o fi foc, în același

fel de pahare. Cu picior înalt. Am ciocnit, și bărbatul a dat peste cap băutura, strîmbîndu-se încîntat.

— Da stați mai comod, doar avem fotolii ! își dădu seama Lenuța. Voia să prețuiesc tot ce au, confortul, băutura, case-tofonul.

— Stau mai bine în scaunul ăsta, am spus și am luat o țigară din pachetul de Kent deschis de Nelu. Vitrina, plină de pahare și bibelouri, de suveniruri din Sinaia, Tușnad, și Herculanе îmi sta în față. Restul mobilei, în garnitură se întindea pe lîngă pereți : o servanță, o altă servanță, o masă cu șase scaune și un pat acoperit cu o cuvertură turcească reprezentînd răpirea sabinelor.

— Băutura asta bună o aveți de la domnu' doctor ? întreb interesată.

— Nu, țigările. E om de treabă, știe o mulțime de bancuri și de cite ori vine din străinătate îmi dă cite un pachet, declară serios Lenuța.

— Păi și dumneata îi păzești casa.

— Ei, dacă i-o păzesc o fi el cineva sau o fi în casă ceva de trebuie păzit. Nu e treaba mea să știu. Oricum doctorul e foarte domn și popular.

— Băuturile, îi luă vorba bărbatul nerăbdător ni le trimite fratele meu.

Îi privesc cu zîmbet ironic. Nu mă stăpînesc să le arăt un mic dispreț. Ba chiar am poftă s-o fac. Habar n-au cine sînt, dar se supun tocmai de aceea. Cine nu-și declină identitatea trebuie să fie mare, foarte mare. Așa mă și simt, și, ca și cum aș avea buzunarele burdușite cu legitimații care conferă o mare autoritate, o și am. Nici nu mă gîndesc că oamenii ăștia ar vrea să știe cine sînt. Cum adică ? Cum și-ar îngădui asta ? ! Respectul primitiv pentru autoritate e atît de mare și atît de grozav se simt în el încît nu merită să le împrăștiu iluziile. Un nume, o profesie ar coborî, ar sfîșia nedreptatea în care trăiesc. Ce pot vedea la mine ? O femeie frumoasă ca la televizor, cu păr mătăsoș și ondulat, mirosînd bine a parfum necunoscut, încălțată cu cizme care nu se pot găsi în magazine, cu unghiile lungi lăcuite în cărămiziu, cu degetele fără verighetă sau inele, cu pleapele grele de verde. Poșeta nu seamănă cu cele din magazinele din Brașov, fularul cu linii oblice, îngorcate nu l-au mai observat la cineva, accentul vorbirii nu e nici oltenesc, nici ardelenesc. Pronunția cuvintelor are o îngăduință aspră, de șef cumsecade care nu uită cine e. Șef, dar de unde ? De la județ, din capitală ? ! Iar dacă mașina are număr de București, poți ști ? Numărul, care nu scapă ochiului de milițian nu e nici de instituție, nici de ștab mare, nici C.D. Dar cîți nu au numere de șoferi obișnuiți, tocmai pentru ca să nu bată la ochi ! Iată elementele perfect articulate ale unei autorități cu atît mai mari cu cît n-o poți apuca de nici un fir, ca să-i stabilești pu-

tearea, sensul de acțiune. E autoritatea în-
săși, căci nu i se cunoaște nici întinderea
nici caracteristicile. Tov. Nicoară e doar
un șef mare, de care depind, dar are uni-
formă după care îl recunoști : i se cunosc
obiceiurile, știi pe cine are șef la rândul
lui, șef cu care se poartă cum se poartă
gazdăle mele cu el.

— Bravo, zic. E barman fratele ?

— Nici vorbă, rîse Nelu. Lucrează la
ambasada noastră din Italia. Am săpunuri
și băuturi cite ne trebuie. Îi trimite și
nevesti-mi materiale, poșete, pantofi... Nu-i
lipsește nimic. Cînd vine în țară îi pregă-
tim din vreme țuică de-a noastră în sticle
înfundate și cu dopuri ceruite. Îi pregătim
și slănină că-i place să mănînce așa cum a
fost învățat de acasă.

Eu rid și-i laud. Lenuța îmi mai spune
că a costat-o douăzeci de mii mobila asta.

— Avem tot ce ne trebuie ! Acuma, doar
să mai adunăm bani de mașină.

Auzeam a doua oară în seara asta re-
plica „avem tot ce ne trebuie“. Și prietena
Mărgăi realizase în viață tot ce-și putea
dori, inclusiv barca cu motor. Oameni fe-
riciți, și încă în același fel. Asta e mai de
mirare. Nelu și-a mai turnat în pahar, i-a
mai turnat și Lenuței că stătuse în frig și
trebuia să se încălzească pe dinăuntru.
Vorbeau cu rîndul, lăudîndu-se, ea cu cite
își cumpărase în casă, el cu fratele diplo-
mat. Sorbeam cu plăcere din pahar, nici
nu-i mai băgam în seamă.

Mi-a venit în minte Italia și acea lună
întregă petrecută acolo cu bărbatul meu.
Acum vreo cinci ani. Ambasada era într-o
casă destul de frumoasă și cu un interior
care se putea aranja ușor. Planurile de
decorație interioară ale lui Gabriel n-au
plăcut. Fiecare diplomat a mai vrut să se
adauge un tablou, o masă, un fotoliu, să
se scadă din deviz ca să poată raporta eco-
nomii și mai ales să-și impună nu gustul,
cît autoritatea. Gabriel a reușit să se ene-
veze. Știa că așa se va întîmpla. Venise
pentru că era singura șansă a copilului și a
mea să vedem Italia. El de mult dorise
să-și dea demisia și să termine cu decorarea
ambasadelor noastre. Avusese cîteva ex-
periențe, adică toate, de același fel. Tova-
rășii nu i-au mulțumit în nici un fel, n-au
dat o masă, nu ne-au invitat la un pahar.
Mă rog. Cine știe ce s-a întîmplat, totuși,
că ne-a chemat doamna Oancea să ne luăm
„la revedere“. Ca și cum era inițiativa ei.
Soțul era acasă, evident. Îi era frică să
nu-și facă dușmani, să nu aibă reclamații
și să fie rechemat, îi părea rău că se pur-
tase atît de impertinent ? Dumnezeu știe.
Ne-a tratat cu uischi, firește. Doamna mi-a
făcut complimente pentru frumusețe și
pentru educația copilului. Noi ne-am mai
relaxat, căci oamenii nu sînt numai imbe-
cili sau răuvoitori. Pînă la urmă au încercat
să se poarte frumos.

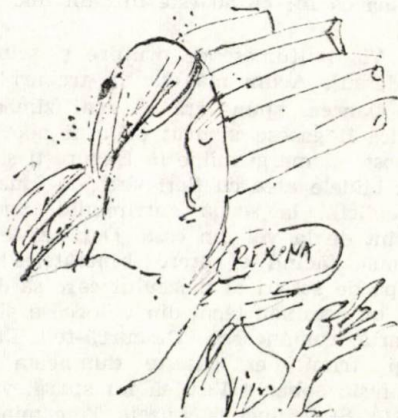
— Vreau să vă dau ceva în dar, mi-a

sopțit doamna Oancea, ceva să nu mă ui-
tați niciodată !

M-a impresionat ce mi-a spus. Un dar
e întotdeauna o mare bucurie. Curioasă,
am văzut-o urcîndu-se pe un scaun și des-
chizînd o valiză așezată deasupra șifonieru-
lui. Dar nu acolo se afla ceea ce căuta.
A deschis o alta tot fără nici un rezultat.
Erau vreo cinci, așezate ordonat una peste
alta. În fine, am văzut că scoate ceva.
Ceva care îi încăpea în mîna. A dus mîna
la spate, s-a apropiat de mine și a întins-o
victorioasă. Am rămas o clipă stupefiată.
Era o bucată de săpun „Rexona“.

— Vă rog să-l luați din partea mea, a
spus emoționată de generozitatea ei.
Parcă mi-ar fi dăruit... nici eu nu știu ce.
Am terminat în patru uischiul în sticlă
de buzunar, după care ne-a servit lăchior
de mure, adus de acasă. N-am băut în
viața mea ceva mai scîrbos : dulce peste
măsură și sufocant, ca și cum la fiecare
picătură mi s-ar fi oprit pe gîtle firișoare
de păr. Ne-au dat și ceva de mîncare. Cîr-
nați făcuți în casă și murături puse de
gazdă. Ea se ocupa de gospodărie, gătea,
spăla rufe, totul ca să-i rămînă cît mai
mulți bani cu care să-și cumpere caseto-
foane, radiouri, metri de stoffe de plastic
de la solduri, baloturi de perdele și săpu-
nuri, cît mai multe săpunuri. Ne-au re-
comandat și nouă o dugheană la periferia
Romei care vindea mai ieftin. Am făcut
socoteala că numai drumul cu autobuzul
sau cu taxiul pînă acolo și anula cîștigul
pe care li se părea că l-au avut. Toate
astea însă ni le-a șoptit doamna, în mare
secret, în timp ce domnul Oancea se în-
crunta la ea să fie atentă ce vorbește. Se
îmbătase gospodina de propriul ei entu-
ziasm strîngător și poate și de acea bău-
tură infernală adusă de la ei din sat în
valiză diplomatică.

Gabriel era atît de fericit să aibă o
părere bună despre oameni încît nu m-am
ridicat să plecăm. Se îmbătase însă și
domnul Oancea. Mă privea cu gura strînsă
și fruntea încrețită de efort și a propus

să dansăm. Să dansăm eu și cu el. Gabriel a fost încântat să-l vadă că se simte bine. M-a invitat deci, și-a scos papucii din picioare, ca să-i fie mai comod, a zis, și a început danțul. El în ciorapi, mic și în- crincenat, eu cu un cap mai înaltă, cu pantofi cu tocuri înalte. M-a invitat să mă fac și eu comodă. Adică să-mi scot pan- tofii ceea ce n-am crezut că voi face. Dar am făcut-o, de rușine, de greață și ca să nu jignesc.

— Lichior de mure nu aveți ? am între- bat-o pe Lenuța.

— Noi ? s-a mirat hohotind Nelu. Și încă făcut de mîna mea !

În clipa asta mi s-a părut că m-am îm- bătat. Nelu s-a ridicat în picioare, iar eu m-am temut că o să lase papucii și o să mă invite la dans.

— Lasă, domnu Oancea, mi-e destul uischiu ! am zis rîzînd. Mi-a făcut foarte bine !

— Ei, păi de ce n-ați spus că veniți la noi ? întreabă Lenuța cam intimidată.

Nelu nu observase și vorbea, vorbea de nu-l mai putea opri. Ea îi făcea semne.

— Mai lasă dragă și pe alții să vor- bească ! se supără brusc.

— Lasă-l Lenuțo, să se simtă bine ! spun. Oameni sîntem !

Brusc m-am saturat de scena asta, de respectul lor holbat, de spaima față de puterea misterioasă care sînt. Am între- bat dacă au telefon. M-a condus Lenuța prin camera cealaltă, în coridorul cu scîn- duri verzi. I-am auzit șușotind. Îl dăscălea. Am sunat la hotel, mi-a dat legătura cu camera 229. Mihai m-a întrebat ce fac.

— Foarte bine, dragul meu ! Chiar foarte bine.

S-a făcut ora trei. Mă urc în mașină și mă duc acasă. Acasă la hotel.

Mă întorc spre cei doi Oancea veseli, sănătoși și care au tot ce le trebuie. Nu le lipsește nimic. Au dobîndit chiar și spaima că tot ce au este într-un mic pe- ricol.

— Vă mulțumesc de primire și scuzați de deranj. Acum mă duc la treburi !

— Oancea, spun fără să mai zîmbesc, fiindcă îl găsesc vinovat de a fi adormit în post, să mergi mîine la București și să duci blidele alea cu flori verzi la Muzeul Republicii, la secția Patrimoniu. Spune că sînt de la voi din casă. Donează-le și cheamă, făcînd o cerere, bineînțeles ! o echipă de sobari ai muzeului care să des- facă un șemineu făcut din valoroase piese de artă românească. Descurcă-te ! Dacă nu-ți trimit ei, găsește dumneata pe aici niște sobari ! Vezi să nu spargi vreo bucată. Și le duci la muzeu. Ține minte :

valoroase piese de artă românească din secolul al optsprezecelea.

Cred că Oancea m-a salutat cu mineea fluturîndu-i pe lingă flanela de corp.

— Sînteți oameni tare plăcuți, le-am spus urcîndu-mă în mașină. Dacă mă in- vitați, să știți că mai vin. Nu dau mina. Nici nu se așteaptă. Nu-mi spun numele sau funcția. Nici nu speră.

Vîrez brusc, lăsîndu-i fericiti că au avut un musafir ca mine.

Și, brusc mă cuprinde greața. Nu una fizică, una metafizică. Parte din ea este greața de mîine. Ce m-a apucat să mă port așa cu niște oameni ? Mi-e groază de gro- solănie, de impertinență și nu numai că am jucat-o, dar am pofțit la ea, m-am ghiftuit. Îmi venea să mă întorc înapoi și să...

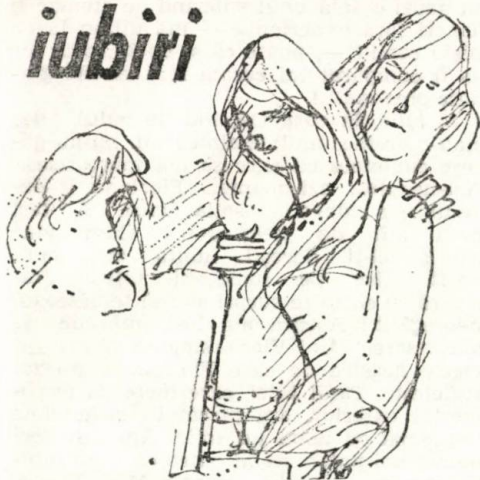
Să mîn înainte, încet, cu grijă. Să nu mă oprească alt milițian, să nu mă întorc înapoi și să spun Lenuței și lui Nelu că sînt un gunoi, o ratată în profesie și o iu- bită care e ținută afară în ploaie cînd iu- bitul ei are o discuție profundă cu o ... Să nu le spun nu pentru că n-aș vrea să știe și să-mi spăl rușinea, dar să nu se sperie sufletele lor candid de atîta încurcătură. Să-mi rămînă mie păcatul și să nu arunc neliniște și spaimă acolo unde am părut atît de firesc integrată în lume.

Încă o curbă și, încet, în parcaj. Sînt probabil singura persoană trează din hotel. Dacă nu cumva mai există, mai poate fi imaginat un bărbat și o femeie care fac dragoste...

MARIA LUIZA CRISTESCU

Jurnalul unei iubiri

1 iulie, 1977. Sosit acasă în zori, deschid nerăbdător jurnalul... De-acum și mult așteptatul banchet de absolvire a liceului a intrat în istorie. *Je suis bachelier!* A fost ca o noapte de vis. În rochia ei drapată, lipită pe formele de adevărată femeie ale trupului zvelt, cu părul de culoarea castaneii, revărsat în valuri pe umeri și încadrându-i ovalul de madonă, Floriana a fost cea mai frumoasă. Toți — chiar și baba de fizică, femeia căreia natura i-a dăruit uritul chip al lui Voltaire — au recunoscut că sîntem cea mai reușită pereche. Din păcate nu era acolo nici o oglindă, ca să mă văd alături de Floriana, în îmbrățișarea blues-ului. O idee cit de cit mi-am putut totuși face urmărind-o în timpul dansului ei cu Zbughea, Zbughea Dorel, cel mai bun prieten, pianistul, a cărui statură este aproape identică cu a mea. Brațul ei prelungea se rotunjea în jurul umerilor lui, iar mînuța albă îi mîngia parcă grumazul. După fiecare dans al lor — și au fost atîtea!, el apărînd-o astfel pe Floriana de năvala celorlalți — rîdeam în mine de stupida gelozie care mă cuprindea cînd îi vedeam înlănțuiți, ea rezemîndu-și fruntea de pieptul lui, închizînd ochii pierdută. Acum îmi dau din nou seama că gelozia mea n-are nici un temei, e prostească. Iartă-mă, iubito! Iartă-mă, prietene! Îmi lipesc cu sete obrazul de reverul și de umărul hainei cu care am fost îmbrăcat și simt încă mirosul amețitor de femeie tină, o văd aievea. În brațele lui Dorel, plutirea ei lină și rotundă! Fără să-mi dau seama, am înregistrat pînă în cele mai mici amănunte mișcările dansului lor, pe care, ca să-l judec iară și iară, îl pot proiecta pe un ecran al minții mele ori de cîte ori

vreau. Uite, Zbughea o cuprinde strîns, acaparator, iar ea, ea suride fericită și-i șoptește ceva la ureche, apropiindu-și fața de obrazul lui și parcă de gura lui... Iar el își apleacă puțin capul și inhalează cu nesăț aroma buzelor ei. Uneori chicoteau — îi auzeam de departe — și nici acum nu reușesc să-mi scot din inimă teama că se amuzau de renghiul pe care mi-l joacă. Ce gînduri nemernice! În loc să-i fiu recunoscător prietenului și fratelui meu fiindcă a invitat-o el și nu altul la dans, distrînd-o și dîndu-mi prilejul s-o văd cit e de frumoasă și să-mi înalț iubirea, în loc să fiu mîndru că o fată ca ea este iubirea mea, eu îi bănuiesc că trădează! Oare nu sînt chiar aceste gînduri care nu-mi dau pace dovada că, punînd la îndoială iubirea unei fete și prietenia unui coleg, tocmai eu sînt cel care trădează? Poate, poate, dar acum sînt frînt de oboseală, nu pot răspunde... Ființa ei diafană...

2 august. Extraordinara, incomparabila, fericita, istorica zi de 2 august, fie ea în veci binecuvîntată! Cînd m-am dus azi după-amiază să văd listele cu cei admiși, am căutat mai întîi numele lor — Talapan Floriana și Zbughea Dorel — și-abia după ce le-am găsit l-am căutat și pe-al meu! Floriana a intrat a doua, rezultat normal pentru ea, cea mai bună elevă a promoției noastre. Mă felicit că am reușit s-o conving să renunțe la Farmacie, pentru a concura la Istorie împreună cu mine. Iar Dorel, în devotamentul lui nemărginit, ne-a urmat. Hotărîrea lui a căzut ca o bombă. El, remarcabilul pianist, laureat încă de pe acum al unor importante concursuri muzicale, să renunțe peste noapte la un viitor strălucit în artă, pentru a se înscrie la Istorie?!... S-a hotărît definitiv la acest pas abia cu două săptămîni în urmă, dar cit a putut să muncească în acest răstimp, luptîndu-se cu atîtea manuale și tratate! Zi și noapte, ca un rob, minunatul tînăr! După momentele de euforie ale succesului, simt cum în inima mea încearcă să se strecoare întrebări care mă neliniștesc. Renunțînd la cariera lui de pianist, nu cumva a sacrificat prea mult pe altarul prieteniei noastre? Dacă n-aș fi fost un refuzat al muzicii, incapabil de a emite un sunet cit de cit muzical, aș fi sacrificat eu Istoria, chiar dacă în locul extraordinarelor descoperiri arheologice la care visez, ar fi trebuit să mă mulțumesc cu o modestă catedră de Muzică la o școală rurală. Oare aș fi renunțat într-adevăr?... Oh, cum îmi mai zvîcnesc timplele chiar în clipele astea, cum mă înjunghie un gînd, blestematul! Cli-nele, mușcă adînc! Cum de s-a hotărît Zbughea să vină la Istorie de îndată ce a aflat că și Floriana...?! Ce bine că rostesc cu voce tare întrebarea, pentru ca, auzînd-o, să-mi dau mai bine seama cum

bat cimpiei ca un caraghios ! Știe cineva de cînd o fi început lupta din sufletul lui, lupta în care prietenia a învins tocmai după ce s-a hotărît și Floriana?... Poate că hotărîrea ei a fost doar ultimul argument care l-a făcut să-și învingă firescul impuls de a urma pianul, atîta tot ! Trebuie să înalț în locul cel mai verde al cugtelui meu, în locul cu văzduhul cel mai curat, un schit de lumină unde să adun, să păstrez, să cresc și să apăr prietenia lui Dorel Zbughea și unde să-i plîng, resemnat, nenorocita lui dragoste pentru mine.

18 iulie, 1978. Lui Dorel i-au rămas două restanțe grele pentru toamnă, care pot să însemne repetenția lui. Și dacă n-ar fi înjghebat el formația de muzică de cameră a facultății, cu care se laudă toți în toate dările de seamă, poate că rezultatele lui ar fi fost și mai dezastruoase, fiindcă adevărul este că prietenul meu s-a prezentat foarte slab în sesiune. Și încă repetenția este deocamdată numai un spectru, numai o perspectivă, necazurile imediate și cele mai mari îi vin de la părinții lui care, aflînd că nu urmează Conservatorul, așa cum credeau, și-au întors fața de la el și nu-i mai trimit bani. Cum nu vreau nici eu și nici Dorel ca Floriana să știe cît este de strîmtoară și cît îmi împart la cantină porția cu el, sînt nevoit să mă lipsesc de bucuria de a mîncă împreună cu ea. Deznădejdea îmi este oarecum alinată cînd văd cît de mult suferă Dorel pentru asta. Dacă ar fi după el, dacă n-aș insista eu cu toată hotărîrea, ar prefera să rămînă flămînd, numai să mă știe pe mine fericit, numai să poată veni și el la masa noastră, ascunzîndu-și foamea cu un surîs prefăcut sub care s-ar zbate suferința. Am cedat o dată la rugămîntea lui și ne-am așezat toți trei la masă. Cum îl știam hămesit, eu abia am izbutit să înghiț de două-trei ori, dar Dorel juca un teatru perfect: era vesel, făcea glume pe seama mofturilor mele, i-a ajutat Floriane să-și taie friptura și, culmea, ni se plîngea de ușoare dureri de stomac provocate de un prea îmbelșugat prînz luat mai mult din obligație la o mătușă bătrînă care folosește untura și rîntășurile. Nu știu cum am înghițit atunci acei dumicați, dar chiar în noaptea următoare am făcut o indigestie violentă. M-au luat cu Salvarea la spital, unde am rămas cîteva zile. L-am rugat pe Dorel ca în timpul spitalizării mele s-o însoțească pe Floriana la practică (clasam niște monede la Muzeul municipal de istorie) și la cantină... să aibă în general grijă de ea. A primit cartela mea abia după ce l-am asigurat că astfel îmi face un mare serviciu, supraviețuind-o totodată și pe Floriana. În ziua de vizită, joi, am venit împreună să mă vadă, aducîndu-mi cîteva casate pe care, date fiind interdicțiile mele, i-am imploreat să le mînințe ei. Slăbiț cum eram și

poate invidios pe sănătatea lor, mi s-a părut că le surprind în ochi o undă de voieșie sălbatecă și de batjocură, în vreme ce înfulecau. De-atunci mă tot întreb : cum să aduci casată unui suferind de stomac ?! Tineri fără experiență — mă uitam la ei, niște copii ! —, poate că și eu în locul lor aș fi cumpărat tot casată fără să mă gîndesc prea mult !

23 iulie, în zori. Deschid jurnalul, dar stau o vreme mult înaintea lui, nu-mi găsesc cuvintele cu care să mă mărturisesc. Azi-noapte... azi-noapte... Floriana a devenit... a devenit soția mea. A fost ceva atît de neașteptat ! Cum vine asta ? Să-ți dorești iubita mai mult decît orice pe lume și totuși dragostea cu ea să te surprindă, să te găsească nepregătit ! Aseară am fost împreună la aniversarea Miei Vieru, singura dintre colegele noastre de care Floriana s-a legat sufletește. Tatăl Miei, care lucrează în comerțul exterior, era plecat în străinătate împreună cu noua lui soție. Am fost deci numai noi patru — al patrulea fiind iubitul sau mai degrabă amantul Miei, Remus Bărbulescu, tipul de pușlama sportivă, flexibil, arătos, dar prost ca noaptea, fiul marelui autor de lozinci versificate, Romulus Bărbulescu. O seară de deplină trivialitate în fond, mascată cu finețuri, ca o carte porno legată în mătase și argint sau ca un episcop în odăjdii de gală. Livingul de mărimea unei minăstiri bucovinene, lumină discretă sub abajururi din țesătură de Flandra, fotolii mari și moi în care te cufundai încet ca în niște uriașe și parșive corole carnivore, caviar și stridii servite în cloasoneuri de Saxa, *Château-neuf-du-Pape* turnat în cupe groase de Boemia, la o masă joasă acoperită cu o coajă de glazură colorată de ceramică. Prima mea seară de belșug rafinat. Licoarea aromată, al cărui nume este sortit prin chiar alcătuirea lui sonoră să fie rostit în șoaptă, ne-a amețit, dar cît de dulce amețeală ! Cînd îmbrățișările și sărutările celorlalți doi au ajuns la granița spasmului erotic, ei s-au retras, nu înainte de a simți și eu vibrația continuă a trupului Floriane, cuprins parcă de friguri. Astfel că împlinirea dragostei noastre a devenit fapt. Numai că, în loc de liniște, în loc de sentimentul atotecuprînzător al fericirii atinse, de atunci trăiesc pradă unor stări confuze. Iubirea însăși a fost confuză, dar nu din cauza vinului, fiindcă, lungindu-ne pe blana albă din fața șemineului, am redevenit pe deplin lucid, împlinind astfel o promisiune, un jurămint făcut în adolescență, hrănit mereu, mereu scrutat, pentru a-l păstra viu în conștiința mea pînă în clipa actului nupțial. Străin dintotdeauna de prejudecăți ridicole, voiam pur și simplu, totuși, să știu, pentru ca între mine și tovarășa mea de viață să nu încapă nici o înșelăciune. M-am gîndit mereu că nu e cuminte să pui prea mare preț

pe membrana aia inventată de natură dintr-un straniu exces (de moralitate ?), dar Floriana nu mi-a dat niciodată să înțeleg că nu mai este fecioară, ci dimpotrivă, în cele câteva ocazii ivite s-a zbatut înspăimântată în brațele mele și am cedat eu... Și-acum, să nu întîmpin nici o urmă de rezistență... cum să-i zic... anatomică !... Să mă fi înșelat totuși ? Să fi pierdut tocmai aseară și tocmai în momentul acela crucial interesul pentru pariul a cărui menținere în viață m-a preocupat atîția ani ? Să mă fi copleșit pînă într-atît frenezia cu care ne-am aruncat, în sfîrșit, unul în brațele celuilalt ? Atunci cum trebuie oare să judec, la atît de puține ceasuri de la întîmplare, plînsul fără sfîrșit care a cuprins-o de îndată ce ne-am desfăcut din îmbrățișare ?... Ținea buzele strînse, parcă sigilate, ca și cum s-ar fi temut că deschizîndu-le, nu și-ar fi putut opri torontul unor mărturisiri vinovate. Și tocmai efortul ei de a rămîne mută mă îndurerează ! Aș fi oprit-o, aș fi rugat-o să-și amîne destăinuirea dacă aș fi văzut la ea cel mai mic semn că ar fi vrut s-o facă ! Ce grea e orbecăiala în labirintul îndoielilor, Floriana ! De cum m-am despărțit de ea, am alergat în mansarda lui Dorel pe care l-am găsit măturînd. Cînd m-am pornit să-i spun, s-a așezat deznădăjduit pe pat, parcă paralizat. Asculta închis în el, ca o stană de piatră, chiar pe hotarul dintre jumătatea măturată și cea nemăturată a odăii. Într-un tîrziu, s-a aruncat cu capul în perne și a început să geamă chinuit. Cine știe ce amintiri nefericite i-am dezgropat cu povestirea mea ! Ce amintiri pe care eu, prietenul lui, să nu i le cunosc ! Toate amintirile mele cred că sînt deopotrivă și ale lui, și cred că și invers ! Atunci ?... Printre gemete mi s-a părut că-l aud strigînd înăbușit : Flori ! Flori ! Neîndoios, mi s-a părut sau, dacă nu, rostind numele ei, el ne jeluia pe amîndoi. Înseamnă că împlinirea dragostei dintre mine și Floriana a căpătat în ochii lui dimensiunile unei teribile erori care ne va distruge viitorul, și ei și mie ! Asta era ! Mi-o va urla amenințător cînd, revenindu-și, se va ridica dintre pernele ude de lacrimi și va începe să se plimbe furios dintr-un colț în altul, aruncîndu-mi priviri încărcate de reproș și de ură. Din cînd în cînd se oprea în fața mea cu trupul încordat, cu pumnii strînși, abia stăpînîndu-se să nu mă lovească. „Te porți ca un soț încornorat !“ i-am aruncat și am ieșit. Cît regret că m-am lăsat doborît de furie și i-am strigat acele cuvinte nedrepte ! Eu și Floriana am căzut în greșală fără să ne dăm seama de gravitatea nerăbdării noastre, de pericolele care se pot ivi începînd de mîine, iar el, mai lucid, suferă, se zvîrcolește, mă muștră... Aș fi meritat să mă lovească, să mă calce în picioare... aș fi meritat, dar asta n-ar fi îndreptat nimic. Sigur, sigur, trebuia să-mi

înfrîng clocotul singelui, să plec cu vinovăție capul și să tac ! Și totuși, de ce, printre gemete, Dorel șoptea cu capul înfundat în perne : „Flori ! Flori !“ ?... De ce s-o invoce pe Floriana cu acest josnic diminutiv ? Trebuie să recunosc că, în chip cu totul inexplicabil, în gura lui diminutivul ăsta a sunat dulce, învăluitoare, în strania vecinătate a suspinelor ! Simt în mine, tîrnică, ispita de a șterge sau de a rupe tot ce am scris pînă aici și de a reîncepe în planuri mai largi, cu analize minuțioase în care să descopăr atîtea răspunsuri căutate, însă acum n-am timp, poate mai tîrziu... Să mai aștept... Se spune că timpul limpezeste totul, dar pe cît de clar apare adevărul acestor cuvinte cînd privești în trecut, pe atît de puțină încredere inspiră ele pentru viitor. Poți lăsa totul în seama timpului ? Dacă se întîmplă ca timpul să mai fie și orb ? Oh, cum îmi răsună în urechi diminutivul Florianei șoptit cu aprindere de Zbughea printre lacrimi !...

2 ianuarie 1979. Pe scurt, evenimentele au fost următoarele. Floriana, Dorel și eu am mîine ne dăduserăm întîlnire la ora 10 noaptea în holul facultății, unde se organizase petrecerea revelionului pentru studenții de la Filologie și Istorie. Îi propusesem iubitei mele să mă duc și s-o iau de la cămin, dar ea m-a lămurit că nu are nici un sens să ocolesc și, gîndindu-mă la povara sticlelor, am cedat. În vreme ce mă îmbrăcam, mă gîndeam cînd va fi mai potrivit să anunț logodna noastră : înainte sau după miezul nopții ? Greu de ales ! Am pus cele 12 sticle de șampanie — ale căror salve vor trebui să însoțească vestea — în două sacoșe și am luat troleibuzul spre facultate. Am ajuns mai devreme, trăind minutele de pînă la ora 10 în febra unei chinuitoare așteptări. Zece și un minut... zece și două minute... La zece și cinci am ieșit pe strada Edgar Quinet, pe care am străbătut-o pe sub zidurile reci ale Universității, dîrduind (de frig ? de emoție ?) pînă aproape de 11. Din cînd în cînd, treceau pe lîngă mine grupuri gălăgioase de întîrziiați, din ce în ce mai rare... din ce în ce mai rare... pînă n-a mai trecut nimeni. Și dacă Floriana a alunecat pe lîngă mine fără s-o văd ? Asta era, neîndoios. Am dat buzna în sala împodobită cu lampioane, cu spirale colorate, din al cărei tavan ningeau cu confetii. Am trecut de la o masă la alta, am dat ocol ringului, m-am strecurat printre perechile de dansatori strîns îmbrățișate, căutînd-o... O fi bolnavă ? i s-o fi întîmplat ceva pe drum ? mă întrebam. Noroc cu singurele Moglan, poetul Mazăre, care, văzîndu-mă, m-a întrebat mirat (nu pot să-mi scoț din minte fața lui gâlbejită și mirată) ce caut acolo, de ce nu m-am dus și eu cu Floriana și cu Zbughea la Pîrîul Rece, am pierdut trenul ?... Cum îmi dădusem toate rezervele pe șampanie, a trebuit să mă umilesc întrebînd pe la

mese cine vrea să cumpere o sticlă-două cu reducere de preț și astfel, vinzînd băutura cu care colegii ar fi trebuit să închine pentru logodna noastră cea fericită, am făcut rost de bani pentru taxi și pentru tren. Care o fi fost clipita Anului nou? După orele de tortură trăite în sala de așteptare aproape pustie și în trenul gol, am ajuns la Pîrîul Rece dimineața. De ce? De ce? mă întrebam fără voia mea și în loc de răspuns, asupra-mi se rostogoleau, ca niște grohotișuri, gîndurile. Mă rugam să nu le dau de urmă, să nu-i mai găsesc niciodată, pentru ca astfel să scap de blestemul de a-i ucide. Rugîndu-mă așa, i-am descoperit într-o cabană — cu chipuri luminate de zîmbete fericite, respirînd egal, dormeau alături, goi și frumoși și curați, ca îngerii. Ei dormeau, odihna le primenea trupurile ca o sevă, iar eu îi priveam cu ochii mei osteniți, grei ca plumbul, și am simțit dintr-o dată — în virtutea unei obișnuințe căreia i-am opus atunci întreaga mea vrere — o dorință sfîșietoare de a-mi găsi un locșor lîngă ei și de a mă întinde acolo ca să ne regăsim iarăși toți trei dincolo de

granița somnului... Trebuia să mă decid repede și, temîndu-mă că i-aș putea trezi, am ieșit tiptil, simțind totodată cum ies dintr-un nor gros de ceață și cum mi se limpezesc privirile. Era pentru înția oară cînd nu-i mai stînjeneam, în sfîrșit, dar de cîte ori nu o făcusem pînă atunci, purtîndu-mi cu atîta nepăsare vinovăția prin lume. Și dacă ar fi fost numai asta, dar a fost și noaptea petrecută la Mia Vieru și alte nopți! Cît de mult trebuie să fi suferit el cînd îi povesteam scenele mele de iubire cu Floriana... cu Flori... cine mai știe... A răbdat cît a răbdat, în numele prieteniei noastre, pînă ieri, cînd, luîndu-și inima în dinți, s-a hotărît. A jucat totul pe cartea prieteniei noastre, a socotit că, în sfîrșit, a venit vremea să mă supun și eu sacrificiului pe-al cărui rug el a ars atît. Doamne, nu cumva sînt prea nevrednic pentru încercarea asta? ! Mai ales că fata care dormea lîngă el este una dintre acelea care greșesc din obișnuință, dacă nu mă înșel a greșit și cu mine... și cu mine...

EUGEN LUMEZIANU

ODINIOARE:

★ ★ ★

havalica apărare încununată de salcia
dintîi, de flori,
rînd pe rînd florile toate îi făceau ei
cunună,
părea și poate chiar era un frumos album
omenesc
deschis oamenilor care mai aveau timp să
vadă flori,
rochia ei de risete colorate
voios dăruite din toate părțile,
rîsul celor care mai aveau timp de risete
cîu vîzînd florilor ager ca o suveică ea-l
țesea rochie,

sfîntă durere! numai citeodată
se mutau vîzătoarele în ochii ei,
își pierdeau cumpătul vîzătoarele în casa
ochilor ei —
prea era totul proaspăt, spoială albă de var
lumina cu lumina unui ghețar
în adîncul gîvanelor cufundat, păstrat,
răsfățat
ca într-un mormînt fără memorie,
unde sămînța albului cugeta cald
memoria lor, memoria de jar tresărit
în fără uitare, durere, sfîntă durere

★ ★ ★

timpla coboară în șarpe
cu liberă trecere
pînă-n ars cercul
purcesului,
jumătate hăis, trei sferturi cea,
drum în cîrcă singurătăți,
singurătate cu ea singură-n cîrcă
prin buruienile gigea,

ados umblării
nicăiri nu mormăie îndoieli,
o presimțire, abur —
aripi, zbor — ce mare ispravă!

cotropește cerul
propria-ți tumbă, tandrețe,
zeama firescului propriu,
poză în clar mahmur,

vag chipul tău, surîsul
din clipa cînd în loc de fereastră
orb zidul tău se inventa în oarbe

semințe:
nu vrei să adică niște semințe?

★ ★ ★

sări-ți-ar bătăile inimii,
învelitele-n inamic,
fără tine mă caute
alergînd, întrebînd,

sus de zi, mai departe
zilelor care trec,
fără tine mă caute
fometînd, insetînd,

clipei foarte copilă
păstrătoare la fel,
fără tine mă caute
adunînd, aducînd,

unde dare dăm alta,
clipa lor unde e,
fără tine mă caute
ajungînd, flăcărînd.

MARCEL GAFTON

Tanti Ralița

Cînd Tatapetre, bunicu-meu, observa că Maca-Maia, scumpa lui soată, se-apuca să ronție la minciunile, de gâta tot ce era în farfurie în mai puțin de două minute, o invita salutar pe tanti Ralița :

— Ia mai povestește-le tu, Ralițico neică, băieților, ce-ai pățit cînd ai fost la băi de mare, tomite în Monticarlul...

Noi, adică eu și cu vărul-meu Mircea, abia așteptam clipa aceea minunată, cînd tanti Ralița avea să-și nareze, pentru a nu știu cîta oară, aventurile ei de pe Coasta de Azur.

Mătușa-mea, care susținea că umblase prin toată lumea, privea la asistență c-un licăr ascuns în ochi și-ntreba :

— Vă interesează?... Dacă nu, mai bine apucați-vă de table și de taclale!...

Nea Niculae Jimbla, care mistuia anevoie în dînsul dragostea nemărturisită față de sora mai tină și a nevestii-sii, îi luă mîna și i-o săruta îndelung :

— Ralițico dragă, se poa'?... Eu-s în stare să te-ascult și pînă mine-n zori, numai să te văz și să te-auz povestind... Dă-i drumu', Ralițo scumpo !

Țața Marița, uitîndu-se strîmb la bărbatul-său, îi mai reducea sensibil din elan :

— Măi Culiță, dară de ce-adormi pe tine, cînd m-apuc și eu să-ți zic de una, de alta?... De ce?... Cînd sună cefereul de nouă, tu te și viți în pat. Păi treabă-i asta?... Ia vorbește, Ralițo, nu mai zăbovi, că-s și eu curioasă s-auz cum te-ai dat în stambă pe-acolo!... Cică la Montecarlul s-adună putorile din lumea-ntreagă!... Hai, dă-i drumu'!...

Mătușa-mea, trecînd peste opiniile soră-sii, demara lent, mai mult pentru bucuria noastră, a nepoților :

— Păi cred că să fi fost după război, poate prin '22, poate prin '23, în orice caz după ce mi-am ridicat casa de la monument, și-mi mai rămăsese ceva din moștenirea lăsată de tătuc, fie-i țărîna ușoară, cînd mi-am zis : „Ce-ar fi să trăiesc și eu ca o cucoană, și să mă duc la băi, pe Coasta de Azur?...“ Tinăram eram, bănișori aveam, ce-mi mai trebuia?... Am plecat de la Constanța, cu cel mai mare transatlantic din țară, ceva cam în felul „Titanic“-ului, ăla care se scufundase cu cîțiva ani mai înainte, de cînta o lume-ntreagă nu-

mai „Căpitanul Roberto, tîr tîr...“, dansînd și plîngînd pe aripile unui vals de neuitat...

— Și, și... apoi ce-ai mai făcut ? — insistam eu.

— Păi ce să fac?... După o săptămînă am debarcat la Montecarlo, pe malurile Mediteranei. Și-n aceeași seară am tras la cel mai lux hotel a-ntîia, unde mi se rezervase un apartament întreg, cu dormitor și salon, baie și privată englezească... Eram atît de frumoasă pe-atunci, încît s-a prezentat numaidecît chiar directorul stabilimentului. După ce m-a ochit înmămurit, mi-a zis bîlbîindu-se : „Madmazel, o să vă ținem o săptămînă pe gratis, numai să binevoiti a servi de reclamă firmei noastre! Sînteți o floare, sînteți un crin, sînteți parfumul cel mai fin!... Ce mai, mi-ați rupt gura!...“ Ce-am zis atunci în sinea mea ?

„Dacă-i bal, păi bal să fie!...“ Și-am comandat imediat, cît ai zice pește : „Monșer directeur, bate palma și se face!... Să vină cît mai degrabă, la mine-n odată, coaforul stabilimentului, cu două manichiuriste, una pentru mîini și alta pentru picioare!...“ Ce credeți!... Peste cinci minute au năvălit în apartamentul meu coafezul, manichiuristele, bașca o cosmeticiană, una din farfuzele alea care-ți înmoaie pieile obrazilor, ungîndu-te cu toate alifiile și pomezile...

— Păi ce ți-am zis eu, Ralițo! — sări Țața Marița. — Putori, una și una... Cum să iasă altmîntrelea din iznă?...

— Da de unde, Țațo, — o lămurea mătușa-mea, fără să-și piardă firea, că mai întîi m-au vîrît în baie... Dar ce baie ! Cu lapte de iapă și de măgăriță... Apoi m-au suit într-un fel special, unde-am stat tolănită pînă mi-au pus părul pe moațe și mi-au făcut manichiurile, și sus și jos... La urmă, farfuza cu alifiile mi-a așternut pe față un strat gros de untură de cocos... Cînd m-au terminat, aveam o piele atît de netedă, rumenă și fragedă, încît ai fi zis că-s piersică... Directorul, care venise să inspecteze cum merg lucrurile, a rămas damblagit. Și, fără să mai stea mult pe gînduri, mi-a spus pe franțuzește, că stătea prost cu româneasca noastră : „Madmazel, mamita mia, ești omul meu!... Ia milionul ăsta de franci, și joacă-l la cazinoul nostru!...“

— Ca să-i îmbii pe tonții de-acolo, să-și piarză leuștenii ! — o completă Sorică Măgeanu, cu buzele umede de lăcomie.

— Și-ai primit banii ? — își manifestă dezaprobarea Țața Marița. — De la un bărbat străin?...

— Daa!... Ca să vezi și să nu crezi!... Vorba Soricăi, să-ți rămînă gura bușbee, că ea le mai rupe pe franțuzește... Iar cînd am intrat în salonul cel mare al cazinoului, șeful crupierilor m-a întîmpinat cu-o cupă de șampanie. Pesemne fusese anunțat mai din vreme de director... Lumea de-acolo, o lume de artiști, ambasadori și prim-mi-

niștri, m-a aplaudat minute în șir. Însă eu nu mi-am pierdut cumpătul. M-am dus drept la ruletă, și-am mizat o sută de mii de franci, pe numărul 32... Nu știu ce mi-o fi venit, dar așa mi se năzărise mie, că bate la câștig tocmai 32... Și-așa a și fost. Când am plecat, după miezul nopții, purtam în geantă vreo zece milioane de franculeți...

— Ce spui, soro! — exclamă stupefiată Sorica Mărgeanu. — Și unde-s banii?...

— Ai răbdare, tățico!... La hotel mă aștepta directorul stabilimentului, care m-a invitat la restaurant, pe banii lui, se-nțelege. La masă au mai luat parte o mulțime de bărbați, care mai de care mai tanțos și fercheș... Un lord englez, un baron neamț și cinci duci, marchizi și conți franțuji... Le luasem maul, asta e! Se-ndrăgostiseră lulea de mine. Dimineața, pe la douăsprezece, când m-am trezit și-am coborât să-mi beau șvarțul, mă așteptau în fața hotelului cinci mașini, cu șoferi în uniforme de amirali. Mi le făcuseră cadou, cu oameni cu tot, cei care petrecuseră la masa mea. Îi lăsasem tuț, când văzuseră cit sînt în stare să beau și să mănînc!...

— Și ce-ai servit, tanti Ralițo? — mă interesez eu urgent.

Eram copil pe-atunci, dar ce-i o mîncărică bună tot știam, întrucît învățasem de la Tatapetre, Maca-Maia și mătușă-mea Malica.

— Ei, Al, băiețule! Păi ce n-am servit!... Icre negre, apoi din cele de Manciuria, fazani, homari, prepelițe la cuptor, șalău cu sos remulad, un soi de maioneză cu muștar, iepure împănat cu usturoi și mirodenii, trompă de elefant rasol, frecată cu sos de piper, antilopă la grătar... Dar asta-i altă poveste!... Când am văzut mașinile, mi-am făcut numaidecît o socoteală, și mi-am dat seama că numai lefurile șoferilor și benzina aveau să mă lase săracă lipită pămîntului... Așa că le-am refuzat... Lordul s-a supărat foc, și-a amenințat că se sinucide! I-am spus-o verde-n față: „Ete, fleoșc!“ Și încă pe englezește. Asta l-a lăsat paf. Peste o săptămînă am plecat, tot așa cum am venit, însă fără un sfant în buzunar. Noroc că mi-a plătit biletul de înapoiere directorul hotelului. Însă cu trenul. Pierdusem toți francii la ruletă, la baccara și la poker... Eheh, ce viață am dus eu acolo!...

Înmărmuriți, am rămas tăcuți cîteva minute bune, să mistuim intens fantastica aventură a mătuși-mii. Nea Niculae Jimbla, cu lacrimi în ochi, fără să se mai teamă de tața Marița, începu să cînte în gura mare:

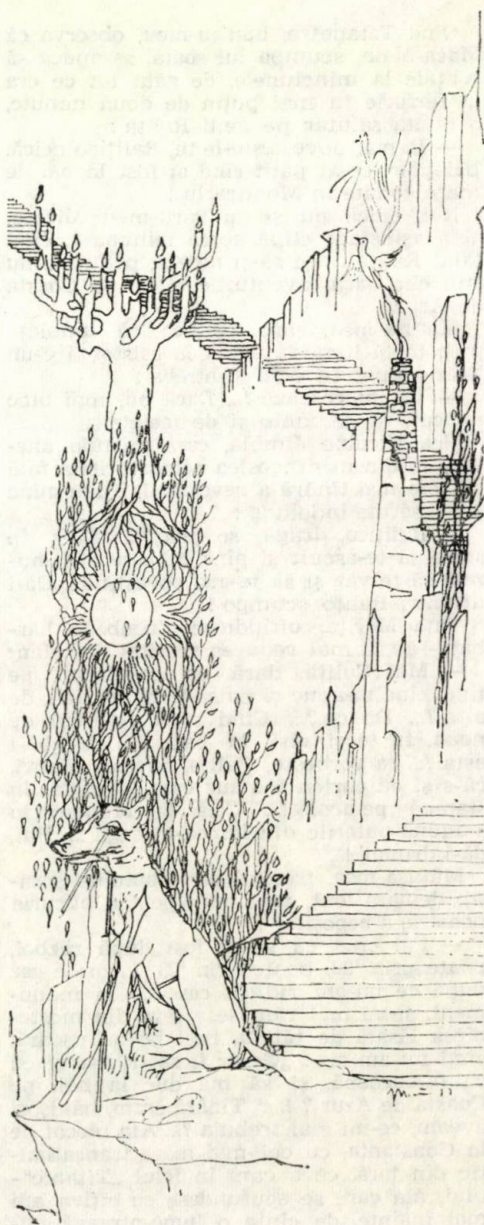
— „Cînd eram pe Ialomîța, mă iubeam cu tața Mița!...”

Deși nu prea pricepeam unde vroia să bată el cu tața Mița, ne-am înduioșat și noi de inima lui albastră, și-am pornit să cîntăm cu toții, în cor, celebra melodie pseudofolclorică. Însă pe textul compus de nea Niculae.

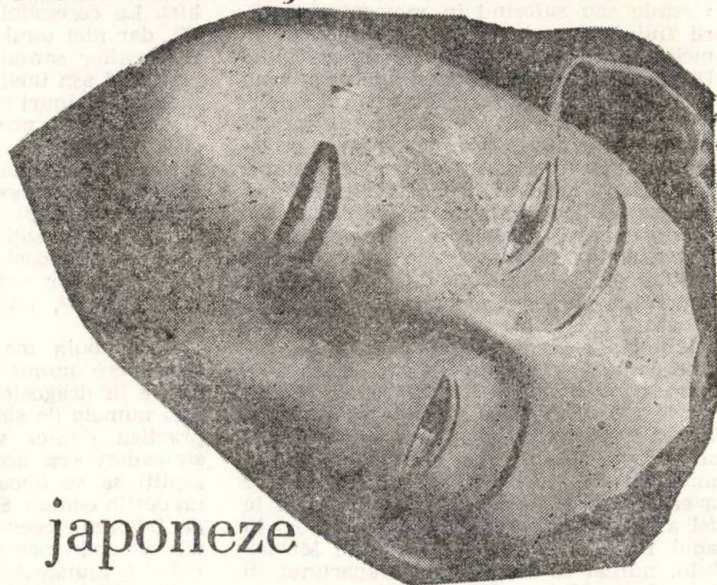
Peste ani, Tatapetre, bunicu-meu, avea să-mi dezvăluie că tanti Ralița nu părăsise în viața ei Piteștiul. Abia mai tîrziu avea să se mute la București, în bariera Vergului. Unde le povestea vecinilor aventurile ei de la Montecarlo.

(fragment din romanul „Contratimp”, în curs de apariție la editura „Albatros”)

VLAD MUȘATESCU

Mentalități medievale

japoneze

În ciuda părerilor preconcepute și a tradiției care oferă observației mai degrabă nuanțe de conservatorism, stagnare sau resemnare a așteptării, Orientul trebuie privit în alt fel, mai ales acela reprezentat de lumea niponă. Dintotdeauna, japonezii au făcut figură aparte în Extremul Orient. Neîndoielnic, ei fascinează astăzi printr-o nesfârșită gamă de priorități. Nu altfel stăteau lucrurile și în trecut. Nu s-ar spune că nu s-au străduit din plin să se întrecă pe sine, fie că a fost vorba să-și exprime sensibilitățile cele mai rafinate, ca, de pildă, în poezie și în pictură, fie că s-au făcut exponenții violenței celei mai crude și mai neîndurătoare (ne gândim la eroarea naționalist-militaristă a războiului din Pacific).

În mod ciudat, manifestările lor împinse la poluri extreme, aparent greu de apropiat în vreun fel, își deslușesc, totuși, înrădăcirea printr-o caracteristică statornică, prezentă în înfăptuirile, în conceptul complex de exprimare al ființei lor : **simplicitatea**. Datorită simplității, însușită ca o condiție a existenței, japonezul a devenit un om harnic și stăruitor, rezervat în sentimentele sale, prieten fidel, altruist, iubitor de natură, artist rafinat, ambițios și iscoditor, cu un remarcabil spirit de sacrificiu, așadar un curajos. Simplitatea o întărim în arta și religia japonezului, în poezia sau în îmbrăcămintea sa, în felul cum se hrănește, cum visează, într-un cuvânt, în modul cum trăiește.

S-ar putea afirma că, însușindu-și simplitatea în exprimarea vieții, japonezul a găsit „forma“ ei și în moarte, mai cu

seamă în moartea aleasă de bună voie, atunci când onoarea, așa cum o înțelegea el, îl obliga să-i afle împlinirea. Ne referim la sinuciderea numită în termenii noștri **harakiri**.

Japonezul consideră cuvântul harakiri vulgar și artificial, poate chiar „fabricat“ de europeni prin alăturarea mecanică a cuvintelor **hara** (abdomen) și **kiri** (a tăia). În realitate, limba japoneză are pentru noțiunea de sinucidere, prin spintecarea abdomenului, cuvântul **seppuku**.

Asemenea fel de sinucidere constituia, de fapt, un privilegiu al castei militare, al samurailor. A devenit cu adevărat un obicei începând din secolul al XVI-lea. Seppuku își făceau samurailor cărora li se impunea drept pedeapsă acest sfârșit prin hotărâre imperială, în cazul unei vinovății dovedite. La o vină egală, de pildă, omul de rînd era pur și simplu spînzurat. Favoarea sinuciderii, samurailor o foloseau și în alte împrejurări, nu numai cînd se făceau vinovați de ceva grav. La fel de apăsătoare era situația și atunci cînd alții greșeau față de un samurai. Dacă era insultat pe nedrept de superiorul său, în semn de protest, războinicul își făcea harakiri. Dacă avea motive de disperare, recurgea tot la sinucidere.

La originea obiceiului de a-și face harakiri a stat, de fapt, dorința războinicului înfrînt de a evita umilinta căderii în mâinile dușmanului. „Codul cavalerilor“ sau, după un alt termen, **bushido** al samurailor, îi cerea omului de arme să spele, prin sinucidere, rușinea eșecului în luptă.

Erau situații eroice sau spectaculoase

dar nu prea lesne de înțeles pentru noi. Și mai de neînțeles ne apare situația în care sinuciderea era aleasă de un părinte virstnic sau suferind în momentul plecării fiului la război. Nu din disperare, în nici un caz! Scopul sinuciderii era altul. Dispărînd, își scutea odrasla de grija unui tată lăsat singur acasă. Războinicul se putea dărui cu totul luptei pentru înfrîngerea dușmanului. Să o recunoaștem, eroismul se afla mai mult de partea tatălui...

În sfîrșit, harakiri proba fidelitatea unui samurai față de stăpînul său în cazul cînd acesta deceda. Maniera de care vorbim de a se sinucide, folosindu-se o expresie eufemistică, se numea „urmarea în moarte”. E știut că unul din principalele puncte de onoare ale codului samurailor era tocmai fidelitatea față de stăpîn, percept de origine chineză, provenit din străvechea doctrină confucianistă. Istoria reține relatarea legată de moartea shogunului Iyemitsu. În anul 1651, cînd shogunul a simțit că i se apropie sfîrșitul, l-a chemat pe primul ministru Hotto și i-a amintit ce datorie avea. Hotto s-a executat imediat. Cam la fel a procedat și faimosul general Nogi în anul 1912 la moartea împăratului Mutsuhito, numai că inițiativa i-a aparținut în întregime. Mai mult, în hotărîrea sa de a-și face harakiri a atras-o și pe soție care, bineînțeles, s-a sinucis odată cu el.

În pofida viziunii asupra morții, prezentată ca un drept de alegere a ei în funcție de împrejurările cerute de onoare, samuraiul trebuia să aibă prezentă permanent în minte ideea morții și în alt sens. Un tînăr, de pildă, atunci cînd încă era în plină vigoare, sănătos, lipsit de orice suferință, dacă se va gîndi mereu la moarte, va avea o mai mare grijă de el însuși. Va mîncă mai cumpătat, va evita capcanele voluptății, va fi modest, va fi generos etc., adică exact ceea ce i se cerea războinicului din evul mediu japonez.

Dacă se acorda favoarea sinuciderii prin harakiri unui samurai criminal (împăratul sau guvernul shogunal avea acest drept), atunci ora și locul destinate sinuciderii se comunicau condamnatului și erau anunțate oficial. La ceremonie, căci despre o ceremonie era vorba!, asistau cîțiva funcționari și prieteni. Suprema dovadă de afecțiune pe care o putea acorda un prieten celui care se sinucidea era aceea de a-l asista în momentul cînd acesta își făcea seppuku și de a-i reteza capul cu o lovitură de sabie imediat ce sinucigașul își deschidea abdomenul cu un pumnal. Mișcările pentru sinucidere erau învățate din timp și chiar exersate. Prima tăietură se făcea de la stînga la dreapta iar a doua de sus în jos. O întîmplare penibilă s-a petrecut la sinuciderea marelui scriitor Yukio Mishima. Acesta a crezut, cu naivitate, că spiritul vechilor samurai poate fi reînviat în zilele noastre și, în chipul cel mai absurd, sau poate patologic, a al-

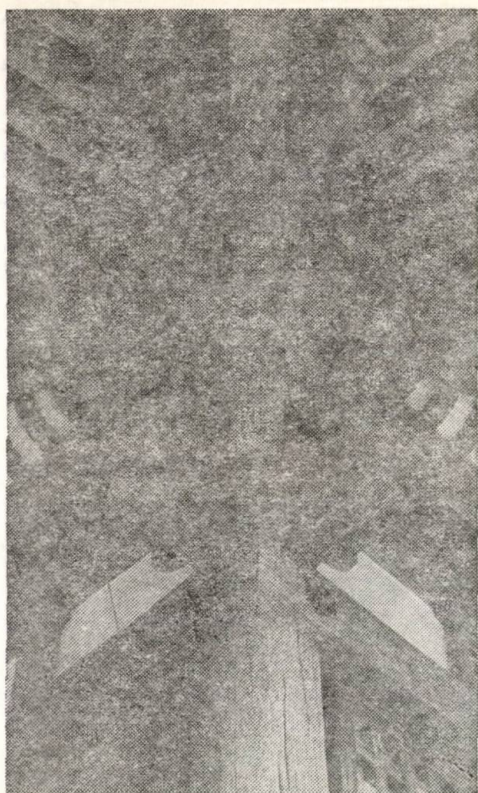
cățuit o grupare de neo-samurai. Dificultăți multiple de ordin social l-au împins la hotărîrea de a protesta făcîndu-și harakiri. La ceremonie au asistat „prieteni” săi, dar nici unul nu a avut curajul și tăria foștilor samurai să reteze capul sinucigașului așa încît faimosul om de litere a murit în chinuri nemeritate.

Sinuciderea prin harakiri a fost interzisă femeilor și oamenilor din popor. Femeilor le era îngăduită procedura de sinucidere numită **rigaki**. Aceasta consta în tăierea vaselor gîtului, așa cum a procedat în anul 1912 soția generalului Nogi.

În zilele noastre s-a renunțat la obiceiul vechilor samurai, obicei socotit, pe drept cuvînt, anacronic și cu consecințe nedorite.

În Japonia mai exista modalitatea de sinucidere numită **shinju**. Cauza? O decepție în dragoste, de cele mai multe ori. Sub numele de **shinju** se înțelege, de fapt, practica dublei sinucideri. Țelul acestei sinucideri era acela ca nefericicii îndrăgostiți să se bucure măcar în moarte de un destin comun. Se dobîndea un maximum de fidelitate reciprocă a doi oameni care, din pricini sociale, financiare sau chiar politice, ajungeau în imposibilitatea de a-și uni viețile. **Shinju** a fost extrem de răspîndit mai ales în perioada feudală Tokugawa. Mai mult decît atît, **shinju** a intrat în literatura lui Chikamatsu Monzaemon (1653—1724), cel mai mare dramaturg al Japoniei. El scria, de fapt, piese pentru teatrul de marionete **Bunraku**. Aici, fantezia sa putea merge cît de departe voia, dîncolo de realitate, în lumea mirifică a neverosimilului, a plămîuirilor cele mai fantastice. Păpușile „suportau” aproape orice. Succesul imens al pieselor lui Chikamatsu Monzaemon cu subiect **shinju** a determinat pe oamenii de teatru să adopteze producția lui la teatrul **Kabuki** jucat de actori adevărați. Trebuie să spunem că popularitatea pieselor cu subiectul amintit s-a prelungit pînă în zilele noastre. Ca dovadă, numeroase filme pe ecran mare și pentru televiziune sînt bazate pe epicul scris de Monzaemon. În schimb, astăzi sinuciderea **shinju** a devenit extrem de rară, deși în ocaziile nefericite s-au înregistrat chiar sinucideri în grup, la familii întregi, nu numai la cite doi îndrăgostiți. Lîngă Nikko, în parcul Chuzenji, există cascada Keron în bulboanele căreia, se știe, s-au aruncat mulți îndrăgostiți neconsolați.

În istoria adevărată a Japoniei a existat o faimoasă întîmplare care s-a încheiat cu sinuciderea colectivă a 47 de samurai. Este vorba despre „Povestea celor 47 de ronini”, eternă temă literară, subiect dramatic, moment de inspirație în arta plastică, eveniment memorabil și prilej de mîndrie pentru fiecare japonez care crede în onoarea dobîndită prin fidelitatea față de superiorul său. Ce au fost **ronin**-ii? Au

fost samurai care și-au pierdut, printr-o împrejurare sau alta, seniorul. Erau un soi de oameni fără stăpîni, niște șomeri ai meseriei de războinici, niște rătăcitori în căutarea altui destin. Cuvîntul **ronin** este alcătuit din alăturarea noțiunilor **ro** = liber și **nin** = om. Pe scurt, istoria celor 47 de ronini începe în anul 1701 cînd daimyô-ul Asano și un alt nobil, pe nume Kamei, locatari ai castelului Ako, primesc însărcinarea să întîmpine, după protocolul cîvenit, pe ambasadorul împăratului, trimis în misiune la curtea shogunală. Necazul, însă, este că atît Asano cît și Kamei nu cunosc ceremonialul primirii unui trimis imperial, drept pentru care așteaptă din partea altui nobil, Kira, să fie instruiți. Kira este un tip de nobil hrăpăreț, avar și răutăcios. În loc să-i învețe pe cei doi protocolul, își bate joc de ei. Kamei, minios, se decide să-l ucidă pe Kira dar consilierul său prinde de veste și, în scopul preîntîmpinării nenorocirii puse la cale, uneltește trimițînd daruri lui Kira ca din partea stăpînului său. Maleficul Kira își îmblînzește atitudinea față de Kamei, nu și față de Asano. Continuă să-l insulte pe Asano pînă cînd acesta din urmă îl lovește cu sabia pe Kira în chiar incinta palatului imperial, culpă gravă din cale afară. Asano e condamnat la sinucidere, averea îi este confiscată, familia aruncată în ruină. Sa-

murarii lui Asano, după moartea seniorului lor, devin ronini. Momentul sinuciderii lui Asano este înregistrat la anul 1701, luna aprilie. Unul din foștii samurai ai stăpînului din castelul Ako, Kuranosuke, imaginează și hotărăște răzbunarea. Dorește uciderea lui Kira, în care scop adună treptat 47 dintre tovarășii săi de arme, dezonorații ronini. Pînă la stabilirea momentului răzbunării, trebuie adormită vigilența lui Kira. În consecință, fiecare dintre cei 47 de ronini se metamorfozează în sărmani oameni din popor, devin simpli lucrători, artiști sau chiar negustori (se știe, clasa negustorilor era pe treapta socială cea mai de jos). Kuranosuke se dezice total de fosta sa existență sobră de samurai, devine un destrăbălat, face chefuri nesfîrșite, își destramă familia. Kira este păcălit, nu se mai gîndește la o eventuală răzbunare din partea acestor ronini ajunși ca vai de lume și slăbește paza vigilentă de pînă atunci. Roninii se deghizează cu abilitate și încet, încet, ajung în preajma castelului lui Kira unde spionează cu viclenie, află amănunte despre obiceiurile casei, se pun în temă cu planurile clădirii în așa fel încît să fie orientați în ziua atacului mult așteptat. În noaptea de 30 ianuarie a anului 1703, cei 47 de ronini, conduși de Kuranosuke, declanșează asediul castelului lui Kira. Vremea vitregă, iarna grea, furtuna de zăpadă, toate la un loc, mai mult îndîrjesc pe vitejii ronini decît îi împiedică în acțiunea lor. Samuraii lui Kira cad unul după altul îngroziți. Kira nu era numai un om rău ci și un laș. Este găsit ascuns într-o magazie de lemne a castelului tremurînd din toate mădularele. Refuză să-și facă **harakiri** așa cum i-o cer cei 47 de ronini și atunci i se retează capul fără nici o ceremonie. După isprava lor, roninii pleacă în 'cealaltă extremitate a orașului, la templul Senkakuji (în cartierul Shiba din Tokyo de astăzi) unde sînt primiți cu simpatie și admirație. Fapta lor este pe placul oamenilor care cunosc bine codul onoarei samurailor. Capul lui Kira depus pe mormîntul lui Asano împlinește răzbunarea atît de dorită, vechea insultă este astfel spălată. Cum era de așteptat, în zilele următoare, toți cei 47 de ronini sînt condamnați, din porunca împăratului, să-și facă **harakiri**. Vitejii se supun condamnării, e în spiritul onoarei lor. Unul dintre ei nu avea decît 16 ani împliniți. Trupurile roninilor sînt îngropate în jurul mormîntului fostului lor stăpîn. Și astăzi, în apropierea templului Senkakuji există mormîntul lui Asano și cele ale faimoșilor eroi; mai există și izvorul în care capul lui Kira a fost spălat de sînge înainte de a fi depus pe mormîntul lui Asano.

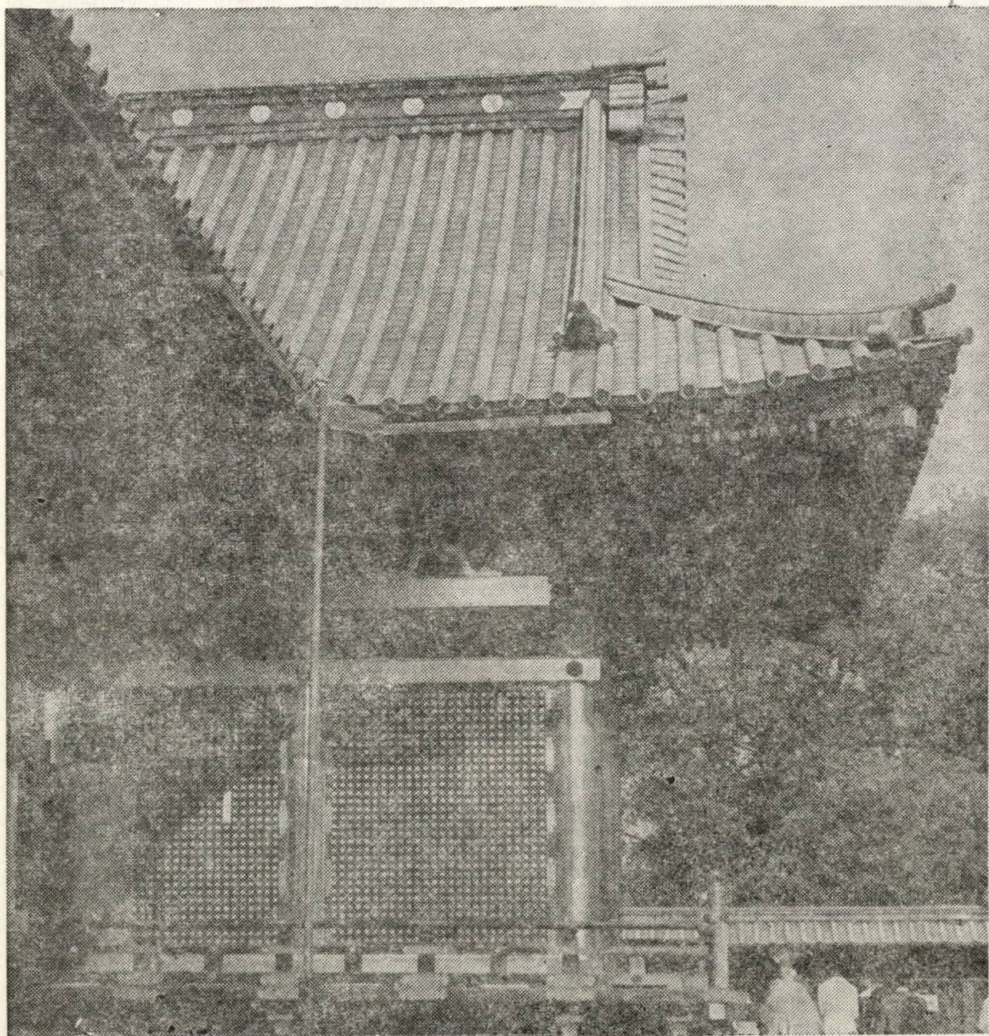
Faptele roninilor nu numai că nu au fost uitate dar au rămas, cum am mai spus, ca un exemplu de eroism, de fidelitate față de stăpîn, ca o lecție de viață oferită de niște samurai adevărați.

Nu putem încheia cele câteva considerații privind sinuciderea prin **harakiri**, sau mai corect spus **seppuku**, fără a ne opri puțin și a stăruia asupra cuvîntului japonez **hara**.

După sensul care i se atribuie, **hara** este abdomenul, dar și stomacul, deși pentru stomac mai există cuvîntul **i**. Lucru mai curios, **hara** este socotit sediul emoțiilor omenesti. Așa cum inima europeanului este considerată lăcașul adevărat al sentimentelor și emoțiilor, tot astfel **hara** al japonezilor adăpostește aceleași elemente. **Hara** are un rol important în activitatea spirituală elevată și în stabilirea criteriilor estetice. Un instrument muzical, de pildă, este minuit cu degetele și cu mîntea, dar mai cu seamă cu **hara**. O expresie ca: **hara wo watte hanashimashō** (tradusă linear ar însemna „hai să ne deschidem stomacurile și să discutăm“), vrea să spună

că este vorba de un dialog apropiat, sincer, ca de la om la om. În loc să spui că îl privești pe cineva în ochi, în Japonia te folosești de expresia **hara o saguru**, adică „a privi în stomacul cuiva“. Formula **hara ga ōkii** („om burtos“) nu sereferă la anatomia individului ci la faptul că are inima largă, că e generos. De altfel, un om voluminos, în Japonia trece drept și mărinimos. Cea mai înaltă formă de comunicare între oameni este, însă, așa zisa **hara gei**, adică „arta stomacului“, cu alte cuvinte modul în care cineva reacționează în fața frumosului și reușește să-l transmită mai departe. Cum se vede, revenind la **harakiri**, pumnalul, se pare, nu trebuie înfipt în inimă ca la europeanul sinucigaș, ci în pîntecele dăruit cu niște virtuți asupra cărora probabil că trebuie să mai meditam.

OCTAVIAN SIMU

MAGAZIN ALMANAH

1. „Să-i lăsăm pe alții să se vaite că epoca e rea; plingerea mea este că-i mizerabilă...” (S. Kierkegaard)

2. „Analiza geniului poetic nu are nimic comun — în afară de nume — cu analiza zahărului” (G. Lanson)

3. „În acest sens, putem spune că există patru trepte ale succesului: eșecul...” (R. Escarpit)

4. „Ca și stîrniță de versetele latine pe care prințul le pronunța franțuzește...” (G. Călinescu)

5. „Povestirea din acest roman constă în aceea că povestirea ce trebuia să fie aici povestită nu este povestită” (R. Musil).

UNA ȘI ALTA

6. „Nici unul dintre noi n-avem, de exemplu, două guri. Sau un picior în loc de ochiul stîng” (J. M. G. Le Clézio).

9. „Fiecare avem, vreau să zic, cîte o pereche de pantofi în propria noastră sacoșă” (I. Lăncrănjan).

10. „Opinca este, însă, o stare de spirit. De cîte ori port opinca mă simt mai prost” (Pl. Pardău).

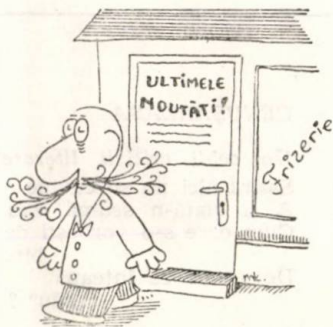
11. „Fără carnețel și creion, vorba lui Hemingway, sînt oarbă ca un porc”. (Pl. Pardău).

12. „Într-adevăr, el și cînd făcea cadouri era generos” (Polybios)

13. „Poeții reprezintă un amalgam, deoarece nu găsesc nici un lucru nou, ci fiecare poartă în sus și în jos același lucru” (Xenarchos).

14. „Cea mai mare cupă dată de Odysseus ciclopului, la Homeros, nu este mică” (Chamaileon).

ILEANA LIMAN

Ei au iubit VINUL

I-au cîntat

și I-au... băut!

Lista celor mai recunoscuți degustători, cunoscători și băutori de vinuri din toate timpurile, completată de I. C. Teodorescu, Al. P. Ionescu și Al. O. Teodoreanu (Păstorel) arată astfel (în ordinea alfabetică a personalităților): Dimitrie Anghel, Tudor Arghezi, Aristotel, Avicena, Charles Baudelaire, Beethoven, Lucian Blaga, D. Bernaz, Nicolas Boilleau, C. Brâncuși, Iancu

Brezeanu, Al. cel Bun, Dimitrie Cantemir, I. L. Caragiale, W. Churchill, Cicero, Șerban Cioculescu, N. D. Cocea, George Coșbuc, V. D. Cotea, Ion Creangă, A. I. Cuza, Decebal, Barbu Delavrancea, Alexandru Dumas, Mihai Eminescu, George Enescu, J. W. Goethe, Alexander Fleming, Galileo Galilei, Gharles de Gaulle, C.C. Giurescu, Octavian Goga, Maxim Gorki, Petru Groza, Dimitrie Gusti, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Ernest Hemingway, Herodot, Hipocrat, Homer, Horațiu, Victor Hugo, Ion Ionescu de la Brad, Nicolae Iorga, St. O. Iosif, Mihail Kogălniceanu, Traian Lalescu, Leonardo da Vinci, Li-Tai-Pe, cei 10 Ludovici francezi, Nicolae Ghe. Lupu, Martin Luther, Matei Basarab, Simion Mehedinți, Mendeleev, Michelangelo, Mihai Viteazul, Ion Minulescu, Gr. Moisil, Montaigne, Tudor Mușatescu, Napoleon Bonaparte, Omar Khayyam, Louis Orizet, Pablo Neruda, Blaise Pascal, Louis Pasteur, I. P. Pavlov, Constantin Prîsnea, Petru cel Mare, Petru Rareș, Ion Pillat, Platon, Plutarh, A. S. Pușkin, Francois Rabelais, Mihail Ralea, C. Rădulescu-Motru, Romain Rolland, Ronsard, Jean Jacques Rousseau, Sadi, Mihail Sadoveanu, Frederic Schiller, W. Shakespeare, G. B. Shaw, Ion Simionescu, Socrate, Stendhal, Ștefan cel Mare, Johann Strauss, Constantin Tănase, I. C. Teodorescu, Ștefan Teodorescu, Maria Tereza, Păstorel Teodoreanu, G. Topîrceanu, Traian, Vasile Lupu, Vergiliu, Tudor Vladimirescu, Alexandru Vlahuță, Voltaire, Duiliu Zamfirescu.

Comunicată de Prof. dr. ing.
A. D. TUDOSIE

P.S. La închiderea... listei constatăm cu stupefacție că (dintr-o regretabilă eroare!) au fost omiși binecunoscuții scriitori Fă-n(h)uș(i) Neagu și ...Mircea Micu! Ne cerem cuvenitele scuze...

B. MIHAI

PSEUDOCADRAN

LITERAR

ARS POETICA

(Cînd se face abuz
de una și aceeași metaforă)
De-atîta „rotund”,
Scos parcă dintr-un sac
fără fund,
Zău omul dacă mai știe
Unde să te afle, poezie!

GENIU PRECOCE

(Unui tînăr poet)
Desființînd dintr-un condei
Confrății întru poezie,
Gîndește-te că de la ei
Tot ai putea ceva să iei:
Măcar un strop de
modestie...

CENUȘĂREASA

(În ochii criticii literare)
Satira nici nu se cuvine
A fi luată-n seamă, zău!
Cum oare s-o vorbești de
bine,
De vreme ce înțeapă
„rău“?!

IGOR BLOCK

Copaci celebri

Salvați pinii ! Acest S.O.S., lansat de revista italiană „Oggi“, se referă la celebrii pini din Roma. Într-adevăr după ultimele constatări, frumoșii pini cu care se mândrește capitala Italiei, cîntați cu inegalabil farmec de Respighi, se vestejesc încetul cu încetul. După unele presupuneri, moartea lentă a celor 40 000 de pini din Roma este determinată de gazele din eşapamentele autovehiculelor, ca și de fumul degajat de coșurile fabricilor. Dacă acestea sînt cauzele, conchide revista amintită, va fi foarte greu ca pinii să fie salvați.

Pinul celebru din Neapole care apărea în prim planul tuturor ilustratelor din acest oraș și a picturilor începînd cu secolul al XVIII-lea a căzut victimă betonului armat. Faimosul pin, simbol al orașului ca și Vezuviul, este mort — anunță presa italiană, așa cum ar relata despre dispariția unei persoane foarte cunoscute și îndrăgite. Au fost chemați botaniști la fața locului, dar diagnosticul este fără apel : „acest pin bătrîn de două secole a murit deoarece rădăcinile lui au fost tăiate în timpul construcției imobilelor de beton“.

*

* *

După ce l-a învins pe Mitridate, Lucullus și-a făcut intrarea triumfală la Roma într-un car împodobit cu cireșe și vișine. Cu acest prilej, în anul 64 î.e.n. ro-

manii au văzut pentru prima oară aceste fructe su-dice, pe care ulterior au căpătat priceperea să le cultive.

La greci cultura părului este amintită cu o mie de

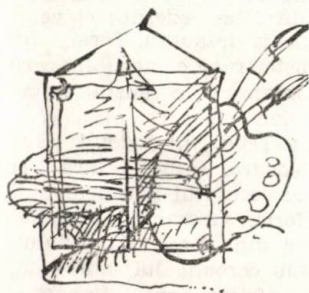
ani înaintea erei noastre. Prima referință o găsim chiar la Homer (Odiseea), care, descriind livada din insula Corfu, pomeneste, printre altele, și de această specie pomicolă.

În urmă cu două secole și jumătate, țarul Petru I al Rusiei a ordonat să se creze pe o insulă, la Petersburg o „grădină-farmacie“. Plantele medicinale care se cultivau aici, în sere sau în aer liber, serveau ca material didactic elevilor Școlii de medicină din Petersburg. În aceste plantații se furniza materia primă tuturor farmaciilor din oraș.

Cele 1 200 varietăți de plante medicinale cultivate în grădina-farmacie, bogate în substanțe tanante, în uleiuri și în alte produse, au fost adunate din toate regiunile globului pămîntesc. „Insula-farmacie“ — cum i se mai spune acestei amenajări — a continuat, peste ani, să tămăduiască bolile unor generații întregi de oameni.

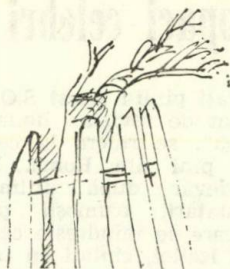
Fontainebleau, frumoasa pădure din apropierea Parisului, este considerată a fi prima rezervație naturală din lume : cu peste o sută de ani în urmă, pictorul Théodore Rousseau a solicitat și a obținut de la Napoleon al III-lea un decret de protejare a acestei veritabile bijuterii a naturii. Părăsind atelierele, artiștii parizieni din secolul trecut descopereau pictura în aer liber, farmecul deosebit al pădurii amintite, în jocul subtil de lumini și umbre. Pornind de la destinul „artistic“ al pădurii Fontainebleau, Muzeul de artă din Bremen (R.F.G.) a reușit să ilustreze, cu ajutorul a 500 de pînze, istoria peisagismului european prin intermediul unor pictori celebri, de la Albrecht Dürer (1471—1528) și pînă la Emil Nolde (1867—1956).

În departamentul Bouches-du-Rhône din sudul Franței, între localitățile Puy-lombier și Aix-en-Provence se află un brad care a fost declarat „monument istoric“ și dat în grija organelor care se ocupă de ocrotirea naturii. Celebritatea bradului constă în faptul că a fost pictat în mai multe rînduri de Cézanne.

Conform unor izvoare scrise la umbra exemplarului de tissă — *Taxus baccata* — din Belgia, ar fi poposit Caius Iulius Cezar înainte de a trece marea pentru cucerirea Insulelor Britanice. Dintre toate coniferele existente pe glob, această specie are creșterea cea mai înceată, formînd inele anuale foarte înguste. Acest arbore are longevitate foarte mare mergînd pînă la peste 3000 de ani. În trecut era mult mai răspîndit, însă fiind mult căutat pentru lemnul său prețios, utilizat — între altele și la confecționarea arcurilor și săgeților, a fost în multe părți exterminat, supraviețuind numai în locurile stîncoase și greu accesibile. Arborele poate fi întîlnit și la noi în țară, fiind declarat monument al naturii.

Un simplu foc de artificii a incendiat și distrus, nu de mult, un copac cu mare valoare istorică. Este vorba de arborele la a cărui umbră s-a oprit în urmă cu 460 de ani, cuceritorul spaniol Hernan Cortez pentru a plînge înfrîngerea sufe-

Pentru a cultiva amintirea acestor împrejurări, mexicanii au sprijinit copacul cu șase coloane de ciment. Deși distrus de foc semnificația și valoarea istorică a celor petrecute acum 460 de ani rămîn.

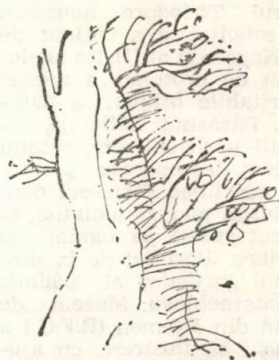
În împrejurimile comunei Seini — situată la poartele Someșului (în județul Satu Mare) — se află un interesant și unic monument viu. Pentru a cinsti memoria marelui poet Mihai Eminescu, fost oaspete al acestor meleaguri, localnicii au plantat pe Dealul Bradului zece mii de brazi, alcătuiind numele poetului pe o arie de peste 4000 m.p.

* * *

În 1298 venețianul Marco Polo a scris o carte despre interesanta sa călătorie în Orient, în țările Asiei. Oricît de extraordinare li s-or fi părut contemporanilor săi povestirile lui Marco Polo, generațiile următoare au putut să se convingă odată mai mult de faptul că ele erau corespunzătoare realității. Dar opera celebrului venețian cuprinde rînduri care, pînă azi, au provocat discuții între savanți. E vorba de capitolul 40 din cartea sa, în care

Marco Polo descrie un arbore uimitor, pe care-l văzuse la frontiera de nord a Persiei. El enumera anumite particularități după care specialiștii nu puteau determina planta pe care o văzuse. Mulți dintre ei erau înclinați să creadă că acest arbore era doar produsul imaginației lui Marco Polo. În cele din urmă enigma arborelui lui Marco Polo a fost descifrată, confirmîndu-se veracitatea povestirilor celebrului venețian. Acest arbore există! Acum 800 de ani, el a fost

transplantat din China în Iran și cultivat în regiunea muntoasă Kainat. Numele său este „toreia“. Are un trunchi voluminos, lemnul său este galben, frunzele-i sînt albe dedesubt și verzi închis deasupra. Toreia dă niște fructe comestibile care amintesc de gustul castanelor.

La Tebea, în județul Hunedoara, foșnește încă și azi secularul gorun al lui Horia, veteran al legenderilor din Țara Zarandului. Sub coroana lui umbroasă, neînfriatul erou al poporului nostru, le vorbea moșilor despre dreptatea lor călcată în picioare de grofi, sădindu-le în inimi dor de luptă și dreptate și îndemnîndu-i la răscoală împotriva împilatorilor. Sub crengile bătrînului gorun se află — străjuit de străvechi tunuri — mormîntul lui Avram Iancu.

rită de trupele sale agresoare, din partea aztecilor, autohtonii ce i-au izgonit pe cuceritori din orașul cunoscut pe acea vreme sub numele Tenochtitlan, în prezent o suburbie a capitalei mexicane. Se spune că trupele lui Cortez, puse pe fugă, erau atît de încercate cu aurul și argintul furat de la azteci, încît s-au înecat în apa ce străbatea canalele din jurul orașului.

Pentru cei care se ocupă îndeaproape cu studiul creației celui mai mare poet al Germaniei, Goethe, casa în care acesta a trăit o jumătate de secol prezintă, în zilele noastre, un interes deosebit. Aici au fost Willgelm și Alexander Humboldt, Schiller și Jukovski, prinți și miniștri, mulți oameni de seamă. Din cabinetul său de lucru, transformat într-un adevărat laborator, Goethe a trimis penița sa de aur lui Pușkin. De aici a fost chemat poetul, și-n același timp omul de stat, să se întâlnească cu... Napoleon. În această casă, printre mulțimea de lucruri mi-

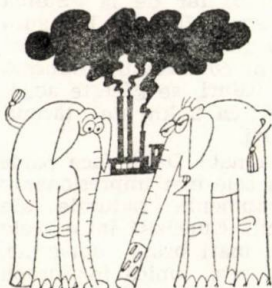
nunate păstrate acolo, se află și așa-numitul „copac al lui Goethe“. De-o formă distinsă, acest copac deosebit de frumos are frunzele de un verde închis, lanceolate, succulente. Mar-

ginile frunzelor sînt crestate și acoperite de o dantelă elegantă. Pe aceste margini apar continuu noi muguri (acea dantelă verde care le împodobește atât de frumos). Se știe că în cadrul preocupărilor științifice ale lui Goethe, un loc important a ocupat botanica. Ca naturalist, el a năzuit să reducă toată diversitatea de plante la metamorfoza unuia și aceluiași organ al lor — frunza. Pentru confirmarea teoriei sale, Goethe a studiat di-

ferite plante, de la cele mai simple și răspindite, la cele mai rare și exotice. Dar planta preferată a poetului era planta tropicală *Bryophyllum calusinum*, din familia *Crassulaceae*, plantă pe care el a studiat-o pînă la sfîrșitul vieții sale și în frunza căreia el vedea principalul reprezentant al metamorfozei. Această plantă, care se distinge printr-o uimitoare viabilitate, este în-suși „copacul lui Goethe“, despre care am pomenit și pe care poetul îl numea simbolul vieții.

Din noianul de arbori de pe dealul Hurezanilor (satul Vladimiri, județul Gorj) s-a ales în istorie un arbore cunoscut încă din vremuri vechi sub numele de „ulmul lui Tudor“. Spun bătrînii, care au auzit și ei de la alți bătrînii, fii sau nepoți de panduri vladimireni, că aici și-ar fi adunat Tudor Vladimirescu prima ceată din „oastea izbăvirii“.

Culese cu năvodul

în Delta Dunării

Împărăția apelor, a vegetației și a păsărilor este cunoscută tuturor turiștilor (și neturiștilor!) sub numele de Delta Dunării. Fermecat de tot ce se ivește în drum, călătorul poposit aici nu știe ce să admire mai întâi: unduirea stufului în bătaia vântului, varietatea păsărilor care săgetează văzduhul sau așezările pescărești întinse de-a lungul canalelor.

Geologii spun că bătrânul Danubiu a „poposit” pe pământul patriei noastre cam acum 800 000 de ani și se vărsa în Cîmpia Română, în apropiere de Oltenița, într-un lac mare care acoperea întregul Bărăgan. În urmă cu câteva sute de mii de ani, cînd a avut loc o scufundare a ținutului de la gura Siretului și o ridicare lentă a blocului dobrogean, apele Dunării și-au schimbat cursul, îndreptîndu-se spre Munții Măcinului, pe care i-a ocolit, vărsîndu-se în mare prin canalul Sf. Gheorghe. Pe locul unde se găsesc astăzi canalele Sulina și Chilia erau mlaștini populate cu mamuți și rinoceri.

În timpul epocilor glaciare, marea se găsea cu aproape 100 de metri mai jos decît nivelul actual. După ultima glaciațiune, acum vreo 12 000 de ani, ghețarii tobindu-se, Marea Neagră capătă forma sa de azi. Actuala deltă forma un golf care se întindea pînă la Galați, unde se întîlnea cu apele Dunării. De atunci începe lupta dintre mare și fluviu care nu s-a încheiat nici azi și din care pînă în prezent a cîștigat un al treilea: uscatul.

O confirmare a înaintării permanente a Deltei Dunării în mare o atestă și vechiul far de la Sulina construit în 1802 la gura brațului. Temelia acestei vechi construcții, mîncată de valuri, se găsește acum la circa 2 km de țărmul mării.

Minunata Deltă face parte din cele mai impresionante monumente naturale ale lumii. Cuprinsă între cele trei mari brațe dunărene, ea este unică în Europa prin întindere și prin particularitățile geografiei faunei și florei. 80% din suprafața Deltei este acoperită de apă tot timpul anului.

Peste 300 de specii de păsări — de la găște sălbatice, gîrlițe, fluierari și pînă la pelicani și călifari albi și roșii — populează Delta. Stuful este valorificat pentru producția de hîrtie, celuloză, fibre artificiale. Calendoscop al unor peisaje

mereu inedite, paradisul păsărilor și trestiiilor, al plăviilor, al puzderiilor de pești săgetînd apele, Delta Dunării, așezată la răspîntia unor meleaguri istorice care poartă urmele unei culturi milenare (Istria, Capidava etc), e o regiune de mare frumusețe turistică și de real interes științific.

Prima știre istorică despre Delta Dunării ne-a lăsat-o grecul Herodot, socotit „părintele istoriei”. El descrie intrarea flotei persane a lui Darius prin Deltă, după ce poposise la Histria (515—513 î.e.n.). Herodot menționează că Dunărea se varsă în mare prin cinci guri și că flota persană a urcat de la mare pînă la podul de la Isaccea (Naviodunum), numit de atunci „puntea lui Darius”.

Delta Dunării a fascinat totdeauna. Nu întîmplător, din cele mai vechi timpuri, Gurilor Dunării li se mai spune și Pămîntul Nou. O hartă mai veche a Deltei antice consemnează existența insulei Conopon Diabasis, a insulei Sarmatice și a Golfului lui Herodot. Sînt însă și alte documente care atestă mirajul Deltei. De pildă, în Cartea a II-a

și a IV-a din opera lui Herodot (484—425 î.e.n.) se arată că : „în zona Dunării era un golf pe care armata navală a lui Darius a navigat două zile pînă ce s-a ajuns la capul Deltei“...

Suprafața totală a Deltei Dunării însumează aproximativ 435 000 ha, iar numele Deltei dunărene se pare că vine de la forma ei geometrică : un triunghi, care seamănă cu litera grecească delta.

Cele „Cinci colnice“ numite, în turcește, Beștepe, care străjuiesc pe malul sudic al brațului Sf. Gheorghe deasupra Mahmudiei ating înălțimea de 242 m. Ele fac

parte din Munții Măcinului, cel mai bătrîn lanț muntos din țara noastră. În locul unde se găsește în prezent satul Chilia Veche, în secolul al V-lea î.e.n. se afla cetatea grecească Achilea.

Pînă acum un secol și jumătate, valurile mării băteau locurile pe care astăzi se găsește satul pescarilor de la Periprava. De atunci brațul Chilia și-a format o deltă proprie, care avansează în mare, în fiecare an, cu cîteva zeci de metri și care are nu mai puțin decît 45 de guri.

Cele trei brațe prin care Dunărea se varsă în Marea Neagră și între care s-a născut minunata Deltă nu au nici aceeași vîrstă, nici aceeași mărime. Cel mai nou braț este Chilia, care măsoară 116 km și pe care curg 63% din apele Dunării. Sf. Gheorghe, cel mai vechi braț, e lung de 118 km și transportă 22% din

apele Dunării. Brațul Sulina, amenajat ca un canal pentru navigație, măsoară numai 64 km, iar debitul de apă reprezintă 15% din debitul total al fluviului. Înainte de a deveni o cetate turcească, cetatea Chiliei a fost stăpînită de domniii Țării Românești, Vlad Tepeș și Radu cel Frumos. De la ultimul a cucerit-o Ștefan cel Mare care, în timpul asediului Chiliei, primește rana de la picior care îl va necăji pînă la moarte.

La Ceatalul Ismail, Dunărea varsă în 48 de secunde atîta apă cît i-ar trebui Bucureștiului să consume în 24 de ore !

Dacă pleci cu o ambarcațiune din Tulcea către inima Deltei și privești înapoi, privirii i se înfățișează un munte perfect conic. O veche legendă atestă că în vîrfurile acestui munte se află cangea de fier de care argonauții și-au ancorat corabia cu care plecaseră să caute lîna de aur.

După calcule făcute s-a stabilit că Dunărea ale cărei ape au un debit anual de 300 miliarde mc transportă și varsă în mare în fiecare an 83 de milioane de tone

de materii organice și anorganice în suspensie. Cu această uriașă cantitate s-ar putea încărcă 8300 de trenuri a cîte o sută de vagoane fiecare.

Liana Periploca Graeca, care contribuie la aspectul de pădure tropicală al pădurii Letea, atinge în Deltă limita ei nordică de răspîndire în Europa, ea fiind de origine mediteraneană.

Dintre cele 300 de specii de păsări care trăiesc în Deltă, 74 sînt specii străine care numai clocesc aici, sau trec prin Deltă. De menționat că pe deasupra Deltei trec șase drumuri de migrație a păsărilor. Aceste adevărate... căi internaționale aeriene sînt, bineînțeles, marcate numai pe... hartă.

Circa 150 de specii din păsările Deltei constituie obiect de vînațoare. Anual se împușcă aici și 60—70 de mistreți, unele exemplare cîntărind pînă la 300 kg.

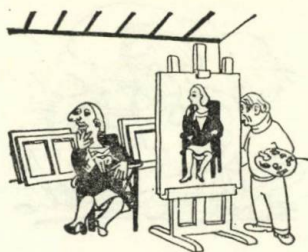
Nurcile au găsit în Deltă ultimul lor refugiu european. Ele au dispărut din apele continentale acum 150 de ani, în timp ce, aici, în fiecare an, se prind circa 2000 de exemplare.

De mai bine de un deceniu a apărut în Deltă un oaspete nou. E vorba de cîinele jder sau cîinele Ennot, a cărui regiune de origine se află în bazinul rîului Amur, nordul Chinei și Japonia.

Unicul loc din lungul traseu al Dunării (2848 km), unde apa este albastră așa cum a cîntat-o Strauss în nemuritorul vals, se află între satele Crișan și Mila 23.

„Drumul turcilor“ cunoscut numai de localnici și de foarte puținii turiști ce merg de la Periprava spre Sulina, este descris pentru prima oară de către... Jules Verne în romanul „La pilote du Danube“, în care este vorba despre o asociație de pescari sportivi din țările riverane marelui fluviu, prezidată de transilvăneanul „Miclesco“.

Vizitînd Delta Dunării, autorul neuității povestiri „Muzicantul orb“, Vladimir Korolenko notează: „Se pare că aici, în apropierea orizontului mării se vor ivi pe neașteptate corăbiile legendare ale argonauților sau rătăcitorul Odisseu, pe sfărămăturile unei corăbii distruse de valuri. Ori, în sfîrșit, va apare Ovidiu, pe care Tiberiu l-a alungat din Roma, lăsînd pe nisipul acestor țărmuri urmele sandalelor sale“. Și mai departe: „Ce a văzut el bun la Roma? (Ovidiu n.n.) Dorința ei de supremație mondială? Semizei și cezarii ei? Sau poate tirania rămasă nepedepsită a lui Tiberiu? Să nu fi reținut oare Ovidiu sacrificiul zadarnic al Grachilor? Numai aici (în Delta n.n.) poți auzi respirația întotdeauna viguroasă, veșnic vie a atotputernicei naturi...“

Proverbe și aforisme poloneze

SĂNĂTATE

- Sănătatea ușor o pierzi, dar greu o redobîndești.
N. Volckmar, 1601
- Sănătatea și conștiința curată mai mult face decît averea toată.
G. Knapski, 1632
- Păstrează-ți bine sănătatea, cînd mori ți-ai pierdut viața.
Al. Fredro, 1835

SĂRĂCIE

- Sărăcia te-nvață înțelept să fii în viață.
J. Bardzinski, 1691
- Cînd sărăcia te-ajunge, prietenul fuge.
Proverb, secolul XIX
- Cine sărăcia n-o cunoaște, nu știe fericirea cît face.
Proverb, secolul XIX
- Sărăcia are picioare, iar desfătarea coarne.
Proverb, secolul XIX
- Cînd sărăcia stă la masă, greu e s-o dai afară din casă.

Proverb, secolul XIX

- Pe sărac vîntul îl bate totdeauna din față.

Proverb, secolul XIX

SCLAVIE (NEVOLNICIE)

- Mai bine gîtul să-i frîngi decît sclav s-ajungi.
St. Koszutski, 1575
- De nevolnicie și Dumnezeu fuge.
Proverb, secolul XIX
- S-a răscumpărat din sclavia străină, dar se consideră în continuare propriul său sclav.
Stanislaw Jerzy Lec, 1963

SCRIITOR

- Cu aur a scris, în noroi a mîzgălit.
M. Bielski, 1564
- Ce-a scris cu pana, nu mai șterge barda.
Proverb, secolul XIX
- A fi poet — rang nefericit.
Pastor Fido, 1695

În românește de
NICOLAE MAREȘ

CLASICII printre POCALE

Vinurile românești de Murfatlar nu se pot uita. Ele îți cîntă mereu în cerul gurii. RAFAEL ALBERTI.

Numai cine știe să savureze vinul prin prizma intelectualității și esteticii lui creatoare găsește în el picături de geniu și scilipiri de umor. CHARLES BAUDELAIRE
Puțin vin bun ascute mintea. Mai mult o tocește. MIHAI EMINESCU

A ști să savurezi un vin bun cu toate simțurile (inclusiv al șaselea — bunul simț) e cea mai desăvîrșită înțelepciune, artă și știință. Cu gura o știu toți. Dar asta înseamnă băutură și nu cultură. J. W. GOETHE

Trăiască acei ce știu să cultive bine via și să prepare vinul bun, căci ei știu cum se pot introduce în sufletele oamenilor lumina și căldura binefăcătoare, puterea de muncă și voioșia creatoare. MAXIM GORKI

Vinul băubil și de chef trebuie să fie acid și slab alcoolic. Acesta e vinul cu verticală infinită/De petrecere fără limită. OCTAVIAN GOGA.

Vinul este unul din lucrurile cele mai civilizate ale naturii, perfecțiunea ei supremă, șlefuită de om. ERNEST HEMINGWAY

Vinul a înnobilit sufletele, a cultivat aptitudinile și a dezvoltat talentele, dînd inspirații „divine” vocațiilor. VICTOR HUGO
După un pahar de vin cunoști mai bine caracterul oamenilor și chiar virtuțile. Vinul îmblinzește firile superioare și le înrăiește pe cele mici. MIHAIL SADOVEANU

Hai să ne

facem originali!

Țin minte că în „primară”, pe care am absolvit-o la „Cuibul cu barză”, pe Știrbei Vodă, aveam un învățător (dom-Lefescu) care avea o pedagogie proprie. Cum te prindea cu ocaua mică, nu te pune la colț, nu-ți trecea treiuri în catalog, nici nu chema părinții la școală — în schimb, îți tráznea o pereche de palme (Doamne, și ce palmă avea!) de-ți țiuiau urechile, vreo două săptămîni, în șir. Dar ce-l supăra mai tare și mai tare pe „dom-învățător” era atunci cînd careva dintre noi scria un nume propriu cu literă mică. Îți țiuia urechea și umblai împleticit...

Umblind, mai deunăzi, prin librării, mi-am amintit cele de mai sus, contemplînd multitudinea de volume, editate frumos și multicolor. Dar cînd să descifrez autorii, majoritatea d-lor erau caligrafiați cu literă mică: ionel teodoreanu — la me-

deleni; aldous huxley — contrapunct; octav pancu-iași — punct și de la capăt; bernardin de saint-pierre — paul și virginia ș.a.m.d. Și am mai observat încă o originalitate a editorilor: scriu pînă la abuz titlurile pe verticală, sau răsturnate, că pînă să descifrezi cartea, răsucești gîtul, sau te lași cu capul în jos...

Aplaudabilă, la urma urmei, nevoia de înnoire, de originalitate, dar a făcut un spectaculos salt peste cal, și editorii se întrec între ei, care mai de care să scrie numele proprii cu literă mică, în dorința să ne rupă... privirea: fie el n. țic, fie corneliu leu, fie căpitanul cook!

Mi-am amintit de dascălul meu, din Știrbei Vodă, ce de treabă ar fi avut cu editorii!

Nevoia sau dorința oarbă de originalitate, cu orișice preț, poate duce departe de tot și te fură pe nesimțitelea. Să nu ne pomenim, într-o zi, că pornim să umblăm în mîini, și cu capul în pămînt, ca autorii de coperte. Ca să nu mai pomenesc și despre ilustrațiile de carte. E o grămadă de domnișoare care, în loc să joace la Pronoexpres, s-au constituit în graficiene. Te apucă durerea între urechi, iar gîndul se furișează către bunul meu dascăl „dom-Lefescu”, de la „Cuibul cu barză”.

IGOR GRINEVICI

Gustul sudorii îl știu cel mai bine marii campioni!

Pe Barbara Streisand simtem siguri că o știți și o recunoașteți cu toții. Dar pe Ryan O'Neal? Este unul și același cu actorul care a interpretat rolul nefericitului erou din „Love Story” — Poveste de dragoste. Pe parcursul a câtorva ani Barbara și Ryan au împărțit ringul... conjugal. Neînțelegându-se, arbitrii — a se citi avocații — au comandat „out”, adică divorțul. Și astfel cei doi au pornit fiecare pe drumul său. Destinul a făcut ca ei să se întâlnească din nou față în față. De data asta într-un ring adevărat de box, în timpul turnărilor filmului „Evenimentul principal”.

Există întâlniri dramatice și pentru așii tenisului mondial. Că așa stau lucrurile ne-o dovedește prima dintre fotografii, care o înfățișează pe cunoscuta campioană americană Billie Jean King în timpul partidei jucată în turneul de tenis de la Cincinnati împotriva lui Wendy Turnbull. Scene de acestea de extraordinar efort au fost multe în această partidă, câștigată până la urmă de Billie Jean. Lung și greu este drumul care duce spre victoria finală! pare să spună cea de a doua fotografie, în care o vedem pe aceeași Billie Jane King trăind bucuria izbînzii.

N. N.

Aforisme

Cînd un adevăr e spus frumos e de două ori adevărat.

Mașinile sînt cu atît mai perfecționate cu cît consumul lor e mai redus. Lacomii și mîncăii s-or fi întrebînd vreodată dacă nu există un anumit paralelism între mașina perfecționată și omul evoluat?

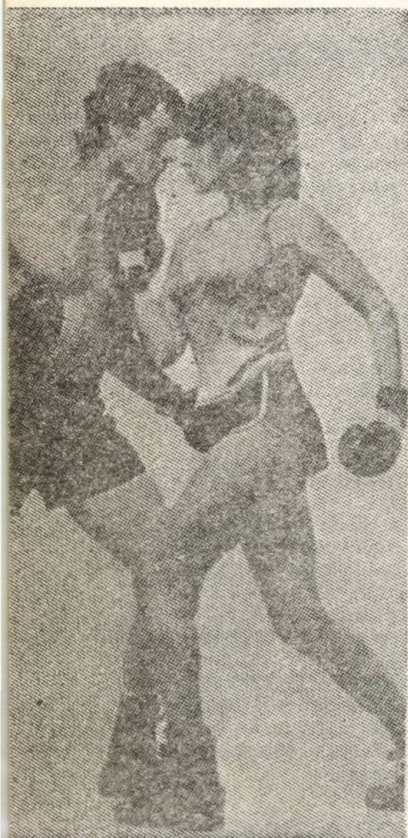
Cînd ești singur și ai lingă tine un cîine, poți vorbi cu glas tare, fără teamă că vorbești singur.

Longevivii trebuie să prețuiți măcar ca spărgători de normă!

Oamenii care iubesc cîinii caută în sufletul acestora sentimente pe care nu le-au putut găsi în sufletele oamenilor.

Pentru bătrîni, lucrurile par a se scumpi în fiecare lună, afară de timp care pentru ei se scumpește în fiecare zi.

PETRE STRIHAN

Firul Ariadnei

- Vă puteți imagina surîsul Giocondei pe o pînă de doi metri?
- Există un Waterloo pentru fiecare ambiție...
- Ehei, de cînd așteaptă el ca un om de geniu să-și piardă capul...
- Trecătorile sînt înguste pentru ca pe marginea prăpastiei să nu poată merge doi soți, umăr la umăr...
- Nu-l supărați. E în stare să plîngă pînă la lacrimi.
- E o nulitate susținută de... unul.
- Omenirea moare cu fiecare om care nu e lăsat să trăiască.
- Mă uit la el cum muncește și mă mir că nu cade din pat.
- Țelul meu poate că e lumina, zise efemerida. Și din moment ce mi l-am atins...
- Zădărnice : mîntea fără știință, știința fără minte.
- Omul acesta e o forță : nu-l declanșați.
- Eufrosyne, Aglaia, Thalia, una mai grațioasă decît alta.
- Munca e motorul vieții. Din păcate unii mai folosesc carul cu boi.
- Cîinele latră uneori și din cauza lanțului.

- Așa-i lumea : și bună și rea, nici bună, nici rea.
- Iubirea lor s-a sfîrșit cu bine: s-au căsătorit.
- Dacă te fac să rîzi nu-ți arăta colții.
- Din munca lui se vede numai jumătate : partea pe care n-a făcut-o.
- E un om și... o litră!
- Și pentru că nu știe cum arată un dușman a început să se teamă de prieteni.
- O cugetare urmată de trei puncte mă neli-niștește.
- Cine umblă după cai verzi dă pînă la urmă și de Pegas.
- Există oameni care sapă groapa altuia dar numai pentru a-l scoate afară.
- I-am spus că e un prost fără pereche și de atunci nu se mai desparte de mine.

- Adevărul cu prea mulți avocați devine suspect.
- Să nu lăsăm corbii să arate locul unde ne-a murit un vis.
- Toate prăpăstiile ar trebui declarate monumente ale naturii. Ca să poată fi observate la timp.
- Recunoștința e floare rară. Pînă cînd o găsești uiți cui trebuia să o dai.
- N-are rost să rîd de mine. Tot nu m-aș distra.
- Sîntem mai puțin vulnerabili cînd sîntem singuri pentru că avem curajul de-a ne recunoaște greșelile.
- Sapă groapa altuia și zice că fi plantează lauri.
- Frumusețea lumii n-are nevoie de cosmetice. E frumoasă de la natură.

RODICA TOTT

Cum e omul, așa e și filosofia lui

— devize celebre —

Marchiza de Pompadour : „După mine potopul”.
Cardinalul italian Cezar Borgia : „Aut Caesar, aut nihil” (Ori Cezar, ori nimic).
Regele Filip, al Macedoniei : „Împarte și stăpânește”.
Împăratul roman Augustus : „Festina lente” (Grăbește-te încet).
Retorul roman Marcus Fabius Quintilianus : „Nu mult, ci multe”.

Împăratul roman Caligula (vorbind despre supușii săi) : „Să mă urască dar să se teamă de mine”.
Împăratul roman Alexandru Sever : „Ceea ce nu vrei să ți se facă ție, să nu faci nici tu altuia”.
Papa Bonifaciu VIII (1220—1303) : „Cine tace pare a consimți”.
Omul politic italian Alfonso Ferrero della Marmora (sec. XIX) : „Ceva mai multă lumină”.
Generalul francez Lazare Hoche : „Fapte, nu vorbe”.
Împăratul Frederic al III-lea de Habsburg : „Austria e menită să stăpânească lumea întreagă”.
Împăratul Ferdinand I al Germaniei (1503—1564) : „Să se facă dreptate, chiar de-ar pieri lumea !”.
Mareșalul francez MacMahon : „Aici sînt, aici rămîn !”.
Cancelarul german Bismarck : „Forța înaintea dreptului”.

Împăratul roman Titus (79—81 e.n.) : „Am pierdut o zi”.
Deviza lui Colbert (1618—1668), ministru al finanțelor în timpul lui Ludovic al XIV-lea : „Pentru rege, adesea ; pentru patrie totdeauna”.
Regele Ludovic al IX-lea cel Sfînt (1226—1270) : „Regele pentru regat și nu regatul pentru rege !”.
Regele Ludovic al XI-lea (1423—1483) : „Cine nu știe să se prefacă nu știe să domnească”.
Regele Ludovic al XVI-lea : „Statul sînt eu !”

MIHAI BURDUJA

EPIGRAME

Despre concediul soției

Ieri, soția i-am zărit
Și arată minunat.
Din concediu au venit ?
— Nu ! doar el... a fost
plecat !

Unui confrate

Cu cît se scurge timpul
Urci greu pe-al artei drum.
Mi-e teamă că Olimpul
Ai să-l atingi... postum !

IONEL GOLOGAN

PRUDENȚĂ

Cînd conducta e stricată
Și-apa vine colorată
Fierbeți apa, după care...
Beți un vin de „Dealul Mare” !

UNUI PENSIONAR

Observ că e complet schimbat,
Mereu cu zîmbetul pe buze.
(Nu c-ar fi fost pensionat,
Ci c-a scăpat de-autobuze !)

IN VINO VERITAS

Că adevărul stă în vin
Știe bunul meu vecin :
Cînd bea vin pe săturate
Les mînciunile curate !

LUI MARCEL CHIRNOAGA
autorul gravurilor „Caii”

Frumoși cai are Chirnoagă
Chiar și-acei ziși de dîrloagă
Foarte mulți (o herghelie)
Tropotesc în galerie.

GHEORGHE GROSU

Lui GHEORGHE SCHWARZ,
autor al romanului A treia zi

Geniu ar putea să fie,
Spun confrății, grijulii;
Dacă ritmic el ar scrie
Și nu doar... A treia zi

Conducerii Asociației scriitorilor din Sibiu, care își are sediul în fostul local al serviciului de pașapoarte.

Să vă cer eu merit cred,
Ca vechi foarte în cetate;
Pașaport să mă reped
Colea, în eternitate.

EUGEN ONU

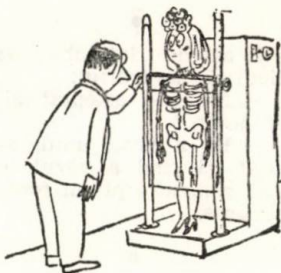

PIONEZE

- Sîntem singuri ori de cîte ori ne gîndim că sîntem singuri.
- Tu  i eu : de câte ori n-am spus-o  i era altul!
- Istoria e scrisă de luptători. Cronicarii adaugă doar punctua ia !
- Prietenii se cunosc la nevoie, du manii de nevoie.
- Am locuit pe vremuri într-o mansardă, dar pe vremea aceea n-aveam preten ia să urc mai sus.
- R sul nu-i opusul pl nsului, ci urmarea lui.
- Rudele bogatului se adună la ospe e. Ale săracului la luptă.
-  n eleptul  i alege singur prietenii. Prostul are nevoie de recomandări.
- De încăpăținarea busolei depinde bunul mers al călătoriei.
- Nebunul nici la  ah nu merge drept.
- Un  oarece a reu it să iasă din Labirint. Cum ai făcut ? l-a întrebat cineva. Foarte simplu, a răspuns. Mi-am închipuit că pe undeva trebuie să existe  i o gaură !
- Dacă ni s-ar realiza toate visele n-am mai avea timp să dormim.
- Nu- i împrumuta sufletul celor care  i l-au cheltuit pe al lor.

- C ut nd ceea ce nu merge dăm întotdeauna peste unul care stă.
- C ru a poate să meargă  i fără cai dar e mai greu de oprit.
- Dacă nu po i vorbi ca Socrate ascultă, măcar, ca Alexandru.
- Demagogul vorbește ca să nu tacă.
- Meritul geniului : are talent în toate.
- Oh, mileniul acela binecuv ntat c nd arheologii vor dezgropa un tun  i nici o minte nu va putea ghici la ce s-o fi  ntrebu inat.

- La flacăra talentului mulți vin doar să- i încălzească picioarele.
- Are un nas pe măsura momentului : nu mai apelează dec t la prietenii care miros a benzină.
- Tot ceea ce am realizat se datore te unui mic sentiment de invidie pe care nu l-am lăsat să ajungă mare.
- A i încercat vreodată să vă descrieți ?  ncerca i. E foarte amuzant !

Anecdote

— Cum a fost premiera ieri la teatru ?

— Slabă ! De cinci ori m-au trezit aplauzele...

O actriță întreabă paznicul de la teatru :

— Nu m-a așteptat aici un domn ?

— Ba a venit unul, s-a uitat și când a văzut că nu-i nimeni a plecat foarte bucuros.

Vorbesc doi scriitori :

— Scriu o dramă — spune primul. — Am terminat două acte. În al treilea act trebuie să-l omor pe eroul principal și nu știu cum...

— Dă-i să citească primele acte...

La teatru se joacă o piesă foarte slabă și în plus actorii se încurcă în text.

— După al doilea act plecăm ! — spune soțul soției.

— Și de ce nu după primul ?

— O să fie mare aglomerație la garderobă...

Stau la aceeași masă o stea de cinema și o cunoscută scriitoare :

— Ultimul d-tale roman mi-a plăcut foarte mult — spune actrița ironic — sînt curioasă să știu cine vi l-a scris ?

— Recunoașterea d-tale mă bucură — răspunde scriitoarea. — Dar eu sînt curioasă să știu cine vi l-a citit ?

Cînd celebrul regizor și actor american Orson Welles s-a căsătorit cu italianca Paola Mori, mulți compatrioți l-au dezaprobat. Un ziarist l-a întrebat răutăcios :

— Soția d-tale europeană are ceva în plus decît o americană ?

— Da — răspunde Welles — Pe mine.

Dansatoarea Lilly nu poate să înțeleagă de ce este atît de populară.

— Pentru părul meu frumos ?

— Nu.

— Pentru farmecul meu deosebit ?

— Nu.

— Atunci cedez...

— Asta este...

— Se spune că piesa asta are un sfîrșit frumos.

— Da. Toți din sală s-au bucurat, cînd s-a terminat...

Tînărul scriitor se întîlnește cu niște cunoscători :

— Ați citit romanul meu ?

— Din păcate, nu — răspunde unul.

— Din păcate, da — răspunde sincer celălalt.

Un scriitor se destăinuie prietenului său :

— De zece ani scriu și de-abia acum îmi dau seama că nu am talent.

— Atunci să nu mai scrii.

— Asta-i imposibil. Pentru scris sînt destul de celebru.

Mark Twain se ceartă cu un necunoscut :

— Un măgar mai mare ca d-ta în viața mea n-am văzut — spune necunoscutul.

— Asta fiindcă nu vrei să te uiți în oglindă — răspunde Mark Twain.

TEODOR HOLBAN

- Scriitorul prudent nu citește pe nimeni: pe cei mai slabi decât el, căci n-are nici un rost, iar pe cei mai buni, să nu se indispună.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer, 1918

- Scriitorii polonezi nu mă citesc, dar nici eu pe ei. În orice caz, răzbunarea mea este cantitativ mai mare.

Karol Irzykowski, 1938

- Dacă scriitorii se află de obicei între ei în stadiul *bellum omnium contra omnes* este datorită faptului că lucrează cu cel mai delicat material și li se pare că fiecare nechemat este un borfaș.

Karol Irzykowski, 1938

Una și alta

- Scriitorii nu cu cerneală, ci cu sînge trebuie să scrie! Dar nu cu sînge străin.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

- Numai romancierii care observă puțin pot avea curajul să scrie totul.

Karol Irzykowski, 1938

- N-are nimic de spus, deci scrie romane.

Wladislaw Loranc, 1977

- Scrisul — poate nu în exclusivitate, dar în mare măsură — este arta unor fraze frumoase.

Stefan Napierski, 1928

- Artă scrisului este pusă modei, revine însă doar moda de-a scrie simplu, clar, sincer și concis.

Feliks Chwalibóg, 1929

- În lucrările sale a înghesuit atîtea gînduri că nu mai au loc ale cititorului.

Wieslaw Brudziński, 1965

- Nici una din cărțile unui adevărat scriitor nu se bazează doar pe o pură ficțiune literară, doar cu excepția „amintirilor” sale.

Wieslaw Brudziński, 1965

- Scriitorul care nu aprofundează se menține întruna la suprafață.

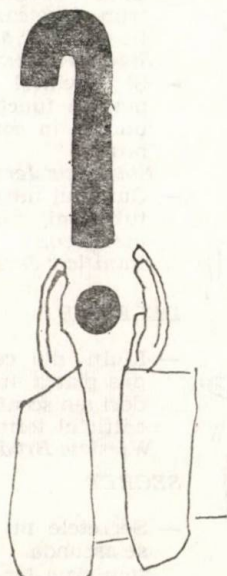
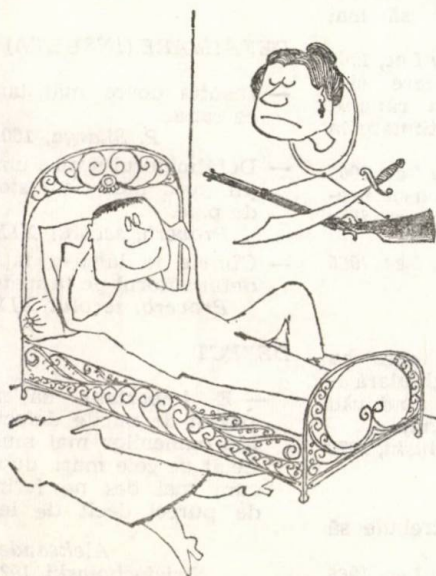
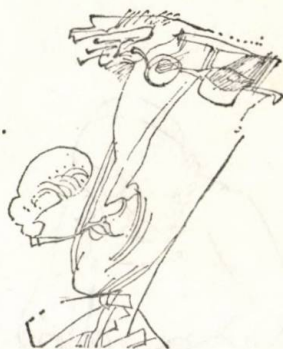
Stanislaw Jerzy Lec, 1965

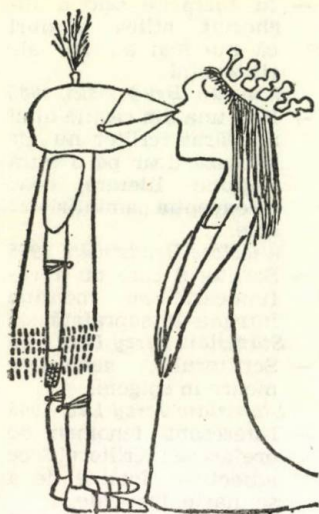
- Scriitorul nemuritor moare în epigoni.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

- Interesant fenomen de prefacere: scriitorul face adjective înainte de a se naște lucrurile.

Stanislaw Jerzy Lec, 1965

Proverbe

- Bretelele-s pentru el singura mărturie că are șira spinării.

Jan Czarny, 1960

- Aprobă ceea ce nu necesită aprobarea lui.

Wiesław Brudziński, 1970

CURAJ (BĂRBAȚIE)

- Pe fricoși îi mănincă căteii.

Manuscris, secolul XV

- Ceea ce nu poți face în piele de leu, fă într-una de vulpe.

S. Koszutski, 1558

- Norocul ajută pe cel viteaz.

G. Knapski, 1632

CUVINT

- Mierea-i dulce, e dulce și zahărul dar cel mai dulce e cuvîntul.

Proverb, secolul XIX

- Sînt de-acord cu ea, dacă-i vorba mea.

Al. Fredro, 1832

- Cuvîntul a devenit trup și iarăși de la început / Trupul tău, omule, va deveni cuvînt.

Adam Mickiewicz, 1840

- Cuvintele, după cum se știe, sînt mari dușmani ai realității.

Joseph Conrad, 1908

- Cînd cuvîntul devine trup, încetează să mai fie literatură.

Stanisław Jerzy Lec, 1965

- Și cuvîntul care și-a pierdut funcția rămîne, uneori, în continuare la post.

Stanisław Jerzy Lec, 1965

- Cuvîntul intră ușor pre-tutîndeni. Să iasă îi e mai greu.

Stanisław Jerzy Lec, 1965

DECEPTIE

- Mulți din cei care au pus piatra unghiulară ar dori s-o scoată cînd vîd edificiul terminat.

Wiesław Brudziński, 1970

SECRET

- Secretele nu trebuie să se ascundă.

Stanisław Jerzy Lec, 1965

DEFĂIMARE (INSULTA)

- Insulta doare mai tare ca rana.

P. Skarga, 1603

- Defăimătorului nu-i umpli gura nici c-un stog de paie.

Proverb, secolul XIX

- Cîinele te latră-n față, defăimătorul pe la spate.

Proverb, secolul XIX

DEFECT

- E important să ne păzim de micile defecte ale oamenilor mai mult decît de cele mari, după cum mai des ne ferim de pureci decît de lei.

Aleksander

Świętochowski, 1928

Prima carte

debuturi editoriale in secolul trecut

Dorind să prezentăm cititorilor câteva dintre debuturile editoriale ale scriitorilor noștri din secolul trecut, socotim necesar să reamintim și începuturile tiparului din Țara Românească. Întia carte tipărită la noi a fost *Liturgierul* lui Macarie și data certă o găsim menționată pe ultima pagină: „S-a început această carte din porunca domnului Io Radu Voievod [...] și s-a sfârșit [...] în anul 7016 (deci 1508), noiembrie 10 zile“. Sînt deci 473 de ani de cînd se tipăresc cărți la noi. În anii următori apariției *Liturgierului*, numărul cărților ieșite de sub teascurile românești a crescut continuu, cu spor de la un deceniu la altul, pentru ca în secolul al XIX-lea scrierile literare să întrecă în număr toate celelalte apariții. Pe cele mai de seamă le menționăm în rîndurile care urmează.

ION HELIADE-RĂDULESCU. Urmărind să facem referiri cu precădere asupra volumelor literare, începem cu o carte decisivă pentru dezvoltarea limbii literare în epoca modernă: *Gramatica românească*, pe care a scos-o la București — în 1828 — „părintele literaturii românești“, Ion Heliade-Rădulescu. Această carte a constituit debutul editorial al lui Heliade, cel care își începuse activitatea culturală ca profesor și apoi ca director al Școlii de la Sf. Sava, unde a predat gramatica, matematica, filozofia și retorica.

IANCU VĂCĂRESCU. După cîțiva ani de activitate ca traducător și ca sprijinitor al teatrului și al școlii românești, Iancu Văcărescu scrie poezii, care sînt publicate în „Curierul românesc“. O culegere a principalelor sale producții lirice vor apărea în volumul din 1830: *Poezii alese* („din ale d. marelui logofăt I. Văcărescu“, după cum găsim scris pe copertă). Cu această apariție se inaugurează seria de volume de poezii valoroase ce vor intra în patrimoniul

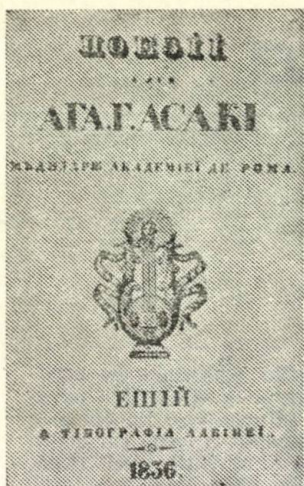

literaturii noastre în deceniile secolului trecut.

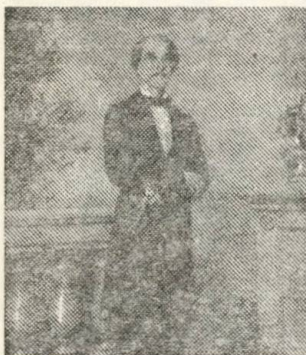
ANTON PANN. Debutul editorial al lui Anton Pann a fost făcut în anul 1830, cu volumul *Versuri muzicești ce se cîntă la nașterea mîntuitorului nostru Is. Hs. și în alte sărbători ale anului*. Pînă în 1852 această scriere, purtînd titluri modificate, va apărea în cinci ediții. Între timp însă fecundul Anton Pann mai publică: *Poezii deosebite sau Cîntece de lume* (1831), *Culegere de proverburile sau Povestea vorbii* (1847) și altele.

GHEORGHE ASACHI. Un debut editorial mult întîrziat l-a avut cărturarul Gheorghe Asachi. Trecuseră douăzeci și cinci de ani de la începutul carierei sale publicistice literare, cînd, în 1836, i-a apărut la Iași volumul *Poezii* („ale lui aga G. Asachi, mădularul academiei de Roma“). Referirea aceasta de pe copertă reamintează cititorilor numirea lui Asachi ca membru al Societății literare italiene, în anul 1811. În prefața volumului, autorul precizează: „Întiile mele compuneri românești sînt din 1812 [...] Înaintîndu-mă cu această cercare, doresc a îndemna pe iubitorii de poezie ca prin a lor talent să îndeplineze un ram atîta de plăcut, carile spre bine va înfrîuri asupra limbei și ha-ractirul compatrioților — Iași, 1 martie 1836.“

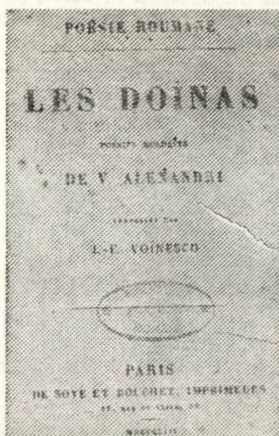

GRIGORE ALEXANDRESCU. Prin traduceri făcute din autori străini, poetul Grigore Alexandrescu a debutat în anii 1832 și 1835 (*Eliezer și Neftali; Alzira sau Americanii*). Debutul cu scrieri proprii și l-a avut în anul 1838, când Zaharia Carcalechi i-a tipărit volumul *Poezii* (reeditat în 1842, cu completări, la Iași). Cu aceste poezii, „rămase în patrimoniul nostru ca un catechism de virtute și de patriotism” — cum va spune Ion Ghica, Grigore Alexandrescu s-a afirmat ca cel mai iubit poet român din prima jumătate a secolului trecut și ca unul „ce și-a respectat țara și a lăsat în memoria noastră operele spiritului și ale inimii sale”.

VASILE ALECSANDRI. Reprezentarea unei piese de teatru poate fi socotită tot un debut editorial. Așa dar Vasile Alecsandri a debutat la 18 noiembrie 1840, când i s-a jucat în premieră, la Iași, comedia în trei acte *Farmazonul din Hirlău* — „un succes răsunător, un lucru de mindrie pentru acest început de teatru românesc în Moldova” — cum va scrie „Albina românească”. Alecsandri a avut însă și un debut pe plan internațional. În 1853 i s-a publicat la Paris, în limba franceză, volumul *Les Doïnas* — „poésies moldaves”, traduse de I. E. Voinescu, iar doi ani mai târziu — în 1855

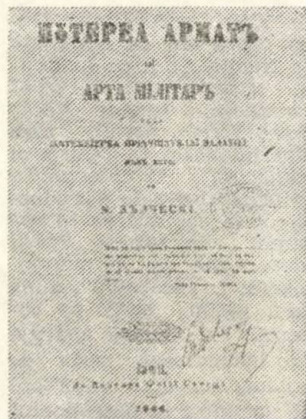
— alt volum : *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, elogios prefațat de A. Ubicini.

MIHAIL KOGĂLNICEANU. Înaintea poetului Vasile Alecsandri, a debutat peste hotare un alt fiu ilustru al Moldovei : Mihail Kogălniceanu. În primăvara anului 1837 i s-au tipărit la Berlin primele scrieri : *Limba și literatura română sau valahă* (în germană), *Schiță asupra istoriei, obiceiurilor și limbii țăganilor* (în franceză), *Istoria Valahiei, Țării Românești, Moldovei și a românilor de peste Dunăre* (în franceză). Kogălniceanu era atunci în vîrstă de douăzeci de ani. În România

debutul editorial va fi în anul 1841, cu broșura *Iluzii pierdute*.

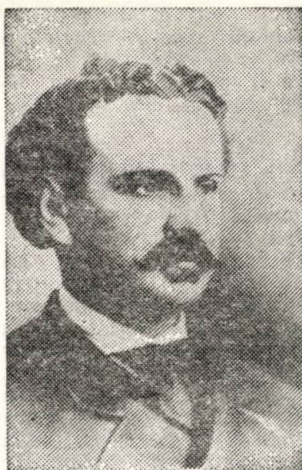
NICOLAE BĂLCESCU. Primul său volum : *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum*, a apărut la Iași, în toamna anului 1844. Principala sa scriere, *Românii supt Mihai Vodă Viteazul*, la care a lucrat pînă în ultimele zile de viață, va apărea postum — în luna decembrie 1877, sub îngrijirea lui Alexandru Odobescu. Ziarul „Românul” anunța, la 26 noiembrie 1877 : „Săptămîna viitoare vor apărea pentru prima oară de supt tipar scrierile ilustrului Nicolae Bălcescu. Timp mai priincios nici nu putea fi pentru această frumoasă întreprindere, căci azi gloria română s-a înălțat la renumele ce-i cîștigase Mihai vodă Viteazul [...]”.

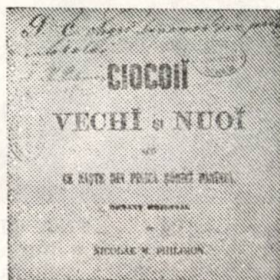
GEORGE BARONZI. Un autor care-și face debutul editorial la vârsta de șaisprezece ani : George Baronzi, cu drama *Eleonora*, apărută la București în anul 1844. După alte unsprezece volume publicate la București și la Focșani, fecundul scriitor intră în notorietate cu *Misterele Bucureștilor* — trei volume apărute între anii 1862—1864.

DIMITRIE BOLINTINEANU. Volumul *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu*, apărut la București în anul 1847, formează debutul editorial al poetului care se arătase pentru prima dată în fața cititorilor cu elegia *O fată tinăra pe patul morții*, publicată în 1842, în „Curier de ambe sexe”. Urmându-l pe Alecsandri, Bolintineanu își va publica poeziile și la Paris, în 1866, în volumul *Brises d'Orient*, primit cu multă simpatie de critica franceză, începând cu prefațatorul cărții, Philarete Chasles.

ALEXANDRU ODOBESCU. Un debut valoros, cu volumul, apărut în anul 1857 : *Scene istorice din cronicile Țării Românești — Mihnea Vodă cel Rău (1507—1510)*. În prefață, autorul explică necesitatea scrierilor pe care le-a abordat : „Faptele istorice ale unei țări sau ale unei epoci au totdeauna un interes mai viu când traiul și ideile, obiceiurile și graiul de acolo sau de atunci ne sînt cunoscute. Scopul romanțelor istorice este, în parte, d-a ni le arăta ; asta este folosul lor instructiv”.

NICOLAE FILIMON. Cunoaștem ca început publicistic editorial al lui Nicolae Filimon volumul *Escursiuni în Germania meridională*, apărut în anul 1860, la București. Dar rămînem la convingerea că scriitorul s-a impus în memoria cititorilor cu un alt debut : *Ciocoi vechi și noi sau Ce naște din pisică șoareci mîncîncă*, tipărit de Imprimeria Statului, la

București, în anul 1863, deci cu doi ani înaintea morții fostului cîntăreț ajutor (1829), apoi cîntăreț absolut (1842), epitrop de biserică, pitar (1856), și funcționar administrativ ajuns pînă la rangul de cap al secțiunii bunurilor publice, de la Arhivele Statului (1864).

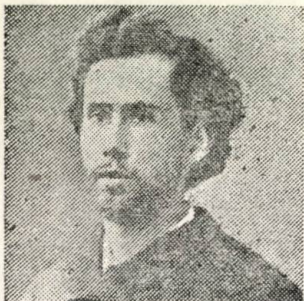

TITU MAIORESCU. Prima carte a viitorului mare critic a fost lucrarea în baza căreia și-a obținut titlul de licențiat în litere și filozofie, la Sorbona ; la 17 decembrie 1860 : *Einiges Philosophische in gemeinschaftlicher Form* (Ceva filozofie pe înțelesul tuturor), carte tipărită la Berlin, în 1861. A urmat debutul din țară, la Iași, în 1864, cu volumul *Regulele limbei române pentru începători*.

ALEXANDRU MACEDONSKI. După un debut remarcabil în publicistica literară (în „Telegraful român”, la 8 decembrie 1870, cu poezia *Dorința poetului*), „studentul în li-

tere Al. A. Macedonski" — cum se intitulează pe copertă — apare, în 1872, la București, cu înția sa carte: *Prima-verba*, poezii realizate începând de la vârsta de șaisprezece ani. Macedonski va scrie despre acest debut: „Privind la bietul meu volum / Legat frumos cînd stă pe masă / Melancolia mă apasă / El e bagajul meu de drum“.

DELAVRANCEA. Un tânăr, probabil încă licean, care semnează cu numele Barbu, publică, în 1877, în ziarul „România liberă“ din București, o poezie patriotică. Același Barbu este prezent în librării, în 1878, cu volumul „Poiana-Lungă“ — amintiri. Acesta a fost debutul editorial al lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea. Curînd după debut, autorul, nemulțumit de valoarea versurilor publicate, își va retrage volumul din librării și nu va mai apărea cu altul decît în 1885 (*Sultânica*).

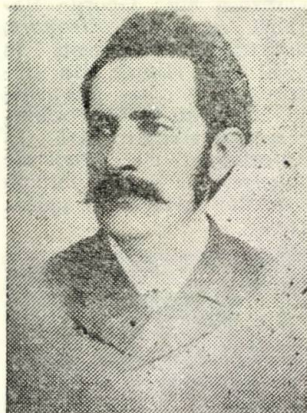
O scrisoare a lui Caragiale, trimisă direcției Teatrului Național, cu referire la piesa *O noapte furtunoasă* — 28 ianuarie 1879.

I. L. CARAGIALE. Încă un autor care debutează „editorial“ cu o piesă de teatru jucată înainte de a fi tipărită — Caragiale. La 18 ianuarie 1879 Teatrul Național din București prezintă în premieră piesa în patru tablouri *O noapte furtunoasă sau Numărul 9*, „scrisă de domnul Ion Luca Caragiale“. Piesa se joacă numai de două ori, deci autorul trebuie dat uitării; dar în 1884 el se va impune categoric printr-o altă lucrare dramatică: *O scrisoare pierdută*. Prima carte tipărită a lui Caragiale a fost editată la București, în anul 1889, sub titlul *Teatru*, cu o prefață de Titu Maiorescu.

ALEXANDRU XENOPOL. Se face cunoscut, editorial, mai întîi prin volumul *Studii economice*, apărut la Iași în anul 1879. Consacrarea i-o va aduce însă *Istoria românilor din Dacia Traiană* — cea dintîi vastă sinteză completă a istoriei noastre naționale, apărută în paisprezece volume, începînd din anul 1888. Se știe că la această operă, recunoscută ca fiind de o remarcabilă obiectivitate științifică, Xenopol a lucrat mai mult de un sfert de veac. În 1896, un

rezumat a apărut la Paris — *Histoire des Roumains de la Dacie Trayane*.

IOAN SLAVICI. Acum o sută de ani — în vara anului 1881 — își făcea debutul editorial un scriitor care avea în urma sa o activitate publicistică de zece ani — Ioan Slavici. Volumul publicat atunci, *Novele din popor*, cuprindea principalele sale scrieri apărute mai cu seamă în revista „Convorbiri literare“, începînd cu *Popa Tînda*, în 1875, apoi *Scormon*, *La crucea din sat*, *Gura satului* și, cea mai recentă, *Budulea Taichii* (1880).

SOFIA NÂDEJDE. După ce își face debutul publicistic, în revista „Femeia Română“, la 1879, și apoi în „Contemporanul“ (1881), militanta pentru drepturile femeii, Sofia Nădejde, debutează editorial cu volumul *O iubire la țară* —

dramă în trei acte și trei tablouri. Anul apariției — 1888. Textul volumului fusese publicat cu un an mai înainte, în foiletoanele „Contemporanului“.

DUILIU ZAMFIRESCU. Au fost și scriitorii care au debutat editorial cu volume... fără titlu. Primul dintre aceștia : Duiliu Zamfirescu. El își face intrarea în rândurile autorilor de cărți, publicînd, în anul 1883, volumul *Fără titlu*, care cuprinde cîteva poezii și proză. Se va evidenția, cu primul său roman, apărut în anul 1884 : *În fața vieții*.

MIHAI EMINESCU : Ziarul „România liberă“, din 23 decembrie 1883, anunță : „Poeziile eminentului nostru poet Eminescu au apărut. Recomandăm cu stăruință cititorilor noștri volumul apărut astăzi în librăria domnului Socec, perlă fără preț a poeziei noastre“. Deci principele marelui Eminescu are o dată certă : 21 decembrie 1883, cînd poetul se mai afla internat, pentru tratament, la Viena. În februarie 1884, Titu Maiorescu îi scria, la Viena, lui Eminescu, despre volumul *Poesii* : [...] La întoarcerea în țară te vei trezi cel mai popular scriitor al României [...]. Așa dar fii fără grijă, redobîndește-ți acea filosofie impersonală ce o aveau totdeauna [...] și la întoarcere mai încălzește-ne mintea și inima cu o rază

din geniul D-tale poetic, care pentru noi este și va rămînea cea mai înaltă încorporare a inteligenței române [...]“.

ALEXANDRU VLAHUȚA. Volumul *Nuvele*, înfrînta carte a lui Vlahuță, a apărut în anul 1886, la București, în editura Socec și Teclu. În publicistica literară n-a pătruns ușor poetul și prozatorul numeroaselor volume care-l vor face apreciat și iubit în anii următori. A publicat cîteva poezii în ziarul „Dimbovița“ și în „Lyra română“ (1879), dar dorința lui de a-și vedea poeziile în paginile prestigioasei reviste „Convorbiri literare“, n-a fost realizată decît după încercări repetate, începute în 1878. Abia în august 1880 rîvnita revistă i-a publicat primele versuri (*Dorul*, *Cu-a ta mină*, *Omul*) toate semnate numai cu inițialele A. V. ; cu acest debut drumul lui Vlahuță în literatura română fiind larg deschis.

VERONICA MICLE. Primele sale scrieri (proză și poezie) au apărut în revistele „Noul curier român“ (1872) și în „Columna lui Traian“ (1874, 1875). Apoi a publicat în „Convorbiri literare“, între anii 1875—1887, cincizeci și cinci de poezii, care vor forma — mai toate — volumul principeps apărut la București, în

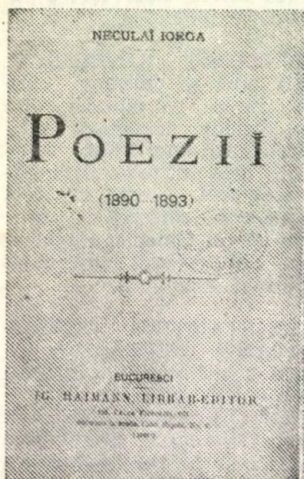
anul 1887, sub titlul *Poesii*. Pe unul dintre volume (aflat astăzi în tezaurul de rarități al Bibliotecii Academiei) autoarea a scris : „Scumpului meu Mihai Eminescu, ca o mărturie de neștearsă dragoste, Veronica Micle, București, 6 februarie 1887“.

CINCINAT PAVELESCU. Un poet și prozator care semnează cu numele De la Milcov, debutează editorial în anul 1889. Volumul este intitulat *Fata Directorului*. Acesta a fost începutul carierei de scriitor al lui Cincinat Pavelescu, neîntrecutul epigramist de mai tîrziu.

CONSTANTIN DOBROGEANU-GHEREA. Și-a publicat înfrîntul volum în anul 1890, sub titlul *Studii critice*. Din prefața (semnată I. Gherea) : „Articolele cuprinse în acest volum au fost tipărite în revista

„Contemporanul“. Toate articolele sînt revăzute și adăogite, mai ales acela despre Eminescu. În acest articol am stăruit să străbat mai adînc în creațiunea genialului nostru poet [...]“.

NICOLAE IORGA. Două cărți de debut, apărute simultan, la Iași și la București: *Schițe de literatură română și Poezii* — în 1893. Cu trei ani mai înainte Iorga debutase în publicistică, la „Lupta“, din Iași, cu un articol despre drama *Năpasta*, a lui Caragiale (18 februarie 1890) și cu două poezii (*Ne-om duce* — 5 strofe și *O viață* — 23 de strofe), apărute în „Contemporanul“ (aprilie 1890). În următoarele cinci decenii de muncă istovitoare, Nicolae Iorga a mai publicat 1249 de volume și a scris peste douăzeci și cinci de mii de articole pentru ziare și reviste; operă neegalată de nici un alt scriitor din lume.

GEORGE COȘBUC. Editura Socec, cea mai activă din București, din secolul trecut, i-a înlesnit debutul editorial lui George Coșbuc, publicîndu-i, în 1893, *Balade și idile*, un volum de 258 de pagini în care sînt cuprinse cele mai reușite

poezii ale „poetului țărănimii“, scrise între anii 1882—1893 (deci inclusiv cele apărute în broșurele de la Sibiu, din 1885: *Blestem de mamă* (19 p.), *Pe pămîntul turcului* (20 p.), *Fata craiului din cetini* (20 p.), *Draga mamei* (29 p.) și *Fulger* (33 p.). Gheara va scrie despre Coșbuc: „Nici un poet român nu poate să se compare cu Coșbuc. Coșbuc rămîne ceea ce este, poetul țărănimii, cel mai mare poet al țărănimii române“.

ȘTEFAN OCTAVIAN IOSIF. Ultimul debut editorial remarcabil din secolul trecut: volumul de poezii *Versuri*, de Șt. O. Iosif, apărut la București în anul 1897. Aprecierile lui Octavian Goga: „Poeziile lui Iosif vor arăta oamenilor de mîine devotamentul fanatic al acestui suflet pentru arta lui, neasemănata onestitate literară a ardeleanului întîrziat, clocotirea pătimașă a artistului care scria cu singe rece într-o vreme cînd se plîng atîtea lacrimi de cerneală“.

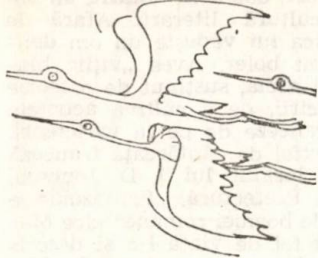
ION CREANGĂ. Încheiem șirul acestor memororii cu o însemnare despre marile Ion Creangă, povestitorul care nu și-a putut vedea opera editată în nici

un volum. Abia după moartea sa, au apărut la Iași primele două volume din *Scrierile lui Ion Creangă* (1890, 1892), prefațate de A. D. Xenopol. Iar opera sa capitală, *Amintiri din copilărie*, a apărut în 1892, tot la Iași. Debutul notoriu în publicistica noastră literară, l-a avut Creangă la 1 octombrie 1875, cînd i-a apărut în revista „Convorbiri literare“ scrierea *Soacra cu trei nurori*. Creangă citise această povestire la una dintre ședințele „Juniunii“, unde fusese dus de prietenul său, Mihai Eminescu, și auditorii rămăseseră încîntați, deci nu este de mirare că în numerele următoare, revista care-i găzduise debutul a continuat să-i publice, număr de număr: *Capra cu trei iezi*, *Punguța cu doi bani*, *Dănilă Prepeleac*, *Povestea porcului*, *Moș Nichifor Coțcariul*, *Harap alb*, *Fata babei și a moșului*, *Amintiri din copilărie*.

ION MUNTEANU

Anecdote

— Cum ai putut să iscălești scrisoarea cu un nume străin ?

— Numele meu este prea stimat, ca să poată subscri niște informații false...

— Ți s-au restituit poeziile de la redacție ?

— Da. Numai că de data aceasta s-au întrecut cu măsura : eu le-am trimis cinci poezii, iar ei mi-au restituit nouă...

Un scriitor își povestea necazul :

— Când nu am ce bea nu-mi vine nimic în minte, iar când beau uit tot ce mi-a venit în minte...

Se întâlnesc doi scriitori începători :

— Citești mereu romanul prietenului tău.

— Acum, nu.

— Ți lipsește inspirația ?

— Nu, îmi lipsește prietenul.

Un autor dramatic discută cu prietenul său :

— Timpul nu priește deloc piesei mele...

— Cum se poate ?

— Când afară timpul este frumos oamenii se duc la plimbare, iar când este urât stau în casă...

Vorbesc doi dramaturgi :

— Piesa d-tale în general este bună — spune unul. Numai puțin ar mai trebui înviorat dialogul, ca să fie clar pentru fiecare prost.

— Dar ce anume nu-ți este clar ?

Regizorul de filme spune artistei de cinema :

— Dacă ai să mă asculți în toate, amîndoi vom avea

un Oscar !

— Și dacă va fi fată, ce nume i-am da... ?

Marlene Dietrich se plîngea că în timpul călătoriilor sale pierde prea mult timp la granițe :

— Nu există vameș

— spunea ea, — care să nu se uite în mod special la data nașterii din pașaportul meu.

— Mă jenez să cînt în fața mulțimii atît de mari, — declară tînărul cîntăreț.

— Numai să începi și publicul singur se va rări...

Reporterul ia un interviu unei cunoscute actrițe :

— Cîți ani aveți ?

— Aproape de patruzeci...

— De care parte ?

— Aceasta este ultima mea lucrare, pictată în spirit realist — declară un pictor — și se numește „La lucru !“

— Dar, maestre, în acest tablou nu lucrează nimeni !

— Păi, am spus că este în spirit realist...

Galerie de portrete

Parcurgînd monumentală „Istorie a Literaturii Române de la Origini pînă în Prezent” a lui George Călinescu — fie ca cercetător al fenomenului literar românesc în evoluța sa, fie ca simplu învățcel în ale literelor — nu poți să nu încerci adevărate revelații estetice în fața binecunoscutelor virtuți de portretist ale scriitorului-critic.

Spre edificare reproducem cîteva tușe de portret, din nenumăratele care dau o viață aparte lucrării, surprinzătoare prin finețea observației și neconformismul abordării sau pur și simplu amuzante prin amănuntul anecdotic, uneori intrat în legendă.

PANTAZI GHICA

„Pantazi s-a făcut ilustru prin injuriile cu care l-au acoperit Eminescu și ceilalți contemporani. El e :

„...uriciunea fără suflet, fără cuget
Cu privire mpăroșată și la fălci umflat și
buget

Negru, cocoșat și lacom...”
crescut „sub poalele Fanelii”, care vindea bilete pentru a sa adorată în ușa cafenelelor :

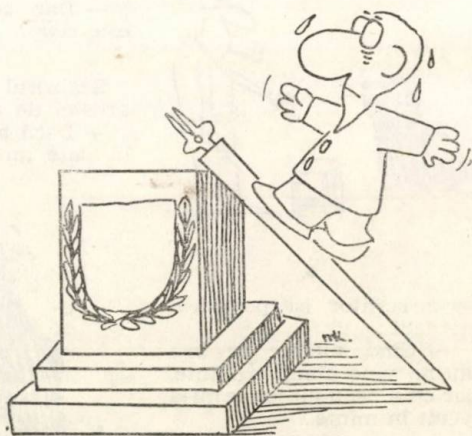
„El legi dă și-aruncă retoricele-i suliți
În capiștea cea plină de saltimbaci de
uliți”.

Și Caragiale îl înfățișează urît, zezec și ghebos, în goană după stele teatrale, din care pricină fu și uns odată, printr-o păcăleală, cu chinoroz pe obraz. Și era într-adevăr cocoșat („umerii săi erau puțin cam ridicăți”) și pentru asta cineva îl ironiză în Cămară. El răspunse cu o vorbă byroniană că individul îl vede cocoșat fiindcă

nu i se arată decât spatele. Eminescu și Caragiale sînt nedrepti. Pantazi nu numai că nu pare zezec, dar este, hotărît, un om de o largă cultură literară. Afară de aceasta, polemica lui vădește un om delicat, un adevărat boier. Avea „viții” blajine, în deosebi acela, susținut de o teorie specială a fericirii, de a cultiva actrițele germane ori franceze de pe la varieteturi. Fanela era o astfel de cântăreață franceză de la Orpheu, localul lui I. D. Ionescu, peste drum de Prefectură. „Fantazaki” e un boem, „regele boemei române” zice Macedonski. Acest fel de viață l-a și descris într-un roman. Nu mergea decât în trăsura, iubea ciinii și detesta pisicile, fiind superstițios. A murit la 17 iulie, 1882 (în strada Cometei) și a fost înmormântat la Gherghani, cu suficiență pompă spre a fi numaidecât uitat.”

A. ODOBESCU

„În 1882 Odobescu obținu a fi trimis la Paris ca secretar de legațiune, avînd de fapt și geranța afacerilor. Ocupația lui de căpetenie era aici strîngerea de material pentru studiul lui asupra tezaurului dela Petroasa care îl sili să ceară fonduri de la guvern. Mamă-sa locuia la Paris și el însuși își făcuse o instalație foarte luxoasă,

precum rezultă din scrisori. E hotărît că era o mână spartă și pare și un afemeiat. Amicii îl cunoșteau în obișnuite lipsuri de bani. La Paris avea mobilele sale, portrete, bronzuri. Trenul de viață îl îndatoră până în gât și Odobescu se sbate între creditori ca un erou balzacian. Creanțieri cu nume teribile prezentau bilete scadente : Selmancheux, Dreyfus, Matar, Chotel, apoi furnizorii de fructe, vin, proprietarul, slugile, spălătoreasa, un Ternier, o madam Louis. Odobescu își pierdu capul. Cineva se plânse în țară de isprăvile funcționari-

lor Legației, căci și alții făcuseră datorii și Brătianu dădu pur și simplu afară pe secretarul nesocotit, în timp ce, politeț de călău, trimitea mamei la Paris țuică din via sa.“

TITU MAIORESCU

(comentind jurnalul lui T.M.)

Tânărul face exerciții de voință, vrea să se vindece, de pildă, de a minți : „...spun adesea că am studiat cutare ori cutare lucru în timpul nopții pe când adevărul e că-l citisem ziua; când intră cineva în cameră, vreau să mă găsească îngropat în cărți; și” alte copilării de felul acesta. Asta va trebui neapărat să înceteze de azi înainte.“

I. L. CARAGIALE

St. O. Iosif l-a văzut la Ateneu, într-o sală goală, cerind cu părăpon : „Dați-mi o țigare, frate“ după ce constatase malițios : „Sîntem în familie, carevasăzică !“. La o altă conferință, în care o ceată pusă de Macedonski începu să-l fluiera, Caragiale, prevenit se vede, scoase un țigănel din buzunar și se fluiera pe întrecute cu publicul până îl potoli, apoi ieși cu o închiere superbă : „Da domnilor, sînt satisfăcut. Conferențiar fluierat de public s'a mai văzut, dar public fluierat de conferențiar, nu cred.“

Circulă o anecdotă, în orice caz plină de spirit, asupra unei audiențe la rege : „Majestate, o să vă rog să mă împrumutați cu o mie de lei...“

„Regele nu împrumută, regele dă...“

„Dar Caragiale nu ia, Caragiale numai împrumută.“

AL. MACEDONSKI

„Pe copiii săi Alexis, Nikita, Pavel, Constantin, Anna (nume în genere de mari duci ruși) îi strînge în jurul unui pom de Crăciun și le împarte jucării simbolizînd bunurile lumii :

«Pentru tine Alexandre, dragul tatei, fiul meu mai mare, iată un cal — dar ce cal ! E roib, cum îți place ție, și nu te uita că șeaua lui e de hârtie, pentru că eu zic că e de catifea. Și nu te uita că această șea nu e cusută cu fireturi, pentru că eu îți spun că sunt fireturi pe dînsa și că e muiată în aur.»

Este de remarcă că acest om orgolios peste marginile îngăduite, până acolo încât să pară un cabotin, n-are deloc egoismul indivizilor înrăiți de insuccese. El este un soț iubitor și un părinte sentimental, un bărbat plin de candoare disprețuind desfrăul și rușinându-se de indecențe, care izbutește a converti la sublima lui necumințenie pe toată familia și a-și face din odraslele sale discipoli fanatici de cernaclu.“

C. HOGAȘ

„Hogaș e timid, paralizat de respect pentru clasici, și nu îndrăznește să scrie decât la bătrînețe, după lungi examene de conștiință. Omul care a corectat mii de teze e sever cu sine însuși. Boema lui se adaptează mediului în care trăiește. E maniac la modul sublim. Sub gîtul lui gol, ca al unui condamnat la moarte căruia i s-a tăiat gulerul, atîrnă o enormă lavalieră neagră. Se culcă pe la opt seara, se scoală către miezul nopții, scrie câteva ore, la trei se culcă, la cinci jumată, cu găinile, se scoală, mănăncă pantagruelic, apoi por-

nește la școală. Pe stradă, vară, iarnă, merge numai în surtuc, rar cu o pelerină pe umeri, vara își pune opinci în picioare și cu bocceaua la spinare și într-un costum iverosimil o ia la picior spre munți.”

D. ANGHEL

„El e de o gelozie arabă și la simpla impresie că o recenzență n'a cruțat suficient literatura nevestei (N. Negru) aruncă furibund ocară, tot din lumea florilor, «vâzdoagă». Lovea femeia cu o floare. Oricite vini s'ar pune în sarcina femeii, este vădit că fanaticul erotic ce furase soția prietenului fără apărare (St. O. Iosif) nu era un om comod. O ținea închisă cu cheia în casă, nu voia să meargă nicăiri, nici să primească pe nimeni; provoca lumea la duel. În cele din urmă, chinuit de pasiune nesatisfăcută, se sinucise (1914). La înmormîntare o doamnă patriotă strigă femeii fatale, poate fără vină: «Mizerabilo, care omori pe toți oamenii mari ai țării!»

MATEIU I. CARAGIALE

„Se putea vedea acum câțiva ani trecând prin Piața Sf. Gheorghe un bărbat care prin înfățișarea lui atrăgea numai-decât atenția. Era iarnă uscată, cu zăpadă scârțâietoare sub picioare. Bărbatul, cam între 45—50 ani, era drept, părea solid și osos, dar nu gras. Fusesse probabil mai slab și acum prin vârstă căpătase acea demnitate de volum a oamenilor maturi. Fața rasă era contractată, prin lăsarea mușchilor obrazilor în jos, într-o morgă solemnă. Pentru anotimp era înverdat insuficient îmbrăcat, deși se părea că nu lipsa ci dorința menținerii unei ținute uniforme determina această alegere. Purta pe cap un melon, așezat rigid ca un semi-țilindru, pe trup un pardesiu sau un demi-palton ușor. Ghețele subțiri, corecte, încheiate anacronic cu nasturi, călcău de-a dreptul în zăpadă. Melonul și demi-paltonul băteau în verdele lucrurilor prea vechi, prea lustruite, deși ținuta omului era de o corectitudine

înțepată, de mare gală. Contrastul între acest om ciudat și restul trecătorilor era așa de izbitor, încât te gândeai pe dată la un boier scăpătat, inadaptabil, la unul din acei aristocrați arheologici și plini de ceremonii, care înfruntă mușgaiul anilor și pe care Cocteau i-a văzut în jurul împărătesei Eugenia de Montijo. Totuși ceva nu admitea în totul această ipoteză. Deși cu privirea cultă, rafinată, omul era prea rigid în protocolul mersului său ca să fie un aristocrat pur sânge. În lăsarea în jos a fâlcilor sale era o afectare rece. Nu puteai să nu te gândești atunci la unul din acei servitori bătrâni de mare aristocrație, ei înșiși cu arbore genealogic dovedind puritatea vocației lor ancilare, dintre acei servitori care sunt luați de vulg drept stăpâni în vreme ce stăpânii prin falsa lor neglijență sunt luați drept servitori, și care cer informații asupra caselor în care urmează să se angajeze ca nu cumva să decadă din treapta lor.”

E. LOVINESCU

„Așa cum ești sigur că intrând la ora cinci la oficiul poștal vei găsi la ghișeu același impiegat de serviciu, timp de douăzeci de ani, intrând la E. Lovinescu la aceeași oră puteai fi sigur că-l găsești pe același scaun la birou. Pentru a pătrunde nicio anticameră: băteau și intrai ca într'un oficiu public. Trebuia totuși să motivezi vizita printr'o noutate, printr'o știre literară. E. Lovinescu era lacom de cancanuri, de anecdote, de micile scandaluri ale literaturii. Totul îl interesa în cel mai înalt grad, îi smulgea exclamații de mirare prefăcută cu ajutorul căroră scotea un supliment de amănunte adevărate sau inventate. Și cum pe la aceeași oră se perindau toți obișnuiții cenaclului, știrea se răspîndea fulgerător trecând ca o scântee dela unul la altul prin această formulă: „Ei, maestre (așa zicea criticul în glumă tuturor) nu știi cine a fost adineaori la mine... cutare... nu știi ce mi-a spus... etc... etc.”

(Selectie întocmită de
ELISA MADOLCTU)

Talentul e un fel de boală.
Din nefericire necontagi-
oasă.

Viața unei plante începe cu
o înmormintare.

Moartea este, oarecum, un
joc de societate: o loterie
cu toate numerele câștigă-
toare.

Aforisme

Poezia modernă este o
ghicitoare pe care nu o
spune copilului bunicul lui,
ci copilul-minune ca să
se minuneze bunicul.

Bărbații aleargă după fe-
meile care le mănincă banii
și fug de femeile care le
mănincă zilele.

Poezia cere tinerețe.
Dar și dă!

Generozitatea înflorește în
grădina mizeriei.

Vă
puteti
ține
rîsul?

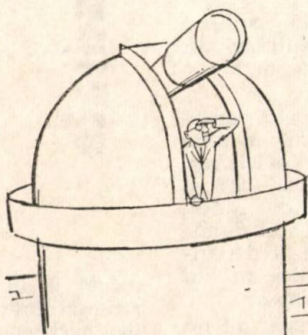
În Japonia, femeile nu au
voie să urce pe cițiva
munți, considerați drept
„sfînți” și rezervați, potri-
vit învățăturilor religioase,
numai... bărbaților. Oride-
cîte ori, grupuri de alpiniste
japoneze, deghizate în băr-
bați, încearcă să urce pe
muntele „sfînt” Ochima,
bărbații... prind de veste și,
„ocupă” povîrnișul munte-
lui, obligîndu-le să se în-
toarcă din drum!

Și în Nepal, din motive re-
ligioase, ascensiunile alpi-
ne nu sînt admise decît cu
o autorizație specială, care
se obține foarte greu. Con-
travenienții sînt puși să
plătească o amendă cores-
punzătoare cu înălțimea

muntelui pe care s-au ur-
cat!

În Austria ființează „Satele
tăcerii”, destinate oamenilor
cu nervii zdruncinați. În aseme-
nea localități si-
tuate în locurile muntoase,
aparatele de radio și televi-
ziune sînt interzise! De
asemenea e interzisă trece-
rea motocicletelor și a scu-
terelor. Corurile sau fanfa-
rele locale au fost desfiin-
țate. Hangiile și personalul
hanurilor vorbesc numai la
mare necesitate și, firește,
doar atunci cînd sînt în-
trebați. Cocosii au fost
măcelăriți la 10 km în jur,
iar cîinii au fost siliți să
emigreze!!

Un consilier municipal din
orașul Parma (statul Ohio)
a propus conducerii primă-
riei să se ia cele mai severe
măsuri pentru a se inter-
zice orice zgomot. Chiar lo-

cuitorii să fie opriți a mai
crește animale care emit
orice fel de sunete, deran-
jînd liniștea populației.
Dacă proiectul consilierului
va fi adoptat, la Parma
se vor auzi muștele zburînd,

dacă o clauză de ultim
moment nu le va pofti pe
aceste insecte să zboare
...în liniște! Într-o viitoare
„capitală mondială a liniș-
ții” nimic nu e exclus!

Rîul Cassiquire Canal din
America de Sud curge în
ambele sensuri, în amonte
și în aval! Uneori curge
în Orinoco, alteori în Ama-
zon. Depinde care din ace-
ste două fluvii e în inun-
dație pentru ca preferința
rîului să se îndrepte spre...
celălalt!

Veacuri de-a rîndul, cas-
telele aristocraților englezi
n-au fost accesibile muri-
torilor de rînd. Cu timpul,
însă, unul după altul, au
început să-și deschidă por-
țile, oferindu-și „serviciile”
turismului, vizitatorii plă-
tind taxe de intrare! Ini-
țiativa a aparținut unei
agenții londoneze de tu-
rism care a propus amato-
rilor să petreacă 24 de ore
într-un astfel de castel,
contra unei sume substan-
țiale, în tovărășia nobililor
castelani, primind masă și
casă „în atmosfera unei
societăți alese, rafinate”...

Localitatea balneară Cannes din Franța este lăudată în termenii următori într-unul din prospecte:

„Dacă aflându-vă la Cannes ați văzut dimineața picături de apă pe flori și frunze, nu vă speriați. Nu sînt picături de ploaie ci de rouă. La Cannes clima e minunată, nu plouă mai niciodată. Vreți o dovadă mai grăitoare în acest sens? Aflați că ultimul magazin de umbrele a fost închis de mai mulți ani. Patronul s-a mutat la Nissa“.

Micul oraș spaniol Mijas din provincia Malaga se poate fâli cu o curiozitate care a trezit un puternic ecou mai ales în rîndurile

turiștilor. Este vorba de Burro-taxi ceea ce înseamnă în traducere verbală „taxi pe măgar“. De această atracție prosperă profită din plin și tagma fotografilor deoarece fiecare călăreț trebuie să-și facă și o fotografie pentru... albumul familiei!

Un prospect ilustrat care evidențiază frumusețile localității turistice Jedburg din Anglia a trebuit să fie repede retras din circulație. Pe una din pagini se afla imaginea cimitirului și sub ea textul: „Aici poți găsi simpatie și ospitalitate. Este plăcut să te afli pe aceste meleaguri“.

„Veniți să vizitați Țara sfîntă... Veți putea vedea Turnul Babel, micile viețuitoare din Arca lui Noe; veți putea face o mică excursie în pîntecele chitului care l-a înghițit pe Ionas... Veniți să vizitați iadul și raiul, pentru modesta sumă de 6 dolari!“ Iată doar un fragment dintr-o reclamație a unui parc de „atracțiuni turistice“ din Alabama.

Afluența turiștilor din Italia este atît de mare, încît

cu greu ai putea găsi un locșor care să nu fie vizitat de străini. Totuși, orașul San Vincenzo-sotto-Palermo constituie o excepție. Fiind situat în munți și neavînd drumuri de acces bune, vizitatorii nu se încumetă să se aventureze pînă acolo. Cum însă turiștii ar putea contribui la redresarea bugetului local deficitar, edilii orașului au publicat în ziare următorul anunț: „Vizitați San Vincenzo-sotto-Palermo! Aici vă veți bucura de o liniște deplină. Nici urmă de mașini sau motociclete. La noi, în munți, nu urcă decît catirii. Veniți și vă veți convinge!“

Originea cuvintelor

Jocul distractiv și totodată cultural — **Cuvinte încrucișate** — atît de răspîndit la noi, nu peste mult timp va împlini o sută de ani de existență.

O descoperire, destul de recentă, arată că paternitatea acestui joc aparține unui polonez care, în ziarul **Kurier Kodzienny**, publică, începînd din 28 ianuarie 1885, o rubrică intitulată „Cuvinte încrucișate“, iar mult mai tîrziu, în suplimentul duminical al unui ziar londonez din 21 decembrie 1913, Arthur Wynne publică primul său careu, compus din 32 de cuvinte.

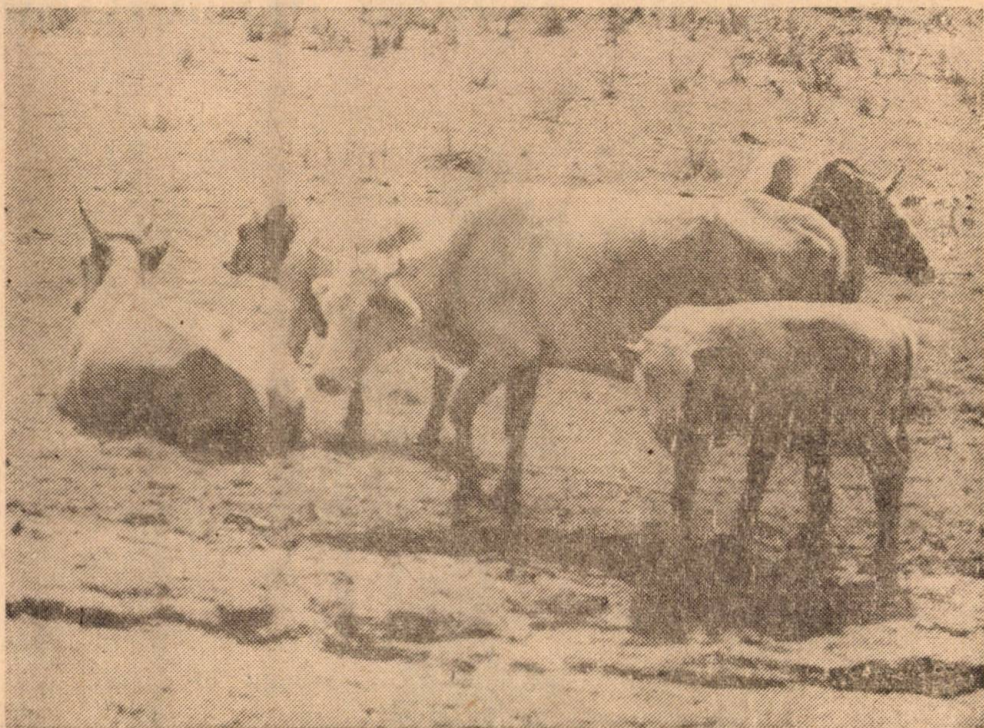
Pentru că jocul nu s-a bucurat de un ecou favorabil printre cititori, A. Wynne perseverează și compune alte careuri, primite cu un deosebit interes în America de unde, apoi, începînd din 1922, s-a răspîndit în Anglia și, din 1925, în Franța, cînd apare și prima publicație consacrată exclusiv „cuvintelor încrucișate“, datorită căreia jocul a cucerit întreaga Europă.

Încrucișate

Iată și un amănunt interesant din istoria careului: în primul număr al publicației pariziene **Mots-croisés pour tous**, care a văzut lumina tiparului la începutul anului 1947, conține și un careu cu definiții date de celebrul romancier și dramaturg francez, octogenarul Tristan Bernard, fapt care a mărit, desigur, prestigiul noii publicații.

CONSTANTIN SIMIONESCU

BULDOZERUL

O, tu, mastodont modern, tu, tăvălug împins cu mii de cai-putere, mașină de bățătorit din mers, nepăsătoare precum în-săși Nepăsarea, orgolioasă de imensa ta putere — invulnerabilă, de misia de-a să-virși isprăvi utile, temeinice, civilizate, șosele drepte, kilometrice, care se varsă în fluviul de asfalt al autostradei;

ori, răsucindu-te în loc și-n cerc — platforme, imense platforme de beton, pustiuri cenușii încremenite, spre care lunecă, asurzitor, din cer, enorme supersonice rapide;

pe care tu, privindu-le, ești mîndru de marele tău randament ce ține locul unor mii de robi, sudălmilor și plesnelor cu biciul;

atunci cînd cu statura dirz-orgolioasă și sigură de sine, de misia ei pilduitoare, calci totul, arbori, straturi de flori, fîntîni și case, stînci;

stînci, în care te izbești, greoi berbece, clintindu-le ca pe-o masea, din rădăcină, trecî înaintea și strivești un plop, un crîng, un lan, pentru ca, în urma ta, să fie o întindere perfectă, dreaptă, geometrică, sau o imensă circumferință, cenușiu-lu-

cioasă, de pietre cubice sau de asfalt, sub care nimeni nu mai știe poiana care-a fost, cărarea pe sub frunze către moară.

O, tu, mașină de strivit și apăsător, mîndră de tăvălugul uriaș, de tehnica ce te-a creat, desăvîrșită, de idealul tău ce nu-l mărturisești pe față, dar care iese în vileag din scrișnetul cilindrului, metodic, persistent, necruțător, cu care calci,

vrînd să transformi din zare-n zare totul, și încă mai departe, pînă în munți, și munții chiar, și astfel întreg pămîntul, într-o platformă dreaptă, asfaltată și lucioasă, deasupra căreia să stăpînești, ca unică și venerată întrupare a unui sfînt, sfînt pe mileniul trei, *Sfîntul Bulldozer*,

iar eu, ghicindu-te, în sinea mea, îmi spun, ca retrogradul: ce bine-a fost că nu te-au inventat străbunii mei din epoca de piatră, ce bine că mamutul, și descendenții săi de spiță — elefantul nu-și prefăcurea membrele din față-n tăvălug, blindîndu-l, jur împrejur, cu-o carapace grea, de oase.

VASILE NICOROVICI

ALEXANDRU TEODOR STAMATIAD

sau nemuritoarea stirpe a Cavalerului de la Mancha...

...Mi s-a întâmplat uneori să-mi construiesc în minte portretul unui scriitor numai din lectura operei sale și, ulterior, la întâlnirea omului în carne și oase, imaginea închipuită să fie confirmată de cea reală. Deși ciudat, fenomenul s-a dovedit nu numai posibil, ci și frecvent: publicind în 1928 cunoscutul medalion „Urmuz”, Tudor Arghezi îl ilustra cu un desen schițat din câteva linii sigure și semnat „Ice-wan” (? !), reprezentînd pe autorul acelor

„pagini bizare”, și îl însoțea de următorul post-scriptum: „Coincidență curioasă, primesc de la Cîmpina, în timpul culegerii acestui articol în zețarie, de la o persoană pe care nu o cunosc, portretul «sintetic» al lui Urmuz, reprodus în clișeu. Coincidență este cu atât mai interesantă cu cît autorul portretului nu l-a știut pe Urmuz decît din literatură, și i-a extras expresia prin constrîngere și concentrare intelectuală. Portretul e asemănător.” („Bilete de

papagal", nr. 16 din 19 februarie 1923). Mărturia lui Arghezi asupra asemănării portretului astfel realizat nu poate fi pusă la îndoială, căci el îl cunoscuse îndeaproape pe Urmuz, fiind „de două ori nașul lui literar”: „întîi cînd l-a publicat prima dată” în revista „Cugetul românesc” și „a doua oară... tot atunci”, cînd „l-a vîrit în cristelnița frîgîndu-i genunchii” și dîndu-i numele sub care D. Demetrescu-Buzău avea să cunoască o surprinzătoare și nemîcșorată glorie postumă. Am trăit și eu, așadar, astfel de întîmplări. Dar, nicidecum asemănarea chipului imaginat cu cel adevărat, cunoscut mai tîrziu, n-a ajuns pînă la identitate ca în cazul poetului **Alexandru Teodor Stamatiad**, de la a cărui moarte se împlinesc douăzeci și cinci de ani.

Pătimaș cititor de literatură încă din adolescență, mă întîlnisem în ultimii ani ai școlarității mele craiovene cu versurile sale în volumele: „Din trîmbițe de aur” (1910), „Mărgăritare negre” (1918), „Pe drumul Damascului” (1923), „Peisagii sentimentale” (1936), cu parabolele din „Cetea cu porțile închise” (1921), precum și cu tălmăcirile lui din lirica franceză („Poemele în proză ale lui Baudelaire”, 1912; „Sufletul lui Baudelaire”, 1927) și engleză („Poemele în proză ale lui Oscar Wilde”, 1919), sau din poezia clasică chineză („Din flautul de jad”), japoneză („Eșarfe de mătase”) și persană („Catrenele lui Omar Khayam”), — acestea din urmă făcute toate după versiuni franceze, mai mult ori mai puțin credincioase originalelor. Citisem, cu alte cuvinte, aproape întreaga sa operă și socoteam îndreptățită tentativa de a desprinde din ea contururile și detaliile unui profil scriitoricesc. Băgasem de seamă că un univers artificial, în decorurile fastuoase, cu etalarea excesivă a podoabelor din nobile metale și pietre scumpe, a unor mantii superbe „brodate-n crini heraldici”, a trenelor imense serpuind „pe trepte de-alabastru”, printre colonadele și statuile cu agate, cu porfire, cu topaze și smaralde din „templul adorării”, sub ploaia îmbelșugată de culori dominate de roz și negru — etalare devenită pînă la urmă, prin aglomerare, fastidioasă ca un calabre inform — se închea în versuri grandilocvente, cu sonorități percutante de fanfară (chiar dacă „trîmbițele” utilizate se voiau „de aur”!), nelipsite de reminiscențe din Baudelaire, din Bacovia și, mai rar, din Arghezi, însă fără substanța acestora. Poetul identifica iubirea cu „o tresărire sălbatică” în stare să prefacă simțirea în flăcări și să crească în priviri ca o furtună, — o luptă necrutătoare în urma căreia rămîne doar „un cîmp de-nfrîngere cumplită” —, la care „renunță magnanim („... Azi nu mai am nici lacrimi, nici ură, nici iubire”), pentru a trîmbița orgolioasa lui înrolare între mușchetarii altei regalități („Regină-mi este Arta, tovarășe și

scut!”). Toată recuzita simbolismului românesc de la începutul veacului o găseam în poezia lui Al. T. Stamatiad, dar îngrămădită cu atîta lipsă de măsură încît singurele impresii globale care mi s-au impus au fost prețiozitatea, emfaza, artificul și declamația. Este adevărat că grandilocvență întîlnisem și în versurile lui Minulescu; declamatoriu mi se păruse și el; numai că autorul, „Romanțelor pentru mai tîrziu” știe să intervină din cînd în cînd cu grimasa unei ușoare autoironii, care totdeauna restabilește măsura bunului simț și echilibrul. Stamatiad mi se părea emfatic, artificial, grandilocvent și teatral, cu totală ingenuitate, și nu-l bănuiam înfiorat vreodată de spaima ridicolului. Probabil că judecata mea asupra poetului „trîmbițelor de aur” și al „mărgăritarelor negre” izvora din inclemența tinereții și, fără îndoială, o nouă lectură — pe care nu am avut răgazul și nici n-am fost ispitit s-o întreprind — ar dovedi-o mult mai aspră decît se cuvine. Versurile lui îmi ajunseseră sub ochi, însă, după ce cunoscusem poezia robustă și mustoasă, grea de sugestii și semnificații, a lui Tudor Arghezi, căreia m-am robit pe viață. Cîntarul meu opera deci cu unități de măsură prea nepotrivite pentru ce pusesem în talgerul dimpotrivă. Nu știu nici astăzi dacă „prin constrîngere și concentrare intelectuală” i-am „extras expresia” (cum suspecta Ar-

ghezi pe necunoscutul care realizase, cu aproape un deceniu în urmă, portretul «sintetic» al lui Urmuz !), dar știu sigur că atunci s-a conturat în închipuirea mea imaginea unui Stamatiad dornic pururea să epateze, prin poză teatrală în ținută, prin eleganță excesivă în vestimentație, prin timbrul grav și afectat al rostirii cuvintelor : parcă îl vedeam trecând falnic, cu capul sus și cu pieptul bombat, în pași de paradă, cu privire dominatoare, printre mulțimi menite să-l admire, contrariat în superbia lui că nu le găsește prosternate la picioare și întonându-i imnuri de slavă. Această imagine a poetului m-a urmărit cîtiva ani, înainte de a-i cunoaște înfățișarea adevărată. Doream să mă aflu într-o zi în fața lui, cu aceeași intensitate cu care mă temeam de eventualitatea întîlnirii : aș fi vrut ca fantoma închipuită de mine să fie ștearsă de făptura reală și să piară, dar, în același timp, simțeam că destrămarea plăsmuirii mele m-ar fi îndurerat, ca o înfringere.

O primă — și parțială ! — confirmare a imaginii pe care mi-o făurisem asupra poetului avea să-mi ofere E. Lovinescu. „De aș voi să-mi rezumez impresia ce am după douăzeci de ani despre d. Alexandru Teodor Stamatiad — scria criticul în înfișul său volum de „Memorii” — n-aș putea-o face decît printr-un singur cuvînt, rotund, brutal, dar încăpător : «teroarea» sub forma specială a omului de literă”. Amintind că «teroarea literară» dăinuiește „probabil din toți timpii” și că încă din antichitate bătrînul Horațiu dorise ca poezilor să li se pună un semn distinctiv, precum se leagă finul în coarnele vitelor năvălase și grabnice la împuns, spre a fi văzuți de la distanță și evitați, E. Lovi-

nescu afirma că „dacă toate drumurile duc la Roma, toate conversațiile cu d. Stamatiad duc la obsesia literaturii sale”, — raporturile dintre critic și poet putînd fi rezumate într-o singură interogație, care evoluase de la deziderat pînă la somație, „formulată la orice oră din zi și de noapte, în public sau între patru ochi : «Dar despre mine cînd ai de gînd să scrii ?»”. Și Lovinescu ținea să adauge că „forma de teroare” întrucipată de Al. T. Stamatiad nu se manifesta numai ca un „atentat la libertatea morală” a criticului literar, ci pe o arie mult mai vastă : „Într-o epocă în care scriitorimea s-a infiltrat întrucîtva în viața socială, înfigîndu-se în realități, domnul Stamatiad reprezintă la noi tipul tot mai rar al «omului de literă» absolut, pentru care scrisul nu e numai una din formele vieții, ci unica formă, deasupra căreia nu vrea să recunoască nimic. El crede apoi în valoarea definitivă a scrisului său, fără umbră de relativism, și în importanța națională a acestui scris ; în spiritul lui inflexibil, etapele propriei sale opere se confundă cu etapele evoluției noastre literare și, crezînd în misiunea supremă a poeziei, o confundă cu misiunea sa, punct de plecare al unor atitudini ce te pot înduoșa în oscilarea lor între sublim și ridicol.” Linile portretului schițat de critic mi se păreau totuși îngroșate și tinzînd spre caricatură ; deși psihologia atribuită de mine poetului, prin intuiție, era destul de apropiată celei deduse de critic din observații directe și îndelungate — avînd deci întruinite toate condițiile veridicului — preferam imaginea închipuită în mintea mea, pentru absența șarjei caricaturile și pentru dovada forței de iluzie a artei, pe care o conținea...

L-am văzut înția oară prin toamna anului 1939, la cîteva săptămîni după ce venisem în București. Nu-mi mai aduc aminte cine mi l-a arătat : șezînd pe scaunul unei mese de cafea, lăsa impresia că este așezat pe un tron împărătesc și că însemnele demnității supreme, coroana și sceptorul, invizibile celor din jur, lui îi apasă fruntea și îi împovărează brațul. Peste trei sau patru luni, l-am cunoscut în redacția ziarului „Ordinea”, unde începusem să lucrez. Al. T. Stamatiad îl vizita pe subdirectorul gazetei, Alexandru Anestin (fiul reputatului actor craiovean Ion Anestin și fratele harnicului popularizator de cunoștințe științifice Victor Anestin, pe nedrept uitat, — el însuși ziarist de o cînstă și o generozitate rar întîlnite, egalate poate numai de modestia lui structurală), încredințîndu-i de fiecare dată cîte un manuscris pentru pagina a doua, consacrată problemelor culturale și artistice. Erau de obicei traduceri din lirica chineză sau japoneză, pe care le-am bănuț tot timpul a fi simple transcrieri din volumele tipărite mai înainte, dar nu mi-am dat

niciodată osteneala să verific temeiurile suspiciunii mele. Într-o zi m-a chemat bătrînul Alexandru Anestin în biroul lui, unde se afla și poetul.

— Tinărul nostru confrate se îngrijește de pagina a doua, m-a prezentat măi-marele meu, atribuindu-mi calitatea de „confrate” doar ca să-mi insuflă sentimentul demnității profesionale și al răspunderii, căci eram, în realitate, abia la „abecedarul” meseriei.

Al. T. Stamatiad și-a îndreptat bustul, a înălțat fruntea, și-a umflat mai mult pieptul și, cu augustă încetineală, mi-a întins mina care păstra, pe unul din degetele prelungi, un inel de aur, greu și împodobit cu o piatră de nu mai știu ce culoare. Și, ca să nu lase loc nici unei confuzii asupra rostului acelei prezentări, Al. Anestin a precizat :

— Cînd n-o să mă găsești pe mine în redacție, domnule Stamatiad, îi poți lăsa lui colaborarea dumatăle.

Poetul nu s-a arătat prea încîntat de perspectivă. A acceptat totuși propunerea, dar a ținut să-și exprime temerea că i s-ar putea pierde manuscrisele. Cu impertinența celor douăzeci de ani pe care-i numărăm atunci, l-am asigurat că în redacția noastră „nimic nu se pierde — totul se rătăcește”, repetînd o butadă (slabă !) auzită deseori de la colegii mai vîrstnici. Din zîmbetul discret al bătrînului Anestin am înțeles că era și el cam sâstisit de vizitele poetului și de colaborarea lui nesolicitată ; dar, cum practica o desăvîșită politețe în relațiile cu toți oamenii, a căutat să-i înlătore temerile și să șteargă proasta impresie lăsată de obrăznicia mea, spunîndu-mi :

— O să ai tu grijă ca manuscrisele domnului Stamatiad să nu se piardă niciodată.

Poetul a părut că-i mulțumește doar printr-o ușoară înclinare a capului. S-a ridicat apoi să plece : era un bărbat înalt, bine clădit, încă zvelt pentru cei cincizeci și ceva de ani ai lui ; avea o frunte lată, nasul drept, exprimînd autoritate, purta mustați lungi cu virfurile răsucite în sus, arnăuțește, își ținea pieptul bombat și scos înainte cu ostentație și călca apăsător, ca un ofițer din regimentul de gardă, îmbrăcat civil. Întreaga lui ținută era studiată, teatrală, puțin cabotină, voind parcă să atragă privirile celor din preajmă și să le impună admirație. Înfățișarea lui reală se supra-punea perfect pe imaginea sugerată de versurile sale și portretul pe care i-l plăsmuisem înainte de a-l cunoaște nu cerea nici un retuș. După ce i s-au auzit pașii răsunînd cadentat pe mozaicul coridorului și îndepărtîndu-se, Alexandru Anestin mi-a spus cu o undă de muștrare în glas :

— Erai gata să te porți necuviincios cu domnul Alexandru Teodor Stamatiad (i-a rostit numele întreg, așa cum semnase poetul într-o vreme, cînd se hotărîse să re-

nunțe la kilometricul Alexandru Teodor Maria Stamatiad, dar nu ajunsese încă la Al. T. Stamatiad) ; de ce nu ți-a plăcut ?

— Prea e plin de el, domnule director. Parcă tot timpul s-ar afla în fața unui aparat de fotografiat, pregătit să-și eternizeze chipul și trufia...

— E mica lui slăbiciune !...

A tăcut cîteva clipe, furat de cine știe ce gînduri. Pe urmă, m-a „certat” pîrintește :

— Învață-te, băiete, să nu judeci oamenii numai după metehnele lor nevinovate. Domnul Stamatiad e un om cumsecade. Și trebuie respectat ! Măcar pentru consecvența cu care a iubit și iubește literatura, pentru devotamentul cu care a slujit-o atîta ani, după puterile lui, dar fără gînduri de căpătuială, ca alții... ia manuscrisul ăsta și găsește-i loc, într-o zi, în pagină.

Poetul a mai urcat scările redacției de multe ori în anii care au urmat. Totdeauna îl căuta întîi pe „domnul director Anestin” și numai în lipsa acestuia se resemna să vină la mine. Îl întîmpinam respectuos, îi ofeream un scaun (refuzat de el sistematic, pentru a rămîne în picioare, păstrîndu-și ținuta statuară care credea că-i amplifică prestanța și evitînd, în același timp, familiaritatea conversației) ; îmi înmîna cîte o filă scrisă citeț și semnată cu litere mai mari și mai ferme decît restul

textului. La plecare, nu uita niciodată să sugereze că doar absența „zeilor“ îl obligase să coboare pînă la „muritori de rînd“, ca noi, rostind răsplat în auzul colegilor, ignorați seniorial la început :

— Comunică-i, te rog, domnului director Anestin regretul meu că nu l-am putut întîlni...

În anii aceia, cînd războiul împotriva Germaniei hitleriste îl purtau numai Anglia și Franța, iar peste țara noastră nu se abătuse încă prăpădul din vara și toamna lui 1940, l-am întîlnit mai des la „Café de la Paix“, unde se adăpostiseră scriitorii și gazetarii, după ce părăsiseră „Capșa“. Uneori îl găseam în cafenea : treceam pe lângă masa lui, îl salutam cu deferență, iar el îmi răspundea prin același gest distant și molatec cu care marele feudal trebuia să fi răsplatit, odinioară, omagiile vasalului. Scena la care asistam ori de cîte ori se întîmpla să mă aflu în cafenea la intrarea poetului era întotdeauna amuzantă. Al. T. Stamatiad se oprea în ușă, își arunca privirile semețe peste cei dinlăuntru și trîmbița răsplat în auzul tuturor :

— Eu cred în Franța, în Marea Britanie și în Poezie ! (În cugetul lui, Franța însemna Baudelaire, Marea Britanie însemna Oscar Wilde — într-un cuvînt, amîndouă însemnau tot... Poezie !)

Și cînta din ochi masa unde știa că-l poate găsi pe Ion Barbu, care nu-și ascundea atunci simpatia pentru naziști — simpatie pe care avea să o regrete sincer mai tîrziu —, îl ținea pe poetul „Jocului secund“, ca să înțeleagă oricine că declarația lui avusese semnificația unei provocări cu adresă precisă ; se așeza apoi la altă masă, satisfăcut că își proclamase în gura mare credința. La drept vorbind, afirmarea convingerilor antinaziste nu implica nici un curaj deosebit pe vremea aceea și nu atrăgea represalii din partea autorităților, căci România nu intrase încă în orbita celui de al treilea Reich. Totuși, cîțiva scriitori și ziariști începuseră, din oportunism, să-și revizuiască opțiunile ideologice, pregătindu-se pentru „schimbarea la față“ pe care urmau să o săvîrșească odată cu instaurarea dictaturii legionare. Din anii aceia m-am obișnuit, treptat, să-l stimez pe Al. T. Stamatiad, fiindcă nu și-a trădat credințele, chiar dacă după intrarea hitleriștilor în țara noastră fronda lui naivă și ineficace s-a mai temperat.

Între timp am descifrat și rostul acelor vizite prin redacții, care — sigur ! — îi rănau demnitatea : urma să apară, la editura Fundației pentru literatură și artă, o ediție completă și definitivă a versurilor sale și poetul socotea necesar să-i pregătească succesul printr-o cît mai frecventă prezență a semnăturii în ziare și reviste. Nu mi-a lăsat vreodată impresia că ar fi rîvnit numai popularitatea. Nu ! el se știa

ales între aleși, iar zeita căreia i se închina și îi slujea se numea „Gloria“ ! Pentru ea făcuse toate sacrificiile, ei îi adusese toate jertfele, după ea alergase întreaga viață. (Poetul Dem. Bassarabeanu — talentat emul al lui Bacovia și adept statornic al boemei bachice din vremea de atunci — mi-a istorisit cum încropise, la cererea și cu materialul furnizat de autorul „mărgăritarelor negre“, broșura „Poezia lui Al. T. Stamatiad“, tipărită pe cheltuiala acestuia la „Cultura românească“, în 1937). După apariția ediției definitive — „Cortejiul amintirilor“, 1942 — vizitele lui prin redacții au devenit din ce în ce mai rare, pînă ce au încetat cu totul, iar în anii de peste pragul zilei de 23 August 1944 nu l-am mai întîlnit decît de două sau trei ori și doar din întîmplare. Am citit însă că în cel de al treilea deceniu al secolului fusese profesor de limba franceză la un liceu din Arad, că tipărise acolo, din salariul său de dascăl, revista simbolistă „Salonul literar“, în anii 1925—1926, beneficiind de colaborări valoroase (Ion Minulescu, E. Lovinescu, Perpessiciu, Tudor Vianu) și că se străduise să insuflă elevilor săi dragoste pentru literatură și respect pentru făuritorii ei. M-am bucurat să constat că unii dintre foștii ucenici îi păstrasera sentimente de prețuire și chiar de afecțiune respectuoasă. Dar „imaginea“ poetului, întîi închipuită din sugestiile operei și apoi confirmată de realitate, n-a putut fi ștearsă din memoria mea, dăinuind și astăzi, după aproape o jumătate de veac. Ea m-a ajutat să-mi dau seama că nici scriitorul, nici omul nu meritaseră severitatea aprecierilor mele juvenile și, poate, nechibzuite îndeajuns, după cum nu meritaseră portretul caricatural pe care-l desenasese E. Lovinescu în „Memoriile“ sale. M-a ajutat, mai ales, să înțeleg că și Alexandru Teodor Stamatiad făcea parte din acele „firii vizionare“ cărora Eminescu le adusese prinosul cinstirii lui, nu pentru valoarea operelor realizate, ci pentru că ei „credeau în scrisul“ lor. Căci el moștenise de la Macedonski, întîiul său îndrumător și maestru, odată cu credința fanatică în sfîntenia Artei, și extravagantele nevinovate ale acestuia : în „investitura“ cu care Macedonski își răsplătea — iluzoriu ! — cîracii, el văzuse o veritabilă „inițiere“, echivalentă primirii lui în sacral „Ordin al Poeziei“. Marea Iluzie îi devenise pîrghie existențială. Alergase pururea după năluca și ajunsese, pînă la urmă, să facă din propria-i făptură o simplă fantasmă, care ar fi justificat ridiculizarea dacă n-ar fi păstrat în sine ingenuitatea emoționantă a celor ce se trag din stirpea nemuritoare a blîndului și nefericitului Cavaler de la Mancha...

AL. CERNA-RĂDULESCU

Prima femeie astronom din România

Maria Theohari

PER Aspera ad Astra —

Drumul spre aștri este anevoios

Cînd privești cerul pe înserat, de la fereastră sau din stradă, cu ochiul liber, cu luneta, mai întîi vezi Soarele căzînd la orizont, bolta se întuneacă treptat și mai spre sud de locul în care a apus „marele războinic”, iată Luna. Curînd, ca niște imortele strălucitoare și veșnice, răsar constelațiile. Dar și stelele sînt nemuritoare doar în memoria umanității.

MĂRTURISIRE I: Am aflat despre existența încheiată a Mariei Theohari absolut dintr-o întîmplare, citind — în urmă cu patru ani — un ferpar: „Observatorul astronomic popular anunță cu regret moartea MARIEI THEOHARI, prima femeie astronom din România, membră de onoare a Astroclubului central București”. Cele 21 de cuvinte de mai sus mi-au stîrnit curiozitatea (și nu numai curiozitatea)... Era în 1975, noiembrie 26. Am hotărît să investighez cazul **M. T.**, pentru a reconstitui portretul „primei femei-astronom din România”, folosindu-mă de documentele vremii, de materialul iconografic păstrat, de amintirile unora, altora...

DEBUTUL UNEI PROFESIUNI

PRIMA AMINTIRE: Soarele era pasiunea Mariei Theohari, ca zeu inconstent al nostru; că Soarele este zeul nostru e clar, căci dacă n-ar fi Soarele, n-am fi nici noi. În Muzeul astronomiei românești există documente foarte prețioase, „pete solare”, de prin 1915, desenate de Maria Theohari. Pentru că, în astronomie, există metoda asta a desenului; fotografia, de multe ori, datorită tehnicii fotografice (astăzi, desigur, ea este mult mai evoluată), nu dădea,

pe vremea aceea, așa multe amănunte ale suprafeței Soarelui, mai exact ale petelor solare, cum le dădeau desenele. În anul 1908 s-a înființat Observatorul astronomic din București. Maria Theohari era prezentă acolo, ca elev-astronom. Ulterior, a primit o bursă de specializare în Franța; a lucrat o vreme la Observatorul din Paris, iar amintirile pe care, de multe ori, le depăna erau legate de Nisa, unde se găsește unul din marile observatoare franceze și unde Maria Theohari a practicat astronomia timp de peste un an de zile.

A DOUA AMINTIRE: Cu emoție îmi amintesc de anul 1928, aveam 20 de ani, acum am 70, cînd am fost numit la observator. Eram tînr atunci și am fost instalat în biroul în care se afla o **femeie-astronom**. Ca student la matematici, am avut colegi și colege, dar nu mă așteptam să găsesc la marele nostru observator o **femeie-astronom**. Dar m-am obișnuit curînd cu aceasta, pentru că nu era ceva așa de șocant... În timp de cîteva luni, poate c-am schimbat cîteva vorbe, așa era firea dumeaiei; era o persoană foarte pregătită, lucra și nu discuta cu mine, la început, afara doar că-mi răspundea la întrebări. Treptat a devenit puțin mai comunicativă... Ea primise o pregătire foarte bună pentru spe-

cialitatea ei, căci lucra atunci în domeniul fizicii solare, la observarea fotosferei, înregistrând petele solare prin desenarea foarte corectă — au rămas, deci, în păstrarea observatorului, ca document, aceste desene, pe care le făcea cu foarte multă grijă, și, în sfârșit, prezintă valoare pentru noi, astronomii. Anii au trecut, am ajuns chiar să lucrez cu Maria Theohari, în 1929, iulie, la o lucrare care cerea foarte mare efort și trebuia să se desfășoare pe o perioadă de trei ani : era vorba de eliminarea erorilor de diviziune la cercurile gradate la marea lunetă-meridian, gradații care serveau pentru fixarea, pentru determinarea declinațiilor stelare. Ei bine, această muncă — îmi amintesc — era foarte dificilă pentru Maria Theohari, cerea un efort deosebit : se făcea în ture de câte opt ore, fără oprire, ziua și noaptea, cine venea noaptea trebuia să stea opt ore, era vară, era iarnă, lucra în condiții de temperatură pe care vara sau iarna le produce aici, în sala aceasta, „Meridian“, unde nu-i voie să se încălzească, pentru că s-ar schimba condițiile instrumentale.

„PRIVESC RĂSĂRITUL DE PĂMÎNT...”

I-am căutat mormîntul la cimitirul Sf. Vineri. Știam, cu aproximație, după anunțul din ziar, data morții. Găsesc : figura 13, locul 156.

A TREIA AMINTIRE : Am cunoscut-o pe profesoara Maria Theohari la liceul de pe Rahovei. Era considerată o foarte bună profesoară, pentru că era exigentă, dar apropiată de elevi, și autoare de manuale școlare era... Și am cunoscut-o în tot restul vieții : eu am îngrijit-o unsprezece zile, pînă în clipa în care a murit. A murit în brațele mele, mulțumindu-mi pentru că am îngrijit-o și m-a rugat să am grijă de ultima soră a ei, Olga, care acum locuiește la mine și cu care mă împac foarte bine.

Mă aflu dinaintea mormîntului Mariei Theohari. Transcriu : „Maria Theohari, 1885—1975.“ Și depun o floare pe mormînt, o imortelă, una din florile care-i plăceau atât de mult.

A PATRA AMINTIRE : Cum să spun : există stele care rămîn în memoria colectivă și tot așa rămîn și numele acestor oameni. Astronomul niciodată nu cunoaște toate stelele care au pierit sau care s-au născut ; le cunoaște numai statistic, însă anumite stele, ca și în cazul oamenilor, rămîn în adevărata lor strălucire și după dispariția lor. Ce vreau să spun ? Pe Pămînt sînt diverse feluri de oameni : oameni mai înalți, oameni mai mici ca înălțime, oameni mai expansivi, oameni mai interiorizați,

oameni mai slabi, oameni mai voluminoși, mai puternici, oameni tineri, oameni în vîrstă... Același lucru și în lumea stelelor, doar că ele n-au 30 de ani, să zicem, dacă sînt tinere, ci un milion de ani, zece milioane de ani. Stele — să zicem — mature, în plinul vieții lor, cum este Soarele, atît de îndrăgît de Maria Theohari : cinci miliarde de ani ! Nu-i nici tînăr, nici în vîrstă, o stea în plină activitate ; altfel n-ar avea nici „pui vii“ în jurul său, adică Pămîntul, Pămîntul viu !

A CINCEA AMINTIRE : Cînd a împlinit 80 de ani, Maria Theohari a fost sărbătorită la Observatorul astronomic popular, în 1965, iar mai devreme, în 1958, cînd s-au împlinit cinci decenii de la înființarea marelui observator de la Filaret, dumneaei a ținut o splendidă conferință, tot aici, la noi. Își amintea că : „Directorul observatorului trebuia să-și aleagă colaboratorii, pe viitorii astronomi... Profesorul Coculescu a numit doi tineri licențiați ai Facultății de matematici, dintre foștii săi elevi : unul a fost Gheorghe Demetrescu, iar celălalt... aceea care vă vorbește acum... Era observatorul nostru, căci al nostru a fost atunci, al celor ce au fost acolo cînd a luat ființă. Pentru că noi, cîțiva, puțini la număr, i-am dat atunci tinerețea noastră, cu entuziasmul ei, cu puterea ei de muncă, cu dorința de a lucra pentru dezvoltarea și propășirea acestui prim templu al științei astronomice românești... Întrezăream că ne așteaptă un viitor frumos, luminat ziua de Soare, iar noaptea de Lună și stele... Astronomia își avea acum casa ei...” (din cuvîntarea rostită, la 73 de ani, de Maria Theohari).

PORTRETE ÎN LINII FRÎNTE

Am apelat la evocări, interviuri, reportaje, investigații directe pe teren pentru a recupera, în cele din urmă, dacă nu o biografie „completă“ a primei femei-astronom din România, măcar — deloc secundar — portretul acesteia.

A ȘASEA AMINTIRE : Este foarte greu să descrii o persoană prea legată de aceeași profesiune pe care și tu o practici. Arăta ca o femeie extrem de pasionată numai și numai de boala cerească... Foarte voluntară, încerca în discuție, de fiecare dată, să aducă numai astronomia și numai preocupările astronomice ; viața cealaltă, viața particulară, să spun, era de fapt neînsemnată în discuțiile pe care le purtam... A fost un astronom autentic — de ce subliniez acest lucru ? Pentru că toată viața ei a însemnat, de fapt, astronomie și nimic altceva ; Restul, problemele vieții se rezolvau destul de repede și astronomia era totdeauna pe primul plan... O femeie nu prea înaltă, cu părul deja cărunț, foarte amabilă, foarte doritoare să precizeze toate

amănuntele, mai ales cînd era vorba de unele lucruri astronomice.

A ȘAPTEA AMINTIRE : A fost o persoană foarte nobilă, un caracter deosebit, o femeie cultă : picta, cînta la pian, o soră de-a dinsei era violoncelistă... Și întotdeauna era zîmbitoare, îi plăcea să povestească cîte ceva, și eu am rugat-o, de mai multe ori, să-și scrie viața : „Vă aduc eu un stilou și vă aduc un caiet, numai să vă apucați să scrieți“. Și a început să ridă și-a spus : „A ! nu-i nevoie, așa ceva am și eu“. Totuși nu s-a apucat să scrie... iar acum ar fi fost de mare folos să existe caietul acela. În ultimul timp nu mai vedea bine, doar prin ochelari speciali; dacă nu pune ochelarii aceia, nu putea nici să se miște prin casă. Însă era foarte optimistă, da, niciodată nu se văita c-o doare ceva. Întotdeauna surzătoare, întotdeauna primitoare... A fost un caracter deosebit, foarte lucidă, chiar la vîrstă, la anii mulți pe care i-a avut la moarte. Eu am văzut-o cu vreo trei săptămîni înainte... Era reschimbată, zîmbea. S-a stins și zîmbetul acesta, al unui om sensibil, nu-i așa, care poate e-a gîndit deasupra altor oameni și a stat parcă închisă, ca o crisalidă, în „Eu“ ei.

A OPTA AMINTIRE : Astronomul, sigur că, la urma urmei, tot om este. Deci, dintr-un punct de vedere, și viața lui este asemănătoare cu viața tuturor oamenilor; de fapt, fiecare meserie își are și specificul ei. Meseria aceasta îl schimbă pe om. Faptul că ești în cupolă, dinaintea lunetei, față-n față cu Universul deschis, te face să te contopești cu acest Univers, de fapt te simți stăpîn pe el, ești deasupra lui. De ce ? Pentru că-l domini. Universul nu-i conștient de el însuși — tu ești conștient de existența ta și a Universului. Deci, de loc inferioritate, ci superioritate. În momentul în care ești dinaintea lunetei, sub cerul deschis, făcîndu-ți profesiunea de astronom, în momentul acela ești un om stăpîn, un om stăpîn pe puterile tale și stăpîn pe cunoașterea și pe rezultatele pe care ți le dă munca...

A NOUA AMINTIRE : Eu am 88 de ani și sora mea, cînd s-a prăpădit, avea aproape 91 de ani. A suferit o operație de cataractă la un ochi, cu un ochi nu vedea, numai cu unul, cu lentilă foarte tare ; a trebuit să facă încă o operație, însă n-a mai avut curaj. Foarte veselă era, foarte deschisă, dacă venea cineva, numai ea vorbea, ea povestește — cum venea cineva povestea, căci foarte deschisă era.

Posesoarea acestor amintiri — înregistrate sub numărul 13 — are în păstrare, se înțelege, și fotografii (cele reproduse aici îi aparțin). Explică meticolos fiecare poză, tace cînd și cînd, scripîri infinitesimale străbat ochii — declicurile memoriei.

GINDUL ÎN UNIVERS, PICIOARELE PE PĂMÎNT

Dar cine poate crede că, realmente, „viața cealaltă, viața particulară să spun, era de fapt neînsemnată“ ? (revezi a șasea amintire).

A ZECEA AMINTIRE : S-a sacrificat pentru familie !... Tatăl meu cînd a fost să moară — ținea mult la mama —, Maria avea 6 ani, tata a chemat-o și i-a spus să jure că n-o s-o părăsească pe mama niciodată. Noi, celelalte două surori, ne căsătorisem, ea a renunțat să se căsătorească, anume ca să rămînă cu mama. Da, pe ea o atașa jurămîntul ăsta pe care l-a făcut tatei, nu voia să treacă peste el. Mama a trăit mult, a trăit pînă la 92 de ani, dar era o fire foarte ciudată, așa, mai rece, și nu voia să stea cu o fată căsătorită. Și atunci sora mea a trebuit să renunțe la mariaj.

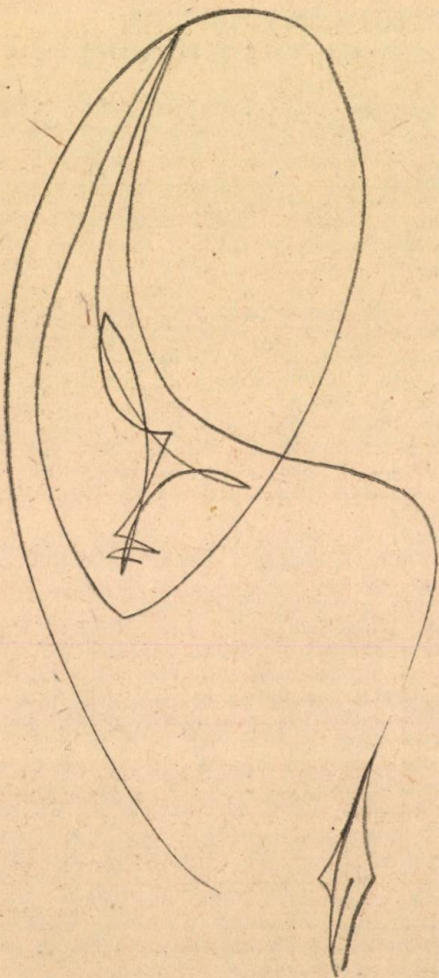
Deci, la 6 ani, Maria Theohari face un jurămînt la căpătîiul tatălui ei muribund. Cum era însă ea atunci, la cei dintîi pași în viață și imediat după aceea ?

A UNSPREZECEA AMINTIRE : Era foarte drăguță, ne ajuta, căci am fost trei surori, Maria fiind cea mai mare dintre noi. Tatăl nostru era medic la Giurgiu, a murit de tînăr. Ea avea multe talente : pictoriță, făcea și sculpturi, cînta și la pian, și din gură, avea talente... La croitorie avea talent, ea ne făcea rochiile, că noi nu eram prea bogați, mama a rămas văduvă cu trei fete, tata a murit la 40 de ani, ea a ajutat familia cît a putut... Ne învăța, pe mine m-a pregătit cînd am intrat la Școala centrală, era o elevă bună, inteligentă, avea aplicații la matematici, era foarte bună la matematici. A studiat matematicile la facultate și i-a plăcut astronomia...

A DOUĂSPREZECEA AMINTIRE : Despre viața sentimentală nu știu, în fond, absolut nimic, decît că, atunci cînd o întrebam „De ce dumneavoastră nu v-ați făcut o familie, nu v-ați căsătorit ?“, ea răspundea foarte zîmbitoare : „Păi dacă eu mereu am privit stelele, cerul, n-am avut timp“... Era absorbită de domeniul acesta, al cosmosului, și n-a apucat să se căsătorească, așa mi-a zis. Era pasionată. Pasionată pentru astronomie. A făcut de fapt un sacrificiu pe altarul științei.

PER ASPERA AD ASTRA

Investighez. În fel și chip. Mai întîi am încercat să localizez casa în care a locuit în anul 1975 — momentul morții. Adresa exactă am găsit-o în registrul de la cimitirul Sfînta Vineri : Bulevardul Hristo Botev nr. 14. Am dat de urma Olgăi Rădulescu, sora Mariei Theohari, locuind acum lângă Radiodifuziunea română („m-a rugat să am grijă de ultima soră a ei, Olga,

care locuiește la mine și cu care mă împac foarte bine").

— A fost un gest nobil, pentru că unii oameni se fereșc de bătrâni. Și dînsa m-a luat pe mine să mă îngrijească cît oi trăi... E destul de greu, are și familie...

— A atins vîrsta de 88 ani. La mine în casă trăiește de doi ani, în bună înțelegere. În clipa în care doamna Rădulescu a spus „Vreau să vin să stau la tine”, toți ceilalți au rămas mirați. Și, cu toate acestea, noi ne-am înțeles minunat amîndouă.

A TREISPREZECEA AMINTIRE: Știu c-am sărbătorit-o : atunci a fost foarte înduioșată de gestul nostru, al astronomilor, care am dorit s-o recompensăm noi, în felul nostru, cu o sărbătorire... Eu mă mir atunci cînd oamenii îi uită repede pe cei care avînd merite, pe cei care desfășurînd o activitate sau alta au lăsat AICI lucruri importante în urma lor. Ei bine, și nu accept să dăm uitării pe nici unul din înaintașii noștri !

A PATRUSPREZECEA AMINTIRE: Ști-

înd că ochii nu-i mai folosesc prea bine pentru observații astronomice — din cauza acestui instrument, de fapt cel mai important instrument al astronomului : ochii ! — a trebuit să renunțe la cercetarea astronomică, să intre în învățămînt, să devină o excelentă profesoară, autoare de manuale de astronomie școlară, un excelent pedagog, dar niciodată, niciodată în decursul întregii sale vieți, n-a părăsit astronomia. Printr-un proces de mare conștiință, Maria Theohari a renunțat atunci la astronomie, la astronomia de cercetare, știind că n-ar mai da rezultatele dorite, corespunzătoare idealurilor sale. S-a reîntors exclusiv la astronomie după vreo 60 de ani, cînd în cadrul Astroclubului central București, înființat în 1968, a devenit membră de onoare și ne-a onorat pe noi cu prezența aici, la observatorul de pe Bulevardul Ana Ipătescu.

MĂRTURISIRE II : Dar este oare existența unui om reductibilă la cîteva trăsături, fie și semnificative ? Dictionul clasic spune : *PER ASPERA AD ASTRA* — Drumul spre aștri este anevoios. Să fie mai lesnicios drumul spre om ? Viața Mariei Theohari n-a fost un privilegiu, ci o datorie de împlinit, pe care ea și-a onorat-o pe de-a întregul, înțelegînd devreme, încă din fragedă copilărie, că existența trebuie acceptată fără a i se pune nici o condiție, fără să te plîngi — nici atunci cînd ai motive întemeiate —, căci drumul de la simțirea adîncă la măreție trece prin jertfă. Nimeni și nimic nu te poate priva de gînduri înalte și de năzuințe pline de noblețe ; nimeni și nimic nu-ți poate anula bogăția interioară, exteriorizată prin acțiune, în profesiune, în viața de familie — cînd o ai, deplină, cum n-a avut bucuria s-o aibă Maria Theohari... De-a lungul unei vieți de muncă și statornic sacrificiu, o femeie de merit — prima femeie astronom din România — născută în pragul unui secol tulburător și contradictoriu, a știut să-și păstreze, întotdeauna, în orice împrejurare, demnitatea. N-a fost o stea, la cine știe cîți ani-lumină, intangibili. A fost omul de lîngă noi, omul de lîngă tine, semenul nostru atît de apropiat și, pare-se, atît de îndepărtat.

MIHAI STOIAN

Amintirile aparțin următorilor :

Ion Corvin Singeorzan, membru al Comitetului național român de astronomie al Academiei R.S. România : 1, 4, 5, 6, 8, 14.

Constantin Drimbă, profesor universitar doctor docent, membru corespondent al Academiei R.S. România : 2, 13.

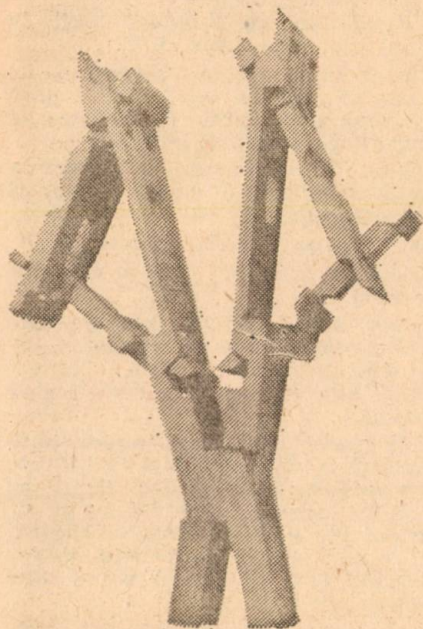
Olga Rădulescu — sora Mariei Theohari : 9, 10, 11.

Ileana Vasilescu — profesoară pensionară : 3.

O vecină (care n-a vrut să i se dezvăluie identitatea) : 7, 12.

Și alții.

ÎNCLEȘTAREA

Strada aștepta cu înfrigurare. Gerul înconjura mulțimea din toate părțile. Numai jos în stradă, zăpada se transformase în zloată de cât fusese frământată sub picioarele țăranilor. Delegația porni hotărâtă către poarta preturiei. Oamenii se dădură deoparte. Urcară cu toții spre biroul de la etajul pretorului. Dar constatară surprinși că nu găsiră acolo decât subpretorul și doi civili.

La început nu dădură importanță absenței, dar ceva în atitudinea subpretorului, sau poate tonul său, cam înțepat îl alarmă puțin pe roșcovan. Un gând îl făcu să tresară „De ce-or fi plecat oare? Nu cumva?...” Și aparent fără vreo legătură, își aduce aminte de cele petrecute de soldatul călăraș cu schimbul: „În Moldova i-au potolit cu tunurile și cu puștile”.

— Nu putem face nimic spuse subpretorul. Duceți-vă acasă și înțelegeți-vă cu proprietarul.

— Cu proprietarul nu se poate înțelege. El nu le va da pământul de bună voie, răspunse Mihai Dorobanțu.

— Dar dumneata cine mai ești? îl întrebă subpretorul, intrigat de îmbrăcămintea lui orășenească.

— Sînt și eu un om al muncii, ca și ei...
— E a lui Damblagiul, spuse unul dintre cei doi civili.

Subpretorul vru să mai adauge ceva, dar Mihai Dorobanțu nu-i lăsă răgaz și ripostă vehement:

— „Damblagiul” ăsta a rămas damblagiul la C.F.R. pentru că nu s-au luat măsuri de protecția muncitorilor. Nu așa s-a născut tatăl meu...

— Cine n-a luat măsuri, cine? îl întrerupse iritat subpretorul.

— Statul, guvernul, dumneavoastră n-ați luat măsuri. Tata a lucrat la C.F.R. aici, în târgul acesta, și cu ce s-a ales? Cu o invaliditate care-l face incapabil să mai muncească... Și cu o pensie de nimic, care nu-i ajunge nici măcar să trăiască, neavînd cum să-și mai întrețină familia...

— ăsta-i un răzvrătit, un răzvrătit periculos! strigă subpretorul. De ce nu l-ați pus cu botul pe labe? se adresează celor doi civili...

— Nu locuiește în târgul nostru, explică unul dintre ei. E venit de...

Mihai Dorobanțu nu avea gura cusută, și înainte ca civilul pe care-l știa, era funcționar la primărie, să mai scoată o vorbă, se și grăbi să-i dea replica:

— Au mai încercat și alții să ne pună — cum ziceți dumneavoastră — „cu botul pe labe”, domnule subpretor, așa cum încercați și acum...

— Măi Mihai, măi, ține-ți gura și bagă-ți mințile-n cap că te spun lui mă-ta, mă. Și dacă nu te temi de ea, am să te fac să te temi de noi, mă, auzi tu? Încearcă civilul să-l ia cu blîndețea, ca pe un copil, invocînd autoritatea mamei, pe care o cunoștea ca pe o femeie cumsecade ce era.

— Altfel nici nu vă osteniți să rezolvați treburile noastre, ale oamenilor necăjiți, decât prin forță. Dar noi nu ne speriem așa de repede... Iar pe mama lăsați-o în pace. E destul de amărită și așa...

— Dați-l afară, dați-l afară! îi scurtă vorba subpretorul. Nu discutăm cu el, discutăm cu țăranii, nu...

— A fost ales și el de cei de afară, domnule subpretor, spuse roșcovanul arătînd către stradă. Așa că aveți bunătatea și stați de vorbă și cu noi, și cu el. Mai știe și el cîte ceva...

— Mă rog, mă rog, nu mă interesează de fapt cum a ajuns aici. Noi discutăm cu dumneavoastră, nu cu el, se oțări subpretorul, pe un ton ce nu prevestea nimic bun.

Îl întoarse spatele lui Mihai, subliniindu-și și în acest fel afirmația și arătînd că el îl consideră pe roșcovan purtătorul de cuvînt al țăranilor.

— Noi am venit aici ca să discutăm cum stau lucrurile cu pământul nu ca să ne amenințați, i-o tale roșcovanul. Apoi după o pauză semnificativă continuă: Cum zice

și el — și arată spre Mihai, cu proprietarul nu ne putem înțelege. Întîi pentru că el nu vrea să discute cu noi. Apoi, schimbarea învoielilor trebuie impusă prin lege. Ca de altfel și împărțirea pămîntului.

— Noi nu avem dreptul și nici puterea să facem legi, încercă subprețorul să se eschiveze. Oricum legile nu se fac, așa cum credeți dumneavoastră, peste noapte, ci ai bate din palme. Duceți-vă acasă și...

— Nu se vor duce pînă nu vor obține ceea ce vor. Pînă nu se scoate lege, îl intrerupsă Mihai Dorobanțu.

— Pînă nu se scoate lege, nu plecăm de aici. Dați-ne garanția că-l veți obliga pe proprietar să ne satisfacă cererile, preciză roșcovanul.

— Noi nu putem să-l obligăm. Dar duceți-vă acasă și așteptați pînă mîine, că venim și noi acolo, și vom încerca să stăm de vorbă cu proprietarul.

Roșcovanul se arată însă neclintit, dîr.

— Ori plecăm cu reprezentanții dumneavoastră care să-l oblige pe proprietar să ne dea drepturile, ori stăm aici pînă vă hotăriți.

— Ne siliți să luăm măsuri să vă evacăm din oraș! interveni unul din civili.

— Sîntem obișnuiți cu măsurile de care vorbiți, domnule. De altfel, de cînd mă știu pe lume, tot cu „măsuri“ am trăit. Moșierul ne bate și ne umilește după pofa inimii. Vătaful trece cu calul peste noi. Pămîntul ni s-a luat. Nu sîntem liberi. Trăim mai rău ca sclavii din trecut. Muncim din greu, din zori pînă-n seară, și tot nemîncați sîntem. Ba în plus mai sîntem și datori. Iar datoriile noastre cresc din zi în zi. Niciodată nu scăpăm de datorii față de boier.

— Asta nu ne privește pe noi. E treaba dumneavoastră. Nu mai faceți datorii...

— Noi nu facem datorii de dragul datoriiilor. Sîntem prost plătiți și n-avem încotro. Boierul nu ne dă pentru cît muncim. De aceea cerem să se schimbe învoielile. Să putem cîștiga pe măsura muncii noastre.

— Oameni buni, încearcă subprețorul să schimbe tonul, să-i ia mai cu duhul blîndeții, cine știe, poate scapă de ei toți. Înțelegeți-mă ce vă spun: duceți-vă acasă și venim și noi, mîine...

— Roșcovanul, care pricepuse tactica supretorului, schimbă și el tonul și i se adresă cu bunăvoință, fără să cedeze însă o iotă:

— Să nu vă fie cu supărare domnule subprețor, dar noi nu avem de gînd să plecăm așa cum am venit, cu minile goale, că atunci; de ce ne-am mai ostenit bătînd drumul pînă aici, pe frigul ăsta, flămînzî, și goi cum ne vedeți?

— Dar înțelegeți oameni buni, continuă împăciuitor subprețorul, venim și noi acolo și-l vom ruga pe boier să vă ajute...

— Rugăminți? Hm! exclamă sarcastic Mihai Dorobanțu. Pe boier nu-l îndupleci cu rugăminți. Cu bani da, îl îndupleci...

— Numai că de bani avem și noi nevoie, îl completează roșcovanul.

— Vă sfătuiesc să vă băgați mințile în cap... se resti unul dintre civili.

— Auziți?! îl aprobă subprețorul. De data asta în tonul lui se strecură o undă de amenințare, care arăta că răbdarea lui s-a cam sfîrșit. De nu, vi le băgăm noi!

Cu aceste cuvinte rostite cu brutalitate, subprețorul vroia să le dea de înțeles că închisese discuția.

— Cu gloanțe? întrebă roșcovanul.

— Dacă va fi nevoie, da! fu categoric subprețorul.

— Vreți să ne speriați domnule subprețor! Credeți că moartea ne sperie? Nu. Poate știți și dumneavoastră. Mai bine moartea decît viața asta de cîine replică roșcovanul.

— Măi oameni buni, măi fraților, reluă subprețorul, cu vocea mîieroașă cînd îi văzu atît de dirji în hotărîrea lor. De ce nu vreți să vă duceți la casele voastre, să mă ascultați? Vin eu mîine acolo, vă promit! Uite, am să-l aduc și pe domnul prefect. Îl cunoaște bine pe boierul vostru. Sînt prieteni și...

— Nu plecăm, sîrise și mai hotărît roșcovanul, în vreme ce în urechi îi răsunau, nici el nu știa de ce, cuvintele lui Mihai Dorobanțu: „Să nu vă lăsați oameni buni“. Ori ne schimbă condițiile de învoială, ori așteptăm pînă mîine, să mergeți cu noi.

— Cum credeți spuse plictisit subprețorul. Dar să nu spuneți că nu v-am avertizat. Că nu v-am rugat! încheie el, de data asta pe un ton amenințător.

Delegații s-au purtat demn, hotărît. Reprezentanții autorităților nu au reușit să-i intimideze, să-i ducă cu vorba, la fel ca și pe ceilalți doi de pe moșia primarului. Delegația a sesizat faptul că oficialitățile nu vor să le rezolve problema și că sînt gata să treacă la măsuri drastice dar se știa apărută de cei din stradă. Își dăduse seama — și unii și alții — că mulțimea îi aștepta că nu le putea pricinui vreun rău fără ca cei de jos să nu riposteze. Pe cînd cei doi! Cei doi veniseră singuri, ca și cum nu ar fi reprezentat pe nimeni. Dacă nu cădeau la învoială puteau fi ușor reținuți, și o vreme să li se piardă urma...

În odaie se lăsă liniște. O liniște grea apăsătoare care făcea clar să se audă murmurul de afară.

GEORGE NICULESCU-MIZIL

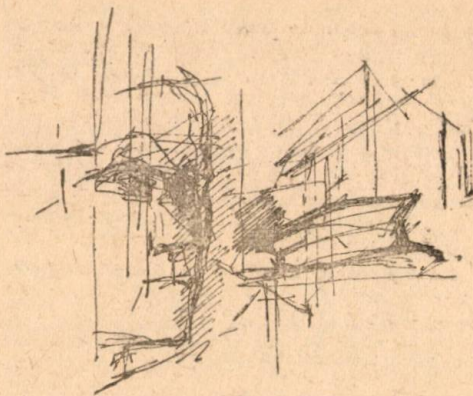
AZIMA STRĂZII

Jora cădea spre mijlocul amiezii, era mult
joare și pe cer se răsiața un astru meridional,
cum rareori văzuse în Germania. Alături cu
troțuarul, un șir de căruțe hurdăcau legu-
mele spre tirg. Țărani imboldeau cu sfircul
bicului spinările cailor bizite de muște. La o
prăvălie sosiseră uleiul și zahărul ce se dau pe
cartelă. Oameni de toate virstele așteptau cu
bonurile decupate în mini, oferindu-i o copie
ca trasă cu indigo după cea de acasă.

Intră într-o alee cu vile drapate cu iederă și
copaci ornamentali, cu imobile locuite de oa-
meni mai avuți. Căldura amiezii păstra cetățe-
nii cartierului la răcoarea grădinilor. Mulți
cetățeni fugiseră din capitală în locuri ferite de
bombardamente. Ofițerul, venit în unitatea de
antiaeriană pusă sub comanda colonelului Her-
bert von Ebenberg, după înfringerea de la
Bizerta, unitate menită să apere Bucureștii de
aviația aliată, grăbea acum spre o anume lo-
cuință. Și în timp ce-și auzea pașii, printr-o
fereastră deschisă migra la el glasul lui Tino
Rossi. Tenorul cânta *Adio mia bella Napoli*.

Și-a încetinit mersul, dar zgomotele cizme-
lor sale, dintr-un plan doi, îi loveau neplăcut
auzul. Ele urmau alt ritm, egal, ca o măsură
de ornic, fabricată să fie exactă. Compoziția
muzicală slăbea în timp ce umbra lui se lun-
gea și se scurta pe gardurile vecine. Tsac-
tsac, tsac-tsac, tot mai deslușit, enervant de
precis, în timp ce vocea de aur a tenorului se
ștergea, devenea confuză. A rămas pe loc pen-
tru a-și aprinde o țigară. Acum răzbată la el
melodia Santa Lucia. Apoi amprenta acustică
a cizmelor se reinsufleți, părea mai exactă,
ermetică, fără hibe, ea fragmentă cîntecul,
pocindu-l, făcându-l de nerecunoscut. Își privi
conturul șepcii, al umerilor săi drepti, linia
tulbură a poalei, a corpului său înalt, supus
toanelor unghiului de proiecție. Își identifică
scobitura taliei, locul unde ar fi trebuit să fie
baloneta. Își văzu umbra în fața sa, lateral
cu el, ori rămasă în spate, după cum el, ma-
iorul Klaus Dittmar, se mișcă față de soare.
Revăzu în grădina unei vile coroana unui ar-
bore ornamental, încolăcită sofisticat, care după
ce atinsese un maximum spre înalt, cobora
înfrîntă spre tulpină. Străpungind coaja asfal-
tului, lujerii rădăcinilor aceluiași copac își
lăneau mugurii spre viață. Se simți privit și-și
corectă ținuta. Trebuia să fie la înălțimea
unui trimis al Reichului aici în Balcăni, mai
ales acum cînd fronturile mergeau prost. Din-
tr-o curte îi lătră un cîine scurt și gros, ce-și
descoperi un glas neferice. Într-un parc, pe
nisipul fierbinte, o mină de copil viturau
nisipul măsoși cu gălețușe zugrăvite cu po-
vești germane. O mină a culva s-a ridicat pen-
tru salutul legionar roman. Auzi ostentativul
„Heil Hitler!” I-a răspuns, deși acesta era un
civil, presupunînd că era un agent de la
Gestapo.

Era în curte. Pietrișul îi scrișnea sub încăl-
tări atunghiind liniștea grădinii. Încă doi-trei pași.
Iulia îl aștepta cu un răspuns de la autorită-
țile ce-l verificau ci arborele genealogic. Se
descoperise că viitoarea lui soție ar fi avut o
străbunică, după mamă, venită din Levant.
Urmas să se facă minuțioase cercetări, dacă nu
curgea în vinele sale sînge semii. Pe Iulia o
eunoscu prin locotenentul Cristache, tot de
la o unitate vecină de antiaeriană, cu care
făcuse studii militare în Germania. Ce-l cu-
noscu pe părintii lui din Friedrichshafen, ambii
profesori de istorie. O treaptă, a doua, a treia,

printre doi lei din piatră cu ochii scrijeluiți,
odihna scării și privirile lor se întîlniră, pline
de dragoste, apoi gurile lor se căutară info-
rmate.

Orele trecură de cumpăna nopții cînd au
coborît treptele printre regii animalelor ce
picoteau de somn, după lungă veghe. Începuse
și să plouă mărunț, iar dinspre lacul vecin se
pornise să sufle un vînticel fără viitor, ce se
împleticea în iedera cocoțată pe ziduri...

2

Sergentul Hans Kreibe se tremise înainte de
a suna deșteptarea. Ieși din baracă și fu mirit
de un cîine lup, cu care capturasă la Dieppe,
în Franța, un canadian, după eșuarea debarcări-
rii acestora pe coasta franceză. Își amintea
mereu de el, pentru că de la invadator deținea
o pictură la care ținea ca la ochii din cap.

Era zi de duminică și avea program de voce.
Citise în foaia militară și constată că realită-
țile frontului se ascundeau. Știa din surse
sigure că se retrăgeau în Normandia, în Italia
și în Rusia. Dar din scurta lectură a fiuicii se
înțelegea că victoria finală le era asigurată,
mai ales după ce ploua zi și noapte peste Lon-
dra cu bombele zburătoare V, și cînd altele
arme secrete intrau în joc...

Dar sosiră la el camarazii români de la anti-
aeriana vecină: Adam Mălureanu, Opărică și
Giuvălă, aduși de Franz Bauer, caporal și el
în armata celui de al III-lea Reich. Mai înainte
de toate au pus la fierc cam doi litri de țuică
bătrînă într-o gamelă demodată, mare cît un
hău. Fuseseră chemați însă la un fel de vizio-
nare, și în timp ce sorbeau din licoarea aro-
mată, privirile lor întîrziară la minunea de
femeie zugrăvită de artist.

— Mein Gott! se furică a nu știa cîta oară
Franz.

Îi admirară părul scurt în culoarea aurului,
circeii măsoși ce-i acoperea o parte a frunții,
gitu-i delicat, cu o piele albă, strălucitoare,
carnăția fără cusur, apoi sinii-i rotunzi, mar-
morei, atît cît să încapă în podul palmei,
mijlocu-i subțire cu epiderma netedă, tranda-
firie, ombilicu-i abia perceptibil, ascuns într-o
cută a pînteceului, coapsele-i cu rotunjimi de
Zeifă păgînă, terminate cu gambe lungi, armo-
nios desenate, degetele ei cu ovaluri sidefil.

Ochii ostasilor poposiră mai ales pe acel tri-
unghi ispititor ce se reliefa spre muntele
Venerii, muștrați parcă de cei ai femeii. Ce
semăna izbitor cu Eva Braun, artista de cinema
ce trăia în anturajul Fuhrerului. Opărică încercă
dorința să se înfășoare cu pinza, să simtă
formele femeii, să se tubească cu ea. Îi venea
să-și petreacă brațele pe dușă gitul ei, s-o

răstoarne în pat, să facă cu ea dragoste. După al treilea pahar de țarie i se năzări că fapтура s-a desprins din planul pinzii, și în timp ce Hans răsfoia cărțile pentru un pocher, fantasma pluti ca un abur prin fața lui, tangindu-și șoldurile, și-i veni rău de la inimă la gîndul cum s-ar topi de plăcere numai să țină o asemenea minune în brațe, să-i miroasă carnea ei albă ca de lebadă. Dar acel miraj se apropie de fereastră, și ajunsă acolo, se risipi în zgomotul împuscăturilor venite din poligonul de tragere, unde căpitanul Kurt Hagen și caporalul Stoff, trăgători de elită ai bateriilor, făceau antrenamente și în ziua de du-minică.

Jocul între ei a decurs în liniște, vegheați de plămăuirea pictată alt de iscusit și pe care Hans Kreibe, conform promisiunii, ar fi pus-o la joc, dacă ar fi pierdut banii aveau la el, lucru ce nici de data prezentă nu s-a întimplat, spre amărăciunea oaspeților...

3

Luna lui gustar abia începuse, era în primele zile și căpitanul Kurt Hagen avea în față o noapte lungă. Inghitise o sare de brom, dar efectul întârzia. Trecuse de miezul nopții și inamicul nu-și făcuse apariția pe cerul Bucu-reștilor. Urma ca a doua zi să se prezinte la Willy Bruner, S.D.-istul în civil, cu care ținea legătura, și căruia îi dădea toate informațiile necesare. Asupra colonelului Herbert von Eben-berg se urziseră acuzații grave. Se părea că șeful său ierarhic avusese o convorbire cu citeva luni în urmă cu contele von Stauffenberg, cel care condusese conjurația la 20 iulie împotriva lui Hitler, atentat ce eșuase și după care se pornise prigoana împotriva suspecților. Colo-nelul fusese convocat la Berlin de două zile, iar aici comanda o preluase Klaus Ditmar. El, Kurt Hagen, acum se găsea între somn și trezie, ori așa i se părea lui. Mai adevărat, se afla într-o catedrală și puțin mai înainte ornicul cocoțat în noapte numărase douăsprezece ore. În nava lăcașului de închinăciune se oficia ceva. Cuvintele mistice legate în fraze șiroiau însă printre coloanele zvelte, ele se izbeau și de trupurile viitorilor ofițeri S.S. printre care se găsea și el. Se jura Fuhrerului supunere oarbă pînă la moarte. Luminele feștelor le am-plificau umbrele, proiectîndu-le pe zidurile afumate ale naosului, astupînd un Crist răs-tignit ce-și întorcea obrazul rînit de suliță de la ei. Și cînd se împărtea ofițerilor pumnalul cu minerul din orgin, stafia împăratului Erik Păsararul se roti deasupra lor, ca un abur străvezui, aducînd cu ea răceala cripei în care odihnea și angosa imprevizibilului sfîrșit al fiecăruia. Aburul osemintelor bruma cu mucegai inițialele S.S. stilizate în fulgere din metal și prăselele argintate. După jurămînt, Kurt Hagen devenea ofițer S.S. Se trezi agitat. Acest lucru se întimplase cu mulți ani în urmă. Respira greu ca după orice coșmar. El fusese scos din rîndurile lor, dar rămăsese la ei membru ono-rific și informator zelos al superiorilor activi, pentru a nu fi alungat din armată, dacă nu și mai rău și tocmai atunci sirena unității repe-ta alarma aeriană dată în orașul vecin. Avu un moment de silă pentru el, pentru tot ce făcuse rău în viață, dar îi trecu la fel de iute.

Se îmbracă la luptă și alergă la locul său de luptă...

4

Era o altă noapte. Afară, un atac al R.A.F.-ului. La lumina crescută a parașutelor luminoase, maiorul Klaus Ditmar zări în depărta-rea cîmpiei un oraș strîvit de bombardamentele americanilor. Nu au putut intra în acțiune deoarece direcția de zbor a acestora ocolea raza de tragere a Kruppurilor germane și a Vickersurilor românilor.

Alarma trecu și ațipi. Stăpînii aerului pe continent plecaseră și nu se mai întorceau

decit a doua zi. Își simțea capul greu, zgomote de toate suriturile i se spargeau în teasta. Se visă într-un dormitor cu elevi ofițeri. Deasupra lui sforăia neîndurător unul din Pomerania. Klaus a rămas așa, culcat pe spate, cu ochii deschiși și izbuti să aibă conștiința tuturor părților corpului său. Căută să-și simtă epi-derma pe toată suprafața ei și se identifică cu un geoid, ori un ovul, ca acela din care își începuse ciclul vieții, dar de o mărime am-plificată straniu. Simți nevoia să se debara-seze de povara cărnii lui și în acel moment trăi un lucru nemaipomenit. Realiză că se desprinde de el și plutește lent, ocupînd un alt loc în spațiu, între cel ce fusese și cel care era. Lăsase în pat un aluat greu, cu o mască de corp omenesc viguros, cu o fizionomie plă-cută, poate, pentru cei care nu erau atît de acriți de sine cum fusese el. Părași perime-trul patului și-și căută alt trup. Suabianul Gelt visa o întîlnire de amor. Schuller nu-i plăcea. S-a oprit la Ernest Pigermann și fibrele cor-pului său se contopiră cu ale acestuia. Dar, Dumnezeu! Ernest se găsea pe front și de unde pînă unde, lupta în răsărit cu rușii. Cerul vuia ca un cazan amețit de puterea tur-bată a aburului. Avioane Stukas și Messer-schmidt brăzdau înaltul, apărînd și dispărînd în vata norilor. Artileria cu tragere lungă a roșilor făcea zile fripte alor săi. El, Klaus Dit-mar,, din fericire era încă viu. Un neamț cu nasul galben a plonjat asupra unui rus. Gloan-tele perforară fuselajul și carlinga acestuia. Messerul zbură apoi vertical, se înalță, dar o rafală a lui Ivan l-a ajuns. Se clătina, atinse un maximum pe traiectoria descrisă, viteza lui se anulă în acel punct, așa cum legea acelei mișcări o cerea, apoi buși spre pămînt. Iu-teala lui crescuse, multumită relației ce guverna căderea corpurilor și termină turtit într-un mamelon al solului cu tot ce ducea în el.

În timp ce în aer se împerecheau obuzele ca dracii la cununie, cellalaltu a declanșat un atac de blindate. Trase și el cu tunul anticar și imo-biliză citeva. Un monstru din fontă trecu prin liniile lor. Întoarse tunul, percută, dar pro-iectilul ricoșă. Mitralierele acestuia secerau pe cei din gropile individuale. Un tunar român a fost strîvit sub șenile. Simți și el o lovitură în casca din oțel ce-l aruncă pe spate. Obra-zul i se umezi de sînge și picioarele i se inmu-lară. Trebuia să iasă cît mai repede timp din aluatul lui. Pigermann, atît timp cît moartea nu se produsese. Trebuia să învingă atracția cărnii rănitului și materia să începu s-o res-pingă anevoie pe a celui alt. Răsufli ușurat

cînd își văzu umbra sporindu-și opăsitătea. Se înalță și pata lui lăsată pe sol se amplifică, ștergînd o parte de relief tot timpul cînd se înalță, așa cum pătea și în visele lui.

Pluti cu o luteală fascinantă peste liniile frontului, străbătu reliefu stepei rusești, pădurile de mesteceni înseșate de partizani, trecu Bugul, Nistrul, Prutul, Siretul, Cimpia Valahă, orașul pe care îl apăra, recunoscu Bulevardul Brătianu, Elisabeta, Calea Victoriei, Statuia lui Carol I, Piața Berlin, cu Lupoica turnată în bronz ce îl hrănea pe Rom și Rem. Se luptă să coboare, să revină la unitatea lui de antiaeriană pe care o văzu pitulată sub verdețea salcîmilor. Se trezi asudat cu inima pornită într-un iureș de bătaie.

5

În unitatea de antiaeriană română, vecină cu cea a germanilor, se zvonea că rușii ar fi spart frontul și că ocupaseră două orașe în Moldova. Blîndele lor și trupe de infanterie intraseră pe Colinele Subcarpatice și înteau Cimpia Munteniei. De citeva zile bombardarea Bucureștiului încetase, iar în apus, aliații preveneau populația civilă cu locul și data atacului aerian, spre a reduce jertfele inutile.

Furielul Adam Mălureanu, caporalul Opărică și Giuvaia primiseră un bilet de voie și în acest moment motocicletă lor alerga spre o margine a urbei, acolo unde lacul Floreasca se învecina cu malul răpos, înverzît de buruieni, și lîngă care, pe fosta Stînă a Clobanilor, se ridicaseră corturile și baracile moșilor. Au ajuns și s-au întîlnit cu prietenii germani, Hans Kreibe și Frantz Bauer, ce erau însoțiți de Mariana și Eleonora, amicele nemților.

Trecură împreună pe lîngă „Zidul morții”, înalt și zgometos, apoi pe lîngă cel care executau triplu salt mortal. Văzură insul ce mergea pe sîrmă. S-au oprit la Bomba-tirbomba-bomba-de-la-Adis-Abeba”. Dărimară piramidele din cutii de conserve și cîșugară un vin socotit de el ca provenind din „Dealul Talașului”. Au traversat „Moșii” și s-au oprit în fața nefeiticele ființe, bineînțeles o femeie, ce era tăiată în două. Asistară la împărțirea ei în cele două componente, apoi la lipirea acesteia la loc. Pe Kreibe gîndurile îl colindau la decapitări adevărate care se făceau în lume, mai ales în Reich, și nu la execuția trucată, cusută cu ață albă.

Erau cocoțați pe „Zidul morții” unde au discutat între ei să încerce puterea B.M.W.-urilor, pe acele doage înalte lustruite de pneuri. Coborîră și în timp ce beau brăgă rece, ridicară capetele la un echilibrist ce făcea acrobație pe sîrmă, cumpănind în mîini o prăjină. S-au abătut pe la un mic poligon unde, cu plicuri cu alicie, se împușcau animale și păsări din tablă. Și-au încercat măiestria mai întîi fetele. Proiectilele nesigure lovîră rar fiarele ce cădeau rotindu-se în jurul bolților din fier. Frantz scoase mireasa din tablă. S-au urcat și în caruselul călușelor. În alergătura oarbă a micilor bidivii, pe muzica lui Johan Strauss, rochiile ușoare de vară ale fetelor s-au undulat. Pala curentului le-a descoperit genunchii împliniți și tineri, rotunzi, sărutați de soare. Germanii retrăiau poate anii cînd și în copilăria lor, pe vremea Kaiserului, cunoscuseră la ei lumea mirifică a „Moșilor”. Uitară de tot, chiar de americanii și englezii ce-i puseseră pe goană în Normandia și ocupaseră jumătate din Franța, că Reichul înregistra înscuțese. Romăncele erau vesele, se simțeau minunate, rideau la orice glumă și se țineau de mină, ca pentru a nu se rătăci. Kreibe și Frantz au hotărît o nouă întîlnire și s-au despărțit în fața mahalalei pitite în spatele Bulevardului Plăcintei. Fetele coborîră strada lor spre case, amîndouă tinere, bine împlinite la trupuri, cu rochii din materiale subțiri prin care trecea fără prihană soarele după-amiezii, descoperindu-le centururile coapselor bune pentru dragoste, ce se mișeau ușor provocator și dărnice...

Adam Mălureanu adusese pe căpitanul Vreavu din oraș, unde primise ordine secrete și le predase colonelului. Se auzise că mareșalul Antonescu convocase la Snagov o ședință restrînsă a Consiliului de Miniștri, pentru a hotărî retragerea armatei pe o linie fortificată! Carpații-răsăriteni, Nămolosa-Galați, Dunărea-Maritimă. Guvernul și instituțiile urmau să fie evacuate la Hațeg. Conducătorul fusese apoi invitat la Palat împreună cu primul său ministru.

Hans Kreibe și Frantz Bauer trimiși de Klaus cu întrebarea, care era cauza că telefoanele lor nu merg?, s-au întors fără răspunsul așteptat care să-l satisfacă pe noul comandant, maiorul Klaus. Se mai cunoștea că ambasadorul Reichului la București se invitase la Palatul Regal, fără să se cunoască cum a decurs audiența.

Orele treceau greu. Peste unitate plutea ceva apăsător. Un crainic anunța ascultătorii să lase aparatele deschise, urmînd să fie dat un comunicat important pentru țară. Se ordonase ostașilor din unitate să fie echipați în haine de campanie și să fie pregătiți pentru luptă. Apoi, prin difuzorul atît de pîndit răsună cîntecul *Desteață-te române*, ce încălzi sîngele tuturor, culbărîndu-le în suflute o tainică bucurie, după care vocea suveranului l-a strătat pe mulți cu răsufălările tăiate. Afară că un guvern de uniune națională a fost însărcinat să încheie pacea și, alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, urmau să treacă hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena, să elibereze pămîntul Transilvaniei...

Adam se găsea în oraș cu căpitanul Vreavu, trimiși din nou de colonel. Urbea era stăpînită de neastîmpăr. Străzile, imobilele, vitrinele, toate erau luminate feeric. Hîrtile de camuflaj fuseseră aruncate de la geamuri. Oamenii de toate vîrstele zăboveau pe străzi. Mulți se cîntreau fără să se cunoască. Restaurantele trăsaseră stourile de camuflaj și serveau clienții. Un ins sîrjit folosi puterea, ce i se părua a fi magică, a apelativului : „tovarășe”, adresîndu-i-se astfel unui sergent în cărămiziu, un zdrahon înalt și gros în talie. Omul ordinii publice trecu mai departe, făcîndu-se orb și surd. Pentru el situația era destul de tulbură, mintea lui nu putea anticipa viitorul. Dar pe stradă, angoasa războiului părea să fie alungată. Beciurile urmau să fie uitate! Binecîntata pace urma să garanteze somnul pruncilor. Groaza încercată de mame cînd deschideau plicurile indoliate, venite de pe front, urma să fie înlăturată. O nouă lume se năstă pe cenușa celeia privegheate în anii de amurg al țării, lume așteptată cu sufletul la gură, o lume a speranțelor...

În drum spre unitate s-au întîlnit cu Klaus Ditmar și căpitanul Kurt Hagen, care făcuseră și ei o vizită la superiorii lor, fiind lăsați să treacă de cordonale de soldați români ce-și ocupau posturile de luptă. Jeepul lor, acea captură adusă de nemți din Africa, era condus de Hans Kreibe. Pe capotă instalaseră o armă automată dată în grija lui Frantz Bauer.

S-au privit în tăcere. Nemții au încetinit în intenția să dialogheze cu ei. Adam a scăzut și el luteala motocicletei sale.

— Ce se întîmplă la voi, căpitane Vreavu ? A încăput postul vostru de radio pe mina unei camarile ? Sau v-ați retras din război ?!

— Am ieșit din luptă, domnule maior Klaus Ditmar !

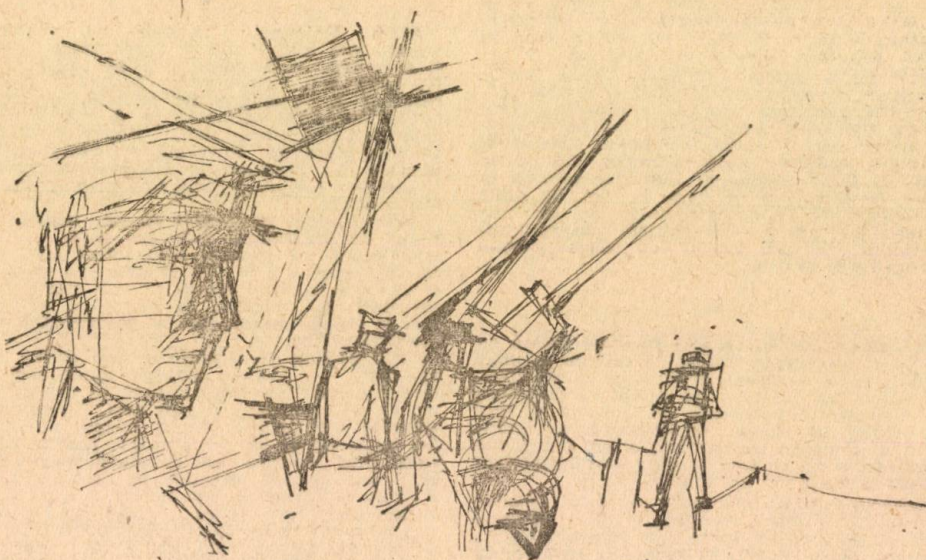
— Și veți trage în noi dacă nu părăsim țara noastră ?!

— Superiorii noștri vor decide ce trebuie să facem !

S-au despărțit. Cînd nemții s-au mistuit în neaple, furielul a întrerupt tăcerea. Un anumit lucru îi apăsa sufletul.

— Mi-am făcut destui prieteni printre ei, domnule căpitan !

— Oricum, amiciția cu ei ai strînat-o, sergent !

Depinde numai de comandanții lor dacă ne vom bate cu ei, ori nu, în zilele ce vin!

7

După întoarcerea lui Klaus Ditmar din oraș, în bungalow la germani, placa unui patefon, pusă la ordinul maiorului, răspindea o melodie de dragoste persană. Avea nevoie de deconectare atât el cât și ofițerii și subofițerii convocați aici. Situația era incertă și primiseră ordinul să aștepte cu răbdare hotărârea Führerului. Numai Hitler era în măsură să decidă într-o atare situație. Încăperea se umplu treptat de fum și de glasurile militarilor. Unitatea ridica cu febrilitate întărituri și mulți ofițeri plecau și reveneau să poată supraveghea lucrul și să informeze comandantul. Aparatul de radio era dat tare și Klaus asculta nervos cuvântarea regelui Mihai, de fapt o reluarea a ei. Pricepu că în dosul vorbelor tânărului rege, german la origine, se ascundea judecata matură a oamenilor politici ai vremii, unde primul și ultimul cuvânt îl aveau cei de stînga, ce se confunda cu interesele țării. Li se cerea lor, germanilor, să se retragă în ordine din țară. Și mai toate știrile ascultate la alte posturi de radio curgeau cu repeziune spre un liman nefavorabil armatei germane staționată în România și în Balcani.

S-a retras în încăperea lui unde a zăbovit un timp marșor, încercînd să lege mai multe gânduri la un cap. Într-un timp a fost chemat de Müller, un subofițier subordonat mai ales lui Kurt Hagen, pentru că se transmitea stenograma lui Hitler. Înțelese, ascultînd textul, că aici în România trebuia să se înăbușe răscoala și să se înlăture camarila de trădători, apoi să se constituie un guvern român, din generali germanofili convinși. Toți cei ostili lui Antonescu trebuiau arestați, iar locuitorii Capitalei să fie trecuți prin foc și sabie! Generalul Gestenberg era numit comandant fiind dator să reprimă puchul, să aducă ordinea în țara fostă aliată.

Klaus răli. El așteptase un ordin de retragere. Socotînd că Hitler era nebun și complet dezinformat, dacă era de bună-credință, necunoscînd posibilitățile reale de a se ocupa Capitala și de a supune țara, ocupînd-o militar. Cei din anturajul său își drăpaseră ochii și urechile și nu-l informaseră corect despre raportul real de forțe. Klaus era însă sigur că lucrurile nu se făceau așa. Era incredînd că conducătorul lor cunoștea situația perfect, dar fiind laș și purtat de egoismul său absurd,

fiind copieșit și de un narcisism maladiv, sacrifică orice om, fie el neamț ori aliat, pentru a întîrzia cât mai mult ziua răfuieților, ziua cînd trebuia să dea cont în fața întregii omeniri de ororile comise de ai săi, din ordinele lui, și în numele monstruoasei ordini germane, proliferate pe continent...

8

Plouase o mare parte din noapte, iar imediat după răsăritul soarelui, de pe miriștea asediată de bălării, prin fumegările sudorii cîmpiei, săgetau vrăbiile ce binecuvîntau ziua ce începuse.

În unitatea română de antiaeriană se prezentase un pluton cu luptători de la gărzile patriotice și începuse imediat o instruire sumară, dar practică, accentuîndu-se pe tragere și adăpostire.

Ați nemții cît și românii și-au ridicat redane de apărare pe linii de luptă cît mai departate de granițele unităților, în dosul cărora s-au instalat arme automate de foc, care și-au făcut auzite glasurile imediat ce miezul zilei trecuse. Asta a durat pînă la înserat, cînd niște huruituri binecunoscute, ce veneau dinspre liniile germanilor, le-au furnicat românilor pielea. Două tanchete, zăgrăvite în culori mimetice, s-au desprins din briul de pădure și se apropiau de liniile românilor. În urma lor, două duzini de soldați, înarmați cu puști de asalt, înaintau la adăpostul platoșelor din oțel. Cînd s-au găsit la o distanță potrivită de tras au deschis focul, ce rări rîndurile celor din fața lor, mai ales pe cei care nu-și construiseră adăposturi temeinice. Asta nu a durat decît cîteva minute, deoarece interveni un tun antiaerian românesc care izbucni, după ce și-a reglat tirul, să scoată din luptă una din ele, incendînd-o și imobilizînd-o pe a doua, distrugîndu-i o șenilă.

Cînd victoria primei confruntări înclina de partea aborigenilor, își făcură apariția două Stukasuri ce coborîră în picaj, mugind înspăimîntător cu sirenele de la bord. Bombe de calibru redus grohăiră ca pucelele în gropile cu noroi, dîndocînd hălci de pămînt și odată cu ele pe sus plutiră bucăți de carne din cîțiva ostași fără noroc. Avioanele reveniră în atac trăgînd cu mitralierele în adăposturile individuale, vîduvind multe gropi de locatari. Și-au făcut auzite glasurile destul de tirziu și Vickersurile românilor, și un obuz spulberă o bucată din coada unui agresor. Acesta, convins că trebuie să încheie lupta, a luat foc și începu să

se rotească în cercuri tot mai joase, ateriză în liniile românilor. A urmat un duel de artilerie între cele două unități ce s-a oprit numai când întinericul devenise deplin și luase în stăpânire pământul ars de explozii și răscolț de mușcătura obuzelor.

Era de acum noapte bine, când nemții rămași în viață, din cei care urmaseră tanchetele distruse de proiectile, s-au retras în spatele redanelor proprii ducându-și cu ei morții și răniții. Același lucru l-au făcut și românii, însă la lumina avionului incendiat la care coaja din metal se încrețise sub dogoarea căldurii și strălucea într-un alb nefiresc. Adam Mălureanu observă cum crucea încrengată se zgîrcea, topindu-se, și se prelingea ca o picătură de venin în solul răbdător. Apoi peste țara nimănui oboșala zilei își întinse aripile pleoștite. Redanele părăsite de ostași ce luptaseră până atunci au fost ocupate cu trupe proaspete, printre care multe de la gărzile patriotice ce primiseră și ele botezul de sînge...

9

În cursul zilei următoare, între cele două ostiri foste aliate, a continuat schimbul de artilerie și de arme automate. Obuzele germanilor au rupt acoperisurile pavilioanelor, iar unul întreg a fost năruit din temelii. Multe proiectile au căzut și pe cîmpul de instrucție al bateriilor și cîteva au tulburat liniștea morților din cîmîtîrul vecin. În primele ore ale dimineții, în unitatea română a fost difuzat primul număr al *României Libere*. Aflară că aceasta înceta să mai fie un ziar ilegal, că de trei ani publicația a trăit și a luptat scrisă în temnite, tipărită în hrube, împărțită noaptea pe sub mină. Gazeta supraviețuise terorii și plătise cu sînge dreptul de a-și purta numele ca pe un steag. Mai aflară că trupele române dezarmaseră numeroase formațiuni de nemți și că prin multe locuri din țară duceau lupte de curățirea terenului.

Cînd seara acelei zile își revendica autoritatea, o formație de Heinkeluri s-a năpustit asupra Bucureștiului, pe care avea să-l bombardeze fără întrerupere pînă a doua zi dimineața. Tîrul artileriei antiaeriene române s-a arătat șterit, el n-a putut împiedica pe agresor să-și facă mendecele. Bombele buseau din înălțimi, distrugînd obiectivele marcate de foștii aliați pe harta distrugerilor...

10

După depășirea acelei zile grele, maiorul Klaus Dittmar și-a oferit o oră de odihnă. Toate atacurile întreprinse de trupele sale eșuaseră, dar generalul Gestenberg refuzase categoric retragerea spre nord. Urmau să primească întăriri de la Ploiești și din Bulgaria. Pierduse în timpurile atacurilor destul militar, și-și mai risipise forțele, pentru a acoperi granița pădurii de salcîmi, constituind posturi de apărare din loc în loc, după el inefficiente. Auzea însă exploziile din oraș și acestea îi dădeau încrederea în puterea Luftwaffe, care era mai departe nimicitoare, deși s-ar fi putut ca într-unul din craterele vreunei bombe să fie omorîtă și Iulia. Fi reapăru în gînd chipul ei dulce, zîmbetu-i ademenitor, ochii albaștri, căldura gurii ei cărnosă, vocea-i odihnitoare. Toate îl ademeneau ca un destin, îl făceau bine... Ațipi, și în primele lui vise se descoperi într-un oraș mediteranean. Era acolo un cald plăcut, înviorat de briza mării. Toropeala zilnică era prezentă și aceeași lume arabă, neliniștită, pornită spre naționalismul islamic, o lume alunecoasă, care cocheta într-ascuns cu englezii. Revăzu sacagii, cafegii, bragașii vinzători de curmale, de suc de portocale, redescoperi gusturi și gîlgițul narghilei, al arakului, al hașșului. Se afla într-un cartier comercial, cu străzi înguste, din case fără personalitate demne să fie reținute. Revăzu vitrina unui japonez unde se înșeau, de plictiseală, palmieri din lemn exotic, adunați în oaze, toate colorate iscusit, elefanți tăiați în abanos și fildes,

vegheai de un negustor misterios, ce-l ademenea cu privirea lui micășoasă și îndatorată.

Imaginile se drapară, toate cite erau, în spațiile imensității de nisip cu care se învecina șoseaua ce șerpua pe lîngă mare, drum aprig disputat între ei și englezi, și care acum le folosea la retragere, lor, celor din Afrika Korps, sub presiunea lui Montgomery, ce primise ajutorul americanilor, acele tunuri autopropulsate și tancurile Scherman. Îl chinuia și în vis gîndul, cum putuseră englezii să unească în lupta împotriva lor și a italienilor felurite stirpe din Africa, din Asia Mică și India. Flamura leului colonial britanic se dovedise nu o noțiune strict teoretică, ci un simbol ce durase cu labele lui un imperiu, sudat și mai mult în lupta împotriva lor, a germanilor celui de al III-lea Reich...

L-au trezit niște explozii violente și cobori complet treaz treptele ce duceau la sol. La rădăcina lor l-a înfîlțit pe Kurt Hagen. Privi și el cerul. Într-un loc, unde era magazia cu muniții, pe bolta înaltului, strălucinau șerpilor portocalii și violacei al exploziilor. Același gînd îi domina pe amîndoi. O mină criminală aruncase în aer rezervele de muniție, îngreunîndu-le și mai mult lupta cu românii...

11

După ce făcuseră isprava în care și-au jucat viața, sergentul Adam Mălureanu, caporalii Giuvălă și Opărică mai aveau de străbătut cîteva zeci de pași pînă la spîrtura făcută în sirma ghimpată, prin care au trecut prin liniile germanilor. N-au putut să se strecoare neobservați și s-au trezit atacați de forțe superioare numericește. Maiorul Klaus ordonase ca diversioniștii să fie prinși vii, și ca atare germanii s-au conformat. Singur Opărică încasase un glonț în picior, ce-l cauzase o rană urîtă ce singera abundent. Au fost tirii într-o magazie, și după o serie de lovituri bine administrate, li s-a luat un interogatoriu. Din răspunsuri, germanii n-au priceput mai nimic. Știrile furnizate erau vagi, neconvingătoare.

Altă oră. Erau acum de față caporalii Frantz Bauer și Hans Kreibe, aduși de Klaus. Ștîndu-i prieteni, credea ca aceștia îi vor putea convinge să-și descealeze gura, să le dea știri despre amplasarea tunurilor, despre moralul lor și intențiile de atac. N-au izbutit să afle mare lucru, și Kurt Hagen și caporalul Stoff i-au lovit cu sălbăcie imediat după ce Klaus s-a retras.

După plecarea acestuia, căpitanul Kurt, fără să fi obținut acordul prealabil de la maior, ordonă să fie împușcat unul dintre ei, fără să precizeze care anume. A căzut năpasta pe Opărică. Stoff l-a ales, pentru că avea față de acesta o veche antipatie.

— Tu, caporal de tinichea, Opărică, ai să mori și tu! pronunță printre dinții călăul acestuia tirîndu-l din acel loc afară.

Românii au ascultat teribila propozițiune, care numai după ce corpul caporalului căzu moale într-un stufăriș, atunci cînd rafala armei automate l-a izbit în plin, au înțeles că viața lor în păduricea de salcîmi nu valora nici cît două cepe degerate...

12

Ajuncea la prîzonieri, fără întrerupere din depărtările cîmpiei, suierul cobitor al bombelor ce năruiau obiectivele condamnate de germani. Adam Mălureanu și Giuvălă, părăsiți pentru puțin de Hans și Frantz, au izbutit să se dezlege. Fără să pregete au deschis fereastra din spate unde văzură cum paznicii lor îl întindeau pe Opărică pe o foaie de cort, probabil să-l ducă în vreo groapă comună. Gîndiră că pe acolo nu puteau fugi. Au ales ușa barăcii. Și în timp ce atingeau pragul, s-au lovit pur și simplu de Müller. Cei doi nu i-au lăsat să-și revină din ululă și-l scosese rapid din circulație, luîndu-l și arma. Cînd însă se considerau salvați anăru în pata luminii uși Frantz Bauer. În acel moment două arme

automate se aveau față în față, dar n-a pornit nici o rafală, de nicăieri. Un semn făcut de german, care ar fi fost înțeles pe orice meridian al pământului, a limpezit angoasa. Lucrurile au luat altă întorsătură. Müller, trezindu-se după lovitură, atunci când aceștia ajungeau la poartă ce-i scotea afară din pădure, încă amețit, își proiecta baloneta în Frantz, asemuindu-l cu unul dintre prizonieri. Caporalul german, parcă rupt din mijloc, se prăbuși cu fierul în el. Românii mai apucară să vadă cum Hans Kreibe își descărcă automatul în Müller, după care se aplecă asupra camaradului său grav rănit, în speranța să-i salveze viața...

13

Când caporalul Stoff se prăbuși nu mult prea târziu din salcîmul de unde trăgea în fugă, alături de căpitanul Hagen, și acesta doborât de un glonte rătăcit, maiorul Klaus Ditmar opri tirul tunetșilor. I se păruse și așa că totul aducea cu vinarea unor sălbăticiuni hăituite care nu aveau nici o șansă să supraviețuiască. Se luminase și de ziua și recunoscuse prin ochian pe sergentul Adam Mălureanu, care tira pe rînd pe caporalul Giuvală, grav rănit, și pe un ofițer, în care identificase pe locotenentul Cristache. Nu i-a fost greu să ia decizia, raționînd, că omorîrea acestora nu schimba cu nimic raportul de forțe, și rezultatul final al luptelor cu românii.

Părăsi locul și după ce verifică întăriturile din fața pădurii de salcîmi, intră în bungalow. Priviri sale i-au fost atrase de același ordin demențial al lui Hitler. Înfuriat și mai rău cinismul Fuhrerului, cinism ce transparea din fiecare cuvînt inserat acolo. Devenise pentru el un postulat, că aceștia îi sacrifică pînă la unul, în intenția de a intriza cît mai mult ziua socotelilor. Plimbă scala aparatului de radio și ascultă destule comunicate care mai de care mai prăpăstioase în ce-i priveau pe ei și soarta Balcanilor, după actul istoric al ieșirii României din război. Înțeleg că sfîrșitul nu era prea departe. Totul devenise poate o chestiune de zile pînă vor fi făcuți prizonieri. Salvarea, retragerea spre nord, fusese ratată prin acel ordin de reprimare a insurecției. Acum întregul teritoriu al României devenise teatru de luptă. Din păcate el nu putea face nimic. Trebuia să se supună, să se bată alături de oamenii săi pînă la capăt, ca un bun german și ofițer ce era...

14

De cînd zilele sirenelor Bucureștilor își încetaseră suierul. În acest răstimp, Comandamentul german din oraș se predase forțelor patriotice. Gestenberg fusese arestat, iar von Killinger își curmase viața, trăgîndu-și un glonte în teastă. Victoria înclinase de partea stăpînitorilor locurilor. Se auzea că Hitler scosese de la naftalină în Austria pe Horia Sima și numise un guvern român fantomă în exil. La Arad și Cluj se dădeau lupte crîncene. Aici, însă, Capitala țării respira ușurată. Începuseră lucrările de îndepărtare a dărîmăturilor, de reluare a vieții normale a orașului greu încercat.

Coloana militarilor români ce apucase drumul spre nord s-a oprit la Roata Lumii, pentru a face cruce cu un șir nesfîrșit de prizonieri germani. Adam Mălureanu, scăpat ca prin minune de gloanțele urmăritorilor, conducea motocicletă, ducînd în atas pe căpitanul Vreavu, la mică distanță după Skoda colonelului, ce era cap de coloană.

Furierea coborî și el să privească, ocupîndu-și un loc aproape de brutăria lui Iani, de unde venea un miros ademenitor de pîine caldă, care plutea peste stradă, printre prizonieri și printre pietoni.

Multe capete de captivi se ridicară poficioase și pe mai toate Adam le scurta, încercînd să recunoască vreun cunoscut. Uniformele ce de-

nilau prin fața lui nu aveau hăz. I se păru chiar că vulturii cusuți pe stofa tuniciilor deveniseră niște inofensive orătanii. Pasul acestora era tîrșit, nu mai era apăsător ca o măsură precisă de metronom. Identifică o oaste dezarmată, din tot feul de grade, lipsită de pretenții, de trufie, o armată înfrîntă definitiv, ca oricare alta ce voise să supună Europa, purtată de sloganuri mincinoase, de a transforma popoarele libere ale continentului în sclavi și illoți.

Adam rememoră evenimentele ultimelor cinci zile. Dăduseră atacul asupra pădurii de salcîmi, după un teribil foc de artilerie. După șapte ore de lupte crîncene, inamicul s-a predat. Adam, condus de un sentiment de dreptate, i-a înleznit lui Kreibe să fugă. I-a procurat și haine civile și l-a povățuit să treacă Dunărea la sirbi. Aceștia i-a dăruit lui pictura. Frantz murise, dar, atunci cînd era între viață și moarte, l-a rugat să-l ajute mai departe pe românii. Hans s-a ținut de cuvînt. Gloanțele lui nu i-au iertat pe Hagen și pe Stoff. Giuvală fusese rănit grav și operat de urgență, același lucru se întimplase și cu locotenentul Cristache, ofițerul ce rămăsese în pădure să le acopere retragerea, fusese internat la Spitalul Militar.

Deși nu ocolise primejdii și se bătuse ca un leu, Klaus Ditmar scăpase neatinț de glonte. Copleșit numericeste, și încolțit din toate părțile s-a predat românilor cu rămășițele lui de oaste...

Dar aici pe stradă, nenumărați civili, mai ales femei, predîndu-și bonurile cartelor chiar pe o săptămînă întreagă, cumpărau plîne și o împărțeau prizonierilor ce întindeau minile să fie văzuți.

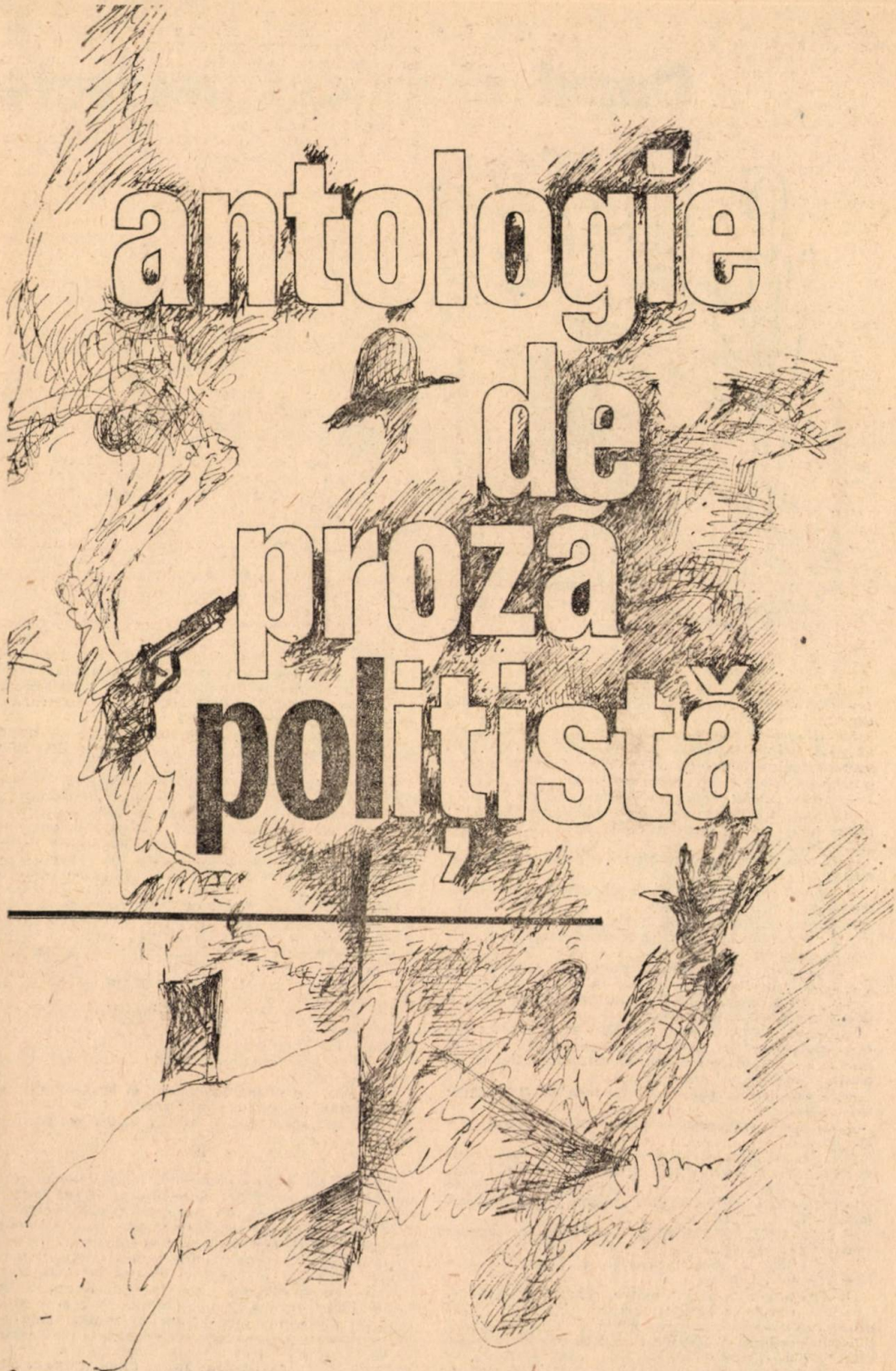
Un individ, cu o mutră acră, dintre aborigeni, încercă să curme milostenia unei femei. Aceasta a fost însă vehementă. Nu se putea abține să ajute niște înfrinți, pe care i-a admirat întodeauna pe stradă. Și în amestecătura de opinii, un glas de muiere fredona o melodie, un fost slagăr pe ulițele orașului său: „Undeva departe / un soldat scria / vorbe de iubire / către draga sa ! / Da, da, Lilly Marlen !”

Un altul protestă, spunînd că fusese un cîntec nazist. Însă cuprinsă de nostalgie era să-i zică ceva supărător. După ea, el, cîntecul, se potrivea oamenilor din uliță ce porneau în direcții diferite, pentru un timp, ori pentru totdeauna, iar dacă fusese bun pînă atunci pentru germani, cînd aceștia fuseseră mari și tari, de ce să nu fie bun și acum cînd erau la strîmtoare...

Adam izbuti să-și identifice camarazii de la unitatea de antiaeriană vecină. I-a văzut pe Lehman, pe Rudi și Glasser. A trecut trotuarul la ei cu brațele încărcate de plîne, nesocotînd miriuitul unei sentințe prost dispuse. I-a îmbrățișat și le-a împărțit azima fierbîntă. Își mai goli și buzunarele de țigări și de banii de acolo. Apoi, dintr-un loc mai înalt, le-a făcut cu mîna prietenilor, de care se despărțea așa cum nu s-ar fi așteptat niciodată.

Dintr-o altă margine a coloanei, Iulia l-a identificat pe Klaus. Înduplecînd sentinela s-a dus la el și i-a cîmbuit la piept. A rămas așa în fața celor care-i priveau și treceau mai departe, aproape de trotuar, un timp de care a uitat. Ea plîngea domol, jurîndu-i dragoste și credință, promîndu-i că-l va aștepta oricînd. L-a povățuit să se îmbrace gros, să nu răcească, știînd că în Siberia iernile erau geloase, mai reci ca orînde. Apoi îi făcuse semne cu batista ei mică, tot timpul cît ofițerul german o văzu, pînă cînd ea se făcu tot mai mică și se topi în marea cumsecade de haine, de chipuri și de drapele tricolore, tipărite, ce-și pierdeau toate treptat formele și deveniră de nedeslușit, acolo, pe stradă unui oraș pe care îl ducea cu el în suflet.

Fragment din romanul *Priveghiul*
N. FRÂNCULESCU

antologie de proză politistă

Cazul slujnicei perfecte

— Oh, vă rog, coniață, aș putea să vă răpesc câteva clipe!...

Era aproape de necrezut că Edna, micuța fată în casă a lui Miss Marple, îndrăznea să-și deranjeze stăpina cu o asemenea cerere în ora de odihnă a acesteia; dar ghicind o neliniște în glasul fetei, Miss Marple se grăbi să spună:

— Desigur, Edna. Intră și închide ușa. Ce este?

Închizând ascultătoare ușa, Edna înaintă în odaie, își prinse colțul șorului între degete și înghiți în sec o dată sau de două ori.

— Ei bine, Edna; zise Miss Marple și pe un ton de încurajare.

— Oh, vă rog, coniață, e vorba de verișoara mea Gladie. Știți, și-a pierdut slujba...

— Draga mea, îmi pare rău să aflu una ca asta. Era angajată la conacul Old Hall, nu-i așa, la domnișoara... la domnișoarele Skinner?

— Da, coniață, așa e, coniață. Și pe Gladie a întors-o pe dos treaba asta, zău așa, a întors-o pe dos rău de tot! — Cu toate astea, Gladys a schimbat destule case, și destul de des, după cite știu.

— Așa e, coniață. Lui Gladie îi place să schimbe casele, nu-și găsește nicăieri locul, dacă înțelegeți ce vreau să spun... Dar întotdeauna a fost ea cea care a anunțat că pleacă, niciodată n-a fost concediată!

— Pe cînd de data asta a fost invers! Întrebă Miss Marple fără oclisuri.

— Da, coniață, și asta este ce a întors-o pe dos pe Gladie atât de tare.

Miss Marple părea destul de surprinsă. Din cite o știa ea pe Gladys, care venea cînd și cînd, în zilele ei libere, să-și bea ceaiul la verișoara ei, în bucătărie, era vorba de o fată voinică, cu o fire voluntară și calmă, și care chicotea întruna. Edna continuă:

— Știți, coniață, s-a întîmplat așa fiindcă domnișoara Skinner a socotit că...

— Ce anume a socotit domnișoara Skinner? Întrebă Miss Marple răbdătoare.

De data asta Edna își goli dintr-o răsuflare toată tolbă. — Oh! coniață, ce lovitură pentru Gladie! Știți, a dispărut o broșă a domnișoarei Emily, și ce tărăboi a fost, fiindcă, se-nțelege, nimănui nu-i place să i se întîmple așa ceva. Să-ți iei lumea-n cap, nu alta, dacă înțelegeți ce vreau să spun! Gladie a căutat și ea broșa împreună cu

stăpînele, pîn' la urmă domnișoara Lavinia a spus că se duce la poliție pe chestia broșei, iar după aceea broșa s-a găsit, alunecase îndărătul unui sertar din scrinul cu haine. Vă dați seama cît de bucurioasă a fost Gladie!

Numai că, exact a doua zi, s-a spart o farfurie, și domnișoara Lavinia s-a făcut țoc și pară și i-a dat lui Gladie un preaviz de o lună. Dar Gladie și-a dat seama că nu de farfurie e vorba, că asta nu e decît un pretext și că adevăratul motiv e tot broșa, că domnișoarele își închipuie că ea a luat broșa, și cînd au pomenit de poliție, ea, de frică, a pus-o la loc, dar Gladie n-ar fi făcut niciodată una ca asta, și ea își dă seama că toate-s acum împotriva ei, fiindcă bănuiala o să rămîna asupra-i, și asta-i tot ce poate fi mai rău pentru o fată în casă, după cum vă dați și dumneavoastră seama, coniață...

Miss Marple încuviință din cap. Deși nu nutrea o simpatie deosebită pentru voinică și destul de îngîmfată Gladys, era pe deplin încredințată de cinstea fetei și își imagina lesne cît de tare trebuie s-o fi răscolit toată tărășenia.

Edna zise abătută:

— Îmi închipui, coniață, că nu puteți în nici un fel s-o ajutați pe biata mea verișoară?... — Spune-i să nu fie proastă, zise Miss Marple tăios. Dacă n-a pus mina pe broșa aceea — și eu sînt convins că n-a făcut-o — n-are nici un motiv să fie supărată.

— Vestea o să se lățească... spuse Edna și mai abătută.

Miss Marple zise:

— Ei bine, am să mă duc acolo în după-amiaza asta. O să vorbesc cu domnișoarele Skinner.

— Oh, mulțumesc, coniață, exclamă Edna bucurioasă.

II

Old Hall era o mare clădire Victoriană înconjurată de păduri și de un parc întins. Dovedindu-se imposibil de închiriat sau de vîndut, un antreprenor întreprinzător o împărțise în patru apartamente distincte, cu un sistem de încălzire centrală, terenul urmînd să fie folosit în comun de către locatari. Experimentul dăduse rezultate satisfăcătoare. O bogată și excentrică doamnă în vîrstă ocupa, împreună cu servitoarea, unul din apartamente. Bătrîna doamnă avea o adevărată pasiune pentru păsări și se ospăta zilnic din aripatele pe care le ținea într-un parc. Un judecător din India la pensie și soția sa închiriaseră pe al doilea. Un cuplu foarte tînăr de proaspăt căsătorit ocupa al treilea apartament, iar al patrulea fusese închiriat abia cu două

luni în urmă de două domnișoare bătrâne cu numele de Skinner. Cele patru grupuri de locatari întrețineau relațiile cele mai distant posibile, înțit se putea spune că practic nu aveau de-a face unii cu alții. Bătrînul judecător fusese auzit spunînd că acesta era un lucru excelent: de ce se temea el mai mult erau prietenii urmate de răciră relațiilor și apoi de inevitabilele clevetiri.

Miss Marple făcuse cunoștință cu toți locatarii casei, dar nu se putea spune că-l cunoaște pe vreunul mai îndeaproape. Dintre surorile Skinner, cea mai vîrstnică, Miss Lavinia, era cea ce se poate numi cea activă. Miss Emily, cea mai tină, își petrecea cea mai mare parte din timp în pat, suferind de felurite boli care, după părerea celor din St. Mary Mead (localitatea rurală în care locuiește Miss Marple, bătrîna detectiv cu fustă a Agathe Christie, pandantul lui Hercule Poirot în opera autoarei — nota trad.) erau în largă măsură închipuite. În schimb Miss Lavinia credea cu devoțiune în martirajul surorii sale, în suferințele acesteia îndurate cu stoicism, și era dispusă la orice oră să dea fuga pînă în sat, să-i facă comisiunile, după cîte ova, „pe care sora ei și-l dorise pe negindire...”

După părerea celor din St. Mary Mead, dacă Miss Emily ar fi suferit măcar pe jumătate din cît zicea ea că suferă, demult ar fi trebuit să trimită după doctorul Haydock. Dar Miss Emily, cînd i se făcu o aluzie în acest sens, înălță ochii spre cer și murmură că afecțiunea ei nu era una obișnuită — cel mai bun specialist londonez rămăsese deconcentrat în fața unui asemenea caz — și că unul singur, o nouă stea a medicinei, îi indicase un tratament de-a dreptul revoluționar, în care ea își puna cele mai mari speranțe. În nici un caz un biet medic de țară nu putea înțelege cazul ei.

— „Eu zic că e foarte cumințe din partea ei că nu trimite după el”, zicea Miss Hartnell, căreia ce-i era în gușă îi era totdeauna și în capușă. Dr. Haydock, draguțul de el, cu feiul lui de a vorbi pe șleau, i-ar recomanda să-și scoată gîșnișul din cap și să nu mai facă pe nebuna! Și bine i-ar face!

Ferită de un asemenea tratament medical arbitrar, Miss Emily continua să zăcă cînd pe o sofa, cînd pe alta, îndopîndu-se cu tot felul de hăpuri din cutiute bizare și refuzînd aproape orice i se gătea și cerînd mereu altceva — de obicei alimente din cele mai greu de procurat...

III

Ușa îi fu deschisă lui Miss Marple de către „Gladdie” însăși, care arăta mai abătut decît și-ar fi închipuit Miss Marple. În salonaș (un sfert din fostul salon al casei, împărțit acum în sufragerie, salonaș, cameră de baie și o cămaruță pentru servitoare), Miss Lavinia se ridică s-o întîmpine.

Lavinia Skinner era o femeie înaltă și desirată, de vreo cincizeci de ani. Avea un glas răgușit și niște maniere cam din topor.

— Mă bucur să vă văd, zise ea. Emily e culcată, se simte slăbită astăzi, sărăcuța de ea. Sper că va putea totuși să vă primească — ar fi pentru ea o reconfortare, sint sigură — dar sint zile cînd nu se simte în stare să vadă pe nimeni. Draguța de ea, nici nu vă dați seama de cîtă răbdare dă dovadă!

Miss Marple răspunse prin cîteva vorbe amabile. Problema angajării slujnicilor constituia subiectul cel mai debătut în conversațiile din St. Mary Mead, astfel că nu-i fu greu să îndrepte discuția în direcția aceasta. Miss Marple spuse că a auzit că fata aceea draguță, Gladys Holmes, urma să plece.

Miss Lavinia încuviință.

— De vineri într-o săptămînă. Știți, sparge cînd una, cînd alta. Nu-mi trebuie o asemenea servitoare.

Miss Marple oftă și spuse că, în zilele noastre, e greu s-o scoți la capăt în astfel de treburi. Era grozav de greu să găsești o fată care să vrea să vină la țară. Oraz era lucru înțelept din partea domnișoarei Skinner să-i dea drumul lui Gladys?

— Știu cît de greu e să găsești o slujnică, admise Miss Lavinia. Familia Devereux n-a izbutit să găsească nici una — dar nici nu e de mirare, toată ziua ceartă, jazz pînă dimineața, tratați la orice oră, femeiușca asta habar n-are de gospodărie! Vai de capul lui bărbatu-său! Și Larkins-i și-au pierdut de curînd slujnica. Bineînțeles, cu toanele judecătorului, care își vrea mîncarea aceea indiană, Chota Hazri, cum îi spune el, la șase dimineața și cu doamna Larkins vecnic pusă pe gîlceavă, nici asta nu mă miră. Janet a doamnei Carmichael e desigur o persoană de încredere, deși, după mine, rar o femeie mai dezagreabilă, care, pe deasupra, o terorizează pe bătrîna doamnă, stăpîna ei...

— Păi, vedeți, tocmai de aceea, n-ar fi cazul să vă răzgîndiți în legătură cu Gladys? E o fată foarte cumscedă, zău așa! Îi cunoaște întreaga familie; niște oameni cinstiți și la locul lor.

Miss Lavinia clătină din cap.

— Am motivele mele, rosti ea cu importanță.

Miss Marple murmură:

— După cîte am înțeles, v-a lipsit o broșă...

— Și cine a răspîndit vorba despre asta? Presupun că fata a făcut-o. Ca să fiu sinceră, sint aproape sigură că și-a însușit-o. Pe urmă i s-a făcut frică și a pus-o înapoi — dar, se înțelege, nu poți afirma nimic precis pînă nu ești sigur.

Apoi schimbă vorba: — Haide s-o vedeți pe Emily, Miss Marple. Sint sigură că o să-i facă bine...

Miss Marple o urmă, plină de bunăvoință, pe Miss Lavinia pînă la o ușă la care aceasta ciocăni, întreba dacă se poate intra și apoi își introduse vizitatoarea în cea mai bună cameră a apartamentului, și cea mai luminoasă; numai că acum lumina era mult redusă de storiurile pe jumătate trase. Miss Emily era culcată în pat, pîrlînd a savura deopotrivă semiobscuritatea ca și nedefinitele sale suferințe proprii.

Lumina voalată o înfățișa drept o făptură subțirică și cu contururi șovăielnice, cu o clăie de păr cărunț-blondiu și cirilîonțat împletit de lur-împrejurul capului, întreaga alcătuire aducînd a cuib de pasăre, dar cu care nici o pasăre ce se respectă nu s-ar fi mîndrit. Domnea în încăperea un miros persistent de apă de colonie, de biscuiți rincezi și de camfor.

Cu un glas subțire și fără putere, Emily Skinner le spuse că aceea era „una din zilele ei rele”.

— Cel mai mare chin pentru un om suferînd zise Miss Emily pe un ton melancolic, este să se știe o povară pentru cei din preajmă.

— Lavinia este foarte bună cu mine. Lavvie dragă, știți cît mi-e de penibil să vă creez necazuri, dar dacă sticla mea cu apă caldă nu e umplută exact cum îmi place mie... prea plină, mă apasă prea tare; pe de altă parte, dacă nu e îndeajuns umplută, se răcește mult prea repede!

— Îmi pare rău, dragă. Dă-mi-o. O să mă golesc din ea.

— Poate că ai putea, dacă tot vrei să te ocupi de asta, s-o umpli din nou! Nu avem pisoturi în casă, nu-i așa — dar nu, nu face nimic! Pot să mă lipesc. Un ceai slab cu o felie de lămîie—n-avem nici lămîi! Asta nu, nu pot bea ceaiul fără lămîie. Cred că laptele a fost nițel prins azi-dimineață. De aceea nici nu mi-am pus lapte în ceai. Nu face nimic. Pot să mă lipesc și de ceai. Numai că mă simt atît de slăbită... Se zice că stridiile sint foarte hrănitoare. Mă întreb dacă așa avea puterea să înghit vreo cîteva. Nu, nu, ar fi prea mare bătaie de cap să te duci să cauți, e destul de tirziu, dealtfel. Pot să și postesc pînă mîine.

Lavinia părăsi încăperea după ce rosti cîteva cuvinte incoerente despre o cursă cu bicicleta pînă în sat.

Miss Emily adresă un suris palid vizitatoarei, remarcînd încă o dată că ce ura ea mai mult era să le dea de furcă celor din preajma ei.

În aceeași seară, Miss Marple îi spuse Ednei că se teme că misiunea sa n-a fost deloc înconștinată de succes. Și ea se arătă destul de tulburată aflînd că zvonurile în legătură cu apucăturile necinstite ale lui Gladys și făcuseră înconșturatul satului.

La oficiul poștal, Miss Wetherby îi destăinuie:

— Dragă Jane, i-au scris în referință că s-a dovedit harnică și curată, și serioasă deasemenea, dar nici un cuvânt despre cinste. Ceea ce mi se pare foarte semnificativ! Aude că a fost o dandana cu nu știu ce broșă. După părerea mea, ceva trebuie să fi fost la mijloc, știți, fiindcă pe vremurile astea nu-ți permiți să concediezi o servitoare fără un motiv suficient de grav. Toată lumea știe cât de greu e să găsești alta. Ce mai, fetele nu vor în ruptul capului să se angajeze la Old Hall. Sint numai nervi când trec pe-acasă, în zilele libere. O să vezi, domnișoarele Skinner n-o să găsească altă slujnică, și poate că atunci o să trebuiască și ipohondra aceea de soră să pună osul la treabă în gospodărie...

Mare fu așadar dezamăgirea satului când se află că domnișoarele Skinner angajaseră, prin intermediul unei agenții, o nouă fată în casă, care, pe deasupra, așa se spunea, mai era și un adevărat model de slujnică.

— Cele trei referințe pe care le-a adus o recomandă la modul cel mai călduros, dar fata dorește să trăiască la țară, așa că, închipuiți-vă, a cerut și o leafă mai mică decât cea pe care i-o dădeam lui Gladys! Așa că se poate spune că am avut un mare noroc...

— Păi, da!... le răspundea Miss Marple celor care îi aduceau la cunoștință aceste amănunte, împărțite de Miss Lavinia la magazinul de pescărie. Dar parcă e prea frumos ca să fie adevărat...

În cele din urmă, opinia publică din St. Mary Mead decretă că „modelul” se va răzindi în ultimul moment sau că va înșela amarnic așteptările stăpînelor.

Dar nici unul din aceste pronosticuri nu se adevăra, și în curînd satul putu să vadă cu ochii săi comaroaia aceea domestică, Mary Higgins pe numele ei, străbătînd satul într-un taxi, în drum spre Old Hall. Și trebuia să concedieze că înfățișarea sa era ireproșabilă. O femeie cât se poate de respectabilă, îmbrăcată foarte corect.

La următoarea vizită a lui Miss Marple la Old Hall, cu ocazia unei colecte de obiecte pentru tombola de la Serbarea Parohiei, ea care îi deschise fu Mary Higgins. Era fără doar și poate o fată în casă cu aspect impecabil, în jur de patruzeci de ani, cu un păr negru îngrijit, cu obraji rumeni, o față durdulie, purtînd cu discreție o rochiță neagră cu șorțuleț alb — „exact tipul de servantă de modă veche”, cum avea s-o descrie mai târziu Miss Marple — și cu o voce clară, abia auzită, respectuoasă, atît de diferită de cea stridentă și răgușită a predecesoarei sale Gladys.

Miss Lavinia arăta de departe mai puțin istovită ca altădată și, deși își exprimă regretul că nu va putea lua parte la serbare, avînd în vedere grijile legate de starea sănătății surorii sale, se înscrise pe listă cu o frumoasă contribuție bănească și făgădui pentru tombolă un set de ștergătoare de penițe și de ciorăpei pentru copii.

Miss Marple o felicită pentru mina sa odihnită și prosperă.

— Adevărul este că i-o datorez în întregime lui Mary. Nici nu știți cît sînt de mulțumită că m-am hotărît să-i dau drumul fetei celălalte. Mary e pur și simplu inestimabilă. Gătește minunat și servește la masă fără cusur, și păstrează o curățenie exemplară în micul nostru apartament — pînă și saltelele le scoate la aer și le bate în fiecare zi. Și de-ați ști cît cît de minunat se poartă cu Emily!

Miss Marple se grăbi să se intereseze de starea lui Miss Emily.

— Ohi sărmană, nu s-a simțit bine deloc în ultima vreme. N-are cum se ajuta singură, bineînțeles, dar e adevărat că uneori ne cam dă de furcă. Pofteste cîte ceva, cere să i se gătească cutare fel de mîncare, pentru că, apoi, cînd îi este adus, să spună că nu poate mîncă în momentul acela, iar peste o jumătate de oră să-l ceară din nou — pune larași la fier și pregătește-l... O groază de lucru, se-nțelege — noroc de Mary, care nu-l iese din sîrte niciodată. Zice că e obișnuită să servească invalizii și că toanele lor sînt de înțelep. Pot spune că e pentru mine un sprijin neprețuit!

— Draga mea, zise Miss Marple, ești o ființă norocoasă...

— Da, așa este. Îmi vine să cred că Mary ne-a fost trimisă în casă de un înger păzitor!

— Mie mi se pare, zise Miss Marple, prea frumos pentru a fi adevărat. Eu, în locul dumitale, aș fi... aș avea mare grijă ca nu cumva...

Lavinia Skinner păru să nu priceapă sensul acestei observații. Ea se grăbi să spună:

— Ohi te asigur că fac tot ce-mi stă în putință ca să se simtă bine în casa noastră! Nici n-aș ști ce m-aș face dacă ne-ar părăsi într-o bună zi...

— Nu e de așteptat să vă părăsească înainte de a fi pregătită s-o facă... zise Miss Marple, îndreptînd o privire pătrunzătoare către stăpîna casei. Miss Lavinia spuse:

— Cine n-are grijă unei gospodării nici nu știe de ce poartă ghea și scuti, nu-i așa? Apropo, cum face față micuța Edna a dumitale?

— Se descurcă binîșor. Desigur, nu ca Mary a dumitale. Dar cel puțin eu o cunosc bine pe Edna, întrucît e o fată din satul nostru.

În timp ce revenea în hol, Miss Marple auzi glasul iritat al invalidei:

— Compresele acestea trebuie să fie doar foarte puțin umede. Dr. Allerton a atras în mod special atenția acestui lucru, zicea că trebuie întruna reînnoite. Acolo, acolo, scoate-oi! Dorec o ceașcă de ceai și un ou fiert — dar fiert trei minute și jumătate ține minte, și trimite-o pe Miss Lavinia la mine!

Mary cea eficientă ieși din dormitor și, după ce îi spuse Laviniei: — Miss Emily dorește să intră la dînsa, conîță, o conduse pînă la intrare pe Miss Marple, o ajută să-i îmbrace pardesiul și îi întinse umbrela — totul în chip ireproșabil.

Miss Marple luă umbrela, o lăsa să-i cadă din mînă și, încercînd s-o prîndă, îi scăpă și poșeta, care, în cădere, se deschise. Mary culesc de pe jos, foarte amabilă, obiectele împrăștiate — o batistă, o agendă, un portmoneu de modă veche, de piele, doi ilingi, trei penny și o acadea de mentă în dungi colorate.

Miss Marple se uită nedumerită la acest din urmă obiect din inventarul poșetei sale.

— Al da, draguțo, trebuie să fie a băiețelului doamnei Clement. Sugea din acadeaua asta, mi-aduc aminte, și mi-a luat poșeta să se joace cu ea. El trebuie s-o fi pus înăuntru. E grozav de lipicioasă, nu ți se pare?

— S-o iau eu, conîță, și s-o arunc!

— O! desigur, dacă vrei! Mulțumesc foarte mult.

Mary se aplecă să culegă și ultimul obiect risipit, o oglînă joară; îl ridică, în timp ce Miss Marple exclama cu exagrată ușurare:

— Ce noroc, ce noroc că nu s-a spart!

După care plecă, lășînd-o în prag pe Mary într-o atitudine respectuoasă, cu o bucată de acadea lipicioasă în mînă și cu o față complet lipsită de expresie.

IV

În timp de încă zece zile, St. Mary Mead fu nevoit să suporte relatările exasperante despre însușirile cu totul extraordinare ale comaroarei descoperite de Miss Lavinia și Miss Emily.

În cea de a unsprezecea zi, satul se trezi în zvonurile unei împliniri senzaționale.

Mary, slujnica-model, nu era nîcîier! Patul ei rămăsese nedeșfăcut, iar intrarea principală fusese găsită întredeschisă. Era limpede că își petrecuse noaptea înafara casei.

Dar nu dispăruse numai Mary! Două broșe și cinci inele ale lui Miss Lavinia, trei inele, un pandantiv, o brățară și patru broșe ale lui Miss Emily dispăruseră și ele!

Dar acesta n-avea să fie decît începutul unui lanț de catastrofe.

Tînăra doamnă Devereux constată lipsa diamantelor ei, pe care le ținea într-un sertar neînchis, precum și a unor blănuri de valoare, primite drept cadou de nuntă. Judecătorului și soției sale li se furasero deasemenea bijuteriile, precum și bani. Doamna Carmichael fu cea mai rău păgubită. Nu numai că ținea în casă un număr de bijuterii de mare preț, dar și o însemnată sumă de bani. Fusese seara liberă a lui Janet, iar stăpîna ei obișnuia la ora aceea să se plimbe prin grădina, la umbră, chemînd păsările și aruncîndu-le firimituri de pîine. Nu încapea îndoială că Mary, servitoarea fără cusur, își procurase cheile necesare pentru a pătrunde în toate apartamentele!

Fu, e cazul să recunoaștem, un anume val de satisfacție, firească într-un fel, în St. Mary Mead, la aflarea acestor vesti. Prea se fudulise Miss Lavinia cu nemaiapomenita sa Mary.

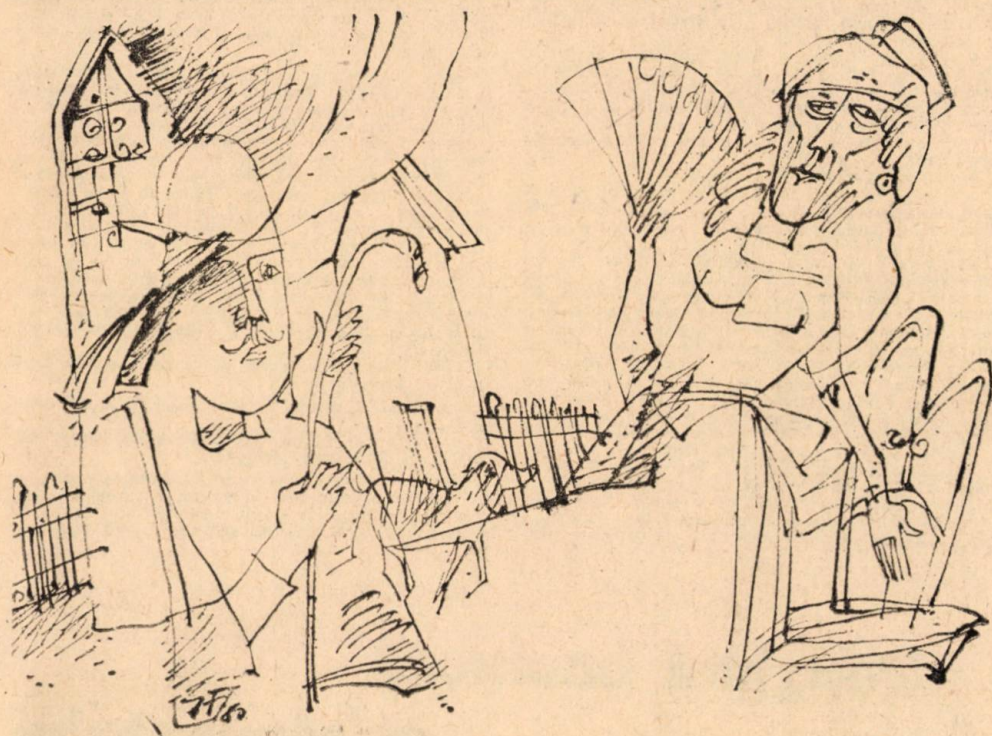
— Și cînd te gîndești, dragă, că nu era decît o hoată ordinară...

Urmău alte interesante revelații. Nu numai că Mary dispăruse fără urmă, dar agenția care ceruse referințe despre ea și care, în consecință, o recomandase și garantase pentru ea, descoperi cu stupeoare că acea Mary Higgins în realitate nici nu exista. Adevărata Mary Higgins era fată în casa unui orot și a surorii acestuia, undeva în Cornwall, și îi văzuse îninișită de treabă acolo, în tot acel timp.

— Deșteaptă, toată chestia... fu nevoit să admită inspectorul Slack. Dacă vrei să-mi cunoașteți părerea, femeia face parte fără doar și poate dintr-o bandă. A mai fost un caz foarte asemănător în Northumberland, acum un an. Lucurile furate n-au mai fost găsite, și nici hoata prinsă. Ei bine, noi o să ne străduim să facem și una, și alta...

Inspectorul Slack era un om pe al cărui cuvînt se putea pune temel.

Cu toate astea, trecură săptămîni și nici gînd ca Mary Higgins să fie găsită. Zădăric își dubla inspectorul Slack energia ce era strîns legată de numele său.

Miss Lavinia rămăsese veșnic înscrimată. Pe Miss Emily întâmplarea o întoarse pe dos în asemenea hal, încît, alarmată de starea ei, pînă la urmă se decise totuși să trimită după Dr. Haydock.

Întreg satul ardea de curiozitate să cunoască părerea doctorului despre preținsele boli ale lui Miss Emily, dar bineînțeles că nu îl putea întreba direct. Unele date satisfăcătoare parveniră totuși prin intermediul domnului Meek, asistentul farmacistului, care îi făcea curte Clarei, servitoarea doamnei Price-Ridley. Se afla astfel că Dr. Haydock prescriesese pacienței sale o mixtură de *asafetida* (substanță de culoare închisă, obținută din plante persiene și indiene și utilizată în medicină ca antispasmodic — n.tr.) și valeriană, care, după spusele lui Meek, constituie remediul universal dat în armată simulanților!

Foarte curînd se află că Miss Emily, nemulțumită de îngrijirile medicale ce i se acordau, declarase că, ținînd seama de starea sănătății sale, socotea că e de datoria sa să se mute la Londra, aproape de acel specialist, singurul care înțelegea cazul său. În felul acesta, zicea ea, îi venea și lui Miss Lavinia mai ușor.

Se anunță că apartamentul e liber pentru a fi subînchiriat. Două sau trei zile mai tîrziu, Miss Marple, mai trandafiriată ca oricînd în obraji, se prezentă la postul de poliție din Much Benham și, cu un glas nițel agitat, ceru să fie primită de inspectorul Slack.

Inspectorul Slack n-o prea înghitea pe Miss Marple. Stia însă prea bine că șeful poliției districtuale, colonelul Melchett, nu-i împărtășea părerea despre bătrîna domnișoară. Așa că, deși mai mult în silă, o primi totuși.

— Bună ziua, Miss Marple. Cu ce vă pot fi de folos?
— Oh! domnule dragă, zise Miss Marple, mă tem că ești foarte ocupat...

— Numai de treabă nu mă pot plînge, zise inspectorul Slack, dar citeva minute pot să vă acord.

— Oh! domnule dragă, zise Miss Marple, sper să fiu în stare să expun în cuvînte limpezi chestiunea pentru care am venit la dumneaele... E întotdeauna greu, știți, să te faci înțeles cum trebuie, nu ești de aceeași părere? Nu, poate că dumneata nu ești. Pe cînd eu, care n-am fost educată în stilul modern — doar de o guvernantă, care mă învăța anii de domnie ai regilor Angliei și alte cunoștințe generale, cum se fabrică un ac, și alte asemenea... Chiar și ceva logică am învățat cu ea, dar nu și cum să merg drept la țintă într-o discuție... Și tocmai asta vreau să fac

acum. Știi, e vorba de fata în casă a domnișoarelor Skinner Gladys.

— Mary Higgins, o corectă inspectorul Slack.

— Al da, cea de-a doua slujnică. Dar eu mă refer la Gladys Holmes — o fetișcană destul de obraznică și departe de a fi simpatică, dar care e de o cinste ireproșabilă, și e foarte important ca acest lucru să fie recunoscut oficial.

— După cîte știu, nu există nici o acuzație împotriva ei, spuse inspectorul.

— Da, știu că nu există nici o acuzație, dar asta nu face decît să-i înrăutățească situația. Fiindcă, înțelegi dumneata, pe oameni îi duce mintea la tot felul de prăpăstii... Oh, domnule dragă, îmi dau seama că nu izbutesc să mă fac înțeleasă! Ce vreau să spun este că lucrul cel mai important e să fie găsită Mary Higgins.

— Evident, zise inspectorul Slack. Aveți cumva idee cam pe unde ar trebui s-o căutăm?

— Păi, ca să fiu sinceră, aș avea... spuse Miss Marple. Pot să te întreb ceva? Se ține seama, la dumneavoastră, la poliție, de amprente digitale?

— Ah! exclamă inspectorul Slack, tocmai lucrul ăsta ne dă cel mai mult de furcă. Pare-se că a lucrat cu mănuși de cauciuc sau cu mănuși de menaj. Și a fost extrem de precaută, a șters cu grijă toate obiectele din camera sa și din bucătărie. M-am putut descoperi nici măcar o singură amprentă la fața locului!

— V-ar fi de folos dacă ați avea amprente digitale?
— Tot ce se poate, doamnă. Nu e exclus să figureze în cartoteca Scotland Yard-ului. Femeia asta nu e la prima ei lovitură, bag mîna-n foc pentru asta!

Miss Marple încuviință din cap, radiosă. Își deschise poșeta și scoase din ea o cutiuță de cărți de joc. În cutiuță, învelită în vată, se afla o oglîndă.

— S-a aflat în poșeta mea în ziua aceea, zise Miss Marple. Ampretele slujniciei sînt întipărite pe oglînda aceasta. Presupun că sînt suficient de reușite — cu o clipă înainte, femeia a luat în mîna un obiect extrem de lipicios.

Inspectorul Slack o așinti surprins.

— Să înțeleg că i-ați luat intenționat amprente?

— Bineînțeles!

— Înseamnă că o suspectați încă de pe atunci?

— Ei bine, domnule dragă, m-a izbit gîndul că povestea cu slujnica aceea perfectă era prea frumoasă ca să fie adevărată. De fapt, așa m-am exprimat și față de Miss Lavinia. Numai că ei i-a intrat pe-o ureche și i-a ieșit pe cealaltă

Sau n-a vrut să priceapă! Știi dumneata, inspectore, eu, în general, mă tem că nu cred în oamenii așa-zis perfecți. Toți avem scăderile noastre, — iar oamenii de serviciu și le manifestă foarte repede!

— Așa... făcu inspectorul Slack, regăsindu-și cumpătul. Va rămân îndatorat, bineînțeles. O să trimitem obiectul la Scotland Yard, să vedem ce-or să ne comunice cei de acolo.

Se întrerupse. Miss Marple își aplecase ușor capul într-o parte și se uita la el zimbînd cu subînțelese.

— Ce-ai zice, inspectore, dacă ai privi lucrurile ceva mai atent chiar aici, la noi?

— Ce vrei să spuneiți, Miss Marple?

— E greu de explicat, dar cînd îți sar în ochi niște ciudațenii, nu se poate să nu le reții. Firește, adesea ciudațeniile acestea nu se dovedesc a fi decît niște fleacuri. Dar în cazul de față, știi, am simțit de la început că ceva nu e în regulă; mă refer la Gladys și la broșa aceea. Fata e categoric cîntătoare; nu ea luase broșa. Atunci, de ce a susținut domnișoara Skinner că a luat-o? Domnișoara Skinner e de parte de a fi o nebună. De ce s-a grăbit ea să concedieze o bună servitoare, cînd se știe că, de greu e să găsești o altă? Ciudat, nu-i așa? Nedumerirea asta a rămas în mine. Mi-am spus că trebuie să fie ceva la mijloc. Apoi mi-a reținut atenția o altă ciudațenie. Miss Emily e o ipohondră, dar se pare că ea e prima ipohondră care n-a trimis după un doctor sau altul, și asta din capul locului, cum ar fi fost normal. Ipohondrii se dau în vînt după doctori. Miss Emily nu!

— Unde vrei să ajungeți, Miss Marple?

— Ei bine, ce vreau eu să spun este că Miss Lavinia și Miss Emily sînt două persoane foarte ciudate. Miss Emily își petrece aproape tot timpul într-o cameră întunecoasă...

Iar dacă părul ei nu e o perucă, să-mi spuneiți cuțul și ce vreau să mai spun este că e perfect posibil ca o femeie slabă,

palidă, uscățivă, cu părul cărunt să fie una și aceeași cu o femeie cu părul negru, rumenă în obraji și durdulie. Ca să nu mai spun că n-am găsit încă pe nimeni care să poată susține că a văzut-o pe Miss Emily și Mary Higgins în unul și același timp.

Timp a fost berechet să ia tiparele tuturor cheilor casei, la fel ca să se edifice asupra tuturor obiceiurilor și tabieturilor celorlalți locatari, după care — afară cu slujnica localnică! Miss Emily străbate sprintenă ținutul într-o noapte și revine în gară a doua zi, sub înfățișarea lui Mary Higgins. Pe urmă, la momentul potrivit, Mary Higgins dispare, iar dispariția ei e urmată de tipete și văicăreli. Am să-ți spun unde poți s-o găsești, inspectore. Chiar pe sofa lui Miss Emily! Dacă nu mă crezi, ia-i amprente digitale, dar o să constăți că am avut dreptate. O pereche de hoțoaice abile, iată cine sînt surorile Skinner — și nu încapă îndoială că sînt în legătură cu tainuturi de lucruri furate; dar sînt sigură că n-au avut încă timp să le scoată de aici. Vorba e că cu letele de aici, din sat, nu te poți aștepta la asemenea surprize! În ce mă privește, sînt mulțumită că toată lumea din sat o să aile că Gladys Holmes a rămas cu cîntea nepătată. Bună ziua!

Și Miss Marple părăsi biroul înainte ca inspectorul Slack să apuce să-și revină.

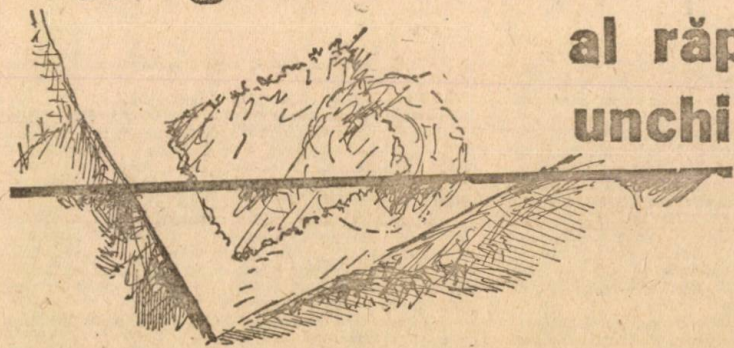
— Fir-ar să fie! mormăi el. Tare m-aș mira să aibă dreptate...

Dar foarte curînd, avea să constată că Miss Marple avusesse și de data aceasta dreptate.

Colonelul Melchett îl felicită pe Slack pentru reușita sa, iar Miss Marple, atunci cînd Gladys veni să ia ceaiul cu Edna, o moraliză îndelung, sfătuiind-o să deschidă bine ochii cînd își ia o slujbă și să nu o mai schimbe cu atîta ușurință.

Renghiul buclucaș

al răposatului unchi

— Iar dînsa, zise Jane Helier încheind prezentările, este Miss Marple!

Fiind actriță, știa prea bine cum se realizează „un efect”. Lăsînd-o la urmă pe bătrîna domnișoară, pregătise deznădămintul, finalul triumfal, în tonul ei se făcuseră simțite deopotrivă și un soi de respect temător, și satisfacția izbînzii.

Partea ciudată era că persoana prezentată cu atît de fațîșă mîndrie nu era nimic mai mult decît o simpatică, dar destul de stearsă băbătie, o fată bătrînă ca altele altele. În ochii celor doi tineri care, prin binevoitoarea mijlocire a lui Jane, tocmai li făcuseră cunoștința, se putu citi destul de limpede neîncrederea și o umbră de dezamăgire. Erău doi tineri arătoși — fată, Charmian Stround, o brunetă zveltă; bărbatul, Edward Rossiter, un lungan blond cu o înfățișare plăcută.

Charmian se grăbi să spună, răsufînd iute: — Oh! Îmi pare grozav de bine să vă cunosc! — dar îndoiala i se vedea clar în ochi. Ea aruncă o privire scurtă, întrebătoare, către Jane Helier.

— Dragă mea, spuse Jane răspunzînd acelei priviri, Miss Marple e absolut uluitoare... Încredînteați-l-te fără teamă! V-am spus că am să vă fac cunoștință cu dînsa, și

m-am ținut de cuvînt... După care se adresă bătrînei domnișoare: — Sînt sigură că o să le rezolvi chestiunea, pentru dumneata trebuie să fie floare la ureche...

Miss Marple îndreptă ochii ei calmi, de albastru porțelanului chinezesc, către tînarul Rossiter: — Vrei să-mi spui, zise ea, despre ce e vorba?

— Jane e prietena noastră, i-o luă Charmian înaintea acestuia, nerăbdătoare, și cum Edward și cu mine ne găsim într-o situație destul de dificilă, Jane ne-a spus că dacă vom veni la serata pe care o organizează, ne va face cunoștință cu cineva care este... care ar putea...

Edward îl veni într-ajutor: — Jane susținea că sinteți autoritatea supremă în materie detectivistică, Miss Marple!

Ochii bătrînei domnișoare licăriră, dar ea protestă cu modestie: — Oh, nu, nuli Nici vorbă de așa ceva! Dacă știu cîte ceva în plus despre firea omenească o datorez faptului că trăiesc la țară. Dar m-ați făcut curioasă, zău așa! Expuneti-mi problema dumneavoastră.

— Mă tem că e ceva foarte banal, în genul comorii îngropate, zise Edward.

— Serios? Dar mie mi se pare extrem de interesant!

— Știu, Comoara din Insulă... Numai că povestea noastră e lipsită de obișnuitele caractere romantice. Nu există o hartă pe care să fie desenat un craniu și două oase puse cruci, nici indicații de felul: „patru pași spre stînga, către

nord-vest". Problema noastră e din cale afară de prozaică — unde anume să săpăm!

— Ați făcut până acum vreo încercare?

— Aș putea spune că am răscolit vreo două pogoane bune. Terenul e numai bun să fie transformat în grădină de legume. Tocmai discutăm ce să plantăm, dovlecei sau cartofi.

Charmian interveni pe un ton hotărât: — Putem să vă spunem fără ocolișuri despre ce e vorba?

— Dar bineînțeles, dragă!

— Atunci, să căutăm un colțisor mai liniștit. Haide, Edward! — Și ea îl conduse, din încăperea aglomerată și îmbibată de fum de țigară unde se aflau, într-un salonaș de la catul al doilea.

După ce luară loc, Charmian începu de-a dreptul:

— Ei bine, am să vă spun! Povestea începe cu unchiul Mathew — mai bine zis stră-strănuchiul nostru al amîndurora. Era neînchipuit de bătrîn. Edward și cu mine eram singurele sale rude. Tinea foarte mult la noi și mi se declara, ori de cîte ori se ivea prilejul, că la moartea lui noi vom fi cei ce-l vom moșteni. În martie trecut, a murit și, într-adevăr, testamentul său prevedea ca întreaga sa avere să fie împărțită în mod egal între Edward și mine. M-am exprimat cam dur spunînd pur și simplu: a murit — în realitate ne era și nouă foarte drag. Dar a zăcut bolnav destul de multă vreme.

Culmea este că așa-numita „întreagă avere" s-a dovedit practic a fi nimica toată. Ceea ce, sincer vorbind, a constituit oarecum o lovitură pentru noi amîndoi, nu-i așa, Edward?

Chipeșul Edward încuviință. — Înțelegeți, spuse el, noi contăm într-un fel pe moștenirea asta. Vreau să spun, cînd știți că urmează să-ți pice o anumită sumă de bani, nu te mai îngrijești să ciștiți alții tu însuși... Eu sînt militar — veniturile mele se reduc la soldă, iar Charmian n-are nici ea para chioară. Ea lucrează ca regizoare într-un teatru cu repertoriu clasic — o ocupație foarte interesantă, pe care o exercită cu pasiune, dar care nu-i aduce nici un ban. Hotărîsem să ne căsătorim, dar latura bănească a chestiunii nu ne-a preocupat, fiindcă știam că mai curînd sau mai tîrziu vom intra în posesia averii unchiului.

— Iar acum, după cum vedeți, așteptările ne-au fost înșelate, zise Charmian. Mai mult decît atît. Anstey — acesta e numele domeniului familiei, la care și Edward și eu ținem foarte mult — va trebui probabil să fie scos la vânzare. Gînd cu care nici unul din noi nu ne putem împăcal. Dacă nu găsim banii unchiului Mathew, — nu vom avea încotro și va trebui să-l vindem.

Edward zise: — Știi, Charmian, n-am ajuns încă la punctul esențial.

— Ce-ar fi să-l expui tu?

Edward se întoarse spre Miss Marple: — Iată cum stau lucrurile. Pe măsură ce îmbătrînea, unchiul Mathew devenea tot mai bănuitor. Nu mai avea încredere în nimeni.

— Foarte înțelept din partea lui, observă Miss Marple. Depravarea firii omeneste poate lua forme inimaginabile.

— Mă rog, s-ar putea să aveți dreptate. În orice caz, unchiul Mathew gîndea și el la fel. Avusese un prieten care pierduse toți banii depuși la o bancă și un alt prieten pe care îl ruinasă un agent de bursă care o stersese cu banii încredințați, și el însuși pierduse niște bani investiți într-o companie frauduloasă. Așa că, fiind pătit, nu pierdea prilejul să susțină sus și tare că singurul mijloc sigur și sănătos de a-ți păstra banii este să-i convertești în niște masive lingouri de metal prețios, pe care să le îngropi undeva.

— Ah! făcu Miss Marple, încep să înțeleg.

— Da. Prietenii lui îl contraziceau, arătîndu-i că în felul acesta banii nu-l aduceau nici un câștig, dar el răspundea că asta nu-l interesează. Avere, zicea, trebuie „s-o ții într-o cutie, sub pat, sau s-o îngropi în grădină." Intocmai așa spunea.

Charmian continuă: — Iar cînd a murit, am constatat că nu lăsa nici un fel de titluri de proprietate, de acțiuni, de fol de depunere, și asta cu toate că era foarte bogat. Așa că ne-am spus că a procedat exact așa cum spunea că trebuie făcut...

Edward explică: — Am aflat că, din timp în timp, vindea acțiuni și scotea bani din bancă, sume importante, dar nimeni nu știa ce fusese cu ei. Astfel încît pare foarte probabil că, conducîndu-se după principiile sale, a cumpărat aur și l-a îngropat pur și simplu.

— Înainte de a muri, n-a spus nimic? N-a lăsat vreo hîrtie? Vreo scrisoare?

— Tocmai asta-i lucrul cel mai înnebunitor. N-a făcut nimic din toate astea. A zăcut fără cunoștință mai multe zile, dar și-a revenit înainte de a muri. Ne-a privit pe rînd pe amîndoi și a chicotit — un ris vag și plîpînd. A murmurat:

„O să fiți multumiți, porumbelii mei dragi!." După care, și-a atins ochiul cu degetul — ochiul drept — și ne-a făcut smechereste cu ochiul. Cîteva clipe mai tîrziu, era mort... Bietul unchi Mathew!"

— Și-a lovit ochiul, zise Miss Marple pe gînduri.

Edward interveni nerăbdător: — Vă spune lucrul acesta ceva? Pe mine mă face să mă gîndesc la o povestire cu Arsène Lupin, unde nu mai știu ce anume era ascuns într-un ochi de sticlă. Numai că unchiul Mathew n-avea nici un ochi de sticlă.

Miss Marple clătină din cap. — Nu, în momentul de față nu-mi vine în minte nimic...

Charmian interveni, dezamăgită: — Jane ne spune că dumneavoastră ne veți indica din prima clipă unde anume să săpăm!

Miss Marple zîmbi: — Știți, nu sînt chiar o vrăjitoare... Nu l-am cunoscut pe unchiul vostru, nu știu ce fel de om era, după cum nu cunosc nici casa și domeniul.

— Dar dacă le-ați cunoscut? zise Charmian.

— Nu văd ce dificultăți ar prezenta lucrul ăsta, nu-i așa? replică Miss Marple.

— Nici unul zise Charmian. Veniți la Anstey's, la fața locului, și vă veți descurca mai ușor...

Probabil că nu-și închipuia că invitația îi va fi luată în serios, dar Miss Marple se grăbi să accepte: — Dragă mea, dar asta-i foarte dragut din partea dumitale! Întotdeauna

mi-am dorit să am de-a face cu o comoară ascunsă! Și, în plus, adăugă ea cu un dulceag zîmbet de epocă victoriană tîrzie, în care e amestecată și o poveste de dragoste...

II

— Vegeți, deci... făcu Charmian, cu un gest dramatic. Tocmai încheiaseră turul complet al domeniului: Ansteys. Ocoliseră ocol grădinii de legume, în întregime răscolită de carmale. Străbătuseră păduricea, unde fiecare copac mai răsarit fusese săpat de jur-împrejurul trunchiului și priveriseră cu tristețe peluza de gazon, atât de netedă și frumoasă cîndva, iar acum într-o stare jalnică. Urcaseră în pod, unde toate lăzile și culerele vechi fuseseră scotocite cu de-amanunțul. Coborîseră în pivniță, unde fiecare lespede de piatră fusese urnită din lăcașul ei. Măsuraseră și ciocăniseră zidurile, și Miss Marple ceruse să-i fie arătate orice vechie piesă de mobilier conținînd sau bănuită a putea conține un sertar secret.

Pe o masă din salonaș se afla un vraf mare de hirtii — toate hirtile rămase de pe urma răposatului Mathew Stroud. Nici una nu fusese distrusă, și Charmian și Edward reveneau întruna asupra lor, studind cu atenție note de plată, învîrtindu-le de tot felul, corespondență de afaceri, în speranța că vor da de un indiciu ce le-ar fi scăpat pînă atunci.

— V-ați putut face vreo părere din cele ce ați văzut? întrebă Charmian plină de speranță.
Miss Marple clătină din cap.

— S-ar părea că ați procedat foarte metodic, draga mea. Ba, s-ar zice, nițel chiar prea metodic. Știi, după mine, e întotdeauna necesar să-ți faci un plan prealabil. Cam așa i s-a întîmplat și prietenei mele doamnă Eldritch; ea are o fată în casă foarte draguță și harnică, nimeni nu lustruiește podelele mai bine ca ea, dar într-o zi, din exces de meticulozitate, a lustruit podeaua băii atît de bine, că doamna Eldritch, ieșind din cadă, i-a alunecat sub picior stergătorul de plută și a căzut foarte rău, de fapt și-a rupt piciorul! Penibilă situație, fiindcă ușa băii fiind bineînțeleș încuiată, grădinarul a trebuit să se urce pe o scară și să intre pe fereastră — vă dați seama cum s-a simțit biata doamnă Eldritch, o femeie de o pudoare exemplară!

Edward pîrînd să se impacienteze, Miss Marple spuse repede:

— Vă rog să mă iertați. Știu, digresiunile nu sînt întotdeauna bine primite. Dar un lucru te face să-ți aduci aminte de altul. Iar asta poate fi uneori de folos. Ce vreau să spun este că dacă ați încerca să vă puneți mintea la lucru și să vă gândiți la un locșor care...

Edward o întrerupse cu arag: — Ce vorbiți, Miss Marple! Creierul lui Charmian și al meu demult nu mai sînt în stare de nici un efort!

— Tineri, tineri!... Îmi dau seama că sinteți la capătul puterilor. Dacă n-aveți nimic împotriva, aș arunca o privire peste astea. — Miss Marple arătă spre hirtii de pe masă. — Bineînțeleș, dacă nu e vorba de lucruri intime — n-aș vrea să par indiscretă...

— Oh! Puteți s-o faceți. Dar mă tem că nu veți găsi nimic.

Miss Marple se așeză la masă și se apucă să trieze metodic vrafurile de documente. După ce parcurgea cite unul, îl aranja automat într-unul din micile teancuri pe care le formase. După ce isprăviseră, rămase citeva minute lungi cu privirea îndreptată în gol.

— Ei bine, Miss Marple? întrebă Edward, nu fără o umbră de maliție.

Miss Marple își reveni, cu o tresărire: — Vă rog să mă iertați. A fost cit se poate de util.

— Ați descoperit vreun lucru revelator?

— O! nu, nimic de felul ăsta, dar cred că acum știu ce e! de om a fost unchiul Mathew al vostru. Din categoria celor ca propriul meu unchi Henry, după cite îmi dau seama. Care se dădea în vînt după farse. Celibatar și el, bineînțeleș — și mă întreb de ce, pe seamă că urmare a unei decepții timpurii. Ordonat și metodic, dar cîtuși de puțin doritor să îndure jugul unei căsnicii — dar care celibatar este?... În spatele lui Miss Marple, Charmian îi făcu un semn lui Edward, ce voia să spună: „E cam gogo bătrînic!”

Miss Marple continuă, încîntată să poată povesti despre răposatul ei unchi Henry: — Era mare amator de calam-bururi, iar pe unii oameni calam-bururile îi scot din sărite. Și într-adevăr, uneori cel mai nevinovat joc de cuvinte poate fi foarte enervant. Pe de altă parte, era un om foarte bănuitor. Era ferm convins că servitorii îi fură la tot pasul. Ceea ce se și întîmpla uneori, bineînțeleș, dar nu atît de des cum credeai el. Că e mereu furat, devenise pentru el o obsesie, bietul om. Către sfîrșit, ajunse să-i suspecteze că îl otrăvesc mîncarea, drept care refuză să mîncească orice altceva înafară de ouă fierte! Zicea că nimeni nu poate umbra la conștinutul unui ou fiert... Bietul unchi Henry, dragul de

el, și ce om vesel și glumeț fusese înainte — nimic nu-i plăcea mai mult decît cafeaua la sfîrșitul unei mese. Iar acum renunțase și la cafea!

Edward simțea că dacă va mai auzi o singură vorbă despre unchiul Henry își va ieși din minți.

— Îi plăceau deasemenea copiii și tinerii, continuă Miss Marple, dar totodată îi plăcea să-i și necăjească nițel, dacă înțelegeți ce vreau să spun. Astfel, avea obiceiul să aștepte pașepetele cu dulciuri în locuri unde copiii nu puteau ajunge...

Ferindu-și politicos privirea, Charmian remarcă: — Îmi închipui că era un om îngrozitor!

— O! nu, dragă, nimic altceva decît un celibatar convins, știu, și care nu știa cum să se poarte cu copiii. Și nu era prost deloc, crede-mă! Fiindcă obișnuia să păstreze în casă sume însemnate de bani, a pus să se instaleze un seif. Se lauda în dreapta și-n stînga cu el, susținînd că unul mai sigur nu există. Drept urmare, niște spărgători au dat lovitură într-o noapte și au reușit să găurească seiful cu ajutorul unui dispozitiv cu chimicale.

— Așa i-a trebuit zise Edward.

— Da, dar vezi că seiful era gol-goluț, spuse Miss Marple. Înțelegeți, banii îi păstra în cu totul alt loc — dacă vreți să știți unde, îndărătul unor volume de predici, în bibliotecă. Zicea că nimeni nu e ispitit să scoată o asemenea carte din raft!

Edward interveni surescitat: — Asta e o idee! Ce-ar fi să căutăm în bibliotecă?

III

Dar Charmian clătină din cap disprețuitor: — Crezi că nu m-am gîndit la asta? Am cercetat toate cărțile marțea trecută, cînd tu ai fost plecat la Portsmouth. Le-am luat din rafturi rînd pe rînd și le-am scuturat. Nu se află nimic în ele.

Edward oftă. Apoi, ridicîndu-se, încercă, plin de tact, s-o facă să se ridice de pe scaunul ei și pe musafîr, care, orice s-ar zice, îl decepționase:

— A fost extrem de draguț din partea dumneavoastră că ați bătut drumul pînă aici și ați încercat să ne ajutați. Îmi pare foarte rău că strădania a fost zadarnică. Îmi dau seama că v-am răpit și așa prea mult timp. Așa că mă duc să aduc automobilul, puteți încă prinde trenul de trei și treizeci...

— Păi, făcu Miss Marple, era vorba să găsim banii aceia, sau nu? Nu trebuia să te dai bătut atît de ușor, domnule Rossiter. „Dacă nu izbutești de prima dată vorba proverbului, încearcă iar și iar!”

— Vreți să spuneți că intenționați să continuați căutările?

— La dreptul vorbind, zise Miss Marple, nici nu le-am început încă. „Întîi de toate, împușcați iepurele!” — cum spune doamna Beeton în cartea sa de bucate — o carte minunată, dar care te scoate la pepeni; cele mai multe dintre rețete încep așa: „Luai un sfert de smîntînă și douăsprezece ouă...” Dar să vedem, unde am rămas? Al da. Ei bine, noi am împușcat iepurele, ca să zic așa — iepurele fiind, se-înțelege unchiul Mathew al vostru — și acum nu ne rămîne decît să aflăm unde și-a ascuns el banii. Ceea ce mi se pare destul de simplu.

— Simplu?! exclamă Charmian.

— Păi da, draguț. Sint sigură că bătrînul a recurs la un loc mai fisticichiu. Un sertar secret — iată care e soluția mea.

Edward zise pe un ton sec: — Nu poți ascunde lingouri de aur într-un sertar secret.

— Nu, sigur că nu. Dar nimic nu ne face să credem că banii au fost convertiți în aur.

— Dar ei obișnuia să spună...

— Știu, știu, dar așa vorbea și unchiul Henry al meu despre seiful lui. Praf în ochi, bag mîna-n foc că e așa. Niște diamante, în schimb, pot încăpea destul de ușor într-un sertar secret.

— Numai că am cercetat toate sertarele secrete. Am chemat un timplar de specialitate care a examinat întreaga mobilă din casă.

— Da, ați chemat un specialist? Iată o măsură înțeleaptă. Uite, masa aceasta de lucru, cu siguranță a unchiului, mi se pare a fi o piesă realmente valoroasă. *Escritoire*-ul acesta a stat întotdeauna aici, lipit de perete!

— Da. Să vi-l arăt.

Charmian se duse spre el și lăsă în jos grîlajul. Înăuntru se aflau mai multe despărțituri, precum și citeva sertărase. Charmian deschise o ușiță din mijloc și atîrse un resort din interiorul sertărașului din stînga. Partea de jos a scobiturii de la mijloc țîcni și alunecă înainte. Charmian trase de ea și scoase la iveală o cutiută bine lustruită. Dar și goală.

— Ca să vedeți ce coincident! exclamă Miss Marple. Unchiul Henry avea un birou exact ca acesta, numai că era din lemn de nuc, nu din mahon.

— Oricum, zise Charmian, înăuntru nu e nimic, după cum se poate lesne vedea.

— Am impresia, zise Miss Marple, că specialistul timp-lar la care ați apelat e destul de tânăr, sau mă înșel? Vorba e că nu știe multe lucruri. În vremurile de demult, oamenii se dovedeau foarte inventivi când era vorba să ascundă câte ceva. În cazul de față avem de-a face cu un secret în alt secret...

Și spunând acestea, scoase o agrafă din cocul său de păr cărunt. Îndreptându-i capătul, înfipse vârful în ceea ce părea să fie, într-o parte a cutiutei secrete, o găurice de carie oarecare. Nu fără dificultate, trase în afară un șertăraș. În el se afla un pachet de scrisori îngălbenite de vreme și o hirtie împăturită.

Edward și Charmian se repeziră amândoi deodată asupra prăzii. Cu degete tremurînde, Edward despăturii hirtia. În clipa următoare, o auziră cu o exclamație de dezgust.

— Rețetă de bucătărie. Șuncă la cuptor!
Charmian tocmai desfacea o panglică ce ținea scrisorile laolaltă. Scoase una din ele și își aruncă privirea asupra conținutului.

— Scrisori de dragostel

Miss Marple reacționă în cel mai victorian mod.

— Ce interesant! S-ar putea să aflăm din ele motivul pentru care unchiul vostru nu s-a căsătorit niciodată.

Charmian se apucă să citească cu glas tare:

„Iubitul meu pe vecie, Mathew! Trebuie să-ți mărturisesc că timpul mi s-a părut neștirg de la primirea ultimei tale scrisori. Încerc să-mi distrag gândurile cu diversele ocupații ce îmi sînt încredințate, și adesea îmi spun că trebuie să mă scotesc norocoasă de vreme ce mi-e dat să cunosc atâtea locuri de pe glob, deși cînd am plecat în America nici nu mă gîndeam că voi ajunge vreodată în insulele acestea îndepărtate!”

Charmian izbucni: — De unde e expediată scrisoarea? O! Din Hawaii! — Și continuă lectura:

„Din nefericire, băstinașii acestia sînt încă departe de a vedea lumina minții. Trăiesc nădădău, umblă goi și risipesc cea mai mare parte din timp pentru a înota, a dansa și a se împodobi cu ghirlande de flori. Mr. Gray a convertit vreo cîțiva, dar e o treabă dificilă, și soția sa se arată tot mai descurajată. Eu fac tot ce pot ca să-l ajut și să-l încurajez, dar și eu mă las adesea copleșită de tristețe, pentru un motiv pe care îl ghicești, dragă Mathew. Văd absența e o grea încercare pentru o inimă lubitoare. Jurdmintele și cuvintele afectuoase, mereu reînnoite în scrisorile tale, sînt pentru mine o mare mîngiere. Acum și pentru todeauna inima mea afectuoasă și devotată îți aparține, dragă Mathew, iar eu rămîn
A ta iubire adevărată

Betty Martin

P.S. Expediez scrisoarea de față, ca de obicei, pe adresa prietenii noastre comune, Matilda Graves. Nădădulesc că Cerul va lerta acest mic subterfugiu.”

Edward fluieră: — O femeie misionar! Vasăzică acesta a fost romanul amoros al unchiului Mathew. Și eu care mă întrebam de ce nu s-a căsătorit niciodată!

— Se pare că femeia a cutreierat lumea, nu glumă! zise Charmian cercetînd plicurile. Insulele Mauritius și și diverse alte locuri depărtate. Probabil că a murit de febră galbenă sau de altceva de felul ăsta.

Un ușor chichot îi făcu pe cei doi tineri să tresară. Miss Marple părea să se amuze la dumele. — Ei! ei! făcu ea. Ce ziceți de asta?

Bătrîna domnișoră citea rețeta de șuncă la cuptor. Văzînd privirile întrebătoare ale celor doi, reluă lectura cu glas tare: — Șuncă la cuptor cu spanac. Luați o bucată frumoasă de jambon, împănati-o cu usturoi și acoperiți-o cu zahăr ars. Coaceți-o la oc moale. Serviți cu garnitură de spanac piureu.... La ce vă face să vă gîndiți treaba asta?

— Eu zic că trebuie să fie o porcărie, a spus Edward.
— Nu, nu, adevărul e că trebuie să fie foarte gustos — dar ce vă spune întreaga chestie?

O rază de lumină se ivi brusc pe fața lui Edward.

— Credeți e un cod — un fel de criptogramă?... — El ridică foaia de hirtie. — Chiar așa, Charmian, uită-te și tu! Ce sens are, dacă te gîndești, să ascunzi o rețetă de bucatărie într-un șertar secret?

— Exact! confirmă Miss Marple. Foarte, foarte semnificativ!

— Știu ce poate să fie, interveni Charmian, cerneală invizibilă! Hai s-o încercăm! Fa lumină, Edward!

Edward răsuci comutatorul. Dar supusă la căldura becului, hirtia nu relevă nici o altă urmă de scriere.

Miss Marple tuși. — Știți, părerea mea este că voi complica lucrurile prea din cale-afară. Rețeta nu e, așa vorbind, decît o indicație. Importante sînt, cred eu, scrisorile.

— Scrisorile?

— Și îndosebi, sublinie Miss Marple, iscălitura.

Dar Edward nici n-o mai asculta. El strigă, dintr-odată ațîtat:

— Charmian! Vine aici! Dînsa are dreptate. Uită-te și tu — plicurile sînt într-adevăr foarte vechi, în schimb scrisorile propriu-zise au fost scrise mult mai tîrziu.

— Exact! zise Miss Marple.

— Vechimea scrisorilor e contrăfăcută. Fac prinsoare că bătrînul unchi Mathew le-a meșterit el însuși...

— În privința asta, nu-ncape îndoială, spuse Miss Marple.

— Toată povestea e o înșelătorie. Misionara asta n-a existat niciodată. Trebuie să fie vorba de un cod.

— Dragii mei, zise Miss Marple, vă spun încă o dată că nu e nevoie să complicați lucrurile. În realitate, unchiul vostru a fost un om foarte simplu. A făcut și el o glumă, și atîta tot.

Pentru înțlia oară, cei doi îi acordară atenția întreagă.

— Mai exact, ce vreți să spuneți, Miss Marple? întrebă Charmian.

— Vreau să spun, draga mea mea, că banii se află, în clipa de față, chiar în minile dumitale.

Surprinsă, Charmian coborî privirea.

— Iscălitura, dragă. Asta lămurește întreaga poveste. Rețeta e o simplă indicație. Să dăm de-o parte usturoiul, zahărul ars și celălalte — și ce rămîne! Jambon și spanac!

Adică — nimic, sau mai exact, un non-sens! Într-un cuvînt, spanac! Reiese limpede că importante sînt scrisorile. Și asta, cu atît mai mult dacă luăm în considerare gestul făcut de unchiul vostru înainte de a muri. Și-a atins ochiul cu degetul, așa spuneți. Ei bine, gestul acesta e cheia enigmei.

— Asta-i curată nebunie! murmură Charmian. Scuzați-mă, dar sau dumneavoastră ați înnebunit, sau noi doi sîntem nebuni...

— Presupun, draga mea, că ați auzit măcar o dată zicala care vrea să spună că ceva nu e în realitate ceea ce vrea să pară: *All my eye and Betty Martin...* (Ochiul meu întreg și Betty Martin — aiciuținea fără corespondent în limba română — nota trad.) Sau, mai știți, în ziua de azi nu se mai folosește...

Edward îcni pe neașteptate, și privirea sa căzu pe scrisoarea pe care o ținea în mînă:

— Betty Martin...

— Dar evident, domnule Rossiter! Așa cum bine ai spus, nu există — n-a existat niciodată o astfel de persoană. Scrisorile le-a scris unchiul vostru, și îmi închipui că s-a amuzat copios compunîndu-le. Așa cum ai spus tot dumneata, scrisul de pe plicuri e mult mai vechi în realitate, plicurile nu pot aparține scrisorilor în nici un caz, fiindcă ștampila poștei de pe plicul pe care îl ai în mînă indică anul 1851.

Miss Marple făcu o pauză. După care reluă, pe un ton enfatic:

— 1851!... Iar asta lămurește absolut totul, nu-i așa?

— Pe mine deloc! izbucni Edward.

— Fie și așa... zîmbi Miss Marple. Poate că nici pe mine nu m-ar fi lămurit, dacă n-ar fi existat nepotului meu Lionel. Un băiețel foarte draguț și, pe deasupra, pasionat colecționar de timbre. Știe totul în materie de filatelie. De la el am aflat de anume mărci poștale rare și extrem de scumpe, și de cîrînd mi-a vorbit de niște descoperiri senzaționale cu ocazia unei licitații. Dacă-mi aduc bine aminte, a pomenit chiar de un timbru din 1851 — albastru, în valoare de doi cenți. Dacă nu mă înșel, a fost adjudecat pentru 25.000 de dolari. Vă dați seama! Îmi închipui că și timbrele de pe celălalte plicuri sînt la fel de rare și de scumpe. Nu încape îndoială că unchiul vostru le-a cumpărat prin intermediari și a avut grijă „să șteargă urmele”, cum se spune în romanele polițiste.

Edward gemu adînc. Se lăsă să cadă în fotoliu și își acoperi fața cu palmele.

— Ce e cu tine, ce s-a întîmplat? întrebă Charmian.

— Nimic! Dar mă gîndesc că, dacă n-ar fi fost Miss Marple, am fi putut foarte bine, ca niște gentilemeni ce sîntem, nedorînd să cunoaștem viața intimă a unchiului, să aruncăm scrisorile în foc, cu tot cu plicuri!

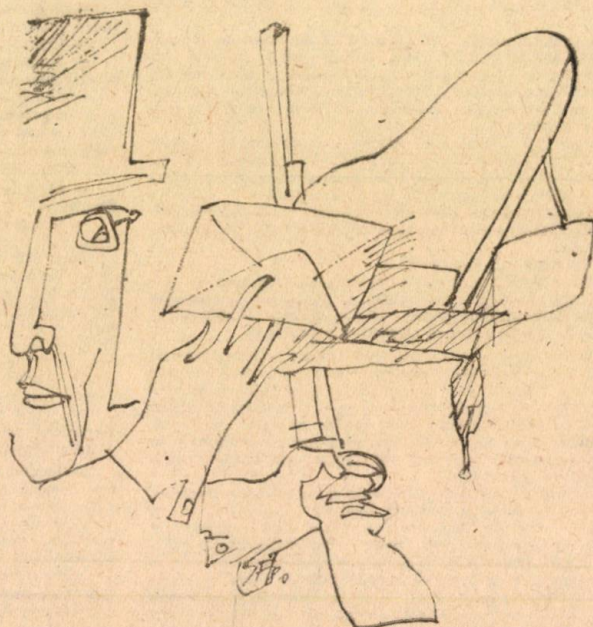
— Ah! făcu Miss Marple, tocmai lucrul ăsta nu le trece prin mînte bătrînilor unchi vesnic puși pe șotii! Îmi amintesc că unchiul Henry i-a trimis nepotei sale favorite, drept cadou de Crăciun, o bancnotă de jumătate de liră sterlină, dar lipită înăuntrul ilustratei de rigoare, pe care a scris: „Cu dragoste și cu cele mai bune urări. Din păcate, e tot ce pot să-ți trimit anul acesta...” Biata fetiță, înșelată în așteptările ei, a aruncat felițeara în foc, fără să se uite mai bine. Drept care, bineînțeles, unchiul Henry a trebuit să-i dea o altă bancnotă!”

Sentimentele lui Edward față de unchiul Henry luaseră o cotitură radicală.

— Miss Marple, zise el, mă duc să aduc o sticlă de șampanie. E cazul s-o golim în cinstea unchiului Henry al dumneavoastră!

Traducere de NICOLAE MĂRGEANU

Un semn pe cer

Audiență la Palatul de Justiție din Londra.

Președintele își termina declarația către jurați:

— Acum, domnilor, cred că v-am spus aproape tot ce aveam de spus. Faptele sînt împotriva acuzatului. Vă sînt ele de-ajuns pentru a conchide că este vinovat de moartea Lady-ei Vivien Barnaby? Ați ascultat mărturia servitorilor. Au afirmat în unanimitate că împușcătura a fost trasă la orele 6,20, seara. Ați avut în mină scrisoarea scrisă acuzatului de Vivien Barnaby în dimineața aceleiași zile, vineri 13 septembrie. Acuzatul, la început, a afirmat că nu s-a dus la Deering Hill în acea seară. El a mărturisit doar cînd poliția i-a prezentat probe formale. Aceasta are o mare importanță pentru verdictul dumneavoastră. Apărarea pretinde că o persoană — se ignoră cine — a intrat în salonul de muzică după plecarea acuzatului, că acea persoană ar fi ucis-o pe Vivien Barnaby cu pușca pe care a uitat-o acuzatul. Ați ascultat acuzatul explicîndu-vă de ce i-a trebuit o jumătate de oră pentru a se întoarce acasă. Dacă nu credeți ce v-a spus, și dacă sînteți convinși că vineri 13 septembrie a ucis-o cu o împușcătură pe Lady Vivien Barnaby, atunci, domnilor, verdictul trebuie să fie afirmativ. Dimpotrivă, dacă aveți îndoieli, datorită dumneavoastră este să achitați. Acum, vă cer să vă retrageți pentru a delibera și pentru a-mi face apoi cunoscută hotărîrea dumneavoastră.

Juriul absentă cam o jumătate de oră. Pronunță verdictul pe care-l aștepta toată lumea, adică: „vinovat”.

★

După ce auzi verdictul, dl. Satterthwaite părăsi îngîndurat Palatul de Justiție. În orice altă ocazie, un proces atît de simplu nu l-ar fi interesat; însă cazul lui Wylde era diferit. Tînărul Martin Wylde era ceea ce se numește un „gentleman” și, în plus, dl. Satterthwaite cunoscuse personal victima, pe Lady Barnaby, tînăra soție a lui sir George Barnaby.

Continuînd să mediteze asupra evenimentelor, dl. Satterthwaite porni înspre Holburn. Apucă pe niște străzi strîmte și murdare, ajungînd la un mic restaurant, care, deși puțin cunoscut de către marea public, era renumit printre gurmași și, în consecință, foarte scump!

Interiorul era foarte liniștit; abia se auzea du-te-vino-ul chelnerilor, a căror gravitate și ale căror gesturi aveau ceva de ritual. Restaurantul se numea Arlechinul.

Dl. Satterthwaite, la fel de cufundat în gînduri, intră și se îndreptă către masa-i favorită, situată într-un colț retras.

Penumbra ce scălda restaurantul nu-i permise să vadă decît cînd ajunse la cițiva pași de masă că era ocupată. Dar nu se depărtă, căci, spre marea lui surpriză, recunoscu figura brunetă a unui prieten.

— Domnule Quinn! Ce întîmplare fericită! spuse el. Îl mai întîlnisem de trei ori pe dl. Quinn și de fiecare dată întîlnirea lor iscase un eveniment extraordinar. Dl. Quinn, personaj ciudat, avea calitatea de a-ți înfățișa sub o lumină foarte diferită ceea ce cunoșteai de multă vreme. Nici o întîlnire nu putea fi mai plăcută d-lui. Satterthwaite.

Un chelner ieși din umbră și luă comanda pe care i-o dădu dl. Satterthwaite, după ce studiasc cu grijă meniul. Cînd chelnerul se retrase, dl. Satterthwaite începu:

— Mă întorc de la Palatul de Justiție: un caz penibil.

— Da, juriul n-a deliberat decît o jumătate de oră.

— Deznădămintul era inevitabil, totul fiind contra acuzatului. Și totuși...reluă dl. Satterthwaite. Se întrerupse.

Dl. Quinn termină fraza în locul său:

— Și totuși, simpatia dumneavoastră se îndreaptă către acuzat. Asta v-ați să spuneți?

— Cred că da. Martin Wylde e un băiat simpatic. E greu să-l crezi asasin. Dar, în ultima vreme, s-au văzut destui tineri simpatici devenind asasini.

— A existat, încă de la începutul afacerii, tendința de a-l considera că aparține tot din această tristă serie: un bărbat care caută să se debaraseze de o femeie, pentru a se căsători cu alta.

— Dați-mi voie să încerc să vă explic, zise dl. Satterthwaite. Am cunoscut familia Barnaby...

Dl. Quinn asculta cu atenție. Dl. Satterthwaite, cu ambele mîini sprijinite de masă, zugrăvea cu animație viața de la Deering Hill, reședința lui sir Barnaby și foc al dramei: sir George, bătrîn avar, obez, maniac, își regla pendulele în fiecare vineri după amiază, verifica socotelile casei marți dimineața, încuia el însuși ușa principală în fiecare seară. De la sir George, trecu la Lady Barnaby, pe care nu o văzuse decît o dată, dar suficient pentru a o aprecia drept o creatură impulsivă, teribil de tînără, un copil...

— Îl ura, mă înțelegeți, s-a măritat cu el fără să prea știe ce face, iar acum... N-avea bani, depindea în întregime

de soțul ei, era extrem de simplă, abia conștientă de frumusețea sa. Pe Martin Wyldy nu l-am văzut niciodată înainte de proces, însă am auzit adesea vorbindu-se despre el. Locuia la mai puțin de o milă distanță de ei. Un fermier. Bruce, Lady Barnaby se interesă de agricultură, sau se prefăcu că se interesează. Cred că a văzut în Martin Wyldy singurul derivat al existenței ei și poate unicul mijloc de a scăpa de ea; s-a agățat de el cu toată impetuozitatea tineretii. Se putea prevedea dinainte sfârșitul acestui roman. El a păstrat toate scrisorile, care, de altfel, au fost citite la tribunal; și, după tonul ultimelor, se înțelegea că se plictisea de ea. Ea nu a păstrat nici o scrisoare de la Martin Wyldy. Într-adevăr, de cîtu timp, Martin frecventa o tină, Sylvia Dale, care locuia de asemeni la Deering Vale și al cărei tată e medic. Poate ați văzut-o la Palat? Nu, adevărat, n-ați fost acolo. O fată blondă, cam îngustă la mînt, cred, dar foarte sinceră.

Di. Satterthwaite se opri o clipă. Di. Quinn îl încurajă cu un semn din cap să continue expunerea.

— Ați ascultat lectura ultimei scrisori a Lady-ei Barnaby sau, mai curînd, ați citit-o în ziare, cea care a fost scrisă în dimineața de vineri 13 septembrie: o scrisoare disperată, o scrisoare de reproșuri, în care-l implora pe Martin să vină în aceeași seară, la orele șase: „Voi lăsa deschisă ușa de serviciu, nimeni nu va ști că ai venit. Voi fi în salonul de muzică.” Scrisoarea a fost transmisă. Vă amintiți, la începutul arestării Martin Wyldy nega că s-a dus la Lady Barnaby în acea seară; spunea că plecase în pădure, să vîneze. Dar poliția a prezentat probe contrare acestei declarații. Se găsiseră amprente pe digitale pe ușa de serviciu și pe unul din paharele de cocktail din salonul de muzică. În cele din urmă, el a admis că s-a dus la Lady Barnaby, că a avut cu ea o conversație furtunoasă, dar a afirmat că la sfîrșit a reușit s-o calmeze. A jurat că și-a lăsat pușca lîngă ușa de serviciu, rezemată de peretele exterior și că, în momentul cînd a părăsit-o pe Lady Barnaby, vie, era aproape orele 18,15. S-a întors direct acasă, a afirmat el. Dar dovezile demonstrează că a ajuns la proprietatea lui doar la 18,45. Dar, pentru a parcurge o milă, nu-ți trebuie o jumătate de oră. A afirmat că pușca a uitat-o în locul în care a lăsat-o cînd a intrat. Declarația cam bizară, poate, dar, în fond, plauzibilă. Mulți oameni sînt emotivi, suportă greu certurile. Mi-l închipui foarte bine pe Martin plecînd de-acolo tulburat, fără să se mai gîndească la pușcă.

Di. Satterthwaite făcu iarăși o pauză, apoi continuă: — Asta n-are importanță, căci, ceea ce a urmat este prea limpede, din nefericire. Servitorii au auzit împușcătura la orele 18,20. S-au repezit toți în salonul de muzică; Lady Barnaby era cîzută peste brațul fotoliului; glonțul fusese tras de foarte aproape, astfel că nu se putea greși ținta. — Servitorii au fost audiași, presupun? Întrebă di. Quinn.

— Da, șeful personalului a intrat în salon cu cîteva secunde înainte de celălalt, dar toți au dat declarații asemănătoare.

— Așadar, au depus toți mărturie? Insistă di. Quinn. N-a existat nici o excepție?

— Ba da, camerista. N-a depus decît o dată, la începutul anchetei. După aceea a plecat, cred, în Canada.

— Ah! făcu di. Quinn cu un ton ce arăta că nu i se pare a găsi firesc acest lucru.

— De ce să nu fi plecat? spuse brusc di. Satterthwaite.

— De ce să fi plecat? răspunse di. Quinn cu o ușoară înălțare a umerilor.

Întrebarea îl tulbură pe di. Satterthwaite, dar își reluă expunerile:

— Nu putea rămîne nici o îndoială asupra identității asasinului. Servitorii, pe moment, și-au pierdut capul; nu s-au gîndit să telefoneze imediat la poliție și cînd, în sfîrșit, unul din ei a vrut s-o facă, telefonul nu funcționa.

— Oh! se miră di. Quinn, telefonul nu funcționa?

— Nu, răspunse di. Satterthwaite, care, deodată, își dădu seama că dezvoltase ceva foarte important. Evident, a putut fi întrerupt dinadins, însă nu văd scopul. Moartea a fost fulgerătoare.

Di. Quinn nespunînd nimic, di. Satterthwaite simți că explicația lui nu-l mulțumea.

— Doar Martin Wyldy putea fi suspectat, continuă el. După spusele lui, a plecat cu trei minute înainte de a se auzi împușcătura. Deci cine avea posibilitatea să tragă? Sir George se afla la bridge, la cîțiva pași de casă. Și-a părăsit prietenii la orele 18,30, apoi a înțilnit servitorii la poartă, unde li anunțară știrea. Secretarul lui Sir George, Henry Thompson, se găsea la Londra în acea seară. Sylvia Dale? Însoțea o prietenă la gară, la trenul de 18,28. Asta o scotea din cauză. Servitorii? Cu motive să fi avut? De altfel, sosi-șeră toți în același timp. Nu, hotărî, Martin Wyldy a dat lovitură, termină di. Satterthwaite. Dar pronunțase ultimele cuvinte cu un ton ce nu conținea nimic convingător.

Continuă prînzul. Di. Quinn nu era dispus să vorbească iar di. Satterthwaite spusese tot ceea ce avea de spus. Și, timp de cîteva minute, la masă se instaură tăcerea.

Bruce, depunînd cuțitul și furculița, di. Satterthwaite reluă cuvîntul, neliniștit:

— Și dacă tînărul este realmente nevinovat și va fi, totuși, spînzurat? Dar de ce să fi plecat în Canada femeia aceea? adăugă el.

Di. Quinn scutură din cap.

— Nu știu măcar în ce parte a Canadei s-a dus, continuă di. Satterthwaite.

— Ai putea să-ți întrebă, în fine, di. Quinn.

— Da, fără îndoială; șeful personalului, sau secretarul Thompson probabil știu.

Se întrerupse încă un moment, apoi reluă:

— Dar de ce mă interesează acest lucru?

— Va fi spînzurat un om peste cîteva săptămîni.

— Ah, evident, dacă privești astfel... Da, observ, viața sau moartea. Însă, la urma urmei, chiar dacă aflăm unde-i femeia aceea, ce se va schimba? Trebuie să merg eu însumi s-o găsesc? Contam să plec săptămîna viitoare pe Riviera.

— N-ați mers niciodată în Canada?

— Niciodată.

— E o țară foarte interesantă.

Di. Satterthwaite îl privi, ezitînd.

— Credeți că trebuie să merg acolo?

Di. Quinn se lăsă pe speteaza scaunului, aprinse o țigară și răspunse printre valurile de fum:

— Sînteți bogat, cred, domnule Satterthwaite. Aveți posibilitatea să vă satisfaceți o fantezie. Pînă în prezent, ați asistat ca spectator la dramele vieții altora. Dar ați jucat vreodată un rol în ele? Ați știut vreodată în mîinile dumneavoastră viața sau moartea?

Di. Satterthwaite se aplecă spre el:

— Vreți să spuneți că... dacă plec în Canada...

Prietenul său zîmbi.

— Oh! Dumneavoastră ați vorbit de plecarea în Canada, nu eu.

— Nu vă puteți juca mult timp cu mine, domnule Quinn. De fiecare dată cînd v-am înțilnit... în fine, există în dumneavoastră ceva ce nu reușesc să explic. Ultima oară cînd v-am văzut...

— Să nu ne depărtăm de subiect. Restul n-are importanță, nu-i așa?

Di. Satterthwaite nu insistă.

— La întoarcerea din Canada voi fi fericit să vă revăd, spuse el cu simplitate.

— Regret, în momentul acesta n-am domiciliu fix. Dar cum vin adesea aici, ca și dumneavoastră, ne vom mai reîntîlni cu siguranță, în curînd.

Apoi se despărțiră cordial.

Di. Satterthwaite era foarte agitat. Alergă la agenția Cook, pentru a se interesa de viitoarele plecări spre Canada, după care se duse la Deering Hill. Il primi șeful personalului.

— Mă numesc Satterthwaite, vin din partea unei agenții de plasare, pentru a culege cîteva informații despre o cameristă care a părăsit casa dumneavoastră de curînd.

— Vă referiți la Louise Bullard, domnule?

— Întocmai, zise di. Satterthwaite, prea fericit că află aș nume.

— Nu mai e în Anglia, domnule, a plecat de cîteva luni în Canada.

— Puteți să-mi dați adresa ei de-acolo?

Șeful personalului zăvăli, cîntînd un moment. Banff... da, asta era. Celelalte femei din casă sperau să primească știri din partea ei, însă nu le scrisese niciodată.

Di. Satterthwaite plecă, mulțumind. Era hotărît: se va duce în Canada, și, dacă Louise Bullard se afla acolo, o va găsi.

Douăsprezece ore după sosirea la Banff, ședea în fața Louisei Bullard, pe care o descoperise fără nici o dificultate; era salariați unui mare hotel. Avea vreo treizeci de ani și părea cam năcîngă, dar foarte onestă.

Nu se arătă mirată cînd îi spuse că era trimis să strîngă cîteva informații în plus despre drama de la Deering Hill.

— Am aflat din ziare, zise ea, că di. Martin Wyldy a fost condamnat. (Nu părea să se îndoiască de vinovăția lui.) Un băiat amabil, continuă ea, bîrbit de patimi. E greșeala doamnei, deși nu trebuie să-i vorbim de rău pe morți; nu voia cu nici un preț să-i redea libertatea. Acum, sînt pedepsiți amîndoi. Eram sigură că în seara aceea se va împlini ceva...

— Cum așa? se miră di. Satterthwaite.

— În timp ce-mi schimbam rochia, în cameră, am privit mașinal pe fereastră. Trecea un tren chiar în acel moment și fumul său s-a ridicat la cer, luînd forma unei mîini uriașe; o mîină mare și albă ce se detașa pe cerul roșu; degetele erau îndoite, de parcă încercau să așeze ceva. Spectacolul

m-a izbie și am gândit imediat: „E o prevestire rea”. Și, chiar în acea clipă, am auzit împușcătura. M-am repezit jos, am ajuns în hol odată cu ceilalți servitori și am intrat împreună cu ei în salonul de muzică, iar acolo... zăcea doamna... cu capul răsturnat. Ce ororă! Deși i-am povestit lui sir George ce am remarcat pe cer, n-a părut să dea importanță aceluia semn. Pe deasupra, o zi foarte rea, vineri 13, ceea ce nu-i de mirare.

Di. Satterthwaite o mai chestionă, dar nu obține nimic în plus. Louise Bullard spusese tot ceea ce știa și expunerea ei părea foarte simplă și foarte corectă. Totuși, obșinu ceva important: situația pe care o ocupa la Banff îi fusese procurată de dl. Thompson, secretarul lui sir George. O acceptase, tentată de leafa mare. Un anume domn Denman făcuse toate demersurile necesare, recomandându-i să nu scrie servitorilor pe care-i cunoscuse în Anglia, pentru a nu-și atrage neplăceri din partea biroului de emigrare.

Di. Satterthwaite se interesă de totalul salariului; era atît de ridicat, încît se miră. Se hotără, după oarecare șovăială, să-l vadă pe acel domn Denman.

Di. Denman nu ezită să-i spună tot ceea ce știa. Îi înclină pe Thompson la Londra, unde acesta din urmă îi făcuse un serviciu. Promise de la el o scrisoare, în septembrie, în care îl anunța că, din motive personale, sir George se grăbea să o îndepărteze de Anglia pe Louise Bullard. Avea posibilitatea să-i găsească un loc? I se trimisese chiar fonduri, pentru ca leafa cameristei să poată atinge o cifră ce ar hotărî-o să accepte.

— Mereu aceeași poveste, presupun, zise cu nepăsare dl. Denman. Pare foarte blînd și foarte amabilă.

Di. Satterthwaite nu voi să admită că Louise Bullard fusese o fantezie a lui sir George. Ceva foarte grav îl obligase să o îndepărteze, dar ce? Oare însuși sir George îl pusese pe secretar să acționeze în locul său? Sau Thompson tratase din proprie inițiativă?

Se întoarse în Anglia, căutînd să rezolve aceste probleme. Era descurajat. Pe scurt, călătoria nu-i aducea nici un rezultat.

A doua zi după sosirea la Londra, se înfîntă la Arlechinul: spre mareă bucurie, silueta familiară era așezată la măsura din colț. Di. Quinn îl primi surzind.

— Ei bine! zise dl. Satterthwaite începînd să mănînce, călătoria n-a avut mult succes. Louise Bullard nu mi-a comunicat nimic.

Apoi povesti cu de-amănuntul întrevăderea cu camerista și cu dl. Denman. Di. Quinn îl asculta liniștit.

— În fine, zise dl. Satterthwaite, am înțeles că a fost trimisă acolo deoarece prezența ei în Anglia deranja. Dar n-am fost în stare să pricep care-i cauza.

— Adevărat? zise dl. Quinn cu vocea-i zeflemitoare. Di. Satterthwaite luă o atitudine provocatoare.

— Credeți că ar fi trebuit să o chestionez mai abil? Vă asigur că nu puteam să o oblig să spună mai mult. Dacă n-am aflat ceea ce doream, nu e gresala mea.

— Sînteți convins că n-ați aflat ceea ce doreați?

Di. Satterthwaite îl privi uimit. După o scurtă pauză, dl. Quinn reluă, schimbînd tonul:

— Cu ocazia ultimei noastre întîlniri, mi-ați descris foarte precis personajele dramei. Ați putea să procedați la fel cu locul, pe care l-ați trecut sub tăcere?

Di. Satterthwaite fu flutrat.

— Locul? Deering Hill? E o casă cum se văd multe în zilele noastre. Destul de urîtă la exterior, dar foarte confortabilă în interior. Nu prea mare, construită pentru oameni bogați. Camerele amintesc oarecum de un hotel. Pe scurt, confort maxim pentru o casă de țară. Se vede bine că Deering Hill e doar la 19 kilometri de Londra. Există niște trenuri care pleacă din Waterloo la 48.

— Și de cît timp e nevoie pentru a călători pînă la Deering Vale?

— Circa trei sferturi de oră. Trenurile ajung acolo la 28.

— Adevărat, ar fi trebuit să-mi amintesc. În seara aceea, miss Dale însoțea o prietenă la trenul de 18, 28, nu-i așa?

Di. Satterthwaite nu răspunde imediat. Atenția lui se îndreptase către un punct pe care încă nu-l clarificase.

— Aș vrea să știu de ce m-ați întrebât adineauri dacă sînt sigur că n-am aflat tot ceea ce doream?

— Bine! Ați descoperit că Louise Bullard a fost îndepărtată dintr-un loc. Trebuie să existe un motiv pentru asta. Și acest motiv trebuie găsit în ceea ce v-a spus.

— Ce a spus? întrebă dl. Satterthwaite. Și ce ar fi putut să spună în plus dacă ar fi depus mărturie?

— Ar fi putut să sublinieze ceea ce a văzut.

— Ce a văzut?

— Un semn pe cer.

— Credeți în superstițiile ei? Vă gândiți, ca și ea, că era mina destinului? Recunoaște ea însăși că era fumul trenului.

— Un tren care mergea spre Londra, sau care venea de-acolo?

— Trenurile care merg la Londra pleacă la fără zece, deci nu putea fi decît trenul care venea de-acolo, cel de 18, 28. Ba nu, nu-i posibil, a zis că a auzit împușcătura imediat după apariția semnului, iar nu știm că s-a tras la orele 18, 20. Trenul ar fi avut un avans de zece minute. Era poate un mărfa? Dar, dacă ar fi așa...

— N-ar fi fost necesar să o îndepărteze...

Di. Satterthwaite îl privi, fascinat.

— Orele 18, 28, zise el, încet. Dar atunci, dacă s-a tras în acel moment, de ce toți servitorii au afirmat că era mai devreme?

— Fără îndoială că pendulele funcționau cu întârziere.

— Toate? O coincidență într-adevăr extraordinară.

— Nu mă gîndeam la o coincidență, răspunde dl. Quinn, mă gîndeam pur și simplu că s-a întîmplat într-o vineri.

— O vineri?

— Nu mi-ați spus că sir George întorcea pendulele în fiecare vineri după-amiază?

— Și le-a întîrziat cu zece minute, murmură dl. Satterthwaite, uimit de descoperirea pe care o făcea. Apoi s-a dus la bridge. Cu siguranță că a surprins scrisoarea pe care soția lui o trimitea lui Martin Wyld în acea dimineață. Și-a părăsit prietenii la orele 18, 30, a găsit pușca lui Wyld lângă ușa de serviciu, a intrat și și-a ucis nevasta. Pe urmă a ieșit, a aruncat pușca în tufiș în care a fost regăsită mai târziu și a lăsat impresia că iese din casa vecinilor, chiar cînd venea să-l caute. Dar telefonul? Ah! Da, l-a tăiat pentru a nu se putea preveni poliția, care ar fi fost capabilă să remarce ora. Așadar, acum expunerea lui Wyld e clară. A părăsit-o pe Lady Barnaby la orele 18, 25, mergînd încet, preocupat, a sosit acasă la 18, 45. Acum înțeleg totul. Louise, cu superstițiile ei, ar fi fost în stare să remarce ora trenului, să se bizuipe pe acest amănunt. Și atunci...

— Admirabil zise dl. Quinn.

— Da, dar acum ce-i de făcut? spuse brusc dl. Satterthwaite.

— Mi se pare că va trebui să vă duceți să o găsiți pe Sylvia Dale.

Di. Satterthwaite nu păru să-l aprobe.

— V-am spus, cred, e cam mărginită.

— Are un tată și niște frați, care se vor ocupa de caz.

— Aveți dreptate, zise dl. Satterthwaite, ușurat.

Ceva mai târziu, ședea lângă fată, expunîndu-și povestea. Ea îl asculta cu atenție, fără a pune vreo întrebare. La sfîrșit, se ridică.

— Plec să-l găsesc pe sir George Barnaby.

— Dar nu trebuie să procedezi astfel. Lasă-mă pe mine...

Însă Sylvia Dale nu-l mai asculta, își urma ideea. Îi permise să o însoțească și se prefăcu surdă la toate obiecțiile lui. El rămase în taxi, în timp ce ea urcă în biroul lui sir George. Coborî după o jumătate de oră. Părea la capătul forțelor; fața îi era palidă și, totodată, radioasă.

— Am cîștigat, murmură ea, prăbușindu-se pe banchetă.

— Ce? Ce-ai făcut? Ce-ai zis?

— I-am spus că Louise Bullard a depus de curînd mărturie la poliție, că l-a văzut intrînd și ieșînd din casă după orele 18, 30. S-a fistic! I-am spus că mai are timp să fugă, că polițiștii nu vor veni să-l aresteze decît peste o oră, și că, dacă semnează o hirtie în care să afirme că a ucis-o pe Vivien, nu voi acționa imediat; dar, dacă nu vrea, voi țipa în toată casa că e un asasin. A fost atît de îngrozit încît a semnat declarația fără ca măcar să-și dea seama ce face.

Îi întinse fila pe care o ținea.

— Luai-o... luai-o repede... și eliberai-l pe Martin.

— A semnat asta strigă dl. Satterthwaite, cu totul uimit.

— E cam îngust la minte, spuse Sylvia Dale. Ca și mine, de altfel, adăugă ea, de aceea am știut cum să mă port cu el.

Tremura. Di. Satterthwaite o apucă de mînă.

— Trebuie să mîninci ceva, pentru a te reface. Vino, sîntem în preajma Arlechinului, un restaurant pe care îl frecventez. Îți știu?

Ea făcu un semn negativ.

Di. Satterthwaite opri taxiul și intră în restaurant, însoțit de fată. Se îndreptă către măsuta obișnuită, cu speranța de a găsi acolo pe cineva. Dar locul era gol.

Sylvia Dale îl simți dezamăgirea.

— Ce se întîmplă? întrebă ea.

— Nimic. Mă așteptam să văd un prieten. Dar asta n-are importanță. Într-o zi, îl voi revedea...

(text prescurtat)

În românește de GH. BUZOIANU

Unchiul Dominic a „picat” la reexaminare

Josef Newton se așază comod într-un colț al cupeului de clasa întâia al expresului de Cornwall. Compartimentul era acum numai al lui, geamantanele, cărțile și ziarele înșirate pe scaune lăsau să se înțeleagă că toate locurile erau ocupate. Trenul nu era arhiplin, iar el nutrește speranța că va rămâne nederanjat până la finele călătoriei. Să-l privim însă mai îndeaproape pe Newton și să încercăm să aflăm câte ceva despre el, mai înainte ca povestea lui să înceapă și să se sfârșască.

Vârsta? Patruzeci și cinci de ani ar reprezenta o estimare aproape exactă, cu toate că în realitate el este mai tânăr. În ce privește aspectul fizic, „bine hrănit” ar fi expresia cea mai blândă, dar, pentru că nu ne place să ne hrănim cu iluzii, vom recunoaște că este „burtos”. Pentru a nu fi însă nici prea aspri vom adăuga că viața de îndestulare pe care a dus-o i-a influențat numai o anumită parte a corpului. Fașa lui era ca un abecedar. Păr de culoare deschisă, haine de stofă cusute cu grijă, pe care însă nu se pricepea să le poarte așa cum s-ar fi convenit. În ansamblu, arăta ca un om trăit în bunăstare — un membru al lumii avute din Anglia, am putea zice...

Poziția socială? Categorisiți-l, dacă vreți, comerciant sau vânzător, sau om de afaceri de mărime medie, în nici un caz însă nu ca pe un liber profesionist. Dacă o veți face, s-ar putea să aveți dreptate, dar s-ar putea tot atât de bine să vă și înșelați...

Josef Newton era și un autor de succes, ale cărui romane polițiste și de aventuri umpleau chioșcul de ziare pe care îl părăsise nu cu mult timp în urmă, cu un teanc de reviste sub braț. Vinduse până acum Dumnezeu știe câte milioane de exemplare, iar povestirile sale publicate în ziare și reviste cu „va urma” îi aduceau sume frumoase, ca să nu zicem fabuloase.

Dar, la ce bun să mai continuăm a-l prezenta? Doar toată lumea îl știe. Acum se duce la Cornwall, unde are căsuță dragăștă așezată chiar pe țărmul mării, cu numai douăzeci și șapte de camere...

Trenul se puse în mișcare, iar vagonul în care se găsea Newton, mai bine zis cupeul în care se găsea el, rămase gol, dacă facem abstracție de persoana lui, bineînțeles. Respiră ușurat și începu să răsfășeze mașinal un ziar în care era publicată o povestire de-a lui. Pentru moment nu-și aminti cine anume i-o scrisese. Trebuia să afle, își zise Newton, care este negrișorul pe care îl am pe conștiință...

În clipa aceea se simți stingerit de privirile insistente ale cuiva. Ridică ochii și zări un individ pe coridor. Scriitorul își arăta privirea asupra lui.

După ce îl mai fixă o clipă, nou-venitul deschise ușa și intra. Aruncă pe geamantanul lui Newton o pătură și o pernă prinsă într-o curea. Se părea că nu avea alt bagaj. Newton se ridică și își strînse lucrurile într-un colț. Străinul luă loc și începu să desfacă cureaua. Apoi se întinse pe canapea, își puse perna sub cap și închise ochii.

Pepe Dumnezeu, își zise Newton, măcar de n-ar sfârși!

Iar acum, pentru că cel de al doilea călător își vede liniștit de somn, să zăbovim nițel și asupra lui. S-ar putea să ne prindă bine mai târziu. Un bărbănel ca la șizeci de ani, ligărit, cu chelie mare și barbă ciufulită, de culoarea cafelei. Cam de o sută șizeci de centimetri înălțime, arăta totuși ca un pigmeu. În schimb, avea o elasticitate care contrasta vizibil cu „plinătatea” lui Newton.

Nu era prost îmbrăcat, de bună seamă că hainele i le făcuse un croitor bun, dar pe el atrăneau ca pe o mătură. Buzunarele îi erau umflate, veșta îi era încheiată strîmb iar gulerul cămășii i se lăbărta pe gît. Un nasture al hainei atrîna deznădăjduit, în timp ce cravata de culoare roșie era fixată asimetric. În plus, talpa unuiu dintre pantofi i se dezlipise și clămpănea după cum își mișca piciorul.

Fie și numai după înfățișarea pe care i-am descris-o și îți poți da imediat seama că nou-venitul era născut pentru a fi un adevărat bărbat, catalogat mai degrabă drept excentric decît sărac. S-ar fi putut să fie vreun profesor extraordinar de distrat. În realitate el nu era profesor, dar lui Newton nici prin cap nu-i trecea cam cine și ce ar putea fi...

O bună bucată de drum, cam pînă în momentul în care expresul părăsi periferiile Londrei, în cupeu domni o liniște perfectă. Tovarășul de drum al lui Newton nici măcar nu sfîrșia. Ținea ochii închiși în clipa în care Newton își aruncă privirea asupra lui. Peste un moment, scriitorul avu sentimentul neplăcut că nou-venitul îl fixează. Își zise însă că acest lucru nu-i posibil și încercă să se afunde în lectura povestirii sale. Neplăcutul sentiment însă nu-l părăsi. Deodată, tocmai cînd expresul trecea prin gara Maidenhead, tovarășul lui de călătorie spuse cu glas liniștit, dar foarte sigur pe el, glasul acela cu care spunem de obicei celor proști, că sînt proști:

— Dacă ne referim la crime, cred că n-ar trebui să fiți atât de nepăsător...

— Cum? Sări Newton ca ars, înclt ziarul îi căzu din poală. Cum? Ce spuneți?

— Ziceam că n-ar trebui să fiți chiar așa de nepăsător, repetă celălalt.

— Nici măcar nu sînteți conștient că vorbiți de crime ca despre oricare alt lucru, zise Newton, ridicînd ziarul și privindu-l pe omul din fața lui.

— Așadar ați auzit ce-am spus, zise nou-venitul. Aș vrea să mai adaug doar că, dacă vă așteptați cumva ca înțîmplările pe care le descrieți să fie citite și de oamenii inteligenți, atunci va trebui să vă dați osteneala ca ele să fie cel puțin credibile...

Newton înghiți răspunsul care-i stătea pe limbă. El prefera să aibă majoritatea cititorilor din rîndul proștilor și nu făcea nici un efort pentru a capta și interesul celor inteligenți. Se mulțumi să spună doar alți: „Cred, domnule, că găsiți convorbirea cu mine mai interesantă decît cărțile mele”, apoi își băga iarăși nasul în gazetă.

— N-aș zice, i-o întoarse străinul. Pot însă să vă spun

că, inițial, dv. ați avut ceva bun în cap... Întimplările din India sînt...

Din clipa aceea nici afirmație n-ar mai fi fost în stare să-l determine pe Newton să mai intre în vorbă cu individul cu care călătorea. Nimeni nu mai citea astăzi „Întimplările din India”, nimeni nu le mai dădea nici cea mai mică atenție, în ciuda faptului că Newton considera că ele constituiau cele mai bune pagini din cîte scrisese.

— ... de o perfecțiune de cristal, continuă partenerul său de călătorie, și mai mult ca sigur că ați fi ajuns cineva dacă nu ați fi scris pentru bani...

— Nu credeți, dragă domnule, că sînteți cam grosolan întrebă Newton.

— Ba da, zise celălalt cu glas foarte liniștit. Asta-i felul meu, dar acest fel al meu de a fi este de multe ori folositor oamenilor. Pe cuvînt de cinste, ultima dv. carte a juit-o razna...

— Despre care ultima mea carte vorbiți? întrebă Newton, fără să-și poată da seama dacă spusele celui alt îl întăreau sau mai mult îl distrau.

— Despre „Remus”, spuse străinul respirînd ușurat.

— Aaaa... făcu Newton.

Dacă nu mă înșel, continuă străinul, eroina dv. se numește cînd Elinor, cînd Gertrude. Și nu v-ați putut decide nici dacă se numește Robinson cu un singur „b” sau cu doi... Într-un loc, pe unul dintre eroii îl omorîți într-o zi de luni, iar peste cîteva pagini ziceți că a fost căsărit într-o duminică... Cadavrul i-a fost găsit după douăzeci și patru de ore de la comiterea crimei, dar asta nu v-a împiedicat să afirmați cu seninătate că zăcea într-o baltă de sînge neînchegat...

— Mai aveți ceva de obiect... domnule? întrebă Newton.

Din păcate da, domnule... În afară de numeroasele greșeli de tipar, volumul mai conține și un număr de greșeli gramaticale...

— Bine, dar asta mă face să cred că dv. nu-mi citiți cărțile, ci le studiați pur și simplu, interveni Newton zîmbind.

Necunoscutul își trase pătura de pe picioare și o puse lîngă el. Luă apoi perna și o puse peste pătură. Aruncă o privire către coșul în care se găsea Newton, apoi scoase o tabacheră bătută cu pierre prețioase. Luă o țigară, o aprinse și începu să fumeze. Întinse apoi tabachera spre Newton, oferindu-i o țigară.

— Sînt „Lavery”, țigările dv. preferate...

În realitate Newton nu fumase niciodată „Lavery”, în schimb, contra unor sume frumoase, accepta ca figura lui să fie imprimată pe pachetele cu această marcă. Newton luă țigara, iar necunoscutul se grăbi să i-o aprindă.

După părerea mea, începu iarăși necunoscutul, condiția principală a unei crime este ca ea să fie cit se poate de simplă. Toate cărțile dv., toate cărțile majorității scriitorilor se pierd în prea multe serpentine, cele mai multe fiind create artificial. Un asasin ca lumea nu are nevoie de nici un fel de pregătire prealabilă; cu cit se pregătește mai mult, cu atît lasă urme mai multe și mai vizibile. De ce, domnule Newton, nu scrieți astfel de romane simple?

Newton zîmbi din nou.

Pentru că ce carte ar fi aia în care asasinul nu lasă nici o urmă?

— Vă înșelați cumplit, domnule meu, îl contrazise tovarășul lui de călătorie. Ceea ce ne trebuie este o crimă simplă, dar perfectă, urmată de o dezlegare la fel de simplă și perfectă. Atît de perfectă și de simplă, încît pînă și omul cel mai obișnuit să poată pătrunde în modul de a gîndi și acționa al asasinului...

Astfel de lucrări polițiste nu sînt pe gustul meu, răspuse Newton. Dacă vreți să citiți astfel de cărți, citiți-le pe domnul Van Dine sau pe oricare dintr-o tinerețî asta care ar face pe dracu-n patru pentru a reuși să vîndă măcar a zecea parte din tirajul cărților mele.

Pentru Dumnezeu, dar dv. nu m-ați înțeles, eu nu la asta m-am gîndit. În romanul la care mă gîndesc eu, n-ar trebui să fie nici urmă de psihologie, ar putea fi ceva în genul lui William Black...

Credeți?

— Poate o să mă înțelegeți mai bine dacă vă spun ce am de gînd să fac.

— Polițiști, vă rog, zise Newton, simțind cum îl învăluie un somn dulce...

— Buuuuuu... făcu necunoscutul. Să tragem draperia zise el, ridicîndu-se și trăgînd draperia de la geam și de la ușa dinspre coridor. Acum este mai bine, n-o să ne mai deranjeze nimeni. Să presupunem acum, să presupunem doar, că într-un cupeu al unui vagon de clasa întâia se găsesc doi oameni... Așa cum sîntem noi doi acum. Sînt doi străini și pe nici unul nu-l interesează cine este și cum arată celălalt... Mă urmăriți, domnule Newton?

— Da, răspuse Newton, făcînd eforturi deosebite pentru a-și ține ochii deschiși.

— Să presupunem mai departe, că nici unul nici celălalt nu și-a luat cu el ceva deosebit în afară, să zicem, de o pătură, o pernă și o curea pentru transportul acestora... În timp ce vorbea individul puse de-a mină pe cureaua care se găsea în fața lui.

— Ce vreți să faceți cu cureaua? întrebă Newton care, cuprins de somn, nu mai deslușea prea bine lucrurile.

— ...și, bineînțeles, țigara pregătită special cu opium, tare, dar nu mortală, nu-i așa? continuă străinul cu glas stins.

— Cum, țigara ala... mormăi Newton încercînd zadarnic să alunge somnul care pusese stăpînire pe el.

— Iar acum nu ne mai oprește nimic... putem realiza în cele mai bune condițiuni o crimă frumusească, nu-i așa? continuă necunoscutul mișcîndu-se cu o ușurință surprinzătoare și aruncînd cureaua după gîtul lui Newton. N-am dreptate? întrebă el în timp ce strîngea cureaua în jurul gîtului lui. Gura i se deschise larg, limba îi ieși afară, iar din gît începu să se audă un horcăit puternic. Ochii îi ieșiră din orbite... Și acum, continuă el cu glas din cale-afară de vesel, să introducăm în acțiune și perna... Il întinse pe Newton pe canapea apoi îi puse perna peste față. Horcăitul se auzea acum din ce în ce mai stins... Acum pătura, continuă el vesel, dar de pătura nu mai avu nevoie. Vedeți, domnule Newton, crima asta, cred, că este mai simplă decît am presupus chiar eu... și nu m-am ținut după litera nici una dintre romanele polițiste...

Newton zăcea însă fără viață. Nu-i mai putea răspunde ca pentru sine. După aceea se ridică, îi luă lui Newton perna de pe față și-i slăbi cureaua în jurul gîtului. Luă restul din țigara lumată de Newton și-l aruncă pe fereastra vagonului, strîns pătura și perna și le legă cu cureaua după care deschise binișor ușa și ieși în coridor.

— Păcat, îi zise, iată un subiect extraordinar pe care nefericitul ăsta de Newton nu-l va putea exploata nicio dată!

★

Cadavrul lui Newton a fost descoperit de un chelner de la vagonul restaurant, care trecea din vagon în vagon pentru a întreba călătorii dacă doresc să servească masa de prînz. Deschizînd ușa cupeului de clasa întâia cu draperia trasă, el nimeri peste corpul neînsuflețit al lui Newton. Nu era, desigur, scena cea mai agreabilă, în schimb era cit se putea de clar că Newton nu mai este în viață.

Convîngîndu-se de acest lucru, chelnerul o rupse la fugă pe coridor pentru a-l înștiința pe conductor. În scurt timp cupeul cu pricina devenise loc de promenadă pentru personalul de la căile ferate, care hotărî să oprească trenul, pentru a anunța poliția, înainte de a intra în gara Newbury. Întrucît de la Londra, din gara Paddington, trenul nu făcuse nici o oprire se presupunea că asasinul se mai găsea încă în tren. Asta în cazul că el n-a sărit în timp ce acesta gonia înainte, ca un bolid...

Poliția își făcu apariția, examină cadavrul și încercă zadarnic să găsească vreo urmă a persoanei cu care Newton călătorese. Greu, imposibil. Asasinul lucrase tot timpul cu mînuși. Poliția înregistră numele și adresele tuturor călătorilor — era vorba de cîteva sute de persoane — controlă vagonul în care avusese loc crimea și pe care îl decuplasă de la garnitură. După aceea permise rapidului, care avea o întîrire apreciabilă, să-și continue drumul.

Călătorii care se aflaseră în vagonul cu care călătorese și Newton au fost reținuți pentru cercetări. Stupoare! Persoana cu care călătorese Newton nu se afla printre cei reținuți. Declarînd unui polițist un nume și o adresă falsă, el își continuă liniștit drumul într-un cupeu de clasa întâia, rămas gol cu două vagoane mai în față...

În rapidul de Cornwall se găseau patru sute nouăzeci și opt de călători, cărora poliția le înregistrase numele la Newbury. Dacă îl punem la socoteală și pe Newton, numărul lor se ridică la patru sute nouăzeci și nouă. Adăugîndu-i apoi pe mecanici, conductorii, personalul vagonului-restaurant și pe cei de la poșta, veți obține un total de cinci sute cincisprezece persoane. Dintre aceștia, o sută cincizeci și trei erau copii, iar o sută douăzeci și opt erau femei. Restul erau bărbați. Poliția avea, așadar, de unde să aleagă.

Se dovedise însă în scurt timp că nici unul dintre cei prezenți nu-l cunoscuse personal pe Newton. Îl știau, cei mai mulți, în chip de autor de romane polițiste, crimă în urma căreia asasinul nu lăsase nici o urmă, era de natură să trezească imaginația pînă și a celor mai sălăvite dintre

Poliția făcu risipă de energie și fantezie, iar cetățenii și presa se străduiră să o ajute pentru că, orice s-ar spune, uciderea unui cunoscut autor de romane polițiste, crimă în urma căreia asasinul nu lăsase nici o urmă, era de natură să trezească imaginația pînă și a celor mai sălăvite dintre

oameni. Cîțiva indivizi meraseră în entuziasmul lor atît de departe, încît se prezentară la Scotland Yard, declarînd că ei sînt asasinii! Numai că nu se prezentase nici un singur cetățean, care să poată ajuta efectiv poliția.

Trei luni mai tîrziu, marchizul de Queensberry făcu o vizită la Scotland Yard, lui Henry Willson. Marchizul își exprimă în fața lui Willson o singură dorință: să fie lăsat să rezolve în numele Scotland Yardului, misterul asasinării lui Josef Newton.

Întrebat fiind de ce-l preocupă atît de mult acest caz, marchizul răspunde că este vorba de un pariu. Și într-adevăr, așa era: bătrînul său unchi, respectabilul Roderick Dominic Acres-Noel, pusese pariu pe cincizeci de mii de lire contra un penny, că marchizul nu va putea dezlega misterul morții lui Newton. Și cum marchizul avea un titlu, dar îi cam flutura vîntul prin buzunare, se gîndi că n-ar fi rău să intre el în posesia celor cincizeci de mii de lire ale unchiului său, care avea bani dolidora fără a avea vreun titlu. Întrebat despre originea acestui pariu, marchizul răspunde că unchiul Roderick are mania pariurilor și nu se simte bine decît în așteptarea rezultatului unui pariu...

— Așa-i familia noastră, adăugă marchizul, sîntem cu toții nițelș cam trăzniți... Iar pe unchiul meu cazul acesta l-a șocat foarte mult, mai ales că se afla și el în trenul cu pricina atunci cînd s-a produs crima. A scris și în "The Times" despre chestia asta...

Willson refuză să creadă că marchizul va reuși să rezolve acest caz, care ieșea din toate schemele Scotland Yardului. El nu se lăsa convins și înduioșat nici de situația marchizului care ar fi putut cîștiga cele cincizeci de mii de lire sterline. Astfel se face că marchizul se întoarce acasă fără a fi făcut mare brînză la poliție...

Cazul lui Newton nu-i ieșea însă lui Willson din minte, nu-l dădea pace de loc.

— La tot draci se enervă el, dar n-are nici o explicație, trebuie să fie ceva de-a dreptul excepțional, supranatural ca un om să ucidă alt om și să nu lase nici cea mai mică urmă...

Willson n-ar fi putut spune cu exactitate cînd anume s-a hotărît să reia întregul caz, dar n-ar fi exclus ca aceasta să se fi produs în clipa în care marchizul declară că unchiul lui se aflase în rapidul de Cornwall în momentul comiterii crimei. N-ar fi de mirare ca bătrînul Acres-Noel să fi observat vreun element care scapase celor de la poliție. Iată motivul pentru care Willson se hotărî să încerce a afla cîte ceva de la bătrînul unchi.

Îl sună pe colegul său mai în vîrstă, inspectorul Blaikie din Scotland Yard, dar, auzind despre ce este vorba, acesta izbucni în ris:

— Ni se întoarce stomacul pe dos numai cînd auzim de numele lui Newton... Bătrînul Acres-Noel se afla în tren. Ei și? Co-i cu asta? În afară de faptul că e un șicnit ce mai vrei de la el? E șicnit pînă în măduva oaselor... Da, bine-înțeles că a scris în "The Times"... Nu uita să ne dai și nouă de veste cînd îl prinzi pe asasin, bine?

Willson trimise pe cineva la redacția lui "The Times" pentru a cerceta scrisoarea adresată de Acres-Noel redacției ziarului, lăta cum suna scrisoarea:

"Stimată redacție,

Metodele pe care le folosește poliția în așa zisa enigmă Newton aruncă asupra ei o lumină defavorabilă. Ca unul care mă aflu în trenul în care a fost asasinat Newton, am fost supus unei percheziții polițienești sterile și neroade, care, mărturisesc acum, m-a amuzat copios.

Este clar ca lumina zilei, că poliția nu are nici cea mai vagă idee despre motivele care au dus la comiterea crimei. Aceasta se poate deduce foarte bine din explicațiile pe care ea caută să le dea. Dacă poliția ar medita cu seriozitate asupra cauzelor și ar elimina balastul de informații nefolositoare, aparentele complicații ale cazului ar dispărea.

Adevărul este, de obicei, simplu, neobișnuit de simplu. De ce a fost asasinat Newton? Răspundeți la această întrebare și veți vedea că nu l-ar fi putut asasina decît o anume și unică persoană. Mobilul crimei nu poate fi, în esență, decît unul individual.

Cu deosebită stimă,
R.D. Acres-Noel."

— Scrisoarea asta mi se pare stranie, zise Willson, după ce o citi de cîteva ori. Se uita la ea ca și cînd s-ar fi așteptat ca numele asasinului să-i apară dintre rînduri. În cele din urmă se ridică brusc de pe scaun și cu un entuziasm pe care nu și-l manifestase niciodată pînă atunci, se repezi în biroul inspectorului Blaikie.

— Știu, zise Willson, că nu-i sigur, că asta reprezintă o posibilitate de unu la o mie, dar este o posibilitate și eu vreau să o încerc. N-aș vrea ca poliția să se amestece în acest caz v-aș ruga doar să-mi împrumutați cîteva oameni,

continuă Willson, care lucrase ani de zile la Scotland Yard, iar acum era cel mai bun detectiv particular din capitală. Ce Dumnezeu, continuă el, nu vezi că elementul straniu din această scrisoare este dat de felul în care el pune problema mobilului crimei? Mie această scrisoare îmi spune că autorul ei știe care este motivul pentru care Newton a fost omorît. Și n-ar fi exclus să-l știe din moment ce...

— Iar dacă lucrurile stau chiar așa, atunci omul acela este bun de legat, nebun de legat, zise Blaikie. Cine a mai auzit una ca asta, ca cineva să omoare un străin, un necunoscut, doar pentru a arăta că...

— Că este nebun ne-a asigurat chiar el...

După această discuție Willson compuse o scrisoare în care imita perfect scrisul scriitorului asasinat și o puse la o cutie poștală din apropierea vilii lui Josef Newton din Cornwall.

"Dragă domnule Acres-Noel,

Întreaga perioadă care a trecut de la întîlnirea noastră întîmplătoare de acum cîteva luni m-am gîndit mult la interesanta dv. experiență pe care mi-ați făcut-o cu acea ocazie. Sincer să fiu, nu m-ați convins sută la sută! V-aș rămîne profund îndatorat dacă ați găsi timpul să o repetați. În mod cu totul întîmplat, iar miercurea viitoare voi lua iarăși rapidul de Cornwall. Dacă și dv. ați avea de făcut același drum, poate ne-am întîlni din nou și am putea repeta experiența.

Al dv. devotat,
Josef Newton."

Willson, care se asemăna intructiv cu Josef Newton, luă loc într-un colț al cupeului din rapidul de Cornwall. Era singur în tot cupeul, în ciuda faptului că celelalte vagoane și compartimente erau suficient de pline. Se îngălea că direcțiunea căilor ferate nu era străină de această situație.

Rapidul nu prinde încă viteză prea mare cînd călătorul din cupeu văzu la ușă pe cineva care îl privea fix. Acesta deschise încet ușa, intră în cupeu și se așeză pe canapusa din fața lui. Era un bătrînel cu barba ciufulită, îmbrăcat într-un costum uzat și ponosit. Pe locul de lîngă el așeză o pătură și o pară, ambele legate cu o curea. Închise ochii de îndată ce se așeză pe scaun.

Willson nu făcu nici o mișcare, nu scoase nici un cuvînt. Așteptarea îl cam enerva, dar era convins că se află pe drumul cel bun. În cele din urmă, dar pînă aici trenul altergase cam o oră bună, dopășiseră gara Maidenhead, bătrînelul deschise gura și zise:

— Dacă vorbim despre crime, este cazul să-mi cer seuze, data trecută am cam sfeclit-o...

— Nu prea, răspunde Willson, preocupat ca voce, să nu-l trădeze. Dar, dacă ați fi atît de draguș cu mai repeți...

— Cu mare plăcere, răspunde nou-venitul.

Scoase din buzunar o tabacheră bătută cu pietre prețioase și îi oferi o țigară. Willson luă țigara, dar își zise că pentru nimic în lume nu trebuie să o fumeze. S-ar putea să fie otrăvită. Îi permise însă lui Acres-Noel să i-o aprindă. Tăria și gustul țigării îl adevăriră bănuiala. Din fericire, în clipa următoare bătrînelul se ridică de la locul lui și se îndreptă spre geam.

— Permiteți să trag draperia, nu?

Willson folosi acest moment pentru a schimba țigara otrăvită cu una de-a lui. Se mai liniști, dar era perfect conștient că trebuie să dea cumva de veste că otrava inhalată cu primul fum începuse să-și facă efectul. Starea de somnolență începuse să-l cam dea tîrcoale.

— Mă urmăriți, sper, zise tovarășul lui de drum.

— Merge perfect, răspunde Willson. Vă ro... continuă... Închise ochii încet iar capul îi căzu în piept.

Bătrînelul puse mîna pe curea.

— Acum să facem pasul următor, zise el, tîcînd cu reaua pe după gîtul lui Willson.

Acesta se întoarce încet și apăsă pe un buton aflat în legătură cu soneria din cupeul alăturat.

În clipa în care Willson începuse să se lupte cu adversarul său, care era suficient de puternic, intrară în cupeu doi polițiști înarmați, îmbrăcați în haine civile. Domnul Acres-Noel începuse îndată să spună că nu-i vinovat, izbucni apoi într-un ris bizar... Trenul încetini și opri în mica gară din Newbury. Cel doi polițiști coborîră împreună cu Willson și cu prada lor fără să trezească o prea mare curiozitate. Rapidul se puse iarăși în mișcare și se pierdu în depărtarea albastră.

Domnul Acres-Noel, păzit cu strănicie în spitalul pentru alienați mintali din Broadmoor, avea acum o singură nemulțumire: directorul spitalului nu vrea nici în rușul capului să-i dea cărgile cele mai noi ale lui Josef Newton. Tare mult ar vrea să știe dacă scriitorul a învățat ceva din lecțiile lui de criminalistică practică...

DOROTHY SAYERS

Credeți că ați realizat o crimă perfectă, domnule Spiller?

— Da, trebuie să recunosc că porțiunea asta decorativă realizată chiar în apă, îmi place foarte mult, spuse domnul Spiller cu glas liniștit. Ea completează în chip fericit grădina, pune ca să zic așa, punctul pe i.

— O atmosferă care amintește întrucâtva de Versailles, întări Ronald Proudfoot.

Spiller îl aruncă o privire tăioasă, încercînd să surprindă pe figura lui un zîmbet ironic. Chipul lui Proudfoot rămase însă cîr se poate de inexpressiv. Domnul Spiller nu se simțea niciodată în fargul său atunci cînd se găsea în preajma logodnicului fiicei sale, chiar dacă era tare mîndru de o asemenea partidă. În ochii domnului Spiller, Ronald Proudfoot apărea drept un gentleman perfect, pe care Betty îl adora.

— Ceea ce-i lipsește, după părerea mea, continuă Spiller, este puțin spațiu liber în jur. Să aibă omul puțină perspectivă, lucru care nu se poate pune acum, cînd ea este înconjurată din toate părțile de tufe...

— Nu știu, domnule Spiller, dacă este chiar așa, interveni cu glas delicat doamna Digby. Nu sînteți de părere că felul în care este aranjată fîntina acum oferă o imagine surprinzătoare, fascinantă? Vine omul pe o potecură a grădinii și nici prin cap nu-i poate trece cel-ăsteașteaptă în spatele arbuștilor... Face apoi frumusețea colțului la dreapta și iată-l, surprins, față în față cu fîntina... Cînd am venit astăzi după masă aici, mai-mai să mi se oprească respirația.

— Se pot privi și astfel lucrurile, răspunde domnul Spiller, fiind pentru prima dată în viața lui cînd aprecia drept interesantă o părere a doamnei Digby. Femeia era foarte distinsă. Ea văduvă, el văduv, amîndoi la o vîrstă rezonabilă, fiecare cu ceva bani puși deoparte... N-ar fi făcut cea mai mare prostie a vieții lui dacă s-ar fi luat... Dacă s-ar lua, mai bine zis... Și-ar putea petrece tot restul zilelor într-o casă frumoasă, cu o grădină frumoasă și cu bijuteria asta de fîntină ascunsă printre arbuști.

— Este așezată într-un loc mai retras, continuă doamna Digby, și este înconjurată de tufe splendide de rododendron. Priviți cît sînt de delicate și cum strălucesc ca niște diamante. Dar banca de piatră de sub chiparoși, ce părere aveți? Italia, curată Italia, nu alta!

Domnul Spiller știa foarte bine că chiparoșii doamnei Digby erau în realitate arbori de tisă, dar nu o corectă. Se mulțumi să privească fîntina de la dreapta spre stînga, de la stînga spre dreapta, admirînd tufe de rododendron. Aprinse de culorile lui aprile, florile străluceau în apă...

— Nici prin cap nu mi-a trecut să tai liliacul sau rododendronul, zise domnul Spiller. M-am gîndit numai că ar fi mai bine dacă ar croi o potecă printre crengile de liliac, pentru că fîntina să se poată vedea mai bine din casă. Dar femeile au întotdeauna ultimul cuvînt, nu-i așa Ronald? Dacă dv., doamnă Digby, vă place mai mult așa cum este acum, n-am nimic împotriva... Să rămîna așa cum este.

— Este foarte măgulitor pentru mine, dar asta nu înseamnă că trebuie să vă schimbăți planul din cauza mea, spuse doamna Digby. Și, în plus, nu am nici un drept să mă amestec în treburile care privesc grădina dv....

— O, ba da, eu am deplină încredere în gustul dv., aveți acest drept, doamnă Digby. Ați spus că liliacul trebuie

să rămîna, ei bine, din această clipă el este intangibil!

— De-acum am să mă întorc să mai exprim vreo părere, zise doamna Digby. Eu nu sînt convinsă că atunci cînd dv. vă hotărîți pentru un lucru, lucrul acesta nu poate fi decît bun și frumos. Ați avut o idee strălucitoare să amenajați fîntina aici, ea dă grădinii un aspect cu totul și cu totul aparte...

În sinea lui, Spiller își zicea că femeia avea dreptate. În realitate, cuvîntul fîntină era impropriu și pretențios pentru că era vorba doar de un vas mai mare de marmură, foarte plăcut de privit datorită jeturilor de apă care se înălțau desupra arbuștilor, unde atîngînd și crengile de liliac.

— Trebuie că vă costă ceva întreținerea ei, nu? întrebă domnul Goach, care tăcuse pînă atunci.

Goach i se păru doamnei Digby, chiar de la prima vedere, un om vulgar și era foarte contrariată că gazda ei se găsea în relații foarte apropiate cu el.

— Da de unde... răspunde Spiller. Nu-i așa o problemă capitală, apa nu se schimbă... Fîntina din Trafalgar Square funcționează după același principiu, dacă nu mă înșel. Se înțelege că am dat ceva bani pînă am construit-o, dar cred că i-a meritat cu vîrf și îndesat.

— Categoric, spuse doamna Digby.

— Eu, dragă Spiller, am spus întotdeauna că ești un bogătan, rise vulgar domnul Goach. M-aș îmbrăca cu plăcere în pielea ta... Tu ai tot ce-ți trebuie: liniște, un locșor ferit de ochii lumii, o casă frumoasă și încă multe altele.

— Nici vorbă că așa fi un milionar, răspunde Spiller tăios. În ziua de astăzi ar fi putut fi și mai rău, se-nțelege. Totul depinde de cum ții să te gospodărești. Eu, de exemplu închid fîntina pe timpul nopții ca să reduc pierderile și să limitez risipa.

— Te cred, bătrîn lacom ce ești, spuse Goach cu glas plin de agresivitate.

Un gong veni din direcția casei îl scuti pe domnul Spiller de răspunsul pe care s-ar fi cuvenit să i-l dea.

— Aha, cîna! făcu el cu ușurare. Toți cei de față se puseră în mișcare pe potecură, apoi intrară pe drumul asfaltat străjuit de trandafiri, care ducea în vila pe care domnul Spiller o botezase „Mon plaisir”.

Doamna Digby i se păru că cîna era dominată de o atmosferă încărcată, în ciuda faptului că Betty, frumoasă ca un tablou și foarte îndrăgostită de Ronald Proudfoot, era o gazdă fermecătoare. Totul pornea de la Goach. Acesta mîna zgornicos și bea fără măsură, ceea ce-l călca pe nervi pe Ronald. Femeia se întreba în sinea ei de unde venea omul acesta și pentru care motiv îl îndrăgește atît domnul Spiller. Ea știa foarte puține lucruri despre Goach: că venea din cînd pe la vilă în chip de oaspete și că rămînea, de fiecare dată, aproape cîte o lună încheiată. O munece gîndul că domnul Goach ar putea fi un comisionar.

Spiller se stabilise în localitate cam de trei ani și-i era foarte simpatice doamnei Digby. Nu putea spune despre el că era nevoie mare de cultivat, dar era plăcut, galant și modest, iar în dragostea lui față de Betty era ceva emoționant... Goach venea cu cel mult un an în urmă. Doamna Digby se gîndi că, dacă ea ar fi stăpînit vila — și, după cîte se părea, lucrurile cam într-acolo se îndreptau — ar face

toar cei-ar sta în puțină pentru a se descotorosi de Goach.
— Ce-ai zice de o partidă de bridge? propuse Ronald Proudfoot, cînd li se aduse cafeaua.

Ce plăcut este cînd altcineva îți aduce cafeaua, se gîndi doamna Digby. Masters era foarte îndemnat să îndeplinească rolul de servitor cît și pe acela de soferi. La „Mon plaisir” s-ar putea trăi comod și foarte plăcut. Pe geamul din sufragerie ea se uita direct la garaj, deasupra căruia se găsea camera soferului. Olimuzină „Wolsely” aștepta în fața garajului. Dacă s-ar mărita cu Spiller, ar putea să aibă, atunci, pentru prima dată în viața ei, ar avea și ea o servitoare. Ar avea și suficiente încăperi, mai ales dacă s-ar mărita și Betty...

„După cît se pare — își depăna mai departe gîndurile doamna Digby — Betty nu pare prea entuziasmată de propunerea lui Ronald de a face o partidă de bridge. Acesta nu este un joc... Mult mai bine ar fi fost dacă de exemplu Ronald ar fi invitat-o pe Betty s-o însoțească pînă la tîrîniță și să se așeze pe banca de subiliac, se gîndi ea. Doamnei Digby i se păru că dintre cei doi, Betty era cea mai îndrăgostită, iar dacă Ronald dorește ceva, atunci el nu se dă bătut pînă nu reușește să-l obțină.

— Nu joc bridge, spuse Goach, eu n-am avut suficient timp să învăț bridge. Pe unde am trecut eu nu se juca bridge!

— Dar nu-i niciodată prea tîrziu să începi să înveți, replică Spiller.

— Nici prin gînd nu-mi trece! spuse Goach, mai bine mă duc să-mi dau o raită prin grădină. Unde-i Masters ăla? Spune-i să-mi aducă whisky și apă minerală. La fîntînă. O sticlă, se-nțelege, nu-mi ajunge! Intinse apoi mîna lui mare și grea înspre o cutie „Lorans” de unde luă un pumn de trabuc, după care ieși pe terasă, trecînd prin bibliotecă.

Spiller sună și-l porunci lui Masters, fără alte explicații, să execute cererea lui Goach. Și nu peste mult timp, Masters putu fi văzut pășind pe alea din grădină cu o sticlă cu whisky și cu una de apă minerală, fiecare sub cîte un braț.

Ceilalți patru jucări bridge pînă la orele zece și jumătate apoi, după terminarea unei noi partide, doamna Digby se ridică zicînd că tocmai timpul să se ducă acasă. Gazda se oferi, foarte galant, să o conducă.

— Tinerii se vor pricepe să-și petreacă, așa cum se cuvine, timpul cît eu voi lipsi, zise el.

— Tinerii se pricep să o facă mai bine decît bătrîni, răspunse doamna Digby, zîmbind cu subînțeles și neprotestînd în nici un fel atunci cînd domnul Spiller o prinse de braț. Casa ei nu era departe, la numai cîteva sute de metri. Ezită dacă să-l cheme înăuntru sau nu, dar, în cele din urmă își zise că bunele maniere i-ar prinde mai bine. În timp ce trecea prin poarta mare a grădini, femeia îi intinse mîna ei delicată. Spiller i-o luă în mîna lui, ar fi vrut să i-o sărute, numai că pînă să-și facă el curaj, doamna Digby dispăru în spatele ușii locuinței sale...

Domnul Spiller se întoarse acasă plin de vise, dar rămase surprins cînd intrînd, îl găsi numai pe Masters.

— Dar unde-s ceilalți?

— Domnul Proudfoot a plecat acum zece minute, iar domnișoara Betty s-a dus în camera ei.

Generația asta tînră, se gîndi domnul Spiller cuprins de tristețe, e mai rea decît noi, bătrîni. Spiller se gîndi că între cei doi tineri ar fi putut interveni ceva neplăcut.

— Domnul Goach s-a întors?

— Nu știu. Pot să mă duc să văd ce-i cu dînsul?

— Nu, nu-i cazul răspunse Spiller, gîndindu-se că e mai bine să-l țină pe Masters cît mai departe de Goach, care băuse peste măsură.

— Poți să te duci să te culci, încui eu...

— Multumesc, domnule.

— Dar cu fîntîna ce este? Ai oprit-o?

— Da, domnule, am oprit-o la zece și jumătate.

— Atunci e-n regulă, noapte bună.

— Noapte bună, domnule.

Îi auzi pe Masters închizînd ușa din spate și îndreptîndu-se spre garaj. Spiller încuie ușile de la cele două încări în încăperi și reveni apoi în bibliotecă. Sticla cu whisky nu se găsea la locul ei obișnuit, de aceea își turnă un pahar de brandy cu apă minerală și-l bău dintr-o sorbitură, zicîndu-și că nu-l așteaptă o treabă prea ușoară pînă-l va vedea pe Goach urcat în pat. Peste o clipă îl zări pe Goach care se îndrepta spre ușa balconului. Era beat dar încă mai stătea pe picioare. Acest lucru Spiller îl constată cu oarecare ușurare.

— Ei? făcu Goach.

— Ei? răspunse Spiller.

— Te-ai distat bine cu vîduvișoara aia veselă? Ai avut distracție, nu glumă, nu-i așa? Omu' trebuie să se bucure și el de ceva nu-i așa, nebrînbitor?

— Termină odată, m-am săturat pînă peste cap zise Spiller.

— Așaaa, care va să zică, te-ai săturat... Bine! Exce-lent! Te-ai săturat, da? Crezi că eu sint Masters să vorbesc așa cu mine? zise Goach, rîzînd răgușit. Nu, dragule, eu nu sint Masters, aici eu sint stăpînul. Destupă-ți bine urechile: eu sint stă-pi-nul! Iar tu, pierducele, știi bine lucrul ăsta!

— Buuuun! răspunse Spiller, acum fugă-n pat, firtate, e tîrziu și eu sint obosit.

— O să fii și mai obosit, zise Goach bîgîndu-și mîinile în buzunare și rămîinînd într-un echilibru precar. Sint la pămînt, am avut o săptămînă grea. Sint lefter... cred că-i timpul să te scobești mai adînc prin buzunare!

— Vorbești prostii, răspunse Spiller cu glas ferm. Îți plătesc o rentă, așa cum ne-am înțeles, te primesc în casă unde faci ce-ți place, dar asta-i tot ce poți obține de la mine!

— Care va să zică, așaaa... Ai început să te umfli în pene, domnule 41.312?

— Taci! șueră Spiller printr-o dinți uitîndu-se repede în jurul său, ca și cînd s-ar fi temut ca nu cumva lucrurile din jur să aibă ochi și urechi.

— Să tac? Ai să-mi faci mereu cîte un cadou, nu-i așa, stimate 41.312? Ar putea să auză servitorul, ha, ha! Sau logodnicul lui! Betty! S-ar bucura tare mult dacă ar auzi că tata socru nu este decît un condamnat care a reușit să evadeze! Un evadat, care din clipă în clipă poate fi prins, care se lăfăiește în lux...

— Eu nu mă lăfăiesc în lux, Sam! spuse Spiller și tu știi prea bine că spun adevărul. Dar nu vreau să am nici un fel de neplăceri, fac tot ce-mi stă în puțină, dacă îmi promiți că nu-mi vei mai cere niciodată o sumă atît de însemnată pentru că pur și simplu nu mi răzbesc...

— Cu multă plăcere ți-o promit, acum însă dă-mi un cec de șase mii de dolari, zise Goach. Repede!

— Șase mii? Dar de unde dumnezeu să iau eu șase mii? Nu te timpi, Sam! Îți dau un cec de șase sute...

— Șase mii o ținu Goach pe-aj lui, sau dau totul în vileag...

— Dar nu am de unde, răspunse Spiller.

— Cred că ar fi foarte bine dacă mi-ai da pe toți odată!

— Dar cum să fac? De unde să-i iau?

— Asta te privește. N-ar trebui să îi așa mîină largă, aruncînd în dreapta și-n stînga banii pe care trebuie să mi-i dai mie. Pe fîntîna asta și pe alte fleacuri... Nu-i cazul să turbezi, ilustrul meu 41.312, dar eu mă simt iber să fac ce voi crede de cuvință dîcă îți iei mîina de pe mine! E limpede?

Lui Spiller îi erau acum toate cît se putea de limpezi. Mai limpezi chiar decît credea ei, adică Sam. Înțelese că începuse cu totul pe mira acestuia. O singură dată încercă să protesteze, dar Goach îi răspunse cu o înjurătură foarte pușin măgulitoare la adresa doamnei Digby...

Spiller nu realizase cît de tare îl irbise, abia își dădu seama că-l lovise. Creierul lui nu înregistrase un lucru cît se poate de clar: Goach nu mai era în viață! Nu era vorba de un leșin, de o beție sîrăcnică. Era mort și basta! De bună seamă că în cădere se lovise de un colț al cămîinului. Nu se vedea nici o urmă de sînge, dar cînd Spiller luă capul în mîini și începu să-l examineze, găsi că un os de a tîmplă se mișca aidoma unei coji de os spart. În cădere Goach făcu un zgomot destul de puternic, Spiller se duse în bibliotecă și așteptă, mai cu seamă de de sus se azeau pași.

Se auzi deodată un sunet pătrunzător. Spiller se întoarse cu iuteală de felină, dar nu era decît bătrînul orologiu care își puse în mișcare ciocănelul, care începu să bată de unsprezece. Spiller își șterse fruntea de sudoare și își mai turnă un pahărel de brandy. Licorea îl ajută, ea îi descătuse puțin pîrghiile gîndirii, locul haosului din capul lui luîndu-l acum o judecată logică.

Așadar, îl omorise pe Goach! Fără premeditare dar o făcuse! Acest fapt nu i se păru a fi o crimă, dar nu încăpea nici cea mai vagă îndoială că poliția o va califica drept crimă. Spiller simți scropi de gheață pe șira spinării: mai mult ca sigur că la poliție i se vor lua amprentele digitale, iar cei de acolo vor descoperi, cu surprindere, că se aflau iarăși în fața fostului lor client!

Masters îi auzise zicînd că el rămîne sus și să aștepte pe Goach. Și, în plus, Masters mai știa că toți ceilalți plecaseră să se culce. Așadar bănuiala nu putea să cadă decît asupra lui Spiller. Dar, la sta pușin, domnule Spiller! își zise el. Masters poate face și el dovada că s-a dus să se culce! Da, neîndoielnic că da! Mai mult ca sigur că există cineva care să-l fi auzit sau văzut ieșind pe poartă... Se poate că cineva care să-l fi văzut chiar aprinzînd lumina în garaj... Nu putea presupune deci că bănuiala ar putea cădea asupra lui Masters, și-ai apoi nici n-ar fi drept să se întîmple așa. Și tot gîndindu-se în felul acesta, domnului Spiller îi veni o idee...

Avea nevoie de un alibi. Oare n-ar fi posibil să înducă în eroare poliția în legătură cu ora morții lui Goach? Oare

n-ar putea face cumva să se creadă că Goach mai era în viață cînd... Oare...

Iși aminti de lecturile lui din concediu, dintre care unele semănau intrusiv cu cazul lui. Dacă ar juca al răului victimei? Dacă s-ar prefăce că ar vorbi la telefon cu Goach pentru a-l auzi servitorul? Dar dacă ar ascunde cadavru, ce-ar fi? Numai că toate acestea erau destul de complicate și foarte greu de realizat la acea oră din noapte.

Ii fulgeră prin minte și o altă idee: Goach ar fi putut să moară mai înainte, mai înainte chiar de zece și jumătate, în timp ce Spiller îi avea de martori oculari pe acei parteneri la partida de bridge...

I se păru că acesta este planul cel mai bun, chiar dacă nu era suficient de riguros alcătuit. Mai rămnea să pună la punct toate detaliile. Dar cum să facă pentru a atrage atenția asupra orăii? Oare se întimplase ceva mai deosebit la zece și jumătate?

Iși mai turnă un pahărel de brandy și, ca și cînd i-ar fi servit în cap năzu un reflector, văzu intragul plan pus în legătură cu absolut totul. Se uită la ceas, era unsprezece și douăzeci. Avea apăsător la dispoziție întreaga noapte...

Puse mîna pe o lanternă de buzunar și ieși în balcon. Chiar lîngă ușa se afla un întrerupător, care punea în funcțiune instalația electrică a fîntînii. Spiller îi răsuși și la lumina aprinsă privi spre arbustii de liliac. Între timp cerul se închisese astfel, încît jetul de apă se zărea destul de greu. Auzea însă susurul liniștei al fîntînii, iar cînd păși pe iarba, îndreptîndu-se spre fîntînă, simți pe obraz o pulbere fină de apă. Îndreptă fasciculul de lumină al lanternii spre banca pe care găsi, așa cum se aștepta, o tavă. Scia de whisky era goală numai pe jumătate. Spiller văzî restul de băutură în bazin, apoi șterse cu o batistă gîtul ticăii pentru a nu rămîne pe ea amprentele digitale. Trecu de cealaltă parte a fîntînii pentru a se convinge că jetul de apă nu putea fi văzut nici din casă, nici din grădină.

Ceea ce urmă în planul său, Spiller nu făcu cu prea multă plăcere. Era și riscant. Scrigă: Goach! Goach! Nici un răspuns. Se auzea doar murmurul fîntînii, care, pentru urechile lui încordate la maximum, era parcă prea tare. Se trezi atunci parcă dintr-un vis și o porni direct spre casă. Ajuns aici ascultă încordat cîteva clipe. Nici o mișcare, nici un zgomot în afara tic-tacului ceasornicului. Deschise cu grijă ușa care dădea în bibliotecă. Atenție, Spiller, din clipa de față trebuie să umbli cu multă-mă băgare de seamă!

În hol găsi o pereche de galoși. Îi încălță apoi ieși ca o umbră în curte, prin ușa de la terasă. Se uită spre garaj, dar nu văzu nici o lumină. Respiră ușurat că știa că Masters suferea de insomnie. Aprinse lanternă ca să găsească mai lesne drumul. Cu cîteva ani înainte de a muri soția lui slăbise îngrozitor, din care cauză ea se deplasa numai cu ajutorul unui cărucior. Spiller se gîndi să-l vîndă, dar, în cele din urmă, gîndindu-se că fusese al soției lui, îl mută odată cu celălalt lucruri și la „Mon plaisir”. Acum era recunosător destinului și chiar lui însuși pentru faptul că nu-l vînduse. Prevăzute cu roțile de cauciuc, căruciorul se deplasa fără a face cel mai mic zgomot. Umblă cu o pompă cele două cauciucuri apoi introduce căruciorul în bibliotecă, fără ca acesta să lase vreo urmă.

A fost o treabă tare grea pînă să-l așeze pe Goach, mort cum era, pe cărucior și să-l scoată apoi în curte pe ușa de la terasă. Reuși însă să o facă bine și la timp. Era ud leacără de transpirație, dar greul de abia acum începea. Iși adună toate puterile și reuși să-l treacă pe Goach peste gazonul verde, pînă la fîntînă. Aici se opri și se prăbuși la pămînt. Cum jetul de apă țîșnea pînă sus îl udă din cap pînă-n picioare. După ce Spiller, ud leacără, duse din nou căruciorul la locul lui, intră în mare tăină în bibliotecă, după ce mai înainte puse și galoșii la locul lor.

I se părea că-l prinsese pe dumnezeu de amîndouă picioarele! Spiller raționa acum cit se poate de limpede: dacă am să las așa cum e încă un ceas bun, voi obține ceea ce mi-am propus... Încercă apoi să-și mai potolească nerăbdarea drept pentru care își mai turnă un pahărel de brandy.

La ora unu se sculă și opri fîntîna, închise și ușa terasei după care se îndreptă în vîrfurile picioarelor spre dormitorul lui.

Inspectorul Frampton era, spre marea bucurie a domnului Spiller, un om deosebit de inteligent. Datele care i se puseră la dispoziție el le primi cu șirguința unui cîine bine dressat: decedatul fusese văzut ultima dată de Masters, după cină, la opt și jumătate. Chiar așa. Celalți rămăseseră să joace mai departe bridge pînă la zece și jumătate. La scurt timp după aceea domnul Spiller plecase împreună cu doamna Digby. Domnul Masters oprise fîntîna cum în același timp, iar la unsprezece fără un sfert plecă și domnul Proudfoot împreună cu domnișoara Spiller. După aceea servitorul plecă să se culce și el. Domnul Spiller se întoarse în casă la zece și patruzeci și cînoi de minute, s-ar putea să fi fost zece

și cincizeci, și întrebă de domnul Goach. Cîteva minute mai tîrziu, Masters se duse în camera lui de deasupra garajului, lăsîndu-l pe domnul Spiller să înucie. Domnul Spiller se duse apoi în grădină să-l caute pe domnul Goach. Ajuns lîngă tufele de liliac se opri și-l strigă, dar neprimind nici un răspuns se gîndi că prietenul lui se va fi întors mai devreme în cameră și că n-ar fi cazul să-l trezească din somn. După aceea domnul Spiller s-a dus în bibliotecă, s-a întins pe un fotoliu, a citit ceva pînă pe la orele unul, a închis apoi terasa și s-a dus, înșirînt, să se culce.

Mai departe, datele prezentate domnului inspector Frampton erau acestea: Dimineața, la ora șase, cînd grădinarul descoperi cadavru lîngă Goach, hainele acestuia erau încă ude. Iarba din jur era, de asemenea, ilyavă. Întrucît fîntîna fusese oprită la zece și jumătate, înseamnă că domnul Goach se afla în această poziție încă cu mult timp înainte. Avînd în vedere cantitatea de whisky pe care o băuse decedatul, era nelindoielnic că el suferise un atac de cord sau, din cauza beției, a căzut și s-a lovit cu timpla de un obiect dur. Conform tuturor acestor date, rezulta că decedul a survenit între orele nouă și jumătate și zece, părere împărțită și de doctor...

În urma analizării tuturor acestor date, concluzia inspectorului Frampton sună cam așa: „deces în urma unui accident nefericit”.

Numai un om care a fost timp îndelungat victima unui șantajist poate înțelege starea de spirit a lui Spiller! Nici urmă de mustrări de conștiință, se-nțelege. Era sătul pînă peste cap de prezența lui Goach, de cererile lui repetate și mari de bani, de grosolăniile pe care i le spunea la beție, și nu numai atunci. Acum, gata! Și apoi, își zise domnul Spiller, din moment ce l-au găsit pe marginea fîntînii se cheamă că nici n-a fost vorba de o crimă... Se mai gîndi ca după amiază să se întâlnească cu doamna Digby, acum o putea cere de soție fără ca teama de trecut să mai ațirne de-așupra capului lui ca o sabie a lui Damokles.

— Scuzați-mă, domnule, zise Masters.

Spiller îi încordea privirea gînditoare de la jetul de apă al fîntînii și se uită întrebător la Masters. Acesta stătea foarte aproape de el într-o poziție foarte cuviincioasă.

— Dacă nu aveți nimic împotriva, domnule, v-aș ruga să-mi dați o altă cameră în care să dorm...

— Dar de ce, Masters?

— Eu dorm foarte ușor, domnule... din vremea războiului... Foșnetul frunzelor mă trezește din primul somn și nu mai pot să dorm pînă la dimineață...

— Cuuun?

— Da, domnule. În noaptea în care domnul Goach a pătînatel nefericit accident, vîntul și-a schimbat direcția pe orele șapte fără un sfert. Zgomotul lui m-a trezit din primul somn și n-a mai fost chip să dorm pînă la ziua...

Spiller se uită atent la Masters, ai cărui ochi semănau în chip ciudat cu ochii lui Goach. I se păru straniu că pînă atunci nu observase această asemănare...

— Este ciudat, domnule, dacă îmi este permis să-mi exprim un punct de vedere, este ciudat zic, că domnul Goach, cadavru domnului Goach era, înainte de schimbarea direcției vîntului, ud de la apa jetului fîntînii. Pînă la șapte fără un sfert jetul de apă cădea în cealaltă parte. Asta ar însemna că, furtat-mă, cadavru domnului Goach a fost transportat acolo după ora șapte fără un sfert și că fîntîna a fost pusă din nou în funcțiune în timpul nopții.

— Originală părere, spuse Spiller.

Din direcția opusă se auziră glasurile lui Betty și Ronald Proudfoot care se plimbau pe o alea. Se părea că viața tuturor era mult mai veselă de la dispariția lui Goach.

— Într-adevăr originală, domnule. Aș vrea să vă spun că, după ce am auzit concluzia domnului inspector, am dat fuga să vă usuc pantalonii de la smoking.

— Daat! facu Spiller.

Se-nțelege, domnule, că la tribunal n-am să suflu nici o vorbă despre schimbarea direcției vîntului...

E puțin probabil ca cineva să-și dat seama de acest lucru. Cred, domnule, că veți aprecia comportarea mea și mă veți menționa în slujbă pe întreaga mea viață... Să zicem, cu un salariu dublu față de cel pe care mi-l dați acum. Asta pentru înălțur, firește...

Spiller deschise gura pentru a spune: du-te dracului, dar n-avu glas așa că încuvîntă dînd din cap.

— Vă sînt foarte recunosător, domnule, spuse Masters și se îndepărtă în liniște.

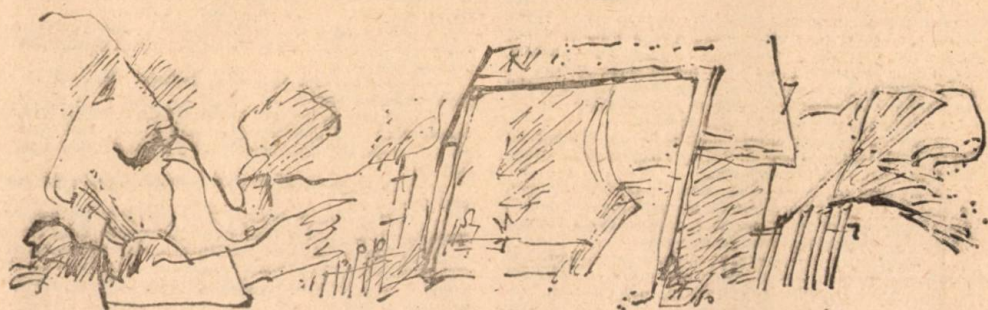
Spiller privi fîntîna, șuvițele de apă care se legănau, dansînd prin văzduh.

— Foarte ingenios construită fîntîna asta, mormăi domnul Spiller, foarte absent. Și nu costă mai nimic... Se rotește mereu și mereu aceeași apă... Și nu se schimbă nimic... Totul e ca mai înainte... Ca mai înainte...

În românește de NICOLAE NICOARĂ

WILLIAM BRITTAIN

Domnul profesor culege cloburi

Profesorul Strang avea o fereastră în program. Bătrîn și mărunțel, profesorul de științele naturii stătea la catedră și pregătea o experiență și își dorea tare mult să mai fi avut cel puțin încă o mină. Dacă se-nclăpă că trebuia să-și mină stînga vreun tub al lui Erlenmeyer în poziție verticală, pe masă, nu-i rămînea altceva mai bun de făcut decît să introducă în el, cu dreapta, dopul de cauciuc. Dar asta ar fi însemnat ca tubul de sticlă, lung de aproape un metru, să rămînă în aer fără a mai fi sprijinit de ceva pe toată lungimea lui! Profesorul își îndoi degetele stîngii și privi atent la aparatele din laborator. Viri apoi tubul de sticlă subsoară, prinse cu stîngă sticla și asemenea unui om care se luptă cu o caracatiță invizibilă, o duse spre dopul care se lezăna în aer...

În clipa aceea se auziră cîteva bătăi în ușă. Profesorul bombăni ceva, puse aparatul pe masă și se îndreptă spre ușă. Deschise.

Ușașul care intră în clasă, un tînăr bine croit, avea pe el un costum de culoare maron. Într-o mină ținea servietă iar pe cealaltă o înțînse spre cel venit în întîmpinarea sa. Zîmbi și zise:

- Bună ziua, domnule profesor.
- Bună ziua, răspuse profesorul. Cine sînteți dv. și ce doriți? Am și așa de lucru pînă peste cap...
- La Cămară mi s-a spus că pot veni direct la dv. Mi-am închipuit că o să mă recunoașteți...
- Aveți dreptate, parcă v-aș cunoaște de undeva. Greu de spus, pînă acum mi-au trecut prin mină cîteva mii de elevi...

- Vă aduceți aminte de o întîmplare de acum vreo zece ani, cînd cineva v-a vopsit în verde toți hîrzișii și cobaii?

- Bine-nțeles, cum să nu-mi amintesc! N-am putut învinui pe nimeni, dar îl bănuiam pe ... Memoria domnului Strang începu să călătorească peste ani, prin localul școlii medii din Aldershoton apoi, fața i se lumină dintr-odată...

- Kempel, murmură el. Brewster Kempel. Bine ai venit, Brewster!

- Brewster Kempel prinse mină lui Strang în palma lui de uriaș, care, cu ani în urmă arunca cu aceeași precizie atît mîinele de baschet cît și ghemotoacele de hîrtie...

- Măcar ați reușit pînă la urmă să scoateți petele alea de verde de pe biețele animale?

- Am reușit, dar după multă bătaie de cap. Trebuie să înțeleg că prin această vizită vrei să-ți cîrți scuza de rigoare?

- Da, domnule profesor, dar trebuie să vă atrag atenția că această crimă a fost prescrisă.

- Ahă, presupun că ai terminat dreptul, așa cum aveai de gînd...

- Da, am luat examenul de atestare ca avocat în urmă cu două luni. Dar știți ce mă aduce, de fapt, la dv. Un caz.

- Bine, dar... Sprincenele lui Leonard Strang se ridicară înspire chelia lui proeminentă. M-am amestecat cumva în vreo chestiune ilegală?

- După cîte știu, nu chiar așa, fise tînărul arătîndu-și dinții sănătoși. Dar v-aș ruga respectuos să-mi dați o declarație...

- Ce fel de declarație?

- Știți, domnule profesor, lucrez ca apărător din oficiu la tribunalul districtului. Datoria noastră este să-i apărăm pe cei care nu și pot angaja un avocat. Tocmai am pe rol un proces care, pare-se, este foarte clar, dar clientul meu susține că este nevinovat. În această situație m-am gîndit că dacă aș putea obține de la unu-doi oameni cu suflet cîte o mărturie despre caracterul lui frumos, l-am putea ajuta...

- Cu mare bucurie v-aș ajuta, numai să pot, zise profesorul. Dar cine este clientul dumitale?

- Clifford Whitley.

- Așadar, de asta n-a venit la școală în ultimele două zile, zise profesorul, uitîndu-se în podea. Dar, ca să fiu sincer, dragă Brewster, am eu jare dreptul să fiu un bun garant al caracterului lui Whitley?

- Spuneți-mi sincer, domnule profesor, spuse Kempel deprimat, nu vreți s-o faceți pentru că băiatul este negru, nu-i așa?

- Profesorul reacționă ca și cînd ar fi fost pămînt. Îl privi fix pe tînărul din fața sa și ochii îi scîlpiră.

- Cred, Brewster, că ai face mai bine să pleci. Dacă astfel mă cunoști, înclăști în stare să faci o afirmație ca cea de adineaori, atunci chiar că nu mai avem ce discuta!

- Kempel se legănă de pe un picior pe celălalt, căutîndu-și parcă centrul de greutate.

- Iertați-mă, domnule profesor, eu nu cunosc pe nimeni din școală cu care dv. să fi fost măcar o singură dată nedrept. Și, în plus, acesta este primul meu caz, aș vrea să fac pentru bietul Cliff tot ce este cu putință. Mi-a luat-o gura pe dinainte... De ce nu vreți să-i ajutați? Este un elev bun, nu-i așa?

- Este un elev bun, e-adevărat, învață bine, dar uneori e nițel cam bătăios, așa că în bună măsură îmi cam pot imagina ce s-ar fi putut întîmpla. Eu ȳic că fiecare să răspundă pentru faptele lui, indiferent de culoarea pielii...

- Clifford este acuzat de spargere. I se aruncă în spate că ar fi spart o vitrină și ar fi furat din ea. Nu a făcut nici un rău nimănui, nu a amenințat pe nimeni, nici măcar nu a încercat să se apere atunci cînd l-au arestat. Kempel își băgă minile în buzunare, după care continuă: Să nu tragem niciodată concluzii pripite, parcă așa ne-ați învățat, domnule profesor!

- Unu la zero pentru tine, Brewster!

- Strang se așeză pe scaunul de la catedră.

- În această situație voi face tot ce depinde de mine ca să-l ajut. Nu-mi vine să cred că Whitley a făcut ceea ce i se impută. N-ar fi exclus să îi spart cuiva vreun geam pentru a se răzbuna pentru un motiv sau altul, dar ca să-lure ceva nu, asta nu!

- Domnule profesor, dar dv. nu cunoașteți nimic concret despre acest caz...

- ...iar tu în schimb, Brewster, nu-l cunoști pe Whitley așa cum îl cunosc eu. Dar, aș vrea să știu exact ce s-a întîmplat pentru a putea ajunge la declarația pe care mi-o cerei.

- Dar n-avem timp, domnule profesor...

- Se-nțelege că avem timp, domnule Brewster, să nu tragem concluzii pripite! Ora viitoare începe abia peste

un sfert de ceas. La loc, te rog, zise profesorul Strang arătându-i cu un gest plin de gravitate un scaun. Lui Kempel nu-i mai rămăsese altceva de făcut decât să se așeze oftând. Proaspătul absolvent al Facultății de Drept scoase dintr-o mapă un carnețel de culoare galbenă, pe care începu să-l răsfoiască.

— S-a întâmplat marți seara... Cam pe la șapte. La magazinul de bijuterii „Bainbridge”, știți unde este?

— Bineînțeles că știu, răspuse profesorul, strada Peacham, arhitectură din secolul al XIX-lea, o străduță îngustă, pavată cu cuburi de piatră...

— Așa este... Domnul Bainbridge susține că a făcut inventarul doar cu o oră înainte de a închide, împreună cu Osborne. După aceea proprietarul i-a spus lui Osborne că se poate duce acasă. La numai cinci minute după plecarea lui, într-un moment în care Osborne se găsea cu spatele spre magazin, Bainbridge auzi un zgomot, apoi semnalul de alarmă. Veni repede să vadă ce s-a întâmplat.

— Și ce s-a întâmplat? întrebă dascălul.

— Vitrina magazinului domnului Bainbridge era spartă, iar Clifford Whitley alerga cît îl țineau picioarele pe strada Peacham către strada principală...

— Aș avea câteva întrebări, dacă domnul avocat permite... După cîte știu, vitrinele magazinelor de bijuterii sînt făcute dintr-o sticlă specială. Despre sticla vitrinei magazinului cu pricina, ce ne puteți spune?

— Magazinul a fost conceput inițial pentru obiecte de modă, zise Kempel. Cînd a expirat contractul de închiriere al negustorului „modist”, Bainbridge, noul chirieș, zise că va pune o sticlă specială la vitrină, numai că... s-a mulțumit doar să monteze un sistem de alarmă, zicînd că pentru început ajunge...

Profesorul își scoase trabucul și începu să pufăie.

— Și încă ceva. La ora șapte trebuie că era destul de întineric pe strada Peacham, chiar dacă vitrina era luminată. Cum poate fi domnul Bainbridge atît de sigur că băiatul care fugea era chiar Clifford Whitley?

— Întrebarea este inutilă, domnule profesor, zîmbi Kempel. Un paznic local, un anume Joe Bell, trece în control pe strada Peacham, într-o mașină, în fiecare seară la ora șapte. Auzind zgomot a intervenit și nu i-a fost de loc greu să-l prindă pe Clifford, mai ales că acesta fugea chiar înspre mașina lui. Și mai înainte de a apuca să se întorcă pentru a o rupe la fugă în altă direcție, Bell l-a și prins și l-a făcut pachet. Cliff afirmă că se afla doar în trecere pe acolo, iar cînd a auzit geamuri sparte a rupt-o la fugă... conchise juristul ridicînd din umeri.

Strang trăgea mai departe, absent, din trabuc.

— Bănuiesc că din vitrina lui Bainbridge lipsește ceva...

— Întocmai. Doi detectivi chemați de Bainbridge sosiră de îndată pentru a face inventarul lucrurilor din vitrină. Se găseau acolo tot felul de lucruri, de la ceasuri de aur pentru bărbați pînă la fel de fel de lămpioare, de asemenea de aur. Și, se-nțelege, cioburi, multe cioburi... Concluzia controlului lor a fost că lipseau trei verighete de logodnă cu pietre negre, a căror valoare se ridica la vreo patru mii de dolari.

— Bineînțeles că verighetele au fost găsite asupra lui Clifford.

— Nici vorbă, răspuse Kempel, l-au percheziționat dar n-au găsit nimic asupra lui. Băiatul afirmă că nu știe nimic de nici o verighetă. Sergentul Robert presupune că verighetele au fost aruncate în clipa în care băiatul a zărit mașina poliției...

— ...o clipă, îl întrerupse profesorul, nu-i cumva vorba de Paul Robert?

— Ba da, el este detectivul care cercetează acest caz. Dar de ce întrebați, domnule profesor? Îl cunoașteți?

— Ne cunoaște foarte bine. Ar putea încurca puțin lucrurile cu nisaiva forme birocratice pînă reușim să ne edificăm...

— Asupra a ce să ne edificăm, domnule profesor? Tot ce vreau eu de la dv. este să-mi dați o declarație despre caracterul lui Clifford Whitley, zise contrariat Kempel.

— Brewster, din cîte mi-ai spus pînă acum, cazul acesta n-ar fi chiar atît de simplu pe cît ai vrea să pară. A fost spartă vitrina unui magazin iar băiatul, înspăimîntat, a rupt-o la fugă... Cei doi de incriminat în asta?

— Domnule profesor, Cliff a fost singurul în preajma vitrinei atunci cînd aceasta a fost spartă. El trebuie, deci, să fie cel care...

— Cine afirmă asta? întrebă Strang. După cîte mi-ai spus, în momentul în care a fost spartă vitrina Bainbridge se găsea cu spatele spre ea.

— O susțin doi martori oculari, independent unul de celălalt, răspuse Kempel.

— Aș putea ști și eu cine sînt acești doi martori oculari? întrebă profesorul mișcîndu-și luleaua dintr-o parte în cealaltă a gurii.

Kempel răsfoi puțin în carnețelul său galben apoi spuse: Primul martor este Milton Gage, proprietarul magazinului de textile și al galanteriei de peste drum de magazinul lui Bainbridge. Acesta tocmai își aranja vitrina în momentul în care a auzit zgomot de sticlă spartă. Și-a ridicat ochii de pe figurinele pe care tocmai le aranja și l-a văzut pe Clifford Whitley rupînd-o la fugă din fața vitrinei sparte...

— Și cel de al doilea martor?

— Jerome Osborne, vinzătorul din magazinul lui Bainbridge. El a văzut exact același lucru relatat de Gage, pentru că în clipa cînd s-a produs spargerea, el se afla în fața magazinului lui Gage și citea ziarul. Întrucît terminase slujba, a chemat un taxi și aștepta să vină.

— Chestia asta ar trebui lămurită, zise profesorul.

Așadar, amîndoi martorii se aflau exact în fața magazinului cu pricina, nu-i așa?

— Întocmai, cum spuneți... Trebuie, deci, că ei au văzut ce s-a întâmplat.

— Bine, dar dacă ceea ce spui dumneata este adevărat înseamnă că unul dintre ei n-a văzut absolut nimic... Mai bine zis, n-a văzut faptul că Whitley a fost cel care a spart vitrina.

— Cum să nu vadă? se răsti Kempel. Eu ce v-am spus pînă acum?

— Mi-ai spus, zise profesorul cu glas de cantor de biserică de țară, că în clipa în care s-a spart vitrina, Gage aranja niște figurine în vitrina lui, iar Osborne citea ziarul. Așadar nici unul dintre ei nu a văzut presupusul delict în momentul comiterii lui. Ceea ce au văzut ei a fost vitrina spartă și pe Clifford fugind.

— Domnule profesor, urmăriți cu atenție toate acestea, zise Kempel. Din punct de vedere tehnic, dv. aveți dreptate. Fapt este însă că în momentul acela nu se afla altcineva pe stradă Peacham. În această situație, cum ar fi putut sparge vitrina cineva care nu se găsea pe strada cu pricina în clipa respectivă?

— Ai urmărit vreodată traiectoria unui proiectil tras sau aruncat dintr-un anume loc?

Recreația se termină. Profesorul Strang se ridică, își scoase luleaua din gură și o băgă în buzunar.

— Ora care urmează n-ar fi, cred, tocmai locul cel mai potrivit pentru continuarea discuției, dragă Brewster. Dacă ești draguț, te-aș ruga să-l anunți pe sergentul Robert că mîine la patru am să-i fac o vizită.

★

În după amiaza aceea sergentul Robert ar fi vrut să le spună o groază de cuvinte frumoase, atît lui Kempel Brewster cît și profesorului Strang, avea tot timpul în minte necesitatea păstrării unei atitudini civilizate față de oameni, dar nu putu să le spună astfel de cuvinte. Din această cauză se rezumă la a putea să le spună astfel de cuvinte. Din această cauză se rezumă la a le zice:

— Nu, nu pot!

— Bine, Paul, zise profesorul, nu am de gînd să-ți răpesc decît cîteva clipe, vreau să-ți vorbesc...

— Nici vorbă!

— Dacă ați vrea numai... bombăni Kempel.

— Am spus odată nu! i-o retează scurt Robert. Eu am crezut, Kempel, că ne-am înțeles... Ai spus că îi vei convinge pe Clifford să recunoască și acum vii, nici mai mult nici mai puțin, decît cu pretenția de a-l elibera! Nu am de gînd să tin pe nimeni nevinovat după grații, dar în cazul acesta procurorul are în mînă toate atuurile. De ce vrei să te agăți? De ce îți place să te complici?

— Eu nu vreau să mă complic, dar nu prea îmi vine să cred că toate lucrurile astea sînt chiar atît de clare, răspuse Kempel. Am vorbit despre chestia asta și cu profesorul Strang, el m-a convins.

— Se pricepe, nu-i vorbă... Perfect, domnule Strang, dar noi știm că Whitley se afla în fața vitrinei tocmai în clipa cînd ea a fost spartă. Doi martori oculari, stînd amîndoi vis-a-vis de magazinul lui Bainbridge, l-au văzut. Dv. mai mult ca sigur că i-ați băgat în cap lui Kempel că vitrina ar fi putut fi spartă cu un obiect aruncat de la o distanță mai mare. Excluz! Excluz! domnule profesor, pentru că un astfel de obiect ar fi putut face doar o gaură neînsemnată în sticla geamului. Și apoi, obiectul acela nu a fost găsit printre cioburi. În timp ce Bainbridge contruia vitrina pentru a vedea ce-i lipsește, noi am căutat un asemenea obiect. Și vreți să știți ce-am găsit? Nimic! Cred că nu vă trece prin cap că ar fi putut-o face cu nisaiva ultrascurte. Ne-am gîndit și noi la treaba asta, dar instalarea unui atare aparat ar fi costat dublu față de valoarea tuturor obiectelor aflate în vitrina lui Bainbridge!

— Paul, zise profesorul, dar ce-ți zice dacă sticla a fost spartă dinăuntru?

— Exclus! În cazul acesta toate cioburile ar fi trebuit să fie găsite pe trotuar, or, în cazul de față ele au fost găsite, cu mici excepții, în vitrină. În mod cert, vitrina a fost spartă din afară, iar Clifford este singurul, singurul care ar fi putut s-o facă. Punct!

— Numai că rămân de fiecare dată câteva lucruri care nu pot fi explicate, obiectă profesorul.

— De pildă, domnule profesor!

— De exemplu, de ce Clifford a luat verighetele de logodnă și nu vreun ceas sau vreun mărțisor sau altceva care ar fi corespuns mai bine interesului lui?

— Nu v-aș putea răspunde, dar probabil că a luat ce i-a căzut mai repede în mână. Și apoi verighetele alea erau mai de preț decât tot ce mai era în vitrină, luate la un loc!

— Și încă ceva, se amestecă în vorbă Kempel. Cliff este un băiat foarte isteț, ce vă face să credeți că ar fi dat lovitura chiar în momentul în care trecea prin preajmă un echipaj al poliției?

— Pentru bunul și singurul motiv că el nu știa ora la care trebuia să treacă pe acolo mașina poliției. Dv. știți pe cineva care să vă poată spune ora exactă la care trece mașina poliției pe strada lui?

— Poate aveți dreptate, răspunde profesorul, dar cel care pune la cale o lovitură ca aceasta, cred că trebuie să se intereseze și de acest aspect...

— Fiți siguri, domnule profesor, că Whitley n-a planificat dinainte să spargă vitrina. A folosit un prilej care i se oferea, atita tot...

— Înțeleg, dar să vedem acum și câteva date legate de cei doi martori oculari care se aflau de cealaltă parte a străzii. De Gage și de Osborne, adică. Cei doi au auzit zgomotul și în aceeași clipă s-au întors să vadă ce s-a întâmplat. De ce timp au avut ei nevoie pentru a face acest lucru? De o frântură de secundă?

— Cam... răspunde Robert care începuse să-și piardă răbdarea.

— În cazul acesta, cum ar fi putut Clifford să bage mina în vitrină pentru a sustrage ceva de acolo?

— Urmă o lungă pauză. Robert se aprofundă mai adânc în scaun și arată cu degetul spre Kempel.

— O ultimă întrebare: acestea sînt argumentele dv. Kempel incuviință dînd din cap.

— Eu am să vă mai spun ceva. Noțiunea de timp este ceva foarte relativ. S-ar putea ca Gage și Osborne să se fi întors instantaneu, dar tot atât de bine s-ar fi putut să nu se întoarcă instantaneu... Poate că nu le-a fost nici prea clar de la bun început de unde anume venea zgomotul și a fost nevoie de una-două secunde pentru a se dumiri... Eu nu zic că au făcut chiar așa, dar dacă nu ajungem la o concluzie mai bună, vă rog eu să-l sfătuiți pe Clifford din partea mea să recunoască că el a făcut-o.

Un sfert de oră mai târziu Brewster Kempel și profesor Strang se îndreaptă spre casa acestuia din urmă.

— Știți, domnule profesor, sergentul Robert parcă ar avea dreptate, zise juristul. Cu datele pe care le avem acum la îndemînă, sărmanul Clifford nu are nici o șansă să scape.

— Tocmai de aceea te-am invitat pînă la mine, zise profesorul. O să avem timp suficient pentru a analiza în amănunțime tot ce s-a întâmplat pe strada Peacham în seara cu pricina...

★

Doamna Mackey, camerista lui Strang, înțelese gravitatea clipei. De aceea servi pe cei doi bărbați fără a scoate vorbă. Tocmai ea, care în mod normal vorbea ca o plăcă de patefon al cărui ac umbra pe un singur canal.

La ora opt și jumătate întreaga poartă a locuinței domnului profesor era acoperită cu fel de fel de planuri ale străzii Peacham. Linii sau linii punctate indicau un loc sau altul de pe strada cu pricina, în strînsă legătură cu mișcările posibile ale lui Clifford, Bainbridge, Osborne sau Gage în timpul comiterii spargerii vitrinei.

La ora nouă doi bărbați trebuiau să recunoască că ceva nu era în regulă. Au fost luate în considerație fel de fel de obiecte cu care ar fi putut fi spartă vitrina, cum ar fi bumerangul, un jo-joi gigantic și altele, dar toate au căzut pînă la urmă. În acest caz, spargerea vitrinei și furtul — în cazul în care Clifford nu este autorul lor, rămîneau mai departe niște enigme. Cu mare părere de rău, profesorul Strang inclina să creadă că singura concluzie este cea potrivit căreia faptașul nu poate fi decât Cliff.

La ora nouă și jumătate cineva bătu la ușă.

— Eu sînt, domnule profesor, m-am gândit că nu mi-ați refuza o cafeleuță, zise doamna Mackey...

Profesorul luă tava din mîna femeii și-i oferă lui Kempel o ceașcă de cafea. Acesta luă o linguriță de zahăr în timp ce profesorul Strang se îndrepta spre birou.

— Ai descoperit cumva vreo nouă variantă? întrebă profesorul după ce sorbi o gură de cafea. Dacă nu, atunci propun să concluzionez părerea firmei „Kempel and Strang”. Cred că m-am înșelat în privința lui Clifford. Acum mă văd silit să recunosc cu mare părere de rău că numai el poate fi vinovatul. Este singura concluzie posibilă...

— Fir-ar să fie, se auzi, gural, glasul celui din fața sa.

— Dar ce s-a întâmplat, Brewster?

— Brrr! se scutură tînrul avocat. Cafeaua asta...

— Dar ce are? A mea este bună, răspunde profesorul.

— Cred și eu, pentru că dv. nu ați pus sare. A mea e ocnă...

— Ce tot spui? Dar nu se poate remarca profesorul, după care adăugă cu aer de atotcunoscător: Ba da, se poate. Se prea poate. Doamna Mackey ține sarea și zahărul una lingă cealaltă, pe polița de jos din bucătărie. Uneori se uită și pune mîna pe te miri care din ele... Nu mai demult decât săptămîna trecută s-a petrecut ceva asemănător... Așteaptă-mă o clipă, am să cobor să...

Și zicînd acestea, profesorul dispăru. Pentru o clipă gura lui Strang se prelăcu într-un oval între nas și barbă, apoi fața i se lumină toată.

— Știi ce am descoperit? se adresă el lui Kempel.

— Nu, nu știu, răspunde avocatul după ce se întoarse din baie, unde se duse să arunce din gură soluția sărată cu aspect de cafea cu zahăr...

— Am descoperit cum s-a petrecut povestea cu vitrina. Cum a fost ea spartă, mai bine spus. Fir-ar să fie, și-i atît de simplu! Acum sînt convins sută la sută că nu Clifford a fost cel care a spart vitrina și a furat verighetele.

— Dar cum ați ajuns la concluzia asta?

— Trebuie să luăm neapărat legătura cu Paul Robert. Dacă nu-i la poliție, îi sunăm acasă. Așa să faci.

— Dar dv. ce o să faceți, domnule profesor?

— Cum ce fac? Dau o fugă pînă în strada Peacham, unde în altă parte?

★

Cînd profesorul Strang ajunse pe strada Peacham acesta era complet pustie. Trei lămpi vechi de petrol, pe care cu greu le-ai fi putut cataloga ca atare, erau singurele care luminau o bună porțiune de stradă. Din fericire, una dintre aceste lămpi se găsea spînzurată chiar deasupra magazinului lui Bainbridge.

Strang își strînse hainele, îi era frig. El trebuia să recunoască, și lucrul acesta îi convenea, că locul în care se afla avea o anume atmosferă de taină și n-ar fi fost cîtuși de puțin surprins dacă din umbră s-ar fi ivit Bill Sykes, Abel Mogwich sau oricare altă figură fantomatică din scrierile lui Dickens.

Profesorul găsi mult mai repede decât se aștepta ceea ce căuta. Răscoli câteva minute cu mîna băgată într-o mînușă și, în sfîrșit le găsi. În timp ce le examina, se auzi zgomotul unei mașini trecînd peste grămada de cioburi pe care el le strînsese. Plecă apoi spre locuința lui Paul Robert unde se trezi așteptat de Kempel și de detectivi.

— Ați putea fi foarte concis, domnule profesor? întrebă detectivul.

— O să încerc să fiu cît se poate de concis, Paul, veni răspunsul. Vreau doar să vă arăt două lucruri și să vă cer să-i convocați pe toți cei care au vreo tangență cu acest caz. Dacă s-ar putea mîine, după ce-mi termin orele la școală.

— Ideea mi se pare cît puțin trăznită, dar cred că nu-i prea greu de realizat. Dar ziceați că vreți să ne arătați ceva...

— Da, asta! zise profesorul, întinzînd mîna spre detectiv.

★

În clipa în care profesorul Strang își făcu apariția în mica încăpere se trezi așteptat. Într-un colț, Brewster Kempel discuta ceva cu Clifford Whitley, bătîndu-l pe umăr pe acesta din urmă, care se cam înfierbîntase. În partea opusă, Bainbridge și Osborne îi șopteau pe rînd câte ceva la ureche, gesticulînd. La o masă din mijlocul încăperii, Milton Gage îi explica ceva sergentului Robert.

— E bine că ați venit, spuse detectivul, ridicîndu-se la intrarea profesorului. Sper să reușiți să dovedeți cele ce mi-ați spus aseară. Am trimis acolo doi paznici, dar nu mi-au telefonat încă.

— Bună ziua, domnule profesor, zise Clifford. Tocmai dv. vreți să încercați să mă scoateți din mocirla asta? Ar fi tare bine să reușiți. Tipul asta pe care mi l-am dat drept avocat nu face nici cît o ceapă degerată, mai bine s-ar duce să culeagă ciuculeți...

— Dacă ai să continui să vorbești în felul acesta, eu am să fiu cel care am să-i rog pe cei în drept să nu-ți dea drumul

de aici i se adresează aspru profesorul. Vorbele astea ale tale îmi amintesc de filmele de cea mai proastă calitate.

— Domnilor, mă minhește faptul că ați convocat această ședință izbucni Bainbridge. Eu am un magazin și acum ar fi trebuit să fiu la treabă. Vitrina asta spartă îmi dă de două ori mai multă bătaie de cap decît munca propriu zisă din magazin. Eu zic c-ar fi mai bine s-o lăsam baltă...

— Sînt de acord, spuse profesorul luîndu-și ochelarii de pe nas și stergîndu-și de cravată. După ce termină această operațiune, își ridică mîna dreaptă, cea în care ținea ochelarii, în timp ce mîna stîngă o băga în buzunar.

— Problema este... Începu profesorul... problema este cum poate un om să spargă o vitrină și să sustragă din ea cele mai prețioase bijuterii, fără ca cineva să observe furtul propriu zis?

— Bine, dar noi l-am văzut interveni Gage.

— Nicidecum, domnule, nicidecum... Toți cei care au fost pe aproape au auzit doar zgomotul sticlei, sparge și l-ai văzut pe Clifford fugind pe stradă. Furtul bijuteriilor însă nu l-a văzut nimeni!

— Asta ce mă vrea să însemne? Întrebă Osborne. Verighetele cu briliante au sărit cîmva singure de la locul lor? Nu începe nici o îndoielă că băntul acesta l-a furat. Nimeni altcineva. O altă variantă nici nu-mi închipui că poate exista.

— Partea proastă este că varianta dv. nu este și cea adevărată, zise profesorul Strang întorcîndu-se către proprietarul magazinului. Sau este?

— Păi, eu nu știu... dar altfel cum... se biibă Bainbridge.

— Cum aranjai dv. mărfurile în vitrină, domnule Bainbridge?

— Vitrina se închide dinăuntru, prin magazin, veni răspunsul. Lucrurile le punem în vitrină aflîndu-ne în magazin...

— Exact în felul acesta au fost furate și verighetele!

— Păi, să vedeți... Stați o clipă... Dv. trebuie să înțelegeți că eu mă aflam în magazin, iar cel care a furat verighetele ar fi trebuit să știe acest lucru.

— Bine-înțeles că știa, dar verighetele nu au fost furate în clipa în care a fost spartă vitrina, ele au fost sustrase în timpul programului de lucru...

— Să fiu sincer, zise Bainbridge, discuția asta a cam început să mă plictisească...

— Și pe mine, facu Osborne. Vreți să spuneți cîmva că domnul Bainbridge și-a furat propriile lucruri? Pentru că erau asigurate sau, mă rog, pentru ce?

— Mai mult ca sigur că nu, răspuse profesorul.

— Atunci?

— Domnul Bainbridge nu avea cum să le ia, pentru că trebuia asta ați făcut-o dv. ceva mai înainte, domnule Osborne.

Osborne sări de pe scaun îndreptîndu-se spre sergentul Robert. Începu să țipe la detectiv. Acesta îl ascultă aproape un minut încheiat, după aceea se ridică și se aplecă asemenea unui munte asupra minusculei Osborne. Îi prinse pe acesta de umeri și-l duse binisor pînă la scaunul de pe care se ridicase.

— Domnul profesor are dreptul să ne spună tot ce crede dinșul despre acest caz, mormăi detectivul. Dacă se va dovedi că nu are dreptate, va suporta consecințele. Continuăți, domnule Strang.

— Domnul Osborne a sustrus verighetele în timpul zilei, mai mult ca sigur în timp ce domnul Bainbridge se afla la masă. Presupun că l-a băgat în buzunar. Bineînțeles, domnule Bainbridge, că el se aștepta ca dv. să observați lipsa, de aceea și-a făcut un plan conform căruia dispareția bijuteriilor s'a apară ca rezultat al unei spargerii. Singurul lucru de care avea nevoie era spargerea vitrinei. Simplu, nu-i așa?

— Numai că teoria dv. e insuficientă dospită, pică, izbucni Osborne arătînd cu degetul spre profesor. Eu mă aflam de cealaltă parte a străzii atunci cînd vitrina a fost spartă. Eram chiar în fața vitrinei la care lucra Milt, la numai doi pași de el...

— Așa este, domnule profesor. Intervenii Gage. Este adevărat că aveam de lucru pînă peste cap, îmbrăcam niște figurine, dar mai mult ca sigur că l-ai fi observat pe Jerry dacă ar fi trecut în fugă strada. În clipa în care vitrina a fost spartă, mi-am întors instantaneu privirea intracolo...

— Numai că domnul Osborne n-a trecut strada în fugă, răspuse profesorul cu voce calmă. Domnul Osborne stătea nemiscat în fața vitrinei dv.

— Bine, dar atunci cum ați putut sparge vitrina?

— Cît se poate de simplu. Pur și simplu ați aruncat în ea cu ceva.

Osborne se repezi iarăși spre detectiv.

— Ascultați-mă, domnule Robert, cantorul ăsta... ăsta-i un om pe care ar trebui să-l țineți după gratii. Dv. ați fost acolo, ați examinat vitrina împreună cu domnul Bainbridge. Cum ați putut eu să...

— Domnule Gage, îl întrerupse Strang, cu citeva clipe mai înainte de a se auzi zgomot de sticlă spartă, Osborne se găsea în fața vitrinei dv. Ce făcea acolo?

— Păi, ce să facă? Citea un ziar...

— Un ziar pe care trebuia să l-a cumpărat mai înainte, pentru că la ora la care ieșea de obicei de la lucru toate chioșcurile de ziare de pe stradă Peacham erau închise.

— Bine-înțeles, răspuse Osborne, l-am cumpărat la prînz. Așa fac în fiecare zi, dar ce-i cu asta?

— Și tot în timpul prînzului ați mai cumpărat și altceva, nu-i așa? Ceva pe care l-ați învilit în ziar la ieșirea de la lucru. După aceea ați așteptat în fața magazinului domnului Gage, știind că în felul acesta veți avea un alibi perfect. La un moment dat l-ați văzut pe Clifford, care venea pe cealaltă parte a străzii. El era exact omul care vă putea ajuta să vă duceți planul la bun sfîrșit. Cine îl poate crede, chiar dacă ar afirma de o sută de ori că nu are nici în clin nici în mînecă cu cele întâmplate? Băiatul tocmai trecea prin fața vitrinei și tocmai în clipa aceea ați scos obiectul din ziar și l-ați aruncat peste stradă, în așa fel încît să atingă vitrina magazinului de vis-a-vis.

Profesorul făcu o scurtă pauză apoi continuă:

Domnul Gage n-a observat, desigur, mișcarea rapidă a mîinii dv. pentru că era prins cu aranjatul figurinelor. Strada este atât de îngustă încît nu se putea să nu nimeriți vitrina. Clifford s-a pierdut cu firea și a rupt-o la fugă!

— Spuneți-mi, domnule profesor, cu ce obiect ar fi putut el să arunce din moment ce noi n-am găsit nici unul? Întrebă Bainbridge.

— Am așteptat cu ce obiect anume, răspuse profesorul, după ce femeia mea de serviciu a încurcat zahărul cu sare. Cele două produse seamănă atât de mult unul cu altul încît este foarte greu să le deosebești între ele...

— Și ce legătură are asta cu faptul că Jerry a aruncat cu ceva în vitrină?

Strang băga mîna în buzunar și scoase o bucată de hîrtie.

— Astăzi, în pauza de prînz, am telefonat în citeva locuri și una din convorbiri a fost incununată de succes. Vinzătorul magazinului este gata să depună mărturie că persoana care a cumpărat-o este una și aceeași cu Osborne.

— Dar ce a cumpărat? ceru Bainbridge lămuriri.

— O bucată de sticlă foarte rezistentă, domnilor.

— O bucată de sticlă?... Dar...

— Cum? Tot n-ați priceput? Osborne a ascuns sticlă în ziar, iar în clipa în care Clifford trecea prin fața vitrinei, a scos-o din ziar și a aruncat-o peste stradă. Sticla aruncată de el a atins vitrina și a spart-o. Se înțelege că s-a spart și bucată de sticlă cu care aruncase...

— Știți, domnule Strang, ceea ce spuneți este o poveste foarte frumoasă, spuse Bainbridge, dar e pură teorie. Cum puteți face dovada?

— Avem dovezi, domnule Bainbridge, spuse sergentul Robert. Domnul profesor s-a deplasat aseară în strada Peacham unde a găsit două feluri de sticlă...

— Și mă rog, ce era diferit la ele?

— Nimic în afară de faptul că unele dintre cioburi erau de două ori mai dure decît celelalte. Cioburile găsite în vitrină dv. erau și ele tot de două feluri, or vitrina dv. era făcută dintr-un singur fel de sticlă, nu? În această situație se înțelege că sticla cealaltă a trebuit să fie trimisă acolo de cineva...

Domnul Bainbridge tocmai se pregătea să mai pună o întrebare cînd ușa încăperii se deschise și apărură doi gardieni, care îi făcură lui Robert un semn cu capul. Osborne se întoarse spre profesor.

— Probabil vă imaginați că mi-ați pus mîna în gît, dar vă înșelați. Sticla am cumpărat-o pentru acvariu, am și eu un hobby...

Robert își făcu apariția în ușa.

— Crad, domnule Osborne, că noi doi vom avea încă multe de discutat.

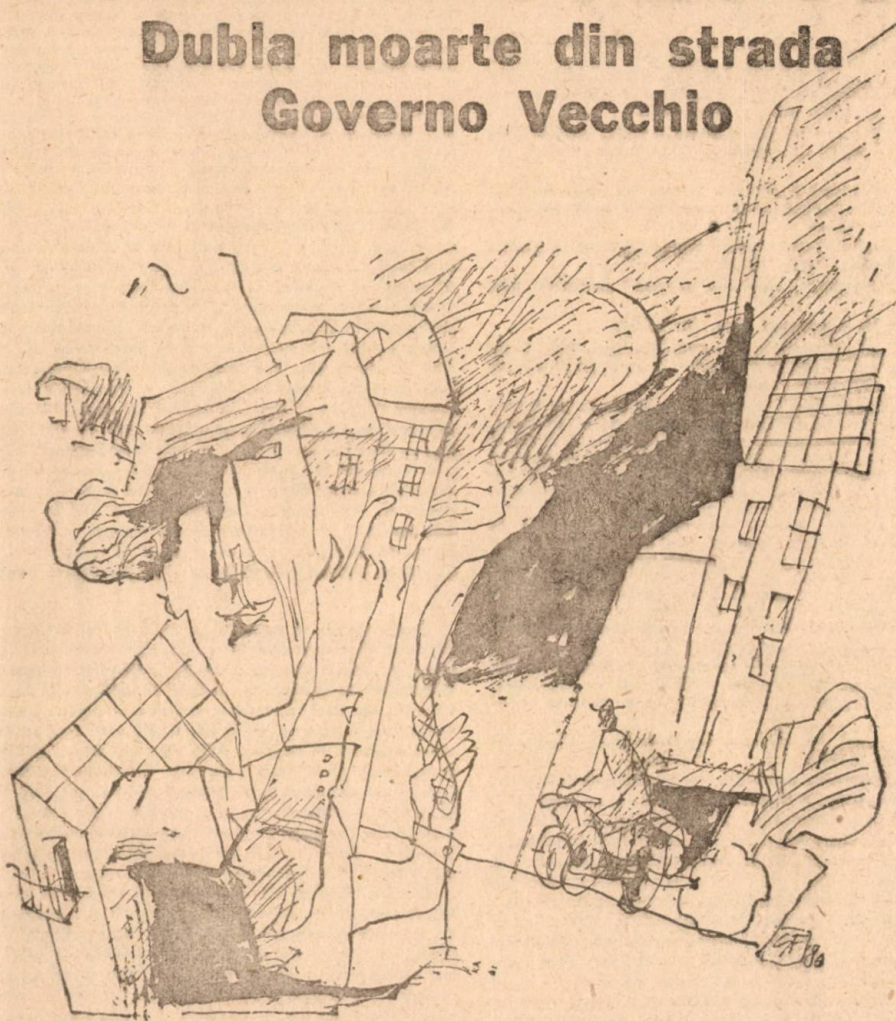
— Noi doi? De ce?

— Pentru că pe baza diferenței de duritate a cioburilor de sticlă găsite aseară am cerut judecătorului să emită mandat de percheziție a locuinței dv. Doi gardieni de-ai noștri s-au deplasat acolo și în timpul percheziției au găsit verighetele ascunse pe fundul acvariumului, printre pietre...

În românește de NICOLAE NICOARĂ

UGO MORETTI

Dubla moarte din strada Governo Vecchio

ROMAN POLIȚIST

1

DINDO BALDASSARÉ privi cu atenție citeva clipe cuțitul lung și subțire ca un țigar, cu minerul scurt, lucios și uzat. Cu zece ani în urmă viața sa atinsese de acest cuțit.

Întrase în buștile a patru inși, unuia sfîrtecîndu-și fi-catul, altuia inima și celorlalți rătăcindu-le în așa hal mașele încît după citeva minute de urlete inumane toți patru se liniștiseră pentru vecie, în timp ce stăpînul cuțitului ieșea în stradă ca un turbat, gata să verse mașele fără să clipească la încă patru dacă i-ar fi stat în cale.

Noroc însă că la două noaptea nu era nici țipenie pe ulicioara aceea din Trastevere. Doar o motocicletă al

cărei stăpîn era unul din proaspeții decedați. Asasinul arun-case cuțitul într-o gură de canal și încălecăse motocicletă, dar nu era în stare s-o pornească, deși asta era singura lui scăpare. Două-trei ferestre se luminaseră și îndărătul gea-murilor se vedeau mișcîndu-se umbre. Tocmai atunci apă-ruse în colțul străzii Dindo Baldassaré.

— Dacă nu deblocați ambreiajul, sugerase el, nu por-nește nici dacă e remorcați... Uitați-vă, așa...

Puse mina pe ghidon și învîrtise. Minerul de cauciuc era umed. „Mulțumesc”, spuse celălalt, și cu o lovitură de călcii o luase din loc într-un echilibru nesigur. Cîț pe-aci

să intre într-un zid, dar reușise să se redreseze. La primul colț se făcuse nevăzut. Dindo comentase, suspinând: „Așa se întâmplă dacă nu se cere carnet de conducere și pentru drăciile astea...” și își șterse mîna cu batista. „Drace...”, exclamase tresărind. Nu era roșu așa cum crezuse, ci ceva roșu închegat, viscos. Era sînge.

Un bătrîn cu impermeabilul aruncat peste pijama se ivise dintr-un gang, strigînd:

— „Asta e, pe el, puneți mîna pe el, și toate celelalte ferestre din ulicioară se deschisese și se vedeau ciorchini de oameni care strigau, coborau, se stringeau roată în jurul lui Dindo Baldassare, spărgeau ușa unei prăvălii oprindu-se în prag cu urlete isterice de groază.

— Liniste, ordine, toată lumea îndărăt, strigase Dindo. Sînt comisar de poliție... Toată lumea îndărăt, nu se-aude?

— Iar tata mare e ministru de interne, țipase bătrînul, nu-l ascultați ce spune, e un complice, l-a ajutat să fugă... Puneți mîna pe el!

Doi agenți veniseră-n goană croindu-și drum cu coatele prin mulțimea sumar îmbrăcată.

— Ce se-ntîmplă, domnule comisar? Întrebase unul din ei.

Și Dindo răspunsese dînd din mîini:

— Nu știu. Deocamdată arestați-i pe toți. Apoi intrașă în prăvălie unde se aflau patru cadavre atît de hăcuite că păreau cel puțin o duzină.

Afară, lumea din ulicioară, întărită de cea de pe străzile invocate, devenea tot mai agitată. Cocoloț pe un scaun, bătrînul cu impermeabil atîța mulțimea. Două femei se luară de păr, un hamal beat spurse un felinar cu pietre și cioburile căzură peste oameni. Văduva uneia din victime avu o criză de isterie și, ațîțată de bătrîn, se repezi asupra lui Dindo Baldassare încercînd să-l muște de nas. Alfi patru agenți, o patrulă a marinei și o carabinieri în permisie de seară dădură un ajutor viguros forței publice, atacară mulțimea și reținură unsprezece martori oculari care nu văzură nimic. Fiindcă nu era luat în seamă, bătrînul cu impermeabil se repezi cu scaunul asupra carabinieriului și urmă o încăierare feroce, care se sfîrși, iar ancheta care urmă avu rezultate dezastruoase pentru Dindo Baldassare.

— Ar trebui să te destitui, îi spuse chestorul cînd îl chemă pentru a-i prezenta concluziile anchetei, și în plus să cer punerea dumitale sub acuzare pentru complicitate, neglijență în serviciu, incapacitate de a menține ordine publică...

— Nu eram de serviciu, replicase docil Dindo, mă întorceam acasă...

— Un funcționar de poliție este întotdeauna de serviciu! tunase chestorul, dar dumneata nu ești nici atunci cînd ești... Ți-am citit fișa personală... Fii atent... Scrupulozitate administrativă... hm! bine că nu furi... lipsă de punctualitate... indulgență excesivă față de subalterni... stat de serviciu în general neconvingător... în opt ani al operat doar douăzeci și două de arestări... capacitate de investigație redusă... Asta s-a văzut! Pe toți dracii, îți pică în mînă un asasin giroind de sînge, un cartier întreg este în stare de alarmă și dumneata îl ajută să pornească motocicletă... Fără a mai pune la socoteală, mama ei de treabă, că nu te-a bătut o clipă gîndul că neștiind s-o pornească tilharul o fura! Măcar atita lucru... La două noaptea, în plin Transtevere!

— Eu... nu m-am gîndit, într-adevăr, domnule chestor.

— Și la ce te gîndea, mă rog?

— La Lao-Tse... „Dacă vezi un om în dificultate, ajută-l înainte ca el să-ți o ceară și năpărtează-te înainte ca el să-ți mulțumească. Numai așa îți vei fi făcut datorită”.

Chestorul făcuse ochii cît cepele și se ridicase pentru a-l vedea mai bine la față pe comisarul Baldassare.

— Cine e Mao asta? Întrebase.

— Lao. Lao-Tse. Un chinez... Pe mine, știți, mă pasionează textele filozofice... chiar și ceva poezie... Duminică, cînd nu sînt de serviciu, îmi place să pictez... Nu este împotriva regulamentului...

— E împotriva oricărui bun simț. Dumneata iei salariu de la statul italian, nu de la republica chineză... Și care Chină, mă rog? Cea comunistă sau cealaltă?

— Imperială, vă rog, răspunsese Dindo, domnul a murit acum două mii cinci sute de ani, sub cea de a patra dinastie Ming.

Chestorul se făcuse roșu, dar un roșu deosebit, de lălele olandeză. Lucru extraordinar, căci nu fusese niciodată în Olanda.

— Uite, ce e, mie să nu-mi faci pe deșteptul! Mai bine uită-te aici, dacă-ți dă mîna...

Era decontul administrativ al costului anchetei, cerce-tărilor și operațiilor necesare pentru a pune mîna pe vinovat. Dindo Baldassare citi cu înfiorare că fusese nevoie de douăzeci și nouă de agenți, de trei comisari, că pentru telegrame se cheltuisese suma de 145.375 lire, se consumaseră 66 fonograme, fără a mai vorbi de convorbirile telefonice; în plus, un brigadier fusese mușcat de picior de o cîine în timpul încăierării finale și tot în contul anchetei fusese debitată suma de 133.000 lire ca prim ajutor și indemnizație de convalescență. Înainte de a fi prins, asasinul dăduse foc barăcii lui Tor Marancio, unde se ascunsese, încolțit, punînd astfel în primejdie viața și bunurile a numeroși vecini, dintre care unul, un neamț naturalizat, cu un simț rigid al justiției dăduse în judecată administrația publică din cauză că pompierii sosiseră cu întîrziere.

— Eram scutiți de toate necazurile astea dacă dumneata te gîndea la îndatoririle impuse de regulament și nu la timpeniile unui chinez senil... N-ai fost în stare nici să precizezi marca motocicletelor... Ar trebui să-ți pun totul în circă sau să te dau afară... Dar nu este momentul potrivit... Opinia publică este oricum destul de alarmată ca să-i mai dăm pe cap și grija unui irresponsabil aflat în libertate... Ești transferat. Funcționarul de la arhiva Corpurilor delictive a murit alături pentru că a înghițit din neatenție pastila de cianură a crimei din Albenga în locul uneia de optalidon. Sper să ai multe dureri de cap și contez pe neatenția dumitale. Te asigur că voi semna cu o plăcere nespusă nota de cheltuieli a funeraliilor dumitale, și sper ca asta să se în-tîmple cît mai repede... Degeaba sculpi și bați în lemn, sînt înzestrat cu o asemenea putere încît și o cămilă ar plezn de hidropizie dacă aș urî-o cîte te urăsc acum pe dumneata. Piei din ochii miei, ești o rușine pentru poliție.

2

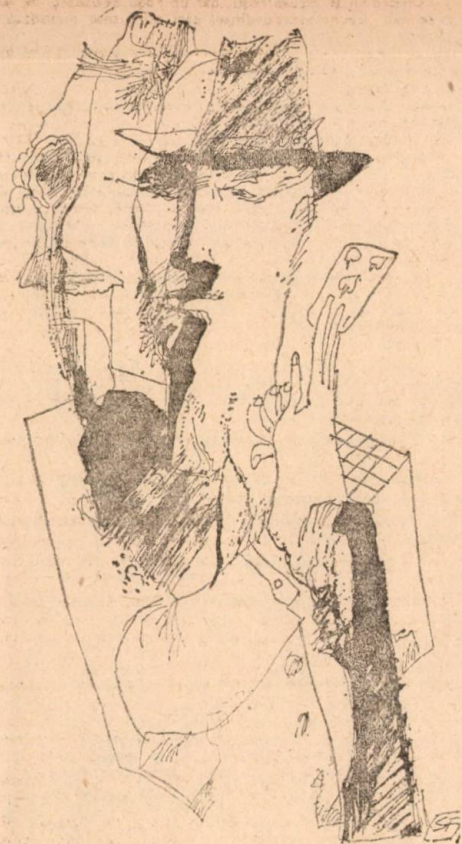
Toate acestea se petrecuseră cu zece ani în urmă și Dindo Baldassare medita la ele cu o ușoară înfiorare, de parcă ar fi trecut doar zece minute. E adevărat că fusese la înmormîntarea chestorului, că după el veniseră alți doi sau trei, dar, era la fel de adevărat, cariera sa se opri la arhiva Corpurilor delictive, cu creșterea de salariu periodică dar fără nici o speranță de avansare. Avea patruzeci de ani și ocupa același post ca și acum zece ani: vice-comisar adjunct. Colegii săi ajunseseră toți comisari: Carru, cel care fără să se uite la cheltuieli, reușise să pună mîna pe asasinul din Transtevere, iar acum conducea comisariatul de pe strada Governo Vecchio, năzuia să devină inspector și apoi să ocupe cele mai înalte posturi din administrație.

Dar Dindo nu era nici foarte nefericit nici foarte schimbat. Atunci, cînd cu episodul acela nenorocit din Transtevere, era un tînar de treizeci de ani, cu păr bogat căzîndu-i pe frunte, cu mersul apăsat și ochii rătăcind pe chipuri și lucruri, neliniștiți și distrași încît de cele mai multe ori unul se ducea spre dreapta și altul spre stînga, căutînd cu dispera-re să fixeze un hoț de buzunare și o fată frumoasă, un amurg purpuriu și o fată frumoasă, un fronton baroc și o fată frumoasă sau chiar două.

Acum avea ceva mai puțin păr și ceva mai puține ocazii de a înfrîni fete frumoase, asta și pentru că în urmă cu zece ani una din cele la care se uita se întorsese ocheada și hotărîse că în ciuda înfățișării de urs și a vorbelor pline de ciudățenii, putea deveni un soț acceptabil și acționase în consecință.

Se pusese serios pe treabă. Mai întîi, jos cu suvița de pe frunte, care îl făcea să semene cu un pianist de avangardă, apoi, fără zăbavă, îi dăruise un moștenitor, pentru a căpăta un sentiment mai trainic de responsabilitate, pe lîngă alocația corespunzătoare pentru cheltuieli familiale; în fine, numele „renovat” în mod oficial, gravat pe plăcuța de la intrare, pe cărțile de vizită și pe hîrtia de corespondență. Armando, numele său de botez și nu Dindo¹, un

¹ În italiană: curcan; ban, bănuț (în limbajul copiilor); iar dindon: ding-dang (onomatopee).

nume frivol și care nu figura în calendar. „Fari un curcan cu talangă”, spusese Adriana. Toate prietenele mele se pun pe ris, colegii nu te respectă, superiorii se formalizează. Armando Baldassare este însă un nume serios, autoritar și potrivit cu poziția ta.

„Sînt două nume odioase”, protestase Dindo. Erau în pat, în penumbra veiozei. În leagăn, sub un fastuos baldachin de văluri, sfîrșia din răsputeri Danilo, moștenitorul, cu degetul mare în gură și cu scutecele atîrnîndu-i în jur ca două drapele. Dindo fuma cufundat în starea de reculegere tăcută și leneșă ce urmează momentului de voluptate conjugală, care este un amestec de mulțumire, de orgoliu, de chef de somn și chef de a o lua de la capăt. Cu totul deosebită de momentele nervoase și replierile și tentativele pline de dezinvoltură ce urmează momentelor de voluptate dintre amănți, preocupați și unul și altul să trezească în celălalt o slăbire ireparabilă.

Așadar Dindo fuma în tăcere, contemplînd coapsele dulci ale nevestei, sinuoase și armonioase ca niște coline aurite detașîndu-se pe albeața cerceafurilor. Ușor sprijinită în cot, Adriana părea o nimfă a izvoarelor, și sinii ei rotunzi, parcă desenați cu compasul, se vedeau în contralumină tresărînd ca două turturele pline și flecare, adăpostite de claua brună de păr lung și răsucit, curgînd în valuri lucitoare.

Dindo își contempla posesiunile cu ochiul blind și mulțumit al unui sultan care a reușit să strîngă tot haremul într-un singur și foarte vast pat, căci una din convingerile sale radicale era că Adriana poartă în sine cel puțin cincisprezece femei diferite, fiecare înzestrată cu virtuți frapante, și tainice atracții. Era maternă, ordonată, veselă, atașată de tradiții, nu sfîrșia noaptea, gîtea ca un Cordon Bleu,

coșea, călca, era economică, sănătoasă, credincioasă, plăcut mirositoare, știa să danseze, nu bea, nu fuma și de fiecare dată cînd făcea dragoste cu ea avea senzația că violentează un internat de măci. Era severă, punctuală, autoritară. Lui Dindo îi plăcea autoritatea. Dar nici chiar așa.

— Nu-mi place Armando, nu mi-a plăcut niciodată. Pe bunicul meu îl chema Armando și era un zgrițuroi imposibil, pe unchiul meu la fel și e de meserie cioclu, tot așa și pe vărul meu care fabrică purgative. Toți Armanzii Baldassare se ocupă de pompe funebre și laxative, brrrr... Mi-a plăcut întotdeauna să mi se spună Dindo și tu așa m-ai cunoscut, așa m-ai plăcut și așa mă ai.

— Nici vorbă. Pari un personaj de benzi desenate, Dudle sau Dagwood. Există un sistem ca să nu te confunzi cu ceilalți și anume să devii atât de important încît ceilalți să fie confunzați cu tine. Cînd și se va permite să-ți reiei cariera...

— Cariera mea este arta, adevărata mea carieră, bombănise Dindo. Să ajungem atunci la un compromis. Fie, trecă de la mine Armando, dar lasă-mi numele de familie, Baldassar, fără re-ul final.

Îi trecu un braț peste coapse și încercă s-o sărute, dar Adriana îl respinse.

— Nu umbla cu tertipuri. Politica te-a nenorocit întotdeauna. Spune-mi, ce-i povestea aia cu comuniștii chinezi, înainte de a te cunoaște eu?

— De unde știi tu? Cine ți-a povestit-o?

Dindo pâlise. Își trase îndărăt brațul și aprinse o țigară. Nu vorbise nimănui de cele întîmplate în Transtevere, cu atît mai puțin Adrianei.

— Mi-a spus-o verișoara lui Carru, dar n-o știa bine. A spus că încearcă să afle.

— Nu află nimic, palavragioaica asta. Altfel cer separarea legală. Fiecare om are... greșelile lui profesionale și nu vîd de ce trebuie să-și vire alții nasul.

— Ale tale sînt cam multe, spuse Adriana. Micuțul Danilo își scoase degetul din gură și dădu drumul unui geamăt de alarmă. Adriana se dădu jos din pat, își puse capotul și îi băgă suzeta în gură.

— Ai prea multe cărți inutile. Nu faci altceva decît să citești. Am băgat de seamă că le duci și la birou, de-aia nu faci carieră. Trebuie să le iei de aici. Îmi trebuie un ungher pentru țărul lui Dany... și trebuie să-mi eliberezî cămara de porcăriile ălea de borcane și pensule. Tot nu e nimic de înțeles în pictura pe care o faci. În doi ani n-ai fost în stare să-mi faci un portret.

— Ți-l am făcut dar nu ți-a plăcut, spuse Dindo stînjinit.

— Parcă eram muma pădurii. Dacă nu-l puneam imediat pe foc cine știe ce arătare ieșea copilul... La urma urmelor, Armando Baldassare, ai jurat pe cuvîntul tău de onoare atunci, sub salcia din parcul Sciarra, unde ai profitat de mine, că vei face tot ce-ți stă în putință să fii fericit. Așa e sau nu? Ai vrut să te arunci de pe zid ca să-mi dovedești că mă iubești mai mult decît viața ta, dar mie mi-a fost milă pentru că-ți spîrgeai căpățîna. Acum vrei ca fiul tău să putrezească-n leagăn, în propriul său suc ori să se intoxice cu rășină... Ajunge, lași totul și profiți și tu, că azi e duminică.

Asta era acum opt ani. „Da”, spusese Dindo, și căutîndu-și papucii se înțepase în degetul mare de la picior într-un ac de siguranță căzut pe covorașul de lîngă pat. Țînise o picătură de sînge, cauterizată imediat cu un muc de luminare. Așa cum dintr-o sămîntă se naște uneori un stejar, tot așa din picătura aceea de sînge se născuse dorința de revanșă, cu toate consecințele ei. Dar să revenim la dimineața zilei de ieri.

3

Așadar Dindo contemplă cuțitul și hotărî: „Pe ăsta-l păstrez eu”.

După zece ani corpurile delictive sînt vindute la licitație. Există un mediu de colecționari pasionați care se îmbulzesc într-o sală de tribunal și cu ajutorul bancnotelor de o mie își dispută obiectele contondente, funiile spînzuraților, schije de ucigași și lucrurile cele mai bizare cu care un individ și-a trimis aproapele pe lumea cealaltă. Revolvere și pumnale, puști de vină oare și topoare sînt mărfa de cea mai proastă calitate, la îndemîna oricui și, prin urmare, de interes redus, mai puțin acelea legate de un măcel faimos sau un delict monden. Revolverul cu care o contesă și-a trimis

pe lumea cealaltă amantul în timpul unui vals lent face de trei sute de ori mai mult decât pușcociul cu care un încornorat calabrez și-a răzbutat onoarea. Există trei sute de încornorați care, de la Neapole mai jos, răzbută în fiecare an onoarea surorilor, nevestelor, fiicelor, mătușilor și străbunicilor tirite de pasune, dar contere cu mîna sigură să tot fie două sau trei într-un secol. Colectionarul evaluează după raritatea faptului sau obiectului. O croitoreasă degenerată a străpuns inima necredincioasă a propriului ei amant cu un cîrlig de împletit cumpărat la magazinul universal cu cincizeci de lire și la licitația din sala secției a șaptea criminale același cîrlig a fost achiziționat de un maniac cu unsprezece mii de lire împreună cu ghemul de lînă în care era înfipit în momentul arestării pentru ca în serile lungi de iarnă să împletească ciorapi sau cravate pe care apoi să le dăruiască prietenilor săi.

Dindo devenise colectionar fără voia sa, prin natura profesiei. Profesorul său, cel cu pastila de cianură, era un tip fără ambiții, dar cu un puternic simț comercial. Prelundu-și postul fără a lua în primire, Dindo trebuise să forțeze un serton al biroului pentru că nu găsea choia. În serton era o altă cheie, citeva scrisori, un mic registru pe care sus, în colț, scria „personal” și un șir de numere ce corespundeau cu numerele din catalogul obiectelor din arhiva corpurilor delictive.

Dindo, după cum s-a văzut, nu era un băgăreț dar vroia să intre bine în temă mai ales că șeful Departamentului Arhive îi spusese pe cînd îi încredințase cheile sinistrelor casete: „Iată, asta e totul. Instalează-te și prezintă-mi un raport de control”.

Numerele din registrul personal aveau alături inițiale de nume, date, numere de telefon. Dindo avu o idee și făcu o încercare. Telefonă primului de pe listă, unde alături de inițiale era un „av.”

— Cu domnul avocat, vă rog.

— Eu sint, cine-i la telefon?

— Sint noul șef al arhivei corpurilor delictive. Colegul meu, fie-i țărîna ușoară, mi-a lăsat numărul dumneavoastră de telefon...

— Așa...? Bine a făcut. Bietul om. Ziarele spun că a murit pe loc... Știți, apropo, m-ar interesa flaconul de cianură... Cum să vă spun, atîta vreme cît era vorba de un banal uxoricid, nu mă interesa... Acum, însă, cazul devine original... aș spune chiar amuzant, dacă n-ar fi vorba de sărmanul nostru prieten... Pe urmă și dintr-un motiv sentimental... Tîn mult să-l am... La un preț acceptabil, firește... V-aș ruga să-mi spuneți marca doctoriei, ca să pot găsi un flacon asemănător... Și, vă rog, cu toate pastilele... Si, încă un lucru... Sărmanul nostru prieten trebuie să aibă acasă, sau într-un alt loc, o colecție de obiecte curioase... un fel de mic muzeu privat, de foarte mare interes... Mi-a vorbit de el în citeva rînduri, dar n-a vrut nicodată să-mi cedeze o piesă... Spunea că-l ține pentru bătrînețe... Voia să facă un muzeu cu plată, sau cam așa ceva... V-aș rămi-ne îndatorat, dacă mi-ați putea spune ceva, poate că văduva...

— Cu plăcere, domnule avocat, răspunsese Dindo. N-aveți nici o grijă, de îndată ce va fi posibil.

Văduva răposatului arhivar nu vroia nici măcar să-l lase să intre: o urlică de vreo cincizeci de ani, cu niște valtrapuri de doliu pînă la pămînt și cu bigudiuri în cap. Dar insistînd, cu scuza de a căuta printre lucrurile defunctului un important document oficial, reuși să intre. Iși dădu imediat seama că locul nu putea fi o ascunzătoare pentru corpurile delictive: era o casă severă și goală, dominată evident de gustul văduvei și unde singurul corp delict putea fi un cîine de fier emailat, în ziua cînd cineva l-ar fi dat cu el în cap. Hirtile defunctului erau îngrămădite într-un colț, în așteptarea unui colector. Erau vechi cărți de drept, citeva hirtii de familie, portrete de bunici și rude ale soțului scos, în șirșit din ramele lor pentru a fi date la topit. Dindo se informă prudent dacă exista o pivniță sau un pod. I se răspunde cu un nu disprețuitor. La ușă o întrebă zîmbind:

— Nu cumva știți dacă păstrează ceva la fata aceea... cum o cheamă... știți... amanta lui?

— Cum? Tipă văduva pe palier. Unde vă duceți? Stați, veniți înapoi!

— Oh, scuzați-mă doamnă... Credeam că știți. Era ceva de domeniu public, și atît de normal acum cînd v-am cunoscut...

Cam la o lună, sau poate două, sosi la minister pe numele răposatului o scrisoare cu adresa scrisă de o mîna nășigură. Dindo o deschise fără să-și face scrupule: venea de la un anume Diotallevi care îl amenința pe defunct cu evacuarea dacă nu plătește imediat chiria restantă pentru un mic apartament de pe fundătura din strada Governo Vecchio, numărul cinci, neplătită de două luni, ceea ce nu se aștepta de la un chirieaș atît de punctual.

Dindo se logodise de citeva zile cu Adriana și își dorea un loc mai comod și mai sigur decît salcia plîngătoare din parcul Sclarra. Era și un om de acțiune rapidă. Dezlipi eticheta de pe flaconul de cianură și o lipi pe o sticlută de tuș chinezesc bine spălată, o umplu cu optalidon și îi telefonă avocatului.

— Am flaconul, îi spuse, și posibilitatea de a pune mîna pe micul muzeu.

— Foarte bine, veniți imediat.

Avocatul era un omuleț cu înfățișare inofensivă: se mișca sacadat, și în afara citei unei sclipiri de nebulie în privirea vie dîndărătul ochelarelor, părea o persoană cu totul și cu totul normală. Cum sosi Dindo, trimise la plimbare doi clienți și luă în stăpînire sticluta, stringînd-o cu amîndouă mîinile ca pe un fiu regăsit. Apoi se uită la ea, o cîntări, o întorse pe toate fețele.

— Părea într-adevăr optalidon, spuse cu o umbră de îndoială. Sînteți sigur că sint chiar pastilele acelea aci?

— Încercați să înghițiți una, spuse Dindo cu răceală, așa o să vedem pe loc.

Avocatul rise și scoase portofelul.

— Ia gîndi-vă un pic, spuse, dacă lucrul acesta s-ar întîmpla? Eu deveni o piesă inestimabilă... Aș spune chiar unică... Dar pentru moment este doar o curiozitate... E bine cincizeci de mii?

— Eu aș zice o sută, replică Dindo. Știți, riscurile noastre.

— Bine. Nu discut. Vreau ca raporturile dintre noi să aibă un început cordial. Dar micul muzeu?

— Mă duc chiar acum la o adresă. Vă dau de știre cît mai curînd.

— Vă rog, însă, spuse avocatul în pragul ușii, înaintea altora.

Fundătura de pe strada Governo Vecchio este un fel de maț scurt între două vechi palate, dintre care unul aristocratic și altul nu. Cîno vrea să-și facă o idee de ceea ce înseamnă întregul cartier care înconjoară Chiesa Nuova, pe versantul drept al bulevardului Vittorio, de labirintul de străzi întortocheate pline de zarvă de lume care vinde sau cumpără ceva, se ceartă, boia, naște, joacă jocuri de cărți și dă orțul popii aproape în public, cu ferestrele deschise, cu ușile date de perete, cu prăvăliile anticipare și ale telalilor care-și răstoarnă marfa pînă în stradă, cu artiști și turiști, hoți și polițiști, codoși și tăinuitori, vînzători de pizza și fete vesole, poponari și bătrîna zgrituroasă, copii printre picioarele adulților, oameni fără căpătîli și aristocrați senili, ei bine... dacă cineva vrea să-și facă o idee despre ceea ce este acest cartier să vină la Roma să-l vadă, pentru că el este un roman și nu un ghid baedeker. Dindo trecu pe la Diotallevi, cel cu scrisoarea, și avu perspicacitatea de a intra cu legitimația de polițai în mîna, căutătura scrutoare de inchișitor și pălăria dată pe ceafă. Nimeni nu purta pălăria ca Dindo Baldassare în toată valea Tibrului, cu excepția poate a lui Roberto Rossellini, care este pălăria cea mai aventurieră, independentă, lunatică ce a intrat vreodată pe un dovieac de geniu.

Diotallevi asta era un evreu mărunțel, palid, cu doi ochi mari și blînzi, atît de alb că părea decupat dintr-un ceareaf: în timpul ocupației naziste o bună parte din rudelă lui fuseseră exterminate și el stătuse închis timp de cincisprezece zile într-un dulap, laolaltă cu averea familiei, cu teancuri de bani, dar fără o coajă de piine. Fratele lui îl închisesese acolo și plecase băgînd cheia în buzunar dar atît el cit și cheia sfîrșiseră calcînări într-o groapă, iar micul evreu n-avusese încotro și începuse să ronțieie bancnote și monede de douăzeci de centime și pe măsură ce devenea moștenitorul unor împușcați, spinzurați, gazai la Dachau, își devora ereditatea închis în dulap. Rămăsese astfel cu o foame de bani și o spaimă de dulapurii, încît în casa sa nu găseai picior de dulap și lucrurile erau împrăștiate peste tot, pe banchete și măsuțe, agățate în cuie sau bătate pe sub paturi.

— Ești pe punctul de a te muta? îl întrebă Dindo. Dumneata ai trimis scrisoarea asta jignitoare? Nu înțeleg ce dracu' îți trece prin cap de preținzi bani de la un funcționar eroic la datorie? Cel puțin ești cu impozitul la zi! Ia să văd chitanțele și registrele! Vreau și dovada de înregistrare a contractului! Vrei să te trezești cu citație pentru evaziune fiscală, escrocherie, amenințare și violare de domiciliu? Te-aduc în săpă de lemn și o să-ți sfîrșești zilele într-un dulap.

— Nu, vă rog frumos, fie-vă miilă, urlă evreul cel mărunțel, căzînd în genunchi și îngîlbenindu-se atît de tare încît era tot una cu peretele. Dindo nu mai văzu din el decît doi ochi ca două gîuri negre în zid. Te rog, fac ce vrei...

— Vreau numai să rennoiesc contractul, dacă există. Ți-l plătesc tot la douăzeci de luni, ca și înainte. Nu vreau

să profit de situația dumitale. Cheia oricum o am. Trebuie doar să mergem la notar.

— Nu e nevoie, spuse evreul cel mărunțel, n-am avut niciodată contract. El m-a scos în '44 din dulap și mă încredeam pe cuvânt...

— Și eu, spuse Dindo, și o să fim prieteni. Acum, însă, hai să luăm un vermut, altfel am impresia că stau la cafea cu o nălucă.

4

Apartamentul din fundătură consta din două camere, o bucătărie cu un closet și un closet cu o cabină telefonică, și în plus un balcon de fier suspendat peste acoperișuri. O panoramă formidabilă cu un gir de cupole pe cer asemenea unor animale ciudate. Dar Dindo își dădu imediat seama că n-o putea aduce aici pe Adriana cu pretextul unei vederi frumoase deoarece pentru a ajunge pe balcon trebuia să treacă printr-o înțelegătoare harababură de topoare, cuțitoaie, frîghii atârînd de cîrlige înfipite în tavan, fierăstraie, puști, hîrcli, zimboare și tibii încrucișate, fotografii impresionante de cadavre goale și îmbrăcate, decapitate, cloșite, macerate în acid, strangulate, întregi și în detalii cele mai sugestive.

„Curat abator!” spuse Dindo învîrtindu-se printre obiectele delictuale. I se păru că recunoaște ceva. Privi cu atenție un fier de călcat pe o fată de mătă plină de pete întinsecate. Era o sculă veche din cele cu coș pentru cărbuni, foarte decorativă ca bibelou. Dindo se uitase la el cu jînd, de multe ori, prin geamurile arhivei, aici avea o formă picturală și o frumoasă culoare ruginită. Cu fierul acesta, potrivit celor scrise în fișa sa, o sonoră nădădăoasă zdrobise craniul nuroi și al portăresei venite în ajutor. Apoi continuase să calce cămașa pentru pușorul adorat, pentru că acesta să se poată duce dichisit la înmormîntări.

Există și un birou, iar pe el citeva registre pe care Dindo le răsfoi atent. Era limpede, dar registrele îi dădura dovadă certă a ceea ce bănuia. Predecesorul său nutrea ambiții de glorie postumă. Fiind potrivit din fire fată de risipă a tot ce era bun al statului, sustrăgînd, de peste douăzeci și cinci de ani, corupțiile delictive „autentice”, înlocuindu-le cu alte asemănătoare încît de fiecare dată cînd direcția arhivelor decidea să scape de o parte din ele scoțîndu-le la licitație, clientela cumpăra copii nevinovate și fără păcate, cușite ce slujiseră doar la spintecat păsări, revolve cu care nu se trăsesse niciodată, frîghii-căpăstru, fiare de călcat memorabile în cronicile călcătorilor dar nu în cele judiciare. Și așa mai departe. Fiește, chiar și clienți de tipul avocatului erau strâșni tragi pe sfîș, și vîzînd însemnările din registru Dindo avu bănuială că erau mijloace de exterminare faimoase din care se vinduseră, odată cu fișa purtînd ștampila arhivei, pînă la cinci sau șase reproduceri.

Registrele erau ținute la zi cu o scrupulozitate minuțioasă, cu dragoste pe care un elev de gimnaziu o pune în catalogarea propriei colecții de scoici.

Pentru fiecare obiect exista o descriere amănunțită; o tăietură de ziar cu istoria delictului și a găsirii armei; în afară de aceasta, pe pagina alăturată se aflau catalogarea, locul, numele cumpărătorului la licitație și numele cumpărătorului efectiv, cu adresă, număr de telefon și preț plătit.

De exemplu: Titlu de ziar: „O giganță își ucide rivala împungînd-o cu andreașa”. Text: „(Viterbo, 23). O anume Rosa Gaizzo, născută Ignazio, de 25 de ani, făcînd parte dintr-o șatră de giganți în trecere prin orașul nostru, avînd întemeiate motive de gelozie în privința soțului ei, un acrobat înghițitor de săbii, încurcat, se pare, cu numita Ermellina Carrusello, de 24 de ani, ieri seară, în timpul unei discuții animate, o apuca pe rivală de părul lung și des, o punea jos și spre groaza celor de față o strîngîndea cu o andrea de o lungime excepțională, omorînd-o pe loc. Urmărită și arestată de carabinieri locali, numita Gaizzo a fost depusă la închisoarea din orașul nostru”.

Descrierea obiectului: „Ac cu gălmăie de corn, ușor îndoit, lung de 20 cm, de factură obișnuită. Extras din toracele victimei, transmis procuraturii generale a republicii la 2-1-1949. Predat sec. VII criminală la 9-1-1950. Clasif. A III n. 454. Vîndut: contesa Bellipani, via dei Cestari 4 (sădică, bănuiesc că l-a luat pentru a o impune pe cameristă) pentru 35.000 L. Proveniență: merceria Madini, piața Campo Marzio.

Originalul, din nefericire, pierdut pe șeava înfundată a chivelei la 5-9-1951”.

„Bine”, își spuse Dindo după ce intră în posesia mentală și materială a moștenirii. „Nu va fi posibil s-o aduc aici pe Adriana, căci nu-mi convine să-i spun nimic. Nu-mi convine să-l aduc nici pe avocat, căci de fapt posedă jumătate din colecție, dar piese false. Și nici alți clienți. În definitiv,

imi convine să continui activitatea. După cite îmi dau seama, răposatul cîștiga cu negoțul ăsta trei, patru salarii. A avut delicatetea să-mi lase adrese, tarife și numere de telefon. Pe unele din ele pot să le duc acasă... Pe ăsta, de pildă.”

Era un frumos vas de maiolică, de uz farmaceutic, avînd deasupra o stomă și înăuntru o foaie de hîrtie.

„Aici”, scria pe foaia de hîrtie, „Maddalena Bigli a pus cenușa propriei bunice, după ce a ars-o pe o mașină de spirt pentru a-i smulge moștenirea, la 4 august 1936.” „Foarte bun pentru murături”, spuse Dindo.

Închise ferestrele, încuie ușa și se duse la înfîlțirea cu Adriana.

5

Aici începe, în fine, povestea. Pe de altă parte trebuia să arătăm cine este Dindo Baldassare și cum de se găsea el ținînd în mînă nedumerit un cuțit da mezelărie cu minerul uzat. Polițaiul din romane intră cel mai adesea în scenă la jumătatea primului capitol cu palaria trasă pe ochi, cu răsufierea mirosînd vag a whisky, cu ochii negri sau albaștri potrivit cu preferințele nevastei autorului, chișe și dur, puternic și ager, temperament fierbinte gata orînd să facă amor sau să se bată. Un sîrnat și un schimb de focuri sînt lucruri pe care un polițist care se respectă nu le refuză nimănui. O direcță la stomac și o ochiadă fulminantă aruncată unei blonde (variantă: unei roșcate) se întîlnesc la fiecare pagină. Intuiție promptă, decizii fulgerătoare, raționament dedus ca soluția unui rebus cu încastru. Ei bine, dacă vă plac astfel de tipuri, închideți cartea și cumpărați-vă alta: sau, dacă vreți, dați-vă cu capul de pereții unui closet public căci nu sînteți altceva decît niște inihabați cu vise imposibile dorînd să realizați în paginile unui roman personalitatea pe care o visați. V-ar place să fiți frumoși, înalți, violenți, nemiloși, extrem de inteligenți. Și soției voastre i-ar place să fiți așa, mie-mi spuneți? Și cînd colo sînteți aidoma lui Dindo Baldassare, blînzi și leneși, cu judecată lentă, fustangii cînd pică, muncitori de nevoie, dornici de ghiftuală dar nu și de dureri la ficat, și, bag mîna în foc, lipsiți de zvastul atosei alinător.

În plus față de voi, Dindo are o legitimație de comisar eliberată de Ministerul de Interne, o colecție de corpuri delictive îndeajuns de acătării, pe care o desface la prețuri ieftine oricînd cei are nevoie de bani, pentru că nu are suflul de colecționari și pentru că acum lumea a început să se omoare cu mijloace atît de ciudate încît este foarte dificil să-ți procuri duplicate.

Păstrează în continuare apartamentul din fundătură, dar l-a aranjat mai funcțional. A aruncat în prima cameră toate marafeturile ucigăre: funile spinuștilor putrezesc, cușitele spintecătoarelor ruginesc, pesticele cu otrăvă crește mușcalul în voie. Revolverele le-a vîndut în bloc unui algerian care bătea strada dei Coronari în căutare de guri de foc de orice natură, fierul de călcat l-a decorat cu floricele de smalt și-l folosește drept scrumieră. Recipientul de farmacie tronează acasă la el, într-un colț al sufrageriei, și Dindo se gîndește că spiritul unei bunici proteguitoare nu strică niciodată într-o familie.

Lui Dindo nu-i este frică de moarte, ba o consideră drept o favoare făcută sufletului omenesc. Cînd după o partidă de „tresette” se întîmplă să discute cu prietenii de pe strada Governo Vecchio despre supraviețuirea personalității, singurul lucru pe care îl dorește este să ajungă pe lumea cealaltă înaintea nevastei pentru a-și găsi un nor singur, unde ea să-l ajungă și în lumina Adevărului Vegnic să-l chinuască vreme de citeva secole cu scene teribile pentru toate minciunile pe care i le-a turnat de cînd a cunoscut-o. Iată un punct comun între voi și Dindo Baldassare. Sînteți mincinoși convingi, nestăpîniți, plini de resurse. Mulți dintre voi nu vor avea, ca Dindo, norocul chior de a poseda, prin uzucapiune sau prin contract verbal, un apartament de două camere pe fundătura din strada Governo Vecchio, nici bilete cu reducere pe calea ferată, dar nu norocul contează, caracterul este acela care face prietenia.

Ca să nu vă faceți, după modelul vostru, o idee greșită despre Dindo, mă grăbesc să vă spun că nu folosește apartamentul în scopuri necurate. Nu aduce aici proscituțele umflate de poliția de moravuri, nici nevastele celor aflați în anchetă, nici cameriste dornice să-și rotunjească leafa. În zece ani i-a întîmplat doar de vreo douăsprezece ori ca o doamnă să-i treacă pragul, după ce mai înainte o sprijinise pe scările tocite. Dar odată a fost vorba de un model ce trebuia să-i pozeze pentru un panou decorativ și s-a dovedit a nu fi la înălțimea sarcinii pentru că au început să-i cîfîlăne dinți și s-a ghemuit pe pielea de leopard (trebuia să reprezinte o sclavă romană în timpul orgiorilor lui Tiberiu) air panoul era destinat unui local cu numele sugestiv de

„Tiberiada”) și la jumătatea perei s-a îmbrăcat și a plecat, hotărât să nu se mai întoarcă până ce Dindo nu rezolvă problema încălzirii. Cealaltă doamnă era, la drept vorbind, o domnișoară, dar cum intrarea ei în atelierul secret al lui Dindo Baldassare face parte din povestea noastră, vă trimite la capitolul respectiv, care e ceva mai încoale. Pentru a vă bicia curiozitatea bolnăvicioasă, mă grăbesc să vă spun că și această a ajuns goală, și nu pentru cinci mii de lire pe oră. Era o aristocrată din acelea care se văd în marile reviste ilustrate când se deschide stagiunea Operei. Dar să mergem mai departe și să începem povestea.

6

Dimineata pe la nouă și jumătate Dindo sosi cu pas voios în strada Governo Vecchio. Cerul era și el voios, fără nori și de o transparență de cristal. Cel puțin două ore de lumină, bune pentru a termina peisajul pe care urma să-l trimită la expoziția „Roma și Lazio”. Fără mari speranțe la premiu, dar cu bune probabilități de acceptare. Lucrul îi ieșea bine. O întindere de acoperisuri, perspectivă de cuple estompe în văzduhul albastru și, în plan secund, două femei care întindeau rufele albe pe două terase situate la nivele diferite. Una cu jersu roșu și alta cu bluză albastră. Problema pentru Dindo consta în a găsi un punct de albastru-bluză și un punct de albastru-cer care să meargă bine împreună. Cea de a doua problemă era ce ramă să aibă tabloul. Și cum acesta era destul de mare, trebuia găsită o ramă care să nu fie prea greoaie; dar pe de altă parte, subiectul însuși era destul de prețios a pretinde aur de jur împrejur. Era nevoie de o ramă aurită, ușoară și izbutoare, un fel de diademă pe niște plete blonde, ceea ce e dificil ca armonie. Pe de altă parte Roma este blondă, acoperisurile sînt calde și roșcate, cerul este ca un fundal aurit de frescă. Înțelegeți acum de ce e dificil să pui un tablou bun într-o ramă bună?

Dindo, naiba să-l ia, se opri în fața unei prăvălii de vechituri unde stătea un proletar cu fața de șobolan mlînit, nas ascuțit, ochii mici și gura lăsată în jos. Pe de altă parte nu știu de ce ar fi trebuit să aibă o expresie rîzătoare cînd în fundul prăvăliei, așezată pe două scaune alăturate și proptind un birou, se afla o namilă de femeie întunecată la chip, cu o clăie de păr creț din care răzbeaua cîteva fire albe, cu sprincenele ca niște cozi de pisică, cu un puf des și onduat și buze făcute cu un ruj lăptos parcă de pe un tampon timbre. Era îmbrăcată numai în negru, deși nu era văduvă, după cum o dovedea Șobolanul, dar cu aerul uneia ce așteaptă dintr-o clipă într-alta să devină și nu vrea să se lase surprinsă fără îmbrăcămintea de circumstanță.

— Ai găsit ceva? întrebă Dindo fără să intre.

— Așa așa, spuse Șobolanul, ar fi o prăjină grozavă în sacristia de la San Sebastiano, dar dracul ăla de popă nu se lasă păcălit. E mîncată de cari, poleiala e dusă, da' el tot n-o dă. Zice că trebuie să susțină o Via Crucis...

— Atunci vezi în altă parte.

— Nu, spuse Șobolanul, găsesc eu o cale să-l las fără ea. Scriba, a văzut c-o vreau și crede că face cine știe cît...

Știu și cum se poate intra: prin clopotniță.

— Nu vreau să știu nimic, se răbi să declare Dindo. Eu vreau doar o ramă, limpede... Cum o găsești, o treaba te...

— Totul e să găsesc pe cineva care să mă ajute, spuse Șobolanul coborînd vocea; unul care să mă țină să ajung la fereastră... Pentru o mie de lire Gioacchino mă ajută să intru în cupola de la San Pietro...

— Am înțeles, spuse Dindo. Scose din buzunar o mie de lire și o puse Șobolanului în mînă, atent ca zgripturoaica din fundul prăvăliei să nu bage de seamă.

— Bună ziua, excelență, spuse Șobolanul, întors spre cineva aflat de cealaltă parte a străzii. Dindo schiță și el o plecăciune în direcția unui bătrîn domn, foarte domn și destul de bătrîn, care în acel moment traversa strada cu înfățișare gravă, aristocratică, răspunzînd cu un semn din cap la saluturile oamenilor și apoi se pierdea sub un portal imens, răcoros și întunecos ca o gură de tunel în latada amplă.

— Aia, spuse Șobolanul, cred că are kilometri de rame. Abia aștept să crape ca să apuc și eu cîte ceva din ce-or să arunce pe fereastră.

— Ajung anticarii înaintea ta. Am auzit că are un Tintoretto în salon, înalt de patru metri, plus desene de Michelangelo și alte opere din secolul al optsprezecelea venețian care puse cap la cap ajung la Lungara.

— Cînd te gîndești, spuse Șobolanul apărînd o țigară, că norocul se duce tot într-o singură parte. Asta, lău-l-ar dracu', a avut milioanele de cînd s-a născut, s-a însurat cu o corcitură și mai bogată și cînd a rămas văduv s-a crezut cu atîta avere de la bunici, străbunici, mătuși și mătușici că și-a cumpărat o altă nevastă, pe alese, de la parăzile de modă internațională. N-ăș vrea să am decît acit cît l-a costat pe

el cura de hormoni pe care a făcut-o pentru a justifica o achiziție acit de costisitoare... Lovi-l-ar damblaua...

— Nu fii acru, Șobolane, începu Dindo Baldassare. Șobolanul era un anarhist și părea că dintr-o clipă intră în ea gata să scoată din buzunar aprinsă și strălucitoare făcîta revoluției. Din cînd în cînd dispărea pentru cîteva săptămîni, ceea ce coincidea întotdeauna cu sosirea vreunui personaj important sau cu vreo paradă. Dindo telefonase de multe ori unui amic de la brigada politică ca să-i dea drumul, garantînd că Șobolanul nu avea în prăvălie nici o unealtă mortală în afară de nevastă, iar pe de altă parte nu dispunea de forța fizică necesară s-o proiecteze împotriva unui șef de stat străin, din care cauză toată opera lui de răz-bunător al proletariatului oprimat de lumina lămpilor cu petrol și de scaunele fals Empire, se reducea la lungi invective la masa de la crîsmă, înconjurat de un public ales și format de regulă din Dindo, Romolo tinichigiu, și Amerigo, proprietarul unui atelier de păpuși pentru reprezentările cu nașterea lui Iisus, care reprezenta opoziția. Firește, telefoanele care-l reduceau pe Șobolan în libertate, încununat de aureola martirajului, erau tainice, pentru că nimeni în fundătură și în tot cartierul nu bănuia că peste inima cîmsecade a lui Dindo se află o legitimație de vice comisar sau că în buzunarul său de la spate se află cheia arhivei corpurilor delictive.

Pentru tot cartierul, pentru telai și pentru anticari, pentru negustori și tarabagioale, pentru hoșii din sacristie și din cutia milelor, pentru măturători și factorii poștali, Dindo nu era decît un pictor de trei parale, dar avînd întotdeauna trei parale în buzunar pentru necesitățile cele mai urgente ale prietenilor, poate cam zurliu și misterios: dar, în fond, cine nu are ceva tainic și un dram de nebulie pentru lumea din propriul cartier?

— Nu trebuie să fii acit de pornit împotriva celor care au, într-o zi sau alta o să dai de dracu'.

— Nici vorbă, răspuse Șobolanul îndărătnic, uitîndu-se cu ură înspre palatul în care dispăruse prințul de lovit tot il lovește, poate chiar acum...

De sub portal ieși alergînd o femeie schioapă, în vîrstă, cu un șorț peste rochia cenușie. Ochiul păreau că-i ies din cap și dădea din mîini.

— Ajutor, strigă. Ajutor... Chemați un doctor... Prințul a avut un accident...

— Ce forță, spuse Dindo, uitîndu-se la Șobolan cu respect. Apoi, pătrunseră amîndoi alergînd în palat.

7

Coridorul de la intrare era înalt, vast, întunecos, cu un plăcut miros de umezeală. După foaia portarului era o amplă scară monumentală, cu trepte de piatră ușor tocite, cu o balustradă de fier forjat de-alungul peretelui, un lampadar enorm, tot din fier, cu plăci de geam tat. De fapt, la Roma există trei sau patru sute de palate aristocratice, construite între secolul al șaseprezecelea și al optsprezecelea, și în oricare din ele ai intra după peste unul asemănător, cu un lampadar mare cît un heliocopter și o scară monumentală. Acite doar cîi aici, la capătul scării, se putea vedea cadavru elegant al bătrînului prinț: zăcea într-o poziție ghemuită, capul se odihnea pe prima treaptă și o expresie de uimire stăruia pe nobilul său chip. Pachetul pe care-l avea în mînă se rupesese și cîteva marron glacie se împrăștiaseră pe jos. Doar un respect atavic o împiedica pe pisica portarului să nu le pape imediat. Deocamdată le mirosea.

— Pas, psst, spuse Dindo. Ingenunche lîngă bătrînul aristocrat și îi puse o mînă pe inimă. Șobolanul ingenunche și el ca să vadă dacă se simte ceva.

— Nu, spuse Dindo, ridicîndu-se, bietul de el, l-ai fulgerat.

— Ce spui? protestă Șobolanul. Nu mi-a'reușit mie cu nevastă-mea, cu toate luminările și blestemele, dar cu asta... Pe urmă, îmi pare rău... Eu, mă știu, așa sînt făcut... Nu pot suferi castelele, discrepanțele sociale, dar bătrînul prinț era un om de treabă, nu supără pe nimeni, doar cînd se punea la mare uniformă ca să meargă la Vatican, și atunci numai vîzîndu-i tinichelele de aur pe piept și stelele cu briliante și boleam două zile și două nopți.

Portăreasa intră împreună cu un farmacist cu ochelari imenși și cu o grămadă de copii împinși de femei și de trecători.

Pisica scosese un micuțant ascuțit, apucă o marron glacie și o zbuzghi pe coridor.

— Îndărât, spuse farmacistul. Ingenunche la rîndul său lîngă cadavru și îi palpă. Dădu din cap, apoi îi apucă incheietura și o ținîu între degete cîteva secunde. Mulțimea asista în tăcere, ca spectatorii dintr-un stal, așteptîndu-se să-l vadă pe bătrînul prinț că revine la viață și îl ia la palme pe măgar, nu de alta ci pentru intimitatea pe care și-o lua trîncîndu-i bratele, apăsîndu-i pîntecule, virîndu-și mîinile lui bonate în dantura falsă.

— E mort, anunță în cele din urmă, ridicându-se și pufnind.

— Mai, să fie, că deștept mai e, spuse un băiețel dintre spectatori.

Restul mulțimii scoase un murmur, câteva femei se puseră pe plîns și portăreasa, ca și cum ar fi așteptat comunicarea oficială, leșină în brațele Șobolanului care se afla în spatele ei.

— Cine îl cunoaște? întrebă medicul. Trebuie anunțată familia... chemată o ambulanță...

— Mă duc eu, spuse Șobolanul, eliberându-se de corpul inert al portăresei ca de o minge de rugby. Dindo o prinse și o pasă unui butrăr, din brațele căruia portăreasa alunecă vindecată pe loc.

— E de datoria mea, strigă ascuțit, e de datoria mea să-i dau de veste prietesei.

Dar Șobolanul urca deja scările, cite patru deodată.

— Așteaptă, strigă la rîndul lui Dindo, pornind după el. Scara forma o curbă largă, îngustându-se în apropierea palierului și devenind mai întunecată. Dindo îl auzi pe Șobolan înjurînd și dînd un șut în ceva care se rostogoli, cu un zgomot de tinichele, oprindu-se citeva trepte mai încolo. Era o trusă de tinichigiu.

— Ce se întâmplă, ai înnebunit? spuse Dindo. Șobolanul rămăsese nemișcat, arătînd ceva cu degetul în ungherul cel mai întunecat al scării, unde forma cu palierul un fel de triunghi. Era o formă întunecată, chircită. Dindo urcă alte două trepte și văzu o față deloc aristocratică dar cu trăsăturile la fel de înțepenate de moarte ca și aceea a prințului la capătul celălalt al scării. „Romolo!” suspină, dar i se pără că urlă.

Simți răsuflarea gîfîită a portăresei care-i ajunsese din urmă și o apucă la timp de șort, altminteri numărul morților de pe blestemata aia de scară s-ar fi ridicat la trei.

8

— Ce dracu' făceați prin părțile alea? întrebă comisarul Carru, și pe deasupra în compania unui hoț cu firmă?

— Eram chiar cu hoțul, răspunde Dindo căruia zece ani de școală cu Adriana îi creaseră o asemenea spontaneitate că minciunile îi înfloreau pe buze ca baloanele de săpun din țeava apărării personale. În cinci secunde putea găsi o justificare plauzibilă pentru prezența sa și sub patul reginei Angliei.

— ... eram cu hoțul acela, cu Șobolanul, chiar pentru cercetări. Bineînțeles, el nu știe că sint de la poliție... L-am făcut să creadă că sint un pictor, știu, un pirlit, care caută rame... În realitate caut un tablou care a fost furat de la... aici Dindo se întrepruse și jucă o incurcătură de moment, ... de la o rudă a mea la care știu foarte mult. Știi, o treabă foarte discretă. N-a făcut nici plîngere, fiind vorba de un tablou de familie și ea... nu se înțelege cu bărbatul... sint... hmmm... deja separați și n-ar vrea ca el să știe de dispariția asta... Atunci mi s-a adresat mie... știu, ca între rude, dar cu maximum de discreție... hmmm.

Dindo deslăcu brațele, ca și cum n-ar fi știut ce să mai născosească. Carru îl privi malțoș.

— Hai, las-o baltă, am înțeles tot...

— Ce-ai înțeles?

— De pildă, că nevastă-ta nu știe nimic de cercetările astea...

— Nu, pentru Dumnezeu... Nu știe nimic... Știi cum sint femeile... Nu trebuie să se vadă. Ajung să se dușmănească pentru o prostie, și pe urmă cine trage ponoasele? Tot noi bărbații.

— Tot voi, spuse Carru care era burlac. Ba chiar un burlac destul de bine, de vreo treizeci și cinci de ani, solid, cu privirea vie, cu surisul pe buze și miinile agile.

— Așa că spune-mi acum tot.

— I-am spus cretinului tău de brigadier. A sosit cu toată trupa și i-a umflat pe toți, ca și cum i-am fi curățat noi pe amărîșii ăia. L-a arestat pe Șobolan, care acum se află în libertate condiționată și n-aș vrea să i se întâmple ceva rău, te asigur, stătea de vorbă cu mine cînd portăreasa a ieșit așă țîpînd.

— Nu i se va întâmpla nimic, îi iau interogatoriul și ți-l trimit acasă, fii liniștit.

— Vezi să nu-i spui că sint copoi.

— Nu-i spun. Tu, însă, trebuie să-mi spui tot.

— Puține de spus. Cînd a ieșit portăreasa, am intrat noi și i-am văzut imediat pe prinț lat, întins jos. Șobolanul, care avea nu știu ce interese bănești, de apărare, a luat-o în sus pe scări, și eu după el, iar portăreasa după noi. Așa am dat peste celălalt mort și Șobolanul a început să plîngă ca o vită cînd și-a dat seama că era prietenul lui cu care se vedea în fiecare seară la o parădă de „tresette”.

— O să joace cu mortul, observă Carru. Un lucru aș vrea să știu, dacă mai are altceva pe scară. Ai auzit cumva uși trîntite, lume alergînd la etajele de sus? Era vreo fereastră deschisă?

— Nimic, dădu Dindo din cap. Cînd a sosit găgăușul al tău a blocat palatul și nimeni n-a mai ieșit sau intrat. Nimeni n-a urcat înaintea mea și a Șobolanului, după descooperirea cadavrului prințului, și nimeni n-a ieșit afară de motoșala aia de portăreasă. În apartamentul prințului...

— În apartament era doar prietesa, împreună cu o cameristă. În plus, prietesa era încă în pat, cu dureri de cap, iar camerista se afla pe terasă unde întindea rufe la uscat.

— E una cu o bluză albastră? se informă Dindo cu febrilitate.

— Albastră? Nu știu... De ce?

— Nimic... Mi se păruse că am văzut o față cu bluză albastră care tocmai întindea rufe...

— Am să ți-o arăt imediat.

Carru apăsă pe un buton și planșonul apără în ușă.

— Adu fata, camerista prietesei.

Era o fată mărunță, brunetă, cu ochii roșii de plîns și privirea speriată. Avea într-adevăr o bluză albastră și Dindo își ascuți privirea ca să-și dea seama de tonalitatea precisă. Il apucau toate furiile împotriva vopsitorilor de stofe, care reușeau să obțină culori atît de pure și de intense, în timp ce unui amărît de pictor îi trebuie o răbdare de benedictin ca să le amestece, să le dilueze, să le întrecă, să găsească nuanța dorită... „Cum ieșim de aici o întreb de unde a cumpărat-o”, își făgădui Dindo. Între timp, comisarul Carru își apăsese o țigară. Frumoasă brunetă, zău așa, sini obraznici, picioare zvelte. Păcat de miinile înroșite. Bine că nu sint butucănoase și umflate. O iună de treatant, care e o cremă formidabilă și ajung la fel de albe și catifelte ca și ale stăpînei ei.

— Stăpîna ta cum a primit-o? întrebă inspectorul.

— Ce? După accent părea să fie de undeva între Vicensa și Ravenna.

— Moartea stăpînului.

— Vai, nu-mi mai vorbiți de ea. Fata începu iar să plîngă, dar continuă: A fost ceva înrozitor... Nu mai înțelegeam nimic... Ea voia să se arunce pe fereastră... gardianul cu mustați vrea să mă aresteze... toată lumea țîpa pe scări...

— A fost destul de neplăcut, nu?

— Încă puțin și înnebuneam...

— Și diferența de vîrstă era destul de mare, nu-i așa? observă comisarul consultînd o hirtie cu însemnări, patruzeci și doi de ani...

— Daaa? făcu fata, ca și cum n-ar fi știut. Eu una n-aș fi zis... Eram ca doi porumbei... El era încă atît de simpatic, deși avea tot părul alb... Să-l fi văzut, însă, în pijama... Eram o pereche frumoasă, vă spun eu...

— De cît timp ești în casa prințului?

— Aproape un an.

— Și cîți ani ai?

— Nouăsprezece.

— Te-ai mărita cu un om de șaizeci?

— Eu?... Eu nu... Dar cu prietesa e altceva... Ea e o doamnă.

— Și doamnele sint timpite, nu? strigă Carru. Bine, acum du-te acasă, la stăpîna ta. Să nu părăsești casa, dacă avem nevoie de tine trebuie să fie prezinți imediat, ai înțeles?

— Da, domnule.

— Cum te cheamă?

— Dă! Constantina, să trăiți.

— Ascultă-mă, Constantina, la ce oră a venit celălalt, tinichigiu?

— Să fi fost unsprezece și jumătate.

— Ce se întâmplase?

— Curga de la spălător. S-a dus portăreasa să-l cheme și ca să ajungi la spălător trebuie să treci pe terasă, de-ai-a venit sus.

— Pe urmă?

— Pe urmă ce, domnule?

— Pe urmă ce a făcut? A stat de vorbă cu tine, a spus ceva, părea preocupat, obosit? Se simțea rău?

— A... eu... nu știu. Se simțea foarte bine, cred. S-a cocoțat pe scara de pe terasă, a ciocănit puțin la o conductă, pe urmă s-a dat jos și a plecat.

— L-ai însoțit tu pînă la ușă?

— Da.

— Mergea bine? Se clătina?

— Fluiera o sambă. Cam aiurea, dar o fluiera.

— Și tu ce ai făcut?

— M-am întors pe terasă.

— Și stăpîna ta?

— Era în pat.

— Cu cine? spuse inspectorul Carru.

Fata rămase pentru o clipă interzisă, apoi izbucni în plîns.

— A fost pentru prima dată, mărturisii printre suspine. Eu... eu nu știam că se fac și lucruri din astea... Dar doamnă

a insistat... pe urmă mi-a dat să beau... Nu mai fac nicio dată, dom'le, nu mai fac nicio dată...

— Din partea mea, spuse inspectorul rîndind, cum ajungi acasă n-ai decît s-o iei de la capăt. Nu e infracţiune, decît dacă o faci pentru bani... Dar acum ai înţeles de ce scîpina ta s-a măritat cu un boşorog? Atunci, hai să vedem încă o dată dar să spui adevărul. La ce oră a venit tinichigiul?

— La unsprezece şi jumătate.

— Cine i-a deschis?

— Eu.

— Erai îmbrăcată?

— Normal. Nu umblu goală prin casă...

— Şi cînd a plecat?

— Vedeţi, spuse Constantina lăsînd capul în jos, eu l-am adus pe terasă, pe urmă i-am spus: Romolo, cînd termini poţi să pleci singur şi ai grijă să închizi bine uşa, eu am treabă dîncolo, la stăpîna... Aşa că nu ştiu cînd a ieşit şi nu mai ştiu nimic altceva.

— Acum ai spus adevărul... Bravo, Constantina. Nu-i spune nimic stăpînei tale despre ce te-am întrebat... N-ai vrea să roşesc cînd o interoghez... Sîntem înţeleşi?

— Cum vreţi dumneavoastră, domnule... spuse Constantina, se întoarce şi ieşi din cameră.

Dîndo uitase s-o întrebe de unde cumpărase bluza albăstră.

9

— Hai să luăm un mîstră!, spuse Dîndo luîndu-l pe Şobolanul de brît. Trecură podul în tăcere.

Şobolanul era amărît. Opt luni de conduită ireproşabilă şi plutonierul cum îl văzuse acolo îl şi luase de gît, îi pusese cîtuşele şi îl aruncase ca un sac în leop, ca şi cum l-ar fi văzut că-l omorîă cu un ciocan pe prînz şi pe Romolo.

— Ce nu înţeleg eu, spuse Şobolanul, este cum s-a putut întîmpla. Noi ne aflăm în faţa intrării.

— Ar trebui să ştim cine era înăuntru, spuse Dîndo. De pildă, ştii ce făcea prînzul în timp ce destinul îşi lua sarcina de a o lăsa văduvă şi moştenitoare?

Şi cum Dîndo era un fleac ca toţi bărbagii cînd e vorba de povestit isprăvile temeşor, dezlăui episodul dintre prînzul şi Constantina, şi fu limpede de ce o femeie atît de distantă şi truflă, frumoasă şi sofisticată, acceptase să se mărite cu un prînz care avea un milion pentru fiecare zbir-citură.

— Îţi dai seama? spuse Şobolanul, trebuie să fie un viciu de familie. Mi-aduc aminte că şi nepoata prînzului, încă de cînd era copilă, îşi inghesuia colegile de şcoală prin pivniţele palatului şi le obliga să se joace de-a bolnavul şi doctorul.

— Dar tu de unde ştii lucrurile astea?

— Între casa în care m-am născut eu, Şobolanul dădu pe gît lichiorul şi ceru un altul, şi cea în care s-au născut ei toţi, sînt vreo treizeci de metri în linie dreaptă. Şi înainte de război atmosfera era alta. Ne jucam împreună şi Esmeralda era una din astea. Ne jucam de-a doctorul Jekyll. Eu le fugăream prin curte, pe urmă sosea ea şi le salva, iar ele trebuiau să fie drăguţe cu ea. Avea întotdeauna bani în buzunar şi ne vorbeam cu tu... Toţi ne vorbeam cu tu. Odată l-am auzit şi pe Romolo vorbindu-i cu prînzului. Şi acum i-au omorît împreună...

— După părerea mea nu i-a omorît deloc. Au murit împreună de paralizie cardiacă, unul la prima şi celălalt la ultima treaptă a nenorociteţii alea de scări.

— N-o să mă convingă nimeni nicidec. Romolo era bătrîn, dar puternic ca un cal şi date fiind ideile lui cred că ar fi ales un loc mai bun pentru a da ortul popii decît un cuib de nobili împuţit.

— N-o lua iar cu politica. Fapt e că pînă acum cu rezultă a avea nici nara, nici hemoragie cerebrală şi nici chiar vreo urmă de otrăvire... Medicul legal spune...

— Ai vorbit cu el? întrebă Şobolanul bănuitor.

— Nu eu. A intrat în timp ce inspectorul acela cu nume ciudat... cum naiba îl cheamă...

— Carru, spuse Şobolanul întunecat. Un ambiţios. E pus pe carieră şi ambiţia sa cea mai mare este să bată recordul arestărilor dintr-un an. E tipul de om pe care de cîte ori îl văd îmi vine să-i şutesc portofelul.

— Şobolane! Nu uita că eşti cu suspendare...

— Tocmai de-ala am să-i l şutesc. Aştept doar să fie zi de salariu. Mai luăm un rînd? Trebuie să-l anunţ pe Bartolomeo. Poate că ţine la funeralii.

— Cine e?

— Un fel de frate. Fiul mamei lui Romolo, care s-a măritat de două ori. Este paralizat şi nu se vedeau deloc. Idei diferite, înţelegi, şi, pe deasupra, fraţi doar pe jumătate. Şi, mai spune gura lumii, ar fi un tip îngîmfat. Hai să bem,

făcui e mai uşor să vorbeşti de moartea unui prieten, Vii cu mine?

— Nu, spuse Dîndo, vreau să-i prezint condoleanţe lui Tritri. Era singura ei rudă şi sprijin. E distrusă, cred, şi are nevoie de prieteni.

Dădu pe gît lichiorul, plăti şi o luă înspre Governo Vecchio.

★

Pe strada Governo Vecchio erau încă pîlcuri de oameni în uşile prăvăliilor şi ale barurilor. Nu moare în fiecare zi un prînz şi un tinichigiu într-un mod atît de misterios că nimeni nu reuşeşte să înţeleagă dacă au murit cu adevărat sau au făcut o glumă de carnaval.

— Eu cred, spunea Amerigo, fabricantul de îngeri de stuc, suflet înflăcărat şi romantic că povestea stă aşa... Bietul Romolo era amantul prînzului, tocmai da să iasă, l-a auzit venind pe mângăia aia de prînz, şi atunci tac inima, se rostogoleşte, prînzul îl aude, îşi dă seama şi, de emoţie, cade şi rămîne lat. Două inimi frînte de acelaşi şoc.

— Pe lângă faptul că eşti beat, n-ai nici ruşine într-un cear ca asta, spuse Teresa, zisă şi Tritri, nepoata lui Romolo, o fată fără faşoane, căreia i se mai spunea şi Granatina, pentru că se farda întotdeauna cu ingrediente casnice, cerneală, mangal, făină, un adevărat spectacol; prea gureasă şi prea veselă, după unii, ca să te-ncurci cu ea şi gata oricînd să-ţi faci figura, exact ca siropul de rodii care nu-ţi taie setea şi-î vrei imediat pe al doilea cu toate porcăriile din el: cam aşa era Granatina, cu drept de vot şi de cuvînt în Governo Vecchio. Aşa a spus: „Să-ţi fie ruşine, Amerigo, nu numai pentru că duhneşti a vin ci şi pentru ce ai vrut să spui. Se poate foarte bine ca prînzul să fi pus ochii pe unchiul Romolo, care cu toată vîrsta încă mai avea căutare şi asta o ştii bine, şi o ştiu şi mai bine toate matraculele de aici, cred şi eu, vă cam lăsa gura apă... S-o lăşăm baltă, nu e cazul acum... Dar să ştiţi, nu vă dau voie să insinuaţi că Romolo, om drept şi cinstit, a putut să se uite vreodată la prînzul altfel decît pentru a controla facturile, ca să nu-l înşele la bani... Nicidec! şi aici Granatina ridică tonul, nicidec! un bărbat ca lumea, nu vorbesc de Romolo care era un exemplu, şi nici de Filiberto Caragunoiu care la vremea lui a făcut şi pe actorul, dar nici chiar de Dîndo, pictorul, cu aerul lui burghez n-ar putea să se uite la prînzul, la mamechinul ăla, cu aerele ei de mare damă, la oficioasa aia bună doar pentru revistele de modă. Ptiu, că dacă într-o zi vine cine ştiu eu...

— Nu mai vine, spuse Dîndo la spatele ei, şi ai să-mi explici mai tîrziu. Granatina, de ce sînt ultimul în ierarhia predilecţiilor tale... Acum, însă, aş vrea să ştiu ce-au spus, după ce ne-au dus la comisariat.

— A, tu eşti, spuse Granatina, pe dracu' le-au spus şi lor. Acum stringem ceva bani pentru înmormîntarea bietului Romolo, scoate repede ce ai, poate aşa eşti şi tu folositor la ceva.

Dîndo ascultă, îşi opri mărunt pentru tramvai şi dădu cele cîteva hîrtii de o mie pe care Adriana i le lăsa, la fiecare douăzeci şi şapte, pentru plăcerile mărunte, cu condiţia să fie toate îngăduite şi justificate.

Granatina îi zîmbi şi trecu la alţii. Era atît de graţioasă şi mobilă, îndrăznească şi candidă, cu botişorul ei zîmgălit, încît Dîndo fu cuprins de o vagă dorinţă de a fi mai tînăr cu cel puţin zece sau unsprezece ani... Nu pentru că ar fi vrut s-o schimbe pe Adriana şi copilul cu juna asta ca o igană, cu obrăznicătura asta de Tritri, ci pentru că, în definitiv, înainte de a fi un om cu capul pe umeri, i-ar fi plăcut să şi-l piardă un pic, iar Tritri era tocmai tipul care să se joace de-a vaşi ascunseala cu capul celui care blîzie în jurul ei.

Urcă în atelierul său cu foarte puţin chef de a lucra cu aurii şi terra di Siena la desăşurarea de acoperişuri din capodopera sa.

Lichiorurile de anason îi dădeau o agitaţie euforică, îi amestecau ideile, iar feţele şi figurile se alternav. „Era mai bine dacă o dădeam pe vin", se gîndea. „Morţilor le place vinul, abia aşteaptă să ciocnească paharele cu cei vii, şi Romolo era unul care ciocnea paharul cu nădejde. Desigur cu Granatina nu e chiar aşa de uşor. Da' Adriana, cînd se dezbracă ea... Cine ştie cum o arăta prînzul goală? Şi Constantina. Frumuşică, mitică... Gata, acum mă apuc de pictat acoperişuri... Dacă Granatina îmi pozează trec la figuri. Pictură erotică. Dacă o face Guttuso, pot s-o fac şi

1) Lichior de anason.

eu. Dumnezeu este și senator și dacă un senator poate să picteze femei cu picioarele desfăcute, un vice-comisar de ce nu? Prințesa poate e mai bine... Dar mai bine ca toate e Adriana, O, dacă Adriana mi-ar poza goală... Aș expune-o și atunci ar fi ca și cum i-aș da drumul goală în lume... Nu stă, cu siguranță... Dar Granatina poate că da... Asta ar poza goală... Ar trebui s-o plătească bine... Aș face o expoziție de care s-ar vorbi și la Milano... Ce beție, Dumnezeule, dracul să-l ia de lichior...

Își trase răsuflarea pe ultimul palier. Căută cheia și o viri în broasca cu inițialele „D.B.” dar nu reuși s-o răsucescă pentru că era deschisă. „Pe toți draci!”, spuse cu voce tare și intră.

În fotoliul său preferat, răsufoind cu interes „Nuduri celebre în istoria artei” se afla inspectorul Carru care nici măcar nu înalță capul auzindu-l că intră.

10

— Ce dracu... încep Dindo, gîfînd din cauza scărîlor. Aruncă o privire în jur pentru a vedea dacă băgărețul ăla pusese mîna pe ceva. Se părea că nu.

— Iartă-mă, zise Carru, lasă-mă să termin de privit... Frumose lucruri sînt în casă... Știi că aș putea să le sechestrez și să te denunț pentru colportare de publicații imorale?

— Vezi-ți de treabă, spuse Dindo smulgîndu-i cartea din mînă și punînd-o la loc în raft, ce colportare... e o carte de studiu pe care am cumpărat-o ca orice om cinstit de la librărie.

— E același lucru... Cine o cumpără ajută comerțul, și asta e un comerț imoral... Toste mîierușile alea... Drace, ce marfă în secolul al șaptesprezecelea... De unde ai luat-o?

— Nu-ți spun.

— Atunci impromută-mi-o.

— Nici prin gînd nu-mi trece. Mai întîi să-mi spui ce cauți aici, în casa mea, și cum ai intrat...

— Casa ta nu o cumva în strada Cola di Rienzo 113, scara B, apartamentul 9? Întrebă Carru cu aer nevinovat, luînd o altă carte cu înfățișare compromițătoare dar de un interes foarte redus, lînd toată numai peisaje. Înainte de a veni i-am telefonat Adrianei și ea, biata nevinovată, mi-a jurat că ești la slujbă...

— Și cum ai ajuns să afli că sînt aici? Aici pictez, cînd am un pic de timp. Știi, Adriana nu poate să suferă în casă mîrosul de rășină...

— Haida, de, iar verișoara cu tabloul furat o folosește drept șampon... observă Carru. Las-o moartă, eu nu sînt chestorul și dacă vrei să știi mi-a fost de ajuns să întreb o păsărică unde locuiește un individ așa și pe dincolo, de vîrsă mijlocie, cam dubios, băiat bun, prieten cu Șobolanul, și ea mi-a dat imediat adresa și mi-a spus cum să intru fără a sparge ușa... E de ajuns să viri degetul în gaură deasupra zăvorului și să tragi puțin...

— Șobolanul a fost, nu? murmură cu amărăciune Dindo, să te mai încrezi în prieteni...

— A fost neavastă-sa... Șobolanul la ora asta este la pat ca să-i treacă gîtul sucit... Se pare că drăguța doamnă l-a ridicat de bărbie și l-a smotocit bine cînd a aflat că fusese arestat pentru omorîrea bătrînului priînt...

— Care omor? Ești nebun?

— Glumeam, spuse Carru. Se ridică și se duse pe balcon uitîndu-se spre terasele îngrîsate în linie pe care fluturau rufele uscate. Care e a prîngului?

— Cea mai mare. Cea de dedesubt este a unui coleg.

— A cui? Nu știu ca vreun funcționar de la chestură sau de la minister să locuiască în casa aceea.

— Coleg de-al meu, nu de-al tău, spuse Dindo cu suficiență, amestecînd culorile. Un artist... Un sculptor, mi se pare, sau un ceramist.

— Așa... spuse Carru uitîndu-se cu respect la Dindo care își pusese halatul pătă de culori și cu aere de mare pictor căuta să potrivească tonalitatea unui cerceaf.

— Dă-te puțin mai încolo... Îmi strici unghiul perspecției.

Carru plecă de la fereastră, luă din nou cartea cu femei goale, dar n-o mai răsfoi.

— Ascultă, spuse serios, treaba e încurcată... Autopsia celor doi morți de azi dimineață a dat un rezultat excelent pentru arhivă dar dezastruos pentru opinia publică... Potrivit rezultatelor examenului experților, analizelor și a celorlalte, se pare, ba e absolut dovedit că cei doi au fost loviți, fulgerași, arși, rași și lăsați lați de un fulger...

— Un fulger? spuse Dindo cu penelul în mînă, pictezîndu-și toată marea de geniu în căutarea capodoperei.

— Un fulger, un trăsnet... o descărcare... Să nu-mi spui că nu era furtună azi dimineață, ci un cer senin de se vedeau petele din soare cu ochiul liber, căci știu. Știm cu toții, și pe de altă parte au existat alte două cazuri, înregistrate de cronică judiciară, de oameni trăsniți sub un cer senin... Sînt trăsnete fără tunet, care se desprind într-o zonă și înaintează orizontal, după o elipsă parabolică, ies din zona umedă de furtună și cu o viteză superioară celei a luminii străbat vaste zone senine, pînă ce se descarcă pe un obiect convenabil... Nu te uita la mine așa, am citit de curînd explicația într-o carte fiindcă nu-mi venea să cred... Au mai fost alte două cazuri, unul în 1880 și unul în 1921, dar la țară. De data asta s-a întîmplat la oraș, asta-i tot.

Dindo se duse la rîndul său la balcon. Începu să numere... Unu... doi... trei... cinci... șapte... opt, zece.

— Ce mama dracului tot numeri acolo? spuse Carru căruia buna dispoziție începuse să-i treacă.

— Paratrăsnetele din jurul palatului, în afară de cupole, fire telegrafice și de telefon... Or experții tăi sînt mai bați decît Amerigo după asfințit ori dedesubt e ceva de care nu vrei să-mi vorbești, ca, de pildă, faptul că ai venit pînă aici...

— Dedesubt, spuse Carru dînd din cap și aprinzînd o țigară, sînt o mie cinci sute de milioane, în care intră asigurarea și moștenirea bătrînului priînt, palatul pe care-l contemplăm acum cu o vădăv în el, hotărîtă să-i pape pe toți. O societate de asigurări care pregătește cocișci pentru conducătorii ei în cazul că trebuie să plătească peșin. Un frate mai mare al bătrînului priînt care și-a întrerupt agonia pentru a merge să se arunce la picioarele Sanctității Sale, cerînd să se facă dreptate, dar este atît de ramolît că s-a aruncat la picioarele unui elvețian din garda Vaticanului. Și pentru a complica și mai multe lucrurile, mai există o duzină de avocați ai diverselor părți care desfășoară o activitate febrilă redactînd procese verbale, popirî, plîngerî de omucidere, defăimare, escrocherie, înșelătorie în dauna unui incapabil, adulter, imoralitate, acte obscene în loc public, amenințări cu arma împotriva unor moștenitori legitimi și prezumptivi... În două ore am primit unsprezece telefoane de la deputați, cardinali, avocați, agenți de asigurare, gărzi elvețiene și unul care greșise numărul. Unul voia să-i arestez imediat pe locuitorii palatului, inclusiv pisicile și rîndunicile de sub stîfleașă, altul să abandoneze orice cercetare, nu știu care lui făgăduia să mă numească chestor, iar altul transferul în insulele Tremiti... Atunci m-am dus la șef, iar șeful mi-a spus să viu la tine...

— La mine? De data asta lui Dindo îi căzu penelul din mînă și nici nu-și dădu seama.

Carru continuă. Șeful mi-a spus: Asta nu este o afacere pentru un comisar de sector, și nu este nici una pentru brigada mobilă. Ar putea să intereseze politica dacă, eventual, ar fi implicat un parlamentar, dar noi, ca poliție în totalitatea ei nu putem mișca un deget... Dumeneața ai primit unsprezece telefoane? Erau unsprezece mai nerăbătoari din cei patruzeci și trei care mi-au telefonat mie, și nu erau nici măcar cei mai importanți... Pe de altă parte, trebuie să fim foarte prevăzători... e vorba de aristocrație, de miliarde... Se poate chiar să fie vorba de o omucidere și nu de o excepție meteorologică, dar mai înainte de a alerta opinia publică și a trezi un vulcan trebuie să fim siguri, căci atunci cînd vulcanii erup, cei care pierd sînt pietricelele aruncate afară, adică noi... Așa că lucrul cel mai bun este să-l rog pe Dindo Baldassare, funcționarul acela simpatic azvîrlit pe nedrept la arhivă, un investigator abil, să întreprindă, cu precauție, o anchetă în mediul pe care îl cunoaște atît de bine și, dacă e ceva, să descopere, iar dacă nu e, să se arunce în gîrlă, pentru că ceva trebuie să fie. Căci eu, unul, și-o spun în mod confidențial, eu unul nu cred, orice ar spune experții, în trăsnetele astea. Te duci, așadar, matala la blestematul de Dindo Baldassare, îi spui că-l rog să cercetare, să descopere, să scotocească de unul singur, ca și cum noi n-am ști nimic și cum la urmă vine și ne aduce ceva satisfăcător, îl reîntrez în funcție, îi dau un comisar elegat, îl ridic în grad și-i măresc leafă. Dar dacă îmi mai face încă o dată o boroboașă, ca data trecută, spune-i că există un plan de mîrire a schemei care prevede un funcționar detașat în insulele Tremiti, douăsprezece luni din douăsprezece, și că poate să înceapă de pe acum să-și procure unghie de pescuit. Știi, alfuțuță turistică etc. Asta e ce mi-a spus șeful, nici o vorbă în plus sau în minus. Ai înțeles?

— N-am înțeles un lucru. De unde știe șeful că eu stau aici, în mediul cu pricina, fără să mai vorbim de povestea din Transevere, cînd el pe vremea aceea se afla în Cuneo?

— De la mine, mărturisî Carru, aplecîndu-se pentru a lua penelul de pe jos, știu... trebuie să fac și eu concenziul și nu puteam să rămîn așa agățat... O să vezi că totul merge bine și-ți recapești slujba cu toate onorurile... Dar te rog,

nu sufla o vorbă, nici vestitii și nici vreunul coleg... te descurci singur și tot singur tragi și foloasele...

— Dă-l încoace, spuse Dindo smulgînd penelul din mîna prietenului, te crezi cumva Carol al V-lea?

11

Dindo se uită la ceas. Aproape de amiază. Avea încă la dispoziție două ore pentru a se ocupa de necazul în care intrase, blestemîndu-l pe Carru la fiecare cinci minute. Nu avea nici cea mai mică intenție să lase slujba comodă de la arhivă, fără orar, fără superiori, fără altă responsabilitate decît aceea de a controla catalogul o dată pe an, rezervîndu-și toate ceasurile însoțite pentru pictură și plăcerea de a se simți liber. Dar nu putea să transmită șefului că nu vrea să facă nimic, nu se putea da pe mîna răzbuunătoare a lui Carru, care prin intermediul unuia din cele douăzeci de logodnice anuale i-ar fi dezvăluit Adrianului refugiu din strada Governo Vecchio, pictura și restul.

În plus avea remușcări față de Romolo, față de Ametio, de Șobolan și de ceilalți din fundătură, față de Granatina și soarta haină care lipsește cartierul de un amic și prietenii de un jucător de „tresetta”. Trebuia deci să stabilească cine fusese omorît primul, Romolo în capul scării și apoi prințul și în acest caz asasinul reușise să fugă prin fața profitînd de învîlmășeală. Ori înțel prințul și pe urmă tinichigiu. În caz că asasinul se refugiase în chip necesar în apartamentul prințului, cu complicitatea caméristei și cu știința prințesei. Palatul era vechi, construit în 1560 și reconstruit în 1615, apoi restaurat în 1733 și, în sfîrșit, adaptat confortului modern în 1926. Cu siguranță că existau treceri, ziduri duble, scări secrete, trape și ieșiri clandestine și în acest caz fusese ușor pentru asasin să ajungă în stradă fără a fi zărit. Dindo se duse la Fontanella Borghese, unde era un librar anarhist ce scria poezii incendiare și poseda cărți rare și de negăsit, dar nu voia să le vîndă de loc. Uneori, din simpatie pentru client sau ca să se răzbune pe agentul fiscal, se hotăra să cedaze cite un exemplar păstrat cu gelozie în încăperea din spatele prăvăliei, dar de regulă își scotea pînă cu cărțile de școală și cu romanele polițiste uzate. Dindo îi era simpatic așa că îi permise să răsfoiască un volum vechi despre palatele din Roma, unde, în afara descrierii și topografiei diferitelor edificii tenebroase, era și povestea a ceea ce se întimplase înăuntru: omoruri și baluri, papi cîntînd scăpare prin subterane, poduri mobile pe unde ambasadorii erau aruncați în șanțul cu apă, încăperi tainice unde frumoasele contese storceau vîaga amantilor săraci în nesfîrșite nebunii nocturne.

Despre palatul prințului nu era nimic relevant, în afara supoziției autorului că, probabil, ascundea mai multe mistere decît altele, dar atât de bine păstrate de zidurile severe și de discreția nobililor proprietari, că trebuiau să fie și mai teribile. Se povestea, astfel, că un tînăr abate, înverșunat adversar al unui cardinal ce voia să devină papă, fusese invitat într-o seară la palat ca oaspete personal al unei prințese, soră cu cardinalul și atât de strînică că pînă și diavolul avea de co să se rușineze. Abatele s-a pomădat, și-a schimbat rufăria, și-a încrețit peruca. Pe urmă nu l-a mai văzut nimeni, nici peruchierul, nici călătoarea care s-au dus să protesteze la Vatican pentru neplata sumelor datorate. Superiorii, foarte plăticiși deoarece în vremea aceea abajii își cam făceau de cap, întreprinseseră cercetări pentru găsirea lui și dădură peste un mic jurnal în care erau însemnări din ziua precedentă dispariției: „... mîine mă va primi prințesa... Oh, supremă fericire, o, paradis care mi se deschide, oh, iată încununată, în sfîrșit, visele mele cele mai arzătoare...”

Superiorii încetară cercetările pentru că atunci cînd cineva merge în paradis fără a-și fi garantat biletul de întoarcere s-a născut prost și nu mai e nimic de făcut. În orice caz, Dindo luă note cu multă diligență privitor la ultima topografie, îi salută pe bătrînul librar și reveni în strada Governo Vecchio.

— Te caută cineva, îi spuse Granatina, de cum îl văzu. Era obosită și infierbîntată, avea un ziar plin de bani în mînă și încă mai avea de strîns.

— Mîine îi vor face funeralii solemne prințului, spunea ea, iar noi va trebui să arătăm cine era Romolo... trebuie să-i arătăm mîmii ăleia fripte cine sîntem noi. Dacă el era patru cai, Romolo va avea șase. Dacă lui i se aduc zece coroane, lui Romolo unsprezece... dacă pe bătrînul ghiuj plin plin de păcate îl binecuvîntează trei episcopi noi le aducem trei cardinali, de-ar fi să-i răpim... și dacă nu-i găsim pe cele douăsprezece scări ale ingerilor, îi îmbrăcăm cardinali pe Agostino, Publio și pe Șobolan, de-i facem să pleznească de ciudă, pe ramoliții ăștia din palat.

— Potolește-te, spuse Șobolanul, care ieșise în stradă eu unul nu mă îmbrac în cardinal, nici dacă mă face cineva. Eu sînt anarhist și liber cugeător... Ca Romolo, pe de altă parte și atîta vreme cit e vorba de coroane și cai putești, conta pe mine, dar fără orgă și luminări m.ri... Ba dacă mă gîndesc bine trebuie să dau o fugă la asociație pentru a vedea dacă Romolo a lăsat cumva vreo ultimă dorință... Mergi cu mine Dindo?

— Nu pot... Fata asta spune că mă căuta nu știu cine. Cine era?

— Unul cu mutră de copoi. Avea numele ău scris pe o bucată de hîrtie... l-am spus să te aștepte sus, în casă, că oricum e ușor de intrat...

— Dumnezeu să te binecuvînteze, strigă Dindo și o porni în sus pe scări.

12

Omul stătea tofănit în fotoliu și răsfolia volumul cu „Nuduri în artă”. Dindo îl luă din mînă de cum intră.

— Melsio, de la Societatea de Asigurări Mondo, spuse individul ridicîndu-se și întinzînd mîna. Sînt un prieten al comisarului Carru.

— Mîm am dat seama, răspunde brusc Dindo, ce doriți în afara unui denunț pentru violare de domiciliu?

Omul începu să rîdă. Era înalt, cu ochelari, slab, cu dinți mari și accent milanez. Lui Dindo nu-i plăceau milanezii și asta din mai multe motive. Individul era antipatic de la prima vedere.

— Sînt foarte bun prieten cu inspectorul Carru... Am colaborat împreună la cîteva cazuri dificile... și cu o satisfacție reciprocă... Eu sînt inspector, dar nu de poliție, ci al unei companii de asigurări... Vă explic imediat, sau ați și înțeles?

— Nu sînt împiet, spuse Dindo, vreți să descoperiți că prințul a fost omorît de un trîsnit cu pantalonii și acte de identitate, așa este?

— Așa, suspină milanezul. Șapte sute cincizeci de milioane este o cifră nebunească pentru o căzătură ca prințul nostru, care cu piele și oase să tot facă două sute de lire... Dar asta e. Poliția sa prevede cincizeci de milioane în caz de moarte naturală, boală normală cu alte cuvînte... și pînă aici e bine fiindcă de șizeci de ani și-a plătit primele cu regularitate... Șapte sute cincizeci, în caz de moarte accidentală, știu eu, accident, cutremur, trîsnit...

— Trîsnit? întrebă Dindo interesat.

— Da, e împede. Intră în categoria moarte accidentală... Și nici măcar o liră în caz de moarte violentă, de sinucidere sau de nenorocire premeditată... Înțelegi dumneata, vulpea bătrînă își luase garanții împotriva micilor glume ale rudelor, care-l priveau ca pe un fazan, dorindu-și tot timpul ca un camion să-l zdrobească de un zid... Numai că, vezi dumneata, șoferul prințului primea o a doua leafă de la societatea de asigurări și era un tip foarte prudent.

— Așa că va trebui să scoateți șapte sute cincizeci de teancuri a cite o mie foi de o mie... spuse Dindo. Și ai cui vor fi?

— Potrivit ultimelor clauze, termene și conversiuni vor fi toți ai văduvei nemîngiate, explică milanezul, dar există și fratele mai mare al prințului care are nouăzeci și șase de ani și mîntea unui cocșel, care a început prin a ataca testamentul, desi cu slabe speranțe de victorie, și vrea să blocheze asigurarea sub pretextul că acum vreb treizeci de ani asigurarea era pe numele fiului său. Fiul a murit lăsînd doi nepoți, un băiat și o fată, care au risipit jumătate din averea bunicului și ar pune bucurioși mîna și pe aceea a unchiului lui... Cum vedeți, sînt o grămadă de complicații așa că studiem problema cu atenție... Sigur că nouă ne convine să plătim cite mai tîrziu posibil și mai puțin posibil. Am fi dispuși să plătim moartea naturală, și am fi obținuți precis un certificat de moarte prin anevrism, sin-copă, pojar fără pacostea aia de tinichigiu care s-a dus să moară în același fel, în același loc și în același moment...

— Dar eu am impresia că ilustrul dispărut, răposind în aceeași clipă în care pleznă pacostea aia bătrînă, v-a pus în situația de a scăpa și de moartea naturală... spuse Dindo.

— De care ilustru răposat vorbești dumneț?

— De Romolo, tinichigiu. Era cu mult mai popular și mai simpatic decît bătrînul prinț, era iubit și pierderea sa lasă un gol de neumplut. Poți fi sigur că dacă-l mai faci pacoste te arunc din balcon și-n felul ăsta îți rezolvi toate problemele legate de asigurare...

— Te rog... iartă-mă... Bine. Punctul dumitale de vedere privind coincidența celor două decese este identic cu cel al direcției noastre generale, care ar fi dispusă să acopere cu o sumă... hmmm... destul de însemnată, fie dovezile că bătrînul prinț a murit de inimă înainte de a fi picat trîsnetul acesta neghiob, fie că, dimpotrivă, fost omorît de cineva.

să zicem din răzbunare politică... Nu aveți nici un anarhist în cartier, căruia să-i punem în spinare crima?... Noi, bineînțeles, ne-am mulțumit cu o măturare scrisă din partea lui, cu arestarea sa și am fi dispuși să-i finanțăm evadarea, documentele false și un apartament la Monte Sacro, mobilat complet... Cred că asta ar fi lucrul cel mai bun... Normal, osteneala dumentile...

— Leși afară! urlă Dindo apucând un scaun. Du-te și propune chestorului osteneala asta și sugerează-i să i-o încredințeze lui Carru... Leși afară sau îți crăp capul și nu mă predău. Te arunc pe terasa de jos, de acolo știu ei cum să te facă dispărut...

— Ei, cine? întrebă serafic agentul de asigurări scoțind un carnet de însemnări.

Dindo dădu drumul scaunului, descurajată.

— Nu te infuria, spuse celălalt, nu sîntem la o prelegere de morală publică. Sîntem oameni care vorbesc de afaceri. Dacă abordăm problema din punctul de vedere al unei logici rigide, ipoteza oficială a poliției asupra acestui caz este absurdă, dar inevitabilă. În trăsnite eu unul nu cred, și țiți dumneata. Care ar fi însă soluția din punctul de vedere al bunului simț? Că unul sau mai mulți indivizi, asociați în scop criminal, l-au omorît cu premeditare pe bătrînul prinț și, printr-o coincidență nefecită, pe sărmanul, pardon, ilustrul tinichigiu... E corect?...
— Este ceea ce gîndesc și eu. Dar de aici și pînă la a lua un nevinovat și a-l arunca în pușcărie, apoi a-l face să evadeze, garantîndu-i un viitor clandestin și sacrificarea propriii personalități, e cale lungă...

— Nu chiar, spuse Melsio, dacă din personalitatea unui măturător, de pildă, sau din aceea a unui stringător de zdrențe ieșe o alta, de proprietar instărit, într-un cartier modern și plăcut, cu siguranță că nu va avea loc o executare a mandatului formal de arestare. Iar dacă persoana preferă să meargă în străinătate, avantajele devin mai numeroase și dificultățile mai puține. Vezi dumneata, eu sînt sigur că din zece nenorociți cel puțin cinci ar accepta și am avea doar dificultatea alegerii. Dar eu nu cunosc lumea de aici și nu pot să merg de la unul la altul și să-i întreb dacă-mi pot face această mică plăcere... S-ar mai putea întîmpla și ca una din aceste cîștite fețe să accepte pentru ca apoi să mă sîntăzească sau să nu se țină de cuvînt... De aceea m-am adresat lui Carru și de aceea Carru m-a trimis la dumneata...

— Cum dau ochii cu Carru, îi sucesc gîtul, spuse Dindo, dar să trecem mai departe... Nu e oare mai practic dacă reușesc să-l găsesc pe adevăratul asasin?
— Ar fi ideal, dar, ca toate idealurile, absolut utopic. Carru susține că dumentile și-ar fura ceasul chiar și un paralic cu care te-ai afla în aceeași încăpere, fără a reuși să găsești vinovatul.
— Îi jupoi pielea de pe fundul urlă Dindo, roșu de furie, fanfanonul asta, fanatucul asta, balonul asta umflat! Refuz propunerea... Și în plus, dat fiind că Romolo cotiza la Gîndirea Liberă, în secția „Spartaco e Libertă”, te sfătuieste să-ți fii departe de drumul ăsta... Cel mult poți trimite o coroană la înmormîntarea de mîine sau dacă preferi, dai echivalentul în bani gheață unei fete din cartier care se ocupă cu stringerea de fonduri. O cheamă Teresa, pare o zîină travestită în vrăjitoare, o găsești jos, cum cobori...
— Am și găsit-o, spuse milanезul cu tristete, și m-a umflat de zece mii de lire. La revedere. Dacă găsești un anarhist nevoiaș...

13

Delicioasa firea Adrianei Baldassare avea toate caracteristicile unui litru de lapte în fierbere, ajuns la marginea rășchii și care așteaptă să vină cineva să închidă gazul pentru ca să dea peste și să-i opărească degetele.

În dimineața aceea ibricul launtric al Adrianei începuse să fiarbă, către ora unsprezece, cînd se întoarse Danilo de la școală cu ghozdanul plin de poniciori, un genunchi belit, șortul făcut ferfeniță și un patru la istoria patriei.

— Ce cauți acasă la ora asta? Îi întrebă ducîndu-l pe sus în baie pentru a nu umple casa de mîrdărie.

— Domnule învățător s-a simțit rău, spuse Dany, și au trebuit să-l ducă acasă, după...

— După ce?

— După explozie.

— Ce? ți pîă Adriana, vorbește! Ce te doare? Cum te simți?

— Eu mă simt foarte bine. Învățătorul însă e slab de inimă.

— Dar ce a explodat?

— Călimara. Toată cerneala l-a împorșcat pe față de ziceai că e un canibal oxigenat. Căci știți, învățătorul își vorbește părul...

— Ce spui tu? Adriana l'apucă de umeri și îl obligă s-o privească în ochi. Cum a explodat călimara?... Ce amestec ai tu în povestea asta? Vorbește, să nu mă mîngii...

— Eu, nici unul, spuse fiul lui Dindo, susținînd cu can-doare privirea lăcomă de adevăr a Adrianei. Eu am făcut doar prinoare că da.

— Că da ce? Blestematul, spuse tot sau te iau la bătaie.

— Uite... Ciccio susține că un detonator scundat într-un lichid își pierde din forța de explozie, pentru că este un cretin și nu știe că există mine subacvatice, torpile și chiar și hașurile, știți mamă, cele din atolul Bikini...

— Continuă, suieră Adriana.

— Atunci i-am spus că este un cretin și că facem prinoare. Voiam să facem experiența în acvariu cu pești roșii, dar m-am gîndit că te superi, mămicuțo, și ne-am oprit la călimara de pe catedră care o destul de mare și pe urmă, aici Dany făcu un pic cu ochiul, cum știți și tu, cerneala este un lichid uleios, deci moleculele au o mai mare forță de coeziune... Dar Ciccio nu se gîndește la lucruri de-astea... Și am cîștigat. Ești mulțumită, mamă?

Adriana se uită la monstrul căruia-i dăduse naștere. Stătea în fața ei cu ochii căprui cafenii, veseli, cu genele lungi răsucite în sus și părul ca al unui franciscan sculundat într-un aghesmatar.

— Nu face mutra asta, mamă, spuse Dany, că vine tata și crede că ți-e rău.

— Eu... eu... aș vrea doar să știu de unde înveți tu toate blestemățile astea, spuse Adriana. Cînd copilul o privea astfel, simțea cum i se duce toată energia. Și cu Dindo i se întîmpla la fel, la început.

De la televizor, din albume, de la cercul micilor exploratori și din enciclopedia copiilor pe care mi-a adus-o Moș Nicolae...

— Mos Nicolae, urlă maică-sa, crede și acum în Moș Nicolae, țîlharul ăsta!

— Eu nu, mamă, tu însă da, spuse blind Dany. Nu voiam să te dezamăgesc...

Adriana ieși din baie, văzu pe noptieră fotografia lui Dindo rîzător și își infipse dinții în ea. În momentul acela se auzi soneria de la intrare.

— Schimbă-te, spală-te și curăță-te bine, îi strigă Adriana copilului ducîndu-se să deschidă. Astăzi la prînz mîncăm la bunica.

În prag se afla un tip înalt și ceremonios, cu ochelari și accent din nord, cu dinții lungi ca ai unui ciine bătrîn. Un ciine educat:

— Melsio, de la Societatea de Asigurări Mondo.

— Mulțumesc, spuse Adriana pregătindu-se să-i trîntească ușa în nas. Sîntem superșticioși. Nu facem asigurări. Doar belele și daraveli. Și nici bărbatul meu nu este acasă.

— Am vorbit mai adineori cu bărbatul dumneavoastră, la atelier, și acum aș vrea să vorbesc o clipă și cu dumneavoastră, doamnă... Nu e vorba de o poliție, nu sînt un agent, ci un inspector... Este vorba de o afacere, înțelegem?...
— Nu pentru moment, spuse Adriana aranjîndu-și capotul și pofcîndu-l să intre, luați loc. La-ți văzut pe soțul meu la birou?

— Nu la birou, la atelier, acolo în strada Governo Vecchio...

— Governo Vecchio? spuse Adriana cu voce schimbată și un firicel de spumă începea să i se prelingă din gură, dar nu se face să rămîneți aici în anticameră... Pofțiți, vă rog și spuneți-mi despre ce este vorba?

14

De fiecare dată cînd se întorcea acasă, Dindo Baldassare pierde altele zece minute pentru a cumpăra un buchețel de flori, pentru că Adriana era sensibilă la micile atenții care-i aminteau perioada logodnei și trecea peste întîrzierea cu care venea la masa deja pusă. Cînd întîrzierea era mai sensibilă, din cauza unei anume tonalități de asfințit printre cupolele baroce sau a unor tratative mai laborioase pentru un corp delict, la florile pentru Adriana adăuga și o jucărie pentru Dany.

În ziua aceea intră cu un enorm buchet de gladiole în stînga și o „Susanna” în dreapta, încărcată, cu glonțul pe țevă. „Susanna” este un tip de pistol cu tambur absolut adevărat, în afara faptului că nu are lăcaș pentru gloanțele adevărate. Băileții de tipul lui Dany se înnebunesc după ele, pentru că sînt foarte bune și pentru a strivi coconarii, strălucesc, fac un zgomot infernal și nu reușești niciodată să le demontezi.

Dindo intră în vestibul și trase un foc în aer. Scopul său era să atragă imediat atenția familiei și s-o ia pe sus cu o explozie de bucurie păgînă, de aer de sărbătoare, astfel

ca Dany, recunoscând buibuitul instrumentului preferat să se arunce în brațele sale și să-l salveze de prima salvă conjugală. Apoi ar fi sosit Adriana, împurpurată de minie și ar fi văzut cum i se pune în mină un buchet de flori albe de mare înălțime să zăgăzilească revărsarea de acuzații, întrebări și învinuiri pe care i le administra ca aperiitiv.

În locul doșului lipit, de bucurie și de protest, o tăcere absolută urmă impusese în vestibul.

— Ei, oameni buni, strigă Dindo, înaintînd. Tăcere. Deschise ușa de la suferagerie. Masa era deșartă, fără farfurii ori tacâmuri. În bucătărie totul era stins și curat. Dormitorul aranjat și tăcut, cu rufurile lăsate și, în fine camera lui Danilo, deși în dezordine obișnuită, dădea impresia unei tabere părăsite în grabă sub presiunea dușmanului. Cu inima bătînd deschise ușa de la baie și constată cu ușurare că înăuntru nu era nici un asfixiat cu gaz sau înecat în cadă.

Se întoarse în vestibul și, în sfîrșit, zări un bilețel prins de cuier. Era scrisul Adrianei și spunea doar atît: „Mascalzone”.

— „Foarte bine”, spuse Dindo cu voce tare, „un om bătut de soartă se întoarce oboseit de la muncă, după o zi ca asta, cu toate necazurile care i-au căzut pe cap, inclusiv două cadavre, și găsește focul stins, casa pustie, navista plecată și băiețelul dispărut... Măcar să-mi fi lăsat scris unde s-au dus...” Ca pentru a-i răspunde, se auzi sunînd telefonul, făcîndu-l să tresară:

— Cine este la telefon?

— „Mascalzone”, spuse o voce de neconfundat de cealaltă parte.

— Unde naiba sîntei? Ce s-a întîmplat? Ce sînt chestiile astea. Unde e Danilo?

— De două ori „mascalzone”, repetă Adriana și puse receptorul în furcă.

— Ai fost prea dură cu el, îi spuse măică-sa. Poate că a avut treabă și a întîrziat la birou... Știi că nu este Pico della Mirandola în ceea ce privește memoria...

— Nu-i dau voie... Nu și-a amintit deloc... Cine știe cu ce matracuce își pierde vremea... Ei, dacă-l prind eu dacă-l prind...

— Cine sînt matracucele, mamă? Întrebă Danilo, care cu mult zel demonta mașina de cusut a bunicii, o mașină ce rezistase intemperiei din 1911, dar care acum nu mai era bună nici ca obiect contondent.

— Lasă odată mașina bunicii și nu mai pune întrebări.

— Pot să mă duc și eu cu matracucele, mamă? Întrebă Dany. Se feri de palmă și se refugie în brațele bunicii.

— Fii calmă, Adriana... Acum îți versi focul pe copil... În definiție, vina este a ta... Dacă azi dimineață i-ai fi adus minte...

— Nu, atunci nu merita... Acum o lună, sau o lună și jumătate, i-am spus: pentru cea de a zecea aniversare a căsătoriei noastre, scumpul meu, mama ne-a invitat la ea la masă... Da, scumpo, a spus el... Ai înțeles?... Pe urmă azi dimineață, cuprinsă de îndoielă i-am telefonat la birou... A ieșit de cinci minute, mi s-a spus, și m-am gîndit că vine repede, ca să se schimbe... Cum întîrzi, m-am gîndit că s-a dus să cumpere un cadou... Uite că s-a făcut ora unu, și i-am telefonat din nou... A ieșit de cinci minute, mi-a răspuns agentul... M-am gîndit atunci că a venit direct la tine pentru a-mi face o surpriză... Viu aici și nu e... Nemernicul, marfaioiul... Nici prin gînd nu-i trece că astăzi e ziua noastră... Și eu care m-am dus și la coafor... să mă aranjez, să mă fac drăguță... Desfrînatul neibii...

— Și eu o să devin un desfrînat ca tata? Întrebă Dany.

— Mai întîi îți dau foc, răspunde Adriana, dar oricum, ești pe drumul cel bun. Dar eu ce crede el că face! Că stau aici să mă perpelesc?... Că-mi petrec ziua așteptînd ca domnul să-și aducă aminte de mine?... A, nu, încă n-am ajuns în halul ăsta!

Se privi în oglindă, ținîndu-și pentru o clipă răsufarea, într-o poză agresivă. Treizeci și trei de anișori bine așezați pe două picioare zvelte și frumos desenate, iar restul ca acum zece ani, doar un pic mai solid, în afara părului care în loc să se reverse ca de obicei furtunos și întunecat, era întins, umflat și strîns, lăsînd descoperită fruntea, brăzdată de cele mai necruțătoare planuri de răzbuinare.

Adriana se smulse de la oglindă și se apropie de Danilo, îi acoperi urechile cu palmele și-i spuse mamei sale fulgerînd ca o Alfa Romeo în noapte:

— Să nu mă mai socoți fata dumitale dacă de data asta nu moare de gelozie! Îți las copilul. Să nu mi-l umfli de prăjituri și să nu-l lași să se atingă de televizor, pentru că este în plin ciclu distructiv. Plec...

— Unde te duci? Așteaptă Adriana, gîndește-te... Dacă telefonează Armando, ce-i spun?

— Că m-am dus să-l scut... O să vorbesc cu el și de gîsit o săptămîină. Și să-mi dai niște bani, că eu am ieșit doar cu mărunt...

— Dar ce ai de gînd? Întrebă mama, cuprinsă de îngrijorare. Se țeina încă bine și la vremea ei trebuise să lupte, nu glumă, dar știa că nu întotdeauna poți să câștigi. Nu face prostii, gîndește-te bine.

— Pînă una alta mă duc să mă fac blondă, spuse Adriana din ușă, pe urmă văd eu. Stai liniștită, înainte de miezul nopții îți telefonez.

15

Dindo se pomenea afară din casă, stăpînit de un sentiment de tulburare, cu flădițele în mină și cu „Susanna” în buzunar. În schimb, lăsase cheile de la casă pe măsuta din vestibul. Cînd își dădu seama se blestemă furios, dar era prea tîrziu.

„Oracu” s-o ia de viață”, bombănea printre dinți îndepărtîndu-se cu pași mari de vatra stînsă, tocmai astăzi trebuia să-mi se împline, cînd îmi ghiorăie mațele de foame și am necazurile astea pe cap.

Telefonul la birou unde se afla un agent aproape de pensie și pasionat de cuvintele încruciate, care era totodată secretar, centralist și curier. Era un om ponderat și metodic, un fel de robot cu încetîniturul. Obișnuiră cu „da, să trăiți” încă de pe cînd fusese armată, respingea orice inițiativă și orice opinie personală. Executa doar pe cale ierarhică. Dindo îl poreclise Indigou. Odată cînd fusese un început de incendiu, înainte de a chema pompierii ceruse autorizația de la minister, noroc că incendiul se stinsese singur. În rest, era un om ascultător și fidel, un om de încredere.

— Mă căutat cineva? Întrebă Dindo.

— Bună ziua, domnule comisar. Aici este biroul arhivei corporurilor delice.

— Știu. Mă căutat cineva?

— Să controlez, domnule comisar. Iată, la 10,30 a telefonat doamna...

— Și ce i-ai spus?

— Că ați ieșit de cinci minute, ca de obicei...

— Pe urmă cine a mai telefonat?

— La 10,45 doamna, la 11,05 doamna, ... la 11,15 doamna...

— La naiba, de cite ori a telefonat?

— Să controlez, domnule comisar... De nouă ori în total... dar eu i-am spus de fiecare dată că ați ieșit doar de cinci minute, după cum ați ordonat...

— Dobitocule, spuse Dindo și puse telefonul în furcă.

Nu-l auzi pe Indigou care continua: „Pe urmă a sunat comisarul Carru care vrea să vă vorbească de urgență...”

Casiera era o naie simpatică. Dindo plăti telefonul și puse buchetul de gladiole lîngă casă.

— Sper că astăzi e ziua dumneavoastră de naștere, spuse și ieși furios. Adriana voia libertatea! Ei bine, și el.

★

Cînd ieși de la coafor Adriana arăta cu zece ani mai puțin, dar în realitate avea în poșetă douăzeci de mii de lire mai puțin și citeva sute de grame de păr negru. Ceea ce rămăsese din coama bogată ca o aripă de corb delicată și misterioasă, nu mai aducea a păr, ci semăna cu un mic coif de aur scînteietor, care scotea în evidență rotunjimea perfectă a capului ei de brăhicețel și dăzeleale pielea catifelată a feței, urechile mici cu lobul lipit, semn irefutabil de depravare după Lombroso și Mantegazza, și-i dădeau un aer mai elansat și mai velt.

Adriana o luă pe strada Tritone, apoi pătrunse pe Francesco Crispi și de acolo pe strada Gregoriana. Rochia ei verde-stîns potrivită pentru o brunetă nu mai mergea cu micul coif de aur. Intră într-o boutique unde o întîmpină o ynzătoare persuasivă, cu „r”-ul grasei și ochi apoși, și alese o rochie potrivită cu noua sa personalitate, un roșu viu, foarte mulată pe corp, despicată în partea stîngă și descoperînd vreo cincisprezece centimetri din picior, cu un decolteu ascuțit ce ajungea la cincisprezece centimetri de buric și era o provocare la adresa pretorului din Palermo, cu diferența că dacă austerul magistrat s-ar fi hazardat să facă o observație critică s-ar fi ales cu o poșetă în cap care i-ar fi prejudiciat grav profilul de care se pare că e foarte mîndru, de vreme ce se fotografiază întotdeauna în chip de medalie.

Oricum, Adrianei ca și celor douăzeci și ceva de milioane de femei italiene care nu pun piciorul la Palermo, puțin îi pasă de acest pretor, îi plăcea rochia roșie, îi plăcea vinzătoare cu „r”-ul grasei care avea un fel delicios de a-și potrivi rochia pe ȝolduri și sub sîni, îi plăcea mai ales ideea că pe Dindo avea să-l lovească damblaua cînd ar fi venit

s-o scoată din arestul poliției de moravuri: căci avea intenția fermă să ademenască trecătorii pe o stradă centrală, pentru a provoca arestarea, scandalul de rigoare și astfel să-l facă pe Dindo să i se tirască în genunchi cu ochii în lacrimi ca un biet sclav.

„Dindo are o amantă”, își spusese toată ziua, străbătind coridorul în lung și în lat și călcând în picioare jucăriile pe care Danilo i le tot arunca printre picioare, în speranța că se va juca cu el. Danilo era o minte speculativă, dorea să vadă lucrurile în mișcare, pînă la ultimele consecințe. „Nu întoarce prea tare arcu de la gramofon, că se rupe”, îi avertiza unul dintre părinți, de regulă mama; și Danilo care învățase cu o rapiditate extremă funcționarea gramofonului, ardea imediat de dorința de a vedea un gramofon stricat pentru a-l putea repara. Dădea citeva manivele în plus și arcu lăsa aforă, suruburile se imprăștiu, roțile și suportii alandala făceau din gramofon o grămadă de fier vechi. Atunci, fericit și plin de importanță, Danilo se apuca să repare instrumentul și stătea cumințe vreme de două-trei ceasuri, punind arcu în locul diafragmei și o coadă de mătura drept manivelă. Fantastic era că gramofonul începea să meargă, ceea ce demonstra că toată marea industrie cu aparatele ei de precizie este un bluff publicitar. După Dindo, activitatea criminală a fiului față de orice obiect mobil, automat sau mecanic era semn de genialitate, iar după Adriana dovada cea mai clasică a paternității lui Dindo, deoarece un asemenea exemplar putea să iasă doar dintr-un nebulon de legat, dintr-un risipitor al bunurilor familiale, dintr-un obraz gros, un prefăcut, un fustangiu, întotdeauna ultimul din clasă.

„Dindo are o amantă, sigur. Iată de ce-și petrece el tot timpul în afara casei. O amantă în mediul acela artistic îngrozitor pentru că uneori vine acasă puțind a rășină și-mi spune aceeași poveste, că s-a făcut dezinfectie la arhivă. Mai bine îl lăsam să picteze acasă, dar era incompatibil cu cariera... Ah, dacă-l prind cu jigodia aia... De-asta îmi rămîne el întotdeauna la birou ăla mirosind a mucegai unde nu-l găsesc niciodată... Javra... își închipuie că mă duce... E plecat întotdeauna de cinci minute, chiar dacă telefonezi la fiecare cinci minute... Atelierul din strada Governo Vecchio... și dumneai Trițiri... care cere bani de la trecători...”

Mergînd spre Trinita dei Monti, în asfințitul cel mai celebrat din lume cu toate anexele și completările, de la rîndurile la auriile de pe ziduri, de la ușoara adiere dinspre apa la triumfurile fanatice ale soarelui roșu aprins la orizont. Adriana își revedea planul, îl perfecționa. Prea facilă povestea cu ademenitul, mai ales în rochia aceea. Și din asta nu ieșea decît un scandal în care Dindo făcea figură de bărbat martir cu o nevastă zăludă, schimbarea de rol n-ar fi ținut o veșnicie și mama sa s-ar fi îmbolnăvit de inimă... Nu, mai bine să meargă în vizuina firei. Mai bine să scotocească mediul acela artistic, să-l prindă pe trădătorul Dindo cu mîinile în sac, cu ele adică în decolteul nerusinatei. Se privi într-o vitrină și nu se recunoscu. Nici Dindo n-ar fi recunoscut-o. Își făcuse ochii, își atenuase gura cu un ruj deschis, își lungise sprincenele și își înălțase umerii cu doi centimetri.

O mașină roșie sport, decapotabilă, lunecă ușor în jurul Obeliscului și tînrul de la volan se aplecă în afară spunînd: „Uitați-vă, am cumpărat-o ieri pentru dumnea-voastră, în ton cu rochia pe care o purtați”.

Primul impuls al Adrianei fu să-și rotească poșeta. La femeile din Roma poșeta ține locul praștii la doamnele din epoca neolitică; dar se abțin și pentru că tînrul era simpatic, cu părul blond, ochii luminoși, pielea bronzată și avea aerul acela sigur al tinerilor prost crescuți cînd au primit o foarte bună educație.

— Facem schimb? insistă tînrul.

— Cu plăcere, spuse Adriana, dar nu aici. Vino după mine cu tîrtăreașă aia

Și începu să coboare scările aidoma unui locotenent al Atalantei, regina amazoneilor. Auzi cum se trîntește portiera mașinii și imediat fluieratul unui polițai. Contravenție. Zimbi și continuă să coboare scările de la Trinita, ca și cum ar fi fost făcute pentru ea și ea le-ar fi inaugurat acum.

16

De abia după un ceas în care se frămîntase cu cele mai deșchelte supoziții, lui Dindo îi trecu prin gînd să telefoneze soacrei.

— Ai noroc, îi spuse mama Adrianei, un minut dacă întîrzieai și nu-ți mai răspundea nimeni.

— Plecai de acasă?

— Nu. Fiu-tău a pus mina pe o șurubelniță ca să repare telefonul.

— Oprește-l cu orice preț, strigă Dindo alarmat. Dacă telefonează Adriana și nu găsește pe nimeni se infurie, cine știe ce-și închipuie...

— Ascultă băiete, Danilo mi-a dat să aleg: telefonul sau televizorul... După el nu funcționează nimic în casa asta. Înțelege-mă, televizorul nu l-am terminat de plătit... telefonul este al statului.

— Dă-i fierul de călcat electric, mașina de cusut, închide-l în baie...

— Nu pot. Și boilerul este cumpărat în rate. Dar spune-mi, tu unde ești?

— Am treabă... Fac o anchetă. Spune-i Adrianei să nu fie proastă, să vină să ia copilul și să mă aștepte acasă. Se poate să fiu ocupat toată noaptea. N-are rost să fiu îngrijorat...

— Este mai bine să se întoarcă cînd îi trece, spuse soacra, o cunosc eu și nici eu nu vreau să fiu îngrijorată în cazul că vă înfrînți. Te las, aud cum îngerașul a descoperit contoarul de gaz...

Dindo puse receptorul în furcă, se scarpînă în cap și comandă un mistră. Imaginea Adrianei pornită ca din pușcă prin Roma, cu securea răzbunării în mînă, nu era tocmai potrivită pentru a se putea concentra asupra problemei dublei morți din strada Governo Vecchio. Traversă strada și intră în prăvălia Șobolanului.

— Ce ai făcut cu nevastă-ta? întrebă din prag.

— I-am ascuns pantofii, spuse Șobolanul. Mesterea ceva lîngă o ladă cu bucăți de lemn, cliți și smoală. Cum ajunge acasă și-i scoate și se prăvălește în fotoliu. Ca să iasă, trebuie să și-i pună. Sînt pantofi cu talpă de cauciuc, flexibili. Fără așa ceva picioarele s-ar strivi sub greutate, precum colosul din Rhodos... Așa că atunci cînd vreau să stau liniștit, îi ascund pantofii în rezervoarul de la closet și apoi aștept să scoată steagul alb pe fereastră.

— Și îl scoate?

— Niciodată. Dar eu încerc.

— Să știi că aici este bucluc mare, spuse Dindo luîndu-l pe de parte, pe noi n-ar trebui să ne intereseze nimic, dar povestea asta ne va aduce multe necazuri pe cap... L-ai văzut astăzi, la comisariat... pe copoiul ăla afurisit...

— L-am văzut, spuse Șobolanul, poate să-și vire nasul unde are chef, mi se filfie... ba chiar dacă bătrînul prinț mi-ar fi lăsat un codicil în testament nu mi-ar fi mai bine...

— Ce vrei să spui?

— Nimic, spuse Șobolanul, cu un aer misterios. Apoi se căi. Nu te necăji... Dacă lucrurile ies bine o parte-i pentru tine, dar tu știi cum sînt lucrurile astea... Nu e o chestiune de neîncredere, ci de superstiție... Dacă vrei să faci un lucru cu unul și îi spui altuia, fii sigur că lucrul iese rău.

— Și cu cine vrei să faci lucrul ăsta?

— Cu Gioacchino... gata, ți-am spus prea multe.

— În seara asta?

— În seara asta.

— Bine, spuse Dindo, eu nu insist. Ești în libertate condiționată. Dacă ești văzut doar mergînd pe aceeași stradă cu Gioacchino, tu pe un trocuar și el pe altul, te-au și băgat la zdup fără să-ți citească măcar capetele de acuzare. Gîndește-te, încă două săptămîni de bună purtare și ești liber ca pasărea cerului.

— Încă două minute de predică și-ți dau cu ăsta în cap, spuse Șobolanul agîtînd ciocanul. Pentru mine nu este vorba de libertate sau de pușcărie. E vorba că mă pot aranja pentru toată viața. Doar nu-ți închipui că vreau să ajung aici și eu cu toate onorurile cartierului...

— Dar ce-i asta? întrebă Dindo curios. Lada părea o navă incendiară romană, plină de șomoioage de cinepă smolită.

— Este coșciugul lui Romolo... Am fost la Asociație unde și-a lăsat scrise ultimele dorințe. Vrea să fie ars, pe malul mării, iar pe cenușa ca să fie turnat un butoiuș de vin. Or, singura dificultate este să găsim butoiul, deoarece n-a specificat mărimea și cei de la „Spartaco e Liberta” nu s-au înțeles dacă să aducă un butoi sau o balercă. Așa că ne-am hotărît, fără dric și cai, doar un autofurgon. La jumătatea drumului îl punem pe șofer să schimbe direcția și p-aci țî-e drumul. Îl luăm pe bietul Romolo din coșciugul primăriei, care e o chestie scrisboasă pentru unul ca el, și-l punem aici. Mergem mai departe cu fursemetă lui

Publio, care are autorizație de transport, pînă la Tor Vajonica, unde e pustiu și acolo facem rugul. O să ne îmbăcăm crîță, și tu ești de-ai noștri fără discuție... Dar asta mîine. De organizare se ocupă Granatina. Ași pus ochii pe un șofer de la pompele funebre ale primăriei, băiat chipeș și dacă nu-l dă gata cu cîteva mutrigoane o trimitem în diplomație, căci de acum încolo nu ducem lipsă de sprijin în această direcție...

— Magnific, spuse Dindo, și cînd cei de la morgă își vor da seama că un cadavru s-a volatilizat cu coșciug cu tot? Tu crezi că în poliție sînt numai cretini?

— Dar tu crezi că sînt eu? După ce-l aranjăm cum se cuvine pe Romolo, punem în coșciugul primăriei ceva de aceeași greutate, un manechin, și ciocul îl duce la morgă în mare viteză. Morga se deschide la nouă și întotdeauna e circulație mare. Și acum la treabă.

Șobolanul se întrerupse și aruncă o privire afară. Apoi se întoarse înăuntru și dădu două lovituri de ciocan la nimerale. Era nervos.

— Ce aștepti?

— O mulțime de lucruri, răspunse Șobolanul. Întîi avansul și pe urmă pe găsperia asta de Granatina care trebuie să-mi aducă răspunsul lui Gioacchino.

— Uite-o, spuse Dindo. Intr-adevăr Teresa venea spre ei cu mersul său de flutur, cu fusta filfiind, cu părul în vînt ca un steag corsar și cu surisul ei de Veneră, canibală.

— Pe Gioacchino l-au umflat la două, în timp ce demonta vitrina unui bijutier... Un adevărat ghinion căci deși ușa ora închisă și lumina stînsă, bijutierul era înăuntru cu o balerină. Singura mișcare e că împreună cu poliția a venit și nevasta bijutierului și după un prim bilanț al pagubelor toată lumea e de acord că ar fi făcut mai bine să-l lase pe Gioacchino să-și facă meseria.

Șobolanul nu o mai auzea. Hohotea cu capul între milni și blestema soarta pocrivnică, ca și cum Gioacchino ar fi fost copilul său favorit. Dindo se apropie de el și îi puse o mîină pe umăr.

— Cui, îi spuse, nu știi despre ce e vorba, dar te ajut eu, numai să termini, că-mi zdrobești inima...

17

Adriana ajunse la Cafeneaua grecească cu mai bine de o jumătate de oră întîrziere și milanezul era destul de nervos.

— Vedeți, începu el să spună, cînd nu e punctualitate se începe rău. Ne-am înțeles la gase și a șapte fără douăzeci. Noi la Milano...

— Voi la Milano nu vă pricepeți deloc la femei. Știți dumneavoastră că dacă o femeie nu se simte în formă, capabilă de orice, are un randament redus la mai puțin de jumătate? Vă e teamă că bătrînul prinț se ridică de pe masa de marmură de la morgă și schimbă clauzele asigurării înainte ca dumneavoastră să puneți mina pe ele?

— Ssst, vă rog, milanezul deveni la fel de palid ca și paharul de lapte din care sorbea. Nu vorbiți așa de tare, doamnă...

— Cine credeți că mă cunoaște? Și pe urmă nu vedeți cît m-am schimbat? Nu remarcăți nimic deosebit în înfățișarea mea față de azi dimineață?

— Azi dimineață aveai o basma galbenă în jurul părului, opină agentul de asigurare, și un capot de culoare incertă... Nu mi se pare că v-ați schimbat deloc. Nasul o tot același...

— Încetați, mă faceți să mă simt prost, spuse Adriana. Comandă un campari cu sifon și se pregăti să asculte.

— Am vrut să vă văd aici, spuse milanezul, pentru că mi se pare un loc liniștit și pustiu, dar și pentru că putea să se întoarcă soțul dumneavoastră dintr-o clipă într-alta și ar fi fost penibil. M-a tratat ca pe un cîine...

— Nu vă formalizați. Nici nu vă închipuiți măcar cum o să-l trateze eu cînd îl prind cu scriba aia...

— Doamnă, se grăbi să protesteze milanezul, eu nu v-am spus nimic grav... Am amintit doar că bărbatul dumneavoastră cunoaște multă lume acolo, în strada Governo Vecchio, printre care și pe această Tritri, care nu mi se pare a avea nimic în plus față de dumneavoastră...

— Credeți eu, spuse Adriana furibundă. Nici complimentele nu știa să le facă blestematul ăsta de cisalpin. Oricum, dumneavoastră ați promis să-mi dați adresa acestui atelier.

— Iar dumneavoastră ați promis să colaborați cu mine la căutarea a ceea ce-mi stă la inimă... Ascultați-mă atunci... Mai întîi de toate să-mi spuneți dacă sînteți dispus să mergeți pînă la capăt?

— Depinde ce înțelegeți prin capăt.

— Punctul extrem la care poate ajunge o femeie cînd s-a hotărît să obțină ceva.

— Atunci fiți liniștiți. Cît sînt de furioasă, mă simt în stare să mă port ca o hoardă de bacante dozlănuite, numai să pun mina pe tilharul ăla la momentul potrivit.

— Dar și pe premiul pe care vi l-am promis, doamnă, adăugă agentul de asigurare. N-aș vrea ca dumneavoastră, tirată de dorința de răzbunare, să scăpați din vedere că interesele mele sau mai bine zis cele ale societății de asigurări pe care o reprezint, vă cer să descoperiți că moartea bătrînului prinț nu se datorează unui factor meteorologic, ci unei intenții criminale... În plus, pentru a întîrzi cît mai mult posibil plata asigurării, deoarece înstrăinarea în acest moment a unei sume lichide atît de importante ar da o lovitură mortală bilanțului nostru, m-am gîndit să fac pierdută polița de asigurare a bătrînului prinț, astfel încît, în lipsa documentului original, să aibă loc asemenea contestații între rude, moștenitori, avocați și ziarie încît poliția să fie obligată să ia o poziție, să deschidă o anchetă...

— Dar lucrul acesta ar dauna carierei soțului meu, obiectă Adriana perplexă, dacă îl găsește el pe asasin, meritul este al lui ca și avantajul...

— Cum adică, spuse agentul de asigurare cu voce tăioasă, zece milioane nu sînt un avantaj pentru un funcționar de stat care cîștigă patru sute de mii de lire pe lună? Ați socotit cîte luni de salariu vă aduce afacerea asta, dacă lucrurile ies bine? Ați pus la socoteală călătoriile, hainele, Fiat-ul 128, femeia de serviciu, plus universitatea asigurată pentru potlogarul ăla mic?

— Să nu-mi faceți copilul potlogar, sării Adriana ca o viperă. Puteți să spuneți ce vreți despre soțul meu, dar nici un cuvînt despre copilul meu, care este un înger...

— Îngerii, doamna mea, nu pun broaște vii în pălăriile oaspeților... Nu știu dacă vă amintiți că, întîrînd în casa dumneavoastră, mi-am lăsat palaria în vestibul... Ei bine, pe scări cînd mi-am pus-o din nou am simțit ceva înăuntru, parcă era un pachetel... M-am uitat și între căptușeală și fetru era o umilătură... Am căutat s-o dezumflu și nu vă spun ce am simțit cînd am auzit ceva orăcînd sub degete. Palaria mi-a scăpat din mîini și a început să popăie. Trebuie să fie și acum la gheana dumneavoastră de gunoi, scumpă doamnă, și dacă mă prinde o răceală știu cui o datorez. Îngerașului dumneavoastră scump.

— Zău că sînt fleacuri, spuse Adriana schimbînd vorba. Spuneți-mi mai bine ce pot să fac.

— Simplu ca bună ziua. Eu trebuie cu orice preț să intru în casa prințesei în noaptea asta, și dumneavoastră trebuie să-mi introduceți acolo.

— Bine, dar eu nici măcar nu știu unde stă.

— Știu eu. Sînteți o femeie frumoasă și nu trebuie decît să vă prezentați și să spuneți că sînteți trimisă de cucernica congregație a Jeluitorilor sfințului Gedeon... a sfințului Calixt, a sfinței Veronice... În sfîrșit, alegeți dumneavoastră... Defunctul prinț era un suflet evlavios și frecventa cît puțin o duzină de asemenea asociații religioase... Veți spune că, din dorința expresă a defunctului, ați fost însărcinată să țineți companie văduvei... Există congregații de acest gen, dar prințesa nu este la curent, căci este o eretică, mergea numai la ceremoniile oficiale ca să-și etaleze diademele și roziariile de grănate... Știu tot, căci am discutat-o pe camerista... O fată ce nu trebuie scăpată din vedere, gata la orice, nu din dorință de răzbunare, ci din pur spirit sportiv...

— Atunci de ce nu vă la cameraista poliția?

— Din diverse motive. Mai întîi pentru că poliția vreau s-o iau eu, ca să fiu sigur că este cea adevărată... Și apoi, dacă există o a doua persoană, cameraista poate umbla nestîngerită prin casă și, la momentul oportun, îmi deschide ușa. I-am promis cincizeci de mii de lire.

— Sînteți zgîrcit cu clasa muncitoare, observă Adriana și comandă un al doilea campari cu sifon.

— Sînt practic. Dacă-i ofeream un milion n-ar fi crezut. Trebuie să le dai oamenilor ceva mai puțin decît îndrăznesc să speră ca maximum. Cameraista are o sută de mii pe lună. Dîndu-i cincizeci îi izbesc imaginația cu ceva concret. În orice caz dumneavoastră trebuie să mergeți neapărat să-i țineți companie prințesei, s-o țineți de vorbă, s-o distrageți, s-o țineți ocupată tot timpul cît voi căuta eu să iau poliția din biblioteca prințului.

— De unde știți că o ține în bibliotecă?

— Pentru că l-am văzut cînd a pus-o, după ce am semnat-o și consemnat-o... Nu e nici o săptămînă de cînd a reinnoit-o. A pus-o într-o casetă plină de hîrții și tot felul de nimicuri pe jumătate ascunsă între cărți. Apoi a pus în față un rînd de cărți și s-a întors către mine rîzînd: „O să aibă de căutat, nu glumă, după moartea mea...” Înțelegeți, atunci, că merg la sigur...

— Dumneavoastră da, dar eu nu. Am impresia că povestea asta cu congregația nu prea ține... Cine vă spune că prințesa, cum mă vede mă și poartă să intru, nu are altceva de făcut decît să petreacă toată noaptea cu mine?

— Intuiția mea, scumpă doamnă, și decolteul dumneavoastră. Prințesa mda... are predilecții ciudate și tocmai

pentru asta societatea de asigurări pe care am onoarea de a o reprezenta, a intrat la timpul potrivit în contact cu această cameristă, Constantina, plătindu-i un salariu aparte pentru prestațiile ei... hmmm... extraordinare. Cele cincizeci de mii sînt pe deasupra. Deci Constantina știe că trebuie să-mi deschidă ușa în timp ce dumneavoastră, doamnă...

— Dumnezeule, ce grozăvie, protestă Adriana, cu un strigăt ușor, cum fac femeile de condiție bună cînd simt un fior pe șira spinării, așa ceva nu mi-aș fi imaginat, într-adevăr, niciodată...

— Vă menționezi în continuare la părerea că faceți parte dintr-o hoardă de bacante, doamnă Baldassar?

— Nu mai sînt chiar așa de sigură... dar voi încerca... Zece milioane nu vi se par prea puține în această perspectivă?

— Cunoscut multe doamne care, în această perspectivă, ar face treaba gratis, spune cu răceală agentul de asigurare. În orice caz, nu va fi o corvoadă pentru dumneavoastră. Prințesa este și ea o femeie foarte frumoasă...

18

— Gata acum! spune Dindo cu autoritate. Nu dobori un om chiar așa, cu o împuscătură trasă aiurea. Ba mai mult, lucrul mi se părea cam pripit și, pe urmă, să-l amestec pe Gioacchino așa, nesăbuit cum este și bător la ochi ca un semafor... Eu unul aș chibzui mai bine și l-aș face ceva mai încolo...

— Mai încolo îmi caut o slujbă de gunoier, spune Șobolanul, asta era o mare ocazie... Ascultă, ai vorbit serios că mă ajuți în locul lui Gioacchino?

— Dacă pot... dacă sînt în stare, răspunde Dindo, blestemîndu-și inima sa bună.

— Atunci ascultă-mă... Puțin înainte de venirea ta, în timp ce pregăteam lada pentru bietul Romolo, a intrat aici un domn, adică un domn pe naiba, îl cunoșteam foarte bine încă din școala primară, Edoardo, nepotul bătrînului prinț, cel care se droghează, smintitul ăla prezent mereu în paginile ziarelor pentru că-l ia la bătaie pe fotoreporteri, se însoară cu actrițe de care divorțează în străinătate, pleacă să facă ocolul lumii și îl găsești în primul hotel care-i iese în cale cu cocaina curgîndu-i din urechi... Ai înțeles?

— Am înțeles. Și ce voiai?

— O prostie. Spune că bătrînul prinț, unchiul său a făcut cu ani în urmă un testament numai în favoarea sa și a Esmeraldei, sora sa, cealaltă smintită de care ți-am vorbit, care odată s-a înrolat în marină și a descoperit-o doar la sfîrșitul călătoriei, cînd un timonier de gradul doi s-a repezit asupra ei pentru că a prins-o cu o hawaiană...

— Grozavă familie, spune Dindo, culburat. Ce voiau de la tine?

— Evocînd vechea prietenie, se împănă Șobolanul, deoarece în copilărie ne jucam împreună, mi-a cerut să-i fac o plăcere... Plătită, firește... înțelegi, testamentul... Da, el ar vrea ca eu să pun mina pe ultimul testament, cel făcut după căsătorie, pentru că apoi să-l scoată pe cel dinainte și să pape tot, cu excepția alocației cuvenite văduvei, care i-ar rămîne prințesei și care, oricum, ar fi suficientă pentru traiul unei duzini de văduve... Mă ajuți?

— Nici prin gînd nu-mi trece, protestă Dindo, ești nebun. Și cum faci să intri în palat? Cum faci să găsești testamentul? Poate că prințesa îl ține la ea, sub pernă... Doar nu vrei s-o stringi de gît în somn?

— Fără strîns de gît. Un pic de cloroform și se face o trebușoară curată... în privința cloroformului, cunosc cel puțin trei căi sigure, fără să trec prin fața portăreilor.

— Nu, spune Dindo. Dacă sînteți descoperiți luăm cincisprezece ani ca focul.

— Dacă cel ce trebuie să facă un lucru stă și se gîndește la ce poate să piardă și nu la ceea ce poate cîștiga, într-o jumătate de oră lumea se oprește în loc... Dar dacă nu vrei, nu face nimic. Încerc singur, deși îmi va fi greu să reușesc... Am să mă gîndesc la tine în celula rece de la Regina Coeli, la tine și la cîc face o prietenie... Am să mă gîndesc la bietul Romolo care fără mine o să fie îngropat în mijlocul altor imbecili și poate au să-l facă și o înmormîntare religioasă... Am să mă gîndesc la Granatina, pe care cu banii cîștigați de mine o trimiteam la o școală de dactilografie sau de limbi străine, că cine știe dacă nu ajunge sărăcuță să facă trotarul, acum cînd unchiul său nu mai are grijă de ea...

Șobolanul se făcu că-și șterge o lacrimă și Dindo izbucni:

— Ajunge! N-ai dreptul să mă șantajezi... Se prăbușește cartierul dacă nu furi tu nenorocitul ăla de testament... Hai, spune-mi care ți-e planul și om vede. Pe unde aveai de gînd să treci tu și cu Gioacchino?

— Prin balconul casei tale, spune Șobolanul, mișcă-te și vino la masă să-ți arăt. Țtiu pe dinafară cum vine locul.

— Așa e balconul tău, nu? spune Șobolanul trîsînd cu un ciot de creion citeva semne repezi pe lemnul mesei, și așa e acoperișul... Aici este streășina, comodă, solidă, care duce pînă la acoperișul de dedesubt. De pe acoperiș treci pe terasa de la primul etaj dintr-o săritură. Dacă mergi cu grijă pe olane, care sînt cam nesigure, nu e nici un pericol de alunecare.

— Dar la primul etaj la terasa asta locuiește sculptorul, ori ceramistul acela, ce-o fi.

— Pfui, ăla, spune Șobolanul cu dispreț, înții că nu doarme acolo, vine doar să lucreze... Nu-l știi? Este un fel de huidumă înalt, gros și prost. Pare o statuie din Forul Italie care s-a îmbrăcat într-un costum la două rînduri... Și nici nu prea-l vezi... Doar ieri l-am văzut o clipă, înainte de întimplarea cu trăsnetul... Căuta bandă izolatoare pentru cuptorul său electric. Pare să fie unul care mai mult face pe artistul, ca tine, care are nevoie de un alibi pentru a păstra o garsonieră.

— Își interzic, spune Dindo dînd cu pumnul în masă, să faci insinuări și să mă compari cu nea cutărică ăla... Buun, să mergem mai departe... Odată intrat în atelierul colomacului ăla, cum faci să ajungi la etajul de deasupra?

— Ai să vezi. Trebuie doar să luăm cu noi o luminare... Acum fă-ți de lucru, vin vîlăstarele model ale familiei să-mi aducă avansul.

Dindo se prefăcu interesat de niște vase de email destul de nenorocite cînd perechea intră. Ea era înaltă și bine făcută, cu un profil spiritualizat și un corp extrem de zvelt pentru vîrsta ei. Trebuia să aibă vreo patruzeci de ani dacă era să dai crezare amintirilor din copilărie ale Șobolanului. Actualmente, sportul ei preferat era să răspundă tuturor anunțurilor economice ale esteticienelor cu încălzire, distincție și discreție ce apăreau în ziarele de dimineață. Deoarece locuia într-un hotel, căci jumătate din averea ei imobiliară se dusesse încă de pe vremea cînd se interesa de echipele feminine de baschet, era nevoită să meargă la domiciliul clientului și asta îi dădea un fior în plus, mai cu seamă dacă înținea clienți în așteptare și puși pe confidențe. Era snoabă ca un barbet, proastă ca un ogar, nediferențiată ca o miteză corcică. Într-un cuvînt i se putea spune căpea în diverse feluri fără ăra de a greși.

În cel-l privește pe el, avea cîțiva ani mai mult, o cheile totați și nu manifesta nici un interes pentru femei, nici unul pentru bărbași, nici unul pentru cîini, cai, pisici, tablouri, timbre, cărți de joc franțuzești sau napolitane, pentru jocuri în general, pentru sporturi, pentru cărți, pentru concerte, pentru flori, pentru acțiunile de bursă, pentru științele exacte și pentru cele oculte, pentru politică și cu atît mai puțin pentru mistică. Singurul lucru care-l făcea să vibreze și îl conferea stăi și demitate erau medicamentele cu caracter atropinic, sub orice formă și mod de preparare, lichide, solide și pulverulente, de la morfină la cocaină, la metedrină, la heroină, de la opiu la hașiș, la marijuana, de la cînepa indiană la eter, la amoniac și fără nici o excepție și pînă la carbonatele cu acțiune steaminică, soporifică, veneniferă, excitantă, deprimantă, energetică, relaxantă, onirică.

Cealaltă jumătate a averii imobiliare fusese aspirată, injectată, înghițită, fumigată și el ajunsese la un asemenea grad de puritate și dezinteres în preferințele sale încît dacă îl dureau dinții, să zicem, nu lua nici măcar un hap și suferea cumplit, numai și numai să nu înjosească drogul și să-l reducă la o funcție pur farmacologică.

Dindo simula că vrea să cumpere cele două vase de email, se îngrozi la prețul pe care îl ceru Șobolanul și ieși. Problemele sale căpătau proporții înspăimîntătoare. Intră într-un bar și ceru un mistra. Și pentru că pîhărelul era prea mic mai ceru încă două după care se simți destul de energic pentru a se decide. Cu o căutătură îndrăznească se îndreptă spre casă și coru o fisă. Făcu numărul soacrei sale. La ora aceea Adriana trebuia să se fi întors ca să-și ia copilul și, potolită de mîică-sa, aștepta telefonul lui. Probabil că era îngrijorată și se căia amaric pentru felul în care se purtase cu el. „Voi folosi metode energice”, își spuse Dindo în timp ce aștepta să i se răspundă, „voi spune că am o misiune specială, ceea ce este adevărat, și că voi veni acasă foarte tîrziu... Dacă obiectează ceva voi răci ca un leu... Să nu-mi pună mie plumb în aripi... Să nu se amestece în munca mea... Cariera mea etcetera etcetera... Alo, mama?”

— A, tu ești? răspunde vocea tremurîndă a soacrei, bine că ai telefonat. Unde ești?

— Pe teren, cu treabă, spune Dindo, ursuz, dă-mi-o pe Adriana te rog.

— Uite, Armando... vezi... Adriana a telefonat că nu vine acasă, la masă...

— Cum nu vine? Unde s-a dus?

— Nu știu... Mi-a telefonat de două ori... prima dată ca să-mi spună că nu vine la cină... și a doua oară...

— A doua oară? Întrebă Dindo încruntat, pentru că soacra se întrerupsese.

— A doua oară ca să-mi spună că nu doarme acasă.

— Ceeee? răcini Dindo, chiar ca un leu. Casiera sări în sus și patronul barului veni în fugă cu un sifon în mână căci din cind în cind printre cei aflați în libertate se găsea și cite un nebun.

— Nu te enfuria, Armando... Nu-ți face griji... Așa a spus, dar poate se răzgîndește...

— Ce, a înnebunit? tună Dindo. Unde e acum? Cu cine? Unde mîncă? Unde doarme? Și copilul? Și eu? Ce ți-a zis să-mi spui?

— Nimic, răspune soacra, nici măcar nu te-a pomenit... Mi-a spus toate acestea de la un telefonat public și pe urmă a închis... Copilul e cuminte, cred... A fărîmat deșteptătorul din bucătărie, acum îl repară, a promis că la opt și jumătate, cînd se dă ora exactă, îl termină... Cu copilul nu-ți face probleme... Tu vino mai bine acasă, ți-am pregătit un rizoto...

— Cu șoricioaică, spuse Dindo, să i-l dai zgripturoaicei ăleia cum vine... Eu nu pot să vii acasă. Tocmai de-asta am telefonat... Am o misiune urgentă, importantă... Nici nu știu dacă mă întorc în noaptea asta... O misiune, nu un chef sau un ghel!

— Sfînte Dumnezule, gemu soacra, și-mi lași fiara asta în casă toată noaptea? Nu vii să-ți iei fiul?

— Trebuie să fiu nebun, spuse Dindo și închise telefonul. Era negru. Ceru un alt mistra și barmenul i-l puse în paharul mare.

20

Cînd ieșiră de la crîsmă Dindo era încă negru, dar și hotărît să reziste. Dacă telefona și, eventual, s-ar fi întors, mulțumită că l-a făcut să tragă o palmă, era obligat să se întorcă acasă. Și atunci adio anchetă, adio primă, adio carieră. Dar dacă nu se întorse (trecură de miezul nopții) atunci ar fi intrat într-o astfel de tulburare sufletească că n-ar fi putut să mai facă un pas. La crîsmă fusese ședință în plen între amicii lui Romolo, pentru înmormîntările de a doua zi. Deoarece cei doi defuncți fuseseră duși la Santo Spirito pentru autopsie, cortegiile urmau să plece de acolo.

Tritri încheiasă un fel de pact cu șoferul primăriei, și mai tîrziu un alt pact sacrosanct cu amicii, prin care se angajau să n-o lase o clipă singură cu dîrăcar pentru că cîclicii erau o categorie de amoriez pe care n-o putea suferi.

— Pe mine, spuse Șobolanul amicilor. Eu mă duc sus la Dindo să pun la punct cuvîntul de mîine...

— Venim și noi, spuseră în cor Amerigo, Publio, Filiberto Caragunoale și încă trei sau patru. Erau toți beți și mîhnii. Amerigo se întoarse în circumă și ieși cu cite o sticlă în fiecare mînă.

— Să mergem să ciocnim în sănătatea bietului Romolo, propuse.

Reușiră cu greu să-l blocheze căci o și apucase pe scări. Apoi Dindo închise ușa și se propti în ea cu spatele său lat. Îi auziră cum închină în mijlocul străzii, apoi cum se îndepărtează cîntînd „Adios, muchachos, companeros de mi vida” care este un cîntec minunat pentru a saluta un prieten ce nu se mai întoarce. Vocea cea mai frumoasă și mai limpede era a lui Tritri care, într-adevăr, nu părea nepoata unui tinichigiu, dar cum nimeni nu-i cunoscuse tatăl sau mama, se putea foarte bine presupune că Romolo o avusese de la cine știe ce doamnă din lumea mare... Poate că acest lucru trebuia spus de cum o vedeai pe Tritri vințurîndu-se prin Governo Vecchio, dar, cum vă aduceși aminte, era un moment de euforie. De aceea nici personalitatea lui Romolo nici aceea a nepoastei sale nu au fost puse în lumină cum se cuvine.

În realitate Romolo era un bărbat foarte frumos și dacă s-ar fi născut cu patruzeci de ani mai tîrziu făcea prai toți junii primi ai cinematografului italian, prin felul său de a merge și de a privi femeile în față, prin sentimentul prieteniei și prin felul său de a cînta ca un arhanghel bariton. Într-o zi, cînd părul începuse de acum să fie presărat cu fire argintii, veni în Governo Vecchio cu o fetiță în brațe, cu părul și ochii negri, o dădu în grija unor mame din vecini spunînd că este nepoata sa, fără a preciza dinspre cine și cum ajunsese la el. Fata a crescut ca o nepoată a întregii străzi, căci Romolo, îmbătrînind, își petrecea timpul mai mult la circumă decît acasă, și cînd nu bea luca, cînd nu luca și nu bea sforăia întins pe spate și cu picioarele lipite

de trezea un palat întreg. Singurul amănunt asupra cărui se puteau face supoziții, era că fata purta numele său de familie, ca și pe acela al bunicii sale: Teresa. A mers la școală, a învățat să danseze, să coasă, să cînte, să gătească. A învățat și să fure, să se pălăusească, să întărite berbanții. Cînd Romolo a dat ortul popii din cauza trăsnetului, era o femeie în lege, tocmai devenise majoră, draguță cum sînt puține, cu gusturi dificile și cu maniere expeditivă. Dacă-i plăcea unul accepta să meargă cu el pe chei, bineînțeles după ce-l făcuse să înnebunească și să se topească de dorință. Dacă nu-i plăcea, îi plăcea oricum să-l înnebunească, numai că nu catadixea nici să treacă strada. Și mulți nu-i plăcuseră după ce împlinise cincisprezece ani. Astfel legenda că ar fi fiica unei doamne din lumea mare se destrămă, căci este cunoscut faptul că aceste doamne se dau cu o dezinvoltură greu de egalat.

Dar, deși retrospective, acestea nu sînt vorbe în vînt. A fost subiectul de conversație dintre Dindo și Șobolan în timp ce pregăteau cafeaua pe mașina de spirit (aceea pe care fusese arșă o bunică, vă amintiti?) și o sorbeau așteptînd ca toate luminile de la casele din jur să se stingă și ca tîlcera să se lase peste Governo Vecchio.

— Iată că și Cleofe s-a culcat, spuse Șobolanul.

— Să mergem atunci, spuse Dindo, dacă mai stăm aici capăt un tîgnaș de Saint Bernard.

Șobolanul coborî primul, agîl și tăcut, și dispăru în umbra acoperișului.

— Astea, spuse Dindo, cu voce înăbușită. Își dădu drumul în jos ațîrîndu-se de balustradă și reuși să prindă cu picioarele bîrlanului streșinii. Pentru această „îeșire” își pusese un tricou în dungi, de proveniență îndepărtată, poscut din boarele „muzelului” său. Se pare că aparținuse unui hoț vestit, curățat de un complice cu o lovitură pe la spate. Dar cum nu era dintr-o lină bună și molilie o răsără în mai multe locuri, gaura fatală nu se mai vedea, pierdută printre altele rupturi.

Străbătută de-a bușilea panta acoperișului, după care începu partea cea mai acrobatică. Mai întîi Dindo se puse capră iar Șobolanul se urcă pe umerii săi ca să se prindă de streșina acoperișului următor, dar în grabă puse un picior pe fața lui Dindo, ceea ce n-ar fi fost nimic. Alunecarea însă se produse din cauza unui șiret de la pantof al Șobolanului care gîdila atît de tare nasul, apoi urechea, apoi ochiul sting al lui Dindo, încît acesta începu să tremure, să se strîmbe în fel și chip, să se ferească de infernalul și viclenul șiret pînă ce își pierdu echilibrul, strănută, derapă și dacă în calea lui nu întîlnia un coș zidit tranc strîrse printre pisicile din fundătură care infometate cum erau i-ar fi făcut o primire entuziastă.

Șobolanul înjură sălbatic și, ușor ca un fulg, își dădu drumul să cadă pe olanele de pe coamă.

— Ce pisicii mai faci mai gulie bătrînă, ceara mă-sii de bălțare care o am eu cu tine, îi spuse pentru a-l încuraja. Hai, urcă cu primul, moșmondigule, mototolule, neinsprăvitule...

Dindo fu ispitit să scoată cătușele și să-l aresteze pe loc dar se mulțumi să-l arunce o privire feroce, își sprijini piciorul de palmele lui împreunate și cu un salt de gimnast ajunsese cu coatele pe streșină. Era pe punctul de a-și sprîjini fundul de prima oară cînd Șobolanul suieră:

— Jos capul!... Au aprins lumina, pot să te vadă...

Într-adevăr o lumină străpunsese geamurile opace ale ferestrei ce da pe terasa prințului. Cei doi, Dindo pe acoperiș și Șobolanul pe streșină, continuară să se uite la fereastră și Dindo observă că lumina varia ca intensitate și ca direcție, parcă s-ar fi mișcat. N-ar fi fost fixă. Apoi, dintr-odată, se stinse.

21

— Ei! spuse Dindo șoptit. Ce facem? E lume trează în casă.

— Acolo era biblioteca... Poate că prințesei nu-i este somn și s-a dus să ia o carte... Oricum am ajuns și n-aș mai da îndărăt nici dacă s-ar scula din morți bătrînul print...

— De acord... Dindo se simțea animat de instincte eroice și finale. Îi fulgeră gîndul că dacă l-ar vedea Adriana ce face, s-ar îndrăgosti iar de el, pentru că era o romantică și în filme ținea întotdeauna cu cei răi și nu cu eroii pozitivi. Dar Șobolanul aluneca acum înspre terasa de la etajul întîi. Sări parapețul și se repezi spre ușa-ferastră. Dindo îl urmă, mergînd tiptil în fișia de umbră pe care lumina lunii o desena net de partea cealaltă a parapețului. Șobolanul puse o fișie de pasture în lungul geamului. Îngă miner, apoi scoase din buzunar un diamant și făcu o tăietură ovală. Împinse cu degetul mare și bucată de geam

se desprinsă din fereastră și oscilă cu grație, asemenea unui obiect cinetic de Calder, jucăriile acelea geniale ce costă două mii de dolari la New York și o sută de lire italiene la papetăriile din Quartuccio.

Apoi Șobolanul își trecu mina prin orificiul oval, în virtutea mineriului și zăbovi în prag, pentru a-i prezenta lui Dindo onorurile casei, dar nu dintr-o paradă de politețe ci pentru că Dindo avea lanternă electrică iar Șobolanul nu voia să-și izbească umerii de vreo mobilă.

Atelierul era în realitate o cămărașă goală și încărcată în același timp. În afara ferestrei dinspre terasă prin care trecuseră cei doi prieteni, avea o ușă înspre scările de serviciu, o ferestruică în partea opusă prin care se putea zări coridorul de la scara principală, și un mic cămin cu ser pașnici, cu o calotă mare, plină de praf.

Aceasta în privința arhitecturii. Cât despre mobilier, aceasta era foarte aproximativ și consta dintr-un imens divan spălăcit, dintr-un mare cuptor electric sprijinit de peretele corespunzător scării principale, din câteva torsuri frumoase cu înfățișare brută, imprăștiate, o cadă mare de ghips pe jumătate calcificată și nenumărate vase mici, statuete, schițe de teracote coșcovițe sau crăpate. Decorul era completat de un întrerupător enorm la care Dindo se uita cu tristețe.

— Cretinul ăsta, observă el, pune cada de ghips lângă cuptor... Și pe deasupra pe partea unde bate soarele... Uită-te și tu ce chestii afectate, ce imprecizii... Treabă de diletanși sau de inapoiști... Cu un cuptor ca ăsta, unde poți turna pină și pe Perseu... Trebuie să fie unul din nenorociții ăia cărora ar trebui să li se interzică prin lege să se ocupe de artă, care ar trebui să putrezească într-o arhivă ca să-și câștige pînă, în loc să se bucură de un atelier ca ăsta... Ai văzut ce terasă? De-aș avea-o eu... În locuți balconușului unde, de cite ori picez, trebuie să stau cu un picior înăuntru și unul afară de teamă să nu se prăbușească...

— Cine poate, oase roade, îl consolă Șobolanul. ăsta a venit aici acum șase luni, a adus sum cuptorului, cioturile astea de statui pe care eu cred că le-a cumpărat la tâlcioară de la Porta Portese, dar să mă trăsnească pe loc dacă am văzut ieșind vreodată ceva terminat de aici... Divanul ăsta îl-am vîndut eu pentru zece mii de lire și cred că doarme pe el lăpășit după cum este de sprinten. În schimb, i-am spus, aduceți-mi cite o ceramică frumousă, o statuie sau o vază... Pe aici trec destui cretini care vor lucruri moderne... și pe urmă asta vă poate face publicitate. Da, a spus el, care e un tip dulceag, pomădat, cu umerii îndesați. Cum l-ai văzut tu, așa l-am văzut și eu...

— Într-adevăr, nu l-am văzut niciodată, spuse Dindo care se uita cu dezgust la teracotele și fragmentele imprăștiate dar după cum mi-l descrii este un tip antipatic... Dar spune-mi, ce facem aici?

— Ne tragem răsuflarea, spuse Șobolanul, acum începe partea a doua... Tu ce crezi, pe unde trecem?

— Pe ușă, sper, spuse Dindo impresionat. Prin ferestruică n-aș putea să trec nici măcar pe capul.

— Total inexact, frăcioare, spuse Șobolanul, și un zîmbet rar îi lumină fața de obicei întunecată, vino după mine, pe aici...

Dintr-un salt ajunsese la semineu, se cățăra pe niște ieșituri ale cărămizilor și dispăru prin calotă. Dindo rămase ca un cangur, vreau să spun cu expresia ulimă a unui cangur.

— Hei, spuse cu voce tare, băgîndu-și fața dedesubt, dar cu prudență, Șobolanul întinse mina invitîndu-l să urcă. Dindo apucă mina și se pomeni în echilibru pe un fel de bordură care mergea de jur împrejurul părții interne a calotei. Se uita în jos și văzu pirostriile și cremenele. Se uita în sus și mai erau douăzeci și mai bine de centimetri înălțime. Era o chichinească, nu o anticameră, desigur, dar dar te puteai sprijini și mișca. Dindo se răsuși și îl văzu pe Șobolan că înjeste.

— Ai văzut burtoșule? Îți închipuiai tu cu tona ta că te faci hornar? Hai, dă-l bătăie... Acum fii atent, urmează zece trepte...

— Dar tu cum de știi de trecerea asta?

— Ți-am spus că în copilărie mă jucam cu Edoardo stricatul ăla pe care l-ai văzut în prăvălie, și cu sora sa... și înțelegi că atunci cînd nu ne ajungea curtea, mergeam sus pe scara de serviciu... El locuia în plată, îl cunoșteam toate ungherele, toate crăpăturile... Și într-o zi am descoperit că din semineul din anticameră dădea în calota căminului de la etajul dedesubt... Eu am făcut descoperirea în timp ce ne jucam de-a v-ați ascunselea... Pe urmă era o

distracție să mergi sus, jos, să-ți faci farse bătrînului prinț pe care și atunci îl vedeam bătrîn, și zău că era... Și acum mi-am adus aminte... Adică și-au adus aminte ei, cei doi nepoți.

— Am înțeles, spuse Dindo oarecum rușinat, gîndește-te că am pierdut o oră studiînd într-un cartou topografia palatului... Povestea asta cu semineul nici nu era amintire...

— Ce vrei să știe ăia care scriu cărți, spuse Șobolanul cu suficiență, e nevoie de experiență directă...

— Crezi că năvăleștii ăla de ceramist n-a descoperit și el trecerea?

— Nu, spuse Șobolanul încrezător, dacă-l vezi mutra îți dai seama că nu este în stare să descopere nici gura Simponului... Dar acum liniște și calcă hoștește că dacă prințesa este încă trează ne aude și adio...

22

— Ciudat, murmură Șobolanul ajungînd în calota bordisită cu lemn care ieșea într-un perete al anticamerei, aici au schimbat totul...

Scurtă întinerire, dar era un întineric relativ pentru că printr-una din ferestre venea lumina lunii care arunca un fel de patină deschisă peste mobile și obiecte. Șobolanul alunecă ușor pe podea și Dindo îl urmă cu oarecare efort. Se aflau într-un salon mare cu mobilele acoperite de huse, semănînd cu niște fantasmă în timpul unei recepții tăcută de familie. Nu s-ar putea spune că Dindo era un fricos, dar nici nu se putea afirma că era vesel și încrezător în soartă. Ici un fotoliu încotoșmănat îl amenința cu bratul său lucitor, colo un divan obaz o odalisca lăscivă, mai încolo un orologiu oprit se înălța stîndu-i calea și un rînd de taburete, măsuțe, fotolii joase, acoperite cu huse păreau că au de gînd să-l sfîșie dintr-o clipă în alta. Șobolanul se mișca cu destulă dezinvoltură, dîndu-și aere, regăsind totodată amintiri din copilărie.

— Uite, mormăia minios, aici era un cîșdal de mare valoare, cu lucrături în argint... Unde l-or fi virat?... Probabil în pivniță... Prințesa asta este o snoabă nenorocită, îi place mobila suedeză... Dar scriul olandez și fotoliile care-l încadrau unde o fi acum? Te apucă nebulina... Vezi de ce ar trebui să li se ia nobililor pînă și suporturile pentru șervețele...

— Cum de nu ții a-trecut prin minte pînă acum să profiți de experiența ta?

— Pentru că nu iau niciodată de la prieteni... Bătrînul prinț, zăbărl Dumnezeu în fundul iadului, era, într-un fel, un prieten... Cînd eram mic îmi dădea întotdeauna bani, iar cînd am fost militar a avut grijă de mama, a ajutat-o cu bani... A fost un porc de cline pentru că nu trebuia să se însoare cu asta, dar cu mine s-a purtat bine... ca și eu cu el, cît a trăit... Stet...

Se opriră. Șobolanul trăgea cu urechea. Din fundul coridorului ajungea pînă la ei o șoșoială infundată. Șobolanul își pipăi buzunarul în care-și ținea sticlă cu cloroform și tamponul de vată, îi făcu semn lui Dindo să-l imite și își scoase pantofii. Înnoadă cu fundă cele două șireturi, apoi și-i agăță de gît... Dindo purta mocasini pe care-i viri în buzunarele de la spate ale pantalonilor. Apoi, tăcuți ca niște furnici, se puseră în mișcare. Dindo se oprea din cînd în cînd pe coridor în fața portretului sever al unui strămoș sau în fața unei armuri, dar Șobolanul parcă se afla printre cunoștinții din Governo Vecchio.

Cum dădura cotul coridorului, Șobolanul se opri. De la o ușă din fund venea o rază de lumină. Îi făcu semn lui Dindo să-l aștepte și înaintă singur lipit de perete pînă ce ajunse la ușă. Ingenunchă, se lăsă în jos, dispărînd în întuneric și privi înțînă.

Prințesa stătea întinsă pe pat într-o poză ambiguă, dezgolită pînă la șolduri, și fumînd într-un lung țigăret spunea cu o voce caldă și insinuantă: „... este o experiență pe care o femeie inteligentă, o femeie cu sensibilitate, n-o poate refuza...“ și tot în pat, jucîndu-se cu fermoarul rochiei se afla o femeie cu chif blond și ochi negri, îmbrăcată în roșu, cu un decolteu ascuțit ce excelea orice tip de sutien, cu picioarele încrucișate pînă la jartiere și cu un pahar de whisky în mînă.

Șobolanul se tîrî îndărăt, se dezdoi, merse cu grijă de-a lungul peretelui pînă ce ajunse lângă Dindo. Îi făcu semn să se întoarcă și după ce dădura cotul coridorului îi spuse printre dinți:

— E trează ca un greier, și pe deasupra sînt două... Nu-i nimic de făcut, drace, cînd se întîlnesc două spurcăciuni ca astea. Ne întorcem...

— Și testamentul?

— Se descurcă ei... Pe ălea două ar trebui să le omori ca să adoarmă. Pe urmă mă este și camerista care doarme deasupra, ar auzi strigătele și ar trebui omorâtă și ea, și, cîntît vorbind, trei femei sînt cam multe pentru cinci sute de mii de lire...

— De acord, spuse Dindo și se opri în fața șemineului ca să pună mocasinii. Dar Șobolanul îi opri mîna:

— După o noapte împuțită ca asta, spuse Șobolanul, cu banii pe care i-am cheltuit, cu frica pe care am tras-o, cu vinătăile de la țurloare și toată oboseala pe degeaba... Nu, scumpul meu, eu unul cu minile goale nu plec... Vezi tu, cum și-am spus, de la bătrînul prinț n-ai fi furat un ac, dar de la țîrîtura asta de prințesă care în loc să doarmă încearcă să-și ademenească prietenele, pe toți dracii aș futa și cămașa de pe ea... Aici este o bibliotecă și deși sînt cam grele și nu slujesc la nimic, cărțile sînt o marfă bună. Am un prieten la Fontanella Borghese care face negoț cu cărți... Măcar cheltuielile să le scot, căci oboseala și restul...

Dindo vru să obiecteze, dar Șobolanul se și îndreptase către o ușă din fund și se văzu nevoit să-l urmeze. Biblioteca era o încăpere lungă, cu pereții complet acoperiți de rafturi înalte. La capătul celălalt se afla fereastra, cu perdelele lăstate, încît Șobolanul se împiedică de ceva și Dindo aprinse lanterna.

Cum dracu' ținăștia covoarele? începu Șobolanul dar se opri. Lanterna mînuită de mîna tremurătoare a lui Dindo prînse în raza ei mai întîi un pantof, apoi un pantalon cu un picior înăuntru, apoi restul. Rămășișele muritoare ale inspectorului Melsio, de la Societatea de Asigurări Mondo, care strîngea în mîna o lanternă făcută zob și pe fața căruia stăruia încă un zîmbet, căci cu siguranță își reinnoiește propria poliță cu cîteva zile în urmă prevăzînd și cazurile de moarte violente...

23

Dacă i-ar fi catapultat cineva n-ar fi ajuns pe balconul lui Dindo atît de repede cum au făcut-o acum. O rupseră la fugă, ca la o comandă pe terasa mare unde fluturau încă cearcăfurile, se lăsară în jos pe acoperiș, apoi pe cealaltă terasă, pe acoperișul de dedesubt, apoi pe coamă, pe streșină și în cele din urmă pe balconul salvator.

Primul lucru pe care-l făcu Dindo, fu să înfăceștie sticla de mistra să tragă un gît zdrăvăn și să i-o pazeze Șobolanului care, după ce bău cu un aer expresiv, i-o înapoie. Dindo scurse ultima picătură și spuse:

— S-a terminat.

— Văd, răspunse Șobolanul. Dindo dădu din cap.

— Nu sticla... Dar și asta, și e destul de grav... S-a zis cu cariera mea...

— Ce carieră? întrebă Șobolanul bănuitor. Dindo se salvă în corner cum făcea cu Adriana după o frază imprudentă. Strănuță, tuși, își suflă nasul pentru a cîștiga timp și pe urmă, arătînd cu un deget tragic tablourile agățate pe pereți, șevaletele și peisajul neterminat spuse:

— Cariera mea de pictor... Se vor face cercetări, am să fiu implicat... Tu n-ai de unde să știi ce nemiloasă este lumea artistică...

— Haida de, spuse Șobolanul. Nu văd cine va povesti lumii tale artistice că ai făcut o expertiză arheologică într-un palat din timpul Renașterii, în timp ce stăpîna era ocupată cu o prietenă...

— Este adevărat, spuse Dindo, dar presupune că ne-a văzut cineva... că blestematul ăla de Carru, sau cum naiba îl cheamă, ne ia încă o dată la întrebări... Tu nu ai un alibi... I-ai luat pantofii nevastă-ti dar nu poți spune că ai petrecut noaptea în patul conjugal și nici cu...

— Cum? întrebă Șobolanul privindu-l pieziș, și tu ești înșurat?

— Și eu, admise Dindo. Scoase verigheta din buzunărașul de la pantaloni și o puse în deget. Cum trecea de piața Argentina și-o scootea, ca într-un ritual de scamator, pentru ca să-i-o pună întotdeauna la loc pe drumul de întoarcere. Devenise un obicei statutar cînd dădea un sentiment de libertate psihologică. Nu că ar fi profitat prea des, o făcuse de cel mult zece, douăsprezece ori în zece ani cu tinere pictorițe, cu cite o clientă mai coaptă, dar plină de verve, însă verigheta în deget îi amintea prea mult de Adriana, de arhivă, de treptele de salarizare și îl făcea să aibă remușcări pentru fiecare chirie plătită vreunui mărunțel sau pentru fiecare tub de vopsea pe care îl cumpăra. Fără verighetă era fără uniformă de soț, se afla într-o scurtă permisie, era o altă persoană, un pictor și un flăcău-vînt. Acum toate acestea luaseră sfîrșit. Cînd șeful va afla că dăduse peste un alt cadavru, în timpul unei operații dubioase, se va infurieta îngrozitor.

— Știi cumva cum sînt insulele Tremiți? se adresă Șobolanului care fuma în tăcere, tolanînd în fotoliul său preferat.

— Știu că mai înainte era un penitenciar politic, dar acum locul este plin de turiști. De ce mă întrebi?

— Am vagoa idee că după toate acestea mă voi retrage acolo.

— Nu exagera. Vezi bine că și eu mă gîndesc... Facem așa, am petrecut noaptea în casa Granatinei, ca s-o consolăm și pentru că-i era frică să rămînă singură pînă ce unchiul nu-și găsea odihna de veci.

— Crezi că fata va fi de acord?

— Sigur. Cum aș fi și eu mîine dacă ar avea nevoie.

— Atunci să mergem fără a pierde o clipă.

Casa lui Romolo era ultima, înainte de a ieși în piața Orologio. Cei doi prieteni se furișară ca două feline și ajunseră sub ferestre. La una din ele se vedea o ușoară lumină prin obloane. Șobolanul luă o mîină de pămînt și o aruncă în oblon. Pe urmă mai aruncă una.

Fereastra se deschise și apărură capul Teresei cu părul despletit și boticul somnoros.

— Ce este? întrebă ea încet.

— Urgent, spuse Șobolanul. Teresa le făcu semn să aștepte și dispărură. Cei doi se îndreptară spre ușa de la intrare care se deschise după puțin timp. Teresa coborîse în picioarele goale, cu un șorț cu pieptar peste cămașa de noapte.

— Ești singură? întrebă Șobolanul.

— Ce te-a apucat? Normal că sînt singură... Teresa era foarte ofensată.

— Trebuie să-ți vorbim, du-ne sus.

— Pe amîndoi?

Teresa îi aruncă o privire cam neîncrezătoare lui Dindo apoi o luă înainte. În cameră domnea o mare dezordine. Sertarele fuseseră golite, iar lucrurile zăceau vîrșite pe patul lui Romolo.

— Alegam lucrurile pe care Romolo le-ar fi luat cu el, spuse Tritri. Nu credeam să aibă atîtea hîrtoage.

— Pune tot, sugeră Șobolanul, lada este destul de mare.

— Nu cit un dulap. Și pe urmă nu este drept. Aici este chiar și o factură ce trebuie plătită... Vrei să-l trimiți pe lumea cealaltă cu datorii?

— Asta e, spuse Dindo, un alibi de genul ăsta va fi și mai plauzibil.

— Care alibi?

— Am dat de bucluc, Tritri, spuse Dindo, și avem nevoie de un loc unde să fi petrecut noaptea... de la miezul nopții pînă în zori. Acum este aproape tre, înțelegi? Astfel că dacă ne interoghează bestia aia de Carru, îi spunem că am fost acasă la tine și te-am ajutat să aranjezi hîrtiile bietului Romolo.

— O să fie greu să vă creadă, răspunse Tritri, deoarece nu sînt nici zece minute de cînd Carru a plecat de aici.

24

O tăcere care nu ar fi fost nelalocul ei în Antarctica înainte de expediția lui Byrd se lăsă în încăperea și îngheșă inima celor doi prieteni.

— Hei, spuse Teresa, luînd un teanc de scrisori legate cu o panglică decolorată, ce se întimplă, v-ați înghețit limba?

— Am mîerlit-o, spuse Șobolanul. Dindo se mulțumi să încuviințeze.

— Nu vorbi uric, Șobolane, spuse Tritri, ce vină am eu că ăla a venit la unsprezece și jumătate, cu scuza că-mi prezintă condoleanțe și pe urmă a început să mă ia la întrebări despre o grămadă de lucruri de care habar n-aveam? De ce credeți că m-am hotărît să pun la loc toate lucrurile astea? Pentru că mîine dimineață domnul Carru se întoarce cu un mandat de percheziție și i-a el tot, fiindcă după teoria lui, Romolo a fost omorît din motive politice și bătrînul prinț a nimerit acolo din pură întîmplare... De-aia vrea să scotocească printre hîrtii, să vadă cu cine se vedea unchiul Romolo, să interogheze lumea... Ce mai, ce trebuie să facă unul care ia leață ca să-și vire nasul în buzunarele oamenilor, chiar cînd sînt goale.

— Precis, ce te-a întrebă? se informă Dindo.

— Precis, doar un singur lucru... Dacă vreau mîine să merg la Fregene cu el. Restul numai generalități, aluzii, întrebări viclene, amintiri personale. Este un tip atît de în dol perii și de prefăcut că n-ay merge cu el nici măcar în Piazza del Popolo, la un miting.

— Dar de noi nu te-a întrebă nimic?

— Ba da... pe departe... Ce fel de tip sînteți, dacă vă vedeți des cu Romolo și dacă tu, Dindo, al o amantă prin parca locului.

— Și ce i-ai răspuns?

— I-am spus că sigur că da, pentru că ești singurul care nu-mi face curte, spuse Tritri cu un aer indiferent și malițios.

— Frumoasă poveste, gemu Dindo, luându-și capul în mîini.

În clipa aceea Tritri observă verigheta din deget.

— Nu-ți fie teamă, spuse ea aspru, nu i-am spus nimic. I-am spus că te cunosc puțin. Eu îi cunosc puțin pe toți și nu-mi amintesc mai nimic din ceea ce se petrece în jurul meu, cînd este vorba de Carru și de cei de teapa lui.

— Înimă de aur, spuse Șobolanul, care rămăsese tăcut, sugîndu-și un deget sucit în timpul acrobațiilor pe acoperișuri, dar nouă ne-ar fi suficient de a brîu atunci cînd l-am găsit la capătul scării... hmmm, îți amintești... pentru a-l ajuta... — Îmi amintesc, nerușinatule! Bine că nu ți-ai lipit gura de a lui ca să-l ajuti. L-ai fi lăsat fără proteză.

— Șobolanul lăsă capul în jos, rușinat. Dindo se uită la cadran. Arăta unsprezece și treizeci și cinci. Îl scutură, încercă să-l întorcă, dar nu scoase nici un tic. Trebuie să se fi oprit odată cu inima bătrînă a stăpînului său cînd acesta se rostogolise pe scări. Dindo îl înșoapă Șobolanului.

— Va trebui să-l ții numai ca amintire.

— Îi dau la reparat, spuse Șobolanul bîgîndu-l în buzunar. Astăzi n-am avut timp, fir-ar să fie... De azi dimineață de cînd combatem. În orice caz, Granatina, ascultă și bagă bine pe urechi. Noi am venit la tine pe la trei, și în timp ce urcam scările tu ai auzit un urlet îngrozitor venind dinspre palatul bătrînului prinț, de-acord? Te-ai speriat și ne-ai spus de ce. Atunci noi am început să discutăm și Dindo susținea că este o pisică în călduri, iar eu un somnambul prădă unui coșmar, de-acord?

— Era o pisică, pe-onoarea mea, spuse Dindo.

— Un somnambul, un vircolac, un pricolici, replică Șobolanul.

— O pisică.

— Termină-i odată, spuse Tritri cu mîinile în șolduri. Nu spun nimic dacă nu-mi povestești tot... și fără cioace.

— Bine, spuse Dindo, n-ai un strop de mistra ca să dăm căldură vorbelor?

După ce Dindo termină de povestit, Granatina ridică din umeri: „Astăzi tot? spuse. Mare brînză ați descoperit voi doi. Că manechinul ăla de prințesă este lesbiană asta o știu și tîncii din Governo Vecchio... Ceea ce nu știți voi este că pe lingă femei îi plac și bărbații. Mai cu seamă sculptorilor de la primul etaj.

— Nu, nu știm, spuse Șobolanul, dar tu ești sigură?

— Ca și cum mi-ar fi povestit-o ei. Ba mai mult, i-am văzut.

— Cînd?

— Să tot fie două luni... Știi că atunci cînd mi se închipuie să am nevoie de un bănuț, mă descurc. Așa că uneori o ajut pe Prudențiana să măture scările sau să spele rufele... Și de multe ori am făcut ordine în atelierul sculptorului, treabă pe care o face Prudențiana...

— Și îl cunoști? Ai vorbit cu el?

— A încercat el, pe urmă s-a răzgîndit, deși prințesa...

— Spune, spune mai departe...

— E puțin de spus. Odată măturam și voiam să spăl pe jos... El lucra fără să scoată o vorbă pentru că înainte cu două zile dăduse cîteva rateuri care s'înseseră în cadă... așa că eu fără să spun că mă întorc cu rumegușul, cobor la Prudențiana lăsînd ușa întredeschisă. Cînd mă întorc prințesa era întinsă pe divan și el o săruta. M-au auzit, și-au aranjat rapid cîntuța, dar eu îi văzusem. M-am făcut că plouă, mai ales că începuseră să-și vorbească cu dumnea-voastră și să trîncănească despre sculptură și alte nerozii...

Pe urmă, la un moment dat, prințesa m-a întrebă dacă pozasem vreodată ca model și dacă nu era cazul să mă dezbrac pe loc să vadă cum eram făcută, după canoanele lui Canova sau după cele ale lui Duprê. Le-am spus că arăt așa cum mă făcuse mama mea și am plecat, dar nu există nici cea mai mică îndoială că sint cuplați... Pe deasupra, acum că mi-ai spus de coșul dintre cele două seminee înțeleg cum a ajuns prințesa în atelierul sculptorului fără ca eu s-o întîlnesc pe scări...

— Nu-ți trecuse deloc prin minte? întrebă Dindo, Granatina ridică din umeri.

— Pe mine nu mă interesează cum își face o femeie meseria, îmi ajunge să știu că și-o face.

— Ce anume? spuse Dindo, care era cu gîndul aiurea.

— Meseria. Și mi-ar mai place să știu, dragă Dindo, că nevastă-ta ți-o coace. Și acum pleacă că vreau să dorm. Mîine dimineață la șapte e înmormîntarea și eu va trebui să duc tot greul.

25

Furgoneta mortuară a primăriei coti pe strada Vasca Navale și mări viteza. În spate, camioneta lui Publio plină cu prieteni ce ședeau pe ladă, zdruncinați și cu o figură de circumstanță. Teresa, care își pusese un vâl negru peste rochia ei de toate zilele, de lucru ca și de sărbătoare, ținea în mîini un pachet înfășurat într-un ziar, în care se aflau larii transferabili ai lui Romolo. Scrisori și fotografii, legitimații ale asociației „Spartaco e Liberta”, o cravată galben-roșie pe care și-o punea duminica pentru a merge la meci și alte fleacuri mărunte. În plus, avea un buchet de anemone pe care îl dase Prudențiana, cu o lacrimă tremurîndă pe marginea cupei. Îi dăduse și o mică fotografie a lui Romolo în ținută de bersalier, de pe care stersese dedicația. În felul acesta Teresa luase la cunoștință că în urmă cu treizeci și cinci de ani Prudențiana fusese o blondă frumoasă, și ea în perfectă cunoștință de cauză de trecerile tainice din palatul bătrînului prinț.

— Gonește ca un nebun, mormăi Șobolanul lovindu-se cu capul de una din barele ce susțineau prelată, la prima groapă lada se face praf.

— Abia aștept să scăpăm și de asta, spuse Dindo, sînt frînt după osteneala de azi noapte.

În afara lui Publio aflat la volan și a Teresei, în camionetă mai erau Dindo și Șobolanul. Apoi Amerigo ținînd în brațe butoiușul, Filiberto Carăgunoșie, care ținea bidonul cu benzină și Nano Laudă-mă gură care nu făcea parte dintre prietenii apropiați, dar le împrumuta o altă camionetă de care aveau nevoie la orele noastre.

În curînd se zări marea, o lungă flșie scînteietoare ce mărginea terenurile cu vegetație arșă și Publio apăsă pe accelerator pînă la fund, depășînd furgoneta primăriei în curbă și semnalînd din toate lumînile de poziție, clacsonînd ca un disperat, îi bacă drumul.

Cioclul se dădu jos, clipind des din ochi din cauza luminii. Cobori și Publio, iar ceilalți, cu încheieturile înțepenite, săriră unul după altul din camionetă.

— Aici este bine, spuse Publio, da-ți bătaie. Ceilalți îi dădură o mîină de ajutor, afară de Dindo care cerceta peisajul. Teresa nu se mișcase de la locul ei de lingă șofer. Șobolanul și Amerigo scosă din ladă manechinul plin de pămînt și de cirpe pe care-l araniaseră ca să aibă aceeași greutate, în timp ce cioclul primăriei desfurba capacul coșciugului de fag, transpirînd sub șapca uniformei. Era un roșcovan posac, pistruiat, neîndemînic. La jumătatea lucrului se întrerupse și întrebă:

— Da' unde-i fata?

— Grăbește-te, spuse Publio, după, vorbim și de fete.

Ultimul surub fu, în sfîrșit, scos și capacul fu dat la o parte. Prietenii lui Romolo se aplecară să-și ridice rămășițele pămîntului cu grijă afectuoasă și Amerigo smulse giulgiul care îl acoperea. Se auzi un urlet de minie și de consternare, se traseră cu toții îndărăt și dădură drumul unui cor de înjurături care puse cap la cap aungeau pînă în străfundurile iadului. Primul care se repezi la cioclul lui Publio... îl înfipse mîna în gît și îl trînti de camionetă.

— Nenorocitul, cretinuio, urlă. Ceilalți îl blagosloviră cu epitețe mai violente. În cor, apoi separat. Dindo dădu fuga și începă să împartă lovituri în dreapta și în stînga pînă ce învălmășeau din jurul cioclului păgubos se potoli. Tritri coborîse și ea, cu pachetul cu anemonele și cu părul fluturînd.

— Ce s-a întîmplat? Ați înnebunit? Vreți să vă audă îngrijitorii de la cabinele de pe plajă și să vină încoace?

— S-a întîmplat, spuse Publio, răsuflînd din greu și cu ochii în flăcări, că nenorocitul ăsta a încurcat coșciugule și uită-te și tu pe cine ne-a adus să incinerăm!

Dindo holbă ochii. Calm, cu capul ușor înclinat într-o parte din cauza hurducăturilor, în locul necioplitului cadavru proietat al lui Romolo tinichigiu, se afla cel al bătrînului prinț: îmbrăcat în frac și cu pieptul plin de decorații, pîrînd că-și ride de situație cu o expresie plină de distincție.

— Și acum? spuseră doi sau trei. Cel mai îngrijorant era Nano Laudă-mă gură, care se uita la ceas.

— Acum nu-l putem duce înapoi. Funeraliile prințului sînt la ora zece și probabil că în clipa asta o mulțime de aristocrați dăboriți de durere semnează în registrul de

condoleanțe și povestesc întâmplări hazlii din viața defunctului, spuse Șobolanul.

— Dar nici nu-l putem lăsa aici, spuse Filiberto Carăgunoio, primul care trece pe aici pune mina pe tinichelele astea frumoase și e păcat.

— Sînt imitații, spuse Dindo brusc. Unde și cînd ai mai văzut tu că se pun în pămînt briliantele cum pui semințele de dovleac? Și ca să punem punct, de făcut am făcut-o. Să ne întoarcem îndărăt fără să mai stăm o clipă pe gînduri. Cu fiecare pas pe care-l facem se înmulțesc și capetele de acuzare împotriva noastră de încep să cred că nu scapă de închisoare nici mîșcuța cu trei picioare în jurul căreia ne vor evoca peste o sută de ani, bineînțeles...

Toți bătură în lemn. Apoi îl ridicară pe bătrînul print și îl puseră în ladă. Ciocul aranjă manechinul în coșciugul adevărat și se întoarse la volan. Apoi, pornind motorul, se dăruiește la Granatina: „Cum lucrurile tot nu se mai pot schimba...“ Încercă el.

Publio își viră fața lăsată și minioasă între Granatina și portieră: „Dacă nu-i dai drumul, îți dăm loc și ție și lădoului tău. Mișcă, timpurile, vierme nenorocit, scursură omehească!“

Bietul om nu puză să mai îndure și ultima insultă și porni ca din pușcă. În cîrînd deveni un punct negru pe panglica de asfalt. Locul ales de Publio cu o zi înainte, era un luminis la cîteva sute de metri de mare, dincolo de o sîrmă ghimpată. Era presărat de petice negre, arse, pentru că aici se făcuse cîrbune. Ritul se desfășură fără formalități excesive dat fiind că era vorba de un surrogat. La un moment dat Amerigo luă butoașul în brațe și spuse:

— Bătrînul print era abstinent... Nu vi se pare că stricăm orzul pe gîste și-l minime pe Dumnezeu?

— Ce nu s-a făcut o să se facă, spuse Publio. Este drept atunci, zic eu, că bătrînul print s-a băut cu noi mort, dat fiind că viu n-a vrut să bea niciodată.

Destupă butoașul și stropi lada. Apoi băură cu toții. Șobolanul rosti mica orațiune funebă, fiind cel care-l cunoștea cel mai bine pe defunct, dar Teresa refuză să pună în ladă legătura cu amîncîr. Puse doar anemonele pentru că, potrivit confidențelor Prudentianei, se pare că în tinerețe îi trezise într-un fel interesul stăpînului său. Apoi Filiberto Carăgunoio goli bidonul de petrol și Dindo fu înscărcinat să pună locul, pentru a nu rămîne în starea praznicului.

O jumătate de oră mai tîrziu se îndreptară spre iurgoneta lui Publio. Filiberto Carăgunoio rămase un pic să mai arunce o ultimă privire, împrăștiind cenușa și tăciunii, în speranța că măcar o decorație era autentică: deosebă însă, totul era tinichele.

26

Mașinile ajunseră în Piața dell' Orologio unde erau înalte leste bisericesti în veșminte de gală, șase categorii de preoți fiecare cu clericii săi speciali, și o vinzoleală de nobile doamne în negru și de nobili domni cu țîlindru și pantalonii în dungi că părea deschiderea stăruinii la operă. Prietenii noștri se întoarseră bine dispuși, inclusiv Dindo căruia vinul pe nemîncate îl cam făcea să vadă dublu și îi dădea o foame de lup.

— Eu mă duc acasă, îi mărturisî el Șobolanului, și îmi pun doi cîrînați, ba chiar trei. Briza mării mi-a făcut poftă de mîncare.

— Nu stai la înmormîntare?

— Mi-a ajuns una. Dar cum de n-au plecat încă de la Santo Spirito?

Prudentiana umbra de culoa pînă colo, făcînd onorurile casei, sau mai bine zis ale curții pentru că în casă era văduva care primea lumea în prag și întindea frumoasa ei mină albă să fie sărutată.

— Unde l-au pus? se informă Șobolanul.

— În bibliotecă.

— Pe toți dracii, mormăi Șobolanul. În felul asta l-au descoperit pe milanez... O să vezi că poliția așteaptă să se termine funeraliile pentru a a începe curesările.

— Nu, spuse Dindo. Dacă s-ar fi descoperit cadavrul n-ar fi avut loc funeraliile. Mai degrabă acum avem confirmarea că printesa și filizionul ala de ceramist sînt înțelegi între ei... așa înțeleg eu cred că milanezul, pînă cînd îi găsesc un loc mai acătării, va sta în atelierul de la primul etaj, și poate chiar în cuptorul electric, care va slujii, în fine, la ceva.

În mica mulțime de lăcimoși și de curioși care se afla în fața intrării palatului se produse o mișcare. Un dric clasa întâi extra, tras de patru cai negri cu pană, înainta plin de corăno, de înșirări de aur, precedat de clerici cu stihar roșu, gardii falnici cu colț și un vizituu cu un nas caraghiol ce părea a conduce un car de carnaval la Viareggio. Din mulțimea de pe Governo Vecchio se ridică un murmur

de admirație și comentariile aprinse și entuziaste serpuiră de la o fereastră la alta, din stradă la balcon. Cîteva bătrîne scosseră macaturi în afara ferestrelor ca și cum ar fi fost o procesiune. Nevasta vinzătorului de zăbre își făcuse părul permanent, negustorii stăteau în ușa prăvăliilor, cu minile în solduri și refuzau să servească clienții pînă nu trecea cortegiul funebru. Băieții se împingeau aproape de roți pentru a vedea dacă erau cai sau lepe, căci o înmormîntare cu cai aduce horoc, tiplul de la Loto făcea niște afaceri grozave pentru că era simbătă și putea să vindă tot. Dricul se opri în cele din urmă și ciocii începură să-și facă de lucru alungînd copiii cu șuturi în fund. Doi copii de cor se luară de pînă pe chestiuni de înțelitate și toată lumea află că mamele lor erau niște stricate patentate. O bătrînă plină de emoție pentru că își amintea de funeraliile tatălui bătrînului print și n-ar fi crezut că mai poate spera într-o altă satisfacție asemănătoare.

În cele din urmă ciocii cu pulpane negre ieșiră afară precedîndu-l pe purtătorii, care în cazul de față erau un general cu multe medalii și arteroscleroză, roșu ca un indicator de lucrări în curs, două tanțose mîlădite din ramura mai tîrîară a familiei, unul de saizeci și șase și altul de șaptezeci și unu de ani, un gentilom obex cu perucă și la urmă doi principii români în uniformă de cameră și secrete ai Sanctității. Săle care susțineau toată greutatea bietului Romolo; blestemînd printre dinți pentru că și-ar fi folosit mai bine week-end-ul fără mortăciunea asta de print urlicios care toată viața țîtase sforle ca să-i dea jos din slujbă.

Pe urmă veni cortegiul rubedeniilor cu văduva în frunte. Mulțimea se agită și comentariile se stînsiră, fură reluate, explodară în cloc din urmă ca un final de focuri de artificii.

— Că frumoasă mai este, Sfîntă Fecioară!

— Ai văzut cît suferă!

— Fii serios, de-aia nu mai poate ea...

— Cred și eu, cu toate milioanele alea...

— Asta se mărită iar cît ai zice pește!

— Se duce la mănăstire.

— La uita la ala din spate, ce mutre plouă!

— Sînt nepoții. Nu pupă o liră.

— Și aia cine e?

— Cică e cea mai bună prietenă.

— O bucată pe cînte, să n-am parte!

Dindo se ridică în virful picioarelor. Printesa coboră ultimele trepte cu un pas măiestru, înaltă, superbă, cu un vâl negru transparent care venea ca un bronz estival pe chipul ei foarte pur. Alături de ea cu o capă de doliu din care din cînd în cînd apărea rochia roșie, se afla Adriana, absorbită cu totul de rolul ei de damă intimă de companie, de bratul căreia printesa se sprijinea din cînd în cînd cuprînsă de ameteală. Pe cap își puse un vâl negru de crep, din care cauză Dindo nu zări imediat părul blond, iar pe de altă parte nu și-ar fi dat seama nici dacă devenea cheală decît că se lăsa în jos cu țealea unui boxer de categorie muscă ce încearcă să eschiveze o directă și își acoperi fața, mimetizîndu-se între spinarea Șobolanului și șorțul lui Filiberto Carăgunoio.

— Ce faci acolo, zăvezecule? spuse o voce la spatele său. Se ridică pe jumătate și întoarse capul. Întunecă la chip și cu buzele strînte, comisarul Carru îi dădea să înțeleagă că de îndată ce se va termina austeră ceremonie, îi va face doi ochi ca un ceas de noapte.

27

— Unde dracu' te-ai virit? îl întrebă Carru scoțîndu-l din mulțime, în timp ce sărmanul Romolo ridicat pe brațe și împins înălțurîndu-l dricului își începea călătoria spre cavoul familiei. Te-am căutat peste tot. Acasă la tine nu răspunde nimeni, pînă și Adriana a dispărut...

„N-a văzut-o“, se gîndi Dindo cu o trîsărire de ușurare. Era asaltat acum de gîndurile cele mai absurde, bă că n-a văzut bine, ba că este vorba de o asemănare extraordinară sau este prada unui fenomen de autosugestie.

— Nu era la atelier, nu era la circumi, nu era în nici o parte... Pot să știu ce-al făcut cu Moliso, tiplul ala de la asigurări pe care și l-am trimis? Trebuia să-mi telefoneze azi dimineață sau să se aștepte pe aici prin jur...

— Nu l-am văzut pînă din piciorul prin părțile astea, spuse Dindo, fără să mintă, pentru că, într-adevăr, ultima dată cînd îl văzuse milanezul era întins, cu burta în jos și cu o gaură de toată frumusețea în spinare.

— Te apucă nebulia, spuse Carru, șeful ne pisează să ne grăbim, Societatea de Asigurări Mondo mă pistonează cu telefoane, am primit pînă acum o gramadă de scrisori anonime și dacă ar fi să le iau de bune ar trebui să arestez o sută de făptși, inclusiv ministrul de Interne. Tu ce ai făcut? Ce-ai aflat? Ce-ai descoperit?

— Am descoperit, spuse Dindo, că ești o pușlama clasa întâi... Dai buzna în miez de noapte în casa unei fete orfane și singure, atentezi la pudarea ei în timp ce blașa copilă se ocupă de memoria unchiului ei și o inviți la orgii pe malul mării în ziua înmormântării...

— Unchiu-său pe dracu', spuse Carru, era bărbatul ei... Afli scumpul meu că țigana asta, vagabondă asta, șmechera asta fără pereche și-a bătut joc de voi și de toată lumea din Gove... Vecchio... Și pină aseară și de mine. Dar n-a ținut seamă de registrul de stare civilă, de trăsnete și de testament...

— Care testament? spuse Dindo cu ochii holbați.

— Testamentul bătrînului prinț. Teresa asta, Tritri și Granatina, fufa, trombonista, scriba asta mică este fiica unică a bătrînului prinț și dacă greșesc sînt gata să înghit o broască vie, sînt sigur că ea este aceea care a roșit să-l convingă pe Cel de Sus să trimită un trăsnet pentru a o scăpa de tată și de soț dintr-un singur foc.

— Hai să luăm un mistra, spuse Dindo, sau te dobor cu o lovitură sub centură și chem ambulanța de la Sant' Onofrio. Unul din noi e nebun de legat. Trebuie să vedem care...

— Ai răbdare că-ți explic, spuse Carru, eu nu m-am băgat niciodată în ciorbe de astea. Nu din neîncredere, ci ca măsură de siguranță, șeful m-a chemat ieri la el și mi-a spus: Eu cred că Baldassare va găsi calea cea bună și va fi foarte util pentru mersul anchetei, dar cum nu poate să jacă el totul, fă-mi plăcerea, dragă Carru și intră și tu în focul asta pe o altă filieră, pe cea, hai să-i zicem oficială... Scormonește un pic în trecutul bătrînului prinț, viră-ți nasul în testament, du-te la registrul de stare civilă, vorbește cu rudele îndepărtate care știu mai multe decît cele apropiate... Și atunci m-am pus pe treabă și primul lucru pe care l-am făcut a fost să arunc o privire în testament...

— Unde l-ai găsit?

— Cum unde? La notarul bătrînului prinț... E la mine în buzunar.

— Arată-l, ceru Dindo.

Carru scoase cu precauție din buzunarul hainei patru foi de hirtie cu timbru sec, din care trei erau pline de descrierea și entitatea bunurilor iar ultima conținea dispozițiile propriu-zise:

"Bunurile mele vor fi împărțite după lege și după conștiință" scria bătrînul prinț, și vor fi distribuite după cum urmează: nouă zecimi din bunurile lichide, din titluri și din valorile imobiliare, ca și pietrele prețioase și obiectele mobile vor reveni moștenitorilor mei în linie dreaptă.

Ultima zecime va reveni și va fi distribuită între angajații și colaboratorii mei, cuprinși în lista alăturată...

Urma o listă de nume cu Prudențiana în frunte, în care figurau hamali și comisionari, intenționi, contabili, valeți, bucătari și vizitii cărora aveau să le revină, potrivit calculelor notariale — cu o cifră alturi — circa două milioane, ceea ce însemna că întregul patrimoniu „revenind moștenitorilor săi în linie dreaptă” era de peste o jumătate de miliard, fără a mai socoti dobînda la dobîndă și plus valoarea de la data din josul paginii, lingă semnătură.

— Asta, spuse Dindo, este testamentul anterior căsătoriei și nu are nici o valoare.

— Așa ar fi, spuse Carru, dacă n-ar fi semnăturile maritorilor.

— Romolo Fontanieri fiul lui Giuseppe, citi Dindo, de profesie tinichigiu, și Bartolomeo Caccia, de profesie paraclicer... Ce porcăria naibii, Romolo!

— Exact. Acuma eu am stat și m-am întrebat cum se face că un prinț de rangul lui, cu atîtea rude, prieteni și avocați a apelat la doi sărăntoci ca să-și facă testamentul de miliardar...

— De sîntîmplă uneori, observă Dindo, ca să nu riște să fie tras pe sfoară, sau pentru a scăpa de flecăreli și alte asemenea povești. Cauți doi înși care te cunosc și li pui să semneze în fața unui notar. Rudele habar nu au cine sînt și bună ziua...

— De acord. Dar cînd unul din cei doi crapă în aceeași clipă cu testatorul, tu ce-mi faci?

— Spun un recviem și nu-mi mai bat capul, spuse Dindo, în afară de cazul cînd înțelegi de a mai face pe deoseptul și-mi spui clar cum stau lucrurile.

— Bine... Îl caut pe celălalt tip și cum crezi că-l găsesc? Trimis pe lumea cealaltă cu un cuțit înfipt în spinare... Cum vezi, nu fulgerul ci altceva a căutat să scape de al doilea martor al unui testament catastrofal. Privește aici...

În ziarul de dimineață, la faptul divers, sub un titlu frapant se găsea știrea descoperirii corpului neînșuflețit al unui oarecare Bartolomeo Caccia, de 68 de ani, cătat cu cuțitul în timpul nopții. Numitul Caccia, specific ziarul,

locuia singur și avea faima unui care caută tovarășii masculine în lumea interlopă. Trăia dintr-o rentă viajeră pe care o primea de la o bancă și fusese paraclicer la biserica San Salvatore în Lauro pînă acum cîțiva ani. Poliția a operat unele arestări... Dîndu citi articolul și îi înăpoe ziarul lui Carru care îl puse la loc în buzunar împreună cu testamentul.

— Am scotocit un pic în apartamentul paraclicerului, care de altfel fusese bine răvășit de asasin... și privește un pic ce am găsit...

Deschise portofelul și scoase din el fotografia unei fetei la vîrsta primei cuminăcături, cu o dedicație cu caligrafie infantilă: „Scumpului meu unchi, cu multă dragoste în această zi memorabilă. Teresa". Dîndo se uită mai bine și cu toate că anii fasonaseră chipul dolofan al fetei îmbrăcate în alb, o recunosc pe Tritri. Data era de acum doisprezece ani, cu puțin înaintea testamentului bătrînului prinț. Și dedesubt era scris cu creionul, cu caligrafia tremurătoare a bătrînului paraclicer: „Scumpa noastră prințesă, în ziua primei cuminăcături".

Dîndo ceru un alt mistra și Carru fu nevoit să-l plătească deoarece Dîndo terminase măruntul!

— Continui să nu înțeleg nimic, spuse Dîndo, care este legătura? La naiba, blestemată incurcătură... Tritri și testamentul, Romolo și paraclicerul poponar... Alte cadavru căzut din cer...

— Fotografia asta, spuse Carru, era amestecată printre altele, de sfîrșitori și amintiri de morți, vîrte în rama oglinzii de pe comodă... Evident, asasinul căuta ceva care să-i poată dezvălui adevărul... Potrivit examenului sumar al medicului legist rezultă că bătrînul a fost omorît pe la două după amiază, cînd bătrînul prinț și tinichigiu erau de la morți... Foarte probabil că a găsit ceva pentru că un sîrtaș al comodei era golit cu totul și am găsit o bucată de sfoară ruptă cu care probabil fuseseră legate niște hirtii... Dar eu văd fotografia Granatinei și o iau, asta și pentru că...

— Pentru că? întrebă Dîndo curios.

— Asta nu te privește, continuă brusc Carru, deci mă duc la registrul de stare civilă să văd dacă paraclicerul nostru are rude apropiate și cum tot sînt aici cer și starea civilă a lui Romolo și află că sînt Romolo cit și Bartolomeo sînt fiii aceleiași mame, căsătorită mai întîi Caccia și pe urmă Fontanieri. Mai află că acum vreo trei ani, deci cînd era aproape să împlinească optsprezece ani, Romolo Fontanieri s-a căsătorit la primărie cu Teresa Fontanieri fiica lui N.N. și a Concetei Fontanieri, moartă la naștere și totodată sora sa. Împreună cu actele era și dispensa de lege pentru consangvinități, și cine crezi că erau martorii? Bartolomeo Caccia, firește, și bătrînul prinț. În felul acesta cerul se închide și cine rămîne prinsă dacă nu dragăta noastră Tritri, asasină de prima mîină, de care, naiba să mă ia, era cit p-acă să mă las prins...

— Ce număr este la Sant' Onofrio? întrebă Dîndo și luă cartea de telefon. Dacă Tritri este o ucișagă eu sînt Dracul și azi noapte am omorît cîteva femei printre care nevasta și soacra.

— Naș sta mult pe gînduri să te cred, spuse Carru uitîndu-se la el cu subînțele, pentru că de azi dimineață nu răspunde nimeni nici la soacră-ta acasă... În orice caz, și oricîtă neplăcere mi-ar face, va trebui să-i pun cătușele Granatinei. Crede-mă că nu degeaba am făcut doi ani de curs de psihologie aplicată la criminologie... Fii atent și urmărește-mă. Bătrînul prinț îi face o fată junei Fontanieri, sora lui Romolo și sora vitregă a lui Bartolomeo. N-o poate recunoaște pentru că în vremea aceea este căsătorit și o încredințează celor doi unchi. Apoi, după ce rămîne văduv, îl muștră conștiința, dar cum este un bătrîn ipocrit n-o recunoaște oficial ci printr-un act privat înclt ar trebui să iau la rînd toți notarii din republică pentru a-i găsi copia. Acest act este în mîinile bătrînului Bartolomeo. Fata așteaptă să moară bătrînul prinț pentru a intra în posesia moștenirii, dar cum el este longeviv... ba mai mult, se recăsătorește punîndu-i în primejdie partea de avere, studiază mijlocul de a-l omori și de a-i curăța totodată și pe unchi, înclt aceștia să n-o poată șantaja sau să aibă partea lor...

— Și de ce s-ar fi măritat cu unul din ei? întrebă Dîndo ironic.

— Pentru că celălalt era un poponar, strigă disperat Carru, pentru că este o țăfă afurită, capabila de orice, pînă și să producă trăsnetul de care avea nevoie, și oricum este singura care profită de pe urma acestui măcel și atunci trebuie arestată, pusă sub un bec puternic și să vezi cum spune ea tot... Este datoria mea și o voi face...

— Mai bine fă-ți un mușeuș, spuse Dîndo sever, ăsta este un loc serios, vorbește încet, se uită lumea la tine, te trezești aruncat afară.

— Pe dracu' spuse Carru, vezi bine că nu e ușor pentru mine, și tu mă scoți din sărite, dar când o să-mi pice la mână, ai să vezi...

— Încearcă să pui un deget pe Granatina, spuse amenințător Dindo, și baricadele din Alger vor fi un teren de fotbal pe lângă cele ce se vor înălța în Governo Vecchio dacă te atingi de Tritri. Ascultă-mă pe mine, dacă e să stringi pe cineva cu ușa atunci pune-mă pe prînțesa văduvă înainte ca ea să pună mîna pe moștenire...

— Ușor de spus, nu... rîniți Carru. Pe urmă vii în concediu să-mi faci vizită în insulele Tremite. Ascultă... nimeni n-ar vrea mai mult ca mine ca Granatina să fie nevinovată, dar nu pot să stau și să aștept scapările tale de inteligență... Nu mă port rău cu ea, fii liniștit... Vreau doar să află adevărul... și să pun mîna pe hîrtoagele lui Romolo, dat fiind că pe cele ale lui Bartolomeo a pus altul... sau alta.

Făcînd această ultimă aluzie, Carru dădu pe git paharul de mistra, tuși, injură și porni ca din pușcă.

28

„Mai întîi ai tîi!”, gîndi Dindo în taxiul care-l ducea către casa soacrei sale, „și pe urmă ceilalți, dacă poți”. Începea să fie îngrijorat. La telefon nu răspundea nimeni și se convingea tot mai mult că avusese o nălcire crezînd că o recunoaște pe Adriana în dama îndoliată de lîngă prînțesă.

Cobori din taxi și urcă în fugă la etajul întîi. Apăsă pe butonul soneriei dincolo de ușă dar nu se auzi nici un bîng-bang. Îngrijorarea sa crescuse și mai mult. Își luă avînt și cu o lovitură de umăr dădu jos canatul ușii căci Dindo făcuse armata la bersalieri și era încă lat în spate, plin de mușchi leneși dar eficienți cînd era cazul. Ajuns în vestibul rămase încremenit locului, îngrozit și liniștit totodată.

Pe jos, în mijlocul citoriva kilograme de mecanisme demontate, printre care se putea recunoaște carcasa mașinii de cusut, telefonul descompus în părțile lui principale, citeva lămpi de radio, fire electrice, zurbelnițe, roțițe, părți mecanice și așa mai departe, stătea fiul său, în pijama, preocupat, cu gura murdară de marmeladă, ghemuit pe covorașul de baie și distrugînd bucăcița cu bucăcița pendula.

— Dany, strigă Dindo și se repezi spre el să-l ia în brațe, pentru că era un tip impulsiv și un emotiv exagerat.

— Fii atent, papa, nu te atinge că dă cu tine de pămînt, îl opri fiul său.

— Pot să știu ce dracu' faci acolo?

— O experiență, spuse Dany cu importanță. Cînd se întoarce bunica îi arăt că eu aveam dreptate...

— Da' unde s-a dus bunica?... bodogăni Dindo, înconștiența asta...

— Să-l lase pe strică-tot așa singur în casă...

— S-a dus să-l ducă ceva mame, spuse Dany, nu știu, ceva negru de care avea nevoie la o înmormîntare...

— O înmormîntare? Dindo se cutremură și simți cum i se infundă capul între umeri. Închise ochii. O revăzu cu precizie pe Adriana alături de prînțesă. Era ea. Fără nici o îndolială. Înutil să-l mai întrebe altceva pe copil. Asta și pentru că el continua să vorbească meșterînd ceva la pendul fîr-un chip periculos.

— Pe urmă a spus că se duce să cheme un mecanic sau un electrician pentru că, așa crede ea, din cauza mea s-a întrerupt curentul la boiler... Dar nu e așa, uită-te aici...

Cu un aer preocupat și cu multă atenție micul Dany apropiase două fire electrice de mecanismul pendulei care umplea vestibulul cu tic-tacul său liniștit. O scînteie și zăima pendulei se opri.

— Acum, anunță triumfător Dany, pentru a-l face să meargă din nou trebuie să-l demagnetizăm... Eu îi spuneam bunicii că ceasurile se opresc cînd primesc o descărcare electrică. Tot așa și oamenii. Dacă nu, cum ar face în America cu cei de pe scaunul electric...? Pe urmă, ca să demagnetizăm... nu știu bine... cred că trebuie să schimbăm axul balansierului sau ceva asemănător... Am să văd eu...

— Ești un geniu, urlă Dindo. Își îmbrățișă fiul, îl sărută pe obraji și plecă în viteză... Se întoarce înapoi, întrerupse curentul de la tablou și o rupse încă o dată la fugă, repezînd din ușă „Geniul...”

Avu noroc să găsească un taxi. Sări în el ca într-un film american și ceru să fie dus în Governo Vecchio. Cobori, se certă cu șoferul care nu avea încredere în el, împrumută cinci sute de lire de la femeia cu chioșcul de ziare și țîșni pe fundătură urcînd scările în fugă.

Ușa era închisă pe dinăuntru. „Porcăria dracului”, își puse Dindo căutînd cheia în buzunare. Nu o găsi, își viri degetul în crăpătură și trase de zîmberce. Ușa se dădu larg la perete și urmă un dublu strigăt de pudoare ofensată.

În mijlocul camerei, pe fotoliul său preferat, îmbrățișăți și pierduți, se aflau comisarul Carru și nerușinata de Grana-

tina, care cu acest prilej nu avea pe ea nici măcar o cîrpă, ce vorbesc eu, nici măcar o batistă, și Carru o apăra de privirile înlemnitate ale intrusului cu brațele sale vinjoase.

29

— Bine, spuse Dindo cu amărăciune, dacă asta este sistemul tău de a aresta lumea, sper ca într-o zi să-ți pice în mînă Laura Antonelii.

— De ce, spuse ofensată Tritri, ce are în plus față de mine?

— Nimic, iartă-mă, vorbeam și eu așa, se grăbi Dindo. Își scoase haina și i-o întinse fetei care o puse pe ea și imediat începu să se admire în oglindă. Haina era suficientă de lungă ca s-o acopere pînă la jumătatea coapsei, ceea ce-i permise pentru moment să se ridice din scaunul ei complicat format din fotolii și din Carru.

— Se poate și ce făceați în casa mea? întrebă Dindo miniat de-a binelea. Pînă acum locul asta a fost un cast refugiu al artei și voi ați făcut din el un sălaș de desfrîu. Să-ți fie rușine Granatina! Nici n-ai apucat bine bărbatul tău să se răcească în mormînt și tu ai început să-ți faci mende-rele cu un comisar al siguranței publice!

— Dar nu era bărbatul meu, protestă Tritri, era unchiul meu.

— Scoate certificatul de căsătorie, Carru.

— Nu contează, spuse Carru, cu un zîmbet larg, mi-a explicat tot... Știi, Romolo era foarte preocupat de viitorul fetei și cum plătea de treizeci de ani asigurările sociale și avea drept la o pensie bună, i-a trecut prin minte „o ia de nevastă, ca să aibă drept la pensie...”. Știi, de două sau trei ori avusese un fel de infarct... Avea tensiune ridicată... dar n-a atins-o cu un deget... Așa o, Tritri?

— Foarte adevărat... Cum o să poțestești la o fată pe care ai hrănit-o cu biberonul? Pe urmă eram rude apropiate... Iar el știa că poate să moară oricînd...

— Bun, și dacă întîlneai un flăcău de ispravă, unul care voia să te ia de nevastă, nu un polițai înrăit ca asta? întrebă Dindo la fel de încurcat.

— Doar nu crazi că unchiul Romolo era un prost... S-a sfătuit cu bătrînul priînt, care i-a fost martor, și ne-am dus la un avocat unde am făcut un schimb de scrisori în care se preciza că însoțitoarea era făcută doar în scop de asigurări, că nu avea să fie niciodată consumată și, prin urmare, atît din punct de vedere religios cît și civil urma a fi considerată nulă... Scrisorile erau în pachetul pe care voiam să-l ard pe ladă...

— Care ladă? întrebă Carru.

— Nimic, se grăbi Dindo să abată discuția și adresîndu-se lui Tritri o amenință cu degetul: Așa că și-ai bătut joc de noi toți, prînțesă...

— Ce vrei să spui?

— Nimic, schimbă de data asta vorba Carru, dînd ochii peste cap. Doar că dumnealui e un mocofan care nu este în stare să deosebească o prînțesă de o împărăteasă... Dar acum hai să mergem, Tritri... în Governo Vecchio sînt destul de obișnuiți cu purtările tale fîșicții că să nu faci cine știe ce caz dacă te văd cu o haină bărbătească în loc de fustă...

— Unde o duci? spuse Dindo. Și pe urmă, Sfînte Sisoie, vrei să-mi spunei și mie cam ce căutați voi doi aici?

— Mde, spuse Carru, ai să afli într-o zi.

— Nu, interveni Tritri, nu o drept. Dacă e unul care trebuie să știe, ăla e Dindo... Atunci, Șobolanul...

— Iar eu îți spun că Șobolanul nu trebuie amestecat, spuse Dindo, printre dinți.

— Șobolanul m-a rugat să-i fac o plăcere... Nu știu ce căuta, nu mi-a spus, dar oricum avea nevoie să ațune o privire în liniște în apartamentul bătrînului priînt... Și atunci mi-a spus: Tritri, îmi faci o plăcere? Cît ține înmormîntarea și e toată lumea afară, tu te duci în atelierul năcă-răului de sculptor, intri în semineu și mergi sus pînă ce dai într-un alt semineu... Pe urmă o iei la dreapta și dai peste o ușă. O deschizi și mă găsești pe mine în fața ei. Tu ieși și lași totul în seama mea. Dar mai înainte adu-mi un sac, că dacă mă vede Prudențiana arînd scara cu un sac cine știe ce-și închipuie.

— Și unde-i sacul? întrebă Dindo extrem de preocupat.

— Uite-l, spuse Tritri, arătîndu-l cu degetul într-un colț al camerei unde era aruncat. Am venit pînă aici cu sacul pe mine, dar ce vrei, era foarte cald și mai ales îmi strica linia... Dar stai să vezi. Eu mă duc să iau cheile și Prudențiana mi le dă, grozav de mulțumită că se ocupă cineva de curățenie...

- N-a văzut sacul?
- Ba da, dar i-am spus că-mi trebuia ca să car gunoierul...
- Și dacă te vedea coborînd fără sac?

— Deșteptule, spuse Tritir, erau doi saci unul într-altul... Și, te rog, nu mă mai întrerupe... Deci mă duc sus și încerc să trec prin calota șemineului, dar nu găsesc gaura, fir-ar să fie... Îmi dau seama că trebuie să fi fost ascuțită, pentru că exact acolo era un strat proaspăt de ipsos... Bine, zic, atunci, liniște și pace, domnul Șobolanu' n-are decât să încerce altădată și dau să ies... Cînd se deschide ușa și apare tipul, stăpînul casei, sculptorul, care se face alb ca o statuie și ochii parcă-i ard în cap. Ce se întîmplă, zic eu, inima? Ce dracu' faci aici? Incepe el să urle. Dar eu, cu tact și pucioare, îi spun: Știi, m-am gîndit la propunerea pe care mi-ai făcut-o, chestia cu pozatul... Zău că mi-ar place, dacă iese ceva... El se uită la mine cu niște ochi lacomi, pe urmă pare să facă o socoteală și spune printre dinți: Mda, e un atu de rezervă... Cei-ai aia tu?

— Atout, explică Dino silabisind, este cartea majoră la bridge... Adică așul din mîncă, înțelegi...? Dar continuă... și pe urmă ce s-a întîmplat?

— S-a întîmplat că a devenit dintr-odată foarte drăguț, a spus că-i pare tare rău că nu poate începe deîntăi imediat pentru că totmai veneau niște hamali sus pentru a lua o statuie, dar că dacă eu îl aștept, îmi stă la dispoziție. O să iasă o capodoperă, spune, ia să vedem, ia s-auzim... Eu nu voiam să pun laba pe mine și făceam și mai tare pe rușinoasă, ce-i drept cam fără finețe, și el la un moment dat se furie, pune mîna pe mine și ca un apucat îmi sfîșie bluza. Mi-o sfîșie de la decolteu pînă la tivul de jos. Pe urmă uitîndu-se la mine cu niște ochi aprinși îmi spune: Ori îți dai jos restul singurică ori îți le fac bucățele... Acum înțelegi, o fustă costă zece mii de lire, așa că mi-am dat jos tot. Pe urmă mi-a aruncat o privire și a făcut o strîmbătură din gură ca și cum ar fi spus... Mda, merge... scriba, că prințesa o fi mai bine ca mine, eu care sînt mai tinără ca ea cu cincisprezece ani și mai sînt și fată mare...

— Cum? strigă Carru trecînd prin toate culorile.

— Dar ce-ți închipui tu, frumusele? strigă Granatina trecînd prin tot atîtea culori, drept cine mă iei? Afică de la mine, bot pârș, că sînt gata să renunț la pensia de la asigurări și să te iau de bărbat, dar n-o fac pentru tine, ci ca să te învăț să trăiești, trogloditule, să știi și tu, că de problemele tale nu mai pot eu...

— Iasă-l în plată domnului, spuse Dindo, ce vrei să știe un curcan îngrămădit ca el... Zi-i mai departe... Ce s-a întîmplat după ce te-ai dezbrăcat?

— A început să se uite cruciș, spuse Granatina zîmbînd, dar nu ca tine care ești simpatic și parcă faci cu ochiul... Cruciș, ca și cum ar fi vrut să mă privească în același timp din față și din spate... Așa...

Fata arătă și continuă: Pe urmă s-a auzit bătînd în ușă, erau cei doi hamali, eu m-am ascuns în spatele cuptorului electric și ei au luat o statuie care era singura mai acătării, jurai că este un om în carne și oase... avea chiar și ochelari... Nu știu ce reprezenta, poate un portret, poate un monument... Ce mai, zău așa, e singura statuie a nătrăului asta de sculptor care era într-adevăr reușită... Semăna cu cineva... El a coborît să-i supravegheze pe hamali, dar mi-a luat și hainele, chiar și chiloții, tot a luat, și mi-a spus: Știi, nu prea am încredere... așa sînt sigur că mă aștepti. Dar eu nu l-am așteptat, trăsni-l ar să-l trăsnească, am pus sacul pe mine și am zbughit-o pe terasă. Aici am dat peste frumusele asta care voia să-mi pună cătușele pentru atentat la pucioare... Ca și cînd el ar avea-o, cel puțin după cîte mi-a spus...

Dindo nu reuși să afle niciodată ce-i spusese Carru Granatinei, pentru că în momentul acela ușa se deschise după același sistem al degetului în gaura de deasupra zimberecului, și Șobolanul năvăli ca un cow-boy rînit în tabăra unde erau ai lui și strigă gîfîind:

— Fugi Dindo, că vine nevastă-ta...

30

Un om se manifestă ca atare cînd, în clipa primejdiei, alege acțiunea în locul judecării: Vi-l puteți imagina pe Dindo plecînd ca din pușcă, la fel ca pe vremea cînd făcea armata la bersalieri, străbătînd balconul, apucîndu-se de sreașină și dispărînd, înaintea ca Șobolanul să-și fi terminat fraza? Ei bine, încercați să vi-l închipuiți... Pe urmă închipuiți-vă capul lui congestionat care reapare și lansează un ordin disperat, de căpitan de navă care se scufundă.

— Atelierul este al tău, Carru, nu uita... și apoi întorcîndu-se către Șobolan: după mine, nenorocite...

— Astfel se pomeni Dindo pe terasa sculptorului în mai puțin de o jumătate de minut, lipsit și de haină și de opci-

mism, în timp ce Șobolanul îl urma înjurînd ca deobicei de mama focului, pe Dindo, pe Granatina și pe Carru, fără a o mai pune la socoteală pe cucoana aia blondă și turbată care-i țineuse calea în fața intrării principale a palatului bătrînului prinț, strigînd: Unde e hahahaha aia de bărbat-meu? și el înțelesese că e vorba de Dindo, drept pentru care rezistase cît putuse, pînă ce femeia, disperată, îl apucase de gît și-l trîsise înspre prăvălie. Dacă nu-mi spui dumneata, îmi spune soția dumitale! amenințase Adriana. Tot Governo Vecchio mi-a spus că sînteți prieteni la cata-ramă... Dacă ții la pielea dumitale, nu mă obliga să mă folosesc de cataramă, c-o fac fără să stau pe gînduri! Așa că-i spusese adresa, după care o rupsesse la fugă să-și anunțe prietenul, cu riscul vieții. Adriana nu se putea ține după el din cauza tocurelor înalte și a fustei strîmte, dar și din cauză că o dureau toți mușchii după noaptea albă petrecută în patul prințesei. Pălăvrăgeli, confidențe, încercări de apropiere, oftături... Doamne, ce noapte, să te apuce rușinea cînd te gîndeai la ea... dar totul pentru cariera lui Dindo, totul pentru recompensa făgăduită de Societatea de Asigurări Mondo... Numai că Melsio, vita aia de milanez, nu dădea încă nici un semn de viață... Imediat după înmormîntare, la barul de lîngă judecătorie, spuse: și ea stătuse la pîndă fără întrerupere, pînă ce veniseră Dindo și Carru și se îmbătaseră ca niște porci înainte de amiază. În plus, trebuia să se grăbească pentru că la maică-sa nu răspundea nimeni la telefon și era îngrijorată. În plus, voia să-l pedepsească pe Dindo și să-l prindă cu nerușinata aia, deși nu mai avea pornirea spre răzbuhan pe care și-o dă o conștiință foarte curată. Apoi da, își spunea ea, dacă m-ar fi trădat cu prințesa, cu „ea” fie, puteam chiar să-l înțeleg, că de, a reușit să miște o stîncă, pe mine adică, într-o singură noapte, ce să zicem atunci că ar fi făcut dintr-un molliu ca Dindo... bine, admit, o femeie poate să și piardă, dar să piardă onorabil... Dar cu pădăchioasa asta, cu îngălata asta, cu fufa asta nenorocită, nu! Ei bine, nu... Cu o prințesă treacă-meargă, în fond sîntem burghezi, nu? Dar cu fița, cu slujnicuța asta ferească sîntu', sîntem sau nu sîntem burghezi?

Furișîndu-se cît putea mai bine, îl urmărise pe Dindo pînă ce-l văzuse că dispare după un colț. Se întorsese atunci către prima figură dubioasă ce-i ieșise în cale, un anticar ce schimbase un salut cu Dindo, și-l întrebare: Iertați-mă, îl cunoașteți pe domnul acela?

— Din vedere, răspunsesse anticarul, neavînd încredere în nimeni de cînd cu întîmplările din ultimele zile din Governo Vecchio.

— Știți unde locuiește?

— A, nu, jur.

— Mă mir că nu știți... Aici vă cunoașteți cu toții...

— Eu nu știu nimic, mergeți și întrebați-l pe ăla, spusese omul cu figura dubioasă arătînd înspre Șobolan care intra circumspect în palatul prințului. Cu un salt de pantă, Adriana ajunsese în spatele lui. Asta era tot.

Șobolanul spusese numai ultima parte în timp ce pătrundea în atelierul sculptorului, refugiu sigur de-acum.

— Ufff, spuse Dindo, am scăpat... Și acum ia să vedem noi un pic cum stau lucrurile. În urmăre prințesa află într-un fel sau altul că bătrînul prinț are o fiică, recunoscută prin act notarial. Adică una care poate să-i sufle cele nouă zecimi ale moștenirii, mai puțin partea ce i se cuvenea... Asta o știe numai ea, în timp ce nepoții desfrînați, de bună credință, sînt convinși că odată eliminat noul testament vor veni ei cu cel vechi și tot ei ca moștenitori direcți, vor avea partea leului, lăsîndu-i văduvei zecimea legiimă. Așa e?

— Dacă spui tu, incuviință Șobolanul.

— Sigur, că eu o spun. Și ce se întîmplat atunci? Trei persoane trebuie să fie eliminate, bătrînul prinț, Romolo și paracriserul Caccia...

— A, spuse Șobolanul, îl cunoști? M-a mirat că nu l-am văzut la înmormîntare.

— Îl aștepta dincolo, spuse Dindo, pentru că a fost omorît imediat după Romolo. Dar cum stau lucrurile? Stau așa, că bătrînul prinț trebuia să fie omorît într-un fel. Romolo în altul și paracriserul în cu totul altul... Numai că Prudențiana, cu problemele ei de cadă și apa care nu curgea, a schimbat toate planurile... Cine știe cum trebuia omorît Romolo?... Sigur, într-un fel sau altul, dar sîrșea și el ca milanezul, statuie decorativă aruncată într-un furgon și dusă într-o direcție necunoscută...

— Nu te înțeleg, spuse Șobolanul.

— De ce tontule, strigă Dindo, cînd este atît de limpede?

— Nu este limpede nici pe dracu' atîta timp cît nu-mi demonstrezi cum l-au omorît pe bătrînul prinț.

— Așa stau lucrurile? spuse Dindo. Se apropie de cup-torul electric și arătă spre el cu un gest dramatic. Iată fă-
cașul, spuse. Pe urmă se apropie de Șobolan care-l privea
cu ochii holbați și îi luă ceasul de aur din buzunar. Și iată
martorul! Știi de ce nu merge? Pentru că a fost magnetizat...
Și știi cum? Pentru că un fir electric, agățat de balustrada
de fier de care se sprijinea bătrînul prinț cînd urca scările,
a descărcat în el o putere de nu știi cîți draci de volți și l-a
trăsnit... Întimplarea a vrut ca exact în același moment să
iasă și Romolo și să se sprijine de balustradă și așa s-a ajuns
la doi morți... Dar știi, în schimb, cum trebuia să se in-
timplă? Că după ce murea bătrînul prinț, prințesa urma să-l
cheme pe Romolo iar sculptorul, dintr-o singură lovitură,
îl trimitea pe lumea cealaltă, cum l-a trimis și pe bietul
paracliser, pe urmă îl ducea frumos în atelier și îl băga,
tot frumos, în ipsos lichid... Căci, trebuie să recunoști,
era destul de bizar să vezi o cadă atît de mare într-un atel-
ier atît de mic... Uite, că nici nu mai este... Și știi unde este
ipsosul? Pe drăgălașul de milanez, căci cine știe cum
a reușit să intre în bibliotecă să caute nenorocita aia de
poliță, care dacă ne vedem de treaba noastră o încasează
Tritri și îl slujește drept dotă, pe lingă rest... În schimb
lucrurile au mers în alt fel și acum avem și o problemă de
conștiință. Ai înțeles?

— Nu, mărturisii Șobolanul, ai vorbit prea repede...
Explică-mi cu un exemplu... Așadar tu susții că acest co-
mutator este conectat la balustrada de fier?

— Exact. Între cele două morți simultane trebuia să
fie un punct comun. Un punct era Tritri, dar era exclusă
fiindcă azi noapte, în timp ce era omorît milanezul, ea se
afra cu domnul Carru, numai că acest domn nu știe pînă
acum că milanezul asigură viața veșnică defuncțiilor. nepre-
văzătorii... Și celălalt punct era scara monumentală a pala-
tului, punct fizic, ce trebuia studiat...

— Și tu l-ai studiat? întrebă Șobolanul cu neîncredere.
Acum îl vedea pe Dindo sub o altă dimensiune. Mai mai să
înceapă să-i vorbească cu dumnea-voastră...

— E normal... Știi ce este magnetizarea mecanismelor?
... Uite ceasul tău era oprit la ora exactă a morții bătrînului
prinț și nu voia să mai meargă... Ei, bine, plecînd de la
acest amănunt eu... eu am făcut experiențe și am dedus
realitatea faptelor. Ești mulțumit?

— Nu, spuse Șobolanul. Te preferam așa cum erai,
tînt și ciuf. Acum vorbești ca un profesor... Da' la spune,
cîne a conectat curentul la momentul potrivit? Prințesa sau
sculptorul?

— Sculptorul... Și momentul potrivit l-a controlat
de la ferestrele asta.

— Cum poți să dovedești?

— Cu un bec de două mii de lumini, spuse feroce Dindo,
cu doi agenți în cămăși și mai ales cu un zidar care să-mi
străpungă zidul pentru a vedea unde duce firul ăsta. Popă
mă fac dacă nu este legat de balustrada de fier.

— Ia te uită, spuse încet Șobolanul, care sta la fere-
struică. Se înfășurase spre întrerupătorul în fața căruia Dindo
își expunea teoriile și apăsă pe buton. Așa zici tu că au mu-
rit Romolo și bătrînul prinț...

De jos se auzi un urlet. Dindo întrerupse curentul și
alergă la ferestrele... La capătul scării, ca și cum s-ar fi
întins pentru ultima dată, prințesa neînșelătoare își arăta
morții frumoasele picioare ca pe un ultim capriciu.

— Ce ai făcut? strigă Dindo. Șobolanul împinse în
fața buze de jos cu o extremă inocență.

— Eu? Nimic, am vrut să văd dacă teoria ta e justă...
Știi, mi se părea atît de fistiche... Și uite că tocmai în mo-
mentul ăla trebuia să treacă cineva... Bine că n-a fost
Prudențiana...

— Și acum? spuse Dindo, dacă ne scapă sculptorul...

— Sssst, făcu Șobolanul.

Auzi cheia învîrtindu-se în broască și se traseră între
cup-tor și dulap. Nebănuind nimic, pentru că de pe scara
de serviciu nu se putea ști nimic din ceea ce se întîmpla pe
scara principală, sculptorul intră. Avea în mînă lucrurile
Granainei făcute pachet și o cutie cu bomboane de cioco-
lată. Era vesel la chip, dar se întînea văzînd camera goală
și deveni alb ca varul cînd cu „Susanna” îndreptată spre el
Dindo își dă după cup-tor împreună cu Șobolanul și spuse:

— Mîinile sus... În numele legii ești arestat.

Sculptorul dădu să fugă, dar nimeri într-o bucată de
ipsos și căzu jos. Dindo îl imobiliză punîndu-i cătușele și
Șobolanul i se așeză pe cap, nu pentru că ar mai fi fost
nevoie, căci nenorocitul lui pierise piuitul, ci pentru că
un Dindo în exercițiul funcțiunii nu și-ar fi imaginat nicio-
dată. Profund dezgustat spuse:

— Iertați-mă, domnu' Dindo, la o porcărie ca asta zău
că nu mă așteptam. Da' să știți că dacă mai aveți o pereche
de cătușe eu unul nu mă opun...

— Stai blind, nătărăule, spuse Dindo, du-te mai bine
și telefonează la poliție să-mi trimită o dubă. Pot să fie și

două că mai este și nemornica aia de pe scară și crebuie și
aia cărată...

CONCLUZIE

În zilele următoare între protagoniștii acestei istorii au
avut loc unele discuții ale căror momente mai interesante
le redăm în continuare.

Biroul Șefului

ȘEFUL: Trebuie să recunosc că nicio dată în analele noastre
un caz atît de complicat nu a fost rezolvat în douăzeci și
nouă de ore și cu atît de puține cheltuieli. Nota dîmtilă
de cheltuieli, dragă Baldassare, cuprinde 2070 lire pentru
taxi și 1860 lire carburant indispensabil.

Nu ai specificat ce tip de carburant.

DINDO: Mistră

Atelierul lui Dindo din fundătura de pe strada Governo
Vecchio

TRITRI: Nici dacă te spînzuri. Lucrurile sînt cît se poate de
limpezi acum, trebuie să ai încredere, nu? Dar las' pe mine,
că te învăț eu minte, curcan urît și antipatic ce ești...

CARRU: Dar eu te iubesc... Vreau să mă înșor cu tine...

TRITRI: Te-ai înșura și dacă n-aș avea o liră? Gîndește-te
un pic dacă, întorcîndu-mă acasă, luam teancul cu hîrtii al
lui Romolo unde sînt singurele documente ce dovedesc
nașterea și drepturile mele și îl punem pe foc, pentru că
nu știam nimic și aș fi putut foarte bine s-o fac. Romolo
nu mi-a suflat nicio dată o vorbă despre toate astea...

CARRU (cu un ușor tremur în voce): Ai făcut-o?

TRITRI: Mai întîi răspunde. Te-ai mai căsătorit cu mine?

CARRU (aducîndu-și aminte de lecția XXI de la cursul de
psihologie aplicată, cu voce francă): Da, pentru că te iubesc

... Dar le-ai ars?

TRITRI (ignorînd cea de a XXI lecție, dar pricepîndu-se la
logodnici): O să aflu în călătoria de nunță, comora mea...
Dar mai bine spune, nu vine o dată cu hainele mele bestia
asta de Dindo?

Casa mamei Adrianiei

DANY: Vezi, bunico, aplicînd membrana telefonului la
roata mașinii de cusut și conectînd la o sursă de curent
alternativ, se poate obține un efect asemănător cu al mag-
netofonului... dar nu-i așa că e păcat că nu am găsit un ax
de balansier ca să-l pun la pendulă... căci vezi, tu, legîn-
du-le pe toate la transformatorul televizorului conectat la
lămpile radio, teoretic s-ar putea obține imagine, sunet și
mișcare simultan... Păcat că numai în teorie, pentru că
lămpile astea sînt arse, și într-adevăr nu știu cum... Tu ce
zici, bunico, e gata aparatul cînd se întoarce mama și tata?

BUNICA: Se întorc tîrziu. S-au dus să caute o perucă
neagră.

Circuina din Governo Vecchio

ȘOBOLANUL (dînd pe gît o dușcă): Și arde-o și pe asta,
cum spunea Dindo.

FILIBERTO CARĂGUNOAIE: Da' ia spune, cum de n-a
apărut în seara asta?

ȘOBOLANUL (cu un suspin): Ce vrei, la brigada mondenă
unde a fost transferat, este o treabă șic, știi, domni care iau
cocaina, fufe de familie... Nu e un carcer liniștit ca al
nostru...

Celula nr. 37, aripa II de la Închisoarea Regina Coeli

SCULPTORUL (înferbîntîndu-se, cu fața la Carmelo
Russia, deșinut pentru cîlhărie)... totular fi mers foarte
bine dacă venea furtuna, după cum garantase buletinul
meteo de la televiziune... Cînd colo un soare de te orbea...

Biroul arhivei corpului delict

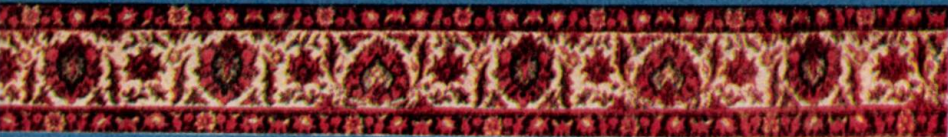
AGENTUL ÎNDEPLININD FUNCȚIA DE SECRETAR
(scriind): Stimate domnule comisar Baldassare, urmare a
cererii dumnea-voastră am onorarea de a vă informa că balus-
trada de fier forjat care face obiectul cererii în discuție,
va fi vîndută la licitație publică în ziua de 8 a lunii curente.
Prețul stabilit este de 65.000 lire, calculînd greutatea brută
... Personal vă informez că domnul comisar Carru ne-a și
trimis o opțiune privind obiectul în discuție, dar eu nu am
înaintat-o superiorilor în așteptarea contraofertei dumnea-
voastră. Cu cele mai distinse salutări doamnei, Al dumnea-
voastră devotat...

Talciole de la Porta Portese, duminică dimineața

PREȘEDINTELE SOCIETĂȚII DE ASIGURĂRI MONDO
(adresîndu-se soției): Ia te uită, Constantina, statuia asta ar
merge foarte bine în grădina... Are o înfățișare mai potri-
vită... În sfîrșit, un artist care goale statuie modernă îm-
brăcăută... Vezi, are și ochelari și păr... Seamănă cu cineva...
Îmi place, într-adevăr, o cumpăr... păcat că nu are și sem-
nătura autorului.

SFÎRȘIT

În românește de
CONSTANTIN IONCICĂ

Întreprinderea de gospodărie comunală și locativă

SECȚIA COVOARE

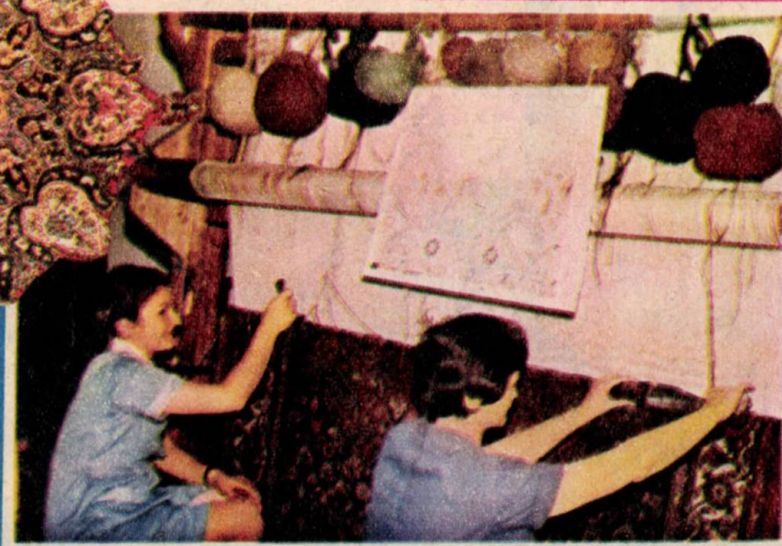
GHERLA Jud. Cluj

Str. Eminescu 10-12

Telefon 382

La Gherla, iscusitele mîini
de femei au consacrat întreprinderea G.C.L. printre
principalii producători de
covoare orientale.

ÎNȚEPRINDEREA DE PORȚELAN

ALBA-IULIA

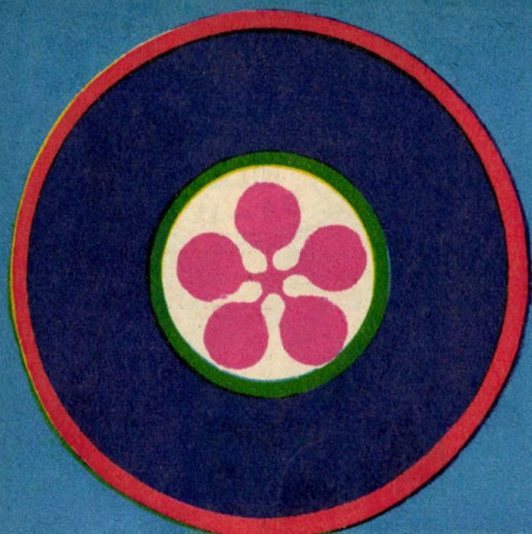
- Situată printre cele mai mari întreprinderi producătoare de porțelan din Europa, și cea mai mare din România — **ÎNȚEPRINDEREA DE PORȚELAN DIN ALBA-IULIA** — oferă pieței interne și externe produse de un înalt nivel calitativ într-o gamă bogată de sortimente.
- În mai puțin de 10 ani de la înființare, întreprinderea a reușit să se manifeste ca o puternică personalitate obținând de patru ori consecutiv «**ORDINUL MUNCII CLASA A II-A ȘI ORDINUL MUNCII CLASA I-A**».

● Astăzi, porțelanul purtând marca Alba Iulia a pătruns pe piețele țărilor: S.U.A., Canada, Italia, Olanda, etc.

● Colectivul întreprinderii, condus de director ing. Welter Mihail se preocupă continuu să ofere un porțelan care să valorifice tradițiile folclorice ale ținutului Albei și să creeze noi modele pe gustul tuturor consumatorilor.

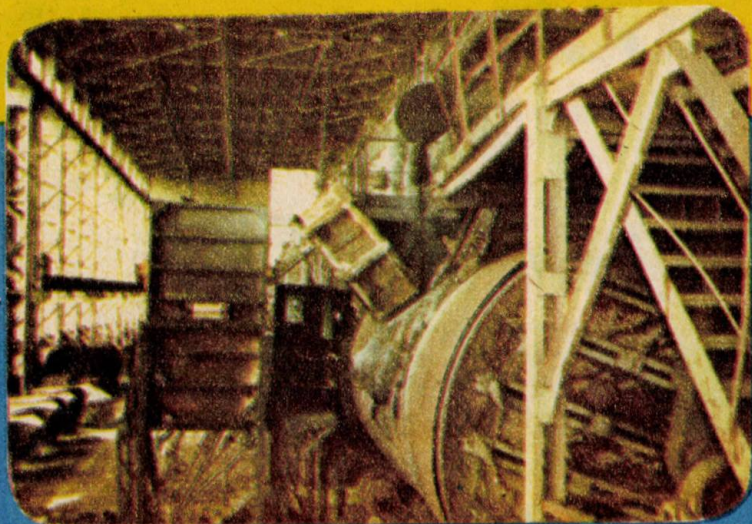
ÎNTEPRINDEREA METALURGICĂ DE METALE NEFEROASE

BAIA MARE

● Întreprinderea Metalurgică de Metale Neferoase prelucrează minereuri din regiunea Maramureș, în vederea extragerii metalelor neferoase.

● I.M.M.N. este uzina de bază pentru metalurgia extractivă a cuprului.

● Dezvoltarea I.M.M.N. Baia Mare este legată de crearea unei uzine moderne de cupru și cu creșterea vertiginoasă a producției de cupru în ultimii 15 ani.

M.E.F.M.C. — C.U.P.S. BUCUREȘTI

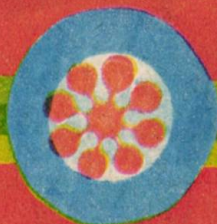
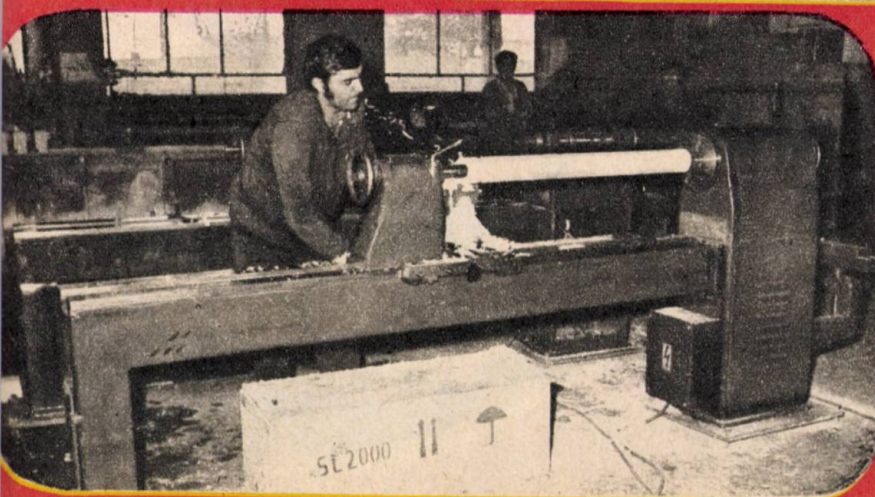
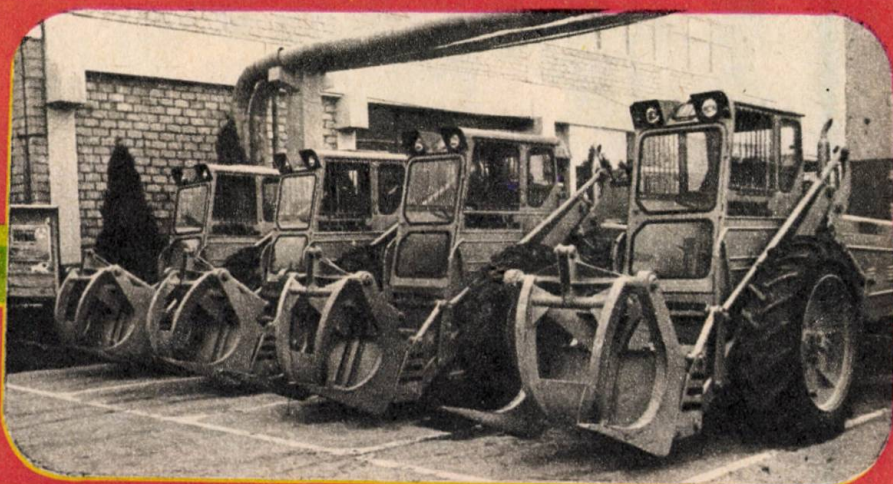
ÎNȚEPRINDEREA DE UTILAJE ALBA-IULIA

Telefon: 11645, 11658, 13930, 13672 Prefix: 968

Întreprinderea de utilaje Alba-Iulia oferă din timp la contractare pentru anul 1981 și întreg cincinalul 1981 — 1985: — mașini de ascuțit cuțite plane; strunguri pentru lemn SL.2000; mașini de rindeluit pe două fețe; transportoare cu bandă; încărcătoare frontale; graifer pentru bușteni; lamă buldozer și utilizare cu plug zăpadă.

- Linii pentru fabricarea tuburilor «PREMO» prin centrifugare (toată gama de dimensiuni).
- Gater vertical mobil G.V.85
- Orice utilaj pentru ramura industriei de materiale de construcții refractar și minier.

Livrăm la export prin intermediul întreprinderii specializate de export «FORE-XIM» București.

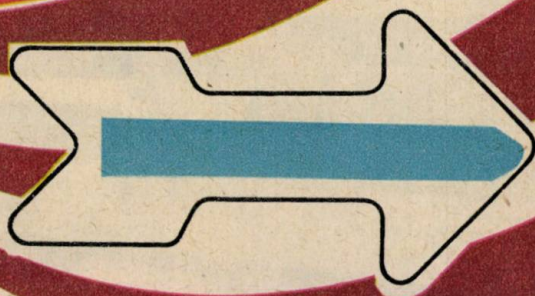
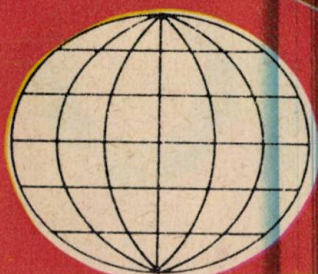

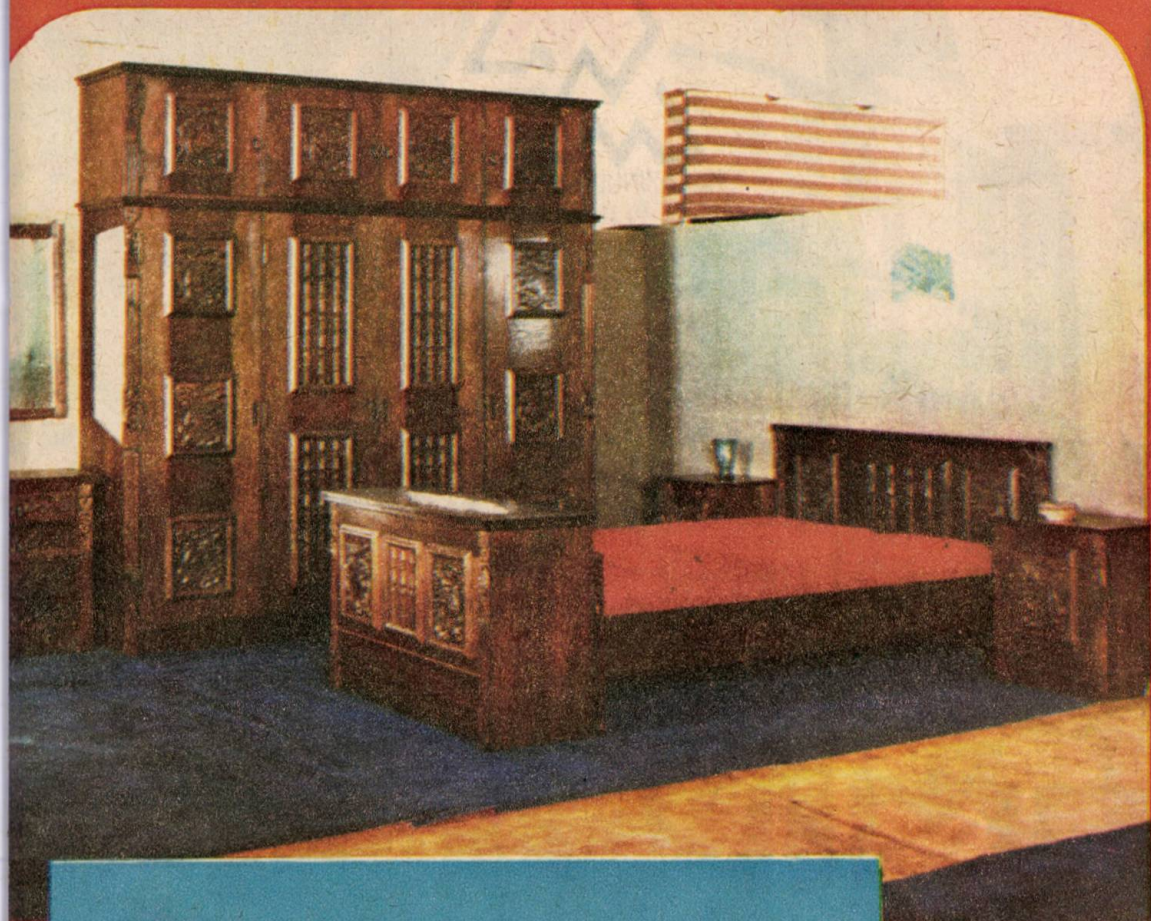
Combinatul de prelucrare a lemnului

SF. GHEORGHE

STR. CONSTRUCTORILOR NR. 5, TEL. 14850 TELEX 68535

produce și livrează prompt, în condiții calitative o gamă variată de mobilier cu multiple funcționalități:

● **MOBILIER PENTRU BUCĂTĂRII; SUFRAGERII; CAMERE DE ZI; DORMITORE; PIESE DE MIC MOBILIER**

Aceste produse sînt binecunoscute și apreciate în țări cu bogate tradiții în prelucrarea lemnului ca: Franța, Canada, Austria, R.F.G., Suedia, Olanda, Elveția, etc.

Întreprinderea comercială de stat — mărfuri industriale

BAIA MARE

Bine aprovizionat,
Magazinul universal

«**MARAMURES**»
din Baia Mare
vă invită să-l vizitați!

Economisiți timp vizitînd
acest mare magazin!

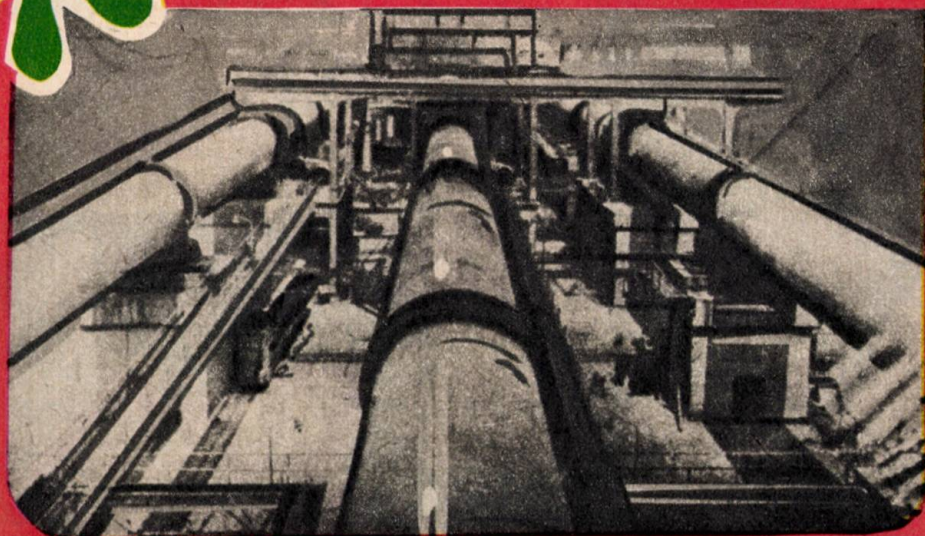

**COMBINATUL
PENTRU LIANȚI ȘI MATERIALE REFRACTARE**

TURDA

produce:

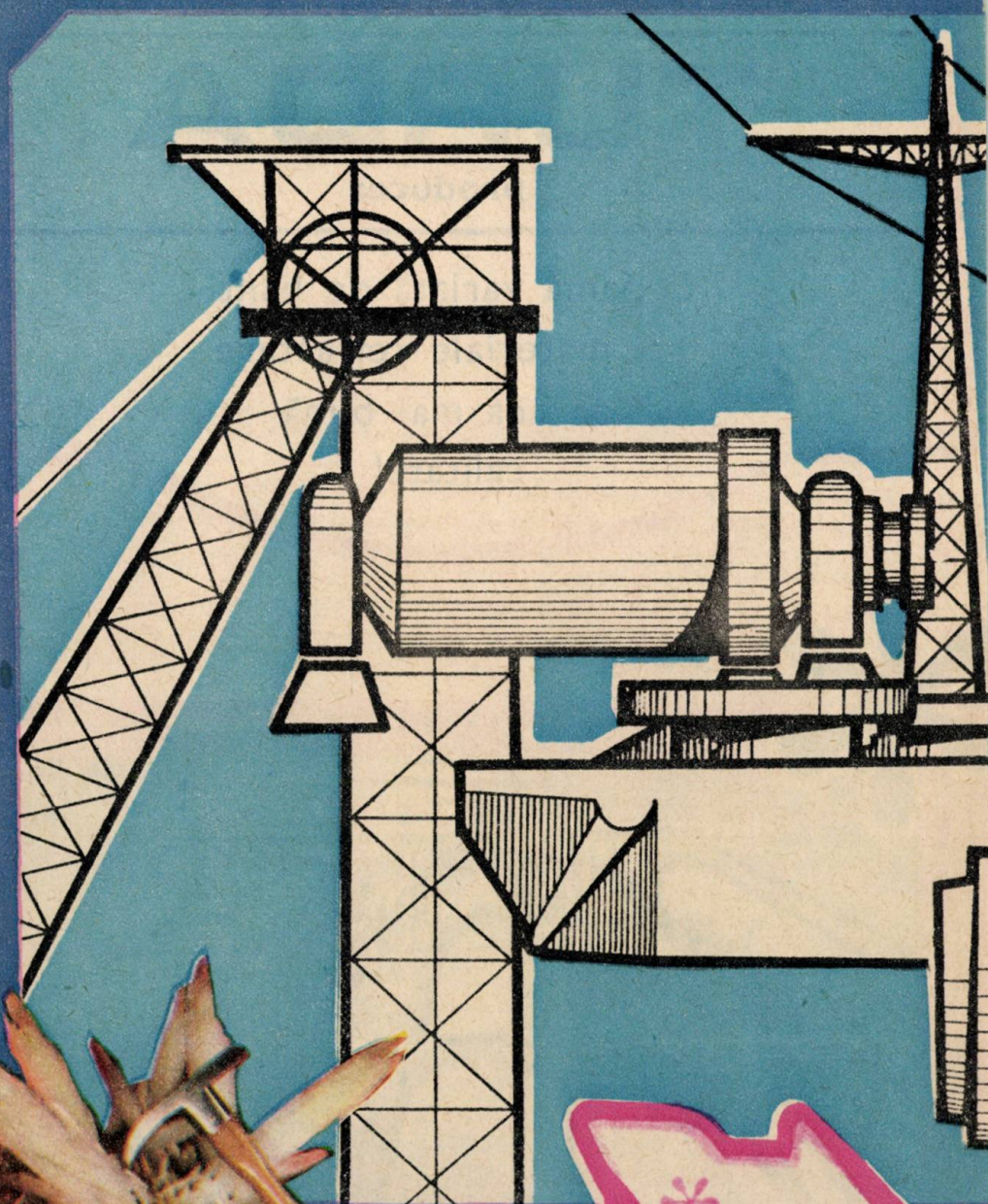
O gamă variată de lianți
și materiale refractare
de cea mai bună
calitate!

**CENTRALA MINEREURILOR
ȘI METALURGIEI NEFEROASE**

BAIA MARE

EXTRAGE, PRELUCREAZĂ:

- minereuri neferoase,
- minereuri de mangan, barită, sulf

PRODUCE:

- concentrate metalifere de plumb, zinc, cupru, alte metale
- concentrate de barită, mangan, sulf
- metale neferoase
- săruri chimice
- acid sulfuric

EXECUTĂ PRIN INSTITUTUL DE CERCETĂRI ȘI PROIECTĂRI PENTRU MINEREURI ȘI METALURGIE NEFEROASĂ

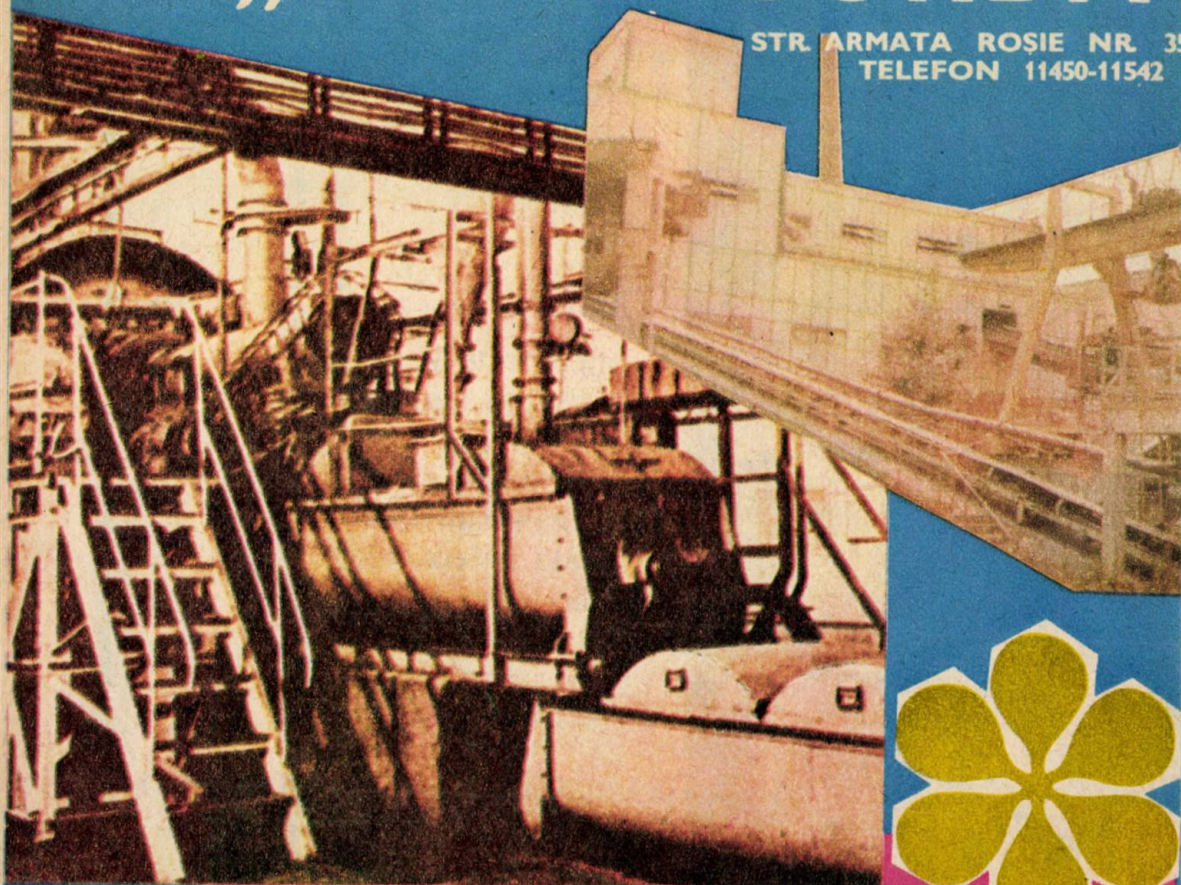
- lucrări de inginerie tehnologică
- cercetări fundamentale și aplicative
- studii
- proiecte
- alte prestații

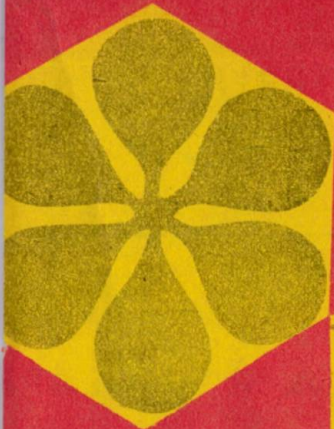
**ÎNȚREPRINDEREA
DE PRODUSE REFRACTARE**

„9 MAI“ TURDA

STR. ARMATA ROȘIE NR. 35
TELEFON 11450-11542

EXECUTĂ PRODUSE REFRACTARE UTILIZATE LA ÎNZIDIREA BATERIILOR DE COCSIFICARE, REGENERATOARELOR DE CĂLDURĂ LA FURNALE, PRECUM ȘI PRODUSE NECESARE INDUSTRIEI SIDERURGICE CÎT ȘI PRODUSE CU REFRACTARITATE RIDICATĂ UTILIZATE ÎN INDUSTRIA DE STICLĂRIE.

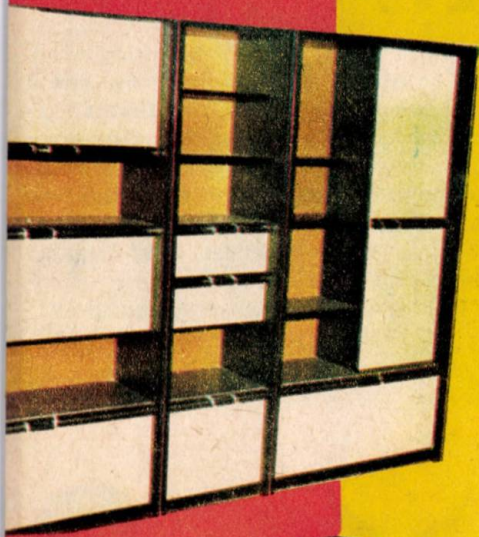
ÎNȚREPRINDEREA DE PRELUCRARE A LEMNULUI

„DEJ“

IPL Dej reprezintă în industria lemnului un etalon; un etalon în seriozitatea cu care abordează problema calității produselor.

I.P.L. Dej se recomandă ca un pinion al economiei naționale ca puternic aport la exportul de produse pe piețe devenite tradiționale ca: U.R.S.S., Franța, Suedia, Belgia.

O întreprindere cu tehnologie de mobilier, cu înlocuitori de lemn concurent estetic virtual al lemnului, care și-a etalat produsele la multe expoziții interne și internaționale, culegând elogiile vizitatorilor și a beneficiarilor externi.

faimar

MINISTERUL
INDUSTRIEI
UȘOARE

Centrala Industriei
Sticlei și Ceramicii Fine

ÎNTEPRINDEREA DE FAIANȚĂ ȘI STICLĂRII BAIA MARE

BD. BUCUREȘTI 104;
TEL. 994-36945-7, 8;
TELEX 33320

Întreprinderea produce articole de faianță de menaj și sticlărie într-o gamă variată de sortimente cu specific maramureșan. Calitatea produselor de faianță și sticlărie, precum și gama sortimentală oferă cumpărătorilor posibilitatea alegerii produselor dorite după fiecare gust. În cadrul atelierului de ceramică al întreprinderii, se vor produce începând cu anul 1981 produse de ceramică populară într-o gamă variată de sortimente.

Colectivul acestei întreprinderi la fel de tânăr ca și unitatea este angajat în realizarea unui număr cât mai mare de articole de menaj care să valorifice superior materia primă și tradițiile folclorice ale maramureșului.

MACON Întreprinderea de Materiale de Construcții TURDA

produce:

1. ELEMENTE PT. LOCUINȚE

- Panouri mari pt. locuințe
- Fișii cu goluri rotunde din beton armat
- Elemente de structuri pt. hale industriale și agrozootehnice
- Stilpi electrici pt. linii de înaltă tensiune
- Tuburi premo și de canalizare
- Cărămizi și blocuri ceramice, țigle, coame și blocuri din agregate ușoare pt. zidărie

2. MATERIALE HIDROIZOLANTE

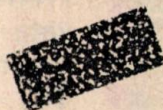
- Carton asfaltat
- Pinză asfaltată
- Împîslitură bitumată

3. MASE PLASTICE

- Folie Hidroizolatoare pentru conductele magistrale
- TAPETE SEMILAVABILE înlocuitor pentru zugrăveli
- Covor PVC pe suport textil tip LINOTEX

4. PRODUSE POLIROM

- Mochetă
- Dale pentru pardoseli din PVC și mochetă
- Folii înlocuitor furnir

UNIUNEA GENERALĂ A COOPERĂȚIEI DE CONSUM

Cooperația
de
consum
vă
recomandă:

Aducându-și contribuția la valorificarea frumuseților de interes turistic și a tradițiilor locale, cooperația de consum a construit în locuri pitorești numeroase unități moderne. Pentru cei dornici să viziteze județul Harghita, câteva atractive unități turistice oferă condiții optime pentru odihnă și recreare.

HANUL IZVORUL MUREȘULUI din renumita stațiune turistică pe șoseaua Brașov—Toplița (DN 12 km 113), la 36 km de Miercurea Ciuc și 20 km de Gheorghieni. Unitatea dispune de 46 locuri în camere cu încălzire centrală și restaurant. Telefon 46 prin Gheorghieni.

HANUL PRAID. În localitatea Praid (DN 13 A, DN 13 B Sovata—Praid—Odorheiul Secuiesc). Unitatea dispune de 63 locuri de cazare în camere cu încălzire centrală și restaurant. Tel. 51 Of. Praid.

HANUL CORUND. La 2 km de comuna Corund spre Praid, pe șoseaua Odorheiul Secuiesc—Sovata (DN 13 A) la 20 km de Sovata și 13 km de Praid.

ÎNȚEPRINDEREA „IRIS” DE PORȚELAN

CLUJ-NAPOCA

Știați că produsele Întreprinderii de Porțelan «IRIS» Cluj-Napoca, contribuie la înfrumusețarea căminului dumneavoastră?

Vizitați cu încredere magazinele «STIREX», prin care vă oferim articole din porțelan pentru menaj, articole decorative și bibelouri ieftine, utile și frumoase, care satisfac orice preferințe.

Întreprinderea chimică „CARBOSIN” Copșa Mică Jud. Sibiu

Întreprinderea chimică «Carbosin» Copșa Mică prin subunitatea sa de prelucrări mase plastice din Mediaș execută pe bază de comandă din plăci de polimetacrilat de metil, dispersori de corpuri de iluminat la vagoane de cale ferată, indicatoare luminoase pentru circulația rutieră din plăci de polimetacrilat de metil și ABS, diverse repere obținute prin injecție din ABS, firme și reclame luminoase.

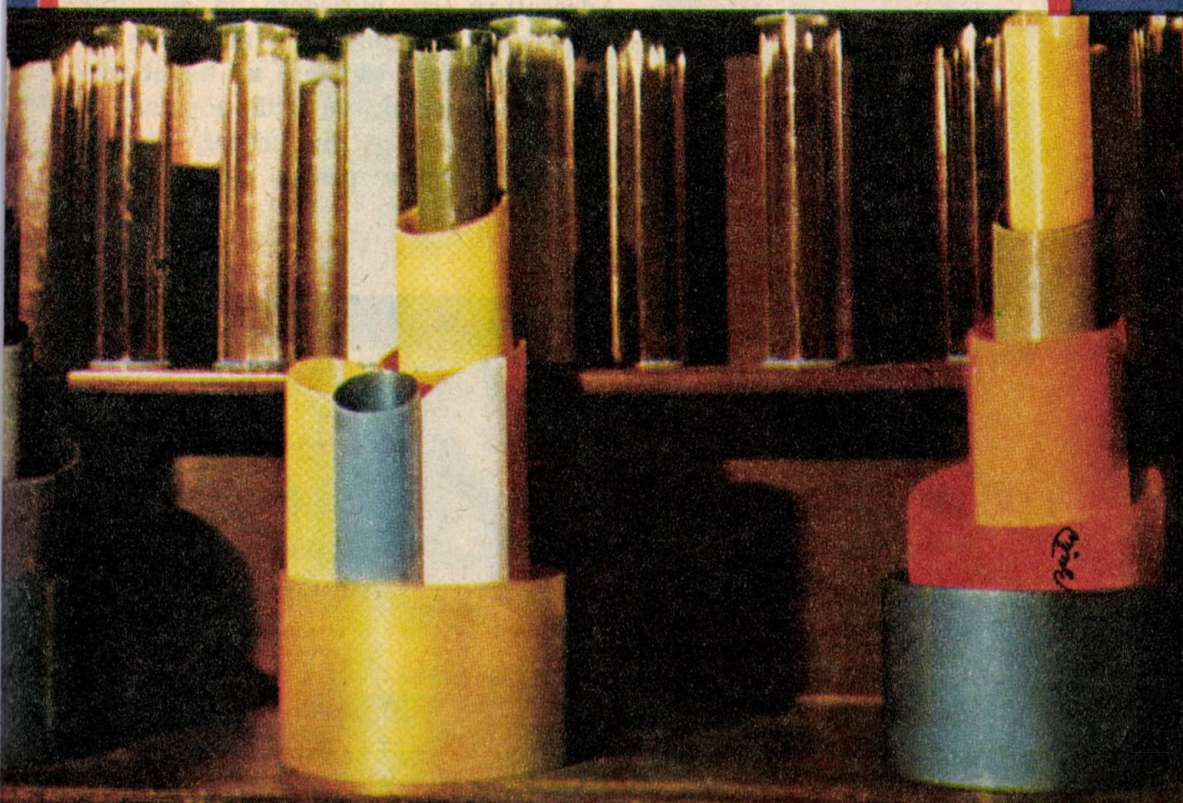
Sfera de activitate a întreprinderii cuprinde patru ramuri distincte de chimizare a materiilor prime: producția de negru de fum, producția de acizi organici, producția de monomeri metacrilici și mase plastice, produse obținute prin prelucrarea maselor metacrilice copolimeri. De asemenea întreprinderea dispune de o centrală termoelectrică proprie, valorificând pe scară mare resursele energetice secundare în instalații termoelectrice de înaltă tehnicitate, asigurând necesarul propriu de utilități cât și un disponibil pentru livrări în exterior. Sortimente de produse chimice fabricate în cadrul întreprinderii au cunoscut o creștere continuă cantitativă și calitativă, realizându-se în prezent 14 produse de bază, care au o importanță deosebită pentru dezvoltarea economiei naționale.

„CARBOSIN”

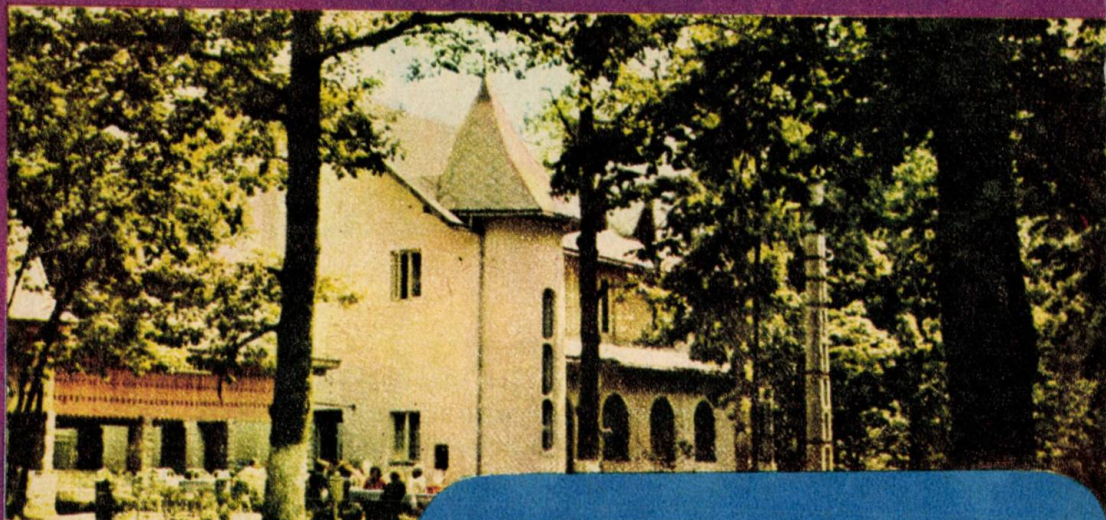

Întreprinderea chimică «Carbosin» este înzestrată în continuare cu utilaje automatizate de producție și aparatură modernă de laborator, care asigură randamente ridicate de fabricație și indicatorii de calitate competitivi pe piața mondială. În prezent, se exportă în 11 țări cantități importante de diferite sorturi de negru de fum, acid formic, acid oxalic și mase plastice.

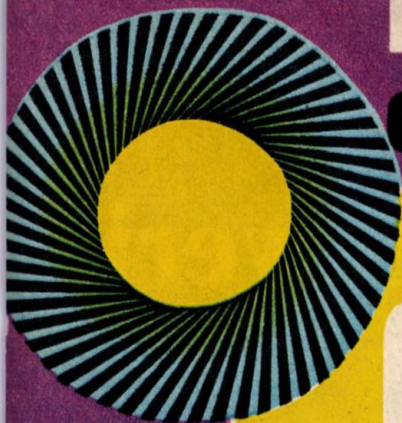
Uniunea Județeană a Cooperației de Consum MARAMUREȘ • BAIA MARE

Adresați-vă cu încredere la unitățile
cooperației de consum Maramureș —
Baia Mare care vă oferă un bogat sor-
timent de articole de artă populară și
artizanat, produse din cristal, precum
și condiții optime pentru odihnă și re-
creere.

I.C.S.A.P. Cluj-Napoca

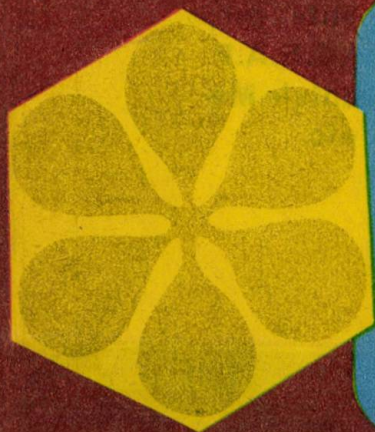
Ambianță plăcută, cadru rustic,
serviciul prompt, menu bogat și
variat cu produse excelente, prepa-
rate tradiționale vă oferă I.C.S.A.P.
Cluj-Napoca prin restaurantele Me-
tropol, Melody, Opera etc.

U.J.C.C. Caras-Severin

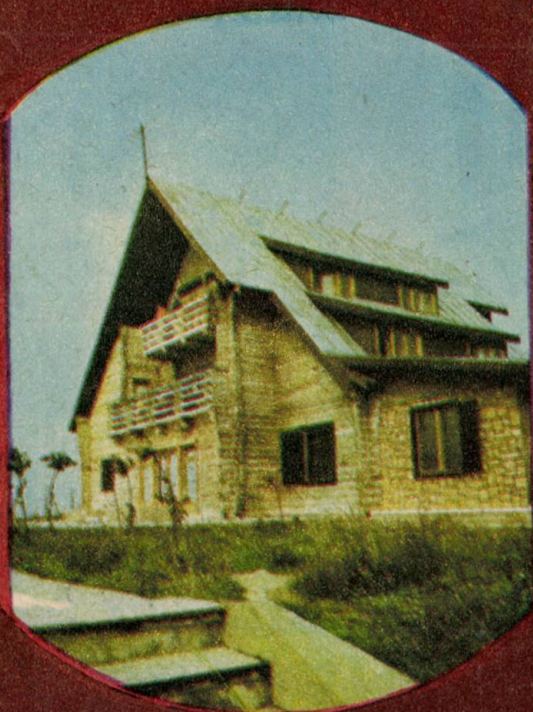
REȘITA — STR. LUNCA POMOSTULUI 3-5

ATENȚIE TURIȘTI!

Vizitați unitățile
cooperației de consum
din județul

CARAȘ-SEVERIN

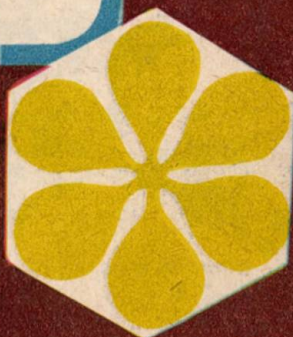
CABANA «DUNĂREA» este amplasată la 1,5 km de Moldova Nouă, într-o zonă de dealuri ce oferă posibilitatea de vânătoare, la 500 m se află Dunărea unde se poate practica pescuitul.

CABANA «CERBUL» Bozovici, amplasată în valea Minişului, pe malul râului Miniş pe locul numit GURA GOLIMBULUI. Împrejurimile cabanei oferă posibilităţi de vânătoare, iar râul Miniş oferă posibilităţi de pescuit.

HANUL «GĂRÎTIA», situat în localitatea GĂRÎNA aparţinînd de comuna Brebu Nou, pe drumul spre Muntele Snenic. Unitatea dispune de spaţii de cazare şi restaurant.

HANUL «TIBISCUM», situat în oraşul Caransebeş, str. Dîlmei nr. 18, în apropierea gării Caransebeş, unitate de categoria I, 72 locuri cazare + 28 locuri cazare în căsuţe, restaurant, bar de zi la 100 m. lateral de D.E. 94.

HANUL «BOCŞA IZVOR» situat la intrarea în oraşul BOCŞA dinspre Reşiţa, cazare + restaurant.

ÎNTRERINDEREA „1 Iunie“

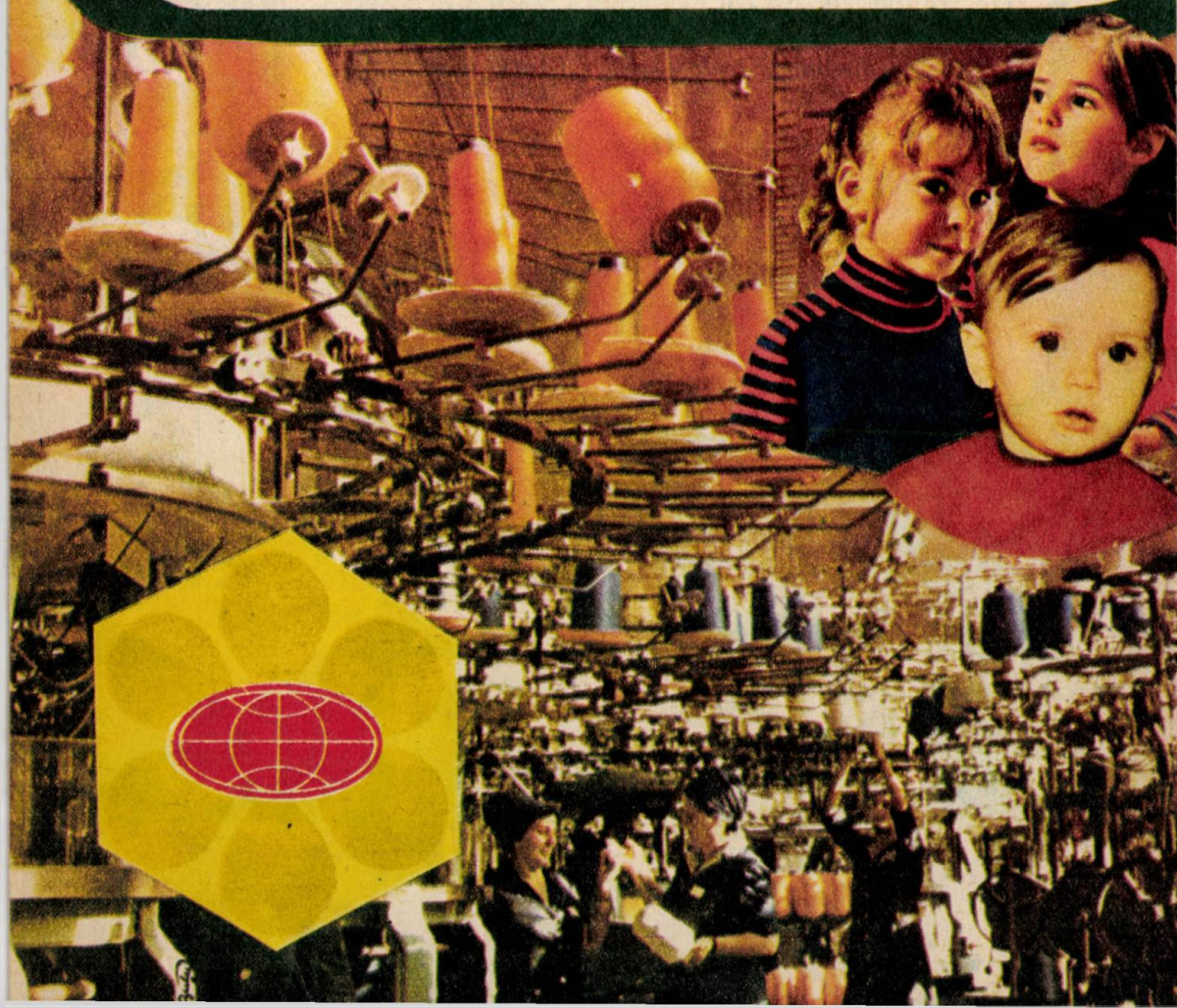
TIMIȘOARA

produce:

— O GAMĂ BOGATĂ DE SORTIMENTE DE TRICOTAJE PENTRU COPII.

Pe lângă sortimentele clasice de lenjerie și îmbrăcăminte din fire de bumbac și tip bumbac pentru copii, articole de îmbrăcăminte confecționate din tricot bucle, realizat pe mașini circulare de tricotat concepute în cadrul întreprinderii. Un alt sortiment, mult solicitat de consumatori, constituie articolele matlasate, precum și tricotaje din fire poliesterice texturate.

Produsele întreprinderii sînt solicitate atît pe piața internă cît și la export, apreciate în țări cu tradiție în producție de tricotaje ca: Franța, Austria, R.F.G., Olanda, Belgia, Italia, Danemarca, etc.

DIRECȚIA COMERCIALĂ A JUDEȚULUI ARAD

Magazinul universal «ZIRIDAVA» — unitate reprezentativă a comerțului arădean — întrunește într-o cochetă construcție activitatea a 30 de magazine. Cumpărătorilor le stă la dispoziție un bogat sortiment de mărfuri alimentare, textile-încălțăminte, cosmetice, cadouri, articole de folosință îndelungată, articole de camping-sport și turism. Magazinul se bucură de faima unei unități cu deservire exemplară, iar ambianța comercială creată, precum și serviciile prestate asigură vizitatorilor petrecerea unui timp plăcut în raioanele acestuia.

**DIRECȚIA
COMERCIALĂ
JUDEȚEANĂ
Cluj-
Napoca**

**PIAȚA VICTORIEI 19
TELEFON: 22640**

VIZITAȚI MAGAZINUL UNIVERSAL

General

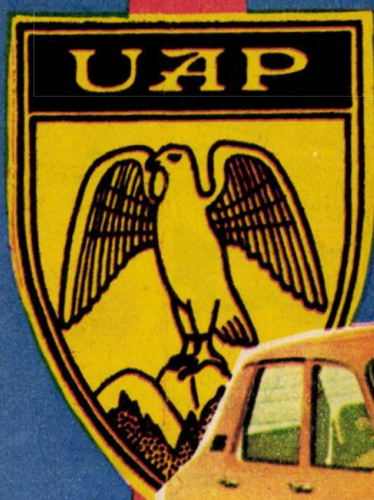

Magazinul
universal
CENTRAL
Cluj-Napoca

**VĂ OFERĂ
UN BOGAT
SORTIMENT
DE MĂRFURI**

●
Economisiți timp
vizitînd acest
mare magazin

ÎNȚEPRINDEREA
AUTOTURISME

PITEȘTI

DACIA 1310

Alăturat marilor realizări ale industriei noastre constructoare de mașini, automobilul românesc „DACIA” constituie o însemnată realizare. Autoturismul „DACIA” este întâlnit la fiecare pas; circulă pe șoselele patriei, pe șoselele multor țări ale lumii, purtând mândria constructorilor piteșteni.

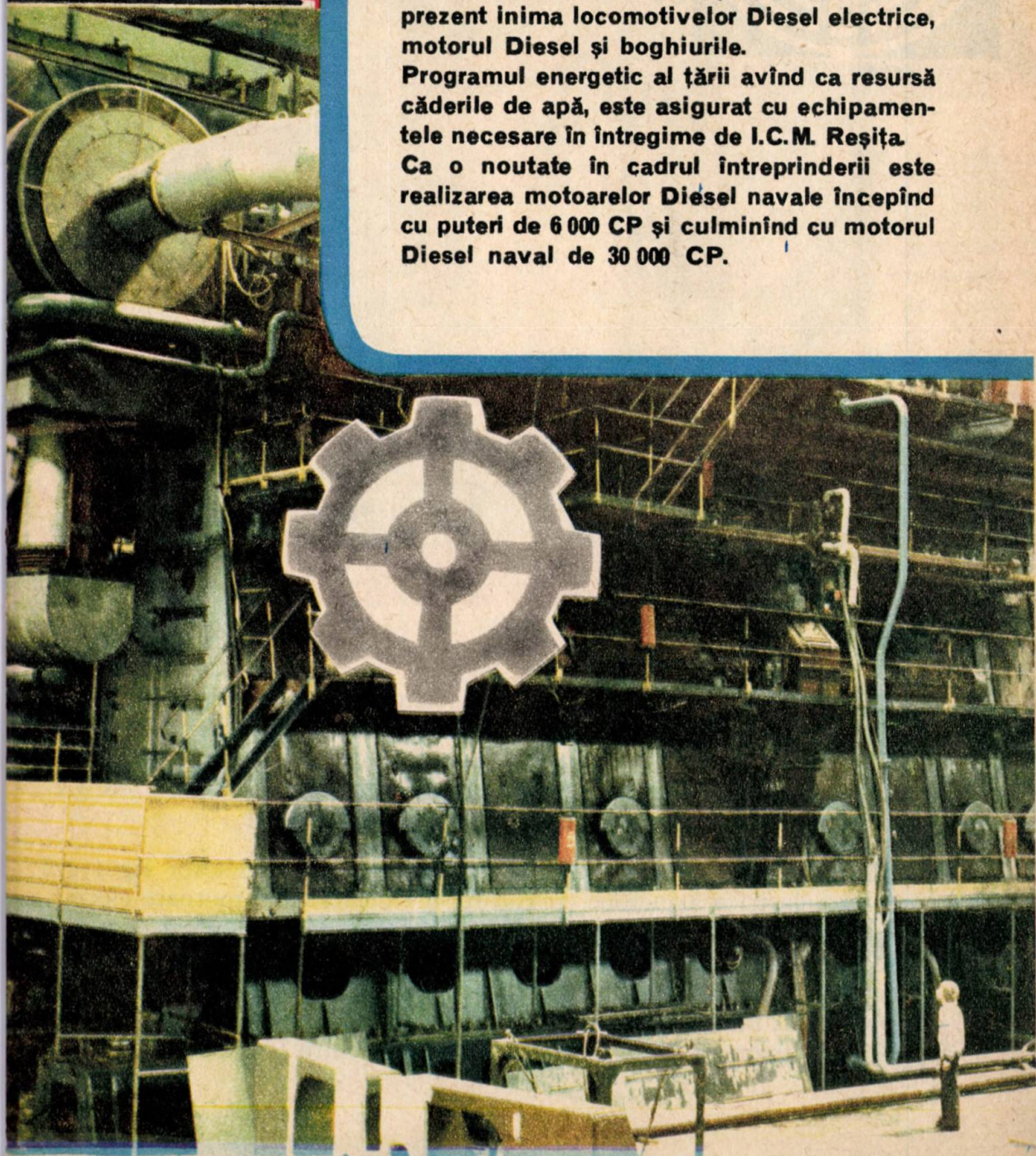
UCM
Reșita

ÎNTEPRINDEREA CONSTRUCTOARE DE MAȘINI REȘITA, una din întreprinderile de bază a M.I.C.M. prin profilul de fabricație pe care îl are este prezentată prin produsele sale în toate obiectivele din țară.

Călătoria cu trenul de la începuturile ei fără Reșița nu ar fi fost posibilă, la Reșița în urmă cu peste 100 ani s-a construit prima locomotivă cu abur, iar în urma reprofilării se face în prezent inima locomotivelor Diesel electrice, motorul Diesel și boghiurile.

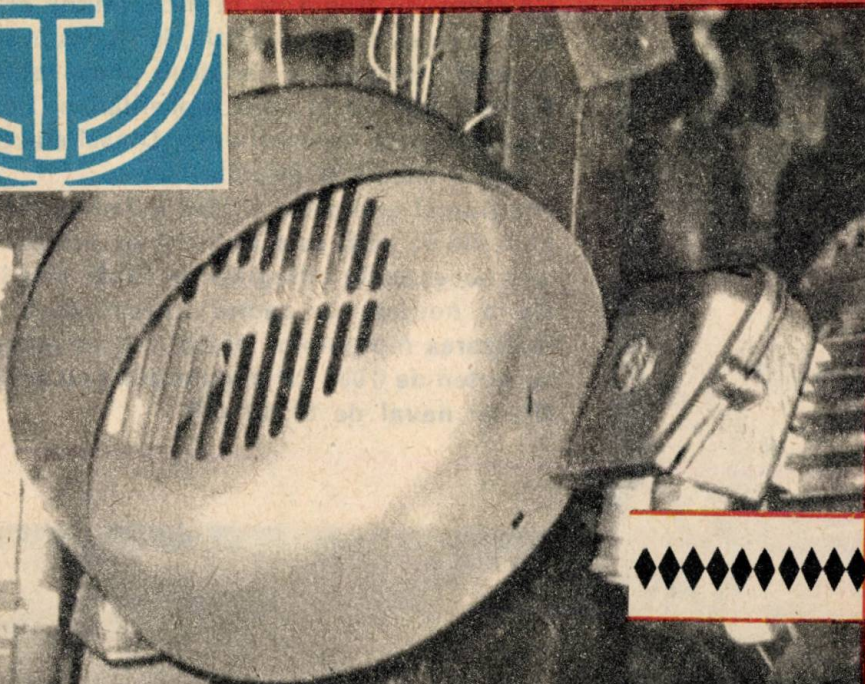
Programul energetic al țării avînd ca resursă căderile de apă, este asigurat cu echipamentele necesare în întregime de I.C.M. Reșița.

Ca o noutate în cadrul întreprinderii este realizarea motoarelor Diesel navale începînd cu puteri de 6 000 CP și culminînd cu motorul Diesel naval de 30 000 CP.

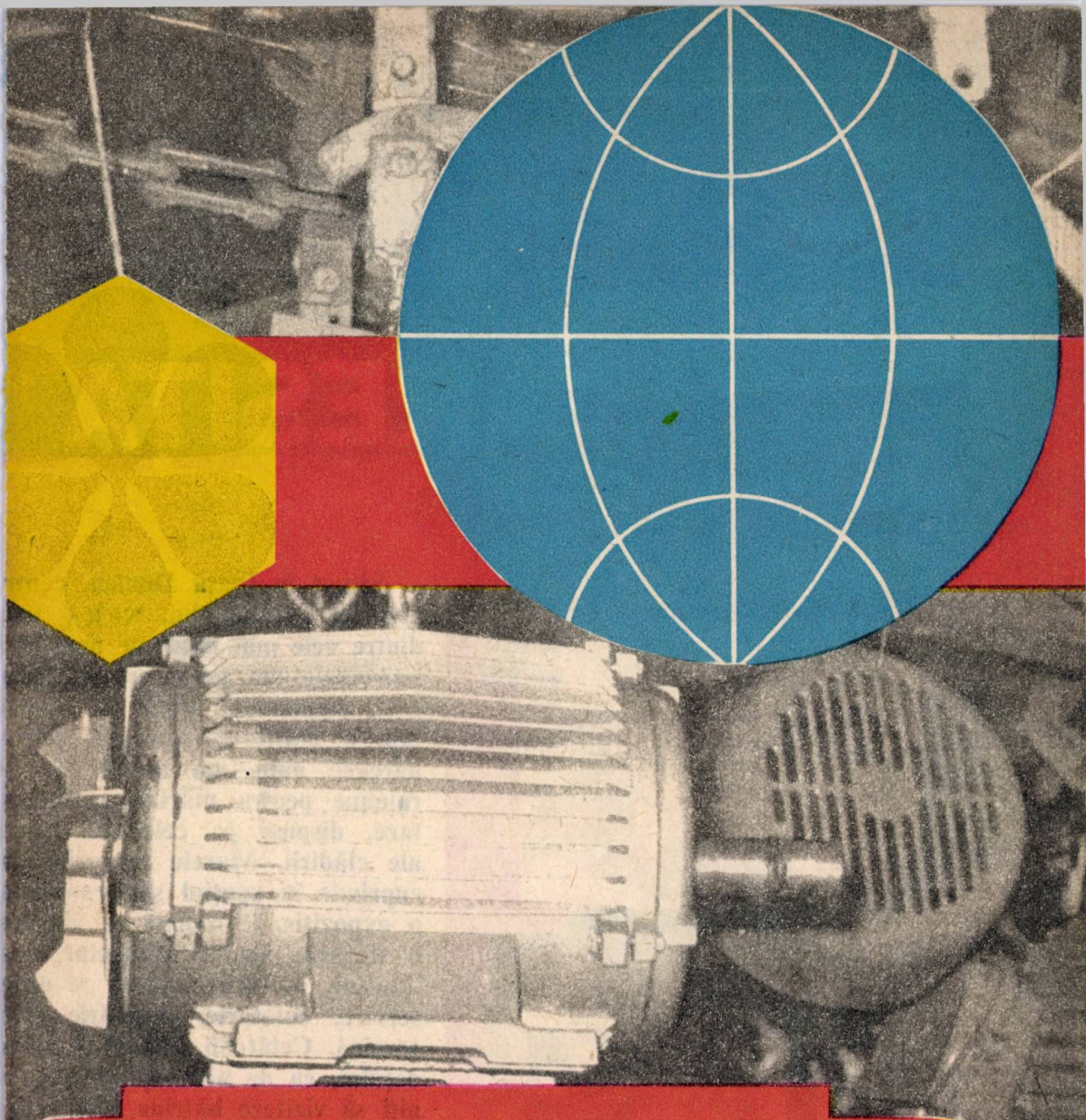

ELECTROMOTOR Timișoara

● Motoare electrice și bunuri de consum proiectate și fabricate la **ELECTROMOTOR TIMIȘOARA** ai căror parametri sînt la nivelul celor mai bune produse similare străine, fapt ce explică prezența acestora pe piețele a peste 35 de țări ca: Anglia, Franța, R.F.G., R.D.G., R.S.C., U.R.S.S., Danemarca, Suedia, S.U.A., Australia, etc.

● În rîndul mașinilor electrice construite la Electromotor figurează: motoare electrice asincrone cu rotorul în scurtcircuit; motoare electrice asincrone cu inele; motoare electrice sincrone monofazate cu fază auxiliară; motoare electrice cu nivel redus de vibrații; motoare electrice cu două turații; motoare electrice pentru ascensoare; motoare electrice cu cuplu mărit; motoare electrice pentru industria textilă; motoare electrice pentru echipament de ridicat; echipamente pentru locomotive electrice;

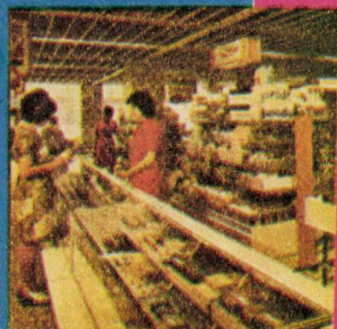
echipamente miniere; motoare electrice de curent continuu; electro-mecanisme de macaz; echipamente electrice pentru autovehicule și tractoare; diverse tipuri de micromotoare; diverse tipuri de ventilatoare; mașini și aparate electronice de echilibrat, etc.

● Trebuie menționat că asimilarea produselor amintite mai sus nu s-a redus numai la proiectarea constructivă, dar și la elaborarea și punerea în exploatare a numeroase procedee tehnologice noi, care de cele mai multe ori au însemnat totodată premiere pe întreaga țară. Nu e lipsit de interes să arătăm că s-au transmis la cerere, unor firme sau organizații din Iran, Egipt, Malaezia, Kenya și altele, oferte pentru linii de montaj și chiar pentru fabrici de motoare electrice.

întreprinderea comercială de stat mărfuri industriale

RESITA

Situat în Piața Doman, centrul civic al municipiului, **NERA**, unul dintre cele mai moderne magazine universale din țară, are o suprafață comercială utilă de 12 68 mp, o platformă specială pentru parcare auto, un număr de 3 raioane pentru mărfuri nealimentare, dispuse pe cele trei niveluri ale clădirii. Marele magazin măcuprinde în spațiul său comercial o expoziție de mobilă cu vânzare, o florărie, sector alimentar, restaurant, braserie, expres cu auto servire, cofetărie, popicărie electronică. Cetățenii Reșiței și ai județului, ca de altfel și turiștii veniți să viziteze bătrâna, dar veșnitînăra «cetate de foc», găsesc aici la **NERA**, o largă gamă de produse și servicii, toate puse la dispoziție cumpărătorilor de un personal cu înaltă calificare profesională.

Editat de
**ASOCIAȚIA SCRITORILOR
DIN BUCUREȘTI**

anul literar '81

Lei 20